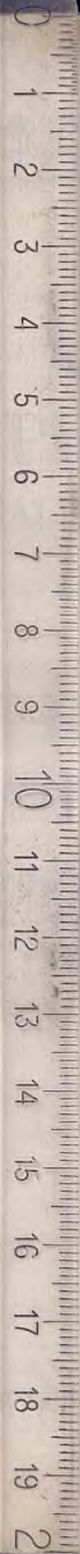

Handwritten text on the spine of the book, oriented vertically. The text is partially obscured by wear and tear, but appears to read "BIBLIOTHECA" at the top and "1862" at the bottom.

A
1-262

Biblioteca Universitaria	
GRANADA	
Sala	A
Sección	1
Tabla	
Número	262

18.a 7
8

Biblioteca Universitaria
GRANADA
Sala A
Caja 1
Folio 263

18.a 7
8

C O
PHILOS
PRIMA
K. A. ZEPEDA

R. 1419

✠
CURSUS
PHILOSOPHICI

REGALIS COLLEGII SALMANTICENSIS

SOCIETATIS JESU,

IN TRES PARTES DIVISI,

PRIMA PARS.

CONTINENS LOGICAM, SEU PHILOSOPHIAM
RATIONALEM.

AUTHORE R. P. LUDOVICO DE LOSSADA
*eiusd. Societ., & in eodem Regali Collegio Theologia
Professore, & Sacra Scriptura Interprete.*

Salmant. Ex Typ. Francisci Garcia ab Honorato & San Miguel. An. 1724.

1719

CURSUS

PHILOSOPHICI

REGALIS COLLEGII SALMANTICENSIS

SOCCINETATIS PRIMI

IN VITAE PARTIBUS

PRIMA PARS

CONTINENS LOGICAM ET PHILOSOPHIAM

AUTHORIS P. LUDOVICI DE TORO

in Regali Collegio Salmanticensi

VENERABILI P. FRANCISCO SUAREZ

Societ. Jesu, olim Abulæ, Segoviæ, Pintia, Romæ, Compluti, Salmanticae Theologiae Magistro celeberrimo, dein Eboræ Doctoris laurea insignito, & in Regia Universitate Conimbricensi, sæpius instante Rege Catholico, & Academia tota enixè flagitante, primariae Cathedrae diu Moderatori, ac tandem Emerito, sex, aut octo supra viginti magnorum, atque doctissimorum Voluminum Scriptori, ab Apostolica Sede, dum viveret, Doctoris EXIMII, PII, ac Divina gratia EMINENTIS in Ecclesia Dei, appellatione decorato, heroicis virtutibus, & omnimoda sanctimonia vitæ clarissimo, & nunc, quantum humana fides assequitur, in Cœlis gloriosissimè regnanti.

ULLA me vacillantis animi cunctatio tenuit, Eximie Doctor, ac mille nominibus venerande Pater, quominus Regalis Collegij Salmanticensis Cursum Philosophicum tuis sub auspicijs in lucem ederem, atque adeò caverem, necubi forsitan sub luce maligna legeretur.

Siquidem *Ad locum, unde exeunt, flumina revertuntur*, ut effatur Oraculum Divinae Sapientiae, non aliam oportet esse tenuium sortem rivulorum, quam ut Cursum sterili & inamæno

Eccles. 1.

solo peractum, ad suum iterum fontem revertentes, glorioso
sine coronent, contractumque peregrini saporis vitium in ipsa
eluant nativæ origine puritatis. Quidquid est in hoc Opere,
siquid est, quod publica lux aut invideat tenebris, aut non invi-
ta suscipiat irradiandum, tuum est, ò Doctor numeris omni-
bus Eximius, utpotè de copiosissimo tuæ sapientiæ fonte, ve-
rius dicam, Oceano derivatum; cum nihil habuerim antiquius,
quàm celestes Suarianæ sapientiæ latices, quaquàm possem, de-
ducere meos in hortulos, & inde quantumlibet infœcundo so-
lo beatissimam asciscere vbertatem. *Cælestes*, inquam, latices:
neque enim aliter existimare patitur aut mens omnium, qui te
mortalem noverunt, quivè tua deinceps immortalia Scripta
pervolant; aut miraculum luce clarius, quo de tenebris
ac nocte quadam Ingenij, nullo ferè crepusculo, repente Sol
fulgentissimus evasisti; aut ipse per se sapientiæ tuæ character,
qui sibi veluti proprium affernit, quidquid in dotes divisum
eximias, Doctores alios efficit celeberrimos. Hæc ferè perpe-
tua conditionis humanæ lex est, ut nemo Sapiens primas ferat
in omnibus, & aliquid in se doctissimus quisque desideret,
quod invideat, quod miretur in alio; sive illud sit beatoris
naturæ donum, sive clarior ex gemmeo Scientiarum cumulo
margarita. Sed ea te communi lege solutum, Doctor Venera-
bilis, satis superque probant, quæ simul in te conveniunt
præstantissima sive naturæ, sive Gratia munera. Quis enim in-
genio sublimior, iudicio maturior, penetratione profundior,
eruditione paratior, differendi copia & claritate felicior? Te
vnum omnes Scientiarum viânes certatim exornant, tamque
novo ac mirabili nexa fœderantur, ut illa quisque parilitate
vel vnicus, vel maximus appareat. Sic summus es Theologus,
ut te sacræ Theologiæ Patrem admiratio Theologorum appel-
liet: sic in Philosophia superemines, ut te communem Ma-
gistrum subsellia salutent Philosophorum: sic in Jure Canoni-
co regnas, ut ex te sæpius Astrææ sacratoris arcana didicisse
glorientur peritissimi Canonistæ: sic in Jure Civili versaris, ut
nemo te peregrinum, omnes domesticum agnoscant, & aureas
Jurisprudentiæ claves tibi planè concreditas fateantur: sic cæ-
teris ingenuo dignis Ingenio Facultatibus, quoties se præbet
occafio, faciliè ac sapienter vteris, ut omnes velut in obse-
quium

quàm paratas pro arbitrio moveas, quò libuerit: sic demùm,
quantum humana conditio patitur, extitisti omniscius, ut sicut
mortalium plenissima vniquam obtigit Encyclopaedia, tibi cœli-
tus absolutissimam obvenisse, syncerus nemo, qui te legerit ac
perspexerit, arbigat. Optimo sanè iure Summus Pontifex, da-
tis quater Litteris Apostolicis honore ac benevolentia plenis,
cum alias in te laudes contulit exquisitas, tam erudito in saculo,
doctissimisque viris abundante, Doctorem te nuncupavit
EXIMIUM: quo quidem elogio summatim expressit ocula-
tissimum Ecclesiæ Caput, quantum inter cæteros, etiam mag-
norum habita ratione Sapientum, proceritate mentis emine-
res; quàmque nihil ostenderes vulgare, nihil non excellens,
egregium, singulare, præstans, incomparabile, giganteum.
Hæc, & alia sublimioris energiæ perquam vivide continet
appellatio DOCTORIS EXIMIJ: quam idcirco D. Thoma
dignam Ægidius Romanus, Magno Augustino Casiodorus,
imò totius Doctore Mundi Apostolo Paulo Chrysostomus ar-
bitratus est. Illam tibi postmodum communi suffragio stabi-
lem afferunt Respublica Litteraria, libentissimè suscipiens, ac
proprio comprobans obtentu Pontificum Oraculam, cuius, ut
cum Vate loquar, *Pondus adest verbis, & vocem fata sequun-
tur.* Nec semel Christi Vicarius attestatus est tuam in Orbe
Catholico celsitatem. Nam alibi, cum tua per Nuntium
Apostolicum accepisset Scripta, *Quæ*, inquit, *ut tua multa
pietati, & doctrinæ consentanea sunt, fuerunt nobis maxime
grata: quam obrem operam tuam, ut debemus, laudamus; te-
que in Domino hortamur, ut Dei honori, & Ecclesiæ suæ, in
qua tantum Divina gratia EMINES, libertati inservire
pergas. Novimus enim, quantum tua auctoritas ad extirpan-
da zizania valeat.* Quibus in verbis observare iuvat, quanto
vixeris fulgore notabilis in Ecclesia Dei; siquidem pro Cardi-
nalitia purpura, quam non semel oblatam constantissimè recu-
sasti, Divina tibi gratia, teste supremo Iudice veritatis, præ-
iosiores contulit EMINENTIAM.

Sed nihil magis probat sapientiam tuam Cælo amicam,
aut è Cælo delapsam, quàm arctissima ipsius cum omni virtu-
tum genere societas, sive *tua multa pietatis cum doctrina con-
iunctio*, cuius merito, cum te Pontifex appellavit Eximium,

Paulus V.
in Brevi ad
P. Suarez. Oc-
tob. an. 1607.

Idem in alio
Brevi ad P.
Suarez. Au-
gust. an. 1617

addidit & *Pium*. Hinc te maximè præbes admirandum, quòd non sanctitate minùs, quàm sapientia effulseris Eximius: quòd Libros tot, tantosque subtilissima plenus speculatione perfeceris, ut nihil, nisi Scholam, dies noctesque cogitare potuisse videatis; & simul tot, tantisque Religiosi hominis virtutibus emicueris, ut per momenta singula nihil, nisi Evangelicæ perfectionis studium, voluisse te animo credi possit: quòd ingenij volatu, & perspicacitate totus appareas Aquila; quòdque simul Divini amoris incendio totus videare Phœnix. Sed nimirum assidua contemplatione radios ebibebas Divini Solis, qui se Lucem, & Ignem appellari voluit, Sapientia simul & Charitas. Observatus aliquando fuisti tuum intra musæum, cum interrogandum, corpore duos circiter cubitos è terra sublimis, ac velut Solari iubate circumfusus, vibratos ab imagine Crucifixi radios toto vultu & pectore susciperes. Ita profectò Christus Dominus oculis, si nõ auribus, visus est dicere, *Luculenter scripsisti de me, Svari*: ut hoc etiam eventu mirabili, quemadmodum in reliquis vitæ tuæ periodis & actis (quòd ab alijs diligenter notatum invenio), ad similitudinem Doctoris Angelici propior accederes. Illud certè radiorum commercium, quo capiti pectus consentiebat, palam esse fecit, emissam divinitus ignis luminis copiam ad affectum pariter & Intellectum percussisse tuum. Hinc illa Charitatis flamma, qua totis visceribus æstabas, *Lacerna* simul *ardens*, & *lucens*. Hinc Religionis Catholicæ flagrantissimus amor, quo tum Opera reliqua, tum præcipuè Defensionem Fidei adversus errores Anglicanæ Sectæ, humani vires ingenij longè supervolans, edidisti: illud, inquam, admirandum Opus, quo & Summi Pontificis approbationem promeruisti paternis Litteris expressam, & Catholicorum plausum, pariterque furorem hæreticorum undique frementium, concitasti. Hinc ardor ille martyrij pro Fide orthodoxa perferendi, qui & alias crebrò, & tum vehementer erupit, cum ad nuntium Libri tui ab hæreticis in publico Londinensi foro combusto, rogum, & infamiam invidens honorificam, tenetos inter gemitus Ovidianum illud occinuisti: *Sine me Liber ibis in ignem! Hei mihi! quòd domino non licet ire tuo!* Hinc & Ecclesiastica potestatis tuendæ zelus, quo primum in disidijs Venetis, Apostolica Sede suadente, appro-

ban-

libante, gratulante, fortiùs, & eruditius omnibus scripsisti; ac deinde in turbis Ulyssipponensibus, grates iterum & plausus ingeminante Vaticano Culmine, oppressam, vel obscuratam Ecclesiæ causam toto sapientiæ & autoritatis tuæ sustinuisi robore, vindicasti lumine; donec eidem vitam glorioso labore confectam immolasti.

Et ut cætera taceam singularia, creberrimæque virtutum heroicarum exempla, quæ litteris consignarunt Historiographi Vitæ tuæ; testes dumtaxat appello tuorum Lectores scriptorum, ut non Ingenij modò, sed cordis etiam tui temperatam cœlestem exhibeam. Ibi tua perspicitur tenera simul, & solida pietas in Salvatorem Mundi; cuius humanum redimentis Genus, & sacratissimo pascentis corpore, mysteria, non minùs dilecta, quàm intellecta tibi demonstras. Incensissimus etiam erga Beatissimam Virginem Deiparam amor tuus vel characteribus ipsis calorem impertire videtur. Amantem videlicet dilexisti: nam mystica Stella maris te, tuæque sapientiæ pelagus lumine fortunavit suo, maximè postquam Salmanticensis Licæum à te primùm publico certamine propugnatam vidit augustissimæ Matris in gratia & meritis excellentiam supra Cœlites omnes, & vel in vnum congesta cumulum merita cunctorum: quòd obsequium sibi fuisse gratissimum, V. P. Martino Gutierrez ipsamet Cœlorum Regina revelavit. Tuam quoque in Theologia mystica magisterium, præsertim cum de Oratione differis, tanta inibi cernitur claritate, ut te non magis ex comprehensione mentis, quàm ex abundantia cordis cloqui, nemo non videat. Perpetua ibidem in Cœlites omnes observantia passim occurrit legentibus, præcipuè verò in SS. PP. & Ecclesiæ Doctores. Nullum eorum Syderum vquam deseris, nullum non sibi met ipsi, & cæteris studiosè concilias, aut indefesso conatu vindicas in lucem sanæ doctrinæ. Neque hos modò, sed Classicos omnes Scriptores cuiuslibet nationis, Scholæ, professionis, mira prosequeris comitate, urbanitate, modestia. Quoties laudem merentur, liberaliter laudas. Sicubi dariùs loquuntur, benigna excipis interpretatione. Si quando præstat aliter opinari, aut voleates, aut non invitos dimittis, bona certè cum gratia. Insignis hæc, & nunquam interrupta modestia, siue tua propugnes, siue aliena-

¶ 4

con-

convellas, te reddat Scholarum delicias; dum ex te dulcissimum sapientia nectar sumunt, nullum prorsus aculeum sibi timentes. Tanta nimirum styli suavitas decebat Ingenium princeps; quoniam Rex apum spicula vel nescit figere, vel non habet. Sed ex te ipso iuvat audire, quodnam tibi praefixeris exemplar. In eo Voluminae, quod primum in lucem edidisti, & cuius ad normam exegisti caetera, sic praefaris: *In aliorum opinionibus, vel confirmandis, vel refutandis, D. Thoma modestiam (quae summa est) imitari studui. Itaque sic Auctores ipsos profuro, et laus sua cuique tribuatur: sic sententias eorum etiam, quos non proba, expono, et quantum momenti, atque auctoritatis habeat cuiusque sententia, lector facillime iudicare possit, citra cuiusquam vituperationem, atque iniuriam.* Praeter exemplum, abs dubio pra oculis etiam habuisti documentum illud Angelici Magistri: *Oportet amare utrosque, scilicet eos, quorum opinionem sequimur, & eos, quorum opinionem repudiamus; utriusque enim studuerunt ad inquirendam veritatem, & nos in hoc adiuverunt.* Ista porro disputandi pacatissima ratio, qua sine mutuo vulnere repellis ictus, eo est in te mirabilior, quo plures, & satis quidem aculeatos sustinuit adversarios doctrina tua. Quot enim & quam acres in eam insurgere censes, aut praesens vidisti, aut absens audisti, legistisque? Novitatis utriminimum insimulatus es ab ijs, qui te aliunde carpere non audebant: quasi non ea fuerit semper magnorum fors ingeniorum, de novitate doctrinae traduci: quasi nunquam sit laude dignus Scriptor, *Qui profert de thesauro suo nova, & vetera:* quasi Doctor Angelicus, ut famulus evaderet, novum sibi non aperuisset iter ingenio raro prorsus, & novo. *Erat enim (inquit gravis, & coetaneus Auctor) NOVOS in sua lectione movens articulos, NOVUM modum, & clarum determinandi inveniens, & NOVAS reducens in determinationibus rationes: ut nemo, qui ipsum audisset NOVA docere, & NOVIS rationibus dubia definire, dubitaret, quod cum Deus NOVI luminis radijs illustrasset, qui statim tam certi ceperat esse iudicij, et non dubitaret NOVAS opiniones docere, & scribere, quas Deus dignatus esset NOVITER inspirare.* Atque in eo mirabilior extitit (ut idem Auctor observat) quod tam modico tempore

In Praefat.
tom. 1. in 3. p.

D. Thom. 12.
Metaph. lecta
5.

Matth. 13.

Guilielm. de
Thoco in vita
S. Thomae
cap. 3. n. 15.

Idem Guilielm.
de Thoco
to. 4. nu. 18.

tot

tot potuerit Libros perficere, & tot *NOVITATES* scribendo docere. Haec tamen veritas, aut seges fertilissima novitatum, quam etiam iisdem ferè verbis in Angelico Doctore commendat S. Antoninus, non probro, sed laudi vertitur, nec quidquam detrahit antiquitati doctrinae. Id quod tu ipse, Venerabilis Doctor, de te simul, ac de nobilissimo exemplari tuo testaris. *In quibus rebus, inquis, opinioni locus est, ipsius etiam Angelici Doctores prudentiam, atque exemplum secutus, cum delectum habui, ut quae pia, quae graviora, quae antiqua sunt, anteponebam ijs, quae à pietate, gravitate, antiquitate videntur abhorreret.* Nec verò aenigma cuiquam videatur, antiquitatis amica novitas; cum immortale fuerit Columbi decus Europae ostendere novum Orbem, in se quidem antiquum, sed nova, & aeternis inaccessa navigatione detectum.

Verum huic, & alijs tuorum criminationibus scriptorum nihil, nisi modestiam, humilitatem, veritatem, verbo, vel scripto rependisti; utique tamquam *Doctor superioris sphaerae* (hoc te nomine insignivit Summus Pontifex Alexander VII), quò non pertingunt ventorum turbines, aut impetus procellarum. Interea tua contemptor gloriae, studebas aliorum honorum, Veterum praesertim, & eorum, qui Scholae Principes habentur. Quos inter de Ingeniorum Phoenice Scoto tam praclare meritis es, ut facile appareat, quanta tibi fuerit cum Subtilissimo Doctore cognatio; satis alloqui manifesta, sive sapientiam, sive acumen, sive modestiam, sive Deiparae Virginis amorem, sive alias magnarum virtutes animarum inter te vestras componere quis velit. Sed nemini studiosius, & amantiùs adhaesisti, quam Scholarum praclarissimo Soli, D. Thomae Aquinati. Magnum hunc Angelum elegisti studiorum tuorum tutelarem; quasi tibi dictum, designato Doctore Angelico, reputares oraculum illud, *Præcedet te Angelus meus. Observa eum, & audi vocem eius.* Nihil ferè doces, quò non vtrò ferat eius auctoritas: nihil ille docet, quò non ipse feraris, honore semper, sententia ferè semper. Quod si ab eo recedere quandoque deliberas (quod in re momenti, praesertim Theologica, nunquam accidit), summa reverentia, imò vehementi quodam amoris tui renu avelleris; nec nisi benedictentem patris abire tantisper; ut videre tunc mihi videar

Sua-

S. Antonin.
3. p. Histor.
tit. 2. cap. 7.
§ 5. & 10.

Suaric. Praefat.
tom. 1. in
3. p.

Apud Des-
camps in vit.
P. Suar. p. 4.
cap. 15.

Exod. 25.

Genes. 12.
Apost. in
Sup. cap. 10.
na. 17. Rom.
S. 1. n. 19.

Quasi modestiam, cum Thomæ auctoritate quodammodo
instantem, instar tenentis Angelum Jacobi fidenter dicere,
Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Jure itaque V. P.
Laurentius Aponte è sacra Clericorum Regularium Minorum
familia veros inter D. Thomæ discipulos, & interpretes prima-
rum deferre tibi non dubitavit. Suarez (inquit ille) sic pie, sic
dilucidè, sic acutè, sic graviter, sic tandem modestè scripsit,
*ut verè primus ex discipulis, & D. Thomæ interpretibus cen-
seri ab omnibus mereatur: quibus si abbas eius sanctissimam,
immaculatamque vitam (quam sic omnes scimus, vidimus, &
attestamur), prorsus omni estimatione dignissimam eius doc-
trinam facies.* Hoc ego dum memoro, non possum non iucun-
dè meminisse, quod nuper testimonium huiusce laudis hic Sal-
manticæ retulisti. Erecta paucis ab hinc annis, atque dotata
est ad tuam doctrinam in Salmanticensi Atheno prælegendam
Cathedra perpetua, iubente Rege Catholico Philippo V., sed
opera, & impensis Illustrissimi Domini D. Francisci de Perea
& Porras, Archiepiscopi Granatensis; qui natus & ipse Gra-
nata, Doctoris Eximij natale solum non Insulis modò, sed
stirpis etiam splendore, necnon ingenio, sapientia, pietate,
ac flagrantissimo salutis animarum studio gloriosè nobilitat, &
illustrat. Actum est tunc in confesso Doctorum Sacræ Theo-
logiæ Salmanticensium, quoniam ex Libro fortiri textum oport-
eret, quoties Candidati prælectionibus pro Suariana Cathedra
de more certarent. Qua de re alijs aliter opinantibus, af-
fuit Dominicanus Magister, vir profundæ, notæque sapientiæ,
& in Universitate primariæ Cathedræ Moderator; qui genero-
sè, ac liberaliter effusus in Suarij laudes, multis contendit,
fortitionem thematis pro Suarianæ Cathedræ candidatis non
aliunde posse congruentius fieri, quàm ex ipsis D. Thomæ Li-
bris: Doctorem Eximium addictissimum fuisse D. Thomæ
discipulum; nec aliam eius, quàm Angelici Præceptoris esse
doctrinam: facile proinde futuram, ut, cum prælegèretur ger-
manus D. Thomæ sensus, ex eisdem littera, seu verbis eru-
tus, ipsissima Suarij doctrina Cathedram teneret, sub eius no-
mine, & auspicijs erectam. Ne tamen quidquam præter mo-
rem in alijs singularium Doctorum Cathedris observatum fie-
ret, aliter de re proposita iudicatum est; statutumque, ut præ-
lectu-

lecturis pro textu esset Opusculorum Liber Eximij Doctoris.
Illud, inquam, Opus egregium, quod in medio fervore con-
troversia de Auxilijs Divinæ gratiæ scriptum, Societatis Jesu
causam fortiter, ac feliciter sustinuit; & à Sanctissimo Clemen-
te VIII. accuratè perlectum, magnam ipsi de doctrina nostra
opinionem commovit; maxime postquam eventus accessit
miraculo similis. Cum enim Clemens, Opuscula Suarij legens
nocte concubia, sensim obrepente somno iaceret obrutus, ac-
cidit, ut proximæ candelæ flamma Librum invaderet: iamque
in lectum audax involabat, cum excitatus fumo, ac crepitu
Pontifex, & cubicularium vocitans, confestim extincto igne.
Non bonum, inquit, omen, quòd Suarij Liber nunc, cum
eius doctrina tantopere controversitur, ignem tam facile con-
cipiat, & flammis se se offerat pabulum. Imò, Pater Sanctissi-
mè, retulit Cubicularius, meliora Superi: nam quod doctri-
nam attinet, omnino nihil ausa est temerare flamma: plures
quidem absumpsit foliorum margines; sed in characteres pro-
pris innoxia, nullum deformavit, nullum tetigit. Miratus Cle-
mens, rem proprijs inspexit oculis: atque exinde Librum,
cuius integritas in ambustis folijs parebat illustrior, chariorem,
& pretiosorem habuit. Huius igitur contextus Libri præstitu-
tus est ad Suarianam Cathedram aspirantibus. Sed interim va-
lere plurimum debet laudatum Magistri sapientissimi testimo-
nium, ut doctrina Suarij ab ea, quæ verè Thomistica doctri-
na est, individua credatur, vel indivulsa. Fidem quoque faciat
Eximius ipse Doctor; qui, iam exactæ propè finem ætatis, de
Gratia limatissimum Opus scribens, postquam D. Thomam
grandibus extulit encomijs, & ipsi Augustino supparem asse-
ruit, eiusque doctrinæ fidelissimum sectatorem, ac defenso-
rem acerrimum; subiungit: *Quapropter, cum in alijs lucubra-
tionibus nostris, ac Theologicis disputationibus D. Thomam
semper, tamquam primum ducem, & magistrum habuerim-
us, eiusque doctrinam pro viribus intelligere, defendere, ac
sequi conati fuerimus; in presenti Opere multò maiori studio,
& affectu id præstare curabimus: speramusque cum Divino
auxilio consecuturos esse, ut à vera eius mente, atque senten-
tia in nulla re gravi, aut alicuius momenti discedamus, non
ex nostro capite, sed ex antiquis eius expositoribus, ac secta-*

Suar. Pro-
legom. 6. de
Grat. cap. 6.
n. 28.

toribus, & ubi illi defuerint, ex varijs eiusdem loci inter se collatis eam eliciendo. Hæc de se testis locupletissimus; & in Opere quidem doctrinam scholasticam continente, quæ Societatis Scholam potissimam discernit ab alijs. Eum verò de se ipso loquentem nec falli, nec fallere, crediderit facile, qui & ipsius illuminatæ mentis acumen, & candorem animæ, ac vitæ sanctimoniam haud penitus ignoraverit. Quò magis miremur quorundam asperam, & inperitam agendi rationem, qui Suario, & quotquot ex eius magisterio proficiunt, non solum extra Scholam D. Thomæ peregrinari iubent, veram etiam adversarios doctrinæ verè Thomisticæ pronuntiant; neque illos esse reapse Thomistas putant, nisi quos Thomistarum nomine vulgus novit. Næ isti nimum contractis terminis definiunt Scholam D. Thomæ; cuius tamen doctrinæ non esset tam instar Oceani, nisi diversas nationum oras allueret; nec usque eò maiestatem imitaretur Oraculorum, nisi varijs interpretationibus locum daret. Sol est Scholasticæ Mundi Doctor Angelicus, & idcirco nullis se subtrahit aspicientibus, quocumque tandem vocentur nomine, vel qualibet è regione litteraria spectent. Certè plurimæ sunt in Philosophia, & Theologia controversæ, quarum pugiles utrimque se protegunt, quasi parva Palladis, auctoritate D. Thomæ. Utri parti saveat Angelicus Doctor, non minus est in ambiguo positum, quam utri veritas. Utrisque igitur, aut neutris licebit esse discipulis tanti Doctoris. Passim vel inter ipsos, qui Thomistæ dicuntur, contrarias opinandi vias arripi, notissimum est. Contrarijs ergo non semel incedere vijs, non erit à via D. Thomæ, nec ab eius disciplina recedere. At cur novas aperire vias intra Scholam amplissimam D. Thomæ fas erit Thomistis potius, etiam extra clarissimum Prædicatorum Ordinem merentibus, quam Suario, vel alijs? Numquid physicam ad actus liberos Præmotio- nem amplecti (quam tamen doctrinæ Præceptoris Angelici prolem esse, præter Societatis Auctores, quamplurimi constantè inficiantur) sat illis erit, ut eo statim ipso donam interpretandi D. Thomam præ cæteris accipiant? Mirum, si hoc ferta ratio, si æquitas. Docuerint centum per annos opinionem aliquam Jesuitæ Scriptores facile certoni, conformemque menti S. Thomæ prorsus esse contenderint. Frustrà est. Non-
dum

Adm ea doctrina censeatur *probabilis in via D. Thomæ*. Exteri sunt omnes isti: nihil illis cum Schola Præceptoris Angelici. Sed prodeat Scriptor aliquis ex ijs, qui sibi Thomistarum nomen attribuunt, & illam ipsam opinionem suffragio dignetur suo. Nova repente panditur *via D. Thomæ*; per quam eadem opinio deinceps honorata procedat, auctaque iure Civitatis intra Scholam S. Doctoris. Exemplam ex Logica producam. Naturam Angelicam, tametsi numericæ multitudinis haud capacem, nihilominus Speciem esse prædicabilem, non multis abhinc annis sententia fuit auctoritatis in Schola D. Thomæ tam solidæ, ut eam graves Thomistæ pronuntiant *esse omnium discipulorum D. Thomæ, nec censendum esse Thomistam, qui oppositum senserit*. Sed iam modò, postquam nobiles è Thomistarum censu Recentiores cœperunt sentire cum Exteris, & opinioni neganti suffragari, protinus exulare desijt opinio ista; perque viam D. Thomæ fidenter incedens, documentis ejus evasit apprimè consona. Quoniam ergo fato Societatis Doctoribus accidit, ut soli cacutiant in legendis D. Thomæ scriptis? Multi sunt, ingeniosi sunt, docti sunt, pij, synceri, veritates amantes, errorum ofores (quod nisi per summam iniuriam inficias iverit nemo): profitentur præterea, in omnibus ferè punctis momentosis, se D. Thomæ sensum investigare, tenere, complecti; & nihil sibi magis in votis, quam eius esse re ipsa discipulos. Quid est cur probabiliter saltem D. Thomæ sensum attingere non putantur? Sint sanè, si placet, exteri Scholæ Thomisticæ, quam promovent Magistri quidam, oppidò nobiles, sapientes, graves, quamvis non admodum antiqui, nec omnificij. Cæterum in Schola D. Thomæ non alia reperiri posse gymnasia, & nihilò fortasè minus Angelico Præceptoris grata, quorum exedræ Jesuitæ Doctores tamquam domesticos excipiant; id verò est, quod bona, constantique fide negamus, negabimusque usque ad consummationem sæculi. Hæc ita dixerim, Eximie Doctor, nò ut solatio sint tibi, qui beatitate Cœlesti, si qua fides humanis indicijs, cumulatissimè donatus, nullo iam potes obloquentiù murmure comoveri; sed ut indulgeam dolori meo, qui te alienum à doctrina Præceptoris Angelici vulgo existimari, non nisi pergraviter ferre valet. S. Thomam impensissimè colo, diligoque; & meas hæc lubricatio-

Apud Car-
melit. Com-
plut. disp. 6.
Log. q. 4.
n. 39.

nes tibi dum offero, illi pariter consecrāre me credo: neque enim gratius ad tanti quasi Scientiarum Numinis conspectum accedere possent, quam per manus tanti discipuli. Atque etiam idcirco, dum totus adhæreo tibi, quin illius quoque vestigijs totus insistant, nullus dubito. Sequor videlicet sequentem.

Hactenus magna tetigi sapientiæ tuæ coelestis, ac Divinitus affusi luminis argumenta. Sed alia suppetunt, si fieri potest, mirabiliora: ut, quod Biblia sacra non modò verbatim memoria teneres, sed ea quoque reconditi sensus comprehensione, ut nulla te de Scriptura Divina quæstio vel imparatum, vel hæsitantem inveniret. Huiusce miraculi, testes inter alios, fidem fecit inconcussa vir auctoritatis, qui & ipse doctissimus Divinorum Voluminum interpres, cum te de locis veriusque Testamenti difficillimis sæpè consuleret, nunquam sine stupore discedebat; affirmabatque passim, Suarium videri sibi maiorem in Scripturæ sacre intelligentia, quam in scholastica Theologia, quamquam in hac summus haberetur. Eodem pertinet ingens illud mentis capacissimæ prodigium, quo SS. Patrum, & aliorum scripta Doctorum, tibi, cum velles, quasi oculis intuenti fideliter aderant, præsertim verò Magni Augustini, quamvis tam multa, profunda, varia; quod tu ipse coactus es aliquando fateri. Cum enim in publica disputatione quidam tibi textum obijceret tamquam ex Augustino decerptum, & fictitiam repellenti citationem fortiùs & audentiùs insultaret; raptus amore veritatis, præsentissima tibi esse dixisti S. Augustini Scripta omnia, teque certò scire, quæ tunc obijciebantur verba, nunquam in eius Libris extare. Hoc, quasi arroganter, aut inconsultè dictum, doluisti quidem postmodum præ modestia; sed revocare quasi falsò prolatum non es ausus. Nec fuit, qui non crederet ex ijs, qui te propius noverant; ut qui passim videre poterant, te sine scripto, sine Libro, quem interim volveres, & conscribendas ex Cathedra lectiones publicè tradere discipulis, & privatim amanuensibus, qui sæpè (mirum dictu!) tres, quatuorvè simul, ac de materijs valdè inter se diversis, atque reconditis, excipiebant, edenda in publicam lucem Opera dictare: ut posset eorum quisque de Suario dicere, quod olim de Jeremia dictante Baruch amanuensis assererat, *Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos: & ego scri-*

Jerem. 36. 18.

be-

bebam in volumine atramento. Miraculum auget, quod ea ratione dictare posses tam doctè, tam subtiliter, tanto ordine, tanta perspicuitate, tanta consequentia, tanta fidelitate in designandis innumerabilium Auctorum locis. Sed mirabilius adhuc, quod tunc simul vtereris maturitate iudicij tam celeri, tamque prompta differendi felicitate, ut nihil non accuratissimè dictares, atque in semel dictatis ne verbulum quidem reformare tibi deinceps opus esset. Infinitus sum, si quidquid in te supra humanum eluxit, vellem dicendo persequi. Pleraque brevi quadam energia significarunt Viri sapientia clari, dignitate insignes, fama celebres: quorum ore passim acclamaris *Theologia prodigium, Vir usque ad miraculum doctus, Litterarum princeps, Huius ætatis communis Magister, Doctor celeberrimus, religiosissimus, sapientissimus, eminentissimus, Unus pro mille, Theologia pater hisce temporibus, Hispaniæ decus immortale, Societatis Jesta gloria, corona, iubar excellens, Ecclesiæ Sol splendidus, Magister non solum in Theologia Scholastica doctissimis, sed etiam in Theologia mystica spiritualissimis, Sapientia incomparabilis, sed sanctitate atque heroicis virtutibus excellentior, denique nostræ ætatis Augustinus, ac Thomas alter.* His ego te nominibus amore prosequi, ac toto pectore venerari, & colere, quantum fas est hominem nondum Sanctorum factis adscriptum, iamdudum statui: unde & te meorum ducem studiorum, & Meccenatem optimum iam olim propenso animo mihi designavi. Hoc itaque Philosophicum Opus, quod auspice Obedientia digessi, atque in lucem emitto, nomini tuo dictum, ut quadam tibi iuris necessitate debitum, omninò volui. Dignanter ut accipias, opto, precorque suppliciter, studij, amoris, ac venerationis pignus æternum.

Amantissimus, & observantissimus tui
IHS
Ludovicus de Loffada.

Pro:

Vide pro his
& alijs P.
Anton. Dec-
campis in vit.
P.Suar. p.6 à
cap.1. ad 7.

Protestatio Auctoris.

Decretis Sanctissimi Urbani VIII. libenter obtemperans, palam testor, in omnibus, sive laudibus, & elogijs, sive signis, testimoniisque sanctitatis, tam ad P. Franciscum Suarez, quàm ad alios, nondùm in Beatorum numerum ab Ecclesia relatos, pertinentibus, quæ in hocce Alloquio nuncupatorio continentur, nolle me Sedis Apostolicæ ullo modo prævenire iudicium, nec fidei merè humanae limites egredi. Totam verò præsens Opus, & omnia mea correctioni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ profundè submitto.

CENSURA ILLUSTRISSIMI DOMINI
D. Joannis Antonij de Lardizabal & Elorza,
olim in Maiori Sancti Bartholomæi Collegio Togati,
in Salmanticensi Ecclesia Canonici Magistralis, &
in alma eiusdem Urbis Academia Scoti Cathedræ
Moderatoris, nunc meritissimi Antistitis
Angelopolitani.

MUnere mihi ab Illustrissimo D. D. Silvestro Garcia Escalona, Salmantinæ Ecclesiæ Præsule dignissimo, Regioque Confiliario, iniuncto functurus, sedulo animum, operamque intendi in Librum, cui titulus est, *Cursus Philosophiæ us Regali Collegij Salmanticensis Societatis Jesu in tres partes divisus*, à Rmo. P. Ludovico Loffada eiafdem Societatis, & in eodem Regali Collegio Sacræ Scripturæ Interprete compositum. Sed verò, dum Censoris personam induere inbeor, Encomiastæ agere libenter cogor, & velut otiosam iade censoriam virgam abijcere, ut in plausum, inconditæ licet panegyris, palmas excediam. Quid enim me deceret Societatis Jesu discipulum (quod semper grato animo profitebor), nisi eiusdem Societatis Magistrum plausibus excipere? Ut frontem operis inspexi, illicò vehemens quædam vis (innatam dicerem, ni eò usque animus tot meritis illectus eam intendisset) suffragium hilari violentiâ extorsit: ut iam inde non in rigidam censuram, sed in gratum encomium composerem iudicium, hac ob oculos mentis continuo oberrante sententiâ: *Societatis Jesu Scriptor est, bonum opus est.* Porro Titulus iste usque adeo opus hoc Philosophicum mihi probat, ut superfluum prorsus quodcumque examen existimem, accurati studij, atque exactissimæ curæ, quæ huiusce Societatis viri opus in lucem edendum explorant, non ignarus. Ipse etiam privatus Author singularissimè opus mihi commendat, quippe cuius in scribendo iudicium, ac solertiam iam olim (proh quàm libenter!) expertus sum, dum dilectissimi, semperque venerandi Magistri mei, V. inquam, P. Hieronymi Durari vitam eleganti penicillo adumbrans, in ipsa perfectionis viam tam subtili, rectoque exaravit stylo. Verùm ne amoris studio nimium indulgere videar, Lectores quoscumque Censores advoco. Operis assumptum æstiment, consilium pendant, in scopum colliment, artificium discant, cuncta probatissima mirabuntur. Sanè assumptum eius indolis est, ut quamquam toties repetitum, nihil minus laudis huius genij Authoribus pariat:

quā immò, dum, quia iam veluti effectum, arescere debere videbatur sterile hoc Palladis arvom, nullo succo, nulla amantate laturum; ed feracius, ingeniorum sudoribus irriguum, palmas, laurosque germinat, quibus sudantem eorum laborem detergat. Consilium illud ipsum est, quod ubique Societatis curam, operam, studium sollicitat; planiorem videlicet reddere arduum Scientiarum clivum, hoc earum solidius iacto fundamento; liberiorem aditum facere ad recondita penetralia Sapientiae; hac parentius reserata ianuā: ut sic scopum illum attingat, tot artibus, tot laboribus quaesitum, Adolescentum nempè, praesertim studiosorum, exultant institutionem. Nec artificium locum obtinet inferiorem in opere omnibus numeris absoluto: methodus accommodata, & ritè digesta; Stylus scitè comptus, sine acrimonia argutus, sine prolixitate clarus, sine obscuritate concisus; momenta rationum ponderosa; effica argumentationum energia; cuncta denique, qualia sibi in suis operibus praescriberet Quintilianus, dum, *Nobis*, aiebat, *prima sit virtus perspicuitas, propria verba, rectus ordo, non in longum dilata conclusio; nihil neque desit, neque superfluat: ita sermo & doctis probabilis, & planus imperitiis erit: certè talia, quae aridum istud Philosophiae solum sic excolant, ut inter horrida, & spinosa difficultatum dumeta, quae sponte profert, subtilissimam etiam ingeniorum aciem punctura, hilari lanugine pullulent maturi veritatum fructus facile mentis aviditatem sequentes. Hæc tamen cuncta, quia tanto Authore minorā, ipsius ingenij ludos alij forsitan dicent: ego verò in eorum editione operam ipsum non luisse potius afferuerim; dum tacito mecum silentio perpendo, quàm ad amulsum omnia composuerit, quàm ad limam perpoliverit, quantā vilitate Dialectica contexta, quā iucunditate Physicorum arcana patefacta, quantā subtilitate Metaphysica explorata, & perspicuitate expedita, quo denique nitore, & sublimitate cuncta elaborata. Proh Deus immortalis! Quibus Rempublicam litterariam officij accuratissimus Scriptor non demeretur! Ego saltem aliud non profitebor, nec aliud, sententiam rogatus, ausim pronunciare, quam dignissimum opus esse, quod omnes aveant, & habeant. Idcirco totius Censurae summam in vota referam, quibus Physicis etiam, & Metaphysicis lucem quantocyus comprecet: certus interea tum vilitatis, quam iubet sperare, tum etiam gloriae, quam dum respicit Author, opus meretur: fiet quippè, ut cum Barclaio loquar, *multam etatem iste liber, & gloria plenum Authorem ad posteros deducet.* Serabi Cantabrigie die 12. Martij. Anno 1723.*

Quint. lib. 8.
Instit. cap. 2.
in fin.

Joan. Barcl.
lib. 2. Argen.

Joann. Anton. Episc. Angelopolitanus.

CENSURA REVERENDISSIMI P. M.
Fr. Andreae Cid, Ordinis Cisterciensis Generalis Magistri, nec semel Definitoris etiam Generalis, Salmantini Collegij iterum atque iterum Abbatis, totius Religionis Supremi Praesulis honoribus decorati, in Salmanticensi Academia Doctoris Theologi, eiusdemque Facultatis Primariam Cathedram moderantis.

Supremi Castellae Senatūs obtemperaturus decreto, evolere coepi, illectaque mentis propensione trahente, ad finem usque percurri Librum, cui titulus, *Cursus Philosophicus Regalis Collegij Salmanticensis Societatis Jesu in tres partes divisus*, recens elaboratum à R. P. M. Ludovico Lofada, eiusdem Societatis Theologo, ac in praefato Collegio Sacrorum Bibliorum Interprete. Atque, dum in Libri laudes calamus gestiebat erumpere (nec sic effantem severum Censoris munus reputaveris neglexisse; qui etenim, rogo, probati adeo Scriptoris labor, ut non extorqueat panegyrim, poterit subiacere censura?) dum, inquam, praconceptam sententiam promere adigor, sincere profero, ipsam operis dignitatem à proposito ferme abducere. Cursus namque iste, etsi Nilus iure merito compelleretur, proficuis sapientiae vadis ingenia foecundans, minimè tamen pellucidum fontem, qui dedit originem, latere permittit: Jesuitica doctrinae rivulum se quibusque paginis & ostendit, & profiteretur. Quis autem clarissimae Societatis doctrinam elogio contendet prosequi, quin eius gloriam obscurare potius, quàm novo augere splendore vereatur? Illius suffragium exhibere placet, cui etsi domestico, nullus, ut opinor, plenissimam praestare fidem detrectabit. Divus Franciscus Xaverius Indiarum Apostolus, Inclytumque Societatis decus, de Jesuitarum doctrina, ac litteris ita praeloquitur: *Conso*, inquit, *que el inhabitante spiritu de el Señor enseñorea la doctrina, y letras de nuestra Compañia.* Quid, quaeso, illà doctrinā excellentius, cui veræ sapientiae spiritus dominatur? Jam tum videlicet, ut olim in mundi cunabulis, Spiritus Domini ferebatur super aquas, super illud, inquam, omnigenae sapientiae mare magnum, quod in ipsis Jesuiticæ Fami-

S. Franc. Xav. lib.
3. Epist. 4. ad Socios Romæ commorantes. Apud Peralta in eius vita, divisione 4.
Genesi 1.

Re primordijs parabatur, ut totum deinceps terrarum orbem uberrimo pervaderet affluxu, nequã sui parte floribus, & fructibus felicioris ævi terra foret inanis, & vacua. Caterùm ipsius Sanctissimi Spiritus organum, Summum nempè Ecclesiæ Antistitem Pium IV., auscultemur, hæc de Societatis alumnis verba facientem: *Sicut nomen Sociorum Jesu assumpserunt, ita opere, doctrina, & exemplis Dominum nostrum Jesum Christum imitari nituntur.* Hinc iam infelicitum æstimaverit nemo, Illustrissimum nostrum Caramuelem peractibus hinc vocibus Jesuiticæ doctrinæ impostam calumniam propellere: *Solem obscurum dicat noctua: & ego, qui contrarium proprijs oculis video, non habeo minoris Solis radios, sed noctuam cæcutire dicam... Quoniam quot radios noctua Soli, tot Jansenius Societati detraxit... Prescripta seculo integro Societatis pietas, tanto Martyrum sanguine condecorata, & roborata, non est que obscuretur tetro anhelitu unius, aut alterius Hollandi.*

Nec mirari liceat, Jesuadum doctrinam Solis radijs valla- tam incedere, cum ipsi congenita pietate, indefessoque labore contendant, ut Solis Ecclesiæ radios, nimirum Angelici Doctōris Divi Thomæ doctrinam ebibant, & distribuant, dicente Na- tali Comite Inclyto Dominicano: *Certe Societatis Jesu in Thomam veneratio Theologos, quos habuit eruditissimos, criticosque sagacissi- mos, & gravissimos, impulit, ut in opera Sancti Thomæ inquir- rent, cuius doctrine studium lege lata ipsi iniunxerat.* Et fructus respondet labori, quia Jesuitarum opera beneficas ista Sol plu- rimas orbis plagas illustravit, atque ab errorum nebulis libera- vit. Hic atroxere iuvat docti, & gravis Historiæ Pontificiæ Scriptoris animadversionem peracutam. Is est Doctōr Ludovi- cus de Bavaria; qui, cum inscriptionem retulisset, quam Grego- rius XIII. Collegio Romano, à se magnificentissimè extracto, perpetuis in ædificij fronte characteribus insculptam voluit in hæc verba, GREGOR. XIII. P. M. RELIGIONI, AC BONIS ARTIBUS; non minùs verè, quàm ingeniosè subdit: *X piens yo, que es esta. Inscripçion una quiddam de finicion de lo que es la Comp. X. y que el claro juicio de el Pontifice no la pudo haber mas à proposito: pues à la Religion, y à las Letras todas las demas virtudes las acompaña; y hazien- do Gregorio Casa para estas des, las entregò à esta Reli- gion.*

Sublimia adeo testimonia satis superque sufficerent, ut exi- mia Societatis Schola clariori gloriã exornata prodiret. At, ut re- fulgeat magis, è floribus, quos circumdatur, ad optimos fructus, quos orbi edidit, transgrediamur; quia, ut optimè monebat mellifluus P. N. Bernardus, *Magnam planè fertilibi soli testimo-*

nium, fructuum proventus uberior. Nullus profectò dicendi finis daretur, si quot commoda è Societatis doctrina hausit Ecclesiæ, vellem enumerare, quotvè vberes utilitatis fructus in Christia- nã Reipublica subsidium è Jesuitarum sapientia quotidie pro- germinant. Sanè Sanctissimus Paulus III. in hunc modum So- cietatem alloquebatur: *Attendentes ad fructus vberes, quos in Do- mino Domini habemus produxistis, & producere nec desinitis, vestra Religione, Integritate, Scientia, doctrina.* Gregorius XIII. haud dissimiliter effatur: *Ac dudum (ait) propter Societatis tam utiles, tanque necessarias functiones, quas in Collegijs per lectiones tam bona- rum Litterarum, quàm Philosophiæ, & Theologiæ ad iuventutem ho- nis moribus, & literis imbandam... Magno Dei beneficio, & Eccle- siæ spirituali emolumento exorat.* Nec præterire libet Sanctum Pium V., qui rem hanc mirificè promovet. Innumerabiles fruc- tus (dicebat) quos, benedicente Domino, Christiano orbi Societas Jesu, viros litterarum præcipuè Sacrarum scientiæ... Perspicui... pro- ducendo, felicissimè habemus attulit, & adhuc sollicitè studijs as- ferre non desistit, animo sepiùs revolventes nostro. Opportunè promèdè eruditissimus Magister Gravina Magnum P. Ignatium feracis vitis, frugiteraque olivæ symbalo expressum voluit, sic pulchrè Societatis fructus extollens. *Tanquam cooperatores (Jesuitæ) terram humani cordis concionibus, lectionibus, cathe- chismo excolunt... & folijs, floribus, fructibus, hoc est, doctri- na, verbo, & exemplo vividos ramos tantæ viti ostendunt... Ad hoc Sancti Ignatii, & filiorum tendit Institutum, ut... ex disputationibus, & congressibus cum Hæreticis victoria reporte- tur. Ad olivam spectat ad alendam iuventutem Scholarum, Colle- giorum, & Seminariorum erectio, ut divinis omnium sit litteris, & educationi adolescentium... cooperari... Passim tibi oc- current doctissimi Theologi, Scholastici, Scripturarum Interpre- tes. Agmen claudat Romanus Hai, Benedictinæ nostræ stirpis clara progenies, scopum, quem sibi Societatis sapientia præfi- git, fructusque, quos satagit progignere, omnibus patefaciens. Quid aliud (inquit) sonant tot in lucem à doctissimis Theolo- gis Societatis edita volumina, tot tractatus, tot... vulgata opera, quàm ut cuique suum tribuatur, ut errores, & vitia eliminen- tur, Christiana Charitas, & virtutes mortalium animis infu- rantur?*

Cursum ergo istum tunc maximè commendatum exhibe- mus, cum Scholæ Jesuiticæ germanam prolem agnoscamus. Ar- novo adhuc nomine detegitur commendabilis, nomine scilicet Authoris, viri profectò nedam in vasto omnigena sapientiæ Oceano versatissimi, verùm & morum probitate, ac Religiosa circumspessione spectabilis, cui Sancti Petri Chrysologi senten-

Paulus III. in Bulla Cùm inter, 3. Jun. 1545.

Gregor. XIII. in Bulla Salvatoris, 30. Octob. 1576.

Pius V. in Bulla Innumerabiles, 28. April. 1568.

Gravina in Voce turturis, part. 2. cap. 30.

Romanus Hai, in Astro inextincto, quest. 8. num. 9.

Chrysolog. Serm. 167.

Pius IV. in Bulla *esit ex debito*, 13. April. 1561.

Caramuel in Theolog. fundam. 55. §16.

Apud Theodorum Eleutherium lib. 1. Hist. Controvers. de auxilijs, cap. 4.

Bavia en la vida de Greger. XIII. cap. 57.

S. Bernard. Serm. 23. in Cantic.

ria congruentissimè aptatur. *Magisterium stat de scientia; Magisterij auctoritas constat ex viâ.* Latissimam hercle susceperemas provinciam, si è frondibus in proceram arborem, si ex Operis elogio Authoris in elogia arideret conscendere; vel etiam immortales delibare laudes Collegij Salmanticensis, non struaturâ magis, quàm splendore virtutum, doctrinæque majestate Regalis, cujus nomine decoratur hoc Opus; illius videlicet in terris Sphæræ Coelestis, quæ novis in dies dignissimis alumnis, id est, religione, ac sapientiâ fulgentissimis Astris, inclarescit. Præstat venerationis, & amoris ausis temperare: meritò namque deridetur Astrologus, qui syderum in axe micantium numerum comperisse gloriatur. Ast inuncto muneri propius accedens, Opus istud judico publicâ luce dignissimum, quippè quod Sacrosanctæ Fidei dogmatibus maximè consonat, & Philosophiam, tum exponentium, tum addiscentium vilitati optimè consulit. Sic sentio, *salvo, &c.* Salmantica in hoc S. P. N. Bernardi Collegio die 2. mensis Aprilis. Anno Domini 1723.

Mag. Fr. Andreas Cid.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS.

EGO Franciscus Paulus Mazario, Provincialis Societatis Jesu in Provincia Castellana, potestate ad id mihi facta à Reverendo admodum Patre nostro Michaele Angelo Tamburino, Præposito Generali eiusdem Societatis, facultatem facio, vt Liber, cui titulus est, *Cursus Philosophicus Regalis Collegij Salmanticensis Societatis Jesu, in tres partes divisus*, à P. Ludovico Loffada nostræ Societatis Theologo, sacræque Scripturæ Interprete compositus, & eiusdem Societatis gravium, doctorumque hominum iudicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu nostra, & Secretarij nostri subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. In hoc Regali nostro Salmanticensi Collegio, die 7. Decembris, ann. 1720.

IHS

Franciscus Paulus Mazario.

Emmanuel de Prado;
Secret.

FACULTAS ORDINARIJ.

Illustrissimus Dominus D. Sylvester Garcia Escalona Episcopus Salmantinus, cuilibet huius Civitatis Typographo facultatem fecit hunc Librum, cui titulus, *Cursus Philosophicus Regalis Collegij Salmanticensis Societatis Jesu, in tres partes divisus, cum Institutionibus Dialecticis ad primam partem pertinentibus*, typis mandandi. Salmantica die 5. Septembr. ann. 1721.

SUMA DEL PRIVILEGIO.

Tiene privilegio de su Magestad el Pad. Luis de Loffada de la Compania de Jesus, para imprimir este Libro por tiempo de 10. años; y para que ninguno sin su licencia lo pueda imprimir: como consta de su original, certificado por Don Balthasar de S. Pedro,
Se:

Secretario de Camara de su Magestad., dado en S. Lorenzo à 3. de Agosto de 1721.

SUMA DE LA TASSA.

T Affaron los Señores del Consejo este Libro à ocho maravedis cada pliego, como consta por certificacion de Don Balthasar de San Pedro, Secretario de Camara del Rey nuestro Señor: en Madrid à 19. de Febrero de 1724.

Errata.

Corrige.

Pag. 85. col. 1. lin. 32.	<i>finis</i>	—	—	<i>finis.</i>
Pag. 149. col. 2. lin. 12.	<i>fit</i>	—	—	<i>fit.</i>
Pag. 252. col. 1. lin. 11.	<i>fit</i>	—	—	<i>fi.</i>
Pag. 253. col. 1. lin. 12.	<i>qua</i>	—	—	<i>que.</i>
Pag. 361. col. 1. lin. 16.	<i>immedius</i>	—	—	<i>immediatus.</i>
Pag. 362. col. 1. lin. 8.	<i>fi</i>	—	—	<i>fi.</i>
Pag. 425. col. 2. lin. 14.	<i>Antecedens</i>	—	—	<i>Minor.</i>
Pag. 426. col. 1. lin. 33.	<i>disirsilis</i>	—	—	<i>disimile.</i>

Con estas Erratas corresponde à su original. Madrid, y Agosto à 20. de 1722.

Lic. Don Benito del Rio y Cordido
Corr. Gen. por su Mage

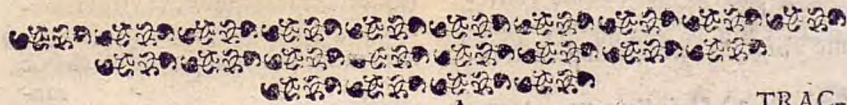

PHILOSOPHIA RATIONALIS,
QUATENUS MAGNA, SEU MAIOR
LOGICA DICITUR.

PRÆFATIUNCULA.

I magna spectentur encomia, quibus Logica passim ore Sapientum prædicatur Ars artium, Organum scientiarum, Magistra mentis, veritatis explorandæ Lapis Lydius, Rationis humanæ per vassum Scibilium pelagus tutissima Dux, & inter ingruentes errorum turbines nitidissima Cynosura; me iudice congruunt maximè Dialecticis Institutionibus, quod Opus, parvæ Logicæ, vel Summularum titulo contentum, vilitate magis, quam nomine, vel mole grandescit. Hic ars ferè tota differendi, hic inconcussæ Regulæ traduntur, quibus instructa mens, suis quasi notis Verum vbilibet internoscat, nec facile patitur obrudi sibi errores veritatis larvâ personatos. Eadem tamen elogia meritò adaptes Operi, quod aggredimur, quodque Magna, seu Maior Logica idcirco vocatur, quia & volumine grandius, & rebus ipsis, tum suis, tum ex Animasticâ, & Metaphysicâ iuxta communem Scholarum methodum adscitis, longè est difficilior. Quidquid enim eo tractabimus, vsum, & intellectum Logicæ artis magnopere iuvat, vt experientia ipsa docebit, & generalia quædam fundamenta iacit Scientijs omnibus vtilissima. Receptæ igitur insistens methodo, rotum Opus sex Tractatibus distinctum dabo: quorum vltimus maximè Logicus erit, & ad perficiendas Institutiones Dialecticas necessarius: primus verò Proœmialis vocatur, & est; tum quia non pauca discutit Disciplinis omnibus præambula, & in limine cuiuslibet Scientiæ prænoscentia; tum quia in eo mens nostra, priusquam Logicam docentem audiat, tantisper subsistit, & in suam reflectitur Magistram, vt saltem de facie noverit, à quâ tantopere iuvatur. Quare non immeritò Tractatus iste vocabitur

Logica reflexa.

TRACTATUS PRIMUS PROOEMIALIS

De Natura, & Obieſto Logica.

DISP. I.

De Natura Logica.

Cum nulla Facultas citrà ſui Obieſti notitiam cognoſci poſſit erit fortè qui cenſeat, à recto ordine deſecti cum de Naturâ priùs, quàm de Obieſto Logicæ diſſeritur. Sed verò, cum ex Inſtitutionibus Dialectic. ſatis conſtet, Facultatem iſtam verſari circà Intellectus operationes, tanquam circà propriam materiam, cuiusque proprium munus eſſe, præceptis, ac regulis mentem inſtruere, vt rectè definiendo, dividendo, & argumentando rerum naturas perſerutetur, & verum à falſo diſcernat: ſatis proinde notum iam eſt obieſtum Logicæ, quantum ſufficit, ne præſens Diſputatio in re ignotâ, vel incertâ laboret. Aliunde, cum diſceptatio de Obieſto Logicè ſubtilior ſit, & implexior, commodiùs diſſeretur tantillum: præſtat enim, quoad fieri poſſit, à facilioribus inchoare.

CAP. I.

De Notione, Exiſtentia, Quiditate, Utilitate, & Origine Logica.

Facultas, quam exponere aggredimur, tribus hiſce nominibus nota eſt: Logica, Dialectica, Philoſophia rationalis. Nomen Logica, à Græco logos, cui Latine reſpondet ratio, vel ſermo, trahit originem: & idcirco aptè convenit Facultati, quæ rationem ex inſtituto limat, & ſermonem perficit in-

ternum. Dialectica Græcum etiam etymon habet, commune cum Dia- logo, quo præſcis temporibus tradi, & explicari ſolebat. Quibusdam placet, vt hoc nomen non totius ſit Logicæ, ſed eius dumtaxat partis, quæ docet ex probabilibus diſſerere: atque ita frequentius loquuntur Ariſtoteles, & D. Thomas. Alij ſic nomina diſtribuant, vt Logica dicatur, quæ agit de Syllogiſmo demonſtrativo; Dialectica, quæ diſſerit de probabili. Sed hodiernus uſus, iam olim à Cicerone (a) probatus, obtinuit, vt utrovis nomine ſignificetur ars tota, quæ magiſterio rationis incumbit; & quæ ab hoc mu-

(a) L. de Fato, & 1. de Finib. -- Vid. Conimbric. q. 4. proem.

munere vocatur quoque Philoſophia rationalis.

2 Hanc artem exiſtere, aut poſſibilem eſſe, negarunt veteres aliqui, quibus libuit meridianâ in luce caligare. Cuius paradoxi ratio eſſe potuit 1.: quòd mentis operatio naturalis eſt, & propoſito obieſto neceſſaria; ſed operatio naturalis, ac neceſſaria, non poteſt arte dirigi: nulla igitur ars eſt, quæ mentem in operando, ſive in cogitando dirigat; ſicut nulla poſſibilis eſt, quæ tradat ſyderibus normas illuminandi, aut oculis præcepta videndi. 2.: quòd Intellectus ſuapte naturâ tendit ſemper in verum, tanquam in ſphæram obieſtivam, cuius fines tranſilire non valet: ergò nullâ indiget arte, ne deſectat à vero.

3 Verùm exiſtentia Logicè evidentior eſt, quàm vt probationibus egeat: niſi velis, vt inanem umbram capent tot ex omni ſæculo, & natione Philoſophi, tot Academia, tot Magiſtri, tot diſcipuli, quot Logicam ſeu diſcendam, ſeu illuſtrandam ſuſceperunt hætenùs, atque in dies ſuſcipiunt. Nec momenti ſunt rationes oppoſitæ. Ad 1. Fatemur, operationes naturales, quæ ſemper ſunt vniuſmodi, nullâ arte dirigi; quòd probat ſyderum illuminatio, & oculorum viſio. Aſt operatio mentis, licet naturalis, indifferens tamen eſt, vt variis modis, nunc rectis, nunc inordinatis, eliciatur. Quamvis enim mens obieſtum ſibi propoſitum neceſſariò apprehendat utcumque, non ideò ſemper neceſſariò iudicat de naturâ, cauſis, & effectis eius; nec, ſi iudicet, certum modum neceſſariò tenet. Quare negandum, quòd mentis operatio ſit in hoc ſenſu neceſſaria, cum ſæpiùs imperio ſubſit voluntatis.

4 Ad 2. Si Intellectus noſter nunquam poteſt à vero deſectere, nunquam falli, aut errare poterit. Vtinam id verum eſſet, nec falſi convictum experienciâ nimis quotidianâ! Fallitur ergo paſſim, & errat proculdubio errore oppoſito veritati formali cognitionis: ſæpè enim iudicat exiſtere obieſtum, quòd in re non exiſtit; ſæpè credit, aliquid eſſe, quòd non eſt. Quare, vt huiuſmodi vitæ errores, Dialecticâ arte iuvatur. Dicitur tamen ſemper tendere in verum; quia nunquam aſſentitur obieſto, quòd non præſeratur aliquam veri ſpeciem (quæ tamen eſt ementita, & fallax eſſe poteſt), nunquam aliquid percipit, niſi aliquatenùs verum ſit tranſcendaliter; de quo aliàs.

5 Iam, adumbrata hætenùs Logica, ſeu Dialectica, definitur paſſim à præſcis, & modernis Philoſophis, Facultas rectè diſſerendi. Eſt autem diſſerere, vt modò accipitur, aliquid ignotum ex ijs, quæ nota ſunt, patefacere, definiendo ſcilicet, dividendo, & argumentando; quòd ex Cicerone, optimo Latinitatis Authore, probant Conimbricenſes (b). Huic definitioni conſonat alia, quæ apud veteres, & modernos Philoſophos circumferuntur: nempe, Ars vera, & falſa diiudicandi, ſeu, veri, & falſi diſceptatrix, & index: Facultas intellectui præſcribens modum indagandæ veritatis: Recta ratio cogitandi ad veritatem inveniendam: Ars rectè utendi ratione: Facultas rectè definiendi, dividendi, & argumentandi: &, vt alias omittam, Ars directiva ipſius actus rationis, vt in ipſo actu ordinatè, faciliter, & ſine errore procedatur; quæ ſumpta eſt ex D. Thomâ 1. Poſter. Lect.

1.

A 2

Ex

(b) Q. 4. Prooemial. arti. 1.

6 Ex his constat, Dialecticæ officium esse Rationem veluti formare, ne temerè, confusè, perturbatè, sed maturè, sapienter, ordinatè de re quavis proposita censeat, certamque viam investigandæ veritatis arripiat: non quòd sola Dialectica rectè differat, aut differendo quærat veritatem; hæc enim Scientiarum omnium amor est: sed quòd modum, viam, & normam tradat, quibus oportet uti cæteras scientias, ut in materia cuiusque propriâ veritatem quærant, inveniant, certisque notis discernant. Itaque scientiæ omnes rectè differunt; sed non omnes docent rectè differere. Hoc solius est Logicæ.

7 Nihilominus hanc artem, quâ nihil videbatur vtilius, contempserit, & irrisit olim cum sequacibus Epicurus (c): eamdemque, non modò ut inutilem, sed etiam ut perniciosam, & Christiano homini vitandam, condemnare visi sunt plures Ecclesiæ Patres, in hunc sensum trahentes illud Apostoli Ad Coloss. 2. 8., *Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam.* Sed, his non obstantibus, vtilitas Logicæ probatur r. auctoritate, vel suffragio Academicarum, quotquot toto orbe florent. 2. ratione à priori: ars enim, quæ nixa principijs lumine naturæ notis, Rationem perficit, nequit non esse perutilis; sed Logica Rationem perficit, niriturque principijs lumine naturæ notis; ergo, &c. Minor quoad secundam partem constat ex Summulis: quoad primam verò probatur experientia omnium, qui non prorsus hebeti ingenio dant

operam regulis Logicæ: omnes quippe Rationem expediri sentiunt, ut methodicè, & perspicuè discurrat, utque faciliè vitia detegat ratiocinij falsi, vel fallacis.

8 Nec movere debet Epicuri censura, cuius opinandi modus cum in re istâ, tum in alijs maioris momenti, contemptus pariter, & irrisus fuit vel ab ipsis Ethnicis Philosophis melioris notæ. *Dum Dialecticam (inquit Cicero (d)) contemnit Epicurus, quæ una continet omnem & perspicuè di quid in quaque re sit, scientiam, & iudicandi quale quidque sit, ac ratione, & via disputandi: ruit in dicendo, ut mihi quid in videtur, nec ea, quæ docet, vult vlla arte distingui.* Apostolus verò non eam damnat Philosophiam, quæ rectâ ratione fundetur, & doctrinâ à Deo revelatâ ancilleretur, ut debet: sed illam tantum, quæ veritates Divinæ Scripturæ convellere tentet, vel per quædam principia male à paganis Philosophis statuta, vel etiam per *inanem fallaciam*, non tam ex vtu, quàm ex abusu Dialecticæ profectam. Videantur in eum Pauli locum PP. Cornel. à Lapide, & Benedict. Justinianus, qui simul eruditè refert, & in eodem sensu explicat: censuras veterum Patrum adversus Philosophiam, & interdum adversus Dialecticam, & Aristotelem ipsum nominatim.

9 Sunt tamen alij Patres, Ecclesiæ lumina, quibus Dialectica, maxime prout ab Aristotele tradita, magnopere commendatur. S. Hieronymus, tum alibi non semel hanc artem extollit; tum Epist. 103. ad Paulinum, laudat Librum Job, quòd leges Dialecticæ servet. S. Augustinus Libros edidit de Principijs Dialecticæ, ac de Categorijs Aristotelis; &

12-

(c) Ap. Cicero. l. 2. Acad. & sæpè aliàs. (d) Lib. 2. de Finib.

sæpè aliàs cum laude meminit eiusdem artis, præsertim lib. 2. de Doct. Christ. cap. 3. 1., vbi Dialecticam *valere plurimum ac ad omnia genera questionum, quæ in libris sanctis sunt penetranda, & dissolvenda.* Et, ut alios omittam, Angelic. Doct. D. Thomas studiosissimus fuit Aristotelis, cuius etiam Philosophiam poenè totam aureis commentarijs illustravit. Tradit quidem Dialectica varios syllogismorum dolos, & tricas; sed ut caveantur, non vt fallendi libidine fabricentur. Quare, si quis inde occasionem arripiat incautos decipiendi, aut veritatem oppugnandi, non culpa est artis, sed arte abutentis. *Ignè quid vtilius? si quis tamen vrere testâ-comparat, audaces instruit igne manus.*

10 Sed obiicies Magn. Augustini (e) censuram de regulis Dialecticis, quas vt parùm vtilis carpit his verbis: *Plerumque accidit, ut facilius hominis res eas assequantur, propter quas assequendas ista discuntur, quàm talium præceptorum nodosissimas, & spinosissimas disciplinas.* Subdit exemplum in opere deambulandi, quod inutiliter arte iuvaretur; facilius enim homines ambulare discunt experiendo, quàm regulas addiscendo. Unde concludit: *Ita plerumque citius ingeniosus videt non esse ratam conclusionem, quàm præcepta eius capit: tardus autem non eam videt, sed multò minùs quod de illa precipitur. Magisque in his omnibus ipsa spectacula veritatis sæpè delectant, quàm ex eis in disputando, aut iudicando adiuvamur.*

11 Respond. Censuram istam sibi adaptent quicumque in Summulis præcepta

multiplicant superflua; quæ vel nunquam rediguntur in vsum (qualia ferè sunt præcepta Reductionis Syllogisticæ), vel res per se claras minutatim, ac prolixè notant, & sarcinâ regularum memoriam onerant, ingenium opprimunt. Quod genus vitii non prorsus alienum puto à nostris Institutionib. Dialecticæ, vbi non nihil aliorum exemplo, & consuetudini datum est. Cæterum præcepta Logicæ, sobriè, & opportunè data, nullatenus ab Augustino reprehenduntur. Tum quia alioquin eodem iure, eodemque ambulationis exemplo reprehendi posset ars Rhetorica, Grammatica, & quævis alia; quod procùl abest à mente Augustini. Tum quia ipsemet ante relata verba, *Disciplina, inquit, Conclusionum, & definitionum, & distributionum, plurimum intellectorem adiuvat.* Tum quia idem alibi (f) Logicam vocat *Disciplinam disciplinarum*, de quâ subdit: *Hæc docet docere, hæc docet discere: in hac se ipsa ratio demonstrat, atque aperit, quæ sit, quid velit, quid valeat. Scit scire: sola scientes facere non solum vult, sed etiam potest.*

12 Quod attinet originem Logicæ, ea primùm cum cæteris scientijs à Deo infusa est protoparenti Adamo, vt tenent omnes communiter cum D. Thomâ (g). Probatur: quia Deus, sicut corpore, ita & animâ perfectum condidit primum hominè; *Dei enim perfecta sunt opera (h):* sicut ergo illi repente dedit totâ corporis perfectionè, quæ per gradus ætatis comparatur posteris: ita & omnem

A 3

ani-

(e) L. de Doct. Ch. c. 3. 7. (f) L. 2. de Ord.

c. 13. (g) 1. p. q. 24. art. 3. (h) Deut. 32. 4.

Animæ perfectionem attribuit, quam sibi nepotes studio, & labore parant, proindeque omnem rerum creaturarum scientiam: maximè cum illum conderent, vt esset Caput, Magister, & Princeps totius Generis humani, quæ munera implere non posset, nisi præditus omni disciplinâ, docendis, & convenienter instruendis hominibus idoneâ. Quod totum satis apertè docet Sacra Pagina Eccli 17: 3 vbi inter alia de primis parentibus, *Deus, inquit, disciplina intellectus replevit illos. Quenam autem verius appellabitur disciplina intellectus, quàm Dialectica? Ne tamen putes, Logicam Adamo infusam non eiusdem speciei fuisse cum nostrâ: quamvis enim dicatur supernaturalis quoad modum, non ita quoad substantiam, cum non fuerit ex habitibus per se infusis.*

13 Quia tamen decursu temporis Logica penè tota, præsertim apud Ethnicas nationes, obliterata est, locus fuit humanis Inventoribus, quorum operâ paulatim, aut particulatim revivisceret, & quasi nova prodiret in lucem. Id quod fieri potuit modo, quem S. Augustinus (i), indicavit his verbis: *Perfècta, dispositâque Grammaticâ, admonita est (humana Ratio) quærere, atque attendere hanc ipsam vim, quæ perit artem: nam eam definiendo, distribuendo, colligendo non solum digesserat, atque ordinaverat, verùm ab omni etiam falsitatis irreptione defenderat. Quando ergo transiret ad alia fabricanda, nisi ipsa sua prius quasi quædam machinamenta, & instrumenta distingueret, notaret, digereret, proderetque ipsam disciplinam disciplinarum, quam Dialecticam vocant?*

14 Hanc porò inventionis

palnam variis Philosophis attribuunt, seu potiùs inter varios dividunt Critici, & Historici, tum veteres, tum recentiores. Sed licet nonnulli Logicæ documenta dederint Zeno Eicetes, Socrates, Plato, & alij ante Aristotelem; iure tamen optimo Aristoteles ipse dicitur huius artis quasi primus Inventor. Hic enim primus Dialecticam ad artis formam redegit, multis paribus auxit, perfecit, & numeris omnibus absolvit. Nam in libris Perihermenias elementa, naturam, & proprietates Enuntiationis explicat. In Tòpicis probabilitum argumentorum locos, aut sedes copiosè tradit. In Elenchis omnia sophismatum genera distinctè detegit. In Categoriis notiones, aut ideas rerum generales formare docet, ad definiendum, ac dividendum aptas. Multa etiam super Definitione, ac Divisione disserit ipsam in Metaphysicis, alijsque libris. Ac demùm in Analyticis artem Syllogisticam, in quâ neminem præluentem habuit (k), à fundamentis excitat, & mirâ ingenij felicitate consummat.

15 Natus est Aristoteles Stagiræ, quod oppidum est Macedoniæ, Olympiade 99. Philosophiæ studuit Athenis Platone Magistro, cuius in aulâ iam tùm *Philosophus veritatis* audiebat. *Singulari vir ingenio, ac penè divino*, vt loquitur M. Tullius (l), in omni ferè disciplinarum genere, quantum humanitàs fieri potest, mirè excelluit: sed præsertim in Philosophiâ, quâ latè patet, summus evasit; ad eò, vt iudicio, & plauru postertatis, *Philosophorum Princeps*, & antonomasticè *Philosophus* nominetur, & sit. Obiit atatis anno 63. olympiade 114., biennio post obitum Alexandri Magni, cuius Præceptor fuerat. Quia in Lyceo, Atheniensi gymnasio, discipulos in

am-

ambulando docebat, eius Schola nomen à deambulatione traxit, & *Peripatetica* dicta est.

16 Verumtamen Aristotelis Scripta non statim publicam lucem adeptæ fuerunt; sed, vt memorat Strabo (m), subterraneis diù condita latebris, ac deinde privatis clausa Bibliothecis; signotâ penitus, atque inedita permanserunt vsque ad Ciceronis ætatem: quo tempore primùm illa edidit Romæ Andronicus Rhodius, qui proptereâ primus habetur Aristotelis instaurator. Variâ deinde fortunâ iactatus est Aristoteles, præsertim in Europâ: quâ de re curiosè, & eruditè tractat P. Rapin tom. 1. part. 4. cap. 2. in Comparatione Platonis, & Aristotelis. Nobis hæc rapam delibasse sufficit, ne Philosophus, quem passim allegamus, & sequimur, à Tyrõnibus prorsus ignoretur.

CAP. II.

De Divisione Logica, præcipuè in Docentem, & Utentem.

1 **L**ogica, alia Naturalis est, alia Artificialis. Naturalis est *Innatus vigor, seu nativum lumen intellectus* ad veritatem proni, & ad aptè differendum quodam naturæ pondere inclinantis. Artificialis est *Doctrina studio & labore comparata, qua intellectus redditur promptus, & expeditus ad artificiosè differendum*. Sicut enim quædam est Rhetorica naturalis, quâ aliqui discretè loquantur, & appositè ad persuadendam, quin artis præcepta didicerint; & insuper alia est Rhetorica artificialis, quæ præceptis, ac regulis naturalem facundiam perficit: ita præter Logicam naturalem, sive innatum mentis acumen, quo interdum ignarus artis

(m) Geograph. L. 13.

definit, dividit, & aptè discutit, inventa est Logica artificialis, quæ documentis suis ingenium perficiat, & vel acutissimos mirificè iuvet, vt faciliùs, & citrà periculum erroris ignota ex notis patefaciant.

2 Porò Logica artificialis, cui toto hoc opere adlaboramus, dividitur 1. in Actualem, & Habitualement. Actualis Logica sunt Regula, & Præcepta differendi, id est, dictamina, quibus Intellectus, Logice imbutus, in differendo ducitur; vt cum ita apud se statuit, *Definitio constare debet genere, & differentia*. Habitualis est Qualitas in Intellectu generata ex crebrâ repetitione, & probatione regularum. Divisio ista cunctis scientiis, & artibus, virtutibus etiam, ac vitis, communis est. In omnibus quippè experimur, per actus sæpiùs iteratos acquiri sensim consuetudinem, seu facilitatem permanentem ad alios eiusdem generis actus. Hæc autem facilitas censetur qualitas quædam, & appellatur *Habitus acquisitus*; cuius munus est potentiam iuvare, vt promptiùs, ac faciliùs repetat actus similes illis, quibus genita est facilitas ipsa. Hæc etiam divisio quodammodò convenit Logicæ naturali: nam acies ingenij est instar habitualis; dictamina verò, naturæ luminis comparata, circâ modum investigandæ veritatis, sunt instar Logicæ actualis.

3 Dividitur 2. artificialis Logica, vtrovis modo considerata, in Definitivam, Divisivam, & Argumetatricem, iuxta tres potissimos sciendi modos: quæ divisio integralis est, nec tamen integra. Dividitur 3. in Analyticam, Topicam, & Sophisticam. Analytica tractat de Syllogismo demonstrativo, Topica de probabili, Sophistica de fallaci. Hæc etiam divisio non totius est Logicæ, sed partis Syllogisti-

A 4

ca.

(i) L. 2. de Ordih. c. 13. (k) Testatur ipse L. 2. Elench. cap. ult. (l) L. 1. de divinatio.

ca. Ad illam verò revocat D. Thomas (a) veterem aliam divisionem Logicè in Indicativam, & Inventivam. Aptius ex eodem D. Thomà (b) dividitur 3. Logica artificialis in tres partes, quæ triplici mentis operationi respondent. Nam quatenus tractat de Universalibus, & Prædicamentis, primam Intellectus operationem spectat: quatenus agit de Enuntiatione, pertinet ad secundam: & quatenus de Argumentatione, & Syllogismo, pertinet ad tertiam.

Logica Docens, & Utens.

4 Prædictis divisionibus accedit alia celebris, & antiqua, Logicam distribuens in Docentem, & Utentem. Docens est, quæ præcepta, & regulas differendi tradit: Utens, quæ doctrinam vitur istam, seu quæ regulas deducit ad praxim. Quovisque verò se extendat Logica Utens, & quatenus à Docente distinguatur, obicure, & proluxa quaestio est inter Dialecticos, tota ferè de voce, seu modo loquendi. Ut tamen clarescat, breviorque fiat, prænoto 1.: *Ufus rei alicuius*, ut docet D. Thomas (c), importat applicationem rei illius ad aliquam operationem: unde & operatio, ad quam applicamus rem aliquam, dicitur *usus eius*. Sic cantus, ad quem applicueris regulas Musicae, erit *usus Musicae artis*.

5 Prænoto 2: *usus*, alius activus est, alius passivus. Activus est applicatio rei considerata ex parte potentiae, seu facultatis applicantis: quare illa potentia, vel facultas, quæ Musicae regulas applicat ad

cantum; erit *active utens*, seu quæ vitur regulis. Usus passivus, est operatio ipsa secundum respectum ad rem applicatam. Sic cantus ipse est *usus Musicae*, quam denominat *usitatam*. Prænoto 3: *uti regulis*, seu *applicare regulas* alicuius artis, nihil est aliud, quam operari cum attentione, seu reflexione ad regulas, & eo modo, quem ipsæ præscribunt. Prænoto 4: cum voluntas sit, quæ ceteras potentias movet, & applicat ad operandum, ipsa est, quæ *primò*, & *principaliter* vitur, sive est *utens*; reliquæ verò potentiae, & facultates, tum internæ, tum externæ, solum dicuntur *utentes* secundariò, sive cum addito *tamquam exequentes*: quæ sunt etiam doctrina Div. Thomæ (d).

6 Ex his, quæ videntur neganda nemini, firmarique possunt exemplis obviis, concluditur, omnem actum conformem regulis Logicæ, atque ex earum præviâ directione factum, esse Logicæ usum, sed passivum, à quo sub hac præcisâ ratione Logica non denominatur *utens*, sed *usitata*: illam verò facultatem, quæ talem actum exequitur quasi proprium, esse *active utentem* Logicam. Quapropter, ut Logica sit, non solum usitata, sed *utens*, requiritur, quòd non solum det regulas, quibus conformetur actus, verum etiam actum ipsamet exequatur ut proprium. *Exequatur*, inquam: nam, cum Logica non sit voluntas, sed habitus voluntati subiectus, non aliter valet esse *utens*, nisi titulo *exequentis*; ut constat ex notatione 4.

Va-

Varia sententia de Logica utente.

7 Prima igitur sententia tenet, omnes actus aliarum scientiarum, qui iuxta regulas Logicæ fiunt, esse Logicam utentem. Sed communiter displicet, & meritò. Nam 1., licet omnis scientia sit *utens* Logicam (in ablativo casu), quatenus vitur doctrinam Logicæ, non idè est Logica *utens*: quemadmodum, licet omnis discipulus vitur doctrinam Magistri, non idè discipulus est Magister *utens*. 2.: Physica v. g., non est Logica; nisi velis, ut Logica cum ceteris scientijs confundatur, utque divisio eius in Docentem, & Utentem, sit divisio Scientiæ ut sic; quòd nihil absurdius: ergo Physica non est Logica *utens*; quemadmodum quod non est homo, non est homo loquens.

8 Dices: licet habitus Physicæ non sit Logica, actus tamen quatenus artificiosus, v. g. syllogismus in materiâ Physicæ, poterit esse proprius Logicæ *usus*, à quo ipsa denominetur *utens*. 1.: quia habitus Logicæ efficienter concurrat ad actus aliarum scientiarum, quos proinde verè exequitur, non ratione obiecti, sed ratione artificij. 2.: quia, esto non concurrat efficiendo, concurrat certè dirigendo; sed dirigere ad usum, verè est *uti*: ergo, &c. *Prob. Min.*: tum quia iuxta D. Thomam, (e) *Uti* non solum est proprium *Voluntatis tamquam moventis*, sed etiam *Rationis tamquam dirigentis*. Tum etiam quia eloquens oratio externa verè dicitur *usus artis Rhetoricæ proprius*, & ex-

terna pictura proprius est *usus artis Pictoriæ*; cum tamen artes istæ utpote in Intellectu residentes, non efficiant, sed purè dirigant opus externum. Confirmatur: D. Augustinus Dialecticum vocat Paulum Apostolum, quia regulis Dialecticis vitur: cum ergo Syllogismus Physicæ verè vitur Logicæ regulis, actus verè Logicus erit; non docens; ergo *utens*.

9 *Resp.* Syllogismus in materiâ Physicæ, quatenus artificiosus, *usus* quidem est Logicæ, sed *passivus*; estque actus verè Logicus, sed *obiectivè*, qui scilicet à Logicam respicitur ut obiectum; sicut homo est ens verè Physicum obiectivè, quod scilicet Physica non efficit, sed pro obiecto respicit. Nec obstant probationes oppositæ. Ad 1. Communis sententia, inferius approbanda, denegat Logicam talem concursum effectivum. Sed, esto permittatur, non continuò sequitur, Syllogismum Physicum attribui Logicam tamquam *active utenti*: ad hoc enim haud sufficit, quòd Logica exequatur actum utcumque; sed requiritur, quòd illum exequatur ut proprium, id est, quòd potiores in eo partes sibi vendicat titulo concursus efficientis. Id quòd non accidit Logicæ, sed Physicæ, quæ sic vitur auxiliari concursu Logicæ, ut simul efficiat tamquam causâ propria, ipsificâ, & in suo genere principalis, sibi que totum actum vendicat ut proprium ratione materiæ, atque obiecti formalis. Sic, iuxta vetus eloquium, *Sol, & homo generant hominem*: & tamen homo genitus dicitur proprius, effectus hominis, non Solis.

Ad

(a) In 1. Post. Lect. 1. (b) Ibid. 1. Peri. Lect. 1. (c) 1. 2. q. 6. art. 1. C. (d) Ibidem.

(e) Loc. cit.

10 *Ad 2. neg. Min.* : nam si dirigere est uti, quisquis Magister discipulum dirigit, ut rectè utatur libro, calamo, cibo, potu, non poterit non ipsemet uti rebus iisdem, quod ridiculum est. Iuxta D. Thomam, *uti* est proprium Rationis *tanquam dirigentis*; at non *tanquam utentis*: sicut *velle*, & *amare* est etiam Rationis ut dirigentis, sed non ut volentis, & amanti. Id est: causæ dirigenti, qualis est quæ consilium, præceptum, regulam tradit, verè tribuitur imputatione morali vsus, & executio consilij &c.; sed ex hoc capite nunquam ipsi tribuitur tanquam utenti: quia denominatio *utentis* non refunditur in omnem causam vsus, sed in eas tantum, quæ applicant, aut exequentur. Sic Syllogismus elicitur à discipulo iuxta doctrinam Magistri, huic attribuitur ut causæ dirigenti, sed non ut utenti; quia non ipse, sed discipulus est, qui doctrinam applicat, & actum exequitur.

11 *Vius* externus Rhetoricæ, & Picturæ, ob eandem rationem non tribuitur his artibus, ut utentibus, sed tantum ut dirigentibus. Quæ tunc utitur, est voluntas ut applicans, & lingua, vel manus ut exequens. Quia tamen non est alia scientia, vel ars, quæ sibi talem vsum vendicat ut proprium; idcirco totus ille censetur proprius istarum artium, quamvis eas non denominet utentes; nisi fortè in ipsis potentiis exequentibus detur aliquis habitus; hic enim erit quædam Rhetorica, vel Pictura utens accessoria, iuxta dicenda inferius in secundâ sententiæ nostræ conclusione. *Ad Confirm.*: Apostolus iure dicitur Dialecticus, non præcisè quia Logicæ regulis utitur, sed quia regulas ipsas noverat, & callebat optimè, ut ex utendi dexteritate colligitur.

(e) *Instit. L. 2. tit. 1. de rer. divis.*

12 *Secunda sententia con-* tendit, omnem vsum Logicæ in materiâ probabili aliarum scientiarum, si ve omnes actus merè probabiles in quâcumque materiâ, præditos artificio Logico, esse Logicam utentem; tectus verò, actus demonstrativos. Cuius sententiæ ratio est 1.: quia syllogismus probabilis ad nullam scientiam propriè pertinet ratione materiæ: omnis quippè scientia est de necessariis, & immutabilibus, & sicut sola Demonstratione acquiritur, ita sola Demonstrationem parit: restat ergo ut ratione formæ pertineat ad Logicam. 2.: quia, licet materia syllogismi probabilis utcumque pertineat ad alias scientias, cum tamen vilis, & exigui sit pretij, cedere debet formæ, si ve artificio Logico, totaque proinde in dominium Logicæ transire. Sic Iure Civili cautum est, ut tabula picturæ cedat, adeò ut qui in alienâ tabula pinxerit, eius dominium acquirat. *Ridiculum est enim* (e), *picturam Apellis, vel Parrhasij in accessionem vilissimæ tabulæ cedere.*

13 *Verum hæc sententia re-* iicitur 1.: quia si ceteræ scientiæ spoliantur omni actu probabili, cum earum pleræque Demonstrationes admodum raras habeant, nimium angustis finibus arctabuntur, dum ex adverso in immensum exerceat Logicæ peculium. Certè loquendi vius in Scholâ communis aliter habet: qui quæstiones, syllogismos, conclusiones de materiâ probabili Theologicâ non adiudicat nisi Theologicæ; itemque præstat in aliis scientiis. Dicunt: Logicam, utpote aliis scientiis famulantem, aliis acquirere, quidquid acquirit; sicut servus acquirit domino: unde fit, ut actus probabiles, quos Logica facit suos, aliarum scientiarum proprii dicantur.

Sed

14 *Sed contra* 1.: ergò omnes actus Logicæ docentis, propriè spectabant ad alias scientias, quibus Logica prout docens maxime famulatur. *Contra* 2.: ergo non solus actus probabilis, verum omnis etiam Demonstratio materiæ cuiuslibet, poterit adquiri Logicæ utenti sine detrimento aliarum scientiarum, quibus Logica suas opes reddet iure servitutis. *Contra* 3.: ergo Logicæ nullum est ad actus probabiles alienæ materiæ sicut servo ius nullum est ad ea, quæ domino acquirit. At hæc omnia sunt adveniens absurda. Itaque Logica ministrat aliis scientiis, non ut ancilla, sed ut ingenua famula, cui proprium peculium habere licet.

15 *Reiicitur* 2: ex Aristotele docente (f), quòd *eiusdem virtutis* (id est, facultatis) est, et veri, et verisimilis consideratio: eadem igitur scientia, quæ verum demonstrat, differit etiam de verisimili, seu probabili, in materiâ propriâ. Id quod saltem verum esse debet, quando syllogismus probabilis non solum concludit in materiâ propria alicuius scientiæ, sed etiam nititur principiis eiusdem scientiæ propriis, v. g. quando probabiliter concluditur, non esse in viventibus formam substantialem subordinatam, ex illo principio: *Forma substantialis est actus primus compositi naturalis.* Tunc, inquam, cum & principium, & materia conclusionis, pertineant ad Physiçam, syllogismus probabilis evadit omninò Physiçæ proprius. Tum quia, ut inquit Aristoteles (g), *Si principia forte habeat, non amovet Rhetorica, vel Dialectica, sed illa erit* (scientia, vel facultas), *cuius principia possidebit.* Tum quia Dialecticæ utentis proprium est ex principiis extraneis procedere in materiâ aliarum scientiarum,

(f) 1. *Rhetor. ad Theophrast. c. 1.* (g) *Eod. Lib. cap. 2.*

ut probat, & explicat D. Thomas in 4. Metaph. Lect. 4. Syllogismus igitur procedens ex principiis, non extraneis, sed propriis Scientiæ Physiçæ, nullo iure tribuitur Dialecticæ, sed totus debet Physiçæ relinquì.

16 *Rationes obiectæ non* urgent. *Ad* 1. Si actus probabilis, quia non est de necessariis, ad nullam pertinet scientiam; nec spectabit ad Logicam; quæ iuxta adversarios scientia est. Itaque scientia, strictè sumpta, non est nisi de necessariis: at accepta sensu latiori, prout communiter accipitur, suam etiam materiâ probabilem, quasi accessoriâ, sibi vendicat; ut in Logica ipsâ videre licet.

17 *Ad* 2. In primis negari potest sine crimine, quòd materia probabilis, præsertim in rebus Theologicis, vilior sit artificio Logico. Deinde, esto sit vilior, non ideo transire debet in dominium Logicæ. Tum quia dispositio illa Iuris Civilis non est regulâ generalis ad omnem formam artificiosam; siquidem *Instit. eod. tit. 2.* accipitur, ut ædificium in alieno solo structum, acquiratur domino soli, vel areæ; utque littæ, licet aureæ sint, membranis cedant; adeò ut si Titius in chartis, membranivè tuis carmen, vel historiam scripserit, non Titius, sed tu solus totius operis dominus. Est ergo prærogativa, & favor specialis, picturæ concessus. Tum maxime: quia artificium Syllogismi probabilis in materiâ Physiçæ, fit à Physiçâ ipsâ habituali, sine concursu Logicæ effectivo, ut infra videbimus. Quare Logica non pingit in alienâ tabulâ; sed regulas tradit, ut tabulæ dominus, nempe habitus Physiçæ, picturam efficiat. Hic etiam oblici solent Aristoteles, & D. Thomas. Sed illi non tribuunt Logicæ omnem vsum probabilem in alienâ materiâ,

riâ,

riâ, sed certum aliquem; ut patet in secundâ conclusione nostrâ.

18 Tertia sententia, ut alias omittam, nullam agnoscit Logicam vtemem, præter illam, quæ Logicis præceptis vtitur circa propriam materiam, idest, circa Definitionem, Divisionem, Syllogismum, &c. Hæc sententia, quæ maximè inter Recentiores nostros invaluit, non alio ex capite displicet, nisi quia genus aliud Logicæ vtentis excludit, contra mentem Aristotelis, & D. Thomæ, ut mox apparebit.

Sententiæ nostræ prima conclusio.

19 Quid nobis in hac lite sentiendum, duplici conclusione patescet. Prima sit: *Logica omnino propriè dicitur, & est vtens circa propriam materiam.* Probatur breviter. Logica regulas suas applicat, ac reducit ad praxim, circa propriam materiam: ergo sub hoc munere propriè dicitur, & est vtens. Consequentia patet ex prænotatis num. 7. 4. 5. *Prob. Antic.* Logica differendo tradit modum differendi, idest, rectè definiendo, dividendo, & argumentando tradit, & explicat modum rectè definiendi, dividendi, & argumentandi: actus autem isti, quæ Logica differit in materiâ propriâ, proculdubio sunt conformes regulis Logicis, & ex earum præviâ directione plerumque fiunt, ut experientia testatur: sunt igitur vtus, & praxis regularum. Cum ergo Logica habitualis tales actus efficiat, ut proprios, ipsa est, quæ tunc doctrinam suam applicat, ac reducit ad praxim.

20 Sed, licet conclusio ista per se videatur perspi-

(h) *In 4. Metaph. Lect. 4.*

cua, impugnatur à nonnullis i. quia demonstratio in materia Logicâ est actus secundus habitus scientifici Logicæ docentis; sed actus secundus habitus scientifici propriè non est vtus; alioquin actus secundus habitus Physicæ foret propriè vtus, dareturque Physica vtens: ergo, &c. 2.: quia demonstratio in materiâ Logicæ, est formaliter doctrina; sed doctrina non est vtus doctrinæ: ergo talis demonstratio propriè vtus non est, 3.: quia, iuxta D. Thomam (h), *In parte Logicæ, quæ dicitur demonstrativa, sola doctrina pertinet ad Logicam, vtus verò ad Physicam, & alias scientias particulares;* idemque S. Doctor sæpe aliàs vtentem Logicam à demonstrativâ distinguit: ergo Logica demonstrativâ distinguit: ergo Logica demonstrativum syllogismum efficiens in materiâ propriâ, non est propriè vtens, sed purè docens.

21 Histamen facilè occurrirur. Ad 1. *n.g. Minor.*: nam quia prohibet, adum secundum habitus scientifici esse vtum doctrinæ syllogisticæ, cuius præcedente directione fiat? Nec dubium est, quin demonstratio de obiecto physico sit etiam vtus passivus doctrinæ Logicæ, ipsaque scientia Physica verè sit vtens eadem doctrinâ, non minùs quàm Logica; hoc vno discrimine, quòd Physica est vtens regulis alienis, Logica propriis. *Ad 2. conc. Mai., dist. Min.*: doctrina non est vtus doctrinæ, à se indistincta, *conc.*; à se distincta, & prælucentis, *neg. Minor.* & *Consequent.* Idem actus est doctrina, & vtus respectu diversorum. Cum enim Logica definit Syllogismum, ea definitio est doctrina respectu Syllogismi, & est vtus

rel.

respectu regularum rectè definendi, quas observat. Pariter cum Logica demonstrat Definitionis proprietates, talis demonstratio est doctrina respectu Definitionis, & est vtus respectu generalis doctrinæ rectè demonstrandi, quâ vtitur. In hoc autem nulla est absurditatis umbra.

22 *Ad 3. D. Thomas* apertè loquitur de parte demonstrativâ Logicæ obiectivâ, idest, de demonstrationibus in alienâ materiâ, quas Logica pro obiecto respicit, & in quibus ipsa non habet vtum activum, sed solam doctrinam; quia non aliter ad eas concurrir, quàm docendo, qualiter fieri debeant. At modò loquimur de demonstrationibus subiectivè Logicis, quæ scilicet sunt actus proprij Logicæ docentis: in his autem tam vtus, quàm doctrina, proculdubio pertinet ad Logicam, & nullatenùs ad Physicam, aut alias scientias. Quo sensu Logicam vtentem à demonstrativâ distinguat D. Thomas, dicemus statim.

Secunda conclusio.

23 *Logica etiam extrâ propriam materiam est vtens per extensionem, aut accessionem quandam in parte Topica.* Probatur, & explicatur. Pars Logicæ Topica (quam Aristoteles, & D. Thomas specialiter *Dialecticam* vocant) considerari potest, vel vt docens, vel vt vtens. (i). Topica docens est, quæ tradit regulas, & methodum probabiliter differendi in qualibet materiâ, præsertim ex communibus Locis (unde Topica, idest, Localis, dicta est), quos Locos indicavimus in Summul. cap. ult.: atque eo sine præscribit pro-

(i) *V. D. Thom. 4. Metaph. Lect. 4.*

nantiata quædam (*Maximas* vocant), singulis accomodata Locis; v.g. pro Loco *Definitionis* hanc Maximam, *Cui non convenit Definitio, non convenit Definitum*; & pro Loco *Consequentis* istam, *Sublato Consequenti, necesse est tolli Antecedens*. De Maximis huiuscemodi fusè agit Aristoteles in Topicis, & faciliori methodo Fonseca noster Lib. 7. Infitur. *Dialect.* à cap. 10. Hæc Topica docens, verè, & propriè Logica est, sive pars Logica.

24 Topica vtens est, quæ probabiliter argumentatur iuxta doctrinam Topicæ docentis. Hæc etiam propriè est pars Logica, quando probabiliter argumentatur in materiâ propriâ, ut cum probat, *Bliſſiri* esse terminum Logicum, vel non dari Figuram quartam, sive Galenicam. Dum verò extrâ propriam materiam argumentatur ex communibus Locis, sive Maximis, tunc dicitur *Logica vtens*, non propriè, & strictè, sed per extensionem, aut accessionem. In primis, quòd talis vtus pertineat ad Logicam, seu *Dialecticam*, ab eoque dicatur *Dialecticæ vtens*, constat ex Aristotele, qui passim docet, supponitque, *Dialecticæ* esse de quavis re propositâ differere probabiliter, & hoc sensu *Dialecticam* dicit nullum habere certum obiectum, sed per omnia rerum genera vagari. Videatur 4. *Metaph. c. 2., 1. Poster. c. 8. & 1. Rethoric. ad Theodect. c. 1. 2. 3.* Constat item ex D. Thomâ, cuius hæc sunt verba in 4. *Metaph. Lect. 4.*: *Dialecticæ vtens est secundum quòd modo adiuncto* (tradito scilicet à *Dialecticâ*, seu *Topicâ* docente) *vritur ad concludendum aliquid probabiliter in singulis scientijs.* Legatur ibi, & 1. *Poster. Lect. 20.,* atque etiam *Opusc. 70. quæst. 6. art. 1.*: quibus in locis

tam

tam perspicue rem istam docet, vt aliter explicari nullatenus possit.

25 Deinde, quod talis Dialectica vtens non sit proprie, & stricte Logica, probatur ex ipsa obiectorum diversitate. Nam Logica obiectum est artificium Modi sciendi, sive restitudo operationum Intellectus: at Dialectica vtens nulli certo adstringitur obiecto, sed per omnia rerum genera funditur, vt nuper ex Aristotele vidimus. Quod etiam discrimen notavit D. Thomas 1. Poster. Lect. 20., vbi distinguit obiectum Logicae ab obiecto Dialecticae, dicitque, Logicam non esse de rebus communibus, sed de Syllogismo, Enuntiatione, & alijs huiusmodi, & non procedere ad aliquid ostendendum de rebus, quae sunt subiecta aliarum scientiarum. Sed hoc (inquit) Dialectica facit, quia ex communibus intentionibus probat arguendo ad ea, quae sunt aliarum scientiarum, sive sint propria, sive sint communia. Et paulo inferius: Est ergo Dialectica de communibus, non solum quia penetrat intentiones communes rationis, quod toti Logicae est commune; sed etiam quia circa communia rerum argumentatur.

26 Cur ergo, inquis, facultas ista insignitur nomine Dialecticae, seu Logicae vtentis? Resp. Duplici ex causa. 1. quia syllogismi spectantes ad facultatem istam, illi sunt, qui in aliena materia concludunt ex aliqua saltem praemissa Logica: v.g. Cui non convenit definitio, non convenit definitum; sed invidia non convenit definitio virtutis; ergo invidia non est virtus. Ubi conclusio est in aliena materia, sed praemissa maior est omnino Logica, & minor etiam ex parte. Notum est autem, Conclusiones illius esse facultatis, ex cuius principiis ipsa proban-

tur (k). 2. quia, si forte syllogismus probabiliter concludat in materia communi, seu nullius scientiae propriae, novo titulo adscribitur Dialecticae vtenti: eo quod materia, nullius dominio subiecta, sit primo occupantis; & tunc primo, vel unico, occupatur a Logica, ratione formae, & artificij syllogistici, quo veluti sigillo quodam obsignatur.

27 His igitur de causis nomen Logicae, seu Dialecticae extensum est ad eiusmodi syllogismos ex quadam congruentia rationabili. Quare tam actus ipsi, quam habitus, vnde profluunt, vocari poterunt Logicae accessoria, vel adscititia. Sed, vt nonnullos scrupulos amoveas, not. 1. Sola haec Dialectica accessoria, apud antiquos, & praesertim apud D. Thomam, dicitur Dialectica vtens: quia Logica, licet sit vtens intra propriam materiam, & magis proprie; simul etiam penes omnes actus est docens, quae denominatio praevalet vt nobilior. At in aliena materia, cum sit pure vtens, non nisi ab hoc munere nominatur. Sic Vegetabile absolute dicitur de plantis, & a Sensitivo condistinguitur; licet omne sensitivum sit etiam vegetabile.

28 Not. 2. Syllogismus, ex principiis communibus concludens in materia aliarum scientiarum, si demonstrativus sit, non erit proprius Logicae vtentis, sed illius scientiae, cuius est materia conclusionis. Vt enim inquit Philosophus 1. Poster. c. 8., Communicant scientiae omnes secundum communia (principia) ... quibus utuntur tanquam ex his demonstrantes: quod idem confirmat D. Thomas ibi Lect. 20. Id ipsum puto de syllogismo probabiliter, qui ex principiis mere communibus concludat in materia, non com-

communi, sed propria alicuius scientiae. Principia mere communia sunt, quae nullius particularis scientiae proprium obiectum sapiunt, sed omnibus indifferenter patent: v.g. Totum est maius sua parte: Quae sunt eadem equalia, & inter se sunt equalia.

29 Conclusiones igitur probabiles in materia aliarum scientiarum, tum solum pertinent ad Dialecticam vtentem, cum ducuntur ex principiis generalibus, non mere communibus, sed sapientibus intentiones, quae sunt obiectum Logicae, qualem habes supra num. 26. Audi D. Thomam in 4. Metaph. Lect. 4.: Dialecticus procedit ad ea consideranda (communialia accidentia entis) ex intentionibus rationis, quae sunt extranea a natura rerum: & ideo dicitur, quod Dialectica est tentativa, quia tentare proprium est ex principiis extraneis procedere. Quod si Dialectica dicitur esse de communibus, ideo est, quia circa communia rerum argumentatur, vt nos docuit idem D. Thomas num. 25. semper tamen argumentatur ex intentionibus Logicis Generis, Differentiae, Definitionis, Consequentis &c.

30 Not. 3. Doctrinam, quam de parte Topicam dedimus, eandem sepe tradunt iisdem locis Aristoteles, ac D. Thomas, de parte Logicae Sophisticae: quae si consideretur prout docet paralogismorum dolos, vt detegantur, vere est Logica docens; si vero consideretur vt conficiens paralogismos in materia quolibet, dicitur Sophistica vtens, sive Logica vtens sophisticae. Sic tamen ad sensum improprium alienatur Logica, sicut homo cum dicitur pius: nec tam est Logica vtens, quam abutens; quia sophistica, saltem quod in forma peccat, magis est abusus, quam vsus doctrinae Logicae. Not. 4. Apud Graecos

praesertim, Logica docens dicitur a rebus avulsis; vtens vero, a rebus concreta: quia scilicet illa doctrinam tradit generalem, materiae cuiuslibet indifferenter; haec vero, doctrinam applicat, & contrahit ad materiam determinatam.

CAP. III.

An, & quatenus Logica Vtens a Docente distinguitur?

1 **Q**uestio proposita locum habet in Logica Vtente, tum intra, tum extra propriam materiam, tum actuali, tum habituali. Quod attinet ad actuale intra propriam materiam, ex dictis facile duo colliges. 1. nullum esse actum Logicae Vtens, qui non sit etiam Docentis. Nam Logica circa suum obiectum semper aliquid docendo procedit: ergo omnis actus vtens circa obiectum Logicae, simul est docens: sic tamen, vt sit docens, & vtens respectu diversorum, semperque distinguitur ab actu, cuius doctrinam formaliter vitur, vt constat ex cap. praeced. num. 20. Dixi formaliter: quia materialiter, aut exercite poterit actus aliquis vocari vsus sui ipsius, hic v.g. Definitio est Oratio explicans essentiam rei: docet enim, qualis debeat esse definitio, & simul exercite observat, quod docet. Ceterum non est vsus formaliter suimet: quia formalis vsus praesupponit rem, cuius est applicatio: nihil autem se ipsum praesupponit.

2 Colliges 2.: aliquos esse actus Logicae docentis, qui non sunt formaliter vsus, aut vtentes: illa scilicet prima dictamina, quibus intellectus in hac arte initiatur, seu quibus

Logica incipit adquiri: quæ dictamina pro varijs Intellectibus possunt esse varia. Alius enim incipiet ab hoc actu, *Enuntiatio est Oratio affirmans, aut negans unum de aliis*: alius ab hoc, *Divisio debet Totum in suas partes distribuere*: alij etiam ab alijs. Hæc igitur prima dictamina Logicæ artificialis nullam præsupponunt regulam Logicam in eo intellectu, cui innascuntur: ergo nullâ regulâ præexistente diriguntur: ergo nullius regulæ sunt formalis usus; siquidem omnis usus formalis cum attentione ad prælucentem regulam fieri debet. Nihilominus in actibus hisce primis reperitur usus materialis, aut quasi fundamentalis, idest, intrinseca, & passiva rectitudo, quæ conformaretur regulis Logicis, si præcessissent. Tales enim actus ut minimum continent artificium propositionis, quale præscribit doctrina Logicæ. Unde in hoc sensu fundamentalis, & improprio, nullus in Logicâ est actus docens, qui non sit vtens.

3 Quod attinet ad Logicam habitualemente vtentem in materiâ propriâ, dico 1.: *nullus in Logicâ est habitus vtens formaliter, qui non sit simul docens*. Probatur: Omnis actus formaliter vtens in materiâ Logicæ, simul est docens, vt constat ex numero. 1.: ergo habitus ex actibus vtentibus generatus, simul est habitus docens, & vtens. Patet consequentia: nam, iuxta omnes, habitus acquisitus sapit naturam actuum, à quibus gignitur, aliosque similes producit. Semper tamen, quemadmodum actus, ita & habitus est docens & vtens respectu diversarum Logicæ partium, v. g. docens respectu partis syllogisticæ, vtens respectu partis definitivæ, & sic de alijs.

4 Dico 2.: *datur in Logicâ habitus docens, qui non est per se vtens formaliter*. Probatur: datur actus Logicæ docentis, qui non sunt formaliter vtentes, vt constat ex numero. 2.; sed habitus ex actibus hisce genitus, eorum naturam sapere debet: ergo talis habitus erit docens, quin sit formaliter vtens per se. *Obiicit*: omnis habitus docens faciliat ad usum doctrinæ, quam tradit; sed omnis habitus facilitans ad usum doctrinæ, est habitus vtens: ergo omnis habitus docens est vtens. Unde, si primum Logicæ dictamen sit hoc, *Divisio debet Totum in suas partes distribuere*; habitus inde genitus, non solum erit docens respectu Divisionis, verum etiam vtens eadem doctrinâ dividendi; cum facilitet ad exequendas particulares divisiones, scilicet intrâ materiâ Logicæ. Hæc obiectio redibit paulo inferius, solveturque distinctius, nec non cap. sequenti. Dissipabitur etiam cap. 5., vbi de simplicitate Logicæ habitualis agemus: ibi enim opportunius decidetur quæstio in præsentis disputari solita: *Utrum scilicet habitus Logicæ docentis sit vtens respectu doctrinæ, quam ipse tradit, intrâ materiâ Logicam? an verò talis usus requirat habitum realiter distinctum?* Vtens, inquam, intrâ materiâ Logicam: nam extrâ illam, quid tenendum sit, dicemus statim. Interim *dist. Mai.*: facilitat mediâ, medio scilicet actu dirigente, quem producit, *conc.*; facilitat immediatè, exequendo scilicet usum doctrinæ, *neg. Min.* Similiter *dist. Min.*: si facilitet immediatè, *conc.*; si mediâ dumtaxat, *neg. Min. & Consequent.*

5 Sed nota, in assertione positâ solum negari, quod habitus do-

docens, ex primis actibus Logicæ genitus, sit vtens per se. Quia scilicet per accidens esse poterit formaliter vtens. Nam assuetudo repetendi actus sine attentione ad regulam prælucentem, licet per se non exigat cum tali attentione operari, non tamen ei repugnat. Quare, si decursu temporis per accidens contingat, vt aliqua regula præluceat, non idèo desinet habitus operari. Explicatur. Primus Logicæ actus sit iste, *Divisio est Oratio Totum in suas partes distribuere*: adquiratur habitus illum repetendi sine attentione ad regulas: tum superveniat eidem Intellectui regula ita, *Omnis definitio debet constare genere, & differentia*. Rogo, si cum attentione ad talem regulam definire velis Divisionem vt sic, cur non poteris cum prædicto habitu sine regulis adquisito repetere actum omninò similem illi, *Divisio est Oratio, &c.*? Certè actus huiusmodi non redditur difficilius ex eo quod regula definiendi præluceat. Tunc ergo producet ille habitus usum formalem, eritque formaliter vtens.

Quid de Logicâ vtente extrâ propriam materiâ?

6 Restat Logicæ vtens accessoria, quæ scilicet probabiliter argumentatur extrâ materiâ propriam. Nec difficultas est de Logicâ actuali, seu de actibus ipsis, aut conclusionibus, quæ Logicæ vtenti tribuuntur in materiâ aliarum scientiarum: nam proculdubio distinguuntur realiter ab actibus Logicæ docentis. Dubium ergo est de habitu, à quo procedunt, an sit realiter distinctus ab habitu Logicæ docentis. Duas hac de re sententias invenies, quæ in omni Scholâ patronos habent. Prima tenet, ad usum

activum Logicæ extrâ propriam materiâ, nullum habitum requiri præter habitum Logicæ docentis, qui solus à tali usu denominatur vtens. Secunda ex adverso requirit habitum realiter à docente distinctum. Hanc veram reputo, &c.

7 *Prob. 1. Usus Logicæ extrâ materiâ propriam non versatur circâ obiectum formale Logicæ docentis: ergo Logicæ docentis habitus non exequitur usum huiusmodi: ergo distinctus habitus adstrui debet, qui talem usum exequatur.* Hæc secunda Consequentia patet: quia talis usus crebro repetitur, necessarii generat aliquem habitum, qui deinde similes exequatur actus; Ignorare quippe, ex operationibus, quæ sunt circâ res singulas, habitus ipse emergere, nimium hebetis hominis est, vt inquit Aristoteles (a): quare, si habitus iste non est Logicæ docentis, alius est. Prima verò Consequentia non minus perspicua videtur: quia nullius habitus efficacia extenditur ultra sphaeram, aut ambitum sui obiecti formalis; vt constat, tum inductione per habitus omnium scientiarum; tum ex eo quod habitus inter se differunt secundum differentias actuum, vt docent Aristoteles (b), ac D. Thomas (c): vnde, cum usus, vel actus non respiciens obiectum formale Logicæ docentis, proculdubio differat specie ab ipsius Logicæ docentis actu, consequens est, vt habitum executivum postulet differentem.

8 Antecedens itaque probatur. Perinde est versari extrâ materiâ Logicæ propriam, ac extrâ obiectum ipsius formale: nomine quippe obiecti formalis intelligitur in arte, vel scientiâ quâlibet, aliqua ratio

B arte

(a) 3. Ethic. cap. 5. (b) 2. Ethic. cap. 1. (c) Ibi Lect. 1.

artificij, vel obiecti scibilis, ad certum materiae genus coarctata: cum ergo usus, de quo loquimur, versetur extra propriam materiam Logicæ docentis, nequit non extra obiectum ipsius formale versari. Confirmatur, & explicatur. Obiectum Logicæ formale est artificium Modi sciendi (sive dicatur ens rationis subiectivum, sive purè obiectivum); sed actus Logicæ vtentis extra propriam materiam, non versatur circa tale artificium, id est, non illud respicit pro obiecto: ergo, &c. *Prob. Min.*: hic syllogismus v. g., *Posito Antecedenti, ponitur consequens; sed in verum natura ponitur, sive datur ignis, ex quo sequitur calor in summo; ergo calor in summo datur in verum natura*: hic, inquam, discursus pertinet ad Logicam vtentem accessoriam, ex dictis cap. præced.: at eius conclusio nullum respicit artificium Modi sciendi, sed veritatem detegit purè physicam, vt evidens est: ergo, &c.

9 Dices: licet obiectum materiale conclusionis sit purè physicum, eiusdem tamen obiectum formale, sive motivum, est idem, ac Præmissarum; nam generatim conclusionibus assentimur propter Præmissas. At obiectum formale Præmissarum, saltem Maioris, est verè Logicum. Sed *contrà*. Estò Maior in exarato syllogismo sit actus verè Logicus, obiectumque Logicum respiciat: non ita Minor, & Conclusio. Non Minor: etenim quod datur ignis in rerum naturâ, & quod ex igne sequatur calor in summo, Logica nihil curat, neque vllum principium, aut regulam habet, vnde quis moveatur ad assentiendum hisce veritatibus: ergo motivum, sive obiectum for-

male talis assensus, nequit esse Logicum. Non item Conclusio: hæc etenim non movetur ex obiecto Maioris vtcumque, sed ex eo prout modificato per Minorem, contractoque ad materiam physicam, & Logicæ extraneam: ergo motivum Conclusionis vt tale, iam habet aliquid extraneum Logicæ, cuius proinde ambitum, & spheram obiectivam egreditur. Adde quod obiectum formale, ac motivum Conclusionis, non est præcisè medium, vnde probatur (saltem quando medium non est purè extrinsecum, vt si solum ab auctoritate probatur); sed est etiam ipsamet veritas obiectiva, quam detegit vt sapienter docet, & explicat Eximius Doct. (d), nosque alibi Deo dante docebimus.

10 *Prob. 2.* Habitus Logicæ docentis est scientificus; sed habitus vtens extra materiam Logicæ, non est scientificus, sed opinativus: ergo non est habitus Logicæ docentis. Maior conceditur ad adversarijs. *Prob. Min.* Habitus vtens extra materiam Logicam, producit actus opinativos, seu merè probabiles; sed nullus habitus scientificus producit actus merè probabiles: ergo, &c. Utraque præmissa probanda est. Et in primis Maior expressè supponitur ab Aristotele, ac D. Thoma locis citat. cap. præced. in secundâ conclusione: hi quippe Philosophiæ Principes perpetuò docent, proprium esse Dialecticæ in quacumque materiâ *probabiliter* argumentari, & *ex probabilibus* concludere: idèque negat, Dialecticam, quâ parte est vtens in materiâ quâlibet, esse scientiam. Ratio autem est, vel quia, vt docet D. Thomas 4. *Metaph. lect. 4.*, usus iste Logicæ nititur *principijs extraneis*, quæ non sunt apta ad

ad demonstrationes: vel etiam, quia Dialectica, licet quandoque vtatur Præmissis in se certis, & fortè demonstrativis, non ijs vtitur, quia certæ sunt, sed quia communiter putantur verisimiles, seu quia veræ videntur illis, quibuscum disputat. Idquod optimè notavit P. Fonseca (e).

11 Deinde probatur Minor. Omnis habitus scientificus producit actus demonstrativos, & evidentes, & ab ipsdem generatur: ergo nullus potest producere actus probabiles. *Prob. Conseq.*: nullus habitus producere potest actus specie diversos, & in obiecto formali dissimiles ijs, à quibus est genitus; sed actus probabiles specie differunt à demonstrativis, ipsdemque dissimiles sunt in obiecto formali, seu motivo: ergo, &c. Maior tamquam principium Philosophicum habetur. Minor indubia pariter esse debet: nam motivum assensus probabilis est medium, vel incertum in se, vel propositum vt fallibile; assensus verò demonstrativi, medium prout certum, ac infallibile: in quibus modijs valde formalis est diversitas. Idcirco nemo est, qui inter scientiam, & Opinionem, non agnoscat formalem, & specificam diversitatem. (f)

12 *Confirm. 1.* Habitus scientificus est virtus intellectualis, vt concedunt omnes cum Philosopho, & D. Thomâ; sed actus opinativus procedere nequit à virtute intellectuali: ergo nec ab habitu scientifico. *Prob. Min.* ex D. Thomâ 1. 2. q. 57. ar. 2. ad 3. ibi: *Soli illi habitus virtutes intellectuales dicuntur, quibus semper dicitur verum, & nunquam falsum*; at, si actus opinativus procederet à virtute intellectuali, iam non semper eâ virtute diceretur verum, & nunquam

fallum, siquidem actus opinionis tum verus, tum falsus esse potest, vt ibidem docet Angel. Doctor, & nemo negat.

13 *Confirm. 2.* Syllogismi probabiles Logicæ vtentis accessorix, generant habitum, non scientificum, sed purè opinativum, ac proinde distinctum ab habitu scientifico Logicæ docentis. *Prob. Assumptum*: si quis, nondum præditus Logicâ docente, tales syllogismos probabiles eliceret instinctu Logicæ naturalis, per eos acquireret habitum opinativum; quod videretur per se certum, firmarique potest auctoritate Aristotelis relatâ num. 7. eundem igitur habitum acquirere, qui tales syllogismos elicit præditus Logicâ docente, cuius præsentia, directione vè, syllogismi probabiles certè non amittunt virtutem habitus generandi.

Argumenta Contraria, & Solutiones.

14 Ex Auctoribus Contrariæ sententiæ, alij tribuunt habitui Logicæ docentis concursum effectivum circa usum Dialecticæ proprium in materiâ quâlibet: alij verò non nisi concursum directivum, quem sufficere putant, vt habitus docens dicatur vtens extra propriam materiam, quin requiratur alius habitus vtens, à quo procedat efficienter usus actualis. Hic tamen posterior opinandi modus incredibilis est. Tum, quâ parte docet, nullum esse habitum, à quo procedant efficienter actus Dialecticæ vtentis, quantumvis illis affuecat Intellectus. Recole dicta n. 7. & 13. Tum etiam, quâ parte sufficere dicit influxum directivum, vt habitus verè dicatur vtens. Nam, præ-

B. 2

ter

ter dicta cap. præced. in refutatione primæ sententiæ: circa extensionem Logicæ vrentis, fieret inde, vt omnis consiliator, aut Legislator; verè diceretur consilij, aut Legibus vtens, eo præcisè, quod secundum consilia, seu Leges ipsius operarentur: alij. Cur ergo, passim dicimus, aliquos esse Medicos, Concionatores, Confessarios, qui cum optima consilia, & documenta præbeant, queis alij proficiunt, ipsi tamen ijs non vtuntur? Sed vndecumque nobis aduersentur, argumenta nunc solvere breviter curabimus.

15 *Obijc. 1.*: vbi non est nova difficultas, vincendâ per habitum, non est novus habitus; hic enim non nisi ad difficultatem aliquam superandam adstruitur: sed postea doctrinâ Logicæ, & habitu docente, nulla iam superest difficultas in vñ doctrinæ, vincendâ per habitum: ergo vsus, id est, actus Logicæ vrentis, nullum requirit habitum à docente distinctum. *Prob. Min.*: qui doctrinâ, ac regulas possidet, in earum vsu & applicatione nullam experitur difficultatem, nisi ex defectu materiæ, quam fortè non habet in promptu: Sed difficultas, orta ex defectu materiæ, non est vincendâ per habitum: ergo, &c. Maior certa videtur: quid enim potest eum remorari, qui & regulas artis, & materiam idoneam habeat in promptu? Præsertim si regularum vsus, & executio, non ad aliam potentiam, sed ad eandem Intellectivam spectet. Minor verò perspicua est: nam ad habitum Logicæ non attinet materiam quærere, sed circa ipsam aliunde oblatam facile disserere: ministratur autem materia per species intentionales, auditu, lectione, & experienciâ multiplici conquistâ.

16. Ad Argument. *rep. 1. admiff. Mai., neg. Min.*. Ad probat. *neg. Mai.*. Ratio negationum est: quia doctrinæ vsus, de quo loquimur, importat assensum: circa obiectum formale: diversum ab obiecto doctrinæ, vt constat ex nostris probationibus. In hoc autem assensu nova difficultas est, non præcisè ex defectu materiæ, quæ ministrari, proponique potest, quin Intellectus syllogisticum examen adhibeat, & assensum præbeat; sed ex defectu etiam assuetudinis in amplectendis novis hinc motivis, ac veritatibus, præsertim merè probabilibus, quæ mentis assensum incertitudine retardant. Unde parum refert, quòd doctrina, & vsus Logicæ spectent ad eandem potentiam Intellectivam: hæc enim varijs indiget habitibus pro varietate obiectorum formalium, quibus applicat regulas Logicæ; alioqui superflueret habitus aliarum scientiarum, solusque sufficeret habitus Logicus ad discernendum, seu demonstrativè, seu probabiliter, in omni materiâ, cum speciebus studio, & experienciâ cõquisitis.

17 *Resp. 2.*: esto non sit nova difficultas *positiva* in vsu Logicæ, regulis, & materiâ in promptu habitis; est tamen nova difficultas *negativa*, id est, carentia novæ, maiorisque facilitatis, quæ repetitis actibus acquiri potest. Notum quippe est, facilitatem, & habitum vsu generari, etiam in ijs rebus, in quas sunt homines à naturâ faciles, ac prompti. Id quod in habitibus præsertim vitiosis nemo non videt, vt in superbiâ, irâ, intemperantiâ, vitijsque alijs, quæ passionum impetus nimis faciliâ etiam sine habitu reddit. Falsum est igitur, quod habitus non nisi ad superandas *positivas* difficultates adstruantur: sæpe enim

enim ex actibus alioqui facilibus proculdubio resultat, vt facilius deinde similes actus eliciantur: tuncque, vel intenditur præexistens habitus, si iam antea circa idem obiectum inchoatus sit; vel novus gignitur, si prævia facilitas proveniat à naturâ duntaxat, aut etiam à circumstantijs, & cognatis habitibus.

18 *Obijc. 2.*: habitus Logicæ docente facilitat ad vsum regularum, vt experientia testatur: ergo eidem habitui tribuitur vsus iste, tamquam proprius: ego non opus est novo habitu vtente, cui tribuatur. *Dist. Antec.*: facilitat immediate, *neg.*, mediatè, *conc. Antec.*: vel aliter, facilitat instruendo, *conc.*; facilitat exequendo, *neg. Antec.*. Deinde *dist. prim. Conseq.*: tribuitur eidem habitui, vt dirigenti, *conc.*; vt vrenti, *neg. prim. & secund. Consequ.*. Explicatur solutio. Habitus Logicæ docente facilitat ad vsum doctrinæ, non quidem *immediatè*, augendo scilicet vires Intellectus, vel ratione sui ad vsum inclinando sine interventu alterius effectus; sed *mediatè* duntaxat, medio scilicet actu doctrinali, quem elicit: hic enim actus, dum præluet, ac dirigit, vsum reddit faciliorem, aut minus difficilem. Hoc autem sufficit, vt illi habitui tribuatur vsus, non vt vrenti, sed vt dirigenti: quemadmodum Legislatori præscribenti subditis modum rectè vivendi, tribuuntur quidem, & impuntantur mores subditorum Legibus vrentium; ipse tamen non ideò dicitur vrens legibus, nisi præterea legum doctrinam applicet ad proprios actus, quos immediate exequitur. Nisi ergo probetur habitus Logicæ docente per se immediate exequens vsum doctrinæ, non pro-

babitur vtens; & adstruendus erit novus habitus.

19 *Replie.*: habitus non aliter exequitur actum, quàm facilitando, nec aliâ de causâ habitus temperantiæ v. g. dicitur concurrere ad suos actus, aut illos exequi, nisi quia facilitat ad executionem ipsorum: si ergo Logicæ docente habitus verè facilitat ad vsum doctrinæ, consequens est, vt illum verè exequatur. *Resp.* Non quidquid facilitat ad operationes aliquas, habitus est executivus ipsarum. Nam in primis vna virtus moralis ad acquirendas alias facilitat; nec tamen aliarum actus exequitur. Id quod in habitibus etiam vitiosis, & in scientificis, qui propter certam inter se cognationem, se se mutuo iuvant, cernere est. Deinde, dum constat, facilitatem oriri ex præviâ directione, seu luce, quæ removet obscuritatis obicem, multò minus attribuenda est habitui executivo: alioquin habitus Fidei exequeretur actum charitatis, ad quem dirigit; & quisquis alios instruit, vt iter faciant, non posset non ipse professionem exequi. Tunc ergo facilitas recurrit cum habitu executivo (loquimur de habitu acquisito), quando constat, non aliunde provenire, quàm ex frequenti vsu, & exercitio actuum eiusdem speciei.

20 *Obijc. 3.*: doctrina, & vsus Logicæ sunt actus inter se subordinati, sicut amor Dei, & amor proximi, aut etiam desiderium, & gaudium eiusdem obiecti: sicut ergo ab eodem habitu oritur amor Dei, & proximi, nec non desiderium, & gaudium; ita ab eodem habitu Logicæ oriri debent doctrina, & vsus. *Neg. Antec.* nam doctrina, & vsus, de quo loquimur, respiciunt diversa obiecta formalia: at amor

Dei, & amor proximi (etiam propter Deum) nituntur eodem motivo, quod proprium est habitus charitatis: item desiderium, & gaudium eiusdem obiecti, si ab eodem habitu procedunt, ideò erit, quia idem habent motivum intrinsecum, ac directum, licet illam actus desiderij præsupponat absentem, actus verò gaudij præsentem.

21 *Replie.*: idem habitus sufficit ad propositionem univrsalem, & ad omnes particulares, aut singulares sub eâ contentas: ergo idem pariter sufficit ad doctrinam, & usum. Patet consequentia: quia usus est actus virtualiter contentus in actu doctrinæ, sicut propositio particularis virtualiter continetur in univrsali. *Resp. neg. consequ.*: nam ex Antecedenti solum sequitur, quòd idem sufficit habitus ad actum doctrinæ univrsalem, & ad omnes particulares eiusdem doctrinæ; idem v. g., qui hunc actum elicit, *Omnis definitio debet constare genere, & differentia, elicere poterit & istos. Definitio hominis debet constare genere, & differentia, Definitio Leonis debet constare, &c.* Et ratio est; quia isti omnes assensus reipsâ respiciunt idem obiectum formale, artificium scilicet rectæ Definitionis, omnesque nituntur eodem motivo bene explicandi essentiam Definiti.

22 At usus doctrinæ extramateriam Logicæ, identicè importat assensum circa diversum formale obiectum: quis enim non videat, obiecta formalia longè diversa respici ab his actibus, *Definitio constare debet genere, & differentia, & Homo est animal rationale*, quorum posterior continet usum prioris? Alio igitur modo continetur propositio particu-

laris in univrsali, & alio continetur in actu doctrinæ: nam illa est velut continentia partis in toto; hæc verò, continentia actus regulati in suâ regulâ, quâ ratione continetur usus, & praxis Legum in Legibus ipsis, quæ certè praxis distinctum habitum requirit.

23 *Objec. 4.*: D. Thomas, eùm de Logicâ docente, & vntente loquitur, reduplicatione vitur, v. g. 4. Metaph. Lect. 4. verbis illis: *Dialectica potest considerari secundum quod est docens, & secundum quod est vtens*: at illa reduplicatio, secundum quod, satis indicat, Logicam vtentem à docente distingui, non realiter, sed tantum formaliter; quâ ratione homo secundum quod est rationalis, distinguitur à semet ipso secundum quod est animal. *Resp.* Reduplicatio, sæpe quidem sensum formalem indicat; non tamen semper; denotat enim haud rarò partes, aut extrema realiter distincta, vt cum ora Hispaniæ maritima dicitur ferax, quatenus Meridiem respicit; & sterilis, quatenus Boream spectat. Hoc igitur sensu reduplicationem adhibet in re præsentî D. Thomas, quem nobis favere, satis constat ex dictis.

CAP. IV.

An Logica concurrat efficienter ad actus aliarum scientiarum?

1 **Q**uæstio proposita de Logicâ habituali procedit, non de actuali, sive de actibus doctrinalibus Logicæ proprijs: hos enim purè dirigere, quin efficienter influant in actus à se directos, tenet communis sententia, quæ in præsentia supponitur ab Auctorib. Solum ergo quæritur, an habitus

Lo-

Logicæ, non solum producat regulam dirigentem, & ostendentem modum sciendi syllogisimum demonstrativum de obiecto Physicæ v. g. (quod est *directivè* concurrere)?; verum etiam ipsemet habitus immediate operetur demonstrationem istam simul cum habitu Physicæ (quod est *efficienter*, aut *effectivè* concurrere)? Atque eadem est ratio dubitandi in definitionibus, divisionibus, & syllogisimis probabilibus aliarum scientiarum, quando ex principijs ipsarum proprijs concludunt.

2 *Ipsemet*, inquam, habitus Logicæ docentes: de hoc enim quæstio instituitur apud Auctores cuiusvis Scholæ; quidquid reclamet vnus, aut alter, contendens, in præsentî disputandum esse de habitu Logicæ, non docentes, sed purè vtentis, admittendumque talem habitum, realiter à docente distinctum, qui ad actus aliarum scientiarum effectivè concurrat. Quem sensum expressit Maffrius Quæst. Proem. de Nat. Logic. n. 9. fin., vbi docet, ad syllogisimum faciliter constructum in materiâ Physicâ, tres habitus concurrere, videlicet habitum Logicæ docentes, habitum Logicæ vtentis, & habitum Physicæ, sic tamen, vt primus concurrat tantum *directivè*, secundus *elicitivè* (id est, *efficienter*) quantum ad formam syllogisticam, tertius *elicitivè* quantum ad materiam.

3 Sed verò sensus iste rejiciendus omnino videtur. Nam, vel hic habitus Logicæ vtentis est ille ipse, qui regulis vitur intrâ materiam Logicæ? vel alius ab eo realiter distinctus, ac præcisè destinatus ad producendam formam syllogisticam in actibus aliarum scientiarum? Si primum dicas: habitus ille realiter est docens, utpotè productivus ac-

tuum docentium: nullus quippe actus intrâ materiam Logicæ est purè vtus, sed simul est doctrina, seu regula circa aliquam Logicæ partem. Si ergo præsens quæstio procedit de tali habitu, reipsâ loquitur de habitu docente; licet concursus effectivus in alienos actus non tribuatur ipsi quatenus formaliter docenti, sed quatenus vtenti; quod verum est admissio tali concursu, nec communem quæstionis sensum variat.

4 Si verò secundum tenear: habitus ille fictivus apparet, duplici ex capite, vt alia omittam. 1. quia talis habitus generari nequit, nisi ex iteratis syllogisimis aliarum scientiarum, v. g. Physicæ: at incredibile est, quòd syllogisimus Physicæ primò generet duplicem habitum realiter distinctum, alterum Physicæ, alterum Logicæ vtentis, alterum ratione materiæ, alterum ratione formæ; maximè, cum forma ista, vel consistat in ente rationis ficto, vt Thomistæ volunt, cui enti nullus effectus realis correspondet; vel iuxtà nostrâ principia indifferet cum materiâ *ex qua*, proindeque ad ipsam faciliter habitus Physicæ, si faciliat ad materiam.

5 Secundo: quia repugnat habitus intellectualis, qui nullum obiectum respiciat: talis autem foret habitus ille vtens. *Prob.*: habitus non aliter obiectum respicit, nisi medio actu, quem elicit, vt notum est; sed actus, prout à tali habitu elicitus, nullum respiceret obiectum: ergo, &c. *Prob. Min.*: actus Physicæ, iuxtà Adversarios, solum elicitur ab eo habitu vtente secundum formam, prout realiter, vel formaliter distinctam à tendentiâ in obiectum; hanc enim tendentiâ soli habitus Physicæ adscribunt Adversarij: sed

forma illa, prout condistinguitur à tendentiâ in obiectum, nullum obiectum respicit, vt est evidens: ergo actus, prout elicitus à prætenso habitu vrente, nullum respiceret obiectum.

6 Aliud est in habitu docente, qui ponatur vtens, sive concurrens efficienter ad actum Physicæ quantum ad formam: ille enim, cum aliàs producat etiam actus docentes, qui tendunt in obiectum Logicæ, non prorsus destituitur obiecto quantum ad omnes suos actus; quamvis alio ex capite talis concursus effectivus reprobandus sit ex infrâ dicendis. Dices: nonnè ponimus & nos habitum Logicæ vtentis vnicè destinatum ad eliciendos actus extrâ materiam Logicam? Ponimus quidem; sed habitum opinativum, qui non est Logicus propriè, sed *reductivè*, aut *accessoriè*; nec vllatenus concurrat ad actus aliarum scientiarum proprios, sed ad eos tantum, qui ex aliquâ Præmissâ Logicâ deducuntur, & in quibus talis habitus, non solum producit formam, sed materiam quoque, sive tendentiam in obiectum. De habitu autem huiuscemodi, præsens quæstio non loquitur, sed de illo duntaxat, qui propriè Logicus est, & aliàs obiectum respicit verè Logicum.

7 Hunc igitur habitum effectivè concurrere ad actus aliarum scientiarum, docent Thomistæ plures, vt Mafius, Lerma, Dominic. Lynce, quos sequitur Gabriel à Concept. L. 4. dub. 6. confer. 1. : qui Auctores fatentur quidem, actus de obiecto physico à solo habitu Physicæ produci quantum ad substantiam, idest, quantum ad assensum, ac tendentiam in illud ob-

iectum; consent tamen, à solo habitu Logicæ produci quantum ad formam artificiosam syllogismi, definitionis, &c. Contrariam sententiâ tuentur communiter Auctores nostri, multis etiam Thomistis subscribentib., vt Bayona, Palanco, Froylan, & novissimè Aguilera L. 1. Log. q. 2. n. 9. Hæc sententia placet, &c. —

8 *Prob. 1.* ratione communi, sed efficaci. Nullus habitus immediatè producit actum, qui non tendat in eius obiectum formale; sed actus Physicæ v.g., non tendunt in obiectum formale Logicæ: ergo nequeunt ab habitu Logicæ immediatè produci. Consequentia legitima est, & Minor explorata: nam cum actus Physiologia tendant in res purè physicas, quas non respicit Logica formaliter, vt modò supponimus cum Adversarijs, non attingunt obiectum Logicæ formale. Maior autem ostenditur facilè. Tum ratione: nam habitus idem obiectum habet, ac actus, quem producit; actus etenim est actualis tendentia, per quam habitus attingere dicitur obiectum: ergo, quod fuerit formale obiectum actus, erit & habitus, & è converso: ergo nequit actus esse immediata proles illius habitus, cuius obiectum formale non respicit. Tum inductione perpetuâ per habitus omnes aliarum scientiarum, necnon virtutum, atque vitiorum: nullus enim est, qui concurrat efficienter in actus non tendentes in obiectum formale, & specificativum sui ipsius.

9 Dices: actus Physicæ, licèt quoad substantiam acceptus non tēdat in obiectum Logicæ formale, tendit tamen acceptus quoad formam,

nam, seu quatenus artificiosus est; quo tantum sensu à Logicâ producitur. *Contra.* Quemadmodum artificium picturæ expressum in tabulâ, est obiectum, quod ars Pictoria respicit suis actibus; non tamen est actus tendens in obiectum Pictoria: sic forma artificiosa syllogismi, est quidem ipsamet obiectum formale, quod Logica respicit per alios actus dirigentes; at neutiquam est actus in obiectum Logicæ tendens. Tum quia talis forma iuxtà Thomistas consistit in ente rationis purè obiectivo, quod non est actus, sed ex actu resultans. Tum quia, in quocumque consistat, non provenit per te ab habitu Logicæ, nisi vt condistinguitur à substantiâ syllogismi Physici, proindeque ab eius tendentiâ in obiectum. Quare non provenit à Logicâ, prout est tendentia, sed præcisè prout est modus tendendi artificiosus, vel realiter, vel formaliter distinctus à tendentiâ ipsâ. Nullatenus ergo verificatur, quòd sit actus obiectum Logicæ formale respiciens.

10 *Prob. 2.* Nullus habitus acquisitus immediatè operatur, nisi actus similes ijs, à quibus est genitus. Idem enim habitus acquisitus dicitur *Semen actuum*; quia sicut arborum semine non nisi similes arbores propagantur; ita contingit in actibus ex habitu propagatis. Quâ etiam ex causâ dixit Aristoteles (a): *Omnes habitus ex operationibus similibus fiunt: quapropter tales quasdam operationes reddere oportet: ipsarum namque differentias habitus ipsi sequuntur.* Atqui actus Physicæ sunt dissimiles actibus, quibus primò est genitus habitus Logicæ, cum diversum respiciant obiectum formale, ex quo maxime pendet dissimilitudo, seu diversitas actuum; ergo, &c.

11 Dices: actus Physicæ, & Logicæ, sunt similes in artificio syllogismi v.g.; quod fat est, vt sub eâ ratione procedant ab eodem habitu. *Contra.* Similitudo, quæ omninò requiritur, vt actus dicantur proles eiusdem habitus, consistit in eo quod tendant in idem obiectum formale. Tum quia, dum similitudo ista deest, manent actus absolutè, & simpliciter differentes, ac proinde ab eodem habitu profluere non possunt, vt modò vidimus. Tum etiam, quia licèt actus Physicæ, & Metaphysicæ similes sint in evidentiâ, certitudine, & efficaciâ generandi scientiam; tamen ab eodem habitu non profluunt; non aliâ de causa, nisi quia in idem obiectum formale non tendunt.

12 *Prob. 3.* paritate Intellectus solum directivè concurrentis ad actus voluntatis, Fidei ad actum charitatis, Prudentiæ ad actus aliarum virtutum, immò & omnium Artium ad ea opera, quæ iuxtà ipsarum regulas fiunt. Similiter ergo fat erit, quòd Logica directivè concurrat ad actus, quos aliæ scientiæ iuxtà regulas eius operantur.

13 Denique probatur nominatim contrâ Thomistas adversantes. Logica non concurrat effectivè ad substantiam demonstrationis Physicæ, vt dicitis; sed nequit aliter efficere formam artificiosam, nisi efficiendo substantiam, sive assensus ipsos demonstrationis: ergo nec ad formam artificiosam effectivè concurrat. *Prob. Min.* : forma artificiosa iuxtà Thomistas est ens rationis in obiecto resultans ex cognitione: hoc autem ens, cum nihil sit, est incapax terminandi immediatè concursum aliquem effectivum: & eatenus dicitur produci, quatenus produceretur cognitio, ex quâ resultat. Sed

cognitio, ex qua resultat ens rationis Logicum, est ipsa substantia actus Physici, idest, realis tendentia in obiectum directum, & ut quod. Nisi ergo Logica substantiam istam, seu tendentiam efficiat, nequit efficere formam artificiosam. Explicatur, & vrgetur. Habitus Physicæ se solo producit tendentiam huius assensus, *Homo est animal*; sed ex hac tendentiâ iuxta modernos Thomistas necessariò resultat exercitè, & indirectè relatio ficta animalis ad hominem, quam ipsi dicunt formam artificiosam, cum ille assensus exercitè distinguat, & inter se referat subiectum, & prædicatum: ergo superfluit concursus Logicæ, vt ea forma artificiosa resultet.

Solvuntur Obiectiones.

14 *Obiic. 1.*: habitus Logicæ facilitat ad actus aliarum scientiarum; sed omnis habitus effectivè concurrat ad actus, ad quos facilitat: ergo &c. *Prob. Min.*: quia, vt disertè docet noster Exim. Doctor (b), non potest intelligi, quomodo habitus faciliter potentiam ad actum, nisi cum illâ simul efficiendo, sive augendo virtutem per se effectivam talis actus. *Confirm.*: nam quilibet experitur, se reddi faciliorè in Logicâ per exercitium, & praxim regularum in alijs scientijs: ergo actus aliarum scientiarum augent habitum Logicæ. Nullus autem habitus augetur, nisi per actus, quos ipse producit. Hoc argumentum affatim solutum est cap. præced. n. 18. & 19. Quare nunc breviter.

15 *Resp.* Habitus Logicæ facilitat ad alienos actus, non imme-

diatè, sed mediatè duntaxat, medio scilicet actu dirigente, & ostendente modum differendi: quâ ratione Intellectus facilitat ad actus voluntatis, Prudentia ad actus virtutum; & Ans Pictoria inhærens Intellectui ad executionem externæ picturæ. Quocirca neganda est Minor argumenti, si de mediata etiam facilitate loquatur. Nec opportuna est subiuncta probatio. Nam Exim. Doctor eo loci tantum intendit communem stabilire sententiam, Quod scilicet habitus facilitent potentiam, non præcisè tantquam dispositiones, aut conditiones quædam ad actus, sed tamquam virtutes, aut facultates cum potentiâ simul coefficientes. Loquitur autem de facilitate immediatâ circa actus proprios uniuscuiusque habitus, v. g. de facilitate, quam confert habitus Physicæ ad actus de obiecto physico, habitus Iustitiæ ad actus tribuentes unicuique ius suum, & sic de alijs. Quæ immediata facilitas est propria habitus vt talis: mediata quippe, in directione consistens, magis propriè confertur ab actu mediante, ac dirigente, quàm ab habitu. *Ad Confirm. resp.* Habitus Logicæ augetur quidem per alienos actus, sed *occasionaliter*, quatenus occasione differendi circa materiam aliarum scientiarum plures repetuntur actus Logicæ docentis, per quos, & non alios, immediatè augetur facilitas in Logicâ.

16 *Obiic. 2.*: actus Physicæ sunt similes actibus Logicæ in artificio: ergo ad eos effectivè concurrere debet habitus Logicæ. *Prob. Antec.*: nam ratio artificij, sub

sub quâ tendit Logica, nempe syllogismi, definitionis, &c. æquè reperitur in actibus Physicis, ac Logicis. *Confirm. 1.*: quia, vt inquit Exim. Doctor (c), *Inclinatio potentia*, vt est sub tali habitu, per se non est ad hanc vel illam rem ratione materiæ, sed ratione formæ, seu propter tale motivum, quod in eâ invenitur: ergo si hæc ratio est omninò eadem, quanvis sit applicata ad diversas materias, inclinatio potentia indivisibiliter perferitur in ordine ad illam, in quacumque materiâ *invenitur*. Atqui forma artificiosa est omninò eadem in actibus physicis, ac logicis; quamvis sit applicata ad diversas materias: ergo inclinatio potentia, vt est sub habitu Logicæ, indiscriminatim fertur in utrosque actus: ergo ad utrosque concurrat efficienter habitus Logicæ. *Confirm. 2.*: artificio Démonstrationis v. g., est omninò extrâ spheram habitus Physicæ: ergo à Logicâ effici debet: sicut Visio beata, quatenus supernaturalis est, efficitur à Lumine gloriæ; quia supernaturalitas est extrâ spheram Intellectus.

17 *Ad argum. dist. Antec.*: sunt similes in artificio seorsum considerato, *con.*; in artificio prout contracto per tendentiam & ordinem ad obiectum, *neg. Antec. & Conseq.* Nam, vt ostendimus num. 11, similitudo, quam requirit habitus in actibus efficiendis, consistere debet in ordine, & tendentiâ ad idem obiectum formale. Alioquin, si quævis similitudo sufficeret, vnicus habitus efficeret omnes actus scientificos circa omnia obiecta, vtpote similes in evidentiâ: vnicum principium super-

naturale, omnes actus supernaturales, vtiq; similes in supernaturalitate: & vnica virtus moralis, omnes actus honestos, vtiq; similes in honestate, seu conformitate cum rectâ ratione.

18 *Ad prob. resp.* In utrisque actibus reperitur quidem ratio artificij, sub quâ Logica respicit suum obiectum; at non reperitur ratio, sub quâ Logica efficit suos actus. Vnde non sequitur, quod Logica efficiat actus physicos, sed quod illos pro obiecto respiciat, sicut suos actus reflexè respicit quatenus artificiosos. Itaque Logica, tam actualis, quàm habitualis, respicit obiectum sub ratione artificij: at Logica habitualis efficit suos actus sub ratione tendentiæ in illud artificium: est enim regula generalis, quod nullus habitus efficit actus non tendentes in suum obiectum formale. Sic Philosophia moralis tendit sub ratione honestatis actuum voluntatis, tamquam sub ratione obiectivâ: non tamen illos efficit, cum sit habitus intellectualis, sed eos tantum, qui talem honestatem pro obiecto respiciunt.

19 *Prima Confirmatio* non est ad rem. Nam Doct. Eximius intendit ibi rem longè diversam, nempe quod habitus non multiplicentur per obiecta materialia, quando formale obiectum (quod appellat *formam*, & *motivum*) est idem omninò: v. g. quod habitus temperatè vescendi carnibus, idem inclinat ad temperatè vescendum piscibus, quando ratio, seu motivum, sub quo tendit, in vtraque materiâ pariter militat. Hoc vltro concedimus. Sed o iam inde sequitur, quod idem habitus Logicæ docet syllogizare v. g. in quacumque materiâ, seu phy-

physicâ, seu metaphysicâ, &c. Cæterum, quod eadem, aut similis ratio artificij, reperta in actibus physicis, & Logicis, sufficiat, ut utriusque efficiantur ab eodem habitu, quia obstat ingens diversitas obiectorum formalium, seu motivorum; nec docuit vsquam Suarius noster, nec ex eius doctrinâ colligitur.

20 *Ad 2. Confirm.* Artificium est extrâ spheram obiectivam habitus Physicæ, quæ illud non respicit pro obiecto: at non est extrâ spheram effectivam, hoc est, non superat virtutem productivam habitus Physicæ, qui cum sit genitus ab actibus artificiosis, necessariò virtutem habet producendi similes alios, proindeque similiter artificiosos. Res verò sic evenit. Intellectus, Logicâ instructus, incipit Corpus naturale perfructari talibus actibus, quales præscribit doctrina Logicæ, qui scilicet præditi sint artificio Definitionis, Argumentationis, &c. Hos autem primos actus artificiosos cum concursu Logicæ purè directivo solus Intellectus efficit; sed difficulter, aut minus facile, donec ex eorum frequenti repetitione consuetudinem & facilitatem acquirat: quæ facilitas, utpote nata ex actibus artificiosis, fecunda est aliorum omninò similium, idest, artificiosè tendentium in Corpus naturale. Et hæc ipsa facilitas est, quam vocamus habitum Physicæ cum directione Logicæ adquisitum; cuius spherâ obiectivâ, est ratio Corporis sensibilis; spherâ verò effectivâ, est ratio cognitionis artificiosè tendentis in Corpus sensibile. Paritas Visionis beatæ nulla est: quia supernaturalitas non continetur vllò ex capite in potentiâ naturali Intellectus: quare indiget principio supernaturali.

Obijc. 3.: artificium actuum Physicæ est obiectum Logicæ; sed Logica, cum sit ars, efficit suum obiectum: ergo, &c. *Confirm. 1.*: Demonstratio physica est effectus artificiosus: ergo est effectus artis: sed Physica non est ars: ergo talis Demonstratio quoad artificium, non Physicæ, sed solius Logicæ effectus est. *Confirm. 2.*: Logica ministrat alijs scientijs Instrumenta sciendi, sicut ars frænofactoria ministrat frænum equestri; ergo ad Logicam attinet efficere ea instrumenta; sicut ad frænofactoriam, non ad equestrem, attinet efficere frænum.

22 *Ad Argum. neg. Min.*: nam artes dicuntur tendere ad effectum sui obiecti, non quia illud immediatè efficiant, sed quia dirigunt, ut efficiatur ab alijs habitibus, aut potentijs. Idquod perspicuum est in quavis externi operis arte, seu mechanicâ, seu liberali, quæ cum resideat in Intellectu, nequit immediatè efficere artificium externum; regulat tamen linguam, manus, ac pedes, ut illud ex imperio voluntatis exequantur. *Ad 1. Confirm. dist. 1. Conseq.*: est effectus artis ut dirigentis, *conc.*; ut effectivè concurrentis, *neg. Conseq.*. Tum *conc. Min. subsumpt.*, sub eadem distinctione *neg. 2. Conseq.*. Effectum esse artificiosum, est effici ex directione & iuxta regulas artis, quin opus sit concursu artis effectivo. Sic voluntatem prudenter amare, est amare iuxta regulas Prudentiæ dirigentis, quin Prudentia efficienter concurrat ad amorem. Sic etiam locutio erit grammaticè artificiosa, si regulas Grammaticæ sequatur, quanvis non profluat efficienter ab habitu intellectuali Grammaticæ artis.

23 *Ad 2. Confirm.* Logica ministrat instrumenta sciendi, non quia talia instrumenta efficiat in materiâ quavis, sed præcisè quia doctrinâ, regulisque suis, ostendit formam, & modum illa conficiendi. Paritas artis frænofactoriæ nimium probat, nempe habitum Physicæ nullatenus concurrere ad producendam Demonstrationem physicam, sicut ars equestris nullatenus concurrat ad frænum, sed factum omninò supponit. Quare in primis, quantum ad concursum artis administræ, paritas nobis favet: nam frænofactoria non exequitur frænum, sed tantum regulas præbet. Deinde, quantum ad artem, vel scientiam, cui servitur, nihil favet Adversarijs, qui rationem reddere debent: cur Physica efficiat instrumentum sciendi, saltem quoad substantiam, & ars equestris nihil efficiat fræni? Ratio pro omnibus est: quia ars equestris solos producit actus moderandi equum, qui supponunt frænum iam factum, utpote quod per se factibile est seorsum ab actibus istis. At Physica producit actus tendentes in Corpus naturale, qui non supponunt, sed secum identificant instrumenta sciendi; nec ista per se factibilia sunt seorsum à substantiâ actuum.

24 *Instabis 1.* Instrumentum præcedit id, cui servit: ergo Instrumentum sciendi præcedere debet Demonstratione scientificam. *Resp.* Hoc etiam militat contra Adversarios, qui certe instrumentum sciendi, idest, artificium Demonstrationis, nec prius, nec seorsum, sed simul cum substantiâ Demonstrationis fieri docent. Porro, *admiss. Antec. neg. Conseq.*: quia instrumentum sciendi, sumptum pro artificio Demon-

strationis, non est instrumentum ad actum demonstrandi, cum vel sit identicè actus ipse, vel ex eo resultet. Est ergo instrumentum, sive medium, ad scientiam habitualement, quæ verè præcedit; atque etiam ad effectum formalem *actualiter scientis*, eo sensu, quo visio est instrumentum, seu medium videndi; omnis autem forma aliquatenus præit effectum suam formalem.

25 *Instabis 2.* ergo Physica continet artificium suorum actuum, siquidem illud sine concursu effectivo Logicæ producit: ergo Physica erit ars, quod nemo concedit. *Dist. 1. Consequ.*: continet purè virtualiter, *conc.*; continet doctrinaliter, *neg. 1. & 2. Consequ.* Non est ars quidquid virtualiter continet artificium, seu quidquid virtutem habet effectus artificiosos producendi; aliâ & lingua artificiosè loquens, & manus affabrè pingens, dicerentur artes. Artis igitur proprius character est continere doctrinaliter artificium, idest, continere doctrinam, ac regulas artificij construendi. Hoc autem in re nostrâ, non convenit Physicæ, sed Logicæ.

26 *Instabis 3.* Logica dirigit Physicam, & aliâs scientias; sed non aliter dirigere potest, quam efficiendò artificium, quod in earum actibus respicendè, siquidem habitus Physicæ v. g. non percipit directionem regularum: ergo, &c. Verùm hæc instantia retorquetur efficaciter sic: Physica dirigitur à Logica; sed non dirigitur ad substantiam actus, prout ab artificio condistinctam, ut est certum: ergo dirigitur ad artificium. Sed nulla facultas dirigitur ad id, quod efficere ipsa non potest: ergo Physica potest artificium efficere suorum actuum; quod totis viribus negatis. Itaque *neg. Min.*, quin obstat

adiuncta probatio: nam, ut habitus Physicæ verè dicatur dirigi regulis, non necesse est, ut eas percipiat; sed sufficit, quòd voluntas, & Intellectus (quorum motum sequuntur habitus) percipiant regulas & suo, & suorum instrumentorum nomine. Sic habitus Iustitiæ dirigitur Prudentiæ regulis, & manus regulis artis Pictoriæ.

27 *Objc. 4.*: vbi duo actus inter se comparantur tamquam primarius, & secundarius, ab eodem habitu procedunt: idcirco enim amor Dei, & amor proximi propter Deum, ab habitu charitatis uterque procedit. At regula definiendi, & usus definitionis in materiâ physicâ, inter se comparantur ut actus primarius, & secundarius: ergo ab eodem habitu Logicæ producuntur. Hæc obiectio plenè soluta est cap. præc. n. 20. 21. 22. Nunc breviter dico. Quidquid sit de vocibus illis, *primarius, secundarius*, Maior non est vera, nisi quando actus uterque respicit idem motivum, vel obiectum formale: quod accidit in utroque amore charitatis, & non accidit in re nostrâ. Præterea instatur obiectio: nam ab habitu charitatis procedit amor uterque etiam quoad substantiam: ergo & regula definiendi, & definitio physica quoad substantiam etiam profluet ab habitu Logicæ; quod tu ipse negas.

28 Denique, ut alijs obiectiunculis occurras, *Nota 1.* Physica, licet regulas Logicæ ad suos actus applicet, non ideo est Logica utens (nisi *Tò Logica* sit in ablativo): quia, ut vidimus cap. 2., non est Logica utens quæcumque facultas dirigitur à Logicâ docente, & regulas applicat ad praxim; sed illa tantum, quæ regulas applicat ad actus

verè Logicos quoad substantiam; idest, tendentes in obiectum Logicæ formale, quales sunt, qui intrâ materiâ Logicæ artificiosè fiunt. *Not. 2.* Ut Logica dicatur aliarum Scientiarum *famula, & administra*, non opus est ministerio illius effectivo circa alienos actus. Sufficit enim, quòd Logica sit veluti famulus præferens facem domino incedenti per locum obscurum. Et præterea dici potest, Logicam cæteris scientijs famulari, quia cæteræ quærentur propter se, Logica verò tantum ut medium dirigens ad affectionem cæterarum. Est equidem Logica cæterarum *Magistra*: sed etiam per magisterium servitur, ut cum Regem puerum subditus Præceptor instruit.

29 *Not. 3.* Aliqui sunt actus mixti fori, tendentes simul in obiecta formalia duorum habituum, à quibus proinde simul efficiuntur. Sic amor Ieiunij ob motivum poenitentiae, & castitatis, à duplici istâ virtute simul elicitur. Dari igitur possunt nonnulli actus profecti simul ab habitibus Logicæ, & Physicæ, eo quod utriusque obiectum formale respiciant, cuiusmodi est hic, *Animal præcisum ab inferioribus est Genus respectu hominis*; tendit enim in obiectum physicum, atque etiam in Logicum, nempe in rationem Generis. At, sicut hinc non sequitur, habitum poenitentiae concurrere ad actus præcisè respicientes obiectum castitatis; ita nec habitum Logicum effectivè concurrere ad actus de obiecto purè physico. *Not. 4.* Aliorum, quæ huc adduci possunt, argumentorum solutiones petendæ sunt ex cap. præc. à num. 15.

CAP.

CAP. V.

Utrum Logica sit Simplex Qualitas?

Logicam actualem esse collectionem multorum actuum realiter distinctorum, est certo certius. Dubium est de Logica habituali, an sit realiter vna simplex qualitas? Hoc est, utrum omnes actus, quæ Logicæ differit de toto suo obiecto quâ latè patet, procedant ab vnicò habitu (qui dicitur *qualitas*, quia *Habitus* pertinet ad Prædicamentum *Qualitatis*); an verò à pluribus realiter distinctis, ita ut habitus differendi circa naturam, & proprietates Definitionis v. g., sit diversus ab habitu differendi circa naturam, & proprietates Syllogismi? Quæstio communis est omnibus scientijs; sed hic tractanda de more, supponendumque ex Animasticâ, quòd habitus intellectualis est qualitas distincta ab speciebus intentionalibus. Logicam ergo esse vnicum habitum, qui semel acquisitus per primam demonstrationem, absque alio habitu additione sufficit ad producendas omnes demonstrationes circa totum obiectum Logicæ, tenent Thomistæ communiter. At esse collectionem multorum habituum realiter distinctorum, tuentur, præter Nominales, Scotistæ omnes cum Doctore Subtili, & ex nostris ferè omnes cum Exim. Doctore Disp. 44. Metaph. sect. 11. à n. 45.: quorum sententia nobis tenenda est: & — *Prob. Argumento communi, & efficaci.* Habitus acquisitus est immediata facilitas ad actus;

sed habitus acquisitus per actus (intellige demonstrativos) versantes circa Definitionem, non est immediata facilitas ad actus versantes circa Syllogismum: ergo non est habitus differendi de Syllogismo, sed alius ab eo distinctus. *Prob. Min. ratione, & experienciâ.* Ratione: quia habitus acquisitus solum est immediata facilitas ad actus similes ijs, à quibus est genitus; sed actus circa syllogismum sunt dissimiles actibus circa Definitionem: ergo, &c.: *Prob. Min.*: actus, qui de diverso obiecto diversam ostendunt veritatem, & ex diversis principijs, sunt inter se dissimiles; sed actus demonstrativi circa Definitionem, & syllogismum, diversam veritatem ex diversis principijs ostendunt: ergo sunt inter se dissimiles. Cætera constant, & Minor videtur indubia: nam quis non videat, diversas admodum esse has veritates v. g., *Definitio est clarior Definito, & Syllogismus constat tribus terminis?*, demonstrarique ex principijs valde diversis, ex his nimirum, *Explicatio est clarior explicato, & Quæ sunt eadem vni tertio sunt idem inter se?*

3 Et verò, quòd hæc actuum dissimilitudo sit notabilis, arguatque diversos habitus, patet: quia non aliâ ratione diversos habitus arguit dissimilitudo actuum Physicæ, & Logicæ: ideoque generaliter docuit Philosophus, (a) quòd *Diverse scientie sunt, quarum principia ex eisdem non sunt, nec ex vnius principijs principia alterius proficiuntur.* Imò, licet conclusio sit eiusdem obiecti, si tamen principia, seu media, quibus probatur, sint diversa, nequit ab eodem habitu profluere. Vnde iuxta D. Thomam (b), habitus de-

(a) 1. Postr. cap. 23. (b) 1. 2. q. 54. ar. 2. ad 2.

demonstrandi, terram esse rotundam, diversus est in Physico, & in Astrologo, quia alter procedit ex principijs, seu medijs Physicis, alter ex Mathematicis. *Tota autem virtus demonstrationis (pergit Angelic. Doctor), quæ est syllogismus faciens scire, dependet ex medio: & ideo diversa media sunt sicut diversa principia activa, secundum quæ habitus scientiarum diversificantur.* Ergo à fortiori diversis habitibus indigent conclusiones, quæ ex diversis principijs circa diversa obiecta versantur, ut accidit in re nostrâ.

4. *Experientiâ item prob. ead. prim. Min.*: post acquisitum habitum ex primâ demonstratione circa Definitionem, adhuc potest quis experiri difficultatem in explicando, & probando, quid sit syllogismus, quæ sit eius figura, & modus, qualiterque revocanda sit ad sua principia vis & efficacitas concludendi: id quod nec Adversarij negant, nec villâ ratione negari potest. Ille igitur habitus non est facilitas ad actus circa syllogismum; neque enim in eodem Intellectu coherere possunt facilitas, & difficultas ad eodem actus. *Confirm.*: cum habitu rectè differendi circa Definitionem stare potest error circa syllogismum, tum actualis, tum habitualis ex frequentatis actibus erroneis, ut etiam Adversarij fatentur: ergo habitus scientificus circa Definitionem non est scientia habitualis circa syllogismum. *Prob. Consequ.*: quia repugnat in eodem Intellectu scientia, & error circa idem obiectum: error enim destruit habitum scientiæ, ut cum Aristotele (e) docet D. Thomas (d). Sed probationes istæ

maius à refutatis solutionibus robur accipient.

Respondent Thomistæ, satis similes esse omnes actus Logicæ, ut ab eodem habitu procedant, siquidem omnes tendunt sub eodem motivo formali, nempe sub eadem communi ratione Modi sciendi. *Contra*: licet omnia obiecta Logicæ, v. g. syllogismus, & Definitio, conveniant in ratione genericâ Modi sciendi, differunt tamen in ratione specifica, cum contineant diversum modum intelligendi, & manifestandi ignotum, diversisque principijs nitantur: ergo actus respicientes tales Modos sciendi specie diversos, sunt actus specie dissimiles, saltem dum illos respiciunt quatenus diversos tam in se, quam in principijs, prout certè respiciunt conclusiones illæ, *Definitio est clarior Definito*, &, *Syllogismus constat tribus terminis*. Atqui ad actus specie dissimiles non sufficit vnus habitus: ergo, &c.

6. *Prob. subsumpt. Min. 1.*: quia id apertè sequitur ex doctrinâ Philosophi ab omnibus receptâ, dum ait (e): *Omnes habitus ex operationibus similibus fiunt: quapropter tales quasdam operationes reddere oportet; ipsarum namque differentias habitus ipsi sequuntur.* Et iterum (f): *Actus sunt authores, ut tales quidam ipsi habitus fiant.* Profectò habitus reddens operationes specie dissimiles ijs, quibus est genitus, non reddit tales operationes, quales illæ fuerunt, nec ipsarum differentias sequitur, sed ad summum ipsarum genera. Accedunt axiomata in scholis trita, quòd *Habitus est semen actuum*, & quòd *sapit naturam actuum*, quibus acquiritur. Sicut enim Olivæ semina Lau-

Lau-

Lauros non procreant, nec alias arbores specie dissimiles, semperque naturam Oleæ sapiunt; ita habitus acquisitus in producendis actibus se gerit.

7. 2.: quia si sufficit actuum similitudo generica, ut ab eodem habitu prodeant, nulla ratio erit, cur non possit vnicus habitus producere actus omnes scientificos, qui certè in ratione genericâ actus scientifici, & evidentis, similitudinem habent: nulla item ratio, cur vnicus habitus virtutis moralis non extendatur ad omnes actus honestos, titulo scilicet genericæ similitudinis in bonestate, & conformitate cum recta ratione. Nec dicas, requiri similitudinem in genere proximo, nec sufficere in genere remoto. Nam in primis actus Physicæ circa Corpus Coeleste, & sublunare, plusquam, remoto genere differunt; & tamen ab eodem habitu producantur, ut vultis. Deinde, actus Logicæ circa Syllogismum demonstrativum, & Definitionem essentialem, non sunt similes genere proximo: nam Modi sciendi ratio communis, sub quâ tendunt, genus est remotum, sub se continens Definitionem, & Syllogismum ut sic, quæ tamquam species subalterne, & seu genera proxima, dividuntur ulterius in Definitionem essentialem, & descriptivam, atque in Syllogismum demonstrativum, probabilem, absolutum, hypotheticum, &c.. Non ergo poterunt actus illi ab eodem habitu procedere.

8. 3. paritate habituum voluntatis, in quibus eadem, aut maior extensionis ratio militat. Nam ad actus Iustitiæ distributiæ, & commutatiæ, diversi requirun-

tur habitus iuxta doctrinam D. Thomæ (g): quia, licet vtrique actus tendant sub eodem motivo communi Iustitiæ, tamquam sub ratione genericâ, in ratione tamen specificâ differunt. Similiter ex eod. Angelic. Doctore (h), Sobrietas, Abstinentia, & Castitas sunt habitus virtutum specie diversi: quia ipsarum actus, licet similes in ratione communi Temperantiæ, specie sunt dissimiles. Idem D. Thomas (i) sub ratione communi Prudentiæ varias enumerat species inter se distinctas. Profectò, *ratio Modi sciendi*, sub quâ tendit Logica, non magis est vna, nec minùs communis, quàm *ratio temperandi à delectationibus tactus*, sub quâ tendit virtus Temperantiæ. Si ergo altera locum relinquit actibus, & habitibus specie diversis, cur non & altera? Ex terminis certè non minùs differunt Logica docens definire, & Logica docens syllogizare, quàm Temperantia à cibo, quæ est Abstinentia, & Temperantia à potu inebriante, quæ est Sobrietas.

9. 4.: actus circa Definitionem nullatenùs continet actum circa syllogismum, quia nec illum infert, nec aliter causare potest, ut est certum: ergo habitus genitus à primo actus, nullatenùs continet secundum; neque enim potest habitus maiorem habere virtutem, quàm actus, à quo causatur. Dices cum Bayona, & Aguilera, habitum scientiæ non causari à solo actus, sed ab Intellectu, & habitu principiorum, simul concurrentibus; ac proinde posse habitum maiore polere virtute, quàm actum. *Contra*. Si habitus mensuram virtutis non accipit ab actus, sed ab Intellectu,

C

(c) Lib. de Longitud. & brevis. vita. (d) 1. 2. q. 53. ar. 1. (e) 2. Etic. c. 1. (f) Ibid. c. 2.

(g) 2. 2. q. 61. ar. 1. (h) Ib. q. 146. ar. 2. q. 149. ar. 2. & q. 151. ar. 3. (i) Ib. q. 5. per 101. 112.

& habitu primorum principiorum, poterit simplex habitus extendi ad actus scientificos omnium scientiarum: omnes enim in illis concausis continentur. Sequelam autem quis non dicat absurdam? Intellectus igitur, & habitus principiorum, si fortè concurrunt ad habitum Logicæ, concurrunt ut causæ univærſales, attemperanturque virtuti actus Logici, tamquam causæ particularis, cui commensuretur effectus. Sic arborum semina non producuntur sine concursu causarum Cœlestium univærſalium, quarum tamen virtutis amplitudinem hand participant, sed ad speciem genitilis arboris limitantur.

10 Nec melior est aliorum responsio, videlicet, quòd prima demonstratio Logicæ producit habitum, non secundum rationem specificam, sed secundum genericam, & communem Modi sciendi, in quâ similis est cæteris actibus Logicis; idèque generat habitum extensum ad cæteros. *Contrà* 1. Si actus in producendo habitu supergreditur gradum specificum, cur non producit habitum secundum rationem cognitionis ut sic, vel saltem secundum rationem actus scientifici, ut ita habitus virtutem accipiat ad omnes omninò cognitiones, vel saltem ad actus scientificos cunctarum scientiarum? *Contrà* 2. Actus non minùs est foecundus secundum perfectionem sui specificam, quàm secundum genericam, ut constat, tum exemplo arborum in productione seminum, tum quia passim per habitus assuecimus his, vel illis actibus in specie: quo ergo iure primus Logicæ actus fingitur sterilis secundum perfectionem specificam? *Contrà* 3. Genus est imperfectius specie: ergo primus

Logicæ actus secundum rationem genericam acceptus, dare nequit habitui virtutem producendi cæteros actus in specie, nisi det virtutem ad effectus se perfectiores; quod repugnat.

11 Respondent 2., actus Logicæ differre quidem specie inter se materialiter, & in esse rei, non formaliter, & in ordine ad habitum: quia nec ipsorum objecta differunt inter se formaliter, & in esse objecti scibilis; sed omnia continentur sub communi ratione Modi sciendi, quæ ratio est vnica formaliter, & in esse objecti scibilis est species atomæ, idest, impotens dividi in plures species. *Contrà*. Definitio, & Syllogismus formaliter differunt in esse objecti scibilis: ergo actus circà talia objecta versantes, differunt specie formali, & in ordine ad habitum. *Prob. Antec.*: quæ sunt formaliter diversa in esse demonstrabilis, sunt etiam in esse scibilis, ut notum est; sed Syllogismus est formaliter à Definitione diversus in esse demonstrabilis: ergo, &c. *Prob. Min.*: ea sunt formaliter diversa in esse demonstrabilis, quæ demonstrantur per diversa principia; sed Syllogismus demonstratur per diversa principia, nempe, *Dici de omni, Dici de nullo, Quæ sunt eadem uni tertio, &c.*, quæ nullatenùs militant circà Definitionem, nec pro regulis eius quidquam valent: ergo, &c.

12 *Prob. Mai.*: quia, ut cum Philosopho docet D. Thomas (K), ita se habet diversitas principiorum in demonstrativis, sicut diversitas finium in virtutibus, eademque vi diversos habitus inducit; sed diversitas finis reddit objectum formaliter diversum in esse morali, sive in esse amabilis: ergo diversitas

principiorum reddit objectum formaliter diversum in esse demonstrabilis, & scibilis. Hinc idem Angelic. Doctor in 1. Poster. Lect. 41. sic datur: *Materialis diversitas objecti non diversificat habitum, sed solum formalem. Cum ergo Scibile sit proprium objectum scientiæ, non diversificabuntur scientiæ secundum diversitatem materialem Scibilium, sed secundum diversitatem eorum formalem.* Sed vndenam petenda formalis diversitas Scibilium? *Formalis*, inquit, *ratio Scibilis accipitur secundum principia, ex quibus aliquid scitur.* Unde concludit, exemplisque probat ibidem, ea esse, vel non esse diversa in quantum Scibilia, quæ per diversa, vel eadem principia sciuntur.

13 Dices: ipsamet principia Logicæ non sunt inter se diversa formaliter, sed purè materialiter. Sed cur? Quia, inquis, omnia tendunt in eandem rationem formalem Scibilis. Verùm circulo vitioso ludis. Nam formalis diversitas Scibilium sumitur ex diversitate principiorum, ut nuper vidimus ex D. Thomâ: si ergo formalis principiorum diversitas sumitur ex diversâ ratione Scibilis, perpetua circuitio erit, quin ad radicem diversitatis vnquam perveniatur. Porro illa principia, *Explicatio est clarior explicato, Quæ sunt eadem uni tertio, &c.*, nec ex eisdem sunt, nec aliud ex alio proficiscitur: sunt ergo diversa formaliter, iuxta regulam ex Aristotele positam num. 3.

14 Recurrunt Thomistæ ad abstractionem à materiâ, tamquam ad radicem vltimam vnitatis, ac diversitatis Scibilium. Pro quo nota, veterem, & D. Thomæ probatam esse divisionem Philosophiæ

speculativæ in Physicam, Mathematicam, & Methaphysicam, ex triplici gradu abstractionis Entis à materiâ. Nam Physica, seu Philosophia naturalis, respicit Ens, quatenùs abstractum, seu mente præcisum à materiâ singulari, non tamen à materiâ sensibili, cum respiciat Corpus ut sensibile, seu mobile. Mathematica respicit Ens ut abstractum à materiâ sensibili, seu qualitativus affectâ, non tamen à materiâ Intellegibili, cum respiciat Ens ut extensum, quod sine materiâ non intelligitur. Metaphysica respicit Ens ut abstractum ab omni materiâ, etiam intelligibili, cum respiciat Ens ut commune rebus corporeis, & incorporeis. Addunt moderni Thomistæ abstractionem ab omni materiâ negativè, eamque Logicæ attribuunt (1); quia Logica, inquit, respicit Ens rationis, quod ab omni materiâ abstrahit negativè, idest, titulo imperfectionis impotentis habere materiam. Ex vnitatem igitur, & diversitate istarum abstractionum, desumunt vnitatem, diversitatemque formalem Scibilium, & Scientiarum. Vnde negant, objecta esse diversa formaliter in esse Scibilis, quando ab Scientiâ respiciuntur sub eadem abstractione à materiâ.

15 Sed verò recursus iste non sufficit. *Contrà* 1. Sub eadem abstractione à materiâ dari potest diversitas formalis Scibilium: ergo ex hoc præcisè capite principia, & objecta Logicæ partialia, non definiunt esse formaliter diversa. *Prob. Antec.* Tum quia sub abstractione, quæ pro Mathematicâ statuitur, dantur Geometria, & Arithmetica, quas nemo negat Scientias inter se distinctas, respicientesque diversa

formaliter Scibilia. Tum quia iuxta D. Thomam 1. Poster. Lect. 41., aliud genus Scibilium est corpus naturale, & Corpus mathematicum... Et utrumque horum generum distinguuntur in diversas species Scibilium secundum diversos modos, & rationes cognoscibilitatis. En vt sub abstractione corporis naturalis, quæ respondet Physicæ, & sub abstractione mathematicæ, agnoscit D. Thomas diversas species Scibilium, utique formaliter; nam citrà dubium formalis est ea diversitas, quæ importat diversos modos, & rationes cognoscibilitatis, idque solum diversitatis genus tractat eo loci Doctor Angelic., vt legenti constabit.

16. *Contrà* 2. Abstractio à materiâ negativè, finit. Definitio nem, & Syllogismum. esse Modos sciendi inter se specie diversos, & prout ita diversos demonstrari à Logicâ ex principijs, quæ nec ex eisdem sunt, nec alia ex alijs proficiscuntur, & quæ proinde diversos fundant habitus scientificos, iuxta Aristotel. 1. Poster. cap. 23. *Contrà* 3. Ad actus sub eadem negativâ abstractione tendentes requiruntur species intentionales realiter distinctæ, differentesque: ergo pariter differentes habitus. Pater Consequentia: tum quia pleraque Thomistarum argumenta in speciebus illis instantur. Tum etiam, quia vnus obiecti species ideò non extenditur ad alia, quia est semen obiecti, cuius proinde propriam naturam refert, quanvis ab Intellectu agente producat. At eadem ratio militat in habitu, vt ex dictis constat.

17. Alia Thomistarum responsiones, cum ad hæc tunc impugnatæ facile revocentur, iisdem argumentis expugnari possunt. Qua-

re dum aiunt, difficultatem, quam experimur circâ Syllogismum adquisito habitu circâ Definitionem, non esse formalem, & intrinsecam, sed materialem, & extrinsecam, id est, vnicè provenire ex defectu specierum, non ex defectu habitus; quem admodum potentia visiva difficultas ad videndum obiectum procul positum, non provenit ex defectu virtutis, sed speciei: facile solutio ista refutabitur ex suprâdictis, quæ satis probant intrinsecam habitus ineptitudinem, vt concurrat ad actus vsque ad eò diversos ex parte obiecti, & principiorum. Adde quòd eodem iure defendi posset, habitum Physicæ de se facilitare ad actus Metaphysicæ, & cuiusvis scientiæ esse tamen impeditum, donec adveniant species obiectorum: imò & Intellectum per se esse facilitatem, & habitum ad omnes scientias; nec aliunde, quàm ex defectu specierum, difficultatem experiri.

18. Adde præterea, quòd discipulus, iam circâ Definitionem facilis, statim ac audit doctrinam de Syllogismo, species eius acquirat; & tamen non statim se facilem experitur ad Syllogismi regulas demonstrandas: ergo pro vsu specierum novâ indiget facilitate, proindeque novo habitu. Hinc paritas potentia visiva nulla est: nam ea potentia, cum non vtatur habitibus, non tam sentit difficultatem, quàm impotentiam ex defectu virtutis simpliciter necessariæ. At Intellectus, acquisitis speciebus de Syllogismo, difficultatem adhuc experitur in earum vsu.

19. Enim verò, si contentio absit, quis credat, tyrunculam, statim ac primam in re Logicâ demonstrationem elicit, sub-

tò evadere tam Logicum, quàm fuit olim Aristoteles ipse, vel D. Thomas? Hæc tamen est sententia Thomistarum; apud quos, habitus prima demonstratione comparatus, est tota Logica habitualis, & ex se facilitat ad differendum de toto obiecto Logicæ, quia possit vilitate augeri, seu multiplicari in lineâ habitus. Unde tyro, qui à doctrinâ definiendi incipit, iam scit habitualiter quidquid ad Syllogismum pertinet, priusquam nomen audiat Syllogismi. Mirum autem, quod habitum quis habeat, non coelitus infusum, sed proprijs actibus adquisitum, cognoscendi, ac demonstrandi res, quæ nondum ipsi in mentem venerunt. Cogitarunt quidem aliqui Thomistæ modos quosdam realiter superadditos, quibus decursu temporis extensivè perficeretur habitus. Sed eos moderni Thomistæ merito rejiciunt vt inutiles, suæque noxios doctrinæ. Vid. M. Froylanum q. 2. proœm. art. 6. §. 4.

20. Sed magis adhuc est mirum, quòd actum, & habitum erroneum quis habeat circâ Syllogismi proprietates easdem, quas habitualiter scit; vt supra n. 4. arguebamus. Reponunt Thomistæ, errorem orcum ex defectu applicationis obiecti ad habitum, vel habitus ad obiectum, sine absurdo coniungi posse cum habitu scientiæ; sicut potest coniungi cum habitu Fidei error invincibilis circâ mysterium nondum promulgatum. *Contrà*. Siquis dissentiat mysterio, quod Ecclesiâ docente novit contineri sub motivo formali Fidei, nempe sub Divinâ revelatione, Fidei habitum amittet abtudio: ergo si quis erret circâ doctrinam Syllogismi, quem Magistro docente novit contineri sub

modo sciendi vt sic (quod per vos est vnicum motivum formale Logicæ), amittet habitum Logicæ. At, postquam discipulus à Magistro didicit, Syllogismum contineri sub modo sciendi, potest adhuc errare circâ doctrinam distributionis Medij, regulæque alias, præsertim vniuscuiusque Figuræ proprias, vt videtur indubitatum: tunc ergo totum Logicæ habitum amittet, etiam circâ doctrinam definiendi; quod negatis, nec salvâ experienciâ concedi potest.

21. Præterea cedo mihi, in quo consistat ille defectus applicationis? Nam si loqueris de applicatione factâ per demonstrationem actualem, talis applicatio necessariò deficit, quoties datur error, vt est evidens: unde, si tunc error non destruit habitum scientiæ, nunquam destruet. Idem est, si defectus ille consistat in vsu inordinato specierum. Si verò consistat in absentia specierum ipsarum; tunc nullus erit error, sed ignorantia merè negativa: nemo quippe fallum iudicium concipit de re, cuius speciem non habet. Nunquam ergo continget, quod D. Thomas fieri posse docuit (m), vt scilicet per falsam rationem corrumpatur habitus scientiæ, etiam quantum ad ipsam radicem habitus. Dices: si Deus habitum scientiæ naturalem infundat puero, nõdum imbuto speciebus obiectorum; poterit ille postmodum errare circâ obiectum habitus. *Resp.* Poterit quidem, sed errore destruentem habitum scientiæ, nisi Deus illuminatose conservaret contrâ exigentiam habitus contrarij.

Corollaria.

22. Hactenus dicta probant, in Logicâ, vt in aliâ qualibet scientiâ integrâ, vt minimum tot

esse habitus realiter & specie distinctos, quot sunt species obiectorum partialium, quæ singillatim demonstrantur. Unde alius est habitus differendi de syllogismo demonstrativo, alius de topico, alius de sophistico, alius de conversione propositionum, & sic de cæteris. Sed ulterius oportet addere sequentia. 1. habitus Logicæ multiplicantur iuxta numerum conclusionum diversas veritates detegentium de eodem subiecto. Hoc optimè probat, & explicat Exim. Doctor disp. 44. Metaph. sect. 11. à n. 46.

23. Secundò: præter habitus conclusionum, sunt etiam in Logicâ habitus principiorum ad eius obiectum spectantium. Nam in primis, *Quæcumque scientia considerat aliquod genus subiectum, oportet quod consideret principia illius generis, cum scientia non perficiatur, nisi per cognitionem principiorum primorum*, vt totidem verbis inquit D. Thomas (n). Deinde, quod habitus principiorum, quando seorsum considerantur, sit distinctus ab habitu conclusionum scientifico, sæpe docet idem Angelic. Doctor (o). Unde, cum definitiones Subiecti, & partium eius, sint principia prima, & maximè propria, quibus vitur vnaquæque scientia ad proprietates Subiecti demonstrandas: sequitur, quod habitus definiendi obiectum Logicæ distinguatur ab habitu inferendi conclusiones circa proprietates eiusdem obiecti.

24. Tertio: (vt decidatur quæstio, quam indecisam reliquimus supra cap. 3. n. 4.) habitus docens, seu tradens regulas vnius Modi sciendi, non est habitus vtens iisdem regulis circa totam materiam Logicæ;

daturque proinde habitus vtens realiter distinctus, saltem circa alias species Modi sciendi. Ratio: quia post adquisitionem habitum declarandi proprietates Definitionis, aut Divisionis, si quis hac doctrinâ vtatur definiendo, aut dividendo Syllogismum, iam elicit actum circa obiectum formale diversum: nam hic vsus est actus habens pro obiecto Syllogismum; illa verò doctrina respicit pro obiecto, non Syllogismum, sed Definitionem, aut Divisionem. Sed actus versantes circa obiecta formalia diversa, requirunt distinctos habitus, vt abundè constat ex dictis: ergo talis vsus habitum poscit distinctum ab habitu doctrinæ. Idem puta de habitu docente syllogizare, qui pariter distingui debet ab habitu exequente syllogismos circa Definitionem, ac Divisionem. Quæ verò contrâ corollarium hoc objici possant, soluta manent cap. 3., & 4., vel ex doctrinâ cap. sequentis facile solventur.

25. Quarto: in præsentia tantum agitur de simplicitate habitus Logici producentis actus scientificos, seu demonstrativos. Si tamen sermo sit de Logicâ habituali, prout etiam producente actus opinativos (qui plurimi sunt in materia Logicæ), certum est, etiam apud Thomistæ, realiter inter se distingui habitus Logicæ opinativum, & scientificum, vt fateatur M. Palanco tract. 1. proœm. q. vlt. n. 1., idemque supponant, aut concedunt cum M. Soto quæst. 3. proœm. Logic. *Ad sextum argumentum*, reliqui Thomistæ, præter vnum, aut alterum, cui libuit affingere habitui scientifico virtutem eliciendi actus probabiles.

CAP.

CAP. VI.

Obiectiones aduersæ diluuntur.

Objic. 1. auctoritas D. Thomæ, qui 1. 2. q. 54. ar. 4. c. non solum tenet, sed ex professo probat, quod habitus scientiæ est qualitas simplex non constituta ex pluribus habitibus, etiamsi ad multa se extendat. Fateor, locum esse explicatu difficilem; non tamen adeò perspicuum, vt non liceat nobis de mente D. Thomæ dubitare, sicut licuit Capreolo Thomistarum Principi, qui quæst. 3. Prolog. sentent., productis in medium multis D. Thomæ testimonijs, inquit: *Apparet mihi, quod plus declinat ad illam opinionem, quæ ponit scientiam esse ordinatam collectionem intelligibilem specierum*. Idem censuerunt multi Thomistæ apud Caietanum loc. cit. 1. 2. Profectò non minùs clarè loquitur pro nostrâ sententiâ Doctor Angelic. alijs in locis. Nam 1. 2. q. 52. ar. 1. in fine corp. negat, quod habitus scientiæ in sui ratione includat indivisibilitatem. & art. 2. c., agens de augmento habitus per additionem, *Scientia*, inquit, *potest augeri secundum se ipsam per additionem, sicut cum aliquis plures conclusiones Geometriæ addiscit, augetur in eo habitus eiusdem scientiæ secundum speciem*.

2. Rursus 3. p. q. 12. ar. 2. c., *Duplex*, inquit, *est profectio scientiæ: vnus quidem secundum essentiam, prout scilicet ipse habitus scientiæ augetur (hunc attribuit scientiæ acquisitiæ): alius autem secundum effectum, puta si aliquis secundum eundem, & æqualem scientiæ habitum, primò minora alijs demonstrat, & postea maiora, & subtiliora (hunc tribuit scientiæ infusæ)*. Nihil apertius con-

tra Thomistas; quorum principijs omninò dissonat prior ille profectus, & solus consonat posterior. Item q. 8. de Verit. art. 16. ad 4. hæc habet: *Vna tota scientia comprehendit sub se diversas scientias particulares, quibus conclusiones diverse cognoscuntur*. Adde quod sententiæ nostræ probationes auctoritate D. Thomæ nituntur. Quapropter, dum S. Doctor habitum dicit simplicem qualitate, fortè loquitur de simplicitate, non physica, & entitativa, sed acceptâ pro *unitate ordinis ad eundem finem*: quâ ratione Logicam vocamus passim habitum in singulari, etiam qui plures in eâ habitus agnoscimus: & sicut nos concedimus (inquit pro Thomistis Mag. Soto (a)), quod collectio plurium specierum est vnicus habitus, qui est inchoatio scientiæ. Eodem sensu habitus non constituitur ex pluribus habitibus, scilicet pluralitate ordinis ad diversos fines.

3. Objic. 2.: habitus Logici non distinguuntur solo numero; accidentia quippe distincta numero, in eodem subiecto simul esse non possunt: aliunde nequeunt specie distingui: nullatenus ergo distinguuntur. *Prob. Min.* 1: quia alioqui Logica non esset vna, sed plures Logicæ specie diversæ, quæ non possent in vnam scientiam coire, quemadmodum habitus Logicæ & Physicæ vnica scientiam constituere non valent. 2.: quia, si habitus distinguuntur specie, vnusquisque suum habebit obiectum specificativum: ergo Logica non erit vnicum specificativum, nec vnica ratio formalis sub qua: quod est contrâ omnes. Hoc argumentum tenentur solvere Thomistæ: tum in habitu principiorum, quem ad

Logicam pertinere, & distingui realiter ab habitu conclusionum, constat ex n. 23. cap. conclusio. : tum in habitibus scientifico, & opinativo, utriusque inter se distinctis ex cap. præc. n. 25., & tamen constituentibus univocam Logicæ facultatem: tum in speciebus impressis, quæ, licet specificè differentes, constituunt univocum habitum qui saltem *inchoative*, & *secundariè* est habitus scientiæ, ut ex mente D. Thomæ docent Sotus (b), & Caietanus (c). Pro omnibus itaque.—

4 Resp., *omiss. Mai.*, dist. *Min.*: nequeunt distingui specie completâ, seu totali in genere scientiæ, *conc.*; specie incompletâ, seu partiali, *neg. Min.*, & *Consequ.*. Distingui specie completa in genere scientiæ, est pertinere ad diversas species non ordinatas ad unam totalem scientiam constituendam: distingui verò specie partiali, est ita differre habitus, ut tamen coordinentur ad constitutionem unius integræ scientiæ. Sic in physicis corpus & anima hominis in genere substantiæ distinguuntur specie, sed incompletâ; quia coordinantur ad constituendam speciem substantiæ completam, nempe hominem. *sup.*

Ad 1. prob. *neg. sequel.* : ut enim Logica actualis dicitur una, quanvis constituatur ex multis actibus inter se diversis; cur non idem contingat in Logicâ habituali? Itaque nomen Logica impositum est ad significandam collectionem omnium actuum, aut habituum ordinatorum ad unum finem, id est, conducendum ad idem obiectum Attributionis, sive illud sit artificium Modi sciendi, reale, vel fictum, sive ar-

tificium Demonstrationis, sive aliud quidvis, de quo disp. sequ.

6 Claritati gratiâ admitimus nunc, quod Thomistæ in præsentî quæstione frequenter inculcant, artificium Modi sciendi esse *obiectum* Logicæ *per se*, *formale*, *Attributionis*, *specificativum*; quibus nominibus idem significari ipsi volunt. Ab unitate igitur istius obiecti dicitur Logica una, non quidem unitate indivisibilitatis, nec compositionis physiciæ; nullâ quippe unione physiciæ necesse possunt inter se habitus versantes circa diversa obiecta partialia: sed unitate solius ordinis, seu coordinationis ad idem obiectum formale, sive Attributionis, proximè, vel remotè; quæ unitas dici potest compositio moralis. Hac ratione simpliciter dicimus unâ familiam, unum exercitum, unum regnum, aut unam rempublicam, ex ordine scilicet ad unum Patremfamilias, unum Ducem, unum Regem, aut unum Senatam. Hinc plures habitus non dicuntur simpliciter plures Logicæ, sed solum cum addito *partialiter*; sicut plures milites, aut etiam cohortes, non nisi cum eodem addito vocantur plures exercitus. Hinc etiam habitus Logici magis coire possunt in unam scientiam, quam habitus Logicæ, & Physicæ; hi quippe ad diversa ordinantur Attributionis obiecta, & se habent insitit hominum ad diversas familias pertinentium. Quare, licet eadem ratio militet in virisque quantum ad distinctionem realem, & specificam in esse habitus, ut ex cap. præced. colligitur; alia tamen est ratio quantum ad moralem compositionem unius integræ scientiæ.

(b) Loc. cit. (c) In 1. 2. q. 54. ar. 4.

Ad

7 Ad 2. prob. *dist. Conseq.*: si sermo sit de Logicâ partiali, quæ multiplex est, *conc.*, si de Logicâ totali, seu integrâ, *neg. Conseq.*. Cum integra Logica sit collectio omnium habituum, eius specificativum est ratio complectens obiecta omnia specificantia singulos habitus: ratio, inquam, Modi sciendi, quæ univoca est, & genericè una, varias complectens artificij species, unde singuli habitus specificantur. Hæc autem ratio sic accepta, non est multiplex. Sed contrâ doctrinam totius solutionis multa replicant Adversarij.

8 *Repl. 1.* Logica est una scientiæ species: quomodo ergo poterit ex multis speciebus constitui? Sed invicem quæro, quomodo una species Exercitus constituitur ex hominibus, equis, & elephantis? Præterea, ut exemplis utar Exim. Doctoris (d), loquendo morali modo actus exterior, & interior dicuntur unus actus humanus: una virtus Liberalitatis dicitur consisti ex habitu voluntatis, & appetitus sensitivi: & una virtus Fidei, ex habitu Intellectus, & habitu præ affectionis voluntatis. Hinc etiam faciunt exempla n. 3. Immo in lineâ physiciâ Sanitas, aut Pulchritudo, censetur una qualitas communi modo loquendi & philosophandi, ut ait idem Eximius (e); & tamen neutra est simplex qualitas, sed ex plurium proportionem resultans.

9 *Repl. 2.* Si ad unitatem scientiæ sufficit ordinatio ad unum finem, omnes scientiæ erunt una scientia, aut omnes virtutes

morales una virtus, cum omnes ordinentur ad perfectionem Intellectus humani, aut ad moralem totius vitæ honestatem. *Resp.* Hæc incommodum, & æquè militat in scientiâ actuali, atque in speciebus impressis; & aliunde magis premit Thomistæ. Nam cur simplex habitus, sicut extenditur ad omnes actus tendentes sub ratione Modificandi, non ita ad omnes tendentes sub ratione veri? Aut sub ratione scibilis? Aut sub ratione boni, vel honesti? Vel cur illa potius, quam hæc similitudo tendentiæ sufficit? Dices: quia ratio Modi sciendi est specifica, non in esse rei, sed in esse scibilis. *Contrâ*: ratio veri est etiam specifica in esse cognoscibilis, cum sit *specificativum* Intellectus. Recurres ad diversam abstractionem à materiâ. Sed in primis abstractio à materiâ potest esse generica in esse scibilis, ut vidimus eap. præced. Deinde, cur similitudo in abstractione à materiâ potius, quam in ratione demonstrabilis, aut honesti, petit simplicem habitum? Vel cur altera præ alterâ vocatur specifica in esse scibilis, aut in esse virtutis? Quæ ergo tu ratione distinxeris habitus simplices, distinguemus & nos collectiones habituum.

10 Porro, videntem integræ Scientiæ inter se distinguantur, difficultas est, quæ alibi sedem habet. Nunc breviter dico eam communi sententiâ Scotistarum, atque Nostrorum (f), distinctionem eiusmodi esse *fundamentaliter* naturalem, sive in ipsâ rerum scibilium naturâ, & indote fundatam; esse tamen in plerisque saltem scientijs

(d) Vbi sup. n. 57. (e) n. 55. (f) Vid. pro alijs *Mastrium* disp. 12. *Log.* q. 3. ar. 3. & *PP. Hurtadadi* sp. 2. *Log.* sc. 4. & *disp.* 1. *Metaph.* sc. 7. *sub.* Et. 2. *Ovid. controv.* 1. *Log.* punct. 3. *S. 4. conclus.* 5. & *Ulloa* disp. 3. *Logic. Minor.* cap. 1. d. n. 28.

purè humanis, formaliter, aut *completa* artificialem, ex placito videlicet, ac prudenti arbitrio Principum Philosophiæ constitutam. Quemadmodum Regnorum, Nationumve limites, vt Hispaniæ, Galliæ, Italiæ, natura ipsa Pyrenæo, & Alpibus delineavit; non tamen ita fixit, vt non fuerit opus circumscriptione per Geographos, Principes, aut Populos congruenter statutâ. Ratio primæ partis est; quia per se patet maior affinitas obiectorum Logiciæ inter se, quam cum obiectis Physiçæ; vel quia illa pertinent omnia ad rectum modum concipiendi, & investigandi veritatem, qui modus ad obiecta Physiçæ nihil attinet; vel, si maior, quia diversam abstractionem à materiâ sibi vendicant. Sic maior est communiter morum & ingenij consensus Hispanorum inter se, quam cum Italis, aut Gallis. Ratio secundæ partis: quia scientiarum fines absolutè potuerunt ampliari magis, aut restringi, licet incongruenter, aut minùs congruè. Nam quomodò ex solâ naturâ rei impugnaretur, qui scientiam de Animâ, vel de Elementis, totalem diceret, negaretque partem esse vnius Physiçæ? Aut qui scientiam de Syllogismo vocaret integram, vniusque Logiciæ partem esse negaret? Sic multi dicunt, integram Logicam Aristotelicam nonnisi de Syllogismo tractare. Sic Italia, quam olim Rubicon fluvius determinabat à Galliâ, congruentius hodiè protenditur vsque ad Alpes.

11 Quod ergo talis, ac tanta sit obiecti latitudo in Scientijs totalibus, præfinitum est à primarijs Philosophis; qui naturæ ductum secuti, duo vitare extrema volue-

runt: alterum, ne nimia fieret multitudinè scientiarum; alterum, ne obiecta penitus disita, v.g. Syllogismum, & Angelum, in vnam coniungerent scientiam: quorum vtrumque fuisset incongruum satis, & confusionem in docendo, discendoque pareret. Idem fortè dicendum in virtutibus moralibus acquisitis, quamquam in his non eadem est ratio, vt infra notabimus. Iam ad replic. neg. sequel.: quia perfectio Intellectus humani, in rerum omnium cognitione consistens, nec est obiectum scientiæ, sed scientia ipsa multiplex; nec vnitatem aliquam moralem habet, aut habere potest cum fundamento satis congruo.

12 Replic. 3.: Logica habet pro obiecto specificativo Modum sciendi, prout est ratio communis omnibus obiectis Logicijs; sed inter habitus particulares, quos ponimus, nullus est, qui specificetur à Modo sciendi prout communi, sed prout contracto ad aliquam speciem: ergo Logica non est collectio particularium habituum; neque enim esse potest specificativum collectionis, quod nullam eius partem specificat. Argumentum in primis instatur: tum in Logicâ actuali, quæ certè collectio est actuum specificata per Modum sciendi: tum in habitu ipso, qui non specificatur ab obiecto, nisi medijs actibus: si ergo Modus sciendi vt sic, nullum in particulari actum specificet; nec habitum specificabit. Deinde resp. 1.. Cum dicitur scientia specificari ab aliquâ obiecti ratione communi, sensus est, quod nullum est obiectum partiale talis scientiæ, quod non participet, & ad se contrahat illam rationem, indeque discernatur ab obiect-

obiectis aliarum scientiarum totalium. Idquod stare posset, etsi nullus habitus, aut actus, totam illam rationem prout communem attingeret. Sic Potentia visiva specificatur medijs actibus à ratione coloris vt sic, etsi nullus actus attingat, nec attingere possit colorem vt sic.

13 Resp. 2. neg. Min.: quia Logica definit, ac discutit Modum sciendi in communi, vt ignorat nemo: ergo in Logicâ datur habitus differendi de Modo sciendi vt sic, & ab eo specificatus. Hic autem habitus est simplex qualitas, dicitur poterit quasi centrum, aut vinculum subiectivâ vnitatis omnium habituum Logiciæ, & veluti caput cæterorum, non tam ex intrinsecis ipsius meritis (est enim intrinsecè imperfectior alijs), quam ex meritis sui obiecti specificativi. Sicut enim Modus sciendi vt sic, est obiectum quodammodo advenans cætera obiecta Logiciæ, quia scilicet omnia sub se continet tamquam sui passionem, species, aut partes subiectas, proximas, vel remotas: ita habitus, ipsi respondens, mediâtè saltem advenat cæteros omnes habitus. Item, sicut Modus sciendi vt sic, licet intensivè imperfectior suis speciebus, tamen ob extensionem, & amplitudinem dicitur Totum, & quid Superius cæteris obiectis Logicijs: ita habitus, quem specificat, ob extensionem obiectivam dici poterit superior, aut caput respectu reliquorum habituum, præsertim accedente suffragio Philosophorum. Hinc Modus sciendi vt sic, evadit specificativum totius Logiciæ: quia immediatè specificat illum habitum, cui, tamquam familia capiti, subordinantur cæteri habitus, quos omnes proinde specificat mediâtè.

Hæc explicatio vnitatis Logiciæ, pariter valet pro alijs scientijs: & notanda est, vt expeditior contra Adversarios, qui obscuritate, & ambiguitate vocum obarmantur. Ea verò sumitur ex Subtili Scoto 6. Metaph. q. 1., cuius mentem explicat Masfruius (g).

14 Repl. 4. Si datur in Logicâ simplex habitus, respiciens communem rationem Modi sciendi, ille continebit eminenter cæteros habitus: ergo cæteri superfluent. Prob. Antec.: quia talis habitus poterit respicere omnes species Modi sciendi, quas cæteri respiciunt; sicut potentia visiva respicit colores omnes particulares, quia respicit colorem vt sic. Insuper manifestè: ergo habitus Metaphysicæ, respiciens Ens vt sic, continebit eminenter omnes habitus scientiarum realium, qui proinde superfluent. Prob. Conseq.: quia talis habitus poterit respicere omnes particulares species Entis; sicut potentia Intellectiva respicit omne verum particulare, quia respicit verum vt sic.

15 Itaque neg. Antec. cum probatione. Nam eminentialis continentia requirit excessum perfectionis intensivæ, qualem non habet ille habitus respectu cæterorum, sicut nec eius obiectum respectu particularium obiectorum; neque enim genus eminenter continet species, sed vt summum virtualiter inadæquatè. Profecò ex solâ communi ratione Modi sciendi demonstrari nequeunt proprietates Syllogismi, sicut nec proprietates Hominis ex solâ ratione Animalis vt sic. Opus est igitur alijs principijs, & consequenter alijs habitibus. Quod potentia visiva respiciat colorem vt sic, si propriè loquamur, falsum est: illa

illa quippe colorem non respicit, nisi per actus, quorum nullus vidit hactenus colorem vt sic. Dicitur ergo tendere sub ratione coloris in sensu explicato n. 12. Cur autem potentia simplex potius, quam simplex habitus, respicere queat varias obiectorum species, dicemus inferius.

16 *Repl. 5.* : ex parte obiectorum Logicæ nulla datur vera, & realis vnitatis : ergo, cum aliunde non detur vnitatis ex parte habituum, nisi per ordinem ad obiectum, nulla erit totius Logicæ vera vnitatis. Hoc etiam vrget Adversarios. Nam certum est, quod realiter, & ante considerationem Intellectus, nulla est vnitatis in obiecto Logicæ, nisi purè fundamentalis : ergo, cum Adversarij velint, vt vnitatis habitus derivetur ex vnitatis obiecti, & non è converso (alias vitiosus circulus erit) ; non potest habitus inde sumere vnitatis plusquam fundamentalem, & impropriam. Quomodo ergo sumit vnitatis tam rigidam, vt evadat physicè simplex? Itaque *resp.* ex dictis n. 13. : Modus sciendi in communi, qui totam Logicam specificat vel immediate, vel mediate, habet vnitatis, quam Thomistæ voluerint, fundatam scilicet in abstractione à materiâ negativè, vel in similitudine genericâ suarum partium : atque inde specificat simplicem habitum, per quem attingitur & scitur in communi. Cætera autem obiecta particularia solam habent vnitatis ordinis ad rationem communem Modi sciendi, cui omnia subordinantur tamquam partes Toti, vel passionibus Essentiæ. Hinc verò participant habitus similem ordinis

vnitatis, & omnes quodammodo subordinantur habitui respicienti Modum sciendi vt sic.

17 *Objic. 3.* Ad actus tendentes sub vnico motivo formali, sufficit vnicus habitus : sed omnes actus Logicæ tendunt sub vnico motivo formali, nempe sub ratione Modi sciendi : ergo, &c. *Dist. Mai.* : sub vnico motivo formali specifico, *admitt.* ; generico, *neg. Mai.* . Similiter *dist. Min.* : tendunt sub vnico motivo formali generico, *conc.* ; specifico, *neg. Min.* , & *Conseq.* . Ratio Modi sciendi vt sic, generica est, & sub se continet varios sciendi Modos specie distinctos, quos considerat Logica, non solum quatenus conveniunt in ratione communi Modi sciendi, sed etiam quatenus differunt inter se in artificio specifico, & quatenus demonstrabiles sunt ex diversis principijs : ideòque Logica diversis habitibus indiget.

18 *Instabis 1.* Ratio Modi sciendi vt sic, non est generica, sed specifica in esse scibilis : est etenim ratio specificativa Logicæ, & Logica est vna in specie atomâ. *Resp.* In primis, quod Logica sit vna in specie atomâ, negant Scotistæ cum Scoto (h) , quemadmodum de Mathematica negant omnes, & de Physicâ plurimi. Deinde distinguo 1. propositionem : non est ratio generica in esse scibilis per Logicam partialem, *neg.* ; in esse scibilis per Logicam integram, & totalem, *conc.* . Conceptus iste, *Logica partialis*, est genericus, contrahibilisque per Logicam Syllogisticam, Definitivam, Divisivam, tamquam per species. Iste verò, *Logica totalis*, est specificus, & quidem specie atomâ

mâ ; quia dividitur in plures Logicas totales, non specie, sed solo numero distinctas, in eas scilicet, quæ in Aristotele, D. Thomâ, Scoto, Suarezio, & alijs consummatè Dialecticis existunt. Sic, licet hic conceptus, *Pars exercitus*, sit genus ad homines, equos, & arma ; hic tamen, *Exercitus integer*, est species atomâ, non nisi in individua numero distincta divisibilis : quod idem cernere est in alijs exemplis num. 8. Continet quidem integra Logica partes specie distinctas ; sed vt *actuales* (vt sunt in homine corpus, & anima), non vt *subiectas*, de quibus prædicetur vt genus.

19 Sed quomodo, inquis, ratio obiecti generica erit *Specificativum* Logicæ totalis? Aut quomodo dabit vnitatis speciei atomâ, quam in se non habet? Quæro abs te, quomodo dat habitui vnitatis simplicitatis physicæ, quam certè non habet? Quæro itidem, num ratio Veri vt sic, aut ratio Boni vt sic, quarum altera est *Specificativum* Intellectus, altera Voluntatis, sit species obiecti atomâ? Dices, esse quidem speciem atomam, non in esse rei, sed in esse cognoscibilis, aut amabilis. Sed, præterquam quod inde sequitur, actus Intellectus, aut Voluntatis, non differre specificè ex obiecto, vel motivo ; iterum quæro, quid sibi velit *Tò inesse cognoscibilis*? Certè, nisi circulo vitioso ludamus, nihil aliud velle sibi potest, nisi quod Verum, aut Bonum vt sic, ita est multiplex in esse rei (imò & in esse cognoscibilis, dum comparatur ad varias cognitiones), vt tamen secundum totam sui latitudinem intrinsecè petat attingi per actus Potentiæ vnius in specie atomâ. Sic autem ratio Veri non est species atomâ

formaliter, & in se, sed tantum exactivè, illativè, seu radicaliter, dum ad Potentiam comparatur.

20 Pariter ergo ratio Modi sciendi generica est formaliter, & in se, necnon comparata ad Logicas partiales, Syllogisticam, Definitivam, &c. : quia tamen secundum totam latitudinem, & penes omnes sui partes, intrinsecè petit attingi per actus, & habitus pertinentes ad vnam Logicam totalem speciei atomâ ; ideòque ratio illa dicitur species atomâ in esse scibilis per Logicam totalem, nimirum illativè, seu radicaliter. Ubi nota, specificativum intrinsecum cuiusque formæ, sive rei, etiam potentiæ, vel habitus, esse differentiam eius essentialè ; & *stultum est hoc vertere in dubium*, inquit Caietanus (i) : cum ergo potentiæ, habitus, & actus dicuntur specificari ab obiecto, sensus est, quod habent suas differentias essentielles cum ordine ad obiectum : vnde obiectum est specificativum extrinsecum, à quo, tamquam à signo, vel radice, colligimus specificam diversitatem actuum, habituum, & potentiarum.

21 *Instabis 2.* : vnica potentia intellectiva sufficit ad omnes actus tendentes sub ratione Veri : ergo & vnicus habitus ad omnes actus tendentes sub ratione Modi sciendi. *Prob. Consequ.* : ideò verum est Antecedens, quia ratio Veri est specificativa potentiæ intellectivæ, & omnes cognitiones habent pro vnico motivo Verum vt sic ; sed etiam ratio Modi sciendi est specificativa Logicæ, cuius omnes demonstrationes habent pro vnico motivo Modum sciendi vt sic : ergo,

Sec. Adde paritatem habitus Fidei, qui vnicus sufficit ad omnes actus tendentes sub motivo revelationis: habitus Charitatis, qui de se inclinatur ad diligendum Deum, & proximum, tam amicum, quam inimicum; nec difficultas specialis, quæ in dilectione inimicorum invenitur, multiplicat habitum: ac demum habitus Temperantiæ, qui simplex sufficit ad abstinentiam à cibo, & potu, licet sæpe maior sit difficultas in alterutro.

22 *Resp. neg. Consequ.*: nam si paritas intellectivæ potentia valet, sufficit simplex habitus ad omnes actus scientificos, immò ad omnes omnino cognitiones. *Ad prob.*, nego causalem Maioris. Et in primis, nihil falsius, ut opinor, quam quod omnes cognitiones habeant pro vnico motivo Verum ut sic: alioquin, cum non distinguantur specie, nisi ex motivo, maximè iuxta Thomistas; fieret, ut eiusdem speciei essent cognitiones practica & speculativa, certa & incerta, naturales & supernaturales, &c.; quod mirissimum foret. Deinde, ex eo quod ratio Veri sit specificativa Intellectus, non satis colligitur, quod hæc potentia sit vnica vnitatis simpliciter: illa quippe ratio, utpote generalissima, & sub se admittens innumeras cognitiones specie, & genere diversas, nequit esse causa sufficiens tam rigida vnitatis; sed ad summum fundat ex parte potentia vnitatem aliquam vagam, vel simplicitatis, vel compositionis physicæ, vel ordinis, vel cognationis: nam ex sola ratione Veri ut sic, quomodo probabis, Intellectum practicum non distingui realiter ab speculativo?

23 Vera itaque ratio, cuius potentia simplex tot actibus sufficit, est, quia potentia in eo maximè differt ab habitu adquisito, quod non producit ab actibus; nec ab eis pendet à priori; sed est virtus superioris ordinis, & veluti causa universalis, quæ limitationem non accipit ab effectibus in specie, sicut accipit simplex habitus ob rationem contrariam. Hanc porò virtutis amplitudinem habet potentia, non quidem à Verò ut sic (quod in productione potentia nullum præstat influxum), sed à natura ipsa, vel à substantia animæ: quemadmodum Sol, & aliæ causæ coelestes, virtutem habent concurrere ad omnes effectus sensibiles sublunares; eaque virtus dicitur specificari ab istorum effectuum ratione communi, quantum illam non aliunde Sol habeat, quam ex propria natura à Deo producta.

24 Si quæras, cur Intellectus virtutem ex se non habet ad actus etiam tendentes sub ratione Boni, ut ita vna potentia, realiter simplex, sit Voluntas & Intellectus. *Resp.*: ratio huiusce rei pendet ex Animasticâ, in qua multi negant realem distinctionem potentiarum, tum inter se, tum à substantia animæ. Interim dici potest, Verum, & Bonum ut sic, fundare quidem arguivè realem specificam distinctionem potentiarum totalium, propter nimiam diversitatem modi tendendi, quam exigunt ex parte actuum, videlicet per viam representationis, & affectivi impulsus. Cum hoc tamen cohereret, quod nec Verum, nec Bonum ut sic, exigat realem simplicitatem vniuscuiusque potentia totalis in sua lineâ. Ex his facile occurret Thomistarum

rum instantijs, qui paritatem potentiarum nimis inculcant.

25 Paritas habitus per se infusi, qualis est habitus Fidei, aut Charitatis, aut Temperantiæ supernaturalis, nihil urget. Nam habitus infusus, sicut non producit ab actibus, ita non debet eis in specie commensurari: nec dat *facile posse*, sicut habitus adquisitus; sed dat *simpliciter posse*, sicut potentia, quam proinde magis imitatur in amplitudine virtutis. Si tamen loquamur de fide, charitate, & temperantiâ adquisitis; non eodem habitu credimus his, & illis hominibus; nec eodem diligimus amicos, & inimicos; nec eodem temperamus à cibo, & potu; idque probant speciales istorum extremorum difficultates. Adde 1., quod paritas virtutum moralium potius militat contra Adversarios, ut constat ex cap. præced. n. 8. Adde 2., quod motivum genericum virtutis, v. g. Iustitiæ, sufficienter movere potest ad amandam quamlibet obiecti speciem in particulari: at in obiecto scientiæ sola ratio generica movere nequit ad assentiendum veritatibus specificis; sed ad eas demonstrandas opus est diversis principijs. Adde 3., quod, licet habitus Temperantiæ v. g. in Voluntate adquisitus ex motivo communi, non multiplicetur pro diversitate materiæ; secus dicendum de habitu appetitus sensitivi (K), qui immediatè sentit difficultatem vnus materiæ præ aliâ: vnde semper verum est, quod diversa difficultas obiecti diversum petit habitum.

26 Sed adhuc *instabis*: habitus est perfectio potentia; sed perfectio commensuratur cum suo perfectibili: ergo habitus commensura-

tur cum potentia, saltem in eo quod vnicus sufficit ad actus tendentes sub eadem ratione formali. *Confirmabis*: habitus magis se extendit ex parte obiecti, quam actus, quo primò generatur; magis enim distat ab actualitate, & exercitio: ergo poterit extendi ad omnes actus tendentes sub ratione communi totius scientiæ. Verum obiectio probat, quod vnicus habitus extenditur ad omne cognoscibile: imò & quod similiter extenditur vnica species impressa, & vnicus actus; cum actus, & species sint etiam perfectiones potentia.

27 Perfectio igitur cum suo perfectibili, & habitus cum potentia commensuratur, ut potest, videlicet in eo quod sit spiritualis, & alia prædicata habeat sibi non repugnantia: at non commensuratur in eo munere, quod sibi ex proprio conceptu repugnat, cuiusmodi est respectu habitus acquisiti extensio ad actus specie dissimiles ijs, quibus est genitus. *Ad confirm. neg. Antec.*, si sermo sit de obiecto formali specifico actus. Nec refert maior distantia ab actualitate (quæ pariter invenitur in specie impressâ citrà maiorem extensionem): nam illa ut summum probat maiorem habitus extensionem, non ex parte obiecti formalis, sed ex parte virtutis activæ, quæ in habitu præ actu extenditur ad ceteros actus eiusdem speciei.

28 *Objic. 4.*: actus scientiæ totalis sic inter se necuntur, ut alius alium contineat; nam primus ex obiecti essentia demonstrat primam passionem, ex quâ secundus demonstrat secundam, ex quâ tertius tertiam, & sic de alijs: sed actus hac ratione connexi, ad eundem

Pertinent habitum : ergo , &c. *Confirm. 1.* ex Aguilera : quidquid tractatur in Logicâ , derivatur ex Prædicabilibus , & in eorum doctrinâ continetur : nam ibi agitur de Genere , & Differentiâ , quibus constat Definitio ; de Genere , & Speciebus , quibus constituitur Divisio ; de inclusione Superioris in Inferiori , quâ nititur illud principium , *Dicitur de omni* , unde regulatur ars Syllogistica. Habitus ergo differendi de Prædicabilibus , sufficit ad differendum de cæteris Logicæ obiectis. *Confirm. 2.* ex P. Quiros : habitus non est admittendus , nisi pro difficultate , quæ per species intentionales vinci non potest ; sed semel acquisito Logicæ habitu per primam demonstrationem , in cæteris sola superest difficultas vincenda per species : ergo pro cæteris demonstrationibus non requiritur novus habitus. *Prob. Min.* : quia omnes demonstrationes eundem tendendi modum habent : ergo per primum habitum vincitur difficultas modi tendendi : hac autem semel victâ , solis iam speciebus opus est ad demonstrandum quodlibet obiectum ; nam qui scit ex motu colligere animal , pari facilitate ex fumo colliget ignem , si modo speciem habeat.

29 *Ad obiect. neg. Maior.* nam hic actus v. g. , *Definitio est clarior Definito* , nullatenus continet istum , *Syllogismus constat tribus terminis* , nec plurimos alios , qui circa varias species obiecti Logici versantur. Probatio adiuncta probat utrummum , quod actus , qui ex essentiâ Modi sciendi in communi , vel Syllogismi in communi , demonstrat primam eius passionem

etiam in communi , contineat demonstrationem secundæ passionis , & sic de cæteris , sistendõ semper in ratione communi : quamquam ne id quidem reipsa probat , vt ostendit Exim. Doctor (1) : Cæterum , si loquamur de passionibus proprijs diversarum specierum Modi sciendi , invicem comparatis , nulla est continentia vnus in aliâ. Quodsi passionem genericam Modi sciendi , solam invenies continentiam inadæquatam potentialem , ac permissivam , quæ certè non sufficit ad demonstrationem , nisi aliunde accedant diversa principia , quæ novum habitum requirunt. Sic ex Animali vt sic , aut eius passionibus , demonstrari nequit rationalitas , aut risibilitas hominis. Et instatur obiectio : nam , si continentiam speciei vnus in alio , potiori iure pertinebunt ad eundem habitum principia & conclusiones , aut scientia subalternans & subalternata , v. g. Arithmetica & Musica , vel Geometria & Perspectiva.

30 *Ad 1. confirm.* . In primis eadem vrget instantia nunc nunc proposita. Deinde , derivatio illa est inadæquata , remota , & eorsum ab alijs principijs insufficientis ; non aliter ac derivatio cuiusvis ædificij ex lapidibus dispersis. Quare , sicut is , qui scit dispersos expolire lapides , non protinus evadit architectus , nec habitum ædificandi , variasque ædium species construendi possidet : ita in re nostrâ dicendum. Profecto qui novit formare Genera , differentias , & species , non idèd novit discernere Definitionem essentialiẽ à descriptivâ , nec Divisionem potentialem ab actuali , nec

nec Syllogismum categoricum ab hypothetico , &c. , sicut nec proprietates speciebus hisce peculiare. Et quanvis noscat principium , *Dicitur de omni* , vt potè per se notum , non idèd facilis est ad conclusiones artis Syllogisticæ ; alioquin idem foret habitus primorum principiorum , & conclusionum.

31 *Ad 2. confirm. neg. Min.* *Ad prob. , omiff. Antec. , dist. Consequ.* vincitur difficultas modi tendendi pro quocumque assensu , *neg.* ; pro assensibus eiusdem speciei , *conc.* Consequ. . Habitus non dat facilitatem ad modum tendendi præcisè spectatum , sed ad ipsum assensum , & ad penetrandas faciliè rationes terminorum , & ad debitum vsum specierum intelligibilium , quibus illæ representari possunt ; vt totidem verbis inquit Exim. Doctor (m) . Quare per primum habitum non est victa difficultas modi tendendi , nisi prout contracti ad talem speciem assensus demonstrativi , quæ species desumitur ex obiecto formali : cum ergo aliæ demonstrationes circa diversa obiecta formalia , diversimodè contrahant modum tendendi , nequeunt ab eodem habitu produci. Certè , si habitus non variantur ex obiectis formalibus , sed ex solo tendendi modo , cæterarum scientiarum habitus erunt superflui , vel ab speciebus indistincti ; contra quod modò supponitur. Hinc neganda est cum solo habitu vnus demonstrationis illa par facilitas ad arguendum ex motu , & ex fumo. Adde quòd in Logicâ , præter demonstrationes , sunt etiam definitiones , ac divisiones , quæ diversum tendendi modum habent.

32 *Obijc.* denique : scientia ponitur in prædicamento Quali-

tatis : ergo non componitur ex multis habitibus ; non enim in prædicamento ponitur qualitas ex multis composita. *Confirm.* : quia si scientia est vna unitate ordinis multorum habituum , pertinebit ad prædicamentum Relationis. Hæc facilia sunt. Scientia ponitur in prædicamento Qualitatis , prout significat simplicem habitum per demonstrationem acquisitum , atque adèd prout in genere significat scientiam partialem. Quodsi velis , vt etiam scientia totalis in prædicamento locetur , nihil obstat compositio ex multis qualitibus : nam etiam sanitas , aut pulchritudo , ex multis componitur ; & tamen in prædicamento locatur. *Ad Confirm. neg. sequel.* : tum quia ordo ille fortè non est relatio prædicamentalis , sed purè transcendentalis : tum etiam quia nomen *scientia* non accipitur pro ordine habituum in recto , sed pro habitibus ipsis moraliter copulatis , sicut nomen *exercitus* ; vel etiam pro habitu capitali sub se continente cæteros iuxta num. 13.

CAP. VII.

An Logica sit necessaria ad alias Scientias acquirendas ?

AD aliquem finem assequendum potest aliquid esse necessarium , vel simpliciter , vel secundum quid. Simpliciter necessarium est , sine quo , naturæ saltem viribus , finis obtineri nequit. Sic ad vitam conservandam necessaria est homini respiratio. Necessarium secundum quid est , sine quo potest absolute finis obtineri , at non sine labore , ac difficultate. Sic ad longum iter

agendum necessarius est equus, aut aliud, quo veharis. Quæritur ergo, quo genere necessitatis requiratur directio Logicæ artificialis (naturalem ab Intellectus acumine indistinctam omninò requiri non est dubium) ad alias scientias acquirendas? Et possunt quidem scientiæ considerari: vel in statu imperfecto, & incompleto, quando scilicet acquiruntur vna, vel altera demonstratio de obiecto ipsarum; vel in statu perfecto, & completo, cum videlicet acquiruntur omnes demonstrationes, quæ de obiecto cuiusque scientiæ acquiri consueverunt à Philosophis humanitùs consummatis.

2. Prima sententia Logicam statuit simpliciter necessariam ad alias scientias in utroque statu, perfecto, & imperfecto. Ita plures Thomistæ cum Soto, Araujo, Lerma, Parra, Navarrete, quibus recens accedunt MM. Manso, & Gabriel à Concept. Secunda Logicam dicit necessariam simpliciter ad scientias in statu perfecto, secus in statu imperfecto. Ita plures alij Thomistæ, quos referunt, & sequuntur uterque Lynceus, Dominicanus, & noster. Tertia asserit, scientias in utrovis statu simpliciter haberi posse sine Logicâ. Sententia hæc frequentissima est in Scholâ nostrâ, necnon inter Scotistas apud Pontium, quibus subscribitur Thomistis Colleg. S. Thom.

Complut., & MM. Pa-

lanco, Fröyl, &

Aguilera. Qui-

bulum

fit.

Nostra Conclusio.

3. **L**ogica non est simpliciter necessaria ad alias scientias acquirendas, nec in statu imperfecto, nec deinde in statu perfecto. Prima pars prob.: Intellectus sine Logicâ artificiali potest elicere demonstrationes illas, quæ immediatè procedunt ex primis principijs per se notis, cuiusmodi est hæc: *Omne totum est maius sua parte; sed mundus est totum, cuius terra est pars; ergo mundus est maior terra: sed per hæc demonstrationes habetur scientia in statu imperfecto: ergo, &c.* Prob. Mai.: Intellectus in primis solâ vi naturali cognoscere potest certò & evidenter earum veritatem præmissarum; aliunde, & conclusionem ex illis evidenter inferri: ergo demonstrationem illam habere poterit sine Logicâ directione. Consequentia legitima est; & Maior indubitata: nam illa præmissa, *Omne totum est maius sua parte*, vnum est ex principijs per se notis, ad quorum evidentem cognitionem nemo requirit Logicam artificialem: illa quoque, *Mundus est totum*, oculis evidenter perspicitur, non minùs quàm hæc, *Sol lucet*, quin opus sit arte dirigentes, nisi velis ignaros Logicæ nihil posse evidenter iudicare, ne suam quidem existentiam.

4. Minor ergo probatur: Intellectus solo nativo lumine cognoscit ea principia, *Dici de omni, &c.*, *Quæ sunt eadem vni tertio, &c.*; sunt enim per se nota: potest igitur evidenter cognoscere sine Logicâ, dici debere de hoc toto, nempe

Mun-

Mundo, quidquid verè dicitur de omni toto, scilicet esse maius sua parte; & necessariò identificari inter se, quæ in præmissis certò noscuntur identificata vni tertio. Hoc autem est cognoscere, conclusionem ex præmissis evidenter inferri. Immo, licet nescias bonitatem consequentiæ revocare ad ea principia, poterit tibi conspicua reddi per claritatem obiecti præmissarum. Sic enim passim videmus, ignaros Logicæ, nec cogitantes de illis principijs, *Quæ sunt eadem vni tertio, &c.*, non solum optimè discurrere naturali solertiâ, sed etiam esse certissimos de bonitate suarum illationum. Pone rusticum creditorem, qui debitorem suum vrgeat hoc discursu: *Qui debebat centum, & solvit quinquaginta, adhuc quinquaginta debet; tu cum deberes centum, solvisti tantum quinquaginta: adhuc ergo quinquaginta debes.* Tum quære, precor, à rustico, num certus sit de bonitate illationis? Dicit proculdubio, se esse certissimum; & nullâ captione, vel sophismate patietur se ab illâ dimoveri, quanvis aliam rationem reddere nesciat, præter connexionem ipsam obiectorum sibi meridianâ luce clario-

5. Confirm. 1.: quia passim videmus, ignaros Logicæ Mathematicis disciplinis operam dare, ac demonstrationes acquirere in Geometriâ & Arithmeticâ benè multas, quibus omninò firmiter adherent. Vidi egomet ignarum Logicæ, Mathesi imbutum, & demonstrationes mathematicas proponentem, qui mirè securus de rectitudine consequentiarum, & conclusionum, risu excipiebat quidquid obijciebatur, licet sophismata sol-

vere nesciret. Confirm. 2.: ante Aristotelem aliqui Græciæ Sapientes affectu sunt scientias in statu saltem imperfecto, ut est certissimum, & ex Libris Platoniceis, alijsque perspicitur. At Syllogisticam artem (quam Adversarij maximè, vel vnicè in præsentem requirunt) non fuisse inventam ante Aristotelem, testatur ipsemet 2. Elench. cap. ult. verbis hisce: *Et de rhetoricis quidem erant multa, & antiqua dicta; de Syllogisticis autem omninò nihil habuimus prius quicquam, quod diceremus, quàm quod exercitationi huic proposita multo tempore insudaverimus.* Nec refert, totam artem Logicam Adamo fuisse inditam: nam sæculorum tractu oblivione sepulta est, saltem apud Ethnicos; adeoque Syllogisticæ formæ præcepta non extant apud Authores Aristotele antiquiores.

6. Probatio ista roboratur expressâ auctoritate D. Thomæ 1. p. q. 117. ar. 1. c. ibi: *Inest unicuique homini quoddam principium scientiæ, scilicet lumen intellectus agentis, per quod cognoscuntur statim à principio naturaliter quædam universalia principia omnium scientiarum. Cum autem aliquis huiusmodi universalis principia applicat ad aliqua particularia, quorum memoriam, & experimentum per sensum accipit, per inventionem propriam acquirit scientiam eorum, quæ nesciebat, ex notis ad ignota procedens.* En, ut Angelic. Doctor, de directione Logicæ omninò silens, eandem inveniendi scientias viam approbat, quam naturaliter possibilem esse diximus: quâ videlicet innatum lumen Intellectus, adiutum memoriâ, & experienciâ rerum, ex principijs universalibus progreditur ad conclusiones particulares.

7. Iam secunda pars conclusionis nostræ *prob.*: potest Intellectus sine Logicæ subsidio comparare conclusiones scientificas, immediate deductas ex primis principijs, ut constat ex probatione primæ partis: ergo & alias à primis principijs remotiores, donec omnes tandem acquirat. *Prob. Conseq.*: nam conclusiones probatae per prima principia, non minus nota iam sunt, quam principia ipsa: ergo poterit Intellectus illis uti tamquam præmissis ad novas alias inferendas. Patet Consequentia: nam ideò ex primis principijs deducere potuit conclusiones, quia ea principia ipsi sunt evidentiæ sine Logicâ; sed etiam primæ conclusiones ipsi iam sunt evidentes sine Logicâ: ergo poterit ex illis proprio Marte deducere novas alias: & cum de his eadem sit ratio, poterit successivâ illatione deducere omnes.

8. *Confirm.*: Intellectus per demonstrationum productionem non lassescit, nec redditur debilior ad producendas alias; sed potius fit habilior, & expeditior acquisitione vniuersæ veritatis ad novas veritates indagandas, ut experientia testatur: non aliter ac diuitiarum acquisitio non impedit, sed potius viam parat, ut qui dives est, ditior evadat in dies: id quod etiam in virtutibus moralibus patet; necnon in operibus mechanicis, unde natum est proverbium Hispanicum, *Quien haze un oesso, hazà ciento*. Intellectus igitur, primis demonstrationibus partis, cum hoc ipso expeditior iam, atque robustior sit, facilius poterit novas acquirere: & cum his ipsis novum illi robur accrescat, facilius adhuc ad alias involabit, donec omnes obtineat. Urgetur ad

hominem contra Thomistas: Intellectus per primam demonstrationem acquirat habitum totius Scientiæ, ita ut deinceps solis indigeat speciebus ad eliciendas faciliè cæteras omnes demonstrationes: ergo 1. cæteræ faciliores sunt, cum iam præsupponant habitum Intellectus: ergo 2. ad cæteras non requiritur Logica, cui certe non incumbit species ministrare: positus autem habitu, & speciebus, quid prohibet demonstrationem elici?

§. II.

Adversariorum doctrina rejicitur.

1. **C**oncedunt Auctores primæ sententiæ, sine Logicâ elici posse discursum evidentem (nec id negari potest, nisi contra manifestam experientiam); negant tamen, illum esse *scientificum*, aut *demonstrativum*, quamdiù reflexa non cognoscitur bonitas consequentiæ prout consistens in rectâ dispositione terminorum formalium; quæ reflexa cognitio, cum sit actus Logicus, sine Logicâ artificiali non habetur. Hinc alij dicunt, talem discursum esse certum *quoad substantiam*, non *quoad modum artificiosum*: alij, esse *demonstrativum materialiter*, non *formaliter*; & *respectu cognoscentis*. Et alij aliter loquuntur. Sed omnes hoc vnum intendunt, ut nullus discursus mereatur nomen *demonstrationis*, & *scientiæ*, nisi coniungatur cum reflexâ cognitione Logicæ artificialis. Quare tota ista doctrina.—

10. *Reijc.* 1.: vel reflexa cognitio supponit, discursum di-

rectum esse formaliter demonstrationem, & actum scientificum, vel non supponit, sed constituit, aut complet formaliter in esse talis? Si primum: ergo discursus est formaliter demonstratio, & actus scientificus, ante reflexionem, & quidem respectu cognoscentis, cui necessariò præstabit effectum formalem *scientiæ*, sicut cæteræ formæ formales suos effectus præstant subiecto capaci: ergo, licet ea reflexio non resultaret, Intellectus verè esset demonstrans, & sciens. Si secundum: ergo omnis discursus, quatenus demonstrativus, & scientificus, includit formaliter actum Logicæ artificialis: ergo nulla demonstratio physica in ratione demonstrationis, & scientiæ, est purè physica, sed mixtum quid ex actibus physico & logico: ergo habitus Physicæ se solo non est scientificus, cum ex eo tantum oriatur demonstratio directa, quæ se solâ non est formaliter actus scientificus, donec in esse talis constituatur per reflexionem Logicam. At sequela ista absurda est, & contra communem sensum. Aliter: habitus Physicæ per se est plene scientificus, ut nemo dubitat: ergo per se producit actum plene scientificum. Sed non producit nisi substantiâ assensus evidentiæ, seu demonstrationis directæ (si enim produceret etiam actum reflexum Logicum, foret habitus Physicus simul & Logicus): ergo substantia demonstrationis directæ est actus plene scientificus.

11. *Reijc.* 2.: hæc demonstratio; *Omne rationale est visibile; omnis homo est rationalis; ergo omnis homo est visibilis*; prout est discursus evidens quoad omnes assensus, haberi potest præscindendo à reflexione prætensâ. Tum quia reflexio ista

cognoscit, assensus esse evidentes, proindeque evidentiæ eorum non facit, sed supponit. Tum quia evidentiæ præmissarum nullatenus pendet à Logicâ, cum sit purè physica, & pertineat ad evidentiæ principiorum: aliunde nec à Logicâ pendet evidentiæ consequentiæ. Probatur hoc: nam in primis illæ præmissæ tam clarè ostendunt necessitatem consequentiæ, ut ad conclusionem inferendam Intellectum necessitent quoad exercitium, vel saltem quoad specificationem (de quo tract. 6.). Deinde necessitas consequentiæ in eo consistit, quod præmissarum obiectum ita connectatur cum obiecto conclusionis, ut sine illo stare non possit: hæc autem connexio est res purè physica, & evidenter cognosci potest sine Logicâ, sicut cognoscitur in hoc iudicio hypothetico, *Si omnis homo, vel, Quia omnis homo est rationalis, omnis homo est visibilis*: quod si neges, teneberis quoque negare, quod sine Logicâ possit evidens esse propositio vlla causalis, aut conditionalis, v. g. *Quia Sol lucet, dies est*; *Si homo currit, movetur*; siquidem in his invenitur connexio, & consequentiæ quædam vniuersæ ex alio. Postremo, Intellectus sine Logicâ evidenter cognoscit, se iudicare verum: ergo etiam, se rectè inferre verum: non enim minus est naturaliter discursivus, quam iudicativus: & qui tenet iudicium hoc evidens, *Omne rationale est visibile*, si ipsi proponas hoc enthymema, *Omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est visibilis*, quomodo dubitabit de consequentiâ?

12. Tum sic: ergo discursus ille, præscindendo à reflexione Logicâ, est formaliter, ac plene

demonstratio. *Prob. Conseq.* quia tali discursui convenit definitio demonstrationis, ex Aristotele (a) desumpta, & ab omnibus approbata, nempe, *Ratio inatio constans ex veris, primis & mediis vacantiibus, prioribus, notioibus, causisque conclusionis.* Expende singulas definitionis particulas, prout ab omnibus explicari solent, & à nobis explicabuntur tract. 6. ; & omnes invenies in prædicto discursu planè verificari, positâ evidentiâ præmissarum, & consequentiâ. At omnis demonstratio facit scire, seu generat scientiam, vt ignorat nemo. Accedit definitio scientiæ actualis, cunctis ex Aristotele (b) probata, videlicet, *Cognitio rei per causam, & quòd illius est causa, & quòd res aliter se habere non potest*: nam qui prædictum discursum elicit, cognoscit hominem esse risibilem *per causam*, nimirum per rationale: cognoscit item, *quòd illius est causa*, & quidem independenter à Logicâ; non enim hæc, sed sola Physica, docet, quòd rationale sit causa, vel radix necessaria risibilis: cognoscit demùm, quòd res hæc *aliter se habere non potest*, cum evidentem cognoscat necessariam connexionem vtriusque obiecti, antecedentis, & consequentis. Quid ergo superest, vt ille discursus dicatur, & sit actus scientificus?

13 Accedit insuper, quòd conclusio, prout tali discursu deducta, si est evidens, nec est opinio, nec fides, vt patet; nec item est cognitio principiorum: est ergo scientia, seu actus scientificus. Negat hoc nonnemo, censetque, talem actum inter cognitiones experi-

mentales numerandum. Sed obstat 1., quòd experimentalis cognitio versatur circà singulare, & in hoc differt ab scientificâ, cuius est versari circà vniuersalia, vt disertè docet cum Aristotele D. Thomas (c). Obstat 2., quòd expertus solum cognoscit *quia* (idest, obiectum ita esse); *sciens* autem cognoscit *propter quid* (idest, causam cur ita sit), vt item docet cum Philosopho Doctor Angelic. (d). At illa conclusio, *Ergo omnis homo est risibilis*, est de obiecto vniuersali; & qui illam deducit, cognoscit causam cur homo sit risibilis, nempe quia est rationalis. Nullo igitur iure talis cognitio vocabitur experimentalis, aut non scientifica.

14 Dices: vt discursus sit scientificus, non sufficit evidentiâ de obiecto, sed requiritur evidentiâ de rectitudine formæ syllogisticæ, quæ evidentiâ sine Logicâ non habetur. *Contrà* 1. Definitiones adductæ num. 12. verificantur de discursu posito n. 11., independenter ab evidentiâ reflexâ formæ syllogisticæ, vt expendentem patebit: & signanter ea particula, *Quòd res aliter se habere non potest* (quæ dubia forsitan erit), non de formâ, sed de obiecto loquitur; significat enim, teste D. Thomâ (e), *quòd id, quod scitur, non possit aliter se habere.* Et verò forma demonstrationis de homine, & homo ipse, sunt obiecta distincta in esse risibilis, vt quisque videt: ergo poterit risibilitas hominis sciri, quin reflexè sciatur forma demonstrationis, vel saltem quin altera scientia per alteram constituatur. *Contrà* 2. Licet

re-

(a) 1. *Poster. cap. 2.* (b) *Ibid.* (c) *In 1. Metaph. Lect. 10.*
(d) *Ibid.* (e) *In 1. Poster. Lect. 4.*

requiratur evidentiâ reflexa de rectitudine formæ, non idè opus est Logicâ artificiali, sed naturalis sufficit, vt patebit inferius in solutione 1. argum.

15 *Rejic. 3.* ratione communi, quæ nostræ sententiæ vetus, & hucusque valida probatio est. Prima demonstratio, quâ Logica acquiritur, nativo lumine Intellectus elicitur sine directione Logicæ; nam si hæc directio præiret, Logica præexisteret ante primam sui productionem, quod repugnat omnino: ergo similiter acquiri poterit quævis alia demonstratio cuiusvis scientiæ sine directione, proindeque sine reflexione factâ iuxta regulas Logicæ artificialis. *Prob. Conseq.* Tum quia omnia argumenta Adversariorum æquè militant contrâ primam Logicæ demonstrationem, ac contrâ quamvis aliam. Tum quia non minus aliæ scientiæ, quàm Logica, habent principia per se nota, quæ proprio lumine applicare possit Intellectus ad conclusiones particulares.

16 Respondent, primam demonstrationem Logicæ non egere præviâ directione: quia necessariò debet esse circà modum inferendi conclusionem scientificam in Demonstratione: & hoc ipso est virtualiter directio sui; nam exequitur id ipsum, quod docet; & eius conclusio virtualiter præcognoscitur in præmissis, quæ verè sunt actus Logici. *Contrà* 1. . Gratis omnino dicitur, primam demonstrationem Logicæ necessariò versari circà illud obiectum: nam cur non poterit Logica incipere à proprietatibus Definitionis? Immo ita vsuvenit in omni Scholâ, vt priùs demonstratur, qualis debeat esse Definitio,

quàm Demonstratio. *Contrà* 2. . Quidquid sit de directione illâ virtuali, satis impropiâ, & obscurâ, iam admittitur demonstratio, & scientia propriè talis, absque expressâ & reflexâ cognitione de bonitate illationis habitâ per regulas artis oppositum tamen contendunt totis viribus Adversarij. *Contrà* 3. Logica idè potissimum necessaria dicitur ad actum scientificum, vt Intellectus sciat contraria sophismata diluere. At, qui primam Logicæ demonstrationem elicit, nondum scit sophismata dissolvere, vt experientiâ notum est; cum tamen actum verè scientificum habeat.

S. III.

Examantur Argumenta contraria.

17 **A**RG. 1. Non habetur scientia, nisi reflexè cognoscatur, conclusionem esse rectè deductam ex præmissis rectè dispositis; sed hæc reflexa cognitio pertinet ad Logicam: ergo, &c. *Prob. Mai.*: quia, nisi adsit ea cognitio, nescit Intellectus, an bene, vel malè inferat, poteritque de bonitate illationis dubitare, quæ dubitatio cum scientiâ pugnat. *Resp. 1.* . Admissâ necessitate cognitionis reflexæ de bonitate illationis hic & nunc, talis cognitio neutiquam erit Logicæ artificialis, sed naturalis, orta scilicet ex nativo lumine Intellectus. Quavis enim ignarus Logicæ nesciat dicere, an demonstratio sit facta iuxta regulas Figurarum, Modorumque, vel quænam esse debeat in communi dispositio terminorum, vt bona con-

Da

con-

consequentia prodeat; ac dicere poterit, hanc formam discurrendi hic & nunc minime fallere, sed optimam esse ad convincendum Intellectum, & consequentiam clarissimè deduci ex veritate præmissarum. Sic, qui Rhetoricam nescit, potest sæpe cognoscere, sermonem esse optimè contextum ad finem persuadendi; & qui Architecturam, qui Musicam ignorat, potest evidenter nosse, domum hic & nunc esse egregiè dispositam ad finem habitandi, & sonos ad finem oblectandi. Adde Magn. Augustinum rem istam disertè confirmantem verbis, quæ supra exaravimus cap. I. n. 10.

18 Dices: reflexa ista cognitio iam erit Logicæ artificialis; respicit enim obiectum Logicæ propriam, nempe bonitatem Consequentia. *Neg. assumpt.*: quia talis cognitio, utpote resultans ex evidentia, & claritate demonstrationis hic & nunc præsentis, est cognitio purè experimentalis, sicut visio, quæ in apertis oculis ex lucis præsentia resultat. Ut autem foret cognitio propria Logicæ artis, deberet cognoscere bonitatem Consequentia in univèrsali, vel solum colligi ex univèrsali cognitione. Nam, ut Aristoteles docet I. Metaph. c. 1., in eo differt experientia ab arte, *Quòd experientia singularium, ars autem univèrsalium cognitio est.* Idquod ibi latè confirmat D. Thomas Lect. 1. Descendit quidem ars ad singularia; sed applicando, contrahendoque regulas univèrsales: quare omnis cognitio ad artem pertinens, semper est, *presuppositivè* saltem, univèrsalis. Hinc obiectum artis solà univèrsalitate differt ab obiecto experientia. *Plus habet*

hoc ars, quàm experimentum: quia experimentum tantum circa singularia versatur; ars autem circa univèrsalia, ut totidem verbis inquit ibid. D. Thomas. Ibi quoque probat Aristoteles vetus dictum, Experientia artem efficit: quia scilicet ex multis experientijs singularium progreditur mens ad univèrsalem acceptionem speciei, vel generis eorundem.

19 Nec tamen dicimus, demonstrationem de risibilitate hominis, habitam sine Logicâ, esse cognitionem experimentalem; id enim reiecit n. 13. Solum ergo experimentalem dicimus reflexam cognitionem de formâ demonstrationis, prout hic & nunc aptâ ad convincendum. Nihil autem prohibet, actum ut scientificum constitui quasi de obliquo per cognitionem reflexam purè experimentalem, dummodò in recto importet cognitionem directam & evidentem rei univèrsalis per causam. Porrò cognitio ista reflexa tribui poterit habitui Physicæ (aut illius scientia, cuius fuerit evidentia directâ), & in eo contineri, saltem mediâ, cum sit effectus quidam naturaliter resultans ex quovis discursu evidenti. Quare, licet in primâ demonstratione physicâ reflexio illa sit actus elicitus à solâ Logicâ naturali; postea tamen, habitu Physicæ semel acquisito, poterit ab eo produci tamquam appendix actus præcipui.

20 Sed adhuc instabis: bonitas consequentia debet cognosci evidenter: sic autem cognosci non potest, nisi per demonstrationem; bonitas etenim est passio Consequentia, & nulla passio evidenter cognoscitur, nisi per demon-

strationem. At demonstratio de bonitate Consequentia iam est Logica artificialis. Nimis laborant aliqui, ut hunc obicem removeant; & enixè volunt, ut bonitas non sit passio, sed essentia ipsissima Consequentia. Ad me quod attinet, permitto, esse passionem; & nego, quòd passio in individuo nonnisi per demonstrationem cognosci possit evidenter. Numquid demonstrativo Syllogismo indigeam, ut evidenter noscam, solem hunc esse lucidum, aut ignem hunc esse calidum? Numquid etiam, ut evidenter percipiam, me, & te esse risibiles, cum actu rideamus? Attamen & lux Solis, & calor ignis, & risibilitas hominis passio est.

21 Ut summum ergo demonstratione opus est, ut cognoscatur passio formaliter in esse passionis ab essentia manantis; minime verò, ut experimentalis evidentia noscatur tamquam res quædam absolutè existens. Profectò experimentalis evidentia, vel nullo indiget discursu, vel certè non syllogistico: sed contenta est brevi entymemate à posteriori, ut, *Homo iste ridet, ergo ridere potest*; aut etiam iudicio improprie causali, ut, *Homo iste risibilis est, quia ridet.* Sic igitur in re nostrâ sufficit hic actus, *Discursus iste me planè convincit, ergo est benè dispositus ad convincendum;* aut etiam hic, *Discursus iste benè dispositus est ad convincendum, quia me planè convincit.* Neuter autem pertinet ad Logicam artificialem: quia nec est propriè & formaliter demonstratio: nec est regula generalis approbans formam præscindendo ab hac singulari materia, vel in eâ discernens Figuram, Modum, &c.

22 *Resp. 2. ad Argum. princip. neg. Mai.*: nam ut quis habeat scientiam, sat est, quòd exercitè cognoscat, quanvis non signatè, & reflexè, bonitatem consequentia formalis. Cognitio exercita est ipsamet demonstratio directâ, ita cognoscens identitatem extremorum, ut simul advertat, & attendat illationem obiectivam, idest, necessariam connexionem obiecti conclusionis cum obiecto præmissarum, quæ attentio indicatur particulâ ergo. Cognitio signata dicitur cognitio reflexa de rectâ dispositione terminorum formalium ad concludendum. Itaque directâ demonstratio, dum cognoscit evidenter illationem obiectivam, formalem etiam cognoscit exercite: idest, *exercitio ipso* cognoscendi evidenter connexionem obiectorum; reddit Intellectum omnino securum de rectitudine consequentia formalis. Hæc securitas imbibitur in effectu formali cognitionis evidenter: & in eo consistit, quòd Intellectus, licet actu non reflectat, sic tamen affectus sit, ut quandocumque interrogetur, a suis discursus formam habeat hic & nunc aptam ad convincendum, illicò reflectat evidenter, & asserat indubitanter. Hinc ad prob. *Mai. neg. sequel.*: quia, ut Intellectus dubitare nequeat, sufficit evidenter cognitio connexionis obiectiva, quæ est etiam exercita securitas consequentia formalis modò explicato. Quæ contra solutionem istam obijcit M. Manso, præoccupata manent, tum hic, tum in 1. respons.

23 *Arg. 2.*: ignarus Logicæ nescit, quomodò, & ex quibus faciendâ sit demonstratio: ergo nequit illam habere, nisi purè materia-

rialiter, inadvertenter, & à casu, quod non sufficit ad scientiam. *Prob. Cosequ.*: qui talia nescit, ignorat an demonstratio, quam elicit, sit demonstratio: ergo purè materialiter, & inadvertenter demonstrat. Sic, qui vera loquitur, nesciens se verum dicere, & quid sit dicere verum; purè materialiter verum dicit: ut etiam, qui falsa loquitur, nesciens se mentiri, aut quid sit mendacium; nec formaliter mentitur, nec culpabilis est coram Deo. *Confirm.*: non habetur scientia, nisi Intellectus cognoscat rem per causam, hoc est, nisi rationem reddere valeat, cur tali obiecto firmiter assentiatur, & cur à tali discursu convincatur; itemque, nisi conclusionem resolvere queat in prima principia. At ea ratio reddi non potest, nec ea resolutio fieri, nisi detur cognitio reflexa comparans demonstrationem cum regulis Logicis: ergo, &c.. Verùm hæc obiectio, ut & ceteræ omnes, perspicuè infringitur in primâ demonstratione Logicæ, de quâ n. 16. Præterea.—

24 *Resp. ad Argum. dist. Antec.*: nescit, quomodo, & ex quibus facienda sit demonstratio in communi, *conc.*; in particulari, sive hic & nunc, *subdist.*: nescit signatè, vel per comparisonem reflexam ad regulas Logicæ, *conc.*, nescit exercitè, vel etiam reflexè cognoscendo, se nunc discurrere evidenter, & infallibiliter, *neg. Antec.*, & *Conseq.* Ignarus Logicæ nescit quidem tradere regulas in communi pro construendâ Demonstratione, neque hanc particularem ad regulas comparare: quod probat, illum carere scientiâ reflexâ de artificio Logico ut tali. At pœ-

test, adiutus principijs, & speciebus evidentibus, conficere discursum, quo evidenter convincatur de veritate, & connexione obiecti: qui discursus per se ipsum exercitè reddit Intellectum securum de eo quòd hic & nunc ita discurrere debeat, & benè discurrat. Quodsi reflexio aliqua, signata, & expressa, requiratur, sufficere experimentalis, & attingens demonstrationem præsentem, si non sub nomine *demonstrationis*; sub nomine *discursus planè convincentis*.

25 Hinc ignarus Logicæ non habet demonstrationem *inadvertenter*; quia advertit se convinci, & obiectum conclusionis non posse aliter se habere: nec item propriè à casu; quia illam quæsit ductus primis principijs, & nativâ propensione in veritatem: nec demum *pure materialiter*; quia penetrat vim, & efficaciam illius ad convincendum, tum exercitè, tum per reflexionem Logicæ naturalis; & ideò talem discursum scit præferre alijs incertis. Undè retorquentur exempla: nam, qui inadvertenter, idest, aliud dicere volens, sive non penetrans vim verborum, dicit verum, aut mendacium, pure materialiter dicit: at, si ipso in exercitio dicendi habeat fallendi intentionem, aut explicandi quod sentit; tum certè formaliter mentitur, aut verum dicit, etiam si nesciat definitionem veritatis, aut mendacij, nec eorum naturam scientificè calleat; non aliter ac potest quis formaliter Contritionem habere, quanvis nesciat eius definitionem.

26 *Ad Confirm. concessâ Maiore*, recto sensu intellectu, *neg. Min.*: quia Logicæ ignarus, dum demonstrat hominem esse risibilem, quia

quia est rationalis, utique rem cognoscit per causam, ut supra ostendimus, & rationem reddere potest, cur assentiatur firmiter, & convincatur, nempe, Quia cognoscit evidenter, omnem hominem esse rationalem, & rationale necessariò connecti cum risibili: & hæc ipsa redditio rationis est *resolutio* in prima principia, quam scientia polcit. Porò, dum conclusio immediatè deducitur ex primis principijs, in ea resolvitur, cum in suas resolvitur præmissas: si verò mediatè, tum si resolvatur conclusio in suas præmissas, iter in suas, & sic deinceps usque ad prima principia; in hæc tandem resolvitur conclusio; quin Logica probeatur necessaria simpliciter ad resolutiones huiusmodi. Cõtendunt quidem Adversarij, ut etiam ratio reddi possit de formâ syllogisticâ, hæcque resolvatur in prima principia Logica: verùm resolutio ista, & redditio rationis, non pertinet ad scientiam directam, de homine v. g., sed ad scientiam reflexam de artificio Logico, quæ valde diversa est, & separabilis à directâ, utpote respiciens diversum obiectum, ac diversimodè scibile. Ut summum ergo de formâ syllogisticâ reddi debet ratio quædam à posteriori, sive ab experientiâ, qualem habes n. 21.

27 *Arg. 3.*: demonstratio scientifica est formaliter artefactum; sed artefactum, ut ex terminis liquet, necessariò pendet ab arte, & eâ dirigente fit: ergo demonstratio scientifica necessariò pendet ab arte Logica. *Confirm. 1.*: ut quis perfectè eliciat artefactum, debet scire rationem structuræ illius; sed scire rationem artefacti demonstrativi pertinet ad Logicam, sicut rationem

reddere structuræ domus pervenit ad Architecturam: ergo, &c.. *Confirm. 2.*: nequit acquiri scientia sine modo sciendi; sed Logica iuxta Aristotelem est modus sciendi generalis ad omnes scientias: ergo nequit haberi scientia sine Logica. *Confirm. 3.*: demonstrare est proprium Logicæ quarto modo: nequit ergo sine Logica reperiri. *Confirm. 4.*: Intellectus, quoties demonstrat, reipsâ logizat: ergo Logicam exercet.

28 *Resp.*: Demonstratio scientifica non necessariò est artefactum *in actu secundo*, hoc est, quid actualiter factum ex directione artis: est tamen necessariò, & formaliter artefactum *in actu primo*, hoc est, opus de se capax, ut fiat ab arte, & habens intrinsecam reſtitutionem, & perfectionem, quam ars posset intendere. Artefactum in actu primo, non necessariò pendet ab arte sed fieri potest à solo Intellectu, licet difficulter, & cum periculo prius errandi; ut agnoscere debent Adversarij in primâ demonstratione Logica, & in assensu primorum principiorum, qui certè est artefactum enunciativum, cum tamen non fiat ab arte. Immo ex experientiâ multorum artefactorum præcedentium nata est omnis ars, ut docet Aristoteles supra citatus. *Ad 1. Confirm.*: Ut quis perfectè eliciat artefactum in actu primo, non debet necessariò scire rationem structuræ desumptam ex conformitate cum præceptis universalibus artis: ut constat, tum exemplis proximis, tum exemplo ornata locutionis, quæ naturali facundia passim obtinetur sine Rhetoricâ. Pertinet id quidem ad perfectionem Artificij, sive Intellectus, qui præcudubio

magis perficitur duplici scientiâ, directâ, & reflexâ : at non pertinet ad intrinsicam perfectionem ipsius scientiâ directâ, cui accidentalis & extrinseca est directio, & approbatio artis. Sufficit ergo, quod Intellectus rationem structuræ noscat in particulari per cognitionem experimentalem, quæ ostendat evidenter, structuram hic & nunc optimam esse ad convincendum ; de quo etiam exercitè certificat demonstratio ipsa.

29 Ad 2. . Nequit acquiri scientia sine modo sciendi, passivo, & directo, id est, sine demonstratione, quæ est species Modi sciendi; bene tamen sine modo sciendi, activo, seu directivo, & reflexo; quantum sensu vocatur Logica modus sciendi generalis. Ad 3. neg. Antec. : quia demonstrare proprium est cuiusvis scientiæ. Solum ergo proprium est Logicæ docere modum demonstrandi. Similiter omnis scientia est *facilitas demonstrandi* suum obiectum : sed sola Logica est *facilitas præbendi regulas* ad demonstrandum. Ad 4. dist. Antec. : logizat directivè, sive ex attentione ad regulas, neg. ; logizat purè effectivè, ponendo scilicet sine attentione ad regulas talem effectum, qualem dicitaret Logica, si adesset, conc. Antec. ; sed neg. Conseq. ; quia nemo propriè exercet Logicam, quæ non adest. Eodem sensu, qui naturali facundia ornate loquitur, reipsa rhetoriffat, quin idè Rhetoricam artè exerceat.

30 Arg. 4. : non habetur scientificè demonstratio, nisi cognoscatur ut infallibilis, & minimè claudicans, nec ex parte materiæ, nec ex parte formæ ; si enim formidinem patitur de sui veritate, & rectitudine, iam non differt à syllo-

gismo probabili, qui ad generandam scientiam inutilis est. Id autem sine Logica obtineri non posse, prob. 1. : quia, seclusâ Logicâ, cum quovis discursu cohæret formido falsi : tum ex parte materiæ *circâ quam* ; nam, licet hæc proponatur sub omnimodâ ratione veri ; at sæpe etiam proponitur paralogismus sub omnimodâ veri ratione, ut experimur passim ; nec ullus discursus speciosior isto, *Hæc essentia Divina est Pater, Filius est hæc essentia Divina, ergo Filius est Pater* ; qui tamen discursus certè fallit. Tum etiam ex parte formæ ; quam sine Logicâ nescit Intellectus discutere, & ad principia immobilia revocare. Certè ignarus Logicæ nihil discernit inter has propositiones, *Homo est animal, Animal est homo*, quarum tamen varietate sæpe vitiabitur syllogistica forma.

31 Prob. 2. : quia, ut demonstratio firmitatem habeat scientiæ propriam, talis esse debet, *ut neque in ea quisquam errare, nec quibuslibet adversantibus impulsus nutare debeat*, ut docet Magn. Augustinus l. 1. contrâ Academ. cap. 7. . At ignarus Logicæ quovis in contrarium sophismate facilè nutat, ut experientia testatur. Sane, qui discernere nescit syllogismum demonstrativum à sophisticum, non illum habet ut infallibilem : hæc autem discretio solius est Logicæ. Prob. 3. : quia plures legunt demonstrationes Philosophi, & D. Thomæ, nec tamen firmiter assentiuntur, sed opinativè tantummodò ; non aliâ ex causâ, nisi quia defectu Logicæ nesciunt ex quibus constare debeat demonstratio. Testatur etiam Aristoteles, veteres Philosophos ex ignorantia Dialecticæ in plurimos erro-

errores incidisse. Adde quod ignarus Logicæ nescit se scire : & iuxta Aristotelem, *qui nescit se scire, nihil scit*.

32 Resp. . Quidquid in Argumento sumitur, sine Logicâ obtineri potest ; quin obstant contrariæ probationes. Prima instatur in regulis ipsis Logicis, de quarum etiam firmitate dubitare quis poterit ; imò & de primis principijs, quibus Logica regulat formam syllogisticam. Nam unde scit, an ipse bene intelligat hæc prima principia vel, an ea indigeant explicatione, seu limitatione, sicut indiget illud, *Quæ sunt eadem vni tertio, &c.*, ut teneat in Divinis? Tota ergo firmitas assensus scientifici nititur indole veræ evidentiæ, quæ per se formaliter excludit omnem formidinem, nec patitur, Intellectum vllatenus dubitare, quantumvis reflectat, & circumspiciat ; non præcisè, quia proponit obiectum sub omnimodâ ratione veri, sed quitali claritate proponit, ut omninò rapiat assensum Intellectus, etiam circumspicissimè. Hæc autem evidentiæ residet in demonstratione directâ, sicut in assensu primorum principiorum, sine ope Logicæ. Contra paralogismus nunquam proponit obiectum sub tali, & tantâ veritatis specie, ut Intellectus, si attentè circumspiciat, non possit deprehendere falsitatem, sicuti reipsâ deprehenderunt ij, qui proprijs experimentis invenerunt artem solvendi fallacias.

33 Syllogismus ille super Divinâ Trinitate, licet similis expositorio de rebus creatis, non æquè firmiter convincit Intellectum, etiam sine Logicâ : potest quippe Intellectus nativo lumine aliquam

advertere differentiam, & falsitatem timere. Quavis enim naturaliter cognoscere nequeat Trinitatem ; scit tamen in confuso, veritates naturæ Divinæ, utpote infinitæ, & incomprehensibilis ; fortè non omnes subijci iidem arguendi legibus, quibus creatæ veritates. At in rebus creatis non est locus formidini. Et instatur apertè : nam, seclusâ Fide, ne summus quidem Logicus deprehenderet fallaciam illius syllogismi nisi ad rationem istam recurreret. Neque item cum discursu reapse evidenti componitur dubium ex parte formæ, saltem ut cognitæ sub expressione *utilis ad convincendum*. Nesciet quidem ignarus Logicæ, num suus discursus habeat totam illam formæ perfectionem, quam præscribunt Logici : ceterum dubitare non poterit, quin forma hic & nunc habeat quidquid sufficit ad Intellectum plenè convincendum ; quod satis est ad scientiam directam, & ad excludendam formidinem, quæ refundatur in obiectum. Denique discretio inter propositiones num. 30. fin. facilis est cuius ingenio mediocriter solerti ; & gratis dicitur indigere luce Dialecticæ artificialis.

34 Ad 2. prob. nego subsumptam. Nam potius experientia docet, ignaros Logicæ in his, quæ semel evidenter noscunt, persistere firmiter, irridereque sophisticata, quæ dissolvere nesciunt. Tenta, quæso, persuadere rustico, se non esse hominem illo sophisticate, *Quod ego sum, tu non es, sed ego sum homo ergo tu non es homo*. Risum ferēs, nec dubium inferēs. Immo, licet sophisticate delusus cederet, id esset per accidens ex imbecillitate intellectus, quin inde probetur, locum esse

esse formidini in sensu composito prioris assensus. Certè M. Augustini verba conveniunt etiam Fidei supernaturali; quæ tamen, licet sit assensus omninò firmus, nec cum formidine, vel dubio cohærens, non rarò deseritur propter fallacias hæreticorum. Ubi nota, hoc Fidei exemplo convinci, ad omnimodam assensus certitudinem non requiri, quòd quis possit solvere sophismata, & quidquid in contrarium objiciatur: alioquin plerique Catholici verà Fide carent. Nego præterea, quòd ignarus Logicæ non discernat in particulari discursum evidentem à syllogismo fallaci, experitur enim à altero præ altero evidenter convinci. Discernere autem in communi, sive per regulas generales, Demonstrationem à Sophismate, pertinet quidem ad Logicam, sed necessarium non est ad scientiam directam de objecto.

35 Ad 3. Plures sunt Logice peritissimi, qui demonstrationes illas non agnoscunt ut tales: quare nequam id provenit ex defectu Logicæ; sed ex eo quòd principia directa, quibus illæ nituntur, & obiectiva connexio cum objecto conclusionis, non satis penetrantur. Ex ignorantia Dialecticæ plures quidem errant; non tamen errore simpliciter inevitabili. Sic Propter inopiam multi deliquerunt (Eccl. 27.): & tamen opes simpliciter necessariæ non sunt ad evitanda delicta. Ignarus Logicæ scit se scire, tum in actu exercito, tum quatenus scit se nunc evidenter cognoscere obiectum. Sci e autem in communi, quid sit Scientia, & in quo consistat, minimè requiritur.

36 Arg. 5. ab auctoritate.

Primum enim Magn. Augustinus l. 3. contra Acad. cap. 13., *Restat*, inquit, *Dialectica, quam certe Sapiens bene novit, nec falsum scire quisquam potest. Si verò eam nescit, non pertinet ad sapientiam eius cognitio.* Addit, se per Dialecticam didicisse, verum esse hoc enunciatum, *Non hic & Sol lucet, & nox est*, aliaque similia, qua recenlet ibi. Tum cap. 17. Dialecticam vocat partium Philosophiæ formatricem, & indicem, *quæ aut ipsa esset, aut sine qua Sapientia omninò esse non posset.* Idem l. 2. de Ord. cap. 13. de Logicâ sic loquitur: *Hæc docet docere, hæc docet discere... Scit scire: sola scientes facere non solum vult, sed etiam potest.* Deinde Angelic. Doctor 1. Post. Lect. 1. artem Logicam dicit necessariam, ut homo in ipso actu rationis ordinatè, & faciliter, & sine errore procedat. At sine errore procedere simpliciter necessarium est ad scientias. Postremò Doctor Eximius disp. 1. Metaph. lect. 4. n. 26. nobis palam adversari videtur, ut legenti manifestum erit.

37 Resp. Primum Magni Augustini testimonium nihil obest, si legatur integrum: sic enim habet: *Si verò eam nescit, non pertinet ad sapientiam eius cognitio, sine qua esse sapiens potuit, & superfluum, utrum vera sit, possit vè percipi, quarimus.* Ubi apertè vides, *Tò eius* non referri ad ignarum Dialecticæ, sed ad ipsam Dialecticam. Docuerunt Academici, nihil posse percipi, nec Sapientis esse Verum invenire, sed Verosimile. Hos ut refuter Augustinus, probat, saltem à Sapiente percipi Sapientiam ipsam (aliter non posset esse Sapiens), atque adeò percipi quoque id omne, quod ad Sapientiam pertinet, cuiusmodi est

est præter alias scientias Dialectica. Quod si forte neget Academicus, Dialecticam percipi; infert Augustinus, Ergo ad Sapientiam non pertinet cognitio Dialecticæ, siquidem potest quis sine illâ Sapiens esse. Unde, quidquid sit, an possit Dialectica percipi, inconcussum persistat assumptum illud, nempe Quod Sapiens percipit sapientiam. Subiungit Augustinus propositiones obvias, & per se notas, quarum veritatem fatetur se à Dialecticâ didicisse: sed non negat, easdem sine Dialecticâ posse percipi certò, & evidenter; quanvis per Dialecticam facilius, necnon cum maiori extrinsecâ firmitate percipiantur.

38 Secundi testimonij sensus est, quod Sapientia (quo nomine intelligit ibi Augustinus Divinarum, humanarumque rerum scientiam, idest, collectionem omnium scientiarum) plena, ac perfecta esse non potest sine Dialecticâ, cum hæc sit vna ex partibus Sapientiæ. Unde *Tò omninò* appellat supra esse, & perinde sonat, ac *plene*, seu *perfectè*. Cur autem sub dubio relinquat Augustinus, an sola Dialectica sit Sapientia, causa est eius concursus directivus in omnes scientias universalis, vi cuius, qui Dialecticam novit, iam quodammodò possidet virtualiter omnem scientiam. Sed hinc *insurgit*: ergo Logica est causa universalis ad omnes scientias: ergo concursus eius simpliciter necessarius est, quemadmodum concursus causarum celestium ad omnes effectus sublunares, & concursus, seu directio Prudentiæ ad omnes virtutes Voluntatis. Resp. Logica est causa universalis purè directiva, instrumentalis, artificialis,

& eminenter contenta in aliâ causâ naturali principaliori, nempe in Intellectu, qui se solo supplere potest eius influxum. Huiusmodi autem causa universalis non est simpliciter necessaria; licet necessariæ sint causæ coelestes ob rationem contrariam; & licet idem concedatur de Prudentiâ acquisitâ (quod multi negant), eo quòd Voluntas, utpote potentia cœca, sine praviâ luce Prudentiæ nequit omninò circumspicere operari. Denique in tertio testimonio tantum intendit Augustinus, ut sola Logica possit facere scientes quantum ad notitiam scientificam de Modo sciendi, quæ cuiuslibet scientiæ perfectio est extrinseca, & accidentalis. De cætero, quòd S. Augustinus agnoscat utilitatem Logicæ citrà necessitatem, satis constat ex eius verbis supra relatis cap. 1. n. 9., 10., & 11.

39 Quod attinet locum D. Thomæ, ut acquiratur scientia, necessarium quidem simpliciter est *procedere sine errore* inemendabili, sive incorrecto; sed tamen *sine errore*, qui mox animadversus corrigatur: & de hoc loquitur D. Thomas; qui verbis illis *ordinatè, & faciliter*, satis indicat necessitatem *secundum quid*, sive *ad melius esse*. Error autem ignarus Logicæ intercurrentis in progressu scientiarum, poterit animadverti, & emendari naturali perspicaciâ: quemadmodum, qui sine itinerario Romam proficiscitur, licet sæpe deviet, poterit errorem advertere, & iterum atque iterum in viam regressus, ad terminum tandem pervenire. Denique Exim. Doctor non negat, sine Logicâ acquiri posse veram scientiam. Nam, cum inquit: *Nunquam acquiritur vera scientia, nisi*

quis sciat se scire: subdit: nam scientia esse debet perfectum intellectuale lumen, quod se ipsum manifestat, alioqui non erit omnino evidens. Vbi non requirit reflexum lumen Logicæ, vt quis sciat se scire, sed lumen scientiæ directæ, quod se ipsum manifestat, videlicet exercitè, vt supra diximus. Eius igitur mens eo loci non est adstruere necessitatem, sed sufficientiam Logicæ ad acquiendas scientias: probat autem, quod Logica non ita sufficeret, nisi demonstrativè traderet instrumenta sciendi. Cæterum nullo verbo inficiatur, posse aliunde seclusâ Logicâ obtineri quod sufficit.

40 *Arg. ultim.* . Quanvis Intellectus sine Logicâ possit acquirere vnam, vel alteram demonstrationem, non tamen omnes ad statum perfectum scientiæ requisitas. *Prob. exemplis.* 1.: alearum lusor potest quidem aliquoties talos proijcere sub eâdem figurâ; non verò millies continuatâ serie. 2.: Voluntas potest plura vitare peccata venialia, non tamen omnia, sine speciali gratiâ: potest etiam resistere pluribus auxilijs, non tamen omnibus collectivè. 3.: natura sine arte Medicâ plures etiam potest superare morbos, sed non omnes. *Confirm.*: aliquis est actus naturalis, nempe amor Dei vt Auctoris naturæ, cui Voluntas non sufficit sine gratiâ supernaturali, quanvis sufficiat ad alios actus: ergo pariter dari poterit aliqua demonstratio ita difficilis, vt sine Logicâ obtineri nequeat ab Intellectu; maxime cum plures sint demonstrationes, quæ vt convincant, iuvandæ sunt Conversione propositionum, & Reductione formæ ad Modos perfectos primæ Figuræ.

41 *Ad Argum. neg. assumptum*, non opportunè probatum illis exemplis: nolumus enim, vt ex terminis valeat argumentum ab vnâ vel alterâ parte ad totam collectionem, cum sciamus, saepe in collectione reperiri rationem specialem, quæ non detur in singulis partibus. Arguimus igitur ex eo quod demonstrationum consuetæ collectio in scientijs non addit specialem difficultatem supra primas demonstrationes; sed potius Intellectus vigor crescit eundo, & ad novos progressus fit habilior. Unde *ad 1. exempl.* constat disparitas: nam in projectione talorum nullum est principium inferens hanc figuram præ aliâ: at in Intellectu, præter innatam propensionem in veritatem, sunt prima principia, & primæ conclusiones inde collectæ, quæ manuducunt ad novas demonstrationes. Præterea retorquetur exemplum. Nam, licet continuatâ serie nequeat eadem tali figura millies apparere, benè tamen intermixtis alijs figuris, si quis diù perseveret in ludo: ergo pariter Intellectus, in querendâ veritate perseverans, poterit demonstrationes omnes acquirere, licet interim in plurimos errores incidat. Et hoc vnum intendimus: non enim volumus, vt Intellectus omnes præcaveat errores, quod nec cum Logicâ præstat; sed vt sapius errando, & emendando, ad omnes demonstrationes perveniat.

42 *Ad 2.* Nullum similiter principium est in Voluntate præponderans in exclusionem omnium venialium: potius enim ipsa voluntas potentia liberæ, & post primæ labem in malum pronæ, quodammodo repugnat tantæ vni-

formitati in operando. Oppositum accidit in Intellectu, vt nuper vidimus. Adde quod peccata venialia sunt innumera; cum tamen demonstrationes scientiæ definito sint numero, & in plerisque scientijs admodum pauca. Item, vt omnia venialia vitentur, necesse est, vt nullus vnquam detur lapsus. At minimè volumus, vt Intellectus nunquam erret, neque id opus est, vt acquirantur tandem omnes demonstrationes. Item, Voluntas optimè vitare potest aliquod saltem individuum ex omnibus venialium speciebus: & hoc ipsum intendimus in re nostrâ, non vt omnia individua, sed vt omnes demonstrationum species acquirantur. Quod additur, verum est propter infinitatem, quæ datur in collectione auxiliorum. Cæterum in demonstrationibus nulla talis infinitudo est.

43 *Ad 3.* In primis nullus forsan est morbus, quem robusta aliqua natura physicè superare nequeat, si modò superabilis sit arte Medicâ: imò passim videmus, à naturâ perfici, quod Medicina desperat. Deinde disparitas in aperto est. Tum quia naturæ robur physicum non continet eminenter artem Medicam, sicut Intellectus continet Logicam. Tum quia naturæ vires per iteratos morbos decrescunt: Intellectui verò per iteratas demonstrationes vigor accrescit.

44 *Ad Confirm.* . Antecedens non aliter verum esse potest, nisi quia probatur vel specialis difficultas in eo actu præ cæteris, vel defectus virtutis in Voluntate. At nec probabitur vnquam defectus virtutis in Intellectu ad aliquam

demonstrationem, nec difficultas naturali ingenio insuperabilis. Præterea virtus gratiæ supernaturalis non continetur in Voluntate, cum Logica conineatur eminenter in Intellectu. Conversio, & Reductio, sicut naturali acumine inventæ sunt, redactæque ad formam Artis; ita poterunt sine arte cognosci vt hic & nunc vtilis ad discursum novâ luce donandum. Vbi obierva, perpetuò nos loqui de Intellectu humano acuto, & ingenioso: quod enim aliter contingat rudi, vel tar-

do, per accidens erit. *Specimen naturæ capi debet ex optima quaque natura*, vt ait Tullius Tuicul. L. 1. *Loquimur item de naturali potentiâ, vel sufficientiâ physicâ Intellectus: nec admodum repugnabimus, si quis asserat necessitatem Logicæ moralem, ita scilicet, vt sine Logicæ præsidio scientias acquirere in statu perfecto, difficillimum sit, & nulli forsan hætenus obvenerit.*

CAP. VIII.

An Logica sit Ars, & Scientia

Quinque habituum genera distinguit Philosophus 6. Ethic. à cap. 3. vsque ad 7., quas appellat virtutes intellectuales, nimirum Intellectum, Prudentiam, Sapientiam, Scientiam, & Artem. Nomine *Intellectus* non hic significatur, vt aliàs, potentia intellectiva; sed *Habitus cognoscendi principia prima, & indemonstrabilia*, cuiusmodi sunt, *Quodlibet est vel non est, Totum est maius sua parte, &c.*; qui habitus vocatur etiam *Lumen principiorum*. Prudentiam dicitur à Philosopho *Habitus agendi, vera cum ratione, circa ea, quæ sunt homi-*

ni bona, idest, circa morum honestatem. Sapientia sæpe accipitur pro excellentiâ in quavis arte, vel scientiâ: sæpe etiam, præsertim apud veteres cum Cicerone (a), pro *Scientia Divinarum, humanarumque rerum, causarumque*, quibus hæ continentur; quo sensu comprehendit habitus omnium scientiarum. Nunc verò sumitur pro *Cognitione perfectissima rerum maxime universalium, ac difficilium, per altissimas causas*. Scientia est *Habitus per demonstrationem acquisitus*: & *Ars, Habitus veram ratione factivus*: quæ omnia explicat D. Thomam 1. Lect. 3., 4., & 5.

2 His positis, Logica in primis in se continet *Intellectum*: includit enim habitum suorum principiorum, v. g. *Eadem propositio nequit esse vera simul & falsa*. Vid. dicta cap. 5. n. 23. Deinde Logica non est *Prudentia* strictè sumpta, ut ex definitione positâ constat: quanquam largo sensu prudentia dici queat, ut explicat D. Thomas (b). Nec item est *Sapientia* iuxta definitionem nuper adductam, quæ

Lingua, tropus, ratio, numerus, tonus, angulus, astræ.

Rus, nemus, arma, rates, vulnera, lana, faber.

Quorum prior versus indicat Artes liberales, Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticam, Arithmeticam, Musicam, Geometriam, Astrologiam: posterior indicat mechanicas, quæ & serviles, & illiberales dicuntur, nempe Agriculturam, Venatoriam, Militarem, Nauticam, Chirurgiam, Textoriam, & Fabrillem. Vid. Conimbricenses qq. 1. 2. 3. proemial. Quanvis ergo nomine *Artis* frequenter apud veteres intelligatur Ars

solis convenit *Metaphysicæ, & Theologiæ*. Sed dubium est, an Logica propriè sit *Ars, & Scientiæ*. In quo paucis reclamantibus, reliqui omnes incunctanter affirmant. Quibuscum.—

3 *Affero 1. Logica propriè est Ars*. Ante probationem hoc nota: præter definitionem Aristotelicam n. 1. traditam, definitur Ars à D. Thomâ 1. 2. q. 57. ar. 3. c. *Ratio v. est aliquid operum faciendorum*. Verùm his definitionibus propriè non comprehenduntur nisi Artes externi operis: nam apud Philosophum, & D. Thomam (c), *facere, & factio* solis convenit actibus externis, ex quibus remanet opus aliquod, ut sunt actus ædificandi: *agere autem, & actio* convenit actionibus internis, aut ijs etiam externis, ex quibus nihil remanet, ut sunt actiones *Musicæ* (d). Cæterùm, præter Artes externi operis, sunt alix plures, & nobiliores. Celebris quippè est divisio Artium in *Activas, & Factivas*, sive in *Liberales, & Mechanicas*, versibus hæc notatas:

factiva, & mechanica; extenditur etiam id nominis ad liberales, & activas, ut constat ex v. Sapientium, veterum, ac recentium, approbatque D. Thomas 1. 2. q. cit. ar. 3. ad 3.

4 Itaque Ars in communi, prout comprehendit *Activas, & Factivas*, definiti potest, vel *Collectio multarum de una re comprehensionum ad finem aliquem utilem vite*: quæ definitio apud Philosophos celebratissima est; ut testatur

Conim-

Conimbricenses (e): vel *Certa ordinatio rationis, quæ per determinatam mediâ ad debitum finem actus humani perveniunt; quæ definitio traditur à D. Thomâ in 1. Poster. Lect. 1.:* vel demùm cum P. Peynado, *Habitus mediò iudicio verò dirigens Agens liberum, in quo est, ad opus non pertinens ad bonos mores*. Cuius definitionis ultima verba notant discrimina Artis à Prudentiâ: reliqua verò naturam explicant Artis in communi, quæ & vera semper dictare debet, & esse de operibus, non prorsus necessarijs, sed Voluntatis imperio, & electioni subiectis, iuxta doctrinam Aristotelis 6. Ethic. cap. 4.

5 His positis, probatur assertio. 1. ex communi sensu Philosophorum, præsertim D. Thomæ, cum alibi sæpe, tum 1. Poster. Lect. 1., vbi non solum probat, quòd *Logica est Ars, sed etiam Ars artium*. 2. quia Logicæ convenit quidquid est de ratione Artis: est enim facultas medijs regulis omnino veris dirigens Agens liberum ad construendum opus quoddam exitium, nempe Syllogismum, Definitionem, &c.; quod opus non ita necessarium est, ut non possit benè vel malè fieri ex imperio, & electione Voluntatis, ut explicabimus Disp. sequenti. Dices: iuxta D. Thomam (f), Logica, & quævis Ars liberalis, solum per *quamdam similitudinem* dicitur Ars: ergo non propriè. *Dist. Conseq.*: proprietate primæ impositionis, *conc.*; proprietate v. s. *neg. Conseq.*. Nomen *Ars* primò quidem impositum est artibus mechanicis: sed deinde ex v. Sapientum extensum est ad artes liberales per *quamdam similitu-*

dinem; sic tamen, ut, licet hæc similitudo fuerit extensionis occasio, nomen *Ars* deinceps propriè significet conceptum communem liberalibus & mechanicis, qualem exhibent definitiones num. 4. Vide D. Thomam 1. p. q. 67. ar. 1. C., vbi hanc doctrinam circa nomen *Lux* explicat optimè, & confirmat exemplis. Obiectiones alias diluimus Assert. sequ.

6 *Affero 2. Logica propriè est Scientia*. Probationi præmitto, Scientiam vsurpari trifariam. 1. pro quavis cognitione verâ: dicitur enim sciri, quidquid non ignoratur. 2. pro notitiâ evidenti, quæ propter se appetitur, nec ad aliud per se ordinatur: & hæc acceptio, quæ sæpe occurrit apud Aristotelem, solis convenit scientijs purè speculativis. 3. generalius pro evidenti notitiâ rei per causam, seu pro habitu per demonstrationem acquisito: quæ acceptio propria, & vsitata est, traditurque ab Aristotele 1. Poster. cap. 2.: vnde & D. Thomas 6. Ethic. Lect. 3., *Manifestum est*; inquit, *quòd scientia est habitus demonstrativus, idest, ex demonstratione causatus*. In 1. acceptione Logica est scientia, ut per se patet: in 2. non est; quia propter alias scientias appetitur, & ad eas acquirendas ordinatur. In 3. esse negarunt nonnulli veteres apud Conimbricenses, quibus pauci ex modernioribus accesserunt. At affirmant communiter cæteri omnes: quibuscum.—

7 Assertio nostra probatur breviter. Logica ex principijs evidentibus demonstrat suarum veritatem regularum: ostendit enim, quòd Definitio debeat esse clarior

E 2

De

(a) 4. Tuscul. & 2. Offic. (b) 2. 2. q. 47. ar. 2. ad 2. & q. 48. art. unic.

(c) In 6. Ethic. Lect. 3. (d) Vid. Aristot. L. 1. Magn. Moral. cap. v. tim.

(e) q. 1. proem. ar. 2. (f) 1. 2. q. 57. ar. 3. ad 3.

Definitio, ex eo quod explicatio sit clarior explicatio; quod vnum membrum dividens non adæquet. Divisum, ex eo quod Totum est maius suâ parte; quod Syllogismus constare debeat tribus terminis, ex principio, *Quæ sunt eadem vni tertio, &c.*: rationem item reddit evidentem Conversionis, Oppositionis, &c.: adeo vt non alia sit Scientia, si Mathesim excipias, tot demonstrationibus abundans. Logica igitur est habitus demonstrativus, seu per demonstrationem acquisitus, proindeque scientia verè, & propriè. *Confirm. 1.*: Habitus, quo verum cognoscimus, vel est opinio, vel fides, vel scientia, vel etiam experientia; sed habitus, quo prædictas veritates Logicas ex principijs certis cognoscimus, non est opinio, nec fides, vt patet; nec aliunde mera experientia, vt planè colligitur ex dictis cap. superiori: superest ergo, vt sit scientia verè talis. *Confirm. 2.* Logica docet formam, quâ ceteræ scientiæ procedere debent circa suum obiectum: ergo debet ipsa certò demonstrare istius formæ rectitudinem; alioquin ceteræ scientiæ periculosè crederent se se Logicæ regulis.

8. Contrà hanc assertionem plura, & intricata satis argumenta sumuntur ex obiecto Logicæ, quod, si dicatur consistere in Ente rationis purè obiectivo, non videtur esse propriè scibile. Verum hæc nihil ad nos, qui Thomistarum sententiam istam reiiciemus. *Disp. sequ.* Ex alijs tamen capitibus *Objic. 1.*: Logica est ars: ergo non est scientia. *Prob. Conseq. 1.*: quia scientia est de necessarijs; ars autem de contingentibus, seu quæ benè vel malè fieri possunt. 2.: quia

scientia est de vniuersalibus; ars de singularibus. 3.: quia scientia est propter se; ars propter opus. 4.: quia scientia pertinet ad Intellectum speculativum; ars ad practicum. 5.: quia si semel ars potest esse scientia, omnes artes, etiam mechanicæ, erunt scientiæ, cum earum regulæ, sicut & Logicæ, sint demonstrabiles. 6.: quia Aristoteles distinguit Scientiam, & Artem, tamquam membra diuidentia Virtutem intellectualem in communi: at membra diuidentia Torum, se se invicem excludunt.

9. *Resp. neg. Conseq.*, quin obtent probationes. *Ad 1.*: Scientia dicitur esse de necessarijs, non quidem *in existendo* (sic enim sola cognitio de Deo foret scientia), sed *in verificando*; quatenus scientia ita debet respicere obiectum, vt, siue illud existat, siue non, semper verificet necessariò conclusionem, quâ demonstrativè cognoscitur. Vnde conclusio ista, *Definitio debet esse clarior Definito*, est æternæ veritatis, & de re necessarià *in verificando*: quia reddit hunc sensum, *Quandocumque existat Definitio, recta non erit, nisi Definito sit clarior*, qui sensus necessariò est verus, etiam si definitio vel nullatenus, vel contingentè existat. Ars autem est de *contingentibus*, non *quoad verificationem* regularum, quæ possunt esse necessariæ veritatis; sed *quoad executionem* ipsius obiecti, quod debet esse in existendo contingens, & ab artificis arbitrio pendens; alioquin superflua foret ars. Unde conceptus Artis, & Scientiæ non opponuntur: nam contingentia, quam petit Ars, benè coheret cum necessitate, quam Scientia percipit. Quomodo autem actus Intellectus, quo

quod est obiectum Logicæ, possit benè vel malè fieri, explicabitur *Disput. sequenti.*

10. *Ad 2.*: Scientia est de vniuersalibus, quia rationem considerat communem pluribus: sed hoc idem habet Ars, cum regulas præscribat generales pluribus artefactis. Vnde, quod Ars etiam sit de vniuersalibus, & in hoc ab Experientiâ differat, expressè docent, & inculcant Aristoteles 1. *Metaph. cap. 1.*, & D. Thomas ibi *Lect. 1.* Ars ergo circa singularia versatur non *in cognoscendo*, sed *in agendo*, quatenus, dum ad actionem, siue executionem venit, artefactum in singulari fieri debet ab Artifice facillimè applicante regulam Artis generalem: quæ est doctrina D. Thomæ loc. cit. Et eodem sensu omnis scientia practica versatur circa singularia.

11. *Ad 3.*: sola scientia speculativa est propter se: nam practica, licet sit scientia, est propter opus. *Ad 4.*: scientia practica, qualis est Logica, pertinet ad Intellectum practicum, sicut Philosophia moralis, Medicina, & aliæ. *Ad 5.*: Artes mechanicæ, prout communiter traduntur, & addiscuntur, non sunt scientiæ: quia, licet earum pleræque iudicia, seu regulas habeant ex se demonstrabiles; defacto tamen Artifices in eijs demonstrandis haud laborant; sed contenti sunt experientiâ, inductione, vel auctoritate. Quod si quis Artifex per demonstrationem probaret, vt posset, regulas artis Nauicæ, vel Militaris v.g.; ea tunc ars simul esset scientia. Sic Rhetorica, prout communiter traditur, non est scientia: & tamen scientia censetur, prout ab Aristotele tradita est.

12. *Ad 6.*: Aristoteles in 6. *Ethic.* solum distinguit Scientiam ab Arte mechanica, vt notauimus n. 3.: talis autem Ars, prout communiter tradita, non est scientia. Præterea, Scientia, & Ars in communi, ratione saltem distinguuntur; & identitatem realem, licet non excludant, non exigunt: quod sufficit, vt possint esse membra diuidentia, iuxta dicta in *Summulis.* Ars igitur solum petit ex proprio conceptu iudicium certò verum; non tamen vt certitudo nitatur potius demonstratione, quam inductione, vel auctoritate. Dum autem ea certitudo per demonstrationem acquiritur, tunc idem habitus est Ars & Scientia.

13. *Objic. 2.*: iuxta Aristotelem 2. *Metaph. cap. 3.*, *Absurdum est simul querere scientiam, & modum sciendi*; sed Logica est modus sciendi: ergo, dum ipsa queritur, non queritur scientia. *Confirm. 1.*: Logica est instrumentum, & dispositio ad Scientias: ergo Logica non est scientia; neque enim instrumentum, aut dispositio, potest eiusdem rationis esse cum re, ad quam disponit. *Confirm. 2.*: Logica dirigit omnem scientiam ad demonstrandum; sed non dirigit se ipsam, aliter præexisteret ante se: ipsa igitur non demonstrat. *Confirm. 3.*: iuxta Aristotelem 1. *Rhetor. cap. 4.*, si quis Rhetoricam, & Dialecticam, non vt facultates, sed vt scientias tradere conetur, is naturam earum interimet. Eodem lib., & sæpe alias docet Philosophus, Dialecticæ nullum esse determinatum subiectum: omnis autem scientia certum subiectum habet.

totales nomine modi sciendi intelligit ibi methodum cuiusque scientiæ propriam, & peculiarem, quæ prænosci debet priusquam scientiam quis aggrediatur. Et, licet intelligat Logicam, tantum significat, absurdum, & incommodum fore, siquis Logicam & alias scientias velit simul addiscere, quia non est facile, quod homo simul duo capiat, sed dum ad duo attendit, neutrum capere potest, ut ibidem inquit D. Thomas Lect. 5. Sumit autem Philosophus eo loci nomen Scientiæ iuxta secundam acceptionem num. 6. Ad 1. Confirm. neg. Conseq.: nam Logica non aliter est dispositio, & instrumentum, nisi quia regulas tradit rectè differendi: has autem cum demonstrativè tradat, quid prohibet esse scientiam? Addita probatio nulla est: nam malleus malleo, & forceps forcipe fabricatur. Et saltem in ratione genericâ, vel specificâ subalternâ, non dubium, quin instrumentum, aut dispositio conveniat cum eâ re, cui servit. Sic Prudentia, generale quoddam instrumentum virtutum, vera virtus est: sic Grammatica, quæ ad Rhetoricam artem disponit, ars est: sic alia innumera facile cuiusvis obvia.

15 Ad 2. Quo sensu Cæsum omnia tegit, eodem Logica dirigit omnem scientiam, videlicet omnem præter se: ipsa quippè, quantum ad primam demonstrationem, non dirigit se, ut vidimus cap. præced., ubi etiam ostendimus, directionem Logicæ non esse simpliciter necessariam ad demonstrandum. Ad 3. Aristoteles ijs in locis apertè loquitur de Dialecticâ vte accessoria, quæ concludit extrâ propriam materiam. Vid. supra

cap. 2. à n. 23., & cap. 3. num. 10.

16 *Objic. 3.:* Logica non certò, sed probabiliter duntaxat, cognoscit suum obiectum: ergo non est scientia. Patet Antecedens, aut patebit ex controversia de obiecto Logicæ formali, quam disput. sequenti tractabimus. *Dist. Antec.:* Logica non certò cognoscit suum obiectum sub ratione Entis realis, vel rationis, conc.; sub ratione Modi sciendi, tam in communi, quam in particulari, neg. Antec., & Consequ... Certum est omnibus, Logicam agere de Modo sciendi, & eius speciebus. Omnes item reipsâ conveniunt in definitionibus specierum istarum, quidquid sit de vna vel alterâ vocali: ex quibus definitionibus demonstrantur proprietates Modi sciendi, ad finem Logicæ conducentes; v. g., quod Definitio sit clarior Definito, demonstratur ex eo quod Definitio sit *Oratio explicans essentiam rei.* Quare Logica certò noscit suum obiectum, quantum sat est ad demonstrandum quod oportet. Illud igitur dubium, an obiectum Logicæ pro formali dicat *Ens reale, vel rationis*; non impedit Logicarum demonstrationum firmitatem, proindeque nec rationem Scientiæ.

17 *Objic. 4.:* Logica secundum partem Topicam, & Sophisticam, non procedit demonstrativè: hæc igitur ex parte Scientiæ non est. *Resp.* cum D. Thomâ 4. Metaph. Lect. 4. Si pars Logicæ Topica consideretur prout docens modum probabiliter concludendi, hoc demonstrativè facit, & secundum hoc est scientia. Si verò consideretur prout vtens hoc modo probabili, sic recedit à modo scientiæ. Et simili-

ter

ter dicendum est de Sophisticâ: quia prout est docens, tradit per necessarias, & demonstrativas rationes modum arguendi apparenter. Sed prout est vtens, deficit à processu vera argumentationis.

18 *Objic. 5.:* Logica plures habet actus opinativos, seu merè probabiles; scætet enim quæstionibus in utramque partem incertis: ergo, licet actus etiam demonstrativos habeat, simpliciter appellari debet, non Scientia, sed Opinio; nam, ut aiunt, denominatio sequitur debiliorem partem. Obiectio probat, nullam Facultatem posse vocari simpliciter Scientiam, cum nulla sit, quæ plures de suo obiecto quæstiones dubias non habeat. Præterea concedit, quod intendimus, Logicam scilicet bonâ sui parte scientiam esse. Undenam verò sumere debeat absolute denominationem, erit quæstio vocalis. Rectius tota Facultas Logica vocabitur Scientia: quia pars scientifica nobilior est, eique deseruiunt, & subordinantur quodammodò reliquæ partes: quare prævalere debet in denominando; sicut anima totum hominem denominat rationalem. Allegata paræmia fallit hic, ut sæpe alias; maxime cum non detur compositio physica inter actus, aut habitus opinativos & scientificos.

19 Quæres, utrùm Logica sit scientia, prout docens, an prout vtens? *Resp.* Logica scientia est, prout docens, etiam in parte Topicâ, & Sophisticâ, ex num. 17.: non tamen scientia est, prout topicè, vel sophisticè vtens, sive intrâ, sive extrâ propriam materiam; ut per se patet. Dubium superest de Logicâ prout vte

(g) Apud Aristotel. 1. Poster. cap. 2.

regulis demonstrandi intrâ propriam materiam: quo sensu, licet fateantur omnes, actum Logicum esse scientificum realiter, sive identicè; plures tamen id negant de tali actu formaliter accepto sub munere vtentis, aut usus. Sed affirmandum puto, etiam in sensu formali. Nam, licet usus regularum in genere, sive ex terminis, non sit scientificus; usus tamen regularum demonstrandi præsciendi non potest ab scientia. *Prob.:* usus regularum eiusmodi, est formaliter Syllogismus seligens præmissas, quæ sint evidentes, primæ, notiores, & causæ conclusionis, quam inde legitimè inferat; hoc enim totum expressè præscribitur regulæ demonstrandi: at Syllogismus, prout seligens tales præmissas, & inde legitimè concludens, est formalissimè demonstratio, ut constat ex definitione demonstrationis (g); & omnis demonstratio est formalissimè scientia actualis, sive actus scientificus: ergo, &c.

20 Sed *objicit* M. Baiona 1.: Logica, in quantum vtens, nihil demonstrat de suo obiecto: ergo non est scientia. *Prob. Antec.:* quia, prout demonstrat aliquid de suo obiecto, est docens; sed, in quantum vtens, non est docens: ergo, in quantum vtens, nihil demonstrat. *Objicit* 2.: Logica, ut vtens, procedit modo compositivo circa singularia, & contingentia, componendo scilicet iuxta regulas determinatum syllogismum; sed, in quantum scientia, procedit modo resolutorio circa universalialia, & necessaria: ergo, prout vtens, non est scientia. Et quidem hac ratione distinguuntur formaliter in Logicâ munus Artis, & munus Scientiæ.

E 4

Resp.

21 *Resp. ad 1. neg. Antec.*
Ad prob. dist. Min.: non est docens doctrinam, quâ utitur, *conc.*; non est docens aliquid à tali doctrinâ distinctum, *neg. Antec.*, & *Conseq.*. Dum Logica demonstrat proprietates Definitionis, non docet regulas demonstrandi, quæ utitur; docet tamen modum definiendi, quo tunc non utitur. Quavis autem hic sint quasi duo respectus, alter alterum formaliter includit, nempe usus doctrinam; nequit enim concipi usus regularum demonstrandi, quin concipiatur ut evidenter docens, seu manifestans aliquod obiectum. Sic usus Legis charitatis formaliter imbibit amorem Dei, & usus virtutis intellectivæ cognitionem obiecti. Quibus exemplis facile solves quidquid in contrarium replicetur.

22 *Ad 2. concessis præmissis, neg. Conseq.:* nam ipsemet compositivus modus, cum talis est, qualis præscribitur regulis demonstrandi, formaliter involvit modum resolutorium, idest, modum tendendi probantem conclusionem per principia universalis, & necessaria: hic enim tendendi modus, qui dicitur resolutorius *signatè*, imbibitur formaliter in quovis determinato Sylogismo, prout *exercitè* composito iuxta regulas demonstrandi. Nec conceptus Artis & Scientiæ in Logica distinguuntur præcisè titulo compositionis, & resolutionis; sed eo potius, quem supra indicavimus

n. 12.

CAP. IX.

Utrum Logica sit Scientia practica, an Speculativa?

1 **Q**uæstio præfixa, in Scholâ celebris, tota ferè in vocibus posita est. Idcirco nunc maximè agendum nobis est auctoritate Sapientum, quæ ad lites vocales dirimendas plurimum valet. Sed claritatis ergo prænotanda sunt aliqua.

§. I.

Circâ Praxim, & Practicum alia qua prænotantur.

2 **N**ot. 1.: nomen *Praxis* idem sonat ac *Opus*; & *Practicum*, idem ac *Operativum*: *Speculatio* verò idem valet, ac *Contemplatio*; & *Speculativum*, idem ac *Contemplativum*. *Not. 2.:* ex crudâ vi nominum omnis cognitio est practica, cum omnis operetur, seu physicè producat habitum: omnis item cognitio est speculatio, cum nullâ sit, quæ non aliquod obiectum repræsentet, ac proinde inspectio sit, & contemplatio illius. Unde & totus Intellectus, quâ cognoscitivus est, eodem sensu speculativus erit, totusque practicus. Sed usu Sapientum effectum est, ut sola cognitio, quæ repræsentat obiectum, quin eius executionem regulet, dicatur speculatio, seu cognitio speculativa: quæ verò pro regulâ est, ut suum obiectum executioni mandetur, cognitio practica dicatur. Ex. g. ideam domus in chartâ delineatam contemplantur artifex, & non artifex; ille,

ut domum ædificet, hic solius animi gratiâ. Tum artificis contemplatio est practica; at non artificis, speculativa. Hinc Intellectus ab omnibus cum Aristotele (a) dividitur (divisione formali, non reali) in practicum, & speculativum, prout scilicet productivus est cognitionum, vel purè speculantium, vel ad sui obiecti executionem dirigentium. Inde etiam habitus intellectuales in practicos, & speculativos dividuntur: nam licet omnes actuum suorum operativi sint, cum tamen ab eorum indole nomen accipiant, dicuntur speculativi, qui speculationes pariunt, & practici, qui cognitiones practicas eliciunt.

3 *Not. 3.:* potissima differentia cognitionis, aut facultatis practicæ ab speculativâ sumitur ex fine utriusque. *Speculativa etenim finis, veritas; practica autem, opus*; ut inquit Aristoteles 2. *Metaph. cap. 1.*, cui cæteri omnes consentiunt. Id est, Facultas speculativa sistit in contemplatione sui obiecti, nec aliud querit, quàm veritatem scire: at Facultas practica ulterius dirigit, & inclinatur ad sui obiecti executionem, quæ executio proinde dicitur finis eius, quemadmodum centrum, quò gravitas lapidis inclinatur, gravitatis finis appellatur. Hinc, ut communiter dicitur (b), *Scientia speculativa est gratia sui, & querit scire propter ipsum scire*: practica verò est *gratia operis, & querit scire propter utilitatem operis*.

4 *Not. 4.:* differentiam ex fine sequitur alia duplex. Altera: quod notitia practica versari debet circâ obiectum, sive materiam operabilem à cognoscente ipso: unde

cognitio tua de Mundi fabricâ, non est practica. Operabilem, inquam, vel physicè, vel moraliter, vel effectivè, vel directivè: unde cognitio, quâ dirigit homo brutorum actiones, ut artificiosè fiant, practica est. Sufficit autem quod sit operabilis *per se*, licet *per accidens* cognoscenti reddatur impossibilis, ut si citharædus manum amittat, aut pictor oculos. Ex adverso notitia speculativa ut sic non petit versari circâ rem cognoscenti operabilem, etsi non rarò versetur, ut cum Animætica de actibus Intellectus, & Voluntatis nostræ disserit.

5 Altera differentia: quòd notitia practica in obiectum operabile tendit *modo operabili*, idest, modo utili ad operandum; speculativa verò, licet quandoque respiciat obiectum operabile, non tamen *modo operabili*, sed modo potius inutili ad operationem. Ex. g. hic actus, *Oportet amare proximum*, tendit modo operabili, quia manifestat convenientiam amoris, & allicit ad amandum: hic verò, *Amor consistit in qualitate abstracta*, rem quidem respicit operabilem, sed modo non conducentem, nec alliciente ad operandum. In idem ferè recidit, quòd passim dicitur, notitiam practicam tendere in rem operabilem *ve* operabilem; speculativam verò non ita, sed sub aliâ ratione, vel motivo formali. Item, cognitionis practicæ proprium esse tendere *modo compositivo*, idest, utili ad operationem actualem, quæ sit compositio, vel partium, si partes habeat, vel saltem essentialis cum existentia.

6 *Not. 5.:* aliud est prac-

(a) 3. de Anim. Lect. D. Thom. 1. §. (b) Ex Aristot. 1. Metaph. c. 1. §. 2. & D. Thom. 1. Lect. 2.

icum morale, aliud artificiale (c). Præcticum morale dirigit morum rectitudinem: atque ita practica dicitur Prudentia. Præcticum artificiale regulat rectitudinem artefactorum: atque ita practica est Architectura, Pictoria, & aliæ Artes. Verumque practicum, vt in actu secundo perveniat ad opus, sive ad praxim, requirit actum Voluntatis; sed aliter, & aliter: nam practicum morale requirit actum voluntatis, vel tamquam praxim vnicam, vel tamquam formam praxeos prout moraliter rectæ, sive honestæ; cum enim Prudentia distat externam locutionem, hæc, prout est praxis recta moraliter, constituitur ab actu voluntatis vt à formâ. Et hoc sensu docuit Scotus, praxim formaliter, & primario consistere in opere immediatè libero, seu voluntario. At practicum artificiale solum postulat actum voluntatis tamquam puram conditionem, aut applicationem potentie executivæ: neque enim domus v. g., prout est praxis artificiosa, constituitur per actum Voluntatis.

7 Not. 6.: Subtil. Doct. Scoti. q. 4. Prolog. sic praxim definit: *Actus alterius potentie ab Intellectu, & natus elici conformiter rationi rectæ.* Quæ definitio ab Scotistis, & Thomistis communiter approbatur. Sed verò, quod etiam actus Intellectus posse esse praxim, constanter Schola nostra tueretur cum Nominalib., & pluribus alijs: quia inter actus Intellectus & alterius potentie nullum discrimen affertur de re ipsa. In re constat, inquit Exim. Doctor (d), actum Intellectus posse subesse directioni, & regulis artis, & voluntariè ita

feri potius, quam alio modo: quæ conditiones sufficiunt in actibus aliarum potentialium, vt sint praxis. Cur ergo talis actus non poterit praxim appellari? Sed hoc infra monstrabitur fufius.

8 Ad veram itaque rationem humanæ praxeos nihil aliud requiritur, quam quod sit *actus in potestate nostra constitutus, quatenus dirigibilis, aut regulabilis per rationem humanam.* Vnde & notitia practica definiri potest, *Cognitio dirigens ad executionem sui obiecti.* Cum autem nullus actus propriè seipsum dirigat, necessariò distinguitur notitia practica à praxi, quam dirigit, licet possit eadem cognitio simul esse praxis, & practica respecta diversorum, vt cernitur in actu Logicæ vtentis intrâ propriam materiam. Contrâ, speculatio nihil differt à notitiâ speculativâ, definiri que potest, *Cognitio sic manifestans obiectum, vt ad positionem eius non dirigat.* Mitto conditiones alias practici, & praxeos, de quibus disputant Authores: tum quia ad præsens institutum parùm aut nihil referunt: tum quia, si qua intersit, inferiùs explicabitur.

9 Hastenùs de Practico proprio, & philosophico. Ceterùm in sensu vulgari duplex acceptio superest. Nam primò, in quavis Arte, vel Facultate destinata ad usum, vt in Iurisprudentiâ, & Medicinâ, vulgò non dicitur *practicus*, nisi qui ex multiplici usu regularum experientiam habet. Quare sumitur *practicus* pro *experto*, & *practica* pro *experientia*. Hoc tamen non efficit, quominùs ex Facultates, priusquam ad usum deducantur, practice sint in sensu phi-

philosophico. Deinde practicas passim dicimus cognitiones, quæ Voluntatis affectum excitant erga suum obiectum etiam non operabile: quæ verò steriles sunt, speculatives appellamus. Sic contemplatio ista, *Deus est summè bonus*, viris sanctis, quos ad amorem Dei movet, practica est: scholasticis verò parùm Mysticæ deditis, speculativa. Verùm hæc acceptio impropria est, certè non philosophica. Nam si ad cognitionem practicam sufficit utcumque movere, vel excitare Voluntaris affectum, nulla cognitio erit speculativa, cum ex omni cognitione sequatur delectatio, vt constat ex Aristot. 10. Ethic. cap. 7., & 8. Omnis ergo cognitio verè practica debet habere praxim pro obiecto, sive materiâ circa quam, vt cum Doct. Angelico (e) probat Eximius (f).

§. II.

Relatis Auctorum sententijs, nostra principalis Assertio stabilitur.

10 **I**Am igitur Logicam primam sententia censet simpliciter & adæquatè speculativam. Ita sentiunt Scotistæ, & Thomistæ omnes, qui solum concedunt, Logicam esse practicam *secundùm quid*, idest, vt ipsimet explicant, improprie, metaphoricè, sive per quamdam similitudinem. Secunda Logicam asserit simpliciter practicam. Hæc est omnium ferè nostratum, quorum plerique simul agnoscunt Logicam esse speculativam *secundùm quid*, idest, penès aliquos actus: alij

verò, vt Comibricens., Ariaga, Oviedo, purè practicam dicunt. Prima, & principalis Assertio nostra sit: *Logica, prout regulas tradit Modi sciendi, est verè practica.*

11 **P**rob. 1.: in regulis definiendi v. g., reperitur triplex character, ex quo iuxta omnes notitia practica discernitur ab speculativâ, scilicet obiectum operabile, finis in operatione situs, & modus operabilis, seu compositivus: ergo in ijs regulis vera ratio notitiæ practice reperitur. *Prob. Antec.* per partes. Nam in primis, ex regulæ pro obiecto respiciunt Definitionem, quæ verè operabilis est ab Intellectu nostro, utpote actus, & operatio ipsius. Deinde, finis earum est operatio, & executio istius obiecti, vt nemo negat: certum quippè est, Logicæ regulas eo fine tradi, vt Intellectus in alijs scientijs rectè definiat, dividat, syllogizet. Postremò, modus ipsarum utilis est citrà dubium, vt dirigat, ac regulet ad operandum siquidem ex earum directione passim definitiones conficimus. Hoc autem est tendere modo operabili, seu compositivo. Reperitur ergo triplex ille character in regulis definiendi. Accedit quod Logica eodem modo, eademque ratione versatur circa actus Intellectus, eosque dirigit, sicut ars fabrilis actus externos; vt disertè docet D. Thomas 1. Post. Lect. 1.

12 **C**onfirm. 1. ex D. Thomâ in 1. Poster. Lect. 41. sic aiente: *In speculativis scientijs nihil aliud queritur, quàm cognitio generis subiecti: in practicis autem scientijs intenditur quasi finis constructio ipsius*

subiecti. Sicut in Geometria intenditur quasi finis cognitio magnitudinis, quæ est subiectum Geometriæ: in scientia autem edificativa intenditur quasi finis constructio domus, quæ est huiusmodi artis subiectum. Subsumo: Sed in Logicâ intenditur quasi finis constructio ipsius subiecti, nempe Modi sciendi, vt ignorat nemo: ergo Logica est scientia practica. Item: Sed Logica non est scientia, in qua nihil aliud quæritur, quam cognitio generis subiecti, vt omnibus etiam est notum: ergo Logica non est scientia speculativa. Item: Sed in Logicâ non intenditur vera cognitio Modi sciendi, sicut magnitudinis in Geometriâ; sed potius constructio Syllogismi, sicut constructio domus in arte ædificandi: ergo Logica non est speculativa, sicut Geometria, sed practica, sicut Architectura.

13 *Confirm. 2.* ex Aristotele 1. Metaph. cap. 1. & 2., vbi comparans artem activam speculativam, interprete D. Thomâ, discrimen vtriusque in eo constituit, quod activa, seu practica, inventa est ad vsum (id est, vel ad vitæ necessitatem, sicut mechanicæ artes, vel ad introductionem in alijs scientijs, sicut scientiæ Logicales, vt exponit D. Thomas ibi Lect. 1.) ; speculativa autem inventa est, non ad vsum, sed gratia sui. Unde planè concluditur, Logicam non esse speculativam; sed practicam; siquidem nemo negat inventam esse, non gratiâ sui, sed ad vsum, scilicet, vt regulis eius vtamur construendo instrumenta sciendi. Eodem pertinet celebris illa regula, *Speculativa finis veritas, practica autem opus*, ex Aristot. 2. Metaph. cap. 1., quam ibi ad rem nostram

explicat D. Thomas Lect. 2. Item; discrimen Intellectus practici ab speculativo secundum finem, quod tradit idem Aristot. 3. de anim. text. 49., & D. Thom. ibi Lect. 15.

14 *Confirm. 3.* ex eodem Angelico Doct. Opusc. 70. q. 5. ar. 1. ad 2. ibi: *Scientiæ speculativæ, vt patet in principio Metaph., sunt de illis, quorum cognitio quæritur propter se ipsa. Res autem, de quibus est Logica, non quærentur ad cognoscendum propter se ipsas, sed vt ad miniculum quoddam ad alias scientias.* Hæc pro nobis planissima. Sed continuo subdit Angelicus: *Et ideo Logica non continetur sub Philosophia speculativa, quasi principalis pars, sed quasi quoddam reductum ad eam, prout ministrat speculationi sua instrumenta, scilicet Syllogismos, definitiones, & alia huiusmodi, quibus in speculativis scientijs indigemus.* Hinc inferunt Thomistæ, Logicam esse scientiam verè & propriè speculativam, non tamen principalem, sed ministerialem: & quidquid hactenus circa discrimen scientiæ speculativæ à practicâ diximus, intelligi volunt de speculativâ principali, non de ministeriali.

15 Sed quàm immeritò id inferant, constat 1.: quia pertinere ad Philosophiam speculativam quasi quoddam reductum, nec alio titulo, quàm instrumenta ministrandi, neququam est propriè pertinere: aliter, iisdem omnino causis Grammatica propriè pertineret ad Rhetoricam, & Poësim; & ars fabricandi frænum, & gladium, propriè foret ars Militaris, & cum omnis scientia naturalis famuletur, & ministrat Sacræ Theologiæ, foret

ret

ret etiam propriè Theologia, licet ministerialis. 2.: quia Logica eodem modo ministrat scientijs practicis, & speculativis: ergo pari iure vocabitur practica ministerialis. Dicunt, Logicam ministrare practicis, non vt practicæ sunt, sed vt cognitivæ sui obiecti. Esto: sed hoc eodem modo ministrat speculativis, non vt speculativæ sunt, sive non prout sistunt in contemplatione sui obiecti, sed præcisè prout illud artificiosè cognoscunt; siquidem pro cunctis scientijs easdem regulas tradit, nec ipsa curat, an aliæ scientiæ sistant, necnè, in sui obiecti contemplatione.

16 *Prob. Assertio nostra 2.*: ideo Logica non esset verè practica, quia pro materiâ operabili respicit actus Intellectus, quorum nullus potest esse praxis, cum hæc debeat esse actus alterius potentæ ab Intellectu. Hoc est præcipuum, & ferè vnicum sententiæ contrariæ fundamentum. Atqui actus Intellectus potest esse praxis: ergo, &c. *Prob. Min. 1.*: actus Voluntatis est praxis, quia potest elici ex directione cognitionis, quæ repræsentet eius operabilitatem; sed etiam actus Intellectus elici potest ex directione cognitionis præscribentis modum, quo debet constitui, v. g. Syllogismus in *Barbara*: ergo poterit etiam esse praxis. Nulla est disparitas, nisi quòd alter præ altero est opus alterius potentæ ab Intellectu. Verùm hæc est mera petitio principij: Rationem cedo; cur nomen *praxis* restringi debeat ad actus alterius potentæ ab Intellectu? Certè *praxis* propriè significat actum, sive operationem ex regula positam: sed actus Intellectus propriè est actus, &

operatio, elicique potest vt regulæ: cur ergo non est praxis? *17 Prob. 2.*: actus elicitus ex directione Prudentiæ, est praxis, etiam iuxta Adversarios: ergo quoties Prudentia dicitur studium Metaphysicæ, vel actum credendi mysterijs revelatis, actus Intellectus erunt praxes. Dicunt, eos actus esse praxes, prout à Voluntate imperatòs. Fateor: sed, licet tunc formalis ratio imputabilitatis, ac meriti, consistat præcipuè vel vnicè in actu Voluntatis, tamen ratio praxeos consistit etiam in actu imperato: tum quia hic actus expressè dicitur à Prudentiâ, & expressè cadit sub præceptum credendi, vel studendi; quod præceptum non est reductum ad praxim, donec actus ipse Intellectus exerceatur: tum etiam paritate actus externi, v. g. largitionis elemosynæ, qui actus, licet meritorius evadat ab actu voluntatis, se ipso est praxis Prudentiæ, & regulæ Charitatis. Iam ergo actus Intellectus in semetipso participat rationem praxeos.

18 *Prob. 3.*: Scientiæ, quæ dirigitur Deus ad effectus creatos producendos, atque ad eò ad actus Intellectus nostri, practica est, vt docent Theologi cum D. Thomâ: ergo cognitio nostra est praxis respectu Scientiæ Divinæ. At, inquis, cognitio nostra non est actus Divini Intellectus. Non dubito: sed tuum argumentum enervo. Nam per te idcirco nostra cognitio nequit esse praxis respectu Logicæ, quia est speculatio; manetque intrâ lineam speculationis. At id ipsum habet, quando dirigitur ab Scientiâ Divinâ; & nihilominus est praxis. *Prob. 4.*: idem est

pra-

praxis, ac *usus regula dirigentis*, ideòque Aristoteles supra citatus n. 13. practicas statuit Artes, quæ sunt *ad usum*; sed actus Intellectus est verè & propriè *usus regulae logicae dirigentis*: ergo est verè & propriè praxis. *Confirm.* ex divisione Logices in *docentem*, & *utentem*: ubi omnes advertunt, idem esse *uti regulis*, ac *regulas deducere ad praxim*: unde Logicam *utentem* vocant, quæ deducit ad praxim regulas Logicæ docentis, utique per actum Intellectus.

§. III.

Duplex alia Assertio proponitur.

19. **S**ecunda assertio nostræ sententiæ sit: *Logica directa, & proprijs limitibus contenta, absolute, simpliciter, imò ferè totaliter, practica est.* Explicatur: etsi tota Logica reflexè consideret actus Intellectus, tamen in suâ lineâ vocatur *Logica directa*, quæ versatur circa illos actus, quatenus possunt artificiosè poni, sive disponi ad rectè differendum: vocatur verò *Logica reflexa*, quæ suam ipsius indolem, & proprietates novâ reflexione discutit; ut sit in hoc prooemiali Tractatu. Quibus positus, probatur Assertio: Logica directa respicit pro fine operationem: nam eius finis, sive attributionis obiectum, est aliquid operabile ut tale, nempe Modus sciendi, vel omnis, vel aliquis, iuxta varias sententias, de quib. disput. sequ.: ad eum item finem inventa est, ut Intellectus regulas eius deducat ad praxim. Sed scientia, quæ ordinatur ad finem operationis, est simpliciter practica, ut inquit D. Thomas (g),

(g) 1. p. q. 14. a. 16. c.

& planè colligitur ex Aristotele supra citato: Logica ergo simpliciter est practica.

20. Et hinc etiam probatur practica totaliter, aut terè: nam Logica per omnes suos actus tendit in operationes Intellectus ut dirigibiles; ideòque dirigibilitas actuum Intellectus dicitur passim à nostris Auctoribus ratio formalissima *sub qua tendit Logica*: ergo per omnes suos actus tendit in obiectum ut operabile ex directione regulæ, hoc enim sonat *dirigibile*: ergo penès omnes actus practica est; nam actus speculativus, siquando tendit in rem operabilem, non eam respicit ut operabilem ex num. 5. Dixi totaliter, aut ferè; nè nimium repugnem ijs, qui excipiunt nonnullos actus secundarios, quæ Logicus artificium iam actu positum reflexè considerat; quamvis facile dici posset, eiusmodi actus, vel non esse Logicos propriè, sed reductivè, vel etiam esse quodammodo practicos.

21. Assertio tertia: *Logica reflexa, necnon quatenus ex usu proprijs egressa limites, questiones adoptat adscientias, est speculativa.* Res hæc, explicatis terminis, aliâ probatione non eget. Nam in primis Logica reflexa, seu prooemialis, nihil ferè tractat ad praxim propriè pertinens, aut directè iuvans, ut ex hæcenus discussis, & disp. sequ. discutiendis quisque perspiciet. Deinde, Logica, prout consuetâ in Scholis methodo traditur, plurimas ex Metaphysicâ quæstiones adsciscit, præsertim in Tractatib. de Universalib., & Prædicamentis, ut nemo nescit; nonnullas etiam ex Animasticâ. Cumque omnes ad speculationem pertineant, &

maio-

maiori ex parte consuetum Logica volumen occupent; sit, ut Logica, prout communiter in Scholis tradita solita, maiori ex parte sit speculativa. Atque hoc sensu intelligendum puto nostrum Eximium Doctorem disp. 44. Metaph. sect. 13. n. 53., dum Logicam dicit simpliciter speculativam, & ex parte practicam: *Dirigit enim (inquit) operationes Intellectus, ut artificiosè fiant eo modo, quo fieri possunt, unde & ars liberalis appellatur: tamen ad hanc directionem multa, & ferè maiori ex parte contemplatur purè speculativè.*

CAP. X.

Obiectionibus fit satis.

1. **C**ontrâ primam, & præcipuam Assertionem, *Objic. 1.*: Omnis actus Intellectus est speculatio; sed nulla speculatio potest esse praxis: ergo nullus actus Intellectus potest esse praxis: ergo nec Logica, dirigens actus Intellectus, poterit esse practica. *Resp.* Utraque Præmissa falsa est: Maior; quia speculatio idem est, ac cognitio speculativa; nihil autem falsius, quam quòd omnis actus Intellectus sit cognitio speculativa, ut patet in actibus Prudentiæ, Medicinæ, & cuiuslibet Artis: Minor etiam; quia praxis, & speculatio nullo ex capite opponuntur, maximè respectu diversorum; si enim speculatio, circa hominem v. g., est artefactum verè operabile ex directione alterius cognitionis, quid prohibet esse praxim? Opponuntur quidem practicum & speculativum in eodem actu, vel habitu, respectu eiusdem obiecti, quia im-

plicat simul sistere & non sistere in eiusdem obiecti contemplatione. At praxis non est idem ac cognitio practica, ut supra notavimus; nec aliunde cum speculatione magis pugnat, quam ratio artefacti. Adde quòd obiectio perspicuè instatur exemplis cap. præced. n. 17. & 18.

2. *Replic. 1.*: Logica, dum ad actus Metaphysicæ dirigit, habet pro fine speculationem: ergo non habet pro fine praxim. *Prob. Antec.*: nam ipsa constructio, & opus syllogismi demonstrativi de obiecto Metaphysicæ, est speculatio: ergo, dum Logica pro fine respicit illud opus, respicit speculationem. Hinc regulæ Logicæ sunt regulæ speculandi, & qui eas deducit ad usum, speculatur; & quidquid operis per eas intenditur, semper manet intra lineam speculationis: ipsa etiam fabrica, & rectitudo, quam Logica dirigit, est rectus modus speculandi. Logica ergo tota in speculatione versatur, nec inde unquam extrahitur.

3. *Resp. 1. neg. Antec.*: nam, ut vidimus cap. præced. n. 15., Logica non aliter Metaphysicam dirigit, quam scientias practicas; easdem quippè regulas pro omnibus tradit: quare, sicut iuxta Adversarios non habet pro fine praxim, dum Ethicam, & Medicinam dirigit; ita nec habet pro fine speculationem, dum dirigit Metaphysicam. Utrobique ergo finis Logicæ est artificiosa cognitio veritatis, præsciendando ab eo quòd talis cognitio sistat, vel non sistat ibi, sive quòd ulterius dirigat, vel non, ad executionem sui obiecti. Actus autem Metaphysicæ sub hac præcisâ ratione non est speculatio, sed ab spe-

speculativo & practico præscindens, donec intelligatur positivè sistens in contemplatione; de quo non curat Logica. *Ad prob. dist. Antec.*: ipsa constructio & opus, &c. est speculatio, realiter, *conc.*; formaliter prout à Logica dirigetur, *neg. Antec.* & *Consequ.* Unde & subiunctæ propositiones in sèlu formali sunt falsæ.

4 *Resp. 2. dist. Antec.*: habet pro fine speculationem alieni obiecti, *admitt.*; speculationem sui obiecti, *neg. Antec.*, & *Consequ.* Cum dicitur, scientiam speculativam esse, quæ pro fine respicit speculationem, sermo est de speculatione sui proprii obiecti, quod talis scientia non intendit construere, vel exequi, sed purè cognoscere. Id quod patet, tum ex communi sensu; tum ex D. Thomà citato cap. præced. n. 12.; tum inductione per omnes scientias, quas speculativas esse constat. Physica v.g., vel Metaphysica, idèò speculativa est, quia purè speculatur suum obiectum: & ex adverso Ethica, seu Philosophia moralis, idèò est practica, quia non speculatur tantummodò, sed ulterius dirigit ad sui obiecti executionem. Unde similiter *ad prob. dist. Antec.*: est speculatio obiecti Metaphysicæ, *conc.*; obiecti Logicæ, *neg. Antec.*, & sub ead. distinct. *Consequ.*: In ijs, quæ superaddit obiectio, distinguenda pariter speculatio obiecti proprii, vel alieni; negandumque, Logicam evadere speculativam eo quod in speculatione alieni obiecti versetur; nam idem præstat Prudentia, dum studium Metaphysicæ regulat, ut supra constitit.

5 *Replic. 2.*: si habitus Logicæ, quia dirigit actus Metaphysicæ, practicus est, ipse etiam

habitus Metaphysicæ practicus erit, cum sit magis propriè operativus praxeos, videlicèt sui actus, qui per nos est praxis: hunc enim actum Logica solùm operatur directivè, habitus Metaphysicæ effectivè. Sequela autem falsa est absquibid. *Resp. neg. sequel.*: nam habitus talis est, quales sunt actus, quos immediatè producit: si actus sint practici, practicus est; si speculativi, speculativus. Quare, cum actus Metaphysicæ, licèt sint praxes respectu Logicæ, non sint practici, sed speculativi; habitus eorum productivus nequit esse practicus.

6 *Insistunt Adversarij*: si semel actus Metaph. est praxis, ille habitus erit magis practicus, qui magis talè praxim operatur; nã practicum ab operatione sumitur, & iuxtà vetus effatum, *Propter quod unumquodque tale, & illud magis*: unde & manus magis practicè picturam operatur, quam ars ab Intellectu dirigens. Cum ergo suum actum operetur habitus Metaph. magis, quam Logica; magis practicus erit. Hinc etiam ex nostrâ sententiâ sequitur, ut Thomistæ putant, Intellectum penès omnes suos actus practicum esse, cum omnes propriè operetur. *Resp.* Practicum philosophicè non sumitur pro quovis operativo physicè, sed pro operativo intentionaliter, seu directivè; accipiturque prout est proprietas cognitionis, cui primò convenit denominatio practicæ, & ex quâ derivatur in Intellectum, & habitum.

7 Constat hoc 1.: quia, ut inquit D. Thomas q. 14. de Verit. ar. 4., *Intellectum practicum* (eadem est ratio de habitu) *opor-*

et esse proximam regulam operis, utpote quo consideretur ipsum operabile, &c.: ergo Intellectus, aut habitus, non dicitur practicus, nisi à consideratione, quæ sit regula operis. Quod idem supponit Angelicus q. 3. de Verit. ar. 3., & 10. de Anim. Lect. 15. cum Philosopho: & clariùs 1. p. q. 79. ar. 11. ad 1. ibi: *Intellectus practicus est motivus, non quæ si exequens motum, sed quasi dirigens ad motum: quod convenit ei secundum modum sue apprehensionis.* Unde Intellectus non est practicus, prout exequens praxim Logicæ, sed prout eliciens actum, quo dirigit ad motum sive intrâ, sive extrâ se. *Constat 2.*: quia nulla facultas dicitur practica, nisi intendat constructionem sui obiecti, ut cap. præced. nos docuit D. Thomas: habitus autem idem habet obiectum ac actus: quare, nisi medio actu practico constructionem illam intendat, non est practicus, quantumvis physicè operetur suos actus, quos certè pro obiecto non respicit. *Constat 3.*: quia benè coheret, quòd habitus physicè operetur praxim, & tamen pro fine habeat puram speculationem sui obiecti; qui est habitus speculativi character.

8 *Habitus igitur omnium scientiarum, sunt videntes regulis Logicæ, quas proinde ad praxim deducunt, ita ut earum praxim effectivè operentur: sed non idcirco sunt habitus practici; quia talem praxim non habent pro obiecto, nec illam regulant, aut dirigunt, sed purè physicè produciunt.* Unde practicum philosophicum non sumitur ab operatione utcumque, sed ab operatione prout dirigibili per cognitionem præviam: quare nec

ad rem est effatum illud, *Propter quod unumquodque, &c.*; nec potentia executiva picturæ practica est in sensu philosophico; nec actus Intellectus est praxis respectu omnis principij, cuius est operatio, sed respectu illius dumtaxat, cuius intuitu est operatio dirigibilis; nec demùm Intellectus est practicus, nisi quatenus fœcundus actuum ad executionem sui obiecti dirigentium.

9 *Obijc. 2. proloquium illud, Intellectus extensione fit practicus, quod ab Scoto allegatur, & tribui solet Aristoteli, quanvis apud ipsum nullibi compareat. Consonat illud D. Thomæ q. 14. de Verit. ar. 4. c., Sola extensio ad opus facit aliquem Intellectum esse practicum.* Unde sic arguitur: in ordine ad opus Logicum nulla est Intellectus extensio: ergo nec ratio practici. *Prob. Antec.*: quia extendi est extra se tendere: Intellectus autem extra se non tendit, dum tendit in opus Logicum, utpote quod manet intrâ Intellectum, & in eius actibus consistit. *Resp.* Nec proloquium, nec auctoritatem D. Thomæ respiciamus: sed *neg. Antec.*, cuius probatio frigida est, non aliter ac si quis probet, Intellectum non posse intendere rebus externis, quia intendere est intrâ se tendere. Verbum extendo, Calepino teste, idem sonat, ac protraho, porrigo, explico: Intellectus autem intrâ semetipsum verè protrahitur, aut explicatur magis, dum ab actu dirigente & regulante progreditur ad actum regularum: verè ergo extenditur intrâ se.

10 *Replic. iuxtà D. Thomam (a), Practicum, vel operativum, quod dicitur contra speculativum*

vum, sumitur ab opere exteriori. Item: *Habitus speculativus... habet ordinem ad interius opus Intellectus, quod est speculari verum, & secundum hoc est habitus operativus.* Resp. 1.: D. Thomas nomine operis exterioris intelligit opus quodlibet ex electione Voluntatis fieri potens, vt exponit Thomistarum Princeps Capreolus q. 2. Prolog. conclu. 4., patetque in actu Fidei, dum est praxis Prudentiæ. Hoc autem sensu etiam actus Intellectus, à Logicâ regulatus, est opus exterius. Resp. 2.: loquitur D. Thomas, non de omni practico verè tali, sed de solo practico mechanico, seu factivo, vt interpretatur M. Sanchez Dominicanus q. 16. proœmial.: de quo iterum inferius. Quod additur, extrâ rem est: nam illud *interius opus Intellectus* non est opus, quod sit obiectum habitus speculativi, sicut est Logicæ; sed est ipsemet actus proprius, quem physicè operatur habitus speculativus, qui habitus, licèt hoc sensu operativus sit, non idè est practicus, propter dicta n. 7. & 8. Hanc esse mentem D. Thomæ, patebit legentii.

11 *Obijc. 3.:* Omnis Facultas practica, vel est factiva, vel activa, vt sumitur ex Aristotele (b); sed Logica non est factiva, cum non versetur circa actiones externas; nec est activa; quia scientia activa, vt ait ibidem Aristoteles, est circa ea, *quorum principium est electio, & idem est agibile & eligibile;* electio autem est actus Voluntatis, qui respicitur, non à Logicâ, sed ab scientijs moralibus, quæ idcirco *activæ dicuntur*, vt notat D. Thomas (c). Logica ergo non est

practica. Resp. Logica est scientia activa, versaturque circa ea, quorum principium (non quidem elicivum, aut meritorium formale, vt in operibus virtutum, sed imperativum, aut applicativum) est electio: nam, vt inquit P. Vazquez (d), nulla operatio rationis, qualis est constructio syllogismi, dirigitur, aut fit ab aliâ operatione Intellectus, nisi mediâ electione; nam ex electione applicat homo Intellectum ad faciendum hunc vel alium syllogismum.

12 Nec te moveat quod irati reponunt Carmelitæ discalceati Complutens., hoc Vazquij *argumentum indignum esse, cui Philosophus respondeat.* Modestissimè quidem. Sed quid mali continet infelix? Probat, inquit, nullam esse scientiam speculativam; siquidem omnes actus cuiuscumque scientiæ fiunt à nostro Intellectu liberè, & mediâ motione, seu imperio voluntatis. Addunt (vt, quæ sunt benignitate, respondere dignentur argumento, licèt indigno), dictum Aristotelis debere intelligi de operibus, quæ per se & formaliter ab electione procedunt, quæ constat esse opera virtutis, quibus intrinseca est moralitas, & libertas.

13 Sed finge, Lector, me velle paradoxum hocce, *Ars citharizandi non est practica;* argue ita probare: Ars ista non est factiva, vt ex Aristotele patebit num. sequenti; aliunde non est activa, cum non versetur, circa ea, quorum principium est electio: ergo non est practica. Dices cum Vazquio, eam artem esse activam, quia citharizatio non dirigitur ab

In-

Intellectu, nisi mediâ electione. Tum, si in te insurgerem totâ indignatione Discalceatorum; nonnè risu exalceatus abires? Sed siltē precor: nam tua ratio probat, nullam esse scientiam speculativam. Minimè, inquires: nam licèt dependentia ab electione sit conditio requisita ad obiectum artis practicæ, reperiturque in actu citharizandi, non idè est conditio se solâ sufficiens. Omnis homo caput habere debet; nec tamen quidquid habet caput, est homo. Hæc ergo conditio practicam arguit facultatem, quæ aliunde respiciat obiectum operabile modo operabilis; qualis est Logica, vel ars citharizandi; & qualis non est alia quævis scientia, v. g. Metaphysica, cuius habitus non est operativus sui obiecti, licèt physicè operetur suos actus ex electione voluntatis; quod non est ad rem.

14 Aristoteles verò nomine artis vel scientiæ *activæ* intelligit quidem præcipuè morales scientias & prudentiam, sed non solas, vt nec D. Thomas. Tum quia Philosophus *actiones* vocat omnes operationes immanentes, v. g. velle, intelligere, videre, vt notavit D. Thomas in 1. Ethic. Lect. 1., & sæpe alias: vnde sequitur, quod non solum circa actus Voluntatis, sed etiam circa actus Intellectus dari potest scientia *activa*. Tum quia id nominis etiam extendit ad actiones transeuntes, è quibus non remanet aliquid opus factum. *Facientium, & agentium* (inquit L. 1. Magn. Moral. cap. ult.) *non idem factile, & actile.* Nam *facillium, præter facturam finis superest alius: sicut dignificativa...*

finis, præter facturam, domus est... At in eis, quæ sub actionem cadunt (practica vocantur Græci), præter actionem, nullus est alius finis: vt præter citharæ modulatum, finis non est alius: sed id est finis, exercitium, & actio. Vbi planè vides facultatem *activam*, quæ non sit circa eligibile in sensu Carmelitarum, videlicet artem citharizandi, cuius opus certè non ita ab electione procedit, vt ipsi intrinseca sit moralitas, & libertas. Vid. P. Vazquez loc. cit. n. 15. 16. 17., vbi varios hac de re Philosophi textus aptè conciliat.

15 *Obijc. 4.:* Logica non propriè dirigit demonstrationem: ergo non est practica respectu illius, proindeque nec aliorum actuum. *Prob. Antec.:* nam in primis non dirigit præmissas: tum quia istæ plerumque sunt de materiâ alienâ, quæ ad alias scientias spectat, non ad Logicam: tum quia sunt propositiones evidentes, quibus Intellectus necessariò assentitur; & nulla ars dirigit operationes necessarias, quæ Voluntatis imperio non subsunt. Deinde nec dirigit conclusionem, cum hæc positæ præmissis necessariò resultent, & nequeat à Voluntate imperari, nisi præcognoscatur; si autem præcognoscitur, iam existit priusquam imperetur. *Resp.* Hoc argumentum non prodest Thomistis, qui directionem Logicæ, non solum agnoscunt, sed simpliciter necessariam dicunt ad demonstrandum; & saltem valde vilem esse, nullus Thomista, vel Scotista negat.

16 *Quare neg. Antec. Ad prob. resp.* Logica dirigit præmissas demonstrationis cuiuslibet, non quantum ad materiam, sed quan-

tum ad formam artificiosam in Figurâ, & Modo: dirigit item, vt proposita variâ materia enuntiatio- nes eligantur primâ, immediatâ, notiores, &c., iuxta doctrinam demonstrandi. Nec obstat eviden- tia: nam, terminis evidenter ap- prehensis, saltem indifferens est Intellectus, vt potius præciet A de B, quam è conuerso, vt aliquod fincathegorema detrahat, vel addat, &c.; quam indifferenciam deter- minat Voluntas præuenta regulis. Conclusio etiam à Voluntate pen- det: vel quia ex præmissis non ori- tur necessariò quoad exercitium, vt multi docent; vel quia saepe indif- ferens est, vt directâ, vel indirectâ prodeat. Nec, vt imperetur, debet prænosci iudicativè, sed apprehen- sivè; ex quo non sequitur, quòd præexistat ante imperium. Imò, etsi prorsus necessariò resultat ex præmissis, cum tamen hæc pendeant à Voluntate, conclusio evadet vo- luntaria mediatè, & in causâ, quod sufficit ad rationem praxeos. Sic sanitas est praxis Medicinæ, licèt applicatâ virtute medicamen- torum necessariò resultat. Conclusio tamen, vt hoc obiter notem, praxis est respectu regularum Logi- cæ, non respectu præmissarum; hæc quippè movent, sed non diri- gunt ad conclusionem formalem, cum non illam, sed eius obiectum implicite cognoscant.

17 *Objic. 5.*: scientiâ, cuius finis est veritas, est speculati- va, vt patet ex dicto Philosophi sup. cit., *Speculativa finis, veritas*; sed finis Logicæ est veritas; ergo, &c. *Prob. Min. 1.* ex D. Augustino de Princip. Dialect. cap. 7. vbi Dialecticam innuit esse *propter ve- ritatem diiudicandam*: & L. 8. de

Civit. cap. 4., Philosophiam divi- dit in tres partes: *vnam moralem, que maxime in actione versatur: alteram naturalem, que contemplationi deputata est: tertiam rationalem (nempè Logicam), que verum determinat à falso: que, licèt utri- que, idest, actioni, & contemplationi, sit necessaria, maxime tamen contem- platio perspectionem in sibi vendicat veri- tatis.* 2. ex D. Thomâ 2. 2. q. 51. ar. 2. ad 3. ibi: *Etiâ in speculati- vis alia rationalis scientia est Dialecti- ca, que ordinatur ad inquisitionem inventivam: & alia scientia demon- strativa, que est veritatis determinati- va.* En, vt Logicam & speculati- vam, & ordinatam ad veritatem docet.

18 3.: quia Logica vt finem intendit ignorantia fugam, vitationem errorum, & discretio- nem veri à falso: quod in summa est intendere veritatem. 4.: quia Logica perficit Intellectum vt spe- culativum. Tum quia Intellectus, vt speculativus, est indagator veri- tatis, quo in munere iuvatur Logi- cæ regulis. Tum quia Intellectus solùm est practicus, prout dicit ordinem ad appetitum, respicitque verum vt bonum, & agibile: hoc autem sensu non perficitur à Logi- câ, sed prout respicit verum vt verum, quo sensu est speculativus. *Confirm.*: Logica querit scire propter demonstrare; sed demonstrare est scire; ergo querit scire propter scire; quod proprium est scientiæ speculativæ. Vnde nihil prodest nostræ sententiæ, quod Logica intendat opus mentale; siquidem hoc opus est ipsum scire. Quare D. Thomas 1. 2. q. 57. ar. 3. ad 3. sic ait: *Etiâ in ipsis speculabilibus est aliquid per modum cuiusdam ope- ris,*

ris, *pura, constructio syllogismi, aut orationis congruæ, aut opus numeran- di, vel mensurandi.* Et idè quicum- que ad huiusmodi opera rationis habi- tur speculativi ordinantur, dicuntur per quamdam similitudinem artes, scilicet liberales. Eadem ferè repetit 2. 2. q. 47. ar. 2. ad 3., vbi Logi- cam supponit artem speculativam, & rationi speculativæ tribuit fac- turam syllogismi.

19 *Ad argum. dist. Mai.*: cuius finis est veritas de obiecto proprio, *conc.*; de obiecto alieno, *subdist.*: veritas vt purè speculabilis, *omitt.*; veritas vt artificiosè opera- bilis, *neg. Mai.* Similiter *dist. Min.*: finis Logicæ est veritas de proprio obiecto, *neg.*; veritas de alienis obiectis, non vt purè speculabilis, sed vt artificiosè operabilis, *conc. Min.*, & *neg. Conseq.*. Cum veritas (idest, *cognitio veras*; sic enim modò sumitur) dicitur finis scientiæ specu- lativæ, non est sermo de veritate qualicumque, sed de veritate cog- nitionis de obiecto proprio talis scientiæ: & sensus est, *Quod in speculativis scientiis nihil aliud queri- tur, quàm cognitio generis subiecti; sicut in Geometria intenditur quasi fines cognitio magnitudinis, que est subiectum Geometriæ: è contrario, in practicis scientiis intenditur quasi finis constructio ipsius subiecti; sicut in scientia edificativa, constructio do- mus, &c.* Hæc totidem verbis D. Thomas (e), ne Thomistæ dissentiant. Vide dicta n. 4. Quan- vis ergo Logicæ finis sit veritas sita in cognitionibus aliarum scientia- rum; cum tamen cognitiones istæ non respiciant obiectum Logicæ, nec à Logicâ respiciantur vt purè speculabiles, sed potius vt artificio-

sè operabiles, & constructibiles in formam syllogismi, &c.; iam Logicæ finis non est veritas sita in cognitione generis subiecti, sed potius constructio ipsius subiecti.

20 *Ad 1. prob. Min.*: D. Augustinus nihil contra nos pro- fert. Dialectica enim est *propter ve- ritatem diiudicandam*, seu propter iudicium veritatis, non quo ipsa iudicet suum obiectum, sed quòd ipsa respiciat vt obiectum artificio- sè operabile. *Determinat etiam ve- rum à falso*; tum circâ proprium obiectum, vt quævis alia scientiâ; tum circâ obiecta omnia, quate- nus docet vitare fallacias, & verum deprehendere per discursus artificio- sè constructos, quos vt obiectum operabile respicit. Est itè *secun- dum quid necessaria actioni*, & contemplationi, idest, scientiis practicis, & speculativis; è quibus contemplatio, idest, scientia specu- lativa, magis indiget Logicæ re- gulis, quia magis *perspectionem sibi vendicat veritatis.* Hæc tamen pers- pectio non pertinet ad Logicam, nisi prout est obiectum artificiosè operabile. *Ad 2.*: Logica, sicut Omnis scientia, seu speculativa, seu practica, est *determinativa veri- tatis* circâ suum obiectum (f), hoc discrimine, quòd speculativa sistit in tali veritate, practica verò illam ordinat ad constructionem sui obiecti; quem ordinem non denegat Logicæ D. Thomas. Quo autem sensu Logicam nu- meret in *speculativis*, dicemus infe- rius.

21 *Ad 3.*: tota illa fuga, vitatio, discretio, consistens in actibus aliarum scientiarum, inten- ditur à Logicâ tamquam obiectum

F 3 arti-

(e) Vid. suprà cap. præced. num. 12. (f) Vid. Aristot. 6. Ethic. cap. 2. & D. Thom. Lect. 2.

artificiose construendum ex directione regularum: quod non est intendere veritatem in sensu nobis noxio. *Ad 4.*: Logica per proprios actus, sive regulas, perficit Intellectum, prout ipse est dirigens ad motum, quo sensu Intellectus est practicus, ut aiebat sup. n. 7. D. Thomas. At per actus alienos, quos dirigit, perficit Intellectum tam speculativum, quam practicum, siquidem scientias omnes dirigit speculativas & practicas, quarum actus, etiam speculativi, sunt praxēs Logicæ, ut supra explicatum est. Probationes adiunctæ non vrgent. Nam etiam Intellectus practicus est indagator veritatis; nec evadit speculativus, nisi respectu illius obiecti, cuius veritatem indagat, ut in eâ velut in fine sistat. Non autem sic indagat veritatem obiecti Logici per actus Logicos: per hos enim respicit artificium Modi sciendi, non præcisè ut verum, sive ut cognoscibile, sed etiam ut agibile, & ut bonum bonitate, non morali, sed artificiali, adeoque ut appetibile, sive imperabile à voluntate non minus, quam artificium Musicæ, vel Picturæ. Vid. D. Thom. 1. 2. q. 57. ar. 4. Ubi quod nulla ars dicit ordinem ad appetitum rectum moraliter.

22. *Ad Confirm. dist. Mai.*: propter demonstrare proprium, neg. 3. propter demonstrare alienum, conc. Mai. 3. & Min. 3. & dist. Conseq. 2. propter scire proprium, neg. 3. propter scire alienum, conc. Conf. q. Logica scit, & demonstrat suum obiectum; sed hoc demonstrare & scire proprium non querit propter se ipsum, ut in eo sistat, sicut sistunt scientiæ speculativæ; illud

enim ordinat ad constructionem sui obiecti consistentis in demonstrare alieno, sive in demonstrationibus aliarum scientiarum. Recole solutionem num. 19. 3. nam idem est sensus huius, & illius obiectio- nis. Locus D. Thomæ parum fa- vet Thomistis, quidquid ipsi di- cant. Nam in primis non magis probat, Logicam non esse practi- cam, quam non esse propriè ar- tem, sed solum per quamdam simi- litudinem; & tamen hoc posterius non probat, iuxta plures Thomis- tas. Vid. Collegium S. Thom. Complut. q. 1. proem. ar. 4. §. 3. n. 240., ex quo locum istum expli- cuimus cap. 8. n. 5.

23. Deinde, non modò Logica, sed omnes artes liberales, ibi dicuntur speculativæ: & tamen apud Mathematicos notum est, Geometriam, & Arithmeticam dividì in speculativas, & practicas: & saltem Musicam, Rhetoricam, & Grammaticam (cuius opus, nempè constructio orationis congruæ, recensetur ibi), quis neget esse verè practicas? Itaque D. Thomas eo loci contraponit speculativum, non omni practico vero, & pro- prio, sed soli practico mechanico, factivo, & servili. Patet hoc, tum ex modò dictis. Tum quia conti- nuò addit, *Ad differentiam illarum artium, que ordinantur ad opera per corpus exercita, que sunt quodam- modò serviles.* Tum quia, eodem sensu dixerat ar. 1. eiusd. quæst. ad 1., practicum sumi ab opere exteriori, idest, per corpus exercito, ut intellexit M. Sanchez sup. citatus, utque manifestè patet ex ipso D. Thomæ 2. 2. q. 179. ar. 2. c. iunctâ q. 180. ar. 1. ad 3., & q. 182. ar. 3. Constat autem, dari praxim, quæ non

non sit opus exterius, v. g. actum Voluntatis. Dices: D. Thomas nusquam alibi clarius explicuit rationem practici, & praxeos. Resp. Soncinas, Thomista nobilis, L. 6. Metaph. q. 2. sic cenfer: *Quid verè & propriè sit praxis, non invenitur, S. Thomam expressè determinasse.* Præterea ex verbis D. Thomæ cita- tis cap. præced. n. 12. satis colligitur, praxim in communi esse quod- vis obiectum cognitionis intenden- tis constructionem eius. Vid. P. Lynce L. 2. Dialect. tract. 3. cap. 6., vbi, quàm multiplex sit accep- tio practici & speculativi apud Aristotelem & D. Thomam, eru- ditè demonstrat.

24. Ut aliàs obiectiuncu- las præcaveas, observa sequentia. 1. : procedere modo resolutorio, non est proprium solius scientiæ speculativæ; convenit quippè scientijs omnibus, etiam practicis, v. g. Philosophiæ morali, & Medicinæ, cum omnes demonstrant conclusio- nes per prima principia; quod est resolutorie procedere. Sola ergo scientia speculativa dicitur proce- dere modo resolutorio pure tali: practica verò superaddit modum compositivum, quia conclusiones, quas resolutorie probat, habent tendentiam utilem ad compositionem, seu constructionem obiecti. 2. : siquando cognitiones obiecto- rum in univèrsali vocantur specula- tivæ apud D. Thomam, & alios, sermo est de speculativo improprio, quatenus contraponitur practico vulgari, & experimentalì; consi- senti in cognitione singularium hic & nunc agibilium. De cætero, nulla est ars, etiam mechanica, quæ regulas practicas univèrsales (g) Vid. Colleg. S. Thom. Complut. q. 1. ar. 2. §. 5. n. 123.

non tradat: ipsa etiam dicta inna practica morum, univèrsalia sunt, ut *Vitium est fugiendum; Quod tibi non vis, alteri ne feceris.* Vide dicta cap. 8. n. 10. Dices: obiectum in univèrsali non est operabile. Resp. Est operabile operatione exercendâ, non pro statu abstractionis, sed pro statu contractionis; sicut homo in univèrsali est discursivus discursu exercendo pro contractionis statu. In his conveniunt etiam Adversa- rij.

25. 3. : etiam si referatur Logica, non ad actus Intellectus, sed ad Ens rationis Thomisticum, non idèò desinet esse practica; si- quidem intendit in obiecta intro- ducere illud Ens rationis, velut formam artificiosam in materiam, ut Thomistæ volunt. Dices: Ens rationis, cum nihil sit, non est operabile. Contra: licet nihil sit, est verè scibile, iuxta Thomistas: er- go & poterit esse operabile. Contra iterum: licet nihil sit, suo modo est ponibile, & Logica totò conatu curat illius positionem instar formæ artificiosæ, ut contendunt Tho- mistæ; qui propterea cognitionem fingentem entia rationis, vocant quodammodo practicam, & effi- vum instar ædificationis (g). Hoc autem sufficit, ut Logica sit practica; sicut practica est institutio signorum ad placitum, licet eorum forma sit Ens rationis apud Tho- mistas; & sicut practica esse potest cognitio dirigens ad puram omis- sionem liberam. 4. : etsi aliqua pri- ma principia, quæ Logica vitur, ut *Dici de omni, &c.*, *Quæ sunt ead- dem uni tertio, &c.*, sint formaliter speculativa; tamen dici possunt virtualiter, aut radicaliter practica, quæ

quatenus ex eis conclusiones practicae deduci possunt: quemadmodum ex hac speculatione, *Deus est summè bonus*, concluditur practice, *Ergo est amandus*: & ex Arithmetice speculationibus oritur Musica practica.

Difficultates contra reliquas Assertiones expediuntur.

26 *Contra 2. Assert. Objic.*: in Logicâ directâ definitiones, divisiones, & demonstrationes proprietatum Modi sciendi, non sunt actus practici: ergo plerique actus Logicæ directæ sunt speculativi. *Prob. Ant. c. 1.*: actus practicus est proxima regula operis, ex D. Thomâ q. 14. de Verit. ar. 4.; sed ex illis actibus nullus est proxima regula operis: tum quia nullus ostendit modum operandi, sed solam naturam operis: nemò autem artifex dirigitur ad operandum ex definitione operis, si modum ignoret. Tum quia non habent actus illi tendentiam præceptivam per gerundium, aut verbum *debet*, sic v. g. *Syllogismus ita construendus est*, vel *ita construendus debet*. Eorum igitur nullus est practicus. 2.: circa rem operabilem dari potest cognitio non practica, nec actu, nec habitu, sed *speculativa tantum*: sicut si artifex consideret domum investigando *passiones eius, genus, & differentias, & huiusmodi* ... Sed tunc consideratur *res ut est operabilis, quando in ipsa considerantur omnia, quæ ad eius esse requiruntur simul*. Hæc totidem verbis D. Thomas q. 3. de Verit. ar. 3. Vnde planè colligitur, prædictos actus Logicæ nullatenus esse practicos. *Confirm.*: quia si tales actus practici sunt, nulla ratio erit,

cur Mathematica differens de numeris, & figuris, utique operabilibus, non sit practica: nam quid ad rem differant actus isti, *Triangulus constat tribus angulis, Syllogismus constat tribus terminis?*

27 *Resp. neg. Antec.* Ad 1. *prob.*: D. Thomas, ut constabit legentibus, *proximam regulam operis* contraponit *causæ remote*, vel *occasione remote*, qualis sæpè sumitur ex cognitione obiecti non operabilis, v. g. immortalitatis animæ. Ac deinde talem regulam non adæquatè collocat in vno actu practico, sed in Intellectu prout considerante *ipsum operabile, & rationes operandi, & causas operis*: hæc autem consideratio plures actus includit, quorum quilibet dici potest proxima regula operis *incompleta*. Hoc igitur sensu *neg. Min.*, quin obtinent rationes adiunctæ. Nam in primis definitiones aliquæ satis ostendunt modum operandi, ut cum *Divisio dicitur, Oratio Totum in suas partes distribuens*. Deinde, si non modum ipsum, saltem ostendunt rationem modi: si enim rogetur *Logicus*, cur talem modum operandi servet, necessariò recurret ad definitiones, divisiones, ac demonstrationes proprietatum Modi sciendi, nè convincatur experientiâ potius, quàm intelligentiâ, & scientiâ ductus.

28 Similiter omnis Artifex per definitionem operis construendi iam incipit dirigi ad operandum; non tamen completè, & adæquatè, donec modum operandi noscat. In summâ, ratio cognitionis practicae magis quidem respundet in actu cognoscente modum operandi; qui actus idcirco dici solet

solet quasi antonomastice practicus, imò solus *proximè practicus*, cum ceteri circa naturam operis verlan-tes dicantur *mediate*, seu *remote* practici. Sed, cum hic actus haberi possit & per experientiam, & per scientiam, fit, ut licet possit esse *experimentaliter* practicus absque scientifico operis examine, tamen prout est *proxima regula intelligenter*, aut *scienter habita*, constituatur per omnes actus, quibus scientia practica suum opus accuratè discutit. Et alioqui nulla esset scientia practica, quæ non haberet plerosque actus speculativos, contra quod ferè omnes docent de Philosophiâ morali, & Medicinâ, in quibus apertè instatur obiectio.

29 Tendentia expressè præceptiva per gerundium in *dum*, aut quid simile, minimè necessaria est ad actum practicum (h). Tum quia plerique actus Ethicæ, & Medicinæ, non ita tendunt. Tum quia alioquin omnes artes mechanicas posset quisque pro libitu reddere speculativas, efferendo scilicet earum actus per modum indicativum: & similiter Mathematicas omnes efficere practicas, tendentiam addendo præceptivam. Dices: ergo actus practicus, & speculativus non differunt ex modo tendendi, sed tantum ex obiecto. *Neg. Conseq.*: quia ex obiecto attacco sub ratione operabilis, refunditur in actum modus tendendi practicus, idest, tendentia per se ordinabilis ad operandum, quæ dici potest *virtualiter* præceptiva, quatenus facile, sed cum rationabili fundamento, reduci potest ad præceptivam *formaliter*. Id quod in actibus

scientiarum semper oritur ex diversa indole obiecti, ut mox attingam.

30 Ad 2. *prob.*: D. Thomas non ibi loquitur de practico in genere, sed de solo practico ideali, quod reperitur in eâ cognitione, qua Artifex sibi format in mente ideam, sive exemplar totius operis. Patet hoc: tum ex contextu illius artic.: tum ex verbis illis, *Quando considerantur omnia, quæ ad eius esse requiruntur simul*; non enim quævis cognitio practica, sed sola idealis, considerat omnia simul requisita ad opus, v. g. ad domum. Tum maximè ex eodem D. Thomâ Opusc. 70. q. 5. ar. 11. ad 4., ubi de Medicinâ sic loquitur: *Cum Medicina dividitur in Theoricam, & practicam, non attenditur divisio secundum finem: sic enim tota Medicina sub practica continetur, utpotè ad operationem ordinata. Sed attenditur prædicta divisio secundum quod ea, quæ in Medicinâ tractantur, sunt propinqua, vel remota ab operatione. Illa enim pars Medicinæ dicitur practica, quæ docet modos operationis ad sanationes, sicut quòd talibus apostematibus sunt talia remedia adhibenda. Theorica verò dicitur illa pars, quæ docet principia, ex quibus homo dirigitur in operatione, sed non proximè; sicut quòd virtutes sunt tres, & quòd genera febrium sunt tres. Vnde non oportet, ut si alicuius activæ scientiæ aliqua pars dicitur theorica, quòd propter hoc illa pars sub speculativâ scientiâ ponatur. Hæc D. Thomas; quæ ideò ad longum exscripsi, quia Logicæ*

(h) Vid. PP. Hurta do disp. 2. Logic. sect. 2., & Mauri quæst. proemial. cap. 4. §. 1.

applicata solutionem continent totius argumenti cum probationibus. Pro alijs Vid. P. Oviedo contrav. 2. Logic. punct. 5.

31 Ad *Confirm.* Mitto quod apud Mathematicos Arithmetica Supputatrix, & Geometria pars, quæ Geodesia dicitur, practica sunt. Item, quod graves Philosophi censent, plures insuper actus Matheos generalis esse practicos, atque etiam nonnullos Physica, Animastica, & Metaphysica. Nec curo multiplex discrimen, quod alij excogitant inter actus Mathematicos, & Logicos. *Inso* primùm in actibus Ethicæ, & Medicinæ, secundùm partem theoreticam, quæ maior est: in his enim eadem militat difficultas. Deinde *resp.* cum Lynceo nostro Lib. 7. Metaph. Tract. 5. cap. 2., actus Mathematicos, licet obiectum operabile respiciant, & forte etiam modum, seu tendentiam habeant utcumque vtilem ad operandum, non esse practicos ex defectu finis; quia nec ordinantur, nec sunt congruè ordinabiles ad finem operationis. Ratio: nam in scientijs humanis quoties obiectum operabile tale est, ut quæ veritates de ipso deteguntur, digniores & appetibiliores sint ratione sui, quam ratione executionis obiecti; tunc veritates istæ non sunt per se ordinabiles ad executionem ut finem, nec ordinatè appetibiles propter operationem velut principaliter quæsitam; ut patet ex ipsâ naturâ mediij, & finis. Tales autem esse veritates Mathematicas, probat citatus Auctor, & benè norunt, quibus penetrabilia Matheos adire contingit.

32

Ex aduerso, quoties obiectum operabile non est magnopere dignum scitu, nisi gratiâ executionis; tunc veritates de ipso detectæ, practicae sunt, utpotè ex se appetibiles propter operationem. Id accidit obiecto Logicæ, quod certè non esset dignum sciri tanto labore, & temporis impendio, nisi quia executio ipsius vtilissima est. Quid enim refert scire, quibus terminis constet, qualvè figuras, & modos admittat Syllogismus, nisi ut in praxi benè discurremus, facilèque scientias assequamur? Idem ferè contingit obiecto Ethicæ, Medicinæ, & artium externarum, quod vtilius est prout in praxi positum, quam prout purè scitum, aut cognitum. Hinc scientia practica dicitur tendere in obiectum *operabile*, seu *ut dirigibile*, idest, ut dignum cognosci operationis gratiâ, ut dignum sciri propter vtilitatem directionis. Hinc etiam, cum tale obiectum cognoscitur sub formalitate non conducente ad operandum (v. g. obiectum Logicæ sub ratione entis realis, qualitatis absolutæ, actus vitalis, &c.), non cognoscitur practicè; quia cognitio ista non est congruenter appetibilis propter operationem. His obstare video difficultates explicatu dignas. Sed magis obstat iam nimia prolixitas. Vid. Lynce. cit.

33

Tandem contrà vltim. *Affert. Objic.*: Logica, prout consuetâ methodo traditur, & prout comprehendit reflexam, & directam, est vna scientia: ergo nequit esse partim practica, partim speculativa. *Prob. Consequ.*: quia Practicum, & Speculativum, sunt differentie essentialiter oppositæ, quæ

quæ nequeunt adunari in vnâ specie facultatis, sicut in eadem animalis specie coniungi nequeunt rationale, & irrationale. Hoc argumentum vrgent Thomistæ contrà nostros Auctores asserentes, Logicam esse simpliciter practicam, & secundùm quid speculativam. Sed facilè repelluntur. Tum exemplo Sacræ Theologiæ, quæ iuxta D. Thomam 1. p. q. 1. ar. 4. complectitur vtramque differentiam. Tum quia apud nos Logica non est simplex habitus, sed multiplex, proindeque penès diversos habitus & actus facile poterit eas differentias conciliare, non quidem inconnexè, aut inordinate, sed potius congruenter, cum actus speculativi quodammodò viam parent ad practicos. Tum etiam, quia licet purè practicum opponatur speculativo, sicut purè vegetativum sensitivo; non ita practicum in communi: quare poterit cum speculativo coniungi in aliqua specie scientiæ, sicut in homine vegetativum sensi-

tivo coheret. Vid. PP. Peynado, & Quiros.

34 Quod atinet nostram Assertionem, Logica prout complectitur reflexam, & directam, itemque disputationes proprias, & alienas, non est propriè vna, præsertim apud Thomistas, qui Metaphysicam ferè totam Logicæ admiscet. Est ergo vna scientia vnitare cuiusdam cognationis, quæ diversos fines admittere potest respectu diversorum actuum, & habituum, maximè quando vnus finis prævalet, nempe finis operationis, qui in Logicâ naturalis est, cum finis speculationis sit velut advena. Hæc illustrari possunt aperta auctoritate D. Thomæ 2. 2. q. 179. ar. 2. in corp., & ad 2., vbi cum vitam contemplativam, & activam differre inter se dicat, sicuti differunt practicum, & speculativum; tamen agnoscit medium ex vtrâque vitâ compositum, sicut tepidum ex calido & frigido, & pallidum ex albo & nigro.

DISP. II.

De Obiecto Logicæ.

DISPUTATIONIS huiusce materia, cùm per se implexa & vocibus obicurata, tum acri ingeniorum dissidio prolixa, iustum ferè Tractatum merebatur. Sed, quia merito isto pretiosiora sunt tempus & breuitas, hac vnâ contentus Disputatione, selectiora tantummodo, & vtiliora conabor eruere; quoad possim, è tenebris vocum, & opinionum; quarum plures, aut antiquatas, aut ferè contemptas, vel omittam penitus, vel nonnisi leviter attingam.

CAP. I.

Quid, & quotuplex sit Obiectum in communi, summam præmittitur.

O Biectum, prout nunc accipitur, si etymon spectes, illud est, quod ob oculos iacitur, vel sub aspectum ponitur: à visu enim, qui notior est nobis, origo nominis tracta videtur. Si verò rem significatam univèrsim attendas, obiectum est, *Quod suis actibus attingit potentia intentionalis*, sive illa sit spiritalis, ut Intellectus, & Voluntas, sive materialis, ut quævis potentia sensitiva hominis, aut bruti. Sic Color obiectum est potentie visivæ, Sonus auditivæ; Veritas Intellectus, Bonitas Voluntatis. Sola potentia propriè respicit, aut attingit Obiectum, sicuti sola propriè intelligit, amat, videt, &c.: sub eius tamen auspicijs actus etiam, & habitus Obiectum habere dicuntur: actus, quia Obiectum respiciunt *ut quo*, sive ut actuales tendentiæ, quibus potentia respicit Obiectum: habitus, quia potentiam ad actus eliciendos adjuvant. Unde Obiectum eorum actuum, ad quos concurrunt habitus artium & scientiarum, habitus ipsi cognoscere, & considerare dicuntur, locutione quidem impropria, sed usitatâ.

2 Obiectum sic adumbratum, aliud est *actuale*, sive *in actu secundo*, aliud *aptitudinale*, sive *in actu primo*. Actuale est, quod de facto attingitur: aptitudinale, quod est attactile, vel, ut aiunt, attingibile, idest, aptum ut attingatur.

Sed nota, Obiectum constitui *actuale* ab actu attingente, velut à formâ: nam idem est, colorem esse *obiectum actuale*, ac esse *actu visum*, quæ denominatio visionem involvit ut formam. Unde visio fertur in obiectum specificativè sumptum, non reduplicativè *prout actuale*, ita ut actualitas ex parte rei visæ statuatur; neque enim visio fertur in se, vel semet simul cum colore videt. Illa tamen reduplicatio vera est, si tantum significet, obiectum reddi actuale per visionem exercitè. Denominatio quoque obiecti *aptitudinalis*, vel *objicibilis*, erit purè intrinseca, si tantum significet intrinsecam rei capacitatem, ut attingatur, actum possibilem connotando tanquam purum terminum: erit verò extrinseca, si actum possibilem reduplicet ut formam.

3 Obiectum præterea dividitur in *adequatum*, & *inadequatum*, vel, quod idem est, in *totale*, & *partiale*. Divisio hæc pro singulis etiam actibus deservire potest. Sed præcipuè adhibetur propter scientias, & potentias. Itaque obiectum adequatum est, quod respicitur, aut respici potest per collectionem omnium actuum alicuius potentie, vel scientie: inadequatum verò, quod per aliquem, aut aliquos actus tantummodò. Dices: divisio ista videtur impropria, & contra regulas dividendi, cum alterum membrum in altero includatur, ut pars in toto. Fateor: sed claritatis gratiâ frequenter usurpatur. Vindicari forsân à vitio poterit ex Summul. disp. 3. cap. 6. n. 3.

4 Omnium verò celebratissima est divisio Obiecti in *formale*, & *materiale*. Quæ divisio cum subdivisionibus annexis tam variè ex-

explicatur ab Auctoribus cuiusvis Scholæ, ut vix duos inter se per omnia consentientes invenias. Summatim hic dabo, quæ selectiora videbuntur, tam de re ipsâ, quam de modo loquendi. Est igitur Obiectum formale, *Quod propter se attingitur*; materiale verò, *Quod attingitur propter aliud*, seu ratione alterius. Exemplum vulgare præbet ægrotus, dum scissionem venæ propter sanitatem amat: cuius amoris obiectum materiale est scissio venæ, quæ non ratione sui, nec propter bonitatem sibiimet intrinsecam amatur, sed tantum quia utilis est ad sanitatem obtinendam: ipsa verò sanitas est obiectum formale, quia propter se, & sibi propriam amabilitatem expetitur. Notum etiam exemplum præbet actus Fidei, quo pœnas Inferni credimus propter auctoritatem Dei revelantis: necnon actus Charitatis, quo proximum, etiam inimicum, diligimus propter Deum summè dilectum.

5 Sed dubium est, quid in definitione formalis Obiecti denotet *Ly propter*? Communis, & vera resolutio est, idem significare, ac *per se & ratione sui*, vel clarè, idem ac *ex proprijs meritis*, & *ratione intrinsece sufficientiæ*, & *proportionis*, quam in se continet obiectum, ut ad talem actum invitet, quin ab alio obiecto meritum, aut proportionem emendicet. Dices: hoc est confundere obiectum formale cum fine, vel cum obiecto attributionis, cuius obiecti proprium est, ut propter ipsum cetera considerentur. Adde, quòd præmissis assentimur propter conclusionem; quæ tamen non est obiectum formale præmissarum. Resp. Particula *propter* non

semper significat finem, sed generaliter quidquid redditur pro ratione actus; & in præsentī sonat quidquid reddi potest pro sufficienti ratione obiectivâ, cui directè innitatur actus, totaque ipsius securitas, vel adhæsiō; vel, ut passim dicitur, ratio ex parte obiecti desumpta, quâ interroganti, cur talis actus attingat obiectum?, directè satis fit per adverbium *quia*: ut cum dicis, *Fide firma credo pœnas Inferni, quia Deus impotens falli, & fallere, sic revelavit*.

6 Quanvis ergo particula *propter* contracta ad actus Voluntatis denotet finem, eo quod respectu Voluntatis omne obiectum formale rationem finis habeat, ut communiter asseritur: at ut à Voluntate & Intellectu præscindens, tantum significat rationem obiectivam modo explicatam. Sic, ut retorqueatur obiectio, non solum dicimus, Intellectum assentiri præmissis propter conclusionem, sed etiam, & frequentius, assentiri conclusioni propter præmissas. Ubi primum *propter* denotat finem; secundum verò, obiectum formale. Quod attinet obiectum attributionis (quod non reperitur in potentijs, sed in scientijs), illud iuxta plures non distinguitur ab obiecto formalis scientiæ. Hæc tamen indistinctio non necessariò sequitur ex definitione obiecti formalis prout superi explicatâ.

7 Nam, cum dicitur, omnia in scientiâ considerari propter obiectum attributionis, *Tò propter* determinatè denotat ordinem ad finem, qui ordo in actibus Intellectus non est ordo ad obiectum formale, nisi forsân in sensu improprio, quo solet obiectum quodvis

appellari finis, id est, terminus. Vel certe, licet omne obiectum formale dicatur finis, non omnis finis est obiectum formale omnium, quæ ad ipsum ordinantur. Sic enim assensus principiorum ordinatur ad conclusiones, prima operatio Intellectus ad secundam, & secunda ad tertiam, utique tamquam ad finem, quem pro obiecto minimè respiciunt. Imò & in Voluntate virtutes morales, præsertim infusæ, ex se referuntur ad Deum ut finem, quin Deum respiciant pro obiecto formali. Cohæret ergo quod aliquid attingatur *propter se* tamquam obiectum formale, & tamen dicatur eodem actu attingi *propter aliud* tamquam finem ultimum, aut obiectum attributionis.

8 Obiectum formale subdividitur 1. in *motivum*, & *purè terminativum*. Motivum (quod etiam terminativum est, sed non purè) est, quod dat esse actui, vel in genere causæ finalis, ut in potentijs appetitivis; vel in genere causæ efficientis, ut in potentijs cognoscitivis, quibuscum influit in actum vel per se, vel per speciem sui, iuxta illud, *Ab Obiecto & potentia paritur notitia*; vel saltem per identitatem realem, ut in actibus Divinis, de quibus Theologi. Purè terminativum est, in quo actus invenit rationem sufficientem, cui innitatur, quanvis inde nullatenus accipiat esse. Tale censetur obiectum huius actus, *Quodlibet est vel non est*; aut rale saltem obiectum esset color, si absque proprio influxu videretur, Deo supplente speciem. Alij obiectum formale renuunt vocare *purè terminativum*, & hoc nominis referant obiecto materiali. Formale vero dividunt in *motivum physicè*, &

motivum intentionaliter; quo posteriori membro comprehendunt id, quod modò *purè terminativum* vocabamus. Huic modo loquendi suffragatur usus, quo passim pro eodem accipimus obiectum formale, & motivum.

9 Subdividitur 2. in *intrinsicum*, & *extrinsecum*. Formale intrinsicum est, quod immediate terminat actum: extrinsecum verò, quod non terminat actum, cui comparatur, sed alium actum præcedentem, à quo ipse oritur, vel determinatur. Sic obiectum præmissarum erit formale extrinsecum respectu conclusionis, si hæc non reflectat in illud.

10 Subdividitur 3. in *formale quod*, & *formale quo*, vel *sub quo*. Partitio ista, quæ variè à varijs exponitur, potissimè accipitur per ordinem ad potentias, virtutes, & scientias totales. Quo sensu obiectum formale *quo* est *Formalitas*, vel *Ratio communis*, *vi cuius omne obiectum particulare redditur attingibile per actus alicuius potentie, vel scientie*. Id ipsum vocatur etiam *Ratio formalis sub qua*; quia sub eâ contineri debet aliquomodò quidquid potentia, vel scientia respicit; & quia sub eius auspicijs quasi militat omnis actus potentie, vel scientie. Formale *quod*, aliàs *Ratio formalis que*, est *Obiectum expressè attactum ab actibus quod identicè participat, seu contrahit rationem formalem sub qua*.

11 Exempla subijcio. Potentiæ intellectivæ formale obiectum *quo*, seu *ratio formalis sub qua*, est Veritas transcendentalis; quia reddit attingibile, quidquid attingit Intellectus. Quodvis autem particulare Verum, Ens, aut Bonum,

num; identicè participans, aut contrahens rationem Veri, est obiectum formale *quod*, dum expressè attingitur ex proprijs meritis. Eadem ex causâ Bonitas, aut Bonum ut sic, est *ratio formalis sub qua* respectu Voluntatis: quidquid autem expressè appetitur propter se est Obiectum formale *quod*. Item Color in communi est *ratio sub qua* tendit potentia visiva, quia nihil visus attingit, quod non sit coloratum: obiectum autem formale *quod* est albedo, nigredo, & cætera colorum species. Similiter in scientijs totalibus discurrendum. Nam Philosophiæ moralis *ratio sub qua* est *ratio Virtutis*, aut actus honesti in communi: formale obiectum *quod* est Iustitia, Temperantia, & qualibet species Virtutis expressè attacta. Pariter respectu Logicæ *ratio formalis sub qua* est artificium Modi sciendi, vel actum Intellectus ut sic, *Definitio* autem, *Divisio*, *Syllogismus*, est *ratio formalis que*, vel obiectum formale *quod*.

12 His adiungi solet *Ratio formalissima sub qua*, quæ supra *Rationem formalem sub qua* solum addit expressum respectum ad potentiam, aut scientiam, vocatur *que* etiam *Ratio obiecti ut obiecti*, vel *in esse obiecti ut attingibilis*, aut *scibilis*, cum *formalis sub qua* vocetur *Ratio obiecti ut res est*, vel *in esse rei*. Sic *Ratio formalissima sub qua* dicitur *Intelligibile* respectu Intellectus, *Amabile* respectu Voluntatis, *Visibile* respectu Visus, *Scibile*, vel *Dirigibile* in tali vel tali genere respectu Scientiarum, & Artium. Huiusmodi *Ratio*, licet implicite imbibatur in omni obiecto formali, tamen explicite nunquam attingitur à potentijs

materialibus; ut quæ reflecti supra semetipsas nequeunt; nec semper à potentijs spiritualibus; ut notavit D. Thomas 1. p. q. 16. ar. 3. ad 3.

13 Sed aliqua oportet observare. 1. in eodem obiecto reperiri potest multiplex *ratio formalis*, aut *formalissima sub qua*, vi cuius pertineat ea res ad diversas potentias, & scientias. V. g. idem actus Intellectus ad Logicam pertinet ut artificiosus, ad Animasticam ut vitalis; & est obiectum Intellectus sub ratione Veri, & Voluntatis sub ratione Boni. 2. eadem *formalitas* potest esse *ratio sub qua* respectu unius potentie, & *ratio que*, vel obiectum formale *quod*, respectu alterius. Sic color est *ratio formalis que* respectu Sensus communis, sive interni. Sic, dum Veritatem expressè diligimus, aut cognoscimus Deum esse misericordem quia bonus est, & veritas est *ratio formalis que* respectu Voluntatis, & bonitas respectu Intellectus.

14 3. iuxta plures, præsertim Thomistas, sola *Ratio formalis sub qua* vocatur propriè Obiectum formale: *Rationem* verò *formalem que*, vel obiectum formale *quod*, prout à nobis explicatum est, vocant ipsi obiectum materiale proprium, & per se. Hic loquedi modus, quia valde communis, habendus est præ oculis. Sed tamen, quòd *divisio*, & *explicatio* nostra præferenda sit, ex eo patet, quòd non sola *ratio sub qua* est obiectum formale actuum potentie; ergo nec potentie ipsius, quæ certè non respicit obiectum, seu formale, seu materiale, nisi medijs actibus. Constat Antecedens in actibus Voluntatis, v. g. spei, charitatis, iustitiæ, &c.

Et, quos inter se distingui ex obiecto formali, quis dubitet? Idem constat in actibus Intellectus, qui passim inter se differunt ex obiecto formali. Item in actibus potentie visivæ terminatis ad albedinem, & nigredinem. Eadem ratio est in actibus scientiarum, v. g. quibus Logica respicit in specie Definitionem, Syllogismum, &c. Atqui actus unius potentie, vel scientie, non inter se differunt ex ratione formali *sub qua*, cum omnes in eâ conveniant. Aliud ergo genus obiecti formalis admittendum est.

15 Ratio à priori: quia, dum homo v. g. propriam vitam diligit, non innititur solâ formalitate Boni transcendentalis, tamquam adæquato motivo, vel unicâ ratione obiectivâ, alioqui diligeret pariter vitam muris. Movetur ergo à ratione Boni prout contractâ ad talem speciem, ita ut ipsa talitas, vel differentia specifica munus etiam motivi, & obiecti formalis habeat. Et huiusmodi motivum specificum (quod certè nequit esse ratio formalis *sub qua*) vocamus obiectum formale *quod*. Dices: albedo non videretur, nisi esset color: ergo propter rationem coloris attingitur. Retorqueo: color non videretur, nisi esset contractus per aliquam differentiam: ergo color propter differentiam attingitur. Quare ratio coloris est necessariò requisita, imò unica ratio visionis in genere: non tamen est adæquata ratio visionis in specie, nisi prout conjuncta cum differentia albedinis, quæ etiam attingitur propter se.

16 4.: Obiectum formale vocari solet *specificativum*, idest, extrinsecus index, aut regula, ex

qua plerumquæ discernimus species actuum, habituum, & potentiarum inter se: aliter tamen, & aliter. Nam si actus unius potentie, vel scientie totalis, comparetur cum actibus alterius, eorum *specificativum*, seu *distinctivum* sufficiens, est ratio formalis *sub qua* (quæ tamen ex parte obiecti complectitur omne obiectum formale specificum): si verò inter se comparentur, *specificativum* erit unumquodque obiectum formale *quod*. Sic, ut bruta omnia specie differant ab homine, sufficit irrationalitas, tamquam *specificativum* intrinsecum: ut verò inter se discernantur, specificari debent ex differentijs rugibilis, hinnibilis, &c.. Hinc etiam potentia, & habitus infusus, à ratione *sub qua* specificantur; quia non habent partes, quæ possint inter se comparari per ordinem ad multiplex obiectum formale *quod*, actibus ipsis correspondens. Quare solum conferri possunt cum alijs potentijs, & habitibus, sub diversâ ratione formali tendentibus. At habitus constituentes unam totalem Scientiam, specificantur eo modo, quo actus; nempe ab alterius scientie habitibus, per rationem *sub qua*; inter se verò, per obiectum formale *quod*. Recole dicta disp. 1. cap. 6. à n. 3.

17 5.: Obiectum formale, cum de Scientijs est sermo, vocari solet *Subiectum scientie*, quia scientie considerationi subicitur, estque id, de quo scientia differt, & proprietates demonstrat. Quamquam strictè loquendo subiectum est, quod in conclusionibus scientie subicitur; obiectum verò comprehendit insuper quidquid de tali subiecto prædicatur. Subiectum scientie, si comparetur ad habitus particul-

ticulares; vel ad singulas actuum species, coincidit cum obiecto formali *quod*; si verò ad scientiam totalem, recurrit cum ratione formali *sub qua*, seu cum ratione communi obiecti in esse rei, quæ ratio semper est generica, ut in Metaphysicâ ratio Entis, in Ethicâ morum honestas, in Logicâ restitudo intelligendi. Quapropter ab Aristotele, & D. Thomâ obiectum formale totius scientie frequenter appellatur *Genus subiectum*. Porro tam obiectum scientie, quam subiectum, aliud vocatur *Attributionis*, aliud *Attributum*. Obiectum, aut subiectum attributionis illud est, cuius cognitio principaliter intenditur tamquam finis totius scientie, quem ad finem referuntur quodammodo obiecta reliqua: & hoc vocari solet antonomastice *subiectum scientie*, maximè cum additur *principale*, vel *primò intentum*. Sic se habet Deus in Theologiâ, & iuxta plures Demonstratio in Logicâ. Obiectum, aut subiectum attributionis dicitur omne aliud obiectum scientie, quod ad prædictum finem ordinatur. Sed de hac obiecti partitione inferius suo loco plura.

18 Iam Obiectum materiale subdividitur 1. in *intrinsicum*, & *extrinsicum*. Materiale *intrinsicum* (alijs *proximum* vocant) est, quod in se ipso, licet non propter se, terminat actum. Ita se habet inimicus, dum propter Deum diligitur. Materiale *extrinsicum* (apud alios *remotum*, *purè denominativum*, & obiectum *per accidens*) est, quod terminat actum, non in se, sed in aliquo realiter distincto, cui vnitur. Sic homo dicitur visus, quamvis non terminetur visio ad substantiam hominis, sed ad colorem ipsi vnitur. Subdividitur 2. in *immediatum*, & *mediatum*. Dicitur

Immediatum, quod immediate refertur ad obiectum formale; *mediatum* verò, quod ad formale refertur mediante alio materiali. Sic, dum appetis librum propter studium, & studium propter Cathedram, hæc est obiectum formale, studium materiale immediatum, liber materialiter mediatum. Alij materiale immediatum vocant formale respectu mediati.

19 Subdividitur 3. in *explicitum*, & *implicitum*. Materiale *explicitum* est, quod expressè attingitur, ut mysterium Fide creditum. Materiale *implicitum* est quævis formalitas realiter identificata cum obiecto, seu formali, seu materiali, quæ tamen sub propria expressione non attingitur. Sic, dum videtur albedo, ratio *qualitatis* videtur etiam, sed implicite materialiter. Sic, dum Logica respicit actus Intellectus, ut artificiosos, materialiter implicite respicit *vitalitatem*, aut *spiritualitatem*; quam secum identificant illi actus. Alijs tamen eiusmodi obiectum materiale *implicitum* displicet; nec immeritò.

20 Nam 1. sequitur, quod ratio formalissima *sub qua*, sit obiectum materiale, cum non attingatur explicitè, ut supra notavimus cum D. Thomâ: imò & ratio formalis *sub qua* non semper attingitur sub propria expressione; neque enim Intellectus, quoties intelligit, elicere debet hanc expressionem *Verum*, aut *Ens*. 2. Intellectus passim dicitur attingere, non *materialiter*, sed *formaliter implicite*, omnia prædicata superiora, quæ pertinent ad definitionem obiecti expressè attracti. V. g., dum cognoscis hominem, attingis formaliter implicite *Vivens*, *Corpus*, *Substantiam*, *Ens*; quin tamen sub

proprijs expressionibus attingas. Solum itaque dici possunt, & passim dicuntur *materialiter* attingi formalitates illæ, quæ cum alijs identificentur cum obiecto, nec expressè attinguntur, nec pertinent ad formalem conceptum obiecti ut expressè tacti. Sic, dum intuitu misericordix Deum diligis, attributa iustitix, immensitatis &c., non nisi *materialiter* attingi dicuntur. Hoc intellige de actibus potentix spiritualis. Si tamen de potentia materiali, v.g. visivâ, sit sermo, dici poterunt *materialiter* tacta etiam prædicata superiora, quæ pertinent ad conceptum formalem coloris: nam, cum talis potentia expressionem definitivam nec eliciat, nec resolvere curet in ea prædicata, sit, ut illa se habeant quasi de *materiali*, respectu potentix. Cæterum non est necesse *materialia* obiecta vocari.

21 Quæres, *utrum* dari possit obiectum formale sine materiali explicito? *Resp.*, posses; v.g. cum Intellectus solam cognoscit rationem *Veri* ut sic, aut Voluntas solam amat rationem *Boni* in communi. Dices: Obiecta *formale*, & *materiale* dicuntur per analogiam cum formâ, & materiâ physicis; sed omnis forma dicit ordinem ad materiam: ergo omne obiectum formale dicit ordinem ad materiale. *Resp.*: analogia ista præcipue sita est in munere specificandi. Nam sicut forma intrinsecè specificat compositum, & indifferentiam materiæ determinat; ita formale obiectum extrinsecè specificat actus, & potentias modo dicto, determinatque materialis obiecti indifferentiam. At secundum ordinem ad materiale non semper imitatur formale formam physicam.

22 Sunt qui velint, obiectum

materiale semper distingui realiter à formali; nam quod cum formali identificatur, vocant obiectum formale quod. Unde, si diligas Deum quia misericors est, Deus non erit obiectum materiale, cum secum identificet misericordiam, quæ est motivum formale. Alij satis communiter non ita loquuntur. Quidquid sit, instituto præsentis sufficit, si vocetur obiectum formale quod, non quidquid identificatur utcumque cum formali, sed quod rationem formalem *sub qua*, contrahit ad se, tamquam ratio specifica genericam, vel tamquam ratio inferior superiorem; quo modo Syllogismus v.g. contrahit Modum sciendi ut sic. Sed hic notandum, non solum obiectum materiale appellari *materiam propriam*, & *circa quam*: nam etiam formale obiectum vocatur passim eo nomine. Si ergo *materia circa quam*, attingatur ratione sui, erit obiectum formale; materiale verò, si ratione alterius, aut propter aliud.

23 Notandum insuper, Thomistas ferè convenire nobiscum in explicatione obiectorum formalis, & materialis: quamquam hosce terminos, *ratio formalis que*, *ratio formalis sub qua*, *Obiectum formale quo*, & *quod*, aliter plures accipiunt, præsertim cum agitur de unitate, distinctione, & specificatione scientiarum. Sed in decursu discrepantiam istam pro opportunitate norabimus. Nunc ad obiectum Logicæ vestigandum accedamus. Et quoniam in Logicis artefactis interveniunt voces, res significatæ, secundæ intentiones obiectivæ, & iuxta plures entia rationis facta, & potissimum actus intellectus; hæc omnia in examen ordine vocabimus.

CAP. II.

CAP. II.

Utrum voces sint obiectum directè, & per se consideratum à Logica?

1 **V**Oces esse obiectum Logicæ adæquatum, veteres aliqui censuerunt. Verum hæc sententia contempta nunc, & obsoleta iacet: imò iam olim irritam testatur vetus ille versiculus, in Rucelinum quemdam eius sententiæ patronum decantatus, *Quas Ruceline doces, non vult Dialectica voces*. Dubium tamen est, an voces sint obiectum Logicæ saltem partiale, ita ut hoc sensu dici debeant *obiectum formale quod*, vel *materiale proprium*, & à Logicâ *directè*, & *per se consideratum*? Hos terminos promiscuè usurpant Auctores in præsentis dubio. Nam qui partem negativam tenent, non modò negant voces munus obiecti formalis, sed etiam materialis proprii, per se, & directè tacti; solumque munus obiecti per accidens, sive indirectè, & reductivè pertinentis ad Logicam, attribuunt. Qui verò affirmativam tuentur, plerumque putant, à vocibus participari propriè rationem communem artificij Logici, ferè sicut ab actibus intellectus: unde voces alij vocant obiectum formale quod; alij obiectum materiale proprium, & per se, quia nomine obiecti formalis solam rationem communem intelligunt. Excipio Thomistas; qui, licet voces appellent obiectum materiale propriè, & per se pertinens ad Logicam, nolunt tamen esse obiectum *denominabile*, id est, in se recipiens rationem formalem artificij Logici, sed duntaxat *obiectum parè dirigibile* ad signifi-

candum Modum sciendi obiectivum. Hæc præ oculis habenda sunt; ne terminorum varietas in Auctoribus obscuritatem pariat.

2 Præterea notandum, voces humanas modò non accipi sono tenens; sic enim ad Animalem pertinent: unde M. Augustinus de Princip. Dial. cap. 5., *Verbum*, inquit, *sonat, sed quod sonat, nihil ad Dialecticam*: nec item secundum significationem qualicumque artificij præditam; nam textura vocum, ut est oratio congrua, nullâ sribilagine peccans, ad Grammaticam spectat; ut tropis, & figuris ornata, ad Rhetoricam; ut metro adstricta, ad Poësim. Accipiuntur igitur voces quatenus dispositæ secundum artificium Definitionis, Argumentationis &c., iuxta regulas, & præcepta Summarum.

3 Quo sensu voces esse obiectum Logicæ proprium, directè, & per se consideratè, affirmant cū alijs Spinula, Echalar, Caramuel, plures etiâ ex nostris cū Fonseca, & Lynceo, qui veteres non paucos allegat. Accedunt Thomistæ, præsertim Recentiores, ut Aguirre, Palanco, Baiona. Sententia verò negativa multò communior est in Scholâ nostrâ cum Eximio Doctore disp. 1. Metaph. sect. 4. n. 27.: & videtur etiam communis inter Scotistas. Hæc mihi probabilior est, &—

4 *Prob. 1.*: idè voces essent obiectum Logicæ proprium, quia in vocibus reperitur verè, & propriè Logicum artificium; sed hæc ratio est falsa: ergo &c. Maior continet fundamentum, quo nituntur plerique adversariorum. *Prob. Min.*: in vocibus non reperitur verè, & propriè artificium Modi sciendi; ergo non reperitur artificium propriè

Logicum. Consequentia patet: quia totum artificium Logicum in Modo sciendi, vel in eius partibus situm est. *Prob. Antec. 1.* generaliter: quia nulla oratio vocalis vi propria manifestat ignotum sine aliis ope manifestationis, detegendo menti rei essentiam, partes, aut proprietates; sed in hac manifestatione consistit artificium Modi sciendi: ergo &c. *Minor* in primis conspicua videtur: nam cum Modus sciendi definitur *Oratio ignoti manifestativa*, omnes intelligunt manifestationem, quâ posita obiectum necessariò desinat esse ignotum, seu fiat de ignoto notum: si enim in sensu composito manifestationis res adhuc manet incognita, quis dicat existere Modum sciendi verè Logicum? Huius ergo quidditas exigit manifestationem, quæ sine aliis manifestationis auxilio perferret detegat intellectui rerum essentiam, partes, aut passiones. Sanè manifestatio propria Modi sciendi debet esse forma auferens denominationem *ignoti*, cui contraponitur in definitione prædictâ: talis autem forma non est, nisi notitia, sive cognitio, quæ perseipsam tribuit denominationem *noti*.

5 Deinde *prob. Mai. ex Magn. Augustino* (a) sic aiente: *Verbis ut plurimum tribuam, admonent tantum, ut queramus res, non exhibent, ut noverimus*: ergo verbalis oratio vi propriâ, seu per se non detegit intellectui rerum essentiam &c.; quod enim per se talia detegit, proculdubio exhibet, ut noverimus. Urgetur Oratio purè vocalis, in primis non manifestat ignotum loquentis; hic enim iam prænoscit quod loquitur: aliunde nec manifestat audienti, nisi hic verba percipiat conceptibus ultimatis, quibus solis redditur noscens

(a) L. de Magistr. cap. 11.

quod sibi erat ignotum: ergo talis oratio, sine auxilio, & intervenuta conceptus ultimati, non reddit obiectum audienti notum: ergo per se, & in se non habet vim propriam Modi sciendi, sed ea vis tota residet in adiuncto conceptu. Et alioqui, si definitio vocalis proferretur nullo auditore percipiente, existeret Modus sciendi verè talis, vi cuius nemo sciret, aut cognosceret, nullaque essentia definirer esse ignota: quod ex terminis apparet absurdum.

6 Ratio à priori: quia voces (vt & quodlibet signum ad placitum) non aliter manifestant intima rerum, quàm excitando mentem audientis vt quærat obiectorum species, vel præhabitis vtatur, eliciendo cogniciones, quibus rerum intima noscat: neque enim, positus vocibus, & earum significatione præcisè, dicitur mens noscere, vel scire, quid, & quotuplex sit res, quævis proprietates habeat, nisi rem ipsam directè consideret, & per species aliunde habitas penetret. Hoc autem est intellectum excitari, vel admoneri verbis, vt sibi per proprios actus manifestet essentiam, aut proprietates rei, vt aiebat Augustinus: non tamen est obiecta menti detegi vi verborum propriâ, sed alienâ potius. Quemadmodum, qui milites excitat, vel admonet de adventu hostium, vt pugnent, non ideò vi propriâ, vel per semetipsum pugnat, aut vincit. Hinc nulla vocalis oratio est Modus sciendi, nisi improprie, vel remotè, occasionaliter, aut præsuppositivè, & instar picturæ cuiusdam, sicuti non aliter est modus cognoscendi, aut intelligendi. Solum ergo est proprie modus loquendi, modus admonendi, modus excitandi ad cognoscendum, & sciendum.

Prob.

7 *Prob. 2.* idem *Antec. Ipeca-* tim: in vocibus non proprie reperitur artificium Demonstrationis, aut Syllogismi: ergo nec vllius Modi sciendi. Consequentia constat paritate rationis. Antecedens verò expressè traditur ab Inventore artificij istius Aristotele (b) per hæc verba: *Demonstratio, non in oratione, quæ est extrâ, sed in oratione, quæ est in mente, consistit, quandoquidem neque Ratiocinatio in illa consistere videtur.* Nihil expressius. Subdit verò Philo sophus: *Cum enim semper adversus orationem, quæ extrâ est, per inficiationem obfetur, adversus eam, quæ est in mente, non semper.* Quibus in verbis continetur hæc ratio: Demonstratio verè talis debet ita convincere Intellectum, vt hic adversus illam non possit per inficiationem obfetur, id est, elicere actum negantem, aut contradicentem: id quod oritur, tum ex certitudine, & evidentia præmissarum, tum ex vi illativâ conclusionis: imò quilibet bonus Syllogismus, etiam probabilis, positus præmissis necessitat ad conclusionem, saltem quoad speciem, ita vt Intellectus non possit conclusionem oppositam elicere. Atqui nullus est syllogismus vocalis, cuius præmissis, & conclusioni non possit per inficiationem obfetur in eadem lineâ, tum ab audiente, tum à loquente, videlicet statim eliciendo vocalem orationem oppositam, vt experienti liquidum erit: ergo &c.

8 Universalis *prob. sententia* nostra 2. ex Doct. Eximio loc. cit., vbi sic loquitur: *Dialectica directè & ex instituto circa hæc* (voces, & scripta) *non versatur, vt circa proprium obiectum & materiam suam, sed ex consequenti, & quasi ex quadam concomitantia hoc præstat.* Cum enim voces

à conceptibus oriuntur, dum Dialectica conceptus dirigit & ordinat, consequenter docet, quibus verbis, seu qua verborum forma exprimendi sint. Verbis hæc subest probatio huiusmodi: Logica directè & ex instituto non dirigit voces: ergo voces non sunt materia ex instituto dirigibilis à Logicâ, proindeque nec proprium eius obiectum. *Prob. Antec.*: Logica directè & ex instituto dirigit conceptus, tamquam materiam principaliter dirigibilem, vt omnes Adversarij concedunt: ergo voces directè & ex instituto non dirigit. *Prob. conseq.*: positæ Logicæ regulis circa conceptus, ex consequenti, vel ex quadam concomitantia manent voces sufficienter directæ, & regulatæ quantum vltimè Grammaticam opus est: nam totum artificium vocale est ad normam intellectualis: vnde qui talem normam ex Logicâ didicit formare, & re ipsâ format, eo ipso, quin Logicam denuò consulat, facillimè formabit consequenter artificium vocale, si voces conceptibus exprimendis aptas, & earum syntaxim Grammatica in promptu suggerat, prout debet. Ideò, vt passim dicimus, qui rectè concipit, & vitiosè loquitur, vel Grammaticam nescit, vel in prudentiam peccat vltro volens. Si ergo Logica ex instituto dirigit conceptus, novas insuper regulas ex instituto non tradit circa voces, atque adeò nec eas ex instituto dirigit. Consequentia patet: quia nulla ars tradit ex instituto regulas pro materiâ, quæ iam præsupponitur ex regulis aliò tendentibus regulari quantum indiget, eiusque difficultas artificij postulat.

9 *Confirm. 1.*: Logica non regulat ex instituto scripturam, sive artificium Syllogismi scripti v.g., vt

(b) 1. Poster. cap. 8. ante medium.

fatentur plerique Adversariorum quia scilicet regulato artificio vocali, & supposita scribendi peritiâ, nemo iam potest in artificio scripto errare nisi volens: sed regulato artificio mentali, & supposita peritiâ Grammaticæ, nemo iam potest in artificio vocum errare nisi volens: ergo &c. Id ipsum patet in Grammaticâ, & Rhetoricâ, quæ formaliter, seu directè non agunt de congruitate, & ornatu scripturæ, non aliâ ex causâ, nisi quia directè regulant congruitatem, & ornatum vocum, quibus positis, nulla iam superest difficultas in scriptura, nisi quæ vincitur per artem scribendi.

Confirm. 2.: Architectura non respicit per se, directè, seu formaliter exemplar ædificij ichnographicè designatum in chartâ, nec item Astronomia spheram ligneam, nec Medicina corpus anatomicum, nec Musica tonorum notas; quamvis hæc omnia sic ad artes comparentur suas, ut voces ad Logicam, videlicet tamquam signa obiecti directè considerati, cuius instar exprimentur, aut cuius imitationem præferunt. Pariter ergo nec Logica directè & per se respicit voces. Exempla Antecedentis aliqui ex Adversarijs paritate convicti negant.

Sed videri possunt 1.: quia earum facultatum ratio formalis, vel artificio per se intentum, non participatur propriè ab illis obiectis neque enim in spherâ ligneâ reperiantur vera Astra, sicutque, & motus eorumdem; nec in tonorum motus vera ratio numeri sonori; & sic de cæteris. 2.: Quia alioquin eadem ratione sequeretur, quod omnes omninò artes, etiam frænofactoria, sutoria, sartoria, suorum operum artificio picturâ expressum respicerent formaliter, sive directè, & per se; quod est inauditum. Probatur sequela: nam pictura fræni, vel calcei, signum est etiam & expressio veri fræni, vel calcei, non minùs quam spherâ ligneâ respectu Cœlestis: potest etiam ob oculos posita iuvare tyrones earum artium, ut melius intelligant, & addiscant quidquid ipsis circâ verum artificio præcipitur. At non alia est ratio, cur spherâ ligneâ per se consideretur ab Astronomia, vel corpus anatomicum à Medicina. Et hinc roboratur efficaciter sententia nostra: nam qui Pictoriam artem benè novit, si aliunde verum frænum præ oculis habeat, vel eius conficiendi regulas norit, non aliâ directione indiget, ut frænum depingat: ergo pariter, qui Grammaticam benè novit, si mentale definitionem attendat, vel regulas eius ex Logicâ norit, non aliâ egebit directione, ut vocalem definitionem efficiat.

Denique sententiâ nostrâ prob. seclusis vocibus, & habitis regulis præcisè terminatis ad conceptus, Logica obtineret perfectè finem, ad quem est instituta: ergo Logica ex instituto non agit de vocibus. *Prob. Antec.:* Logica omnium confessione instituta est ad alias scientias acquirendas per actus artificiosè compositos; sed ad finem istum obtinendum perfectè esset instructus, qui Logicæ regulas præcisè terminatas ad conceptus benè nosset, v. g. qui illas haberet cœlestis infusus: ergo &c. *Prob. Min.:* nam scientiæ perfectè acquiruntur per actus intellectus: ergo, qui regulas istorum actuum benè nosset, piènè instructus esset ad scientias perfectè acquirendas.

Ex

Ex dictis inferes 1., voces à Logicâ regulari, non immediate in se ipsis, sed mediatè, & in conceptibus præsuppositis, quatenus ex attentione ad regulas conceptuum, vel ad conceptus ipsos iuxta regulas factos, facillimè potest ope Grammaticæ construi vocalis definitio, syllogismus &c.: & hoc est regulari voces indirectè, ex consequenti, & quasi ex quadam concomitantia, ut aiebat Eximius. Inferes 2., regulas Summularum, quatenus directè, vel expressè terminantur ad voces, pertinere partim ad Grammaticam, partim ad Logicam: ad Grammaticam, ut causam per se; ad Logicam, ut causam indirectam, aut conditionem, sine qua non. Patet: quia ad Grammaticum per se pertinet perfectè imitari conceptus, & eorum texturam, per voces & syntaxim; ut tamen imitetur conceptuum texturam Logicam præ alijs, pro conditione poscit, vel præhabere in mente conceptus iam Logicè formatos, ad quos attendat, vel prænosse regulas circâ conceptus ipsos: quâ conditione posita, Grammaticus ipse proprio Marte colligit regulas circâ voces ad normam Logicam disponendas. Unde Grammatica in hisce regulis est veluti discipula Logicæ, ex quâ, licet aliò intentâ, discit, quam verborum formam servare debeat.

Olim Apelles, pictorum princeps, opera sua proponebat in pergulâ transeuntibus, & ipse latens post tabulam, vitia quæ notarentur, auscultabat. Ferunt autem à sutore transeunte reprehensum, quod nescio quid in crepidis cuiusdam imaginis omisisset. Confestim Apelles crepidam emendavit ad palatum sutoris: sed cum hic emendatione superbus, postero die cavillaretur etiam circâ

trui, indignatus Apelles profligit è laquebrâ dicens, *Ne sutor ultra crepidam;* quod deinceps in proverbij abiit. In hac historiola vides, ut Apelles in pingendis crepidis se quodammodò sutoris discipulum agnoscat, licet in alijs eius monita respuat: quia scilicet ars Pictoria nequit sibi parere regulas pro crepidis exprimendis, nisi ex attentione ad regulas artis Sutoriæ, vel ad eius artificio: unde dici potest, picturam crepidæ, & eius regulas determinatas, & expressas, reductivè pertinere ad Sutoriam, tamquam ad causam indirectam. Sic ergo in re nostrâ discurrendum.

Inferes 3., prædictas Summularum regulas circâ voces non institui ex exigentiâ Logicæ, sed ex indigentia, vel commoditate Logici. Nam Logica non indiget regulis artificij vocalis, ut finem suum perfectè obtineat, ex n. 10.: nec aliunde, ut acquiratur ipsa; cum possit adquiri simpliciter inventione propriâ (ut ab Aristotele acquisita est magnâ ex parte), vel etiam per regulas voce Magistri expressas, quæ, non de vocibus, sed de solis conceptibus loquantur. Præterquam quod media, quæ tantum ex imbecillitate mentis humanæ requiruntur ad acquirendam scientiam, non ideò præcisè debent esse eiusdem scientiæ proprium obiectum; alioquin frequentatio Scholæ, vel etiam lectio librorum, foret proprium obiectum Theologiæ v. g. Solum ergo prædictæ regulæ institutæ sunt ex indigentia, seu commoditate Logicorum, idest, tyronum Logicæ studentium, qui multo commodius, faciliusque percipiunt regulas verè Logicas artificij mentalis, si prius exercentur in artificio vocali, & eius regulas addiscant.

G. 4

Hæc

Hæc autem tyronum tarditas, vel commoditas, per accidens est respectu Logica: quare voces appellari solent ab Authoribus nostræ sententiæ *Obiectum Logica per accidens*: certè vocari debent obiectum, non formale, non directè & per se consideratum; sed indirectè, redùtivè, & ex consequenti regulatum.

Solvuntur Obiectiones.

15 *Obj. 1.*: id, de quo Logica ex professo tractat, est eius obiectum formale, vel proprium; sed Logica tractat directè & ex professo de vocibus: ergo &c. *Prob. Min.*: Libri Perihermiæ, qui verè sunt Logici, directè de vocibus agunt, earumque proprietates demonstrant. Probatur: nam in Libris hæc differitur ex professo de Nōmine, Verbo, & Oratione, quorum definitiones, expressè de vocibus loquuntur, & quidem tanquam de obiecto propriè Logico; nam vt ibi monet Aristoteles (c), oratio vocalis enuntiativa præsentis est propria contemplationis, cura optativa, interrogativa, & aliæ ad Rhetoricam, vel Poësim spectent. Accedit 1. inscriptio ipsa *Perihermiæ*, quæ idem sonat, ac de interpretatione vocali. Accedit 2., quòd multiplex Terminorum divisio, suppositio, ampliatio, restrictio &c., vel vnicè, vel maxime cōveniūt vocibus. Accedit 3. quòd iuxta D. Thomam (d), *Significatio vocum, quæ est immediata ipsis conceptionibus Intellectus, pertinet ad principalem considerationem Logica.* Accedit 4. quòd tractatus de Prædicabilibus inscribitur apud veteres de quinque vocibus.

16 *Resp. neg. Min.* Ad prob. Libri Periherm. agunt de vocibus, non tanquam de obiecto propriè Logico, sed tanquam de signo, quo

meliùs intelligantur regulæ circa conceptus. Unde in adiunctâ probatione fateor, in ijs Libris expressè differi de vocibus: sed nego, Libros Periherm., quatenùs talia tractant, esse Logicos, nisi indirectè, & redùtivè: nego item, scriptos esse à Philoſopho tanquam de proprio Logica obiecto: quia enim obiectum Logica, vt potè in mente latens, videbat Aristoteles haud facile perceptum iri tyronibus in semetipſo, nisi priùs spectaretur in signo exteriori, & sensibili: idcirco discendum commodo consulens, Libros Periherm., eorumque regulas scripsit expressè terminatas ad artificium vocale, tanquam ad signum, & exemplar externum intellectualis. Non aliter ac Astronomus eclipsim Solis, eiusque incrementum, & decrementum, rudibus ostendit in aquâ pelvis, vbi faciliùs, quam in Sole ipſo, sustinet obitum. Huc faciunt exempla n. 9. & 10., quibus instatur obiectio: facit item doctrina secunda, & tertiæ illationis n. 12, 13, & 14.

17 Hinc Logica bifariam potest accipi. 1., quatenùs respicit proprium suum obiectum; atque ita solum continet regulas pro conceptibus, quorum artificium per se, & ex propriâ exigentiâ considerat. 2., quatenùs ab Aristotele, & deinde ab alijs Dialecticis, methodicè disposita, vt tyronum commodo disceatur; atque ita plures etiam regulas continet circa voces, quæ tamen regulæ sunt veluti per accidens respectu Logica ex num. 14: à Logica oriuntur vt à causâ indirectâ ex num. 12.; & magis pertinent ad Grammaticam; ex quâ ob finem prædictum eas introduxit in Logicam Aristoteles, sicut introduxit plurima exempla Mathematica,

(c) 1. Perih. cap. 4. (d) in 1. Perih. l. 7. 2.

82

& sicut passim in Metaphysicam, & Theologiam asciscuntur multæ regulæ, principiaque Logicæ. Huic affinis est acceptio tertia, quæ scilicet Logica sumitur prout applicata ad usum externè disputandi; quæ applicatio non est ex instituto artis, sed ex voluntate artificis, qui ex regulis conceptuum consequenter colligit, quâ sibi formâ sit disputandum vocibus: quemadmodum si quis Militarem artem applicet ad Torneamenta, & Hastiludia, vel Architecturam ad domos papyraceas.

18 Si ergo accipiatur Logica secundo modo, verum est, quòd ad Logicam propriè pertinent Libri Periherm., etiam quatenùs continent definitiones Nominis, Verbi, & Orationis vocalis, & quòd enuntiativa præsentis est propria contemplationis, necnon quòd significatio vocum pertinet ad principalem considerationem Logica. Cæterum, si Logica accipiatur primo modo, sicut accipitur in quæstione præsentis, nihil horum pertinet ad Logicam propriè, sed tantum indirectè, & redùtivè. Unde solutas habes argumenti Accessiones: nam vltima, vel eodem sensu explicanda est, vel per metonymiam intelligenda de quinque vocibus secundum obiectum ipsis correspondens, videlicet Genus, Speciem, Differentiam &c. Sic figurativè dicitur verbum id, quod verbo significatur, vt notavit D. Thomàs 1. part. q. 34. art. 1. C.

19 *Repl.:* Logica dicitur à Græco *Logos*, latine *Sermo*: eadem à Platone vocatur *Garrula*, & à Priscis, & modernis passim *Arts disputandi*; nemo autem disputat, nisi vocibus. Unde D. Augustinus ver-

bis num. 2. citatis addit: *Et tamen, cum de vocibus disputatur, præter Dialecticam non est; hæc enim scientia disputandi est. Confirm.*: Terminis verè Logicus dividitur in mentalem, vocalem, & scriptum; similiterque alia artefacta Logica dividuntur. *Resp.* Logica nomen dedit Græca vox *Logos*, prout idem valet, ac *Ratio*; vt testatur D. Isidorus (e) & alij communiter: vnde Logica dicitur *Philosophia rationalis*: item *Logos*, & *Sermo* in Sacrà Paginâ dicuntur de Verbo Divino, vti que intellectuâli, (f): vt etiam nomen *Verbum* magis propriè dicitur de conceptibus, quam de vocibus, iuxta D. Thomam (g). Adde quòd etymologia non semper consonat significati nominis: nam, vt idem Angelic. Doctor advertit (h), *Aliud est etymologia nominis, & aliud est significatio nominis. Etymologia attenditur secundum id, a quo imponitur nomen ad significandum: nominis verò significatio secundum id ad quod significandum nomen imponitur: quæ quoadque diversa sunt.* Id quod statim confirmat exemplis.

20 Quod Logicam Plato dixerit *Garrulam*, nihil probat: nam idem ipse Logicam divisit in *Dialecticam*, & *Rhetoricam* (i): imò & Aristoteles (k) *Rhetoricam* dixit esse *quasi propaginem Dialecticæ*. Num idcirco *Rhetorica* verè *Dialecticæ* pars erit? Quoties ergo ista dicuntur, accipitur Logica, non prout intenta in proprium obiectum, sed prout applicata ad usum externè disputandi, secundum conceptionem tertiã num. 17. Hoc sensu Logica dicitur *Arts disputandi*, & non solum disputare de vocibus (quod vnum ait D. Augustinus),

sed (e) *Etym. l. 2. c. 24.* (f) *Io. 1. c. 1. vid. Maldon. ibi. It. Heb. 4. v. 1. 2. vid. Cornel. lib. (g) 1. p. 4. 3. ar. 1.* (h) 2. 2. q. 92. ar. 1. ad 2. (i) apud D. Isid. loc. cit. (k) 1. *Rhetor. ad Theod. o. 2.*

sed etiam disputare vocibus, præter Dialecticam non est. Hæc tamen Ars, prout sic ad disputandam applicata, non est Logica propriè & directè, sed indirecta quædam Logicæ propago, quæ solum à Rhetoricâ differt, sicut in manu hominis pugnis strictus differt à palmâ distensâ, vt olim aiebant Zeno Stoicus, & Varro. Cæterum, si de Logicâ propriè dictâ loquamur, valet illud Aristotelis vulgo notum, *Logicus est ad se, Rhetoricus verò ad alios*. Mihi quod disputatio salvatur etiam in conceptibus Intellectus, sicuti *rationcinatio*: vt enim inquit S. Isidorus. L. 1. Different. num. 490., *Ratiocinatio est rationalis, subtilisque disputatio, atque à certis ad incertum indagacionem nitens cogitatio*. Iam ad *Confirm.*: diuisio illa termini non est vniuoca, sed impropria & analogâ, hinc sphæra Astriferæ diuisio in Cœlestem, & Ligneam.

21 *Obijc.* 2.: in vocibus verè & propriè reperitur artificium Logicum: ergo & ratio obiecti verè Logici. *Prob. Antec.* ex gr. in artificio Definitionis: hoc vocale complexum, *Animal rationale*, est verè, & propriè *Oratio explicans essentiam rei*: ergo verè continet Definitionis artificium. *Prob. Antec.*: Nam illud complexum in primis verè est *Oratio*, cum hæc definiatur ab Aristotele per vocem significatiuam ad placitum, vel generalius per signum: deinde verè *explicat* essentiam rei; quia signum instrumentale verè explicat, seu manifestat suum obiectum, alioquin non foret verè signum. *Confirm.* 1.: Logica directè respicit artificium definitionis mentalis, non quia est actus Intellectus (hæc enim ratio pertinet ad Animasticam), sed præcisè quia est ar-

tificium regulis definiendi conformè; sed hæc ratio militat etiam in artificio definitionis vocalis: ergo &c. *Confirm.* 2. Ars statuarum directè respicit suum artificium in quacumque materia inueniatur, siue in marmore, siue in iaspide &c.: ergo & ars Logica suum directè respiciet, siue in voce, siue in conceptu reperiatur. *Confirm.* 3. Logica non solum docet scire, sed etiam *docet docere*, & *docet discere*, iuxta M. Augustinus (1): sed per artefacta vocalia docemus, & discimus, licet per sola mentalia sciamus: ergo &c.

22 *Resp. neg.* 1. *Antec. & dist. secundum*: est oratio explicans &c., Grammaticè, *conc.*; Logicè, *neg. Antec. & Conseq.* Ad *prob.*: definitio Orationis, vt aacet in Summulis, non est propria Logicæ, sed Grammaticæ, prout hæc inserta est Logicæ tyronum gratiâ, vel prout à Logicâ indirectè regulatur, vt constat ex dictis. Neque item purè Logica est ea definitio, dum traditur per signum præcisum à formali & instrumentali. Debet ergo, vt sensum purè Logicum reddat, supponere signum pro interno & formali, quod est proprium Modi sciendi. Præterea vocalis oratio, *Animal rationale*, explicat essentiam rei admonendo vt queramus, non præstando vt noverimus, prout opus est ad Modum sciendi, proindeque ad definitionem verè Logicam. Vid. supra num. 5. Unde, quidquid sit, an signum ad placitum verè & propriè explicet, seu manifestet, vel an possit abstrahi ratio vniuoca signi à formali, & instrumentali; tenendum est, nullum genus explanationis, aut manifestationis, pertinere ad Modum sciendi, nisi in sensu composito il-

lius obiectum necessario desinat esse ignotum; quod certè non præstat signum ad placitum.

23 Ad 1. *Confirm.* Logica respicit artificium prout in conceptibus, non sub ratione vitalitatis, sicut Animastica, sed sub ratione signi formalis ordinatè manifestantis ignotum; quæ ratio non reperitur in definitione vocali. Ad 2. Artificium statuarum verè & propriè salvatur in quouis genere lapidum: at artificium Logicum, translatum ad voces, non formaliter manifestat ignotum, prout Logica intendit; adeoque deficit à proprietate Logici artificij. Ad 3. docere, & discere (quatenus hæc vocibus fiunt) docet Logica indirectè tantum, quia, dum regulas ad conceptus dirigit, facile inde colligunt Logici, quâ methodo & formâ verborum vti debent in Disciplinis tradendis, atque discendis.

24 *Obijc.* 3.: Voces vt dirigibiles in artificium Definitionis, aut Syllogismi, ad aliquam artem spectare debent vt obiectum proprium; sicut spectant ad Rhetoricam, & Poeticam, quatenus dirigibiles in artificium orationis ornatae, & metricæ. At sub eâ ratione non spectant ad Grammaticam, vt obiectum proprium: ergo ad Logicam. Consequentia recta est, cum non alia supersit ars, cuius ea dirigibilitas intersit. *Prob. Min.* 1.: quia in Grammaticâ nullus tractatus est, nulla regula de artificio Definitionis, aut Syllogismi, sicut nec de Genere, Differentiâ, Subiecto, Prædicato, Medio, & Extremis maiori & minori, prout hæc in vocibus considerantur à Summulistis. 2.: quia si rogetur Grammaticus, an hæc oratio, *Animal rationale*, sit hominis definitio: an constet genere & differentiâ;

dicet, ad se ita non spectare; cum tamen Dialecticus statim, quasi proprio ex munere, responderet. 3.: quæ mentalem definitionem hominis exprimeret his vocibus, *Animal rationale*, poneret artificium definitionis vocalis; & tamen non poneret artificium Grammaticum: ergo alterum artificium ab altero differt. Quod etiam è conuerso patet: nam, qui sic hominem definiret, *Quoddam viuens, cuius est proprium sentire, & discurrere*, peccaret in Logicam, & non in Grammaticam. 4.: Aristoteles, dum ad vsum Dialecticæ definit Nomen, Verbum, & Orationem, non vtitur definitionibus Grammaticis, sed alijs longè diversis.

25 *Resp.* Grammatica duobus modis spectari potest. 1. prout est in purè Grammatico; quo sensu est Grammatica generalis, & à rebus avulsa, solasque tradit regulas generales congruæ locutionis sine solæcismo, & barbarismo. 2., prout est in Logico; quo sensu iam est Grammatica particularis, seu particulariter concreta materia Logicæ, applicataque Logicis obiectis explicandis: atque ita regulas tradit particulares ad vocaliter imitandum mentalem syllogismum, definitionem &c. Porro, si Grammatica, prout in Theologo, Physico, Geometrico, imò prout in optico mechanico, vocabulis vtitur vulgo inuitatis, & purè Grammatico incognitis: quæ de re pulcher est locus Ciceronis lib. 3. de Finib. parum à principio, qui post alia subdit: *Quin etiam Agricoltura, quæ abhorret ab omni politione elegantia, tamen eas res, in quibus versatur, nominibus notavit nouis*. Si, inquam, Grammatica, prout his scientijs, & artibus subserviens, aliter loquitur, quàm in purè Grammatico, sal-

saltem alicuius nominum: quid mirum, si eadem, prout in Logico, aliquod speciale præcipiat supra regulas generales? Quocirca. —

26 Ad *Obiect. neg. Min.* Ad 1. *prob.*: concedo totum de Grammaticâ generali; sed nego de Grammaticâ particulariter applicatâ materiæ Logicæ: sic enim videtur nominibus purè Grammatico ignotis, & regulas addit imitandis vocaliter artefactis Logicis idoneas, quas à Logicâ discit indirectè dictante, iuxta n. 12. & 13. Ad 2.: hærebit quidem purè Grammaticus ad quæstia eiusmodi; nec aptè respondebit, nisi Logicâ sit imbutus: hoc tamen solum probat, illud vocum artificium spectare ad Grammaticam prout in Logico; quæ reduplicatio denotat, opus esse magisterio Logicæ, non directo, sed indirecto, vt Grammatica regulas tradat pro definitione vocali. Et instatur obiectio 1.: quia si rogetur purè Logicus, an hæc oratio vocalis, *Eni per se*, sit apta definitio Substantiæ?, mutus hærebit, vel ad Metaphysicum remitter: quin idèò Metaphysica pro obiecto respiciat voces, aut definitionis artificium. 2.: quia purè Grammaticus, cui proponatur verbalis descriptio ædificij, v.g. Templi Salomonis, si rogetur, an concepta sit terminis geometricis, aut proprietate architectonica? dicet, illam quidem absque solæcismo conceptam esse, cætera ad se non spectare; cum tamen Geometra, vel Architectus, statim responderet quasi proprio ex munere. Num idèò vocalis descriptio proprium erit obiectum Geometriæ, vel Architecturæ?

27 3. Et præcipuè: quia si pictori prorsus ignaro rei militaris ostendas picturam Exercitus inf-

tracti, & ab eo quæras, an ritè exprimaatur, & collocentur in tabulâ legiones, turma, cohortes, tribuni, centuriones &c.: dicet, se nescire; & ne terminos quidem intelliget. Si tamen id quæras à milite, vel à pictore militiæ gnaro; respondebit statim velut proprio ex munere. An propterea dixeris, picturam eiusmodi proprium esse obiectum, non artis Pictoriæ, sed Militariæ? Quin potius dicendum, Pictoriam generalem nihil determinatè præcipere circa picturam exercitus: prout tamen particulariter applicatam ad materiam militiæ, regulas tradere particulares illius artificij, quas discit quodammodo ab arte Militari; hæc enim ars, cum veram aciem instruere docet, indirectè & ex consequenti docet etiam, quomodo pingenda sit acies, si aliunde supponatur Pictoria generalis. En igitur doctrina nostra, suis veluti coloribus expressa. Vide etiam num. 13.

28 Ad 3.: eadem vrget instantia. Nam, qui rudibus imaginibus pingeret aciem ordinatam, similiter poneret artificium bellicum; & tamen solæcismum committeret in artem Pictoriam: vt etiam, qui egregijs imaginibus aciem instrueret, non servato militari ordine, peccaret in artem Militarem, & non in Pictoriam. Illa igitur concordantia, *Animal rationalis*, reipsâ non habet artificium Logicum; quia nec habet artificium à Logicâ directè intentum (quod solum est mentale), nec artificium in indirectè regulatum à Logicâ; hoc enim est ipsummet artificium grammaticum, prout applicatum ad exprimenda congruè mentalia artefacta Logicæ; quod genus artificij tunc abest. Qui tamen eo modo loquitur, dici solet malus Gram-

maticus, & bonus Logicus, nempe mentaliter: quia, licet reverâ nec Grammaticè, nec Logicè loquatur; indicia præbet, quòd obiecta in seipsis Logicè concipiat benè. Illa altera definitio, *Quoddam vivens &c.*, licet non peccet in Grammaticam generalem, peccat tamen in particularem, seu particulariter materiæ Logicæ applicatam: hæc enim debet sequi ductum Logicæ, nec alias adhibere voces, nisi quæ conceptus Logicè dispositos, tanquam archetypum, perfectè imitentur in claritate, brevitate &c.; vt iterum in picturâ exemplo videre licet. Ad 4. Forasan Aristotelis tempore Grammaticis in usu erant definitiones illiusmodi. Præterea, esto non spectent ad Grammaticam generalem, ad eam spectant prout Logico inferentem.

29 *Obijc. 4.*: definitio mentalis ex se indifferens est, vt explicetur vocibus, vel purè grammaticis, vel rhetoricis, vel metricis, vel dialecticis: ergo, vt hæc indifferencia contrahatur, ac determinetur ad voces dialecticas præ alijs, requiritur nova Logicæ directio, præter eam, quæ conceptibus impenditur. *Confirm.*: idèò Rhetorica, vel Poetica, directè & formaliter ordinat voces, quia determinat indifferenciam Intellectus ad voces rhetoricas, vel poeticas præ alijs: at etiam Logica determinat Intellectus indifferenciam, vt utatur vocibus dialecticâ methodo dispositis; sola quippe Logica regulas dicit in Summulis, vt ritu Syllogismi, Definitionis &c. disponantur voces, & dialecticam formam præferant potius, quàm rhetoricam, vel poeticam. *Resp. 1.* per instantiam: nam acies instructa pariter est indifferens, vt à pictore, vel historico exprimat, cum, vel absque mi-

litari ordine, situ, proportionè vocum, vel imaginum: ergo nova directio bellicæ artis propria, præter veri exercitus directionem, versabitur circa picturam, vel historiam.

30 *Resp. 2.* ad *Obijc. neg. Conseq.*: nam ea indifferencia determinatur per Grammaticam particularem, quatenus Logicæ imitatricem, atque discipulam, quin alia directio Logicæ interveniat, nisi quæ conceptibus impenditur: hac enim directione posita, Grammatica ad normam eius velut archetypi format sibi regulas artificij vocalis, quod vocatur dialecticum, vocesque seligit ad illud idoneas. Unde ad talem indifferenciam determinandam concurrunt duæ Facultates, Logica indirectè, Grammatica directè; vt ex superioribus abundè patet. Ad *Confirm.*: causalis illa vera est, non quia Rhetorica, vel Poetica, determinat indifferenciam utcumque, sed quia determinat sola, & ex instituto; non enim aliud habet obiectum, quod prius, aut principalius dirigat; nec Logica quidquam confert ad ornatum, vel metrum. At Logica non determinat ex instituto ad voces dialecticomore formatas, sed solum ex consequenti, & indirectè, eo serè modo, quo determinat ars Militaris, vt ritè pingatur acies. Regulas Summulisticas, vt terminatas ad voces, non nisi indirectè dicit Logica, quatenus intenta in suum obiectum; licet etiam directè dicit ex num. 17. & sequi, prout disposita ad tyronum commodum, quo sensu Grammaticam admixtam habet.

31 *Replie.*: etiam artificium metricum, aut rhetoricum, in vocibus formatur ad normam similis artificij mentalis; & tamen respicitur for-

formaliter à Rhetoricâ, vel Poeticâ: ergo pariter dialecticum artificium vocum, licet formatum ad exemplar mentalis, formaliter à Logicâ respicitur. *Resp. 1. neg. Mai.*: nam in rerum conceptibus nec metrum est vllum, nec locum habent pleræque saltem ex formis, quas Rhetores appellant tropos, & figuras verborum. Solum ergo præconcipitur substantia sententiæ, quæ postea vestitur ornatu vocum, vel carminis harmoniâ. Si tamen sermo sit de conceptibus terminatis ad voces, illi quidem præcontinent ornatum rhetoricum, & poeticum; at non in essendo, sed in repræsentando, & tanquam pura signa ornatus vocalis, quâ ratione mentalis idea ædificij continet artificium domus. Hoc sensu conceptus etiam pertinent ad Rhetoricam, & quamlibet artem externam, non vt obiectum primò & per se intentum, sed vt via, & dispositio prævia ad verum artificium. At omnia aliter habent in Logicâ, vt perpendenti liquebit. *Resp. 2., permis. Mai., & Min., neg. Consequ.*: quia, vt supra ex Aristotele notavimus, Logicus est ad se, Rhetoricus verò ad alios, vt etiam Poeta. Unde nihil mirum, si alter præ altero formaliter consideret artificium vocale.

32 *Obijc. 5.* Philosophia moralis, præter actus voluntatis, directè respicit actiones externas, atque etiam voces, quatenus constituunt locutionem honestam, & rectè rationi conformem: pariter ergo Logica &c. *Confirm. 1.*: Medicina directè considerat pulsus, aliaque signa externa sanitatis, aut ægritudinis: Theologia item directè considerat Sacramenta, quæ signa sunt gratiæ, necnon sacrificium Missæ, quo significatur cruentum sacrificium Chris-

ti Domini: ergo & Logica directè respiciet artificium vocale, quod est signum artificij mentalis. *Confirm. 2.*: Voces verè sunt partes subiecti Logicæ; sed Logica, vt & quævis scientia, directè tractat de omnibus partibus subiecti sui: ergo &c. *Prob. Mai. ex D. Thomâ (m)* sic aient: *Partes subiecti sunt omnia illa, quorum cognitio requiritur ad cognitionem subiecti; cum omnia huiusmodi non tractentur in scientia, nisi in quantum habent ad subiectum ordinari.* Atqui cognitio vocum, prout significantium, vel imitantium instrumenta sciendi, requiritur ad cognitionem subiecti Logicæ, qui est Modus sciendi intellectualis: ergo &c.

33 *Resp. ad Obiect. conc. Antec., neg. Consequ.* Disparitas in eo est, quòd Ethica per se respicit actiones humanas, quatenus conformes cum Ratione rectâ moraliter; quæ conformitas proprie reperitur in actibus etiam externis: at Logica respicit suum obiectum sub ratione manifestantis formaliter ignotum; quæ manifestatio proprie non inest vocibus. Adde quod Logicus est ad se: Philosophus verò moralis, ad se, & ad alios: ideòque dividitur Ethica in Monasticam, Oeconomicam, & Politicam. *Ad 1. Confirm.* eadem esto responsio quantum ad Theologiam: hæc enim talia obiecta considerat, non præcisè quia signa sunt alterius obiecti, sed quia in se propriè participant rationem obiecti revelabilis, seu ex Fidei principijs cognoscibilis, sub quâ tendit Theologia. Id quod in re nostrâ non evenit.

34 Pulsus verò, & alia morbi, & sanitatis indicantia, non sunt formale obiectum Medicinæ, cum non nisi analogicè participant rationem sani, aut sanabilis, sub quâ

illa tendit. Sunt nihilominus obiectum materiale, directè, & ex instituto consideratum à Medicinâ; non ideò præcisè, quia signa sunt obiecti formalis (alioquin & Medicina, & omnis ars, aut scientia, directè consideraret signa quælibet sui obiecti formalis, nempe conceptus, voces, scripta, picturam &c.), sed ex aliâ duplici causâ. 1.: quia sunt signa necessariò prænoscedenda ex propriâ indigentia Medicæ artis iam acquisitæ, vt suum opus sanandi hominem hic & nunc sine errore perficiat. 2.: quia talium consideratio signorum novis indiget regulis, præter eas, quæ sanitatem internam immediatè respiciunt, & non est alia Facultas instrumentaria, quæ novas hæc regulas ex magisterio indirecto Medicinæ colligat. Non sic in re nostrâ. Quia Logica semel acquisita, vt opus suum mentale sine errore dirigat, non indiget notitiâ vocum: quanvis enim Logicus oblivisceretur omnis idiomatis, posset adhuc sine errore discurrere circa obiecta, quæ cernit oculis. Item, dialecticum artificium vocale, vel non eget novis regulis, præter veritates immediatè circa mentale, suppositâ Grammaticâ; vel si adhuc eget regulis, has proprio Marte colligit, ac sibi format ex magisterio Logicæ indirecto Grammatica ipsa, tanquam instrumentaria Facultas.

35 *Ad 2. Confirm. neg. Mai.* *Ad prob. resp.*: Loquitur D. Thomas de illis, quorum cognitio requiritur necessitate scientiæ ipsius, vt requiritur cognitio pulsus in Medicinâ: non verò de illis, quorum cognitio requiritur solâ necessitate, vel commodo dicentium, vt scilicet facilius ac brevius scientiam acquirant: atque hoc tantum modo requi-

ritur notitiâ vocum in Logicâ. Profectò, si non ita exponas verba D. Thomæ, voces, & scripta numerare debebis inter partes subiecti omnium scientiarum, & artium: nam, vt tyrones perveniant ad perfectam cognitionem subiecti cuiusvis scientiæ, vel artis, absdubiò requiritur cognitio vocum, quibus Magister instruit, aut characterum, quibus Libri docent.

C. A. P. III.

An, & quatenus Res secundum esse
physicum sint Obiectum
Logicæ?

Rerum esse physicum, seu naturale, illud est, quod rebus inest independentè à consideratione intellectus, vt esse Coelum, Terram, Hominem, Lapidem &c. Huic contraponitur esse intentionale, quod consistit in denominationibus illis, quæ ab actibus Intellectus in obiecta dimanant, vt in homine esse speciem, in animali esse genus. Res ergo (quæ modò sumuntur prout à vocibus & conceptibus distinctæ) secundum esse physicum nõ pertinere ad Logicâ tanquã eius formale obiectum adæquatè, omnibus est in confesso. Attamen esse formale obiectum Logicæ inadæquatè, sive partiale, tuentur aliqui suffragante Lynceo nostro L. 2. tract. 1. cap. 4., contra communem in omni Scholâ sententiam, quam etiam tenet D. Thomas, vel quisquis est Author *Opusc. 56. ibi: Logica, cum considerat universale, non considerat ipsum, quantum ad naturam subiectam per se, non enim considerat hominem in eo quòd homo, sed in eo quòd species, & sic de alijs animalibus.*

bus. Et paucis interiectis: *Paret, quòd Logicus non considerat rem subiectam per se.*

2 Scio, illud Opusculum computari inter incerta D. Thomæ. Sed (vt hoc semel admoneam) tam illud, quàm cætera opuscula, quæ tamquam dubia notantur minoribus characteribus in Tomo 17. Editionis Romane iussu Pij V. compositæ (a), nihilominus allegabo sub nomine D. Thomæ, quia sic passim allegari video & à nostris Authoribus, & à Thomistis. Quod rem præsentem attinet, potest etiam certò allegari D. Thomæ in 1. Poster. Lect. 20., ubi *Logica*, inquit, est de intentionibus rationis, quæ ad omnes res se habent: non autem ita, quòd ipsa *Logica* sit de ipsi rebus communibus, sicut de subiectis. Hanc ergo communem sententiam vt veram amplectimur.

3 *Prob. 1.*: quod non identicè participat rationem formalem, sub quâ tendit scientia, non est eius obiectum formale inadæquatum, vt constat ex cap. 1.; sed res secundum esse physicum non identicè participant rationem formalem, sub quâ tendit *Logica*: ergo &c. *Prob. Min.*: quia ratio formalis, sub quâ tendit *Logica*, est aliquod genus artificij ab Intellectu constructibilis, & ad Modum sciendi pertinentis: idcirco enim ab omnibus passim *Logica* dicitur *Scientia rationalis*, *Arts directiva rationis*, & *Modus sciendi*. At quòd res secundum esse physicum non identicè participant artificium eiusmodi, extra dubium est. *Urgetur*: *Logica* respicit pro obiecto formali artificium Modi sciendi, vt nemo negat: ergo, vt etiam pro obiecto formali respiciat physicum esse rerum, debet hoc convenire cum illo artifi-

(a) *Vid. Præfat. iunc., quæ habetur ante Opusc. 41.*

cio in aliquâ ratione communi, quæ *Logica* respondeat vt ratio formalis sub qua: talis enim ratio abstracta à cunctis obiectis formalibus inadæquatis respondet omnibus scientijs, ne sua obiecta respiciant tamquam scopas dissolutas; vt inductione constat. At ab artificio Modi sciendi, & à rebus secundum esse physicum, nulla ratio communis abstrahi potest, nisi ratio generalissima Entis, quæ non respondet *Logicæ*, sed *Metaphysicæ*. *Urgetur iterum*: *Logica* directæ (de hac semper loquimur) tota est practica, vel, vt Thomistæ volunt, instar practicæ: ergo non respicit formaliter nisi obiectum ab Intellectu operabile vt operabile; quale certè non est physicum esse rerum.

4 *Prob. 2.*: si *Logica* formaliter de rebus ageret parçè, & sobriè, vel per summa capita, vt Adversarij dicunt, deberet etiam formaliter agere de rebus omnibus abundanter, & omnia rerum prædicata perscrutari ex professo: eadem quippe ratio militat pro abundantia, & sobrietate; videlicet, quòd notitia rerum necessaria sit, vt Intellectus vitet errores, qui dicitur finis *Logicæ*; vel, quòd ea notitia sit utilis ad expeditè definiendum, dividendum, & argumentandum. Nam cur Intellectus beneficio *Logicæ* magis vitare debeat errores circa naturam rerum in communi, quàm in particulari? Vel cur esse debeat magis expeditus ad ratiocinandum circa substantiam vt sic, quàm circa Deum, Cælos, Hominem, & cætera omnia? Tum sic: ergo 1. nemo vnquam evadet perfectus *Logicus*, nisi evadat omnifcius: ergo 2., acquisitâ perfectè *Logicâ*, superfluent cæteræ omnes Scientiæ: ergo 3. *Logica* non erit scientia specialis, sed rudis, indigestaque

mo.

moles omnium. Absurdæ sunt hæ consequentiæ citrà dubium; & tamen sponte fluere videntur.

5 *Confirm.*: sicut *Logica* dicitur exerceri circà omnia entia; ita dicitur ars Oratoria versari circa res omnes, nihilque frequentius, quàm quòd bonus Orator imbutus sit oportet cognitione scientiarum omnium, artium, & rerum humanarum: & tamen Oratoria pro obiecto formali non respicit universalitatem rerum, sed solum verborum ornatum: ergo pariter *Logica* solum respiciet artificium actuum Intellectus. Eadem est utrobique ratio. Nam ad *Logicam*, vt ad Oratoriam, solum attinet intruere Intellectum regulis, ac præceptis, aut etiam aliquali usu circa propriam materiam, vt ex capite doctrinæ facilis sit, ac promptus ad discurrendum artificiosè, vel ornatè loquendum in quacumque materia: hanc autem materiam suggerere, ad alias atinet artes, & scientias. Sic etiam non eiusdem est artis lævigatam præbere tabulam, & in illâ artificiosè pingere.

6 *Obijc. 1.*: in tractatu de Prædicamentis, qui verè *Logicus* est, directè, & formalitèr agitur de rebus penès esse physicum, nempe de Substantiâ, Quantitate, Qualitate &c. *Resp. 1.* Tractatus ille iudicio multorum non est *Logicus*, sed *Metaphysicus*; licet à pluribus inseratur *Logicæ*, tum vt *Metaphysicæ* minus reitè laboris, tum vt aliqua materia velut in specimèa proponatur ad exercitium *Dialecticæ*; non aliter ac *Rhetoricæ* candidatis problema ex varijs materijs ad *Rhetoricam* non spectantibus proponi solent exercitationis gratiâ.

7 *Resp. 2.* ex Doct. Eximio

(b) Tractatus de Prædicamentis ita *Logicus* est, vt simul altiori, magisque exactâ ratione sit *Metaphysicus*. Nam *Metaphysica* directè & ex proprio instituto Prædicamenta dividit, vt proprias rationes, & essentias rerum inquireat. *Logica* verò de rebus tractat in eâ divisione locatis; non vt earum naturas declaret, sed solum in ordine ad conceptus mentis coordinandos: nec aliud ibi formalitèr quærit, quàm quomodo sub aliquo supremo genere possit Intellectus gradatim descendere vsque ad individuum per conceptus magis & minus universales, quos proinde solos pro obiecto formali respicit. Requiritur quidem ad eam coordinationem conceptuum notitia rerum; sed hanc suggerit *Metaphysica*, quæ in illo tractatu potiores partes sibi vendicat. Legatur Eximius. (c)

8 *Obijc. 2.*: *Logica* tendit ad instructionem Intellectus: ad hunc autem finem non solum regulæ conducunt, sed etiam expositio rerum, ac distributio in varias classes, vt super his artificiosè ratiocinetur Intellectus. *Confirm. 1.*: aliqua, saltem generalis, notitia rerum secundum se necessaria est, vt *Logica* suas regulas explicet, & exequatur: ergo *Logica* nequit non ex munere proprio res considerare saltem in genere. *Confirm. 2.*: *Logica* formalitèr considerat veritatem conceptuum, quæ partialitèr consistit in esse physico rerum, cui conformantur actus Intellectus. Item, propositio ista, *Hic homo est vivens*, designatò Petro, est obiectum *Logicæ* prout significans Petrum: at prout ita significans, includit Petrum ex parte subiecti; nam terminus, *Hic homo*, de se indifferens ad quemvis hominem significandum,

H dum,

(b) *disp. 39. M. metaph. initio.* (c) *loc. cit., & disp. 1. sect. 4. n. 28. & 29.*

dum, præsentis Petri completur, ac determinatur, vt ipsum præ alio significet. *Confirm. 3.* : Aliqua Logicæ præcepta verificantur de rebus secundum esse physicum, hoc v. g. *Ut Diuisum plus contineat, quam singula Membra diuidentia.*

9 *Resp.* Logica tendit ad instructionem Intellectus medijs regulis ordinandi conceptus, non autem mediâ ostensione rerum; hanc enim vel supponit, vel ab alijs scientijs emendicat Logica, sicut Grammatica, & Rhetorica. Idem Aristoteles in Analyticis, vt explicet præcepta Logicæ, pro rebus vtitur litteris A. B. C., ex quibus passim conficit syllogismos: quo satis indicat, ostensionem rerum ad Logicam non spectare. Profectò meliùs intrueretur Intellectus exactâ rerum omnium investigatione, quàm generali, & sobriâ notitiâ: & tamen Logica iuxta Adversarios omnium rerum naturas haud investigat.

10 *Ad 1. Confirm.* Non quidquid conducit, aut necessarium est ad aliquam artem intelligendam, & explicandam, obiectum proprium eiusdem artis esse debet; aliter scientiæ, & artes omnes confunderentur, cum omnes, vt aiebat Philo, *à se inuicem officium postulent, & mutuis stent auxilijs.* Necessè est, fateor, vt præcepta Logicæ percipiantur, intelligere saltem quoad *quid nominis*, vt aiunt, quid sit *essentia, identitas, ens*, & alia. Sed horum notitiam terminorum non tradit Logica, sed supponit vt obuiam, & vulgo notam, vel à Dictionarijs petendam, aut etiam ab alijs Facultatibus mutuandam. Sic, vt noverit Grammaticus discernere nomen masculinum à foeminino, sciat oportet, quid sit mas, quid foemina: quod tamen Gram-

matica non docet; vt nec docet Architectura, sed aliâ notum supponit, quid sit lapis, quid lignum.

11 *Ad 2.* Logica vt summum directè considerat veritatem formalem conceptuum, idest, eorum conformitatem cum rebus, quatenus ab arte dirigibilem: non est autem dirigibilis ea conformitas penès omnia sui constitutiva, sed penès rectum duntaxat, scilicet penès conceptum: non enim dirigit Logica, vt leo sit animal; sed aliunde supposito quòd sit, vel quòd esse apprehendatur, dirigit, vt eliciatur iudicium huic obiecto conforme potius, quàm difforme. Sic, vt inicitur obiectio, Pictoria intendit similitudinem imaginum cum rebus; quin idem res ipsas pro obiecto formali respiciat, licet ea similitudo ex ipsis etiam rebus constituatur: quia scilicet Pictoria, non dirigit, vt Cæsar v. g. sit porrecti nati; sed ex suppositione quòd sit, dirigit, vt eius imago sit etiam nascita. Adde quòd forsan Logica non respicit pro fine proximo, & intrinseco veritatem conceptuum, sed artificium, quod etiam in materiâ falsâ reperiri potest: idemque iuxta D. Thomam (d), *syllogismus*, qui non in formâ, sed in materiâ peccat, est verè syllogismus. Argutia super termino, *Hic homo*, non militat in conceptibus, qui de se significant unum præ alio, nec eorum representatio completur per obiectum. Quòd autem in termino vocali militet, quid ad nos?

12 *Ad 3.* Sensus Logicus illius præcepti, & similibus, est, vt conceptus dividens assumat Totum plus continens, quàm singula, quæ representantur vt Membra: quare tale præceptum non respicit formalitèr Totum physicum, sed mentalem eius

divisionem. Patet apertè: nam ea regula id respicit formalitèr, quod fieri præcipit, & ad quod dirigit; sed non præcipit, nec dirigit, vt Totum in suo esse physico sit maius singulis partibus (hæc enim directio vana, & ridicula foret ab dudio), sed potius, vt diuisio mentalis designet, vt partes, eas, quæ verè sunt Toto minores: ergo &c.. Nec obstat, quòd illud præceptum, vt iacet, verificetur de re physica: nam etiam actus Fidei verificatur de poenis Inferni, quas tamen pro obiecto formali non respicit. Sed de hac obiectio- ne iterum inferius cap. 6., vbi & alia argumenta, quæ huc afferri possent diluemus.

13 *Obije. 3.* : iuxta Aristotelem 4. Metaph. cap. 2., & D. Thomam ibi Lect. 4., necnon 1. Poster. Lect. 20., Dialectica versatur circâ omnia entia, & de rebus omnibus disputat. *Resp.* Verum id est de Dialecticâ vtente accessoriâ, quam explicuimus disp. 1. cap. 2. à n. 23.; non verò de Logicâ docente, ac verè tali; quamquam & hæc dici potest circâ omnia entia versari remotè, mediare, & in potentiâ, quatenus regulas tradit artificij mentalis indifferenter applicabilis ad omnia entia cognoscenda. Vide D. Thomam locis cit. in obiectioe.

14 *Obije. 4.* : Logica debet ex instituto considerare causas, & principia sui obiecti: omnis enim scientia debet rem cognoscere per causam, vt sæpe docet Aristoteles: sed res secundum esse physicum sunt veræ causæ conceptuum, quos Logica pro obiecto respicit: ergo &c.. Constat Minor: quia res eo modo acceptæ, sunt obiecta motiva cognitionum: & vt aiunt, *Ab obiecto & potentia paritur notitia.* Obiectio pro-

bat, Logicam ex instituto agere de Animâ, de Intellectu, de Habitibus, & Speciebus impressis; quod nemo dixerit. Præterea *resp.*: cum dicitur proprium esse scientiæ cognoscere rem per causam, non est sermo de causis extrinsecis efficientibus, saltem in scientijs practicis; aliter Ethica, & Medicina ex instituto tractarent de naturâ Divinâ, & humanâ. Sermo igitur est de causis, idest, rationibus à priori, per quas scientia demonstrare debet conclusiones de suo obiecto quâ tali. Rationes autem ista sunt partim generalia principia per se nota, vt in Logicâ, *Dica de omni &c.*; partim definitiones Subiecti, & partium eius, quæ in demonstrando sumuntur vt principia: *In demonstracionibus enim proceditur semper ex definitionibus*, vt inquit D. Thomas (e). Hoc sensu Logica considerat causas artificij mentalis; quin idem physicum esse rerum considerare debeat.

15 Sed quæres, an res secundum esse physicum sint obiectum Logicæ saltem materiale? *Resp.* Sunt. Ratio: quia illud est materiale obiectum scientiæ, quod ab eius actibus attingitur propter obiectum formale: res autem penès esse physicum vtique per actus Logicæ attinguntur propter artificium intellectuale dicendum: hic enim actus v. g., *Definitio est Oratio explicans essentiam rei*, ita docet Definitionis artificium, vt propter ipsum attingat rem, & eius essentiam, cuius meminit. Addunt Thomistæ, omne eius artificiosè cognoscibile secundum suum esse physicum, aut intrinsecum, esse obiectum materiale Logicæ proprium, & primarium, quod vocant *denominabile*, eo quòd in se recipiat formam rationis logicalem, à quâ denominatur

artificiosè dispositum; non aliter ac ob eandem rationem lapides, & ligna sunt obiectum materiale Architecturæ proprium, & primarium, seu denominabile. An, aut quatenus hoc verum sit, pendet ex infra disputandis. Interim, solum concedimus, res secundum esse physicum, dici posse obiectum Logicæ materiale generali quâdam ratione abstractum, remotè, seu mediatè, vel etiam indirectè, seu de obliquo: quæ est doctrina Eximij Doctoris disp. 1. Metaph. sect. 4. n. 29.

- CAP. IV.

*Utrum Obiectum formale Logicæ sit
Ens rationis?*

CONTROVERSIAM aggredimur, quæ nulla in Proemialibus difficilior, & ingeniorum contentione famosior. Eam breviter ac dilucidè expedire, perdifficile est. Id tamen pro virili parte conabor.

S. I.

Explicatis terminis, Auctorum Semeritæ proponuntur.

UT terminorum huius controversiæ vetustitas inclarescat tyronibus, aliqua prænoto. 1. : actus Intellectus humani vocari solet *Intentio rationis*: sed ita, ut cognitio directa representans obiectum secundum esse physicum, vocetur *Intentio prima*; cognitio verò reflexa, representans obiectum ut iam præcognitum, vel secundum esse derivatum ab Intellectu, vocetur *Intentio secunda*. Hinc nomina significantia res ut primò &

directè concipiuntur, dicuntur *nomina primæ intentionis*, cuiusmodi sunt, *Homo, Animal, Sol, &c.*: quæ verò res significant, ut secundò & reflexè cognoscuntur, vocantur *nomina secundæ intentionis*, id est, respondentia secundæ Intellectus intentioni, qualia sunt, *Universale, Genus, Species, Subiectum, Prædicatum, &c.* Sed quia cognitionum obiecta solent etiam earum nominibus appellari, idcirco tam prima, quam secunda Intentio, alia est *formalis*, alia *obiectiva*. Ut enim iudicium mentale dicitur propositio formalis; & obiectum, quod repræsentat, propositio obiectiva: sic cognitio ipsa vocatur Intentio formalis; & obiectum cognitionis, Intentio obiectiva. Est igitur prima Intentio obiectiva illud obiectum, quod terminat primam intentionem formalem: quod verò attingitur per secundam formalem, est secunda Intentio obiectiva.

2. Ex.g. cognitio ista, *Animal*, est prima intentio formalis, quia directè fertur in entitatem physicam animalis secundum se: hæc verò physica entitas animalis est prima intentio obiectiva, seu res primò intentionaliter accepta, vel secundum esse physicum. Quod si Intellectus supra naturam animalis prout sic cognitam reflectatur, inveniet illam vi prioris cognitionis esse præcisam, & abstractam à rationali, & irrationali (id est, cognitam, & expressam sine mentione differentiarum istarum, hoc enim est *præscindi, & abstrahi*); tum, si attentius consideret, inveniet illam sic abstractam manere quodammodò unam, & posse uniformitèr prædicari de homine, & bruto quovis; quæ unitas, & prædicabilitas constituit Universale logicum, &

Ge.

Genus. Mens igitur ita reflectens, formât hęc conceptus, *Animal abstractum, unum, prædicabile de multis, universale, genus*; quæ omnes sunt cognitiones reflexæ, & secundæ intentiones formales. Obiectum autem conceptibus hęc respondens, est illud esse, quod mens invenit à prima cognitione prælitum animali, scilicet esse abstractum, esse universale, esse genus: & hoc esse dicitur secunda intentio obiectiva, atque etiam res secundum esse intentionale, res secundò intentionalitèr accepta, vel *secundò intentionata*. Tota hujus notationis doctrina sumitur ex D. Thomâ Opusc. 56. initio, item Opusc. 48. cap. 1., & Opusc. 42. cap. 15.

3. 2. : Secunda intentio obiectiva, in concreto sumpta, duo involvit, subiectum, & formam: pro subiecto, seu pro materiali involvit rem, quæ primò cognoscitur, v.g. ipsam naturam physicam animalis: pro formâ, seu pro formali dicit secundam intentionem obiectivam in abstracto sumptam, qualis significatur his nominibus, *Universalitas, Genericitas, Subiectio, Prædicatio, Definitio &c.* Forma autem ista, saltem eo sensu, quo intenditur à Logicâ, nihil est aliud iuxta nostros Auctores, quàm cognitio directa, quæ dicitur prima intentio formalis: hæc enim pro varietate sui modi tendendi præstat formalitèr obiecto denominationes Generis, Prædicati, Definitivi, &c. Porro Denominatio dicitur *extrinseca*, dum provenit à formâ non inhærente subiecto, sed alibi existente; ut cum à visione, cognitione, dilectione, in te existentibus, denominatur alter *visus, cognitus, dilectus*: dicitur verò *intrinseca*, dum est à formâ, quæ subiecto inhæret; ut cum tu ipsè denominaris *videns*,

cognoscens, vel etiam *albus*, aut *calidus*. Secunda ergo intentio obiectiva in concreto est denominatio extrinseca, cuius materia est obiectum externum, & cuius forma est cognitio inhærens, non obiecto, sed Intellectui: cognitio, inquam, illa, quæ in ordine ad suum obiectum est prima intentio formalis; hæc enim ipsa in ordine ad cognitionem reflexam est secunda intentio obiectiva in abstracto, seu forma secundæ intentionis in concreto. Thomistæ longè aliter opinantur: quos ut intelligas, prænotandum.

4. 3. : Ens, aliud est reale, aliud rationis. Reale dicitur, quod verè, & realitèr existit, aut existere potest. Rationis dicitur, quod ab Intellectu accipit esse, nec alibi existere potest. Hoc trifariam accipitur. 1. pro ente, quod à Ratione verè efficitur, & in eâ velat in subiecto recipitur: huiusmodi sunt omnes actus intellectus, qui proinde vocantur *Entia rationis effectiva, & subiectiva*. 2. pro denominationibus ab actu rationis in obiectum derivatis, ut esse *cognitum, definitum, &c.*, quæ dicuntur *Entia rationis denominativa*. 3. pro ente purè obiectivo, seu ficto. Hoc definitur communiter, *Quod habet esse obiectivè tantum in Intellectu*, id est, quod nullum habet esse reale, nec possibile, nec existens, positivum, aut negativum; sed est merum figmentum, quod sibi Intellectus objicit quasi ens. De hoc ente rationis procedit controversia præfens: nam ens rationis in primâ, & secundâ acceptione verè est ens reale, & à Ratione factum, non fictum; quanvis contraponi soleat enti reali sumpto pro ente naturæ, quod extra animam existit.

5. Porro hoc entis spectrum,
H; dum

dum sine fundamento fingitur, vocatur *Ens rationis ratiocinantis*, quale exprimitur his conceptibus, *Hircocervus*, *Chymera*, *Equus rationalis*: vocatur autem *Ens rationis ratiocinata*, quando fingitur cum aliquo fundamento, vel occasione à rebus præbita, vel potius, ut alij volunt, ab ipsâ tenuitate Intellectus humani, cui sæpe fictiones in rebus perferutandis obrepunt, ut cum animal in homine concipitur intrinsecè distinctum à rationali occasione desumptâ ex diversitate operationum sentiendi, & discurrendi. *Ens rationis ratiocinata* dividi solet in Privationem, Negationem, & Relationem: quia vel unicè, vel frequentius fingitur concipiendo carentias tanquam affectiones subiecti positivas, aut entitatus nigrificantes, & cogitando respectus vel habitudines ubi non sunt. His prælibatis, iam Auctorum placita circa obiectum Logicæ referamus.

6. Thomistæ omnes pro obiecto Logicæ formali adæquato statuunt ens rationis. Sed dubium est, an omnes loquantur de ente rationis purè obiectivo, an de subiectivo, vel denominativo, cuius forma sit ipsa cognitio: de hoc enim locutos esse Sotum, & Masium, atque etiam nostros Toletum, & Rubium, quos pro se allegant Thomistæ, satis efficaciter probat P. Hurtado disp. 1. sect. 4. Quidquid sit, Auctores illius sententiæ: (verba sunt Illustrissimi Arauxo Dominicani (a)) *divisi sunt in quinque modos dicendi. Quidam enim illorum dicunt, obiectum Logicæ esse ens rationis in tota sua latitudine, ut abstractabit à privatione, negatione, & relatione. Alij verò dicunt, esse solam relationem rationis, ut abstractabit à prima,*

& secunda intentione, &c. Sed hos, & alios modos, utpote desertos iam à Recentioribus Thomistis, omittimus. Superest Thomistica sententia celebris, quæ totum obiectum Logicæ formale collocat in ente rationis, quod in materiâ Logicæ, & ex regulis eius confingitur velut forma quædam artificialis, quam vocant secundam intentionem. Sed adhuc in huius explicatione sententiæ Thomistæ dividuntur in duas classes.

7. Prima est eorum, qui actus Intellectus, ut in se ipsis artificiosus, & à Logicâ directus, comprehendunt sub obiecto Logicæ formali, sed ita ut artificium eorum pro formali sit quoddam ens rationis inibi resultans. Ita cum alijs Lerma, Sanchez, & Martinez de Prado. Secunda est eorum, qui actus Intellectus nolunt esse materiam denominabilem ab artificio logico, sed materiam purè dirigibilem instar actionum Artificis, quibus inducitur artificium in materiam externam: quare totum artificium formaliter consideratum à Logicâ dicunt esse formam rationis in ipsis obiectis fictam per actus Intellectus: quæ forma rationis est adæquatè distincta à cognitione, & est forma constituens hæc concreta, *Genus, Prædicatum, Definitum, Antecedens, Consequens, &c.*, in quibus etiam includitur obiectum externum tanquam materiâ denominabilis. Et hanc formam rationis vocant ipsi secundam intentionem Logicalem in abstracto. Ita sentiunt passim Thomistæ Recentiores, ut Dominic. Lynce, Collegium S. Thomæ Complut., Illustrissimus Palanco, Froylan, Cardinalis Aguirre, Gabriel à Conceptione, & Aguilera, quamquam hic ultimus non agnoscat entia-

ra-

rationis ficta. Thomistas sequitur ex Scotistis Merinerus, & ex parte Mastrius.

8. Ex adverso Auctores Societatis ferè omnes cum Doct. Eximio disp. ult. Metaph. initio, negant, *Ens rationis purè obiectivum*, seu fictum, esse obiectum Logicæ formale, sive enim Logica consideret actus Intellectus ut artificiosus, horum artificium verum, & reale est: sive respiciat secundas intentiones obiectivas in concreto, hæ sunt denominationes extrinsecæ, quarum forma est cognitio realis, ex num. 3.: & licet forsitan in formatione artefactorum Logicæ misceantur entia rationis, vel inde resultent, prorsus contemnuntur à Logicâ, nihil curante, nisi quod realitatis est in mentalibus artefactis. Eiusdem sententiæ sunt exteri complures, ut Aversa, Spinula, Bonæspei, Murcia, Servera, Pontius cum alijs Scotistis, atque etiam Mastrius, quatenus docet, Logicam in se, & ex naturâ rei spectatam, pro formali obiecto respicere ens reale.

§. II.

PRIMA CONCLUSIO.

Artificium à Logicâ intentum in actibus Intellectus, non consistit in Ente rationis.

9. **I**mpugnandas suscipimus duas Thomistarum sententias num. 7. propositas: aliæ quippe in desuetudinem abierunt. Contra primam est conclusio præfixa; cui parùm immorabimur, tum quia modernis Thomistis iam displicet ea sententia, tum quia de artificio actuum Intellectus æturi sumus inferius. Probatur er-

go conclusio: cognitio, *Animal rationale*, per semet, omni fictione præcisâ, præstat quidquid regulæ Logicæ præscribunt circa Definitionem mentalem: ergo præciso ente rationis, continet artificium Definitionis à Logicâ intentum: ergo idem de cæteris actibus sentiendum. *Prob. Antec.*: illa cognitio explicat essentiam hominis per id, in quo proxime convenit, & id, in quo vltimè differt à rebus cæteris, & hoc est explicare per Genus & Differentiam, prout hæc nomina verificari possunt de actibus Intellectus: convertitur item cum Definito, eo sensu, quo talis conversio cadit in actum intellectus, nempe representando id ipsum, quod conceptus *Homo* representat: præterea representatio ista nec proluxa est, nec diminuta, nec impropria. At nihil aliud præscribunt regulæ definiendi, ut relegendi Summulas, etiam Thomisticas, apparebit: ergo &c.

10. Urgetur 1.: cum proprie convenit definitio Definitionis, verè, & formaliter est definitio: at prædicta cognitio, attentâ præcisè representatione reali, proprie convenit Definitionis definitio, videlicet, *Oratio explicans essentiam rei*. Urgetur 2.: actus ille representationem realem habet, quâ discernitur ab omni malâ, & inordinatâ definitione hominis, ab his v.g., *Vivens rationale, Animal risibile*, quas, licet figmentis oneres, nunquam efficias definitiones ordinatas: ergo tali representatione constituitur bona & ordinata definitio; quemadmodum ordinata pictura constituitur eo colorum ordine, quo ab omni pravè pictâ imagine discernitur. Urgetur 3.: ens, aut relatio rationis, quam Adversarij formam dicunt artefacti mentalis, in primis

(a) Lib. 3. Metaph. q. 1. art. 1. dub. appendic. de Obiecto Logicæ.

non fingitur à cognitione directâ: hæc enim, licet forte fingat ens rationis in obiecto (à quo nunc præcindimus), certe non illud fingit in semetipsâ, aliâs cognosceret se se: deinde nec fingitur à cognitione reflexâ, nec, si fingatur, pertinet ad constitutionem artefacti; nam reflexio considerans opus directè factum, non facit, sed invenit rectitudinem, & conformitatem operis cum regulis, ut in picturâ, domo, & quovis artificiali opere cernitur. Non est ergo vnde ens rationis constituendis artefactis logicis adveniat.

11 Dices 1.: definitio ut artificialiosa, est definitio ut directâ à Logicâ: at prout directâ, dicit relationem ad regulas, quæ non est relatio realis, sed rationis. Verùm hoc probat, artificium picturæ, domus, navis, &c., consistere pariter in relatione rationis ad regulas: quod est inauditum. Definitio ergo non respicitur à Logicâ reduplicativè ut *directa regulis*, hæc enim est denominatio extrinseca constituta per activam directionem, seu regulam. Respicitur ergo ut intrinsecè artificialiosa in semetipsâ, sicuti domus ut artificialiosa respicitur ab arte ædificandi. Insistis: definitio non cognoscitur ut artificialiosa, nisi dum comparatur ad regulas: ex hac autem comparatione resultat relatio rationis. In primis cognitio comparativa sic tendens, *Hoc opus tale est, quale præscribit ars*, non est cur fingere debeat. Deinde, fingat quantumlibet, comparatio non facit, sed præsupponit opus rectè factum, prout ars intendit.

12 Dices 2. cum Araujo, & Prado: ex activâ directione Logicæ necessariò pullulat, seu consurgit in actibus directis forma rationis, quæ est secundâ intentio, & vltima for-

ma artefacti Logicalis. Sed vnde hoc probas? Vel cur non similis umbra pullulat ex activâ directione Pictoriæ, Architecturæ, & cuiusvis artis? Si dicas, non aliter fieri posse, ut actus artificiosus pendeat, seu procedat à directione Logicæ: nihil dicis. Nam ea processio, ac dependentia dabitur, hoc solum, quod voluntas cum attentione ad regulas applicet Intellectum, ut pro homine definiendo eliciat potius hunc actum, *Animal rationale*, quàm istum, *Animal bipes*. Quâ in re nulla factio intervenit; sicut nec in dependentiâ omninò simili artefactorum externorum à regulis artis.

13 Dices 3.: actus Intellectus secundùm realem tendentiam sunt actiones artificis, quibus Logica suam construit artefactum: at artificium, seu forma artificialis, consistere nequit in actionibus artificis, aut artis, sed semper est aliquid distinctum, & inde pullulans. Insto 1.: ergo, sicut actiones Pictoris non sunt materia denominabilis, aut in se recipiens artificium picturæ; ita nec actus Intellectus erunt materia denominabilis ab artificio logico; contra quod modo supponitur. Insto 2.: ergo actus Intellectus reflectentur suprâ se, ut in semetipsis introducant, aut fingant formam artificialem, alioqui non erunt actiones artificis respectu formæ, cui subsunt sequela autem mirabilis est, nec in aliâ arte inveniet exemplum. Doctrina igitur obiectionis vera est in artibus factivis; secus in scientijs & artibus activis; in his enim obiectum formaliter intentum, est indistinctum ab actionibus ipsis realiter ordinatis, ut cernere est in Ethicâ, & in arte saltandi. Sed de hoc iterum inferius.

14 Dices 4. ex Araujo: forma Syllogismi in *Barbara*, est eius dispositio in Figurâ, & Modo: hæc autem dispositio est quid rationis, quia nihil ponit in conceptibus, siquidem ex iisdem invariantis constructi potest alius syllogismus in alio Modo, & Figurâ. Insto in exercitu instructo ex arte militari, cuius forma est ordo nihil ponens in militibus, siquidem ex iisdem invariantis potest acies aliter instrui: talis igitur ordo erit ens rationis. In re nostrâ res est facilior: nam syllogistica dispositio in Figurâ, & Modo, consistit in certâ quantitate, & qualitate essentiali propositionum, additâ notâ illationis, ut ex Summulis constat. Hoc autem in conceptibus eitrâ dubium est quid reale: nihilque falsius, quàm quod invarianti trium propositionum quantitate, & qualitate affirmationis, aut negationis, possit diversus constructi syllogismus. Alia argumenta, quæ huc afferri possent, solvantur in sequentibus.

§. III.

SECUNDA CONCLUSIO.

Secundæ Intentiones obiectivæ, saltem prout ad Logicam pertinent, non consistunt in Ente rationis.

15 Conclusio ista militat contra secundam, & præcipuam Thomistarum sententiam, de quâ num. 7. Probatur 1.: denominatio *cogniti* non consistit in Ente rationis: ergo nec denominationes *generis, definiti, enuntiatæ, &c.*, quæ sunt secundæ intentiones obiectivæ. Recentiores Thomistæ, concessio Antecedenti,

negant Consequentiam; propter rationem intrâ reiiciendam. At Antecedens negarunt Thomistæ veteres, subscribentibus Araujo, & Sanchez, quibus novissimè accessit M. Aguilera. Auctores isti denominationes omnes extrinsecas, præsertim quæ sumuntur ab actibus animæ, formaliter constituunt per ens rationis; ita ut denominatio *visti* v.g., positis dumtaxat visione & colore, nondum existat nisi *fundamentaliter, causaliter*, aut *vialiter*, donec adveniat quoddam ens rationis, tanquam formæ denominationis illius, vel saltem ut vaio & applicatio Visionis ad obiectum, quod tunc redditur *formaliter visum*. Contrâ hos igitur Auctores.

16 Prob. Antec. 1.: denominatio *cognoscentis*, aut *videntis*, non consistit formaliter in Ente rationis, ut fatentur omnes: ergo nec denominatio *cogniti*, aut *visti*. Patet Consequentia: quia ex terminis, & conclusâ fictione, seu pro priori ad illam, denominatio passivæ vocis sequitur denominationem activæ, & ex eadem forma constituitur; nec altera sine alterâ existere potest; ut cernitur in denominationibus *Creantis & creati, Vincentis & victi, Offendentis & offensæ*. 2.: creaturæ sunt Deo *cognita* ab æterno; sed ab æterno nullū est ens rationis, cum nullus ab æterno fuerit Intellectus præter Divinum, qui non facit entia rationis, etiam iuxta Adversarios: ergo &c.. Si dicas, creaturas ab æterno fuisse cognititas fundamentaliter, non formaliter; sic argumentor. Vel tò *fundamentaliter* negat, creaturas esse à Deo cognititas verè, propriè, & simpliciter, vel non?

17 Si primum: ergo Christus ut homo non est verè *præcognitus* à Deo.

Deo ante mundi constitutionem, contra Sacre Paginae testimonium (b) : imò nullus homo, vel Angelus, erit verè prædestinatus à Deo, priusquam faustissima hæc denominatio umbratili rationis formâ compleatur in tempore; quod est mirabile. Adde quòd in Coelo, à quo fictiones exulant, nec Deus erit propriè *visus* à Beatis, nec isti propriè *cogniti*, vel *dilecti* Deo per aternitatem. Si secundum: id vnum intendimus, denominationem *cogniti*, & alias extrinsecas, verè, propriè, & simpliciter existere pro priori ad entia rationis, non minùs quàm denominationes ab intrinsecâ formâ provenientes. Et hoc est existere *formaliter* denominationes, verè esse à propriâ formâ constitutas. Quòd autem vterius fundamentum præbeant ad Ens rationis, quid refert? Non idcirco tale signum constituet denominationem verè *cogniti*, sed ad summum *fictè cogniti*: implicat enim, obiectum reddi verè cognitum à cognitione fictâ, vel *fictè vnitâ*, sicut verè lucidum à luce fictâ, vel *fictè applicata*. Et hinc—

18 *Prob. 3.*: ens rationis, quod fingitis, non est visio, nec cognitio, vt constat: ergo nequit esse forma denominationis *visi*, aut *cogniti*; quemadmodum *lucidum*, aut *calidum* constitui nequit à formâ, quæ non sit lux, nec calor; tam enim *visum* præfert visionem, quàm *lucidum* lucem. Sanè talis forma rationis à visione distat vt ens *fictum* ab ente vero, proindeque magis distat à visione, quam auditio; sed auditio nequit esse forma constituens *visum*: ergo nec forma rationis à fortiori. Aliunde nec ens rationis potest esse vno vel applicatio intrinsecâ veræ visionis ab obiectum: tum quia nullam

est fundamentum, vt visio fingatur ab oculis avulsa, & in obiectum, v.g. Coelum, translata: tum etiâ quia non denominaretur obiectum *visi*, sed *videns*; hic enim est formalis effectus veræ visionis intrinsecè vnitæ. *Prob. 4.*: ipsum Ens rationis denominatur *formaliter cognitum*, & *fictum*, absque novâ fictione, per cognitionem fingentem, tanquam per formam vti que extrinsecam, nec enti rationis intrinsecè inhaerentem: quid ergo est, cur obiecta realia similiter denominari non possint.

19 *Prob. 5.* ex ipsâ denominatione *proximè fundamentaliter cogniti*, quæ certè extrinsecâ est; & tamen à cognitione reali constituitur citrà fictionem. *Prob.* denique perspicuo testimonio D. Thomæ 1. part. q. 85. art. 2. ad 2. ibi: *Cum dicitur Intellectum in actu, duo importantur, scilicet res, quæ intelligitur, & hoc quod est ipsum intelligi... Ipsa igitur natura, cui accidit intelligi, non est nisi in singularibus: sed hoc ipsum quod est intelligi, est in Intellectu.* En denominationem extrinsecam, *Intellectum in actu*, idest, *formaliter*; quod enim est intellectum, seu cognitum purè *fundamentaliter, causaliter, aut vialiter*, nondum est intellectum *in actu*, sed quasi *in potentia*. En itidem constitutam non per formam rationis intrinsecam rei denominatæ, vt volunt Contrarij, sed per formam, quæ est *ipsum intelligi*, existens *in Intellectu*. Quæ pro contrariâ opinione dicuntur, perstringemus inferius.

20 Iam Consequentiâ n. 15. contra modernos Thomistas probatur: quia denominatio *generis, definiti, enunciati, & similes*, non minùs constituuntur *formaliter* à cognitione reali, quàm denominatio *cogniti*; ergo si hæc non indiget ente rationis

ficto, nec illæ indigebunt. *Prob. Antec.* Tum quia nulla ratio est, cur actus Intellectus denominet obiectum realiter quatenùs cognitio est, & non quatenùs talis cognitio, videlicet præcisiva, definitiva, enunciativa: sicut albedo subiectum denominat, non solum vt color, sed etiam vt talis color, nempe vt albedo; & electio voluntatis obiectum reddit, non modò volitum, sed electum; imò & actus Intellectus penes varias sui differentias obiectum denominat creditum, scitum, opinatum, apprehensum, iudicatum. Quapropter, vt sapienter aiebat M. Soto (c), *Sicut res dicitur cognita, quia obijcitur cognitioni, ita denominatur genus aut species in actu, quia obijcitur huic aut illi cognitioni.*

21 Tum etiam, quia Intellectus ab actu reali denominatur *formaliter definiens, & enuntians*, sicut à cognitione *cognoscens*: ergo ab eodem actu denominabitur obiectum *formaliter definitum, & enuntiatum*, sicut denominatur *cognitum*: hic enim pariter vrget connexio denominationum *activæ & passivæ* vocis, de qua num. 16. Distinguunt Thomistæ in actionibus animæ duplex genus. Aliæ, inquirunt, sunt purè speculativæ, quæ nihil in obiecto ponunt, vt visio, absoluta cognitio, & amor; & hæc *formaliter* denominant tam obiectum, quàm potentiam, sine interventu entis rationis. Aliæ verò sunt quasi practicæ & effectivæ, quæ artificium aliquod in obiecto causant, vt omnis cognitio artificiosa: per hanc enim format Logica in obiectis artificium generis, definitionis, enuntiationis, syllogismi, non reale, sed *fictum*; sicut ars fabrilis per actiones manuum artificium reale domus in externâ ma-

teriâ. In his autem non eadem est forma denominationis *activæ, & passivæ*. Nam à cognitione reali denominatur quidem Intellectus *formaliter definiens*, at obiectum dumtaxat redditur *definitum vialiter, & infieri*, quia à solo ente rationis ex cognitione resultante redditur *definitum formaliter, & sic de alijs denominationibus logicis*: non aliter ac artifex ab actione manus denominatur *formaliter edificans*; domus tamen non redditur *formaliter edificata*, nisi ab artificio per actionem inducto. Sic etiam non eadem est forma *calescentis, & calidi*; nam altera est actio agentis, altera est calor ex actione resultans. Hæc est tota doctrina Recentiorum: qui addunt, nomina artefactorum *Logicæ, vt Genus, Definitio, Enuntiatio, Syllogismus &c.*, verè & propriè convenire obiectis prout ente rationis decoratis: actibus autem Intellectus non nisi *impropriè, representativè, causaliter, aut vialiter.*

22 Sed contrâ hanc doctrinam conclusio nostra promovetur 1. quia falsò dicitur, quòd actio practica non sit forma denominationis *passivæ*, sicut *activæ*. Tum quia *edificatum, & calesfactum*, eadem ex formâ constituitur, quâ *edificans, & calescens*, videlicet ab actione: nam ab artificio non constituitur *formaliter edificatum, sed edificium*, nec à calore *calesfactum, sed calidum*: at *edificium, & calidum* non sunt denominationes *passivæ* vocis comparatione *edificantis, & calescentis*: vt Grammatici norunt. Tum quia Scientia Dei practica denominat Creaturas *practice cognitæ*; vt etiam dictamen Prudentiæ, licet omninò practicum, denominat actus voluntatis *rationabiles, regulatos, directos*. Tum quia

quia eadem physica productio denominat causam *producentem*, & effectum *productum*: & eadem cognitio fingens, quantumvis practica, reddit Intellectum *fingentem*, & Ens rationis formaliter *fitum*.

23 Promovetur 2.: Intellectus à cognitione reali denominatur formaliter *definiens*, & *enuntians*, vt conceditis; ergo cognitio est definitio, & enuntiatio verè ac propriè, & non purè repræsentativè, aut vialiter. Sic repugnat, quòd potentia denominetur *cognoscens*, *videns*, *adificans*, nisi à formâ, quæ verè ac propriè sit cognitio, visio, ædificatio. 3.: hic actus, *animal rationale*, saltem reddit essentiam hominis *cognitam*, & *repræsentatam*, cum non sit practicus, sed speculativus respectu hominis: ergo reddit manifestum id, in quo homo proximè convenit, & id, in quo differt ab omni non homine. Hoc autem est hominem reddi *definitum*; nec aliud scientiæ quarunt in definiendo.

24 Promovetur 4.: cognitio ista, *Homo est animal*, nullum ens rationis in obiecto fingit: ergo se ipso formaliter constituit *subiectum*, *prædicatum*, & *enuntiatum*: ergo id ipsum de cæteris actibus artificiosis tenendum. Antecedens, vnicè dubium, probatur: Si aliquid fingeret, maximè relationem ac distinctionem inessentialem inter hominem, & animal; sed hoc non fingit: ergo &c. Maior est Thomistarum, qui putant, Intellectui quoties affirmat, necessariò obijci subiectum & prædicatum, vt vnum & aliud, sive vt duo extrema intrinsicè & ex parte obiecti distincta. *Prob. Min.*: actus ille concipit ex parte obiecti identitatem animalis & hominis; illam enim

affirmat expressè, vt etiã omnis propositio affirmativa iuxta D. Thomam (d): ergo non concipit ex parte obiecti distinctionem intrinsicam animalis & hominis. *Prob. Consequ.*: quia aliàs conciperet ex parte obiecti insignem chimeram, qualis est simultanea identitas & distinctio intrinsicæ, seu distinctio & indistinctio intrinsicæ: non aliter ac qui Angelum conciperet spirituales, & simul intrinsicè corporeum.

25 Nec prodest trita doctrina Thomistarum, quòd scilicet ille actus directè, signatè, & speculativè solùm concipit realia hominis prædicata; Ens verò rationis concipit exercitè, practicè, & indirectè. Nam hæ voces non negant, distinctionem intrinsicam propriè obijci, & cognosci ab illo actu, aliàs hic non fingeret, nec faceret Ens rationis, quod certè non est, nisi dum actu cognoscitur (e): ergo simul actu cognoscitur, & obijcitur Intellectui distinctio & indistinctio intrinsicæ animalis & hominis. At hoc semper est obiectum chimericum, non minùs quàm si eadem cognitio Angelum concipiat speculativè spirituales, & simul practicè corporeum, vel hominem signatè rationalem, & exercitè irrationalem.

26 Urgetur: actus ille, si fingit quod Thomistæ volunt, necessariò est falsus. Probatur absurda sequela. Tum ex D. Thomâ 1. part. q. 85. art. 1. ad 1. ibi: *Cum dicitur, quòd Intellectus est falsus, qui intelligit rem aliter, quàm sit, verum est, si ly aliter referatur ad rem intellectam: tunc enim Intellectus est falsus, cum intelligit, rem esse aliter, quàm sit.* Sed actus, fingens hominem ab animali distinctum, rem intelligit aliter quàm

quàm sit, ita vt ly *aliter* referatur ad rem intellectam, siquidem ea distinctio, & omne ens rationis logicum, se tenet ex parte obiecti, & rei intellectæ, vt Thomistæ contendunt: ergo talis actus necessariò falsus evadit. Tum etiam, quia non nisi falsò affirmatur de homine animal intrinsicè distinctum ab ipso. Dices cum Palanco, & Collegio S. Thomæ (f), enuntiationem mentalem non esse falsam, quia, licet concipiat rem aliter quàm sit, fingendo ens rationis, non illud fingit *iudicativè* & *assertivè*, sed *purè apprehensivè*. Verùm evasio ista efficaciter impugnatur.

27 1.: quia iuxta D. Thomam 1. p. q. 17. art. 3. C., non solum in iudicio, sed in apprehensione contingit falsitas, dum soliantur obiecta, quæ sociari non possunt, vt si ita concipias, *Animal rationale quadrupes*: quavis ergo purè apprehensivè societur distinctio cum identitate, falsus evadit actus. 2.: si quis affirmet animal de homine, quem apprehendit identificatum cum equo, falsò iudicabit; vt etiam, si Deum, quem apprehendit finitum, affirmet esse infinitum; quia reale prædicatum affirmat de Deo, vel homine chimerico: at homo etiam apprehenditur chimericus, dum apprehenditur intrinsicè distinctus ab animali, cum ea distinctio non minùs ipsi repugnet, quàm identitas cum equo: ergo de homine sic apprehenso non verè affirmatur animal.

28 3.: mentalis enuntiatio, si cognoscit ens rationis debet illud cognoscere *iudicativè*. Probatur: enuntiatio cognoscit ens rationis, quatenus est formaliter iudicium, & secunda Intellectus operatio condistincta ab apprehensione purâ; sed

enuntiatio sic accepta *iudicativè* tendit, & non purè apprehensivè: ergo &c... Minor videtur evidens: nam tendentia purè apprehensiva non discernit formaliter secundam operationem à primâ, seu iudicium ab apprehensione. *Prob. Mai.*: enuntiatio per vos cognoscit ens rationis quatenus format subiectum & prædicatum, ea distinguendo & referendo, seu quatenus *dicit vnum de aliis*; sed enuntiatio, quatenus hoc præstat, est formalissimè iudicium, & secunda mentis operatio vt talis: ergo quatenus talis est, & quatenus ex proprio caractere discernitur à purâ apprehensione, cognoscit ens rationis.

29 Aliter: enuntiatio mentalis, vel cognoscit Ens rationis secundum tendentiam iudicativam, vel non. Si primum: ergo ens rationis cognoscitur *iudicativè*; quem admodum cognoscitur apprehensivè, quod secundum tendentiam apprehensivam cognoscitur. Si secundum: ergo, cum tendentia iudicativa sit formatio subiecti, & prædicati, vt est evidens, formatio ista nihil fingit, proindeque subiectum & prædicatum in esse talium nullo figmento constituuntur. Aliter adhuc: per vos, iudicium, quatenus *iudicativè* cognoscens, nihil fingit; sed quatenus *iudicativè* cognoscens, est formaliter iudicium, & secunda mentis operatio: ergo, quatenus iudicium, & secunda operatio est, nihil fingit. Atqui iudicium, & secunda mentis operatio vt talis, est dirigibilis à Logica, vt conceditis: ergo prout nihil fingens, à Logica dirigibilis est; quod nos volumus, & vos impensè negatis. Adde quod iudicium, vt à Thomistis ponitur, reddit hunc sensum, *Homo distinctus ab animali est*

animal distinctum ab homine, ubi proculdubio cognoscitur iudicative distinctio animalis ab homine, quæ est ens rationis.

30 Denique, iuxta doctrinam Thomistarum (g) nulla mentalis propositio possibilis est, quæ non practice fingat, & in obiecto cognoscat Ens rationis. Unde sequitur, quod hic actus Fidei, *Deus est sanctus*, fingit distinctionem, & relationem intrinsecam inter Deum & eius sanctitatem. Hoc autem falsum esse, constat 1.: quia alioquin Deus foret specialis Author istius fictionis, utpote resultantis, ac per se pendentis ab habitu Fidei, cuius Deus est Author specialis. 2.: quia actus Fidei nihil attingit, nisi ut à primâ Veritate revelatum, cuiusmodi certè non est illud figmentum. 3.: quia ob similem rationem absurdè diceretur, ex actu Charitatis necessariò resultare malitiam aliquam: tam enim opponitur veritati fictio, quàm malitiâ bonitati. Hæc planè confirmat D. Thomas (h) his verbis: *Ratio formalis obiecti Fidei est veritas prima: unde nihil potest cadere sub Fide, nisi in quantum fiat sub veritate prima, sub qua nullum falsum stare potest: sicut nec non ens sub ente, nec malum sub bonitate.* Adde quod omnes propositiones Sacræ Paginæ, & à Christo Domino formatas, quæ Verbo tribuuntur, fictionibus fœdare oportebit.

§. IV.

TERTIA CONCLUSIO.

Ens rationis absolutè reiiciendum est ab obiecto Logicæ formalis.

31 **P**rob. 1. auctoritate D. Thomæ in Proem. Ethic. seu Lect. 1.,

ubi distinguens diversos obiectorum ordines, docet, quod Logicæ pro obiecto respondet Ordo, quem Ratio considerando facit in proprio actu, puta cum ordinat conceptus suos adinvicem; sicut Philosophiæ magis illi respondet Ordo, quem Ratio considerando facit in operationibus Voluntatis; & sicut artibus mechanicis respondet Ordo, quem Ratio considerando facit in exterioribus rebus, quarum ipsa est causa, sicut in arca, & domo; & sicut Philosophiæ naturali respondet Ordo rerum naturalium, quem Ratio non facit, sed solum considerat. Addit, quod secundum hos diversos ordines sunt diversæ scientiæ: unde apertè loquitur de Ordine, qui sit obiectum formale & specificativum; hoc enim solum diversificat scientias: id quod etiam patet in Ordine assignato Physicæ, Ethicæ, & arti mechanicæ.

32 Iam sic: ergo obiectum Logicæ formale iuxta D. Thomam, est Ordo, quem Ratio facit in proprio actu, nempe cum ordinat conceptus suos adinvicem. At moderni Thomistæ pro obiecto Logicæ formali ponunt ordinem, non quem Ratio facit in proprio actu, sed quem fingit in obiecto, non quo suum conceptus, sed quo sua obiecta ordinat adinvicem. Rursus: ergo ordo, quem Logicæ respicit, non fictus, sed realis est. Tum quia illum Ratio facit, non fingit. Tum quia moderni Thomistæ in ipsis actibus Intellectus non agnoscunt Ens rationis, quo ordinentur adinvicem, sed tantum in obiectis. Tum maximè, quia D. Thomàs eiusdem indolis esse dicit ordinem Logicæ, ac ordinem Ethicæ, & artis mechanicæ, ut patet ex illis verbis, *Quem Ratio considerando facit.* At Ordo partium arcæ, vel domi, certè non

non fictus, sed realis est. Unde iure mireris, quod hunc locum D. Thomæ pro se allegent Thomistæ, propter illud, *Considerando facit.* Quasi verò D. Thomas non eadem phrasim uteretur circa ordinem arcæ, vel domi: vel quasi Ratio non posset considerando facere ordinem verum, & realem, quoties considerat opus artis factibile, & eius præconcepit ideam, per quam deinde opus ordinatum fit, non physice influendo, sed considerando, idest, directivè, idealiter, aut exemplariter.

33 Prob. 2.: Intentio universalitatis, quam Logicæ respicit pro formali, non est ens rationis purè obiectivum: ergo nec aliæ partes obiecti Logicæ. Consequentia legitima est apud Thomistas, qui nullibi clariùs vident entia rationis, quàm in Universalibus. Prob. Antec. expressis D. Thomæ testimonijs. Nam Opusc. 55. distinguit duplex esse Universalis: unum, secundum quod est in rebus: aliud, secundum quod est in anima. Et quantum ad istud esse, quod est rationis, habet rationem Predicabilis: quantum verò ad aliud esse, est quedam natura, & non est universale actu, sed potentia. Quare nunc à D. Thomà, quid sit istud esse, quod est rationis, & quod est in anima, in eo quippe sicca est iuxta omnes universalitas, sive intentio Universalitatis. Universale, inquit Angelicus, est in anima secundum suam similitudinem, & speciem. Addit: *Universalitas ipsa est in anima, & nullo modo in rebus.* Infra: *Utrum autem universale sit substantia, vel accident, dicendum, quod per comparisonem, quam habet ad animam, est accident, & est dispositio quedam in anima, & est unum de individuis scientiarum, vel formationum.* Subsumo: Sed Ens ratio-

nis non est similitudo & species obiecti; nec ita est in anima, ut nullo modo sit in rebus, cum potius rebus inesse fingatur ut artificium in propria materiâ; nec item est accidens, aut dispositio quadam in anima, vel unum de individuis scientiarum; hæc enim propria sunt lineamenta cognitionis realis: ergo &c.

34 Audi clariora, si fieri potest. Opusc. 56. docet D. Thomas, quod præcisiva Cognitio facit universale esse in actu universale, & est quoddam formale in universale: ergo forma universalis in actu, non est merum ens rationis. Pergit: *Loquendo de universale secundum quod universale, est solum in anima, & est accidens: ergo non est figmentum ex parte obiecti se tenens, & ab omni ente reali distinctum.* Subdit: *Unum est advertendum, quod cum dicitur, Res subiecta intentioni secunda predicatur, non est intelligendum, quod res illa ita sit subiecta intentioni, quod sit in ea tamquam accidens in subiecto: sicut subiectum scientiæ non dicitur hoc modo subiectum, ut scientia sit in eo tamquam in subiecto; sed in eo est tamquam in obiecto. Scientia enim non est in seibili, sed in sciente: Unde proprie loquendo non dicitur subiectum, sed obiectum scientiæ. Et similiter res subiecta illi intentioni, non dicitur proprie subiecta, sed obiecta.*

35 Accommoda, si potes, doctrinam istam enti rationis purè obiectivo, quod fingis esse in re, sicut statua artificium est in lapide. Au non potius hæc secunda intentio descripta à D. Thomà, evidenter est cognitio realis, quæ non est in obiecto, sed in cognoscente ut in proprio subiecto? Si adhuc dubitas, audi D. Thomam ibidem: *Huiusmodi intentio est in anima, & est quid singulare: quod*

quod est, quia unumquodque recipitur in alio secundum modum recipientis... Cum ergo anima sit singularis, oportet quod quiddam recipitur in anima, singulariter recipiatur, & sit respectu eius singulare. Infrà: Intentio, quæ est in anima, immaterialis est, & oportet, quod sit in ea per modum eius, ut supra dictum est. Intentio igitur Universalitatis ita est ens rationis, ut recipiatur in animâ tamquam in subiecto, ideoque sit ens spirituale, & singulare. Cur ergo tantopere indignantur Thomistæ, quod Ens rationis à D. Thomâ positum pro obiecto Logicæ, dicamus esse, non parè obiectivum, sed subiectivum? Vide alia in utroque Opusculo: nam utrumque Thomistis adversatur ex integro; ut etiam Opusc. 49. & 48. cap. 1. 2. & alijs.

36 Sed nequis forsan Opusculis istis ut incertis diffidat, moneo, doctrinam valdè consonam tradi à Doct. Angelico Opusc. de Ent. & Essent. cap. 4. : item q. 7. de Potent. art. 6. C. , ubi inter alia docet, quod Intellectus non aliter cognoscit Genus, Speciem, & similes intentiones, nisi quatenus in seipsum reflectitur, & intelligit res esse intellectas, ipsique pro obiecto respondet solum res intellecta, secundum quod huiusmodi. Videatur etiam 1. p. q. 85. art. 2. ad 2. : necnon in 1. dist. 2. q. 1. art. 3. C. , ubi §. Quantum ad primum, cum docuisset, quod ratio rei est ipsa rei definitio (quæ certè includit intentionem Generis & Differentiæ), monet, quod ratio, vel intentio, quam significat nomen rationis, non est in re extra animam, sed est in anima, sicut in subiecto. Vide usque ad finem articuli, ex quo multa notare poteris

contra doctrinam Thomistarum.

37 Prob. 3. : Logica inventa est, ut Intellectus in ipso actu rationis ordinatè, & sine errore procedat (i) ; ideoque ad Logici considerationem spectat, ut per rectam ratiocinationem ad rei veram cognitionem perveniat, & falsam ratiocinationem vitando, errorem falsitatis evitet (k) ; ergo Logica non intendit formaliter, ut intellectus fingat Entia rationis. Prob. Conseq. : quia fingere non est ordinatè & sine errore procedere in ipso actu rationis, sed est potius inordinatè concipere, falli, errare, & veritati contraire. Patet hoc : nam fingere est rem intelligere aliter quàm sit, ut fatemini. At M. Augustino iudice (l) , Quisquis ullam rem aliter, quàm ea res est, intelligit, fallitur : & omnis, qui fallitur, id, in quo fallitur, non intelligit. Quem locum exponit D. Thomas (m) de alietate, quæ concipiatur ex parte rei intellectæ. Quia si quis (inquit) intelligeret eam aliter, quàm sit, falleretur, & non intelligeret, ut arguit Augustinus. Addit Angelicus (n) : Veritas Intellectus in hoc consistit, quod intelligatur res esse sicuti est. Si ergo Logica docet rem concipere, non sicuti est, sed aliter quàm sit, alietate se tenente ex parte obiecti, ut Thomistæ volunt; nonnè magis erit magistra erroris, quàm veritatis?

38 Dicunt : fingere cum fundamento, non est errare ; sed errare, est fingere gratis, & sine fundamento. Contra 1. : fingere cum fundamento, est intelligere rem aliter, quàm ea res est, ut conceditis ; sed Quisquis ullam rem aliter, quàm ea res est, intelligit, fallitur, ut nuper aiebat Augustinus : ergo fingere cum fun-

fundamento, est falli, & errare. Contra 2. tunc fictio dicitur esse cum fundamento, quando obiectum invitat, aut occasio prabet ad fingendum. At occasio ista non tollit errorem. Sic assertivè, seu iudicativè cognoscere rem aliter, quàm est, licet cum magno fundamento, vel occasione, verè est decipi, & errare. Sic etiam verè errat, qui Romam pergens, rectam viam deserit ex testimonio viri gravis. Sic item qui peccat vehementer tentatus, verè peccat. Et hinc, sicut Philosophia moralis non intendit, nec approbat peccatum admixtum actibus voluntatis, licet cum magna occasione commissum ; ita nec Logica intendit, aut approbat fictionem quantumcumque fundatam : Logica quippe respicit rectitudinem actuum Rationis, sicut Ethica rectitudinem actuum Voluntatis, ut docet D. Thomas in Procem. Ethic. & sæpè aliàs.

39 Urgetur : Logica formaliter intendit instrumenta sciendi, & assequendi Veritatem ; sed figmenta quibus res concipitur aliter, quàm sit, nequeunt esse instrumenta scientiæ, aut veritatis, quæ consistit in concipiendo rem sicuti est : quemadmodum tenebræ nequeunt esse instrumenta lucis, nec vitia Virtutis, nec morbi sanitatis : ergo &c. Dicunt, figmenta ex imperfectione mentis humanæ vilia esse, & necessaria ad rectè cognoscendum; quemadmodum vitrea conspilia, quæ litteras, & alia obiecta repræsentant grandiora, quàm sint in se, visum debilem iuvant ad meliùs videntum. Contra : Vitrea specilla, quæ repræsentant ut duplex quod est unum, vel ut unum, quod est duplex, vel figuram invertunt repræsentando litteram A ut B, vel ar-

tificium domus ubi non est; proculdubio sunt instrumenta errandi, non meliùs videndi : sed talia sunt vestra entia rationis, dum scilicet in Genere proponunt ut intrinsecè unum quod in se est multiplex ; in enuntiatione subiectum, & prædicatum ut intrinsecè duo, cum in re fiat unum, & idem ; & in alijs obiectis artificium definitionis, syllogismi, &c. , quod re ipsa non est : non ergo sunt instrumenta rectè cognoscendæ, sed fallendi, & errandi.

40 Profectò, quod homo per vitrea specilla videat obiectam ut grande, sicque illud apprehendat, nequit esse conditio necessaria vel utilis, ut homo videat obiectum esse parvum, atque ita iudicet : ergo quod mens per ficta specilla apprehendat hominem ut ab animali distinctum, nequit esse conditio utilis, ut mens iudicet, hominem esse animal, seu esse indistinctum ab animali : neque enim minùs pugnat cum indistinctione distinctio, quàm cum granditate parvitas. Quomodo autem vitrea specilla visui repræsentent obiectum aliter quàm sit, explicent Thomistæ, qui negant, à sensibus fieri entia rationis ; & certè ab specillis fieri, nemo dixerit. Ad nos quod attinet, alietas illa nihil obest : nam vitrum, quod grandit obiecta, non conducit, ut rectè iudicetur de magnitudine ; sed tantum de figurâ, in quâ nulla repræsentatur alietas.

41 Prob. 4. : artificium Demonstrationis non est ens rationis : ergo nec artificium aliorum Logicæ artefactorum. Prob. Antec. : artificium demonstrationis causat scientiam, ut cum Aristotele docent omnes ; sed ens rationis non causat scientiam, alioquin verus & realis effectus penderet à causâ, quæ non est.

(i) Ita D. Thom. 1. Poster. Lect. 1. (k) idem Opusc. 39. de fallac. initio

(l) L. 83. qq. q. 32. (m) 1. p. q. 85. art. 7. C. (n) ibi ad 2.

est, nec esse potest in rerum natura; ergo &c. Thomistæ, qui demonstrationis artificium agnoscunt in ipsis actibus Intellectus, dicunt, ens rationis causare scientiam, non per modum virtutis (sic enim soli reas assensus caulant), sed per modum conditionis, & applicationis. Id ipsum dicunt moderniores Thomistæ, qui demonstrationem propriè talem collocant in solis obiectis ente rationis ornatis: ab his enim, inquit, causatur scientia, non effectivè, sed obiectivè, sic tamen, ut ens rationis non sit virtus & ratio formaliscausandi, etiam obiectivè, sed mera conditio requisita: non aliter ac in exercitu instructo milites vincunt, & in domo lapides à Sole & frigore protegunt, quin ideo ordo aciei, vel artificium domi, sit virtus vincendi, aut protegendi, sed mera conditio sine qua non.

42 Sed, ut ab his ordiar exemplis, quis non videat difficultatem insolutam? Contendimus, effectum realem non posse ab artificio ficto causari: & nobis obijcitur victoria, & protectio, quæ pendent ab artificio militari, & fabrili. Numquid ordo militum, vel collocatio lapidum, est ens rationis? Nemo dubitat, quòvis effectus reales pendere posse à conditione reali, v.g. à locali applicatione causarum. Num inde inferas, posse etiam quòvis effectus ab applicatione fictâ pendere? Succurrunt Carmelitæ Complutenses (o), & exempla suggerunt opportuniora, nimirum significationis ad placitum, quæ cum sit ens rationis, est conditio necessaria, ut vox causet speciem & notitiam obiecti; imò & Gratia ipsa pendet à significatione Sacramentorum, ut à conditione, quæ est ens rationis.

(o) *Disp. 1. proœm. q. 2. §. 4. n. 25.*

Maçte virtute Ens rationis inclum; quoniam ad tantam dignitatem proveheris, ut à te pendeat Gratia Sacramentalis, quæ vita nostra, & salutis æternæ pignus est. Sed vereor ne dignitas ista non sit firma satis: ea quippe exempla à nostris Auctoribus negantur, & meritò. Nam Baptismus Gratiam causat, & vox panis excitat notitiam obiecti, etiam si nemo tum cogitet de ente rationis; hoc autem ens non existit, nisi dum cogitatur.

43 Præterea doctrina solutionis impugnatur: quia in primis Ens rationis nullo titulo potest esse conditio requisita, ut reales assensus scientiam causet: nam conclusio scientifica nihil aliud prærequirit, quàm quòd convincatur Intellectus de identitate extremorum cum medio: convincitur autem ipsâ præmissarum evidentia, quæ per semet applicatur Intellectui, & ipsi præstat suum effectum formalem: non ergo requiritur ens rationis, nec ut virtus, nec ut applicatio virtutis. Deinde nec ens rationis ex parte obiecti positum, valet esse conditio requisita ad Scientiam, v.g. Physicam. Tum ex supra dictis: nam Scientia acquiritur cognoscendo rem sicuti est: quomodo autem ad hoc erit necessaria conditio, quæ rem figurat aliter ac est? Vel quomodo obiectiva distinctio subiecti & prædicati reddet scibilem indistinctionem, sive identitatem utriusque? Tum quia sequeretur obiectum Physicæ, & cuiusvis scientiæ ab ente rationis constitui in esse proximè scibilis; sicut acies ab ordine militum constituitur in esse proximè potentis vincere: unde, sicut ordo militum de formali se habet ad victoriam, & hæc per se pendet ab illo, verèque illi tribuitur; ita se ha-

habebit Ens rationis ad omnem scientiam. Numquid anuent Theologi, aut Mathematici? Mitto quòd Coelum v.g., sicut ente rationis non indiget ut sit, ita nec ut verè cognoscatur, aut sciatur: nam ut cum Aristotele (p) inquit D. Thomas (q), *Unumquodque, sicut se habet ad hoc quòd sit, ita etiam se habet ad hoc quòd habeat veritatem. Et hoc idè, quia esse rei est causa verè existimationis, quam mens habet de re.*

44 Probationes alias, apud nostros Auctores obvias, sciens prætere, ut aliquando finem faciam. Ex dictis inferes, etiam si entia rationis necessariò irrepant in Logicæ obiecta, vel artefacta, à Logicâ non curari, sed despici, non præcipi, sed permittri, vel tolerari, quia penitus abigi non possunt vmbrales istæ mulsæ. Sic aliæ scientiæ, licèt in suis obiectis multa passim offendant entia rationis (ut cum Theologia ratione distinguit Attributa Dei, quæ distinctio est Ens rationis obiectivum apud Thomistas), ea contemnunt, obiecto reali solum intentæ. Sic etiam, si patri claudo facem præferas, ut redeat domum, licèt ille passim ambulando claudicet, ac cæspitet, nec tu vel eius emendare tibus, vel obvia saxa removeve possis; non idè diceris intendere, seu velle claudicationem, & casum, quem potiùs doles: sed tantum intendis, ut pater tandem perveniat domum. Similiter ergo se gerit Logicæ, quæ fida proles est Intellectus, dum ipsi facem præfert, ut ad Veritatem perveniat. Sanè Thomistæ (r) in actibus Intellectus, v.g. in hoc, *Animal rationale*, duplicem agnoscunt representationem: aliam pri-

mariam & signatam, quæ terminatur ad prædicata realia hominis: aliam secundariam & exercitam, quæ terminatur ad Ens rationis: quas vsque adè distinguunt, ut sola secunda sit actio dirigibilis à Logicâ; prima verò sit finis Logicæ mediatus, & remotus. Cur ergo nobis non liceat ex adverso dicere, solam primam à Logicâ procurari, & secundam omninò contemni?

CAP. V.

Examantur argumenta contraria.

1. **O** Bije. 1. pro sententiâ constituente denominationes extrinsecas per Ens rationis. Denominatio cognoscentis petit formam intrinsecam: ergo & denominatio cogniti. Sed forma intrinseca obiecto cognito non est cognitio realis: ergo est forma ficta. Insto: ergo denominatio cogniti petit formam, non fictè, sed verè intrinsecam, sicut denominatio cognoscentis. Itaque neg. 1. *Conseq.* Disparitas in eo est, quòd cognoscere est perfectio subiecti: cognosci autem, vel esse cognitum, non est perfectio obiecti. *Repl. 1.*: cognitio non applicatur, nec unitur obiecto: ergo nequit illud denominare. *Resp.* Non applicatur per contactum, aut penetrationem: benè tamen per terminationem, seu tendentiam respicientem illud obiectum ut terminum; quæ tendentia vocari potest unio intentionalis; nec maior necessaria est ad hoc genus denominationum: & insto in denominatione *fundamentaliter cogniti.*

2. *Repl. 2.*: si cognitio ali-

I 2

que-

(p) 2. *Metaph. cap. 1.* (q) *Ebd. lect. 2. litt. a.* (r) *Vid. Colleg. S. Thom. quæst. 1. num. 103, & 129.*

quomodo applicatur obiecto, cur non illi tribuit, sicut Intellectui, denominationem cognoscens? Quæro in vicè, cur non illud denominat proxime fundamentaliter cognoscens, sicut cognitum? Vel cur cognitio non denominat Ens rationis fingens, sicut factum? Cognitio igitur hoc habet suapte naturâ, ut non denominet cognoscens, nisi id, cui vitaliter immanet, nec cognitum, nisi id, quod repræsentat. Immanet autem soli Intellectui, & repræsentat solum obiectum. Ubi duo nota. Alterum; quod subiectum istius denominationis (nempe res, quæ cognoscitur) non est subiectum in se ipso, sed subiectum pure denominationis, atque aded non propriè subiectum, sed obiectum, ut in simili nos docuit D. Thomas cap. præc. num. 34. Alterum; quod denominatio non hic sumitur pro nominis impositione, sed pro significato nominis, scilicet pro effectu, vel quasi effectu formali refuso à formâ in subiectum, vel obiectum.

3 Repl. 3. ex M. Aguilera (a): denominatio cognoscibilis, aut scibilis, est ratio rationis: ergo & denominatio cogniti, & quævis alia extrinseca. Prob. Antec. ex D. Thoma (b) sic aiente: Relatio, qua scientia refertur ad scibile, est realis: relatio vero, qua scibile refertur ad scientiam, est rationis tantum. Nec dicas, scibile intelligi posse absque relatione ad scientiam, licet hæc intelligatur relata ad scibile: nam, ut ait idem D. Thomas (c), Intellectus noster non potest intelligere aliquid relatum alteri, quin reintelligat relationem ex opposito. Confirm.: Esse cognitum non est aliquod esse reale: ergo rationis. Prob.

(a) L. 2. Logic. q. 2. S. 1.

(c) q. 1. de Pot. art. 1. ad 10.

Antec.: per illud esse non constituitur subiectum in aliquo Prædicamento, sive in aliquo genere entis realis: tum quia aliàs, cessante cognitione, obiectum cognitum amitteret aliquod esse reale; quod est absurdum: tum quia illud esse non est qualitas, nec actio vel passio, nec relatio realis in subiecto, aliàs esset quid intrinsecum ipsi: nequit autem ad aliud Prædicamentum pertinere.

4 Resp. ad repl. neg. Antec.: nam denominatio scibilis spectari potest, vel ut intrinseca, sicque formaliter consistit in reali obiecti capacitate, ut sciatur; vel ut extrinseca, sicque tamquam ab unicâ formâ constituitur vel ab actu scientiæ possibili, vel à vi cognitivâ Intellectus. Ad prob.: nè intempestivè immoremur implexis de Relatione quæstionibus, permitto, relationem scibilis ad scientiam, esse distinctam ab actu Intellectus comparativo, & ab omni ente reali, itemque scibile ut tale non posse à nobis intelligi sine mutuâ relatione ad scientiam. Nego tamen, ab eâ relatione constitui denominationem scibilis: hæc enim in absoluto consistit, licet à nobis concipi non possit, nisi relativè, seu ad instar denominationis relativæ: quæ admodum Angelum pro hoc statu concipere non possumus, nisi connotativè ad corpus, vel instar corporis, quin ideò corpus, vel connotatio corporis sit forma constituens Angelum in esse talis. Hoc maxime locum habet in principijs Aguilera, (d) qui non admittit relationem rationis attributam, aut applicatam obiecto, vel apprehensam quasi in obiecto sit; sed seorsim conceptam in-

(b) q. 21. de Verit. art. 1. C.

(d) q. 7. num. 14. 21. & seqq.

indirectè, sive ut quo: nam similè modo apprehenditur corporeitas, dum cognoscitur Angelus.

5 Ad Confirm. neg. Antec. Ad probationem: illud esse in concreto sumptum non pertinet ad vnum Prædicamentum, cum non habeat unitatem, quam requirit res in Prædicamento locanda, sed sit aggregatum ex cognitione, quæ est accidens, & ex obiecto, quod est substantia, vel aliud quid. Unde per illud esse non constituitur subiectum in aliquo Prædicamento. Ipsum tamen esse cognitum, in abstracto sumptum, seu penès formam, pertinet ad Prædicamentum Qualitatis, vel, si mavis, Actionis; quin ideò debeat esse quid intrinsecum obiecto, nec obiectum, cessante cognitione, amittat aliquod esse reale intrinsecum, sed purè extrinsecum. Dices: esse cognitum non supponit pro aliquo esse, quod sit in Intellectu, aliàs hic denominaretur cognitus. Nego asserum: iam enim num. 2. rationem dedimus, cur istud esse non tribuit Intellectui denominationem cogniti. Denique tota obiectio cum confirmatione perspicuè infringitur in denominatione proxime fundamentaliter, aut causaliter cogniti, quæ iuxta Adversarium constituitur per cognitionem realem; cum tamen sit denominatio extrinseca, & in eâ militet quidquid nobis obijcitur.

6 Hic obiter nota, iuxta eum dem M. Aguilera (e) obiectum esse realiter visum, etiam si nullus Intellectus existat, aut cogitet, adedque priusquam existat Ens rationis, quia scilicet fundamentum istius denominationis, nempe visio, realiter existit independentè ab operatione Intellectus. Unde sic arguo: implicat, denominationem verè existere

(e) L. 2. q. 2. num. 19.

pro priori ad formam, quæ constituitur, etiam si detur fundamentum proximum, aut causa proxima talis forma: Si ergo denominatio Visio verè existit ante Ens rationis, hoc non est propria illius forma. Patet Antec.: quia alioquin verè existeret homo pro priori ad animam ex vltimæ dispositionis materiæ ut antemetur: verè item existeret denominatio cognoscens, aut videns, pro priori ad cognitionem, aut visionem, hoc solum, quod species obiecti applicetur potentia expedita: Certè fundamenta ista multò fortius ac propinquius connectuntur cum animâ, cognitione, visione, quam visio ipsa cum ente rationis, ut est evidens: & tamen, quandiu absunt ex formæ (ut si per miraculum impediatur), subiectum magis est inanimatum, quam animatum, & potentia magis est non videns, quam videns: ergo, quandiu abest ens rationis, obiectum magis est non visum, quam visum: unde etiam absurdè sequitur, quod S. Paulus ab æterno magis erit non prædestinatus, quam prædestinatus.

7 Objc. 2. pro sententiâ Thomisticâ principali: Ens reale nequit esse formale obiectum scientiæ, nisi sub aliqua abstractione à materiâ: at prout abstrahit à materiâ singulari, est obiectum Physicæ; prout abstrahit à materiâ sensibili, Mathematicæ; prout abstrahit à materiâ intelligibili, Metaphysicæ; nec aliud genus abstractionis possibile est iuxta D. Thomam: cum ergo Logica sit scientia à tribus hisce distincta, obiectum eius non est ens reale, sed ens rationis, quod à Logicâ respicitur sub abstractione ab omni materiâ negativè, idest, titulo imperfectionis. Hoc argumentum, mag-

ni habitum ab alijs Thomistis, debile putat magnus Entis rationis protector Cardinal. Aguirre. Nam ex eo sequitur, non dari circa ens reale plusquam tres illas species scientiarum; quod esse apertè falsum, ostendunt Ethica, & Medicina.

8 Præterea, sicut intrà communem abstractionem à materiâ sensibili sunt plures scientiarum species omninò diversæ, vt Arithmetica, Geometria, Astronomia, & aliæ, quia diversum specificè modum servant abstrahendi à materiâ sensibili, cur non idem contingat intra cõmunem abstractionem ab omni materiâ, etiam intelligibili? Poterit igitur obiectum Logicæ convenire cum obiecto Metaphysicæ in abstractione ab omni materiâ, simulque differre in speciali modo, seu titulo abstrahendi, nempe titulo signi formalis artificiosè manifestantis ignorum. Hæc in summâ laudatus Aguirre. Adde, quòd abstractio ab omni materiâ negativè, comprehendit omne Ens rationis quâ latè patet: & tamen iuxtà Thomistas non curat Logica de omni Ente rationis, sed solum de spectante ad artificium Modi sciendi: iam ergo intra eandem communem abstractionem (quæ etiam secundariò saltè, pertinet ad Metaphysicâ) Logica modum invenit seligendi sibi quædam entia, relicti alijs. Cur igitur id ipsum præstare nequeat circa entia realia intra communem abstractionem ab omni materia?

9 *Objc. 3.*: Dialectica iuxtà Aristotelem (f) extenditur ad omnia entia, sive ad res omnes, de quibus agit Metaphysica: debet ergo tendere sub aliquâ ratione formali, quæ reperiri possit in rebus omnibus. At ea ratio nequit esse quid

reale, alioquin esset ens reale vt sic, vel aliquod prædicatum transcendens; quod nemo dicit: superest ergo, vt sit ens rationis, quod in omni re fingi, aut concipi potest. *Resp.* In primis loquitur Aristoteles de Dialecticâ vtente accessoriâ, quæ nec est scientia, nec habet certum Subiectum, aut rationem formalem. Vide supra disp. 1. cap. 2. à num. 23. & cap. 3. num. 10. Deinde, dato quòd de Logicâ verè tali loquatur, *dist. Antec.*: extenditur mediatè, *conc.*: immediatè, *neg. Antec.* Tum *dist. Conseq.*: quæ reperiri possit in rebus omnibus, prout subsunt considerationi rationis, *conc.*: aliter acceptis, *neg. Consequ.*, & *Min. subsumpt.* Nec ideo sequitur, quòd ratio, sub quâ tendit Logica, sit quid transcendens, sed potius quòd sit cognitio artificiosa, quæ rebus omnibus convenire potest, & eas extrinsecè denominare constituendo secundas intentiones in concreto. Quia ergo circa res omnes versari potest cognitio artificiosa, idcirco Logica, talem cognitionem immediatè dirigens, mediatè versari dicitur circa omnia.

10 Ita reiplâ exponit Aristotelem D. Thomas 1. Post. lect. 20. his verbis: *Quia circa omnia, quæ sunt, habet negotiari Ratio, Logica autem est de operationibus rationis; Logica etiam erit de his, quæ communia sunt omnibus, idest, de intentionibus rationis, quæ ad omnes res se habent.* Tum in exemplum intentionum rationis nominat *sylogismum, enuntiationem.* &c. Idem in 4. Metaph. lect. 4.: *Intentiones intelligibiles entibus nature æquiparantur, eo quòd omnia entia nature sub consideratione rationis cadunt; & ideo subiectum Logicæ ad omnia se extendit, de quibus ens nature prædi-*

catur. Scio, Thomisticas aures arrigi ad verbum *Intentio rationis*, quasi ad nomen proprium entis ficti. Sed verò, quòd *Intentio rationis* ex mente D. Thomæ sit actus Intellectus, nec aliter dicatur esse in rebus extrà animam, quàm eo modo, quo scientia dicitur esse in scibili; planè vidimus cap. præced. num. 33. & duob. seqq. Idem probant rationes illæ, *Quia Logica est de operationibus rationis, Quia omnia entia sub consideratione rationis cadunt*: illa etiam, *Quia circa omnia, quæ sunt, habet negotiari Ratio.* Præclaram sanè mercaturam faceret sedula negotiatrice, si per omnia rerum genera vagaretur quasi ad nudinas entium rationis. An non potius veritatem, & scientiam omni pretiosiorum auro negotiabitur?

11 Sed hinc insurges, & *objc. 3.*: D. Thomas citatè lect. 4. in 4. Metaph. mentem suam pro ente rationis aperuit his verbis: *Ens est duplex, ens scilicet rationis, & ens nature. Ens autem rationis dicitur propriè de illis intentionibus, quas ratio adinvenit in rebus consideratis, sicut intentio generis, speciei, & similitum, quæ quidem non inveniuntur in rerum natura, sed considerationem rationis consequuntur. Et huiusmodi scilicet Ens rationis est propriè Subiectum Logicæ.* Nihil evidentius, inquit Thomistæ. Et quia nostri Doctores id interpretantur de Ente rationis, non purè obiectivo, sed subiectivo, ac denominativo, cæcutire dicuntur. 1.: quia non vident à D. Thomâ dividi Ens in tocâ latitudine, prout abstrahit à reali, & non reali, vt patet ex verbis illis, *Ens est duplex.* 2.: quia non penetrant illud, *Quas ratio adinvenit, quod perinde sonat, ac excogitat, comminiscitur.* 3.: quia non advertunt, de solo ente rationis purè ob-

iectivo dici posse, quòd non invenitur in rerum natura: item, quòd rationis considerationem consequitur; nam ens rationis subiectivum, cum sit ipsa rationis consideratio, non eam consequitur, aliàs semet consequeretur.

12 Nihilominus interpretatio Nostrorum verissima est. Nam D. Thomas non dividit Ens abstractum à reali & ficto, sed Ens reale vt sic in duo membra: alterum, quod à Rationis actu non pendet; & hoc vocat *ens nature*, & alibi passim *ens extra animam*: alterum, quod est opus Rationis, & realiter à Ratione fit secundum respectum ad obiectas, atque hoc vocat *Ens rationis*, negatque inveniri in rerum naturâ, idest, in rebus extrà animam. Hoc genus entis, iuxtà D. Thomam, propriè dicitur de Intentionibus Generis, Speciei, &c., hæcque Ratio per cognitionem reflexam *adinvenit*, idest, invenit, seu detegit (non enim semper *adinvenire* valet *comminisci*, nec semper *comminisci* est *ingere*), in rebus, non specificativè sumptis, sed *consideratis*, idest, vt iam cognititis per cognitionem directam: *adinvenit*, inquam, non fictas, sed factas, seu constitutas actu directo; sicut reflexè considerans statuam recens factam, *adinvenit* caput, pectus, brachia &c..

13 Intentiones istæ consequuntur *considerationem rationis*, non consecutionem physicâ, sed logicâ. Nam sumptæ in concreto, sunt denominationes extrinsecæ, & formales effectus cogitationis directæ: formalis autem effectus dicitur logicè consequi, seu resultare ex formâ citrà fictionem, vt iam Thomistæ fatentur in denominationibus *vifi, cogniti, dilecti*, quæ consequuntur *vi-*

tionem, cognitionem, dilectionem. Sumptæ verò in abstracto, sunt quasi logica proprietates cognitionum: proprietas autem logica, seu metaphysica, licet omnino realis, & realiter indistincta ab essentiâ, dicitur tamen essentiam consequi, & ab eâ resultare. Unde solum habes quidquid Thomistas movet. Si dicas: ergo pariter negari poterit, quod Intellectus, & Voluntas inventantur in rerum natura, quia non inveniuntur extrâ animam, sed sunt in animâ subiectivè. N.g. Conseq.: quia phrasi D. Thomæ ens naturæ, vel ens extrâ animam, non contraponitur cuivis enti in animâ existenti, sed illi duntaxat, quod habet cognomen- tum *rationis*, eo quod sit Opus *Rationis* ut talis sub munere sibi proprio, nec alijs potentijs communi, seu prout in obiectum quodlibet se se representativè transformantis, iuxta illud, *Intellectus intelligendo fit omnia*.

14 Veritatem interpretationis adducta probat ipse Doct. Angelicus. Tum in Opusculis citat. cap. præced. in Conclus. 3., in quibus non eget interprete. Tum q. 7. de Pot. art. 6. C., ubi inter alia docet, quod *rationes* attributorum Dei (in quibus consistit formalis pluralitas, vel distinctio rationis attributorum, quæ iuxta Thomistas est ens *rationis*) sequuntur conceptiones *Intellectus*. Et tamen, quia obster ly sequuntur, inquit inferius: *Et sic omnes rationes sunt quidem in Intellectu nostro, sicut in subiecto: sed in Deo sunt, tamquam in radice verificante has conceptiones*. Ibidem, *Nihil est* (inquit) *in rebus, quæ sunt extrâ animam, cuius similitudo sit ratio Generis, vel Speciei: nec tamen Intellectus est falsus: quia ea, quorum sunt iste*

rationes, scilicet Genus & Species, non attribuit rebus secundum quod sunt extrâ animam, sed solum secundum quod sunt in Intellectu. Ex hoc enim, quod Intellectus in se ipsum reflectitur, sicut intelligit res existentes extrâ animam, ita intelligit eas esse intellectas. Et sic, sicut est quædam conceptio Intellectus, vel ratio, cui respondet res ipsa, quæ est extrâ animam; ita est quædam conceptio, vel ratio, cui respondet res intellecta secundum quod huiusmodi: sicuti rationi hominis, vel conceptioni hominis, respondet res extrâ animam; rationi verò, vel conceptioni Generis, aut Speciei, respondet solum res intellecta. Hæc, nisi nimium fallor, nostra in terminis, ut aiunt, terminantibus doctrina est.

15 *Replic.*: id est formale in obiecto *Logicæ*, ex quo provenit, quod *Logica* sit ignobilior alijs scientijs. At hoc provenire ex ente *rationis*, patet ex D. Thomâ Opusc. 56. ad fin. ibi: *Logica inter omnes alias scientias incertior est, quod est, quia certitudo scientiæ dependet à certitudine Subiecti. Inter omnia Subiecta scientiarum debilissimum & incertissimum est Subiectum Logicæ: quia unumquodque quantum habet de entitate, tantum habet de veritate & certitudine, ut dicit Aristoteles 2. Metaph. summe autem secundæ intentiones solum habent esse in anima, ex quo sequitur, quod habent debilissimum esse. Miraberis, hoc Opusculum contra nos allegari, cum totum sit pro nobis, etiã in obiecto testimonio: quod ita retorqueo. Unumquodque, quantum habet de entitate, tantum habet de veritate & certitudine; sed *Ens rationis Thomisticum* nihil habet de entitate, nisi apparenter, aut fictè: ergo nihil habet de veritate & certitudine, nisi apparenter, aut fictè: ergo*

ergo non nisi fictè vel apparenter est scibile: ergo *Logica* non nisi fictè & apparenter est scientia. En *Consequentiã Thomistis absurdam*, & tamen legitimè deductam. Iterum: *Ens rationis*, nec est debile, nec robustum, sed reipsa nihil: ergo nullam fundat scientiam. Adhuc iterum: *Ens rationis* debilius est, & minus habet de entitate, quàm obiectum artis fatoriæ, vel ferrariæ: ergo *ars Logica* ignobilior erit his artibus.

16 *Resp.* igitur, subiectum *Logicæ* dici debilissimum, & incertissimum, duas ob causas, ibidem à D. Thomâ indicatas. Prima: quia entia, quæ sunt in animâ, sunt valde fluxa & mutabilia in essendo, licet sint certa in verificando propositiones scientificas. Ideò *Logica* dicitur incerta, non intrinsecè, & subiectivè, sed extrinsecè, & obiectivè, sumptâ scilicet denominatione ab incertitudine obiecti in essendo. Idem Thomistæ dicunt de suo Ente *rationis*, quod volunt esse simpliciter scibile, licet in essendo sit quid umbratile, ac merè apparens. Altera: quia *Intentiones Logicæ* plenè sciri non possunt, nisi quis præhabeat noticiam aliquam rerum ad alias scientias spectantium: non enim sciri potest, quod homo, præcisivè cognitus, est *species*, nisi aliunde sciatur, plures homines solo numero distinguuntur. Ideò (subdit Angelicus) *impossibile est Logicam scire, nisi fuerit sciens, & expertus in alijs scientijs, & specialiter in Metaphysicis*. Quapropter obiectum *Logicæ*, saltem quoad nos, est alijs debilius & incertius in esse scibilis, quatenus certitudinem & scibilitatem quodammodo mutuatur ab alijs obiectis.

17 *Instabis*, si obiectum *Logicæ* est cognitio realis, magis & perfectius abstrahit à materiâ, quàm obiectum *Physicæ*, & *Mathematicæ*: ergo reddet *Logicam* scientijs istis nobiliorē: ergo *Logica* non erit ignobilior alijs scientijs. *Resp.* Ne cogamur hic quæstionem de ordine dignitatis scientiarum, de quo varix sunt opiniones, importunè discutere, neg. *Antec.*: quia nobilitas maior scientiæ non sumitur ex maiore abstractione à materiâ, nisi cum cætera sunt paria. Ideò *Physica*, licet minus abstrahens à materiâ, factis communiter dicitur nobilior, quàm *Mathematica*. Quia ergo *Logica* est scientia ministerialis, cuius obiectum non propter se quaritur ad sciendum, sed ut administriculum quoddam ad alias scientias, ut loquitur D. Thomas (g), idcirco putatur ignobilior alijs, præsertim speculativis, quas idem D. Thomas (h) cum Aristotele præfert scientijs practicis, & ad utilitatem inventis, atque hisce *Logicam* annúmerat.

18 *Obijc.* 4.: *Logica*, *Grammatica*, & *Rhetorica* distinguuntur contra scientias reales, vocanturque *rationales*; sed non quia pro obiecto respiciunt actus Intellectus, hos enim respicit etiam *Animastica*, quæ scientia realis est; nec quia dirigunt Intellectum ad cognitionem scientificam, id enim convenit habitibus omnium scientiarum; nec item quia dirigunt *Rationis* actum artificioso modo, cum id etiam præsent *Mathematicæ*, quæ idè dicuntur artes Liberales: superest ergo, ut *rationales* appellentur, quia versantur circa entia *rationis*. Hoc argumentum, quo utuntur *Carmelicæ*, *Merinero*, & *Aguirre*, militat apertè con-

trâ

uà D. Thomam in 1. Poster. Lect. 1., ubi, *Logica*, inquit, *ideſt rationalis ſcientia*, non ſolum rationalis eſt ex hoc, quod eſt ſecundum rationem, quod eſt omnibus artibus commune; ſed etiam ex hoc, quod eſt circa ipſum actum rationis ſicut circa propriam materiam: Et idè videtur eſſe *Arſ arium*, quia in actum rationis nos dirigit, à quo omnes artes procedunt. Et Opuſc. 39. initio, pro eodem accipit, *Logicam eſſe rationalem ſcientiam*, ac eſſe ad ratiocinandum inventam.

19 *Reſp.* ergo, *Logicam* vocari *rationalem*, quia regulat Rationis uſum, ut veritatem rerum artiſicioſè perſcruteetur; diſtinguique ab ſcientijs realibus, non quia rationis actus non ſit etiam res quædam, ſed quia res paſſim accipiuntur ut à conceptibus & vocibus diſtinctæ. Sic paſſim conceptus ipſe dividitur in conceptum rei, & conceptum vocis. Num idè vox deſinet eſſe res? Sic etiam Dialectici diſputant, utrum voces ſignificent res, an conceptus? Num idè conceptus erunt entia rationis? *Animaſtica* non dicitur ſcientia *rationalis*: tum quia maiori ex parte de rebus agit, quæ non ſunt actus rationis: tum quia hos ipſos actus conſiderat ſub ratione formali, in quâ cum rebus alijs conveniunt, nempe ſub ratione vitalitatis; cum *Logica* tendat ſub ratione artiſicij propriâ ſolius Intellectus. Quod habitus omnium ſcientiarum dirigant ad cognitionem ſcientificam, eſt falſo falſius. Omnis quidem habitus talem cognitionem producit: at dirigere non eſt phyſicè producere, ſed eſt regulas tradere ad cognitiones ſcientificas; quod ſolus præſtat habitus *Logicæ*. Eadem ratione falſum

eſt, quod *Mathematicæ* rationis actum tamquam proprium obiectum dirigant artiſicioſo modo: ſive enim ſpeculentur, ſive regulent, nõ verſantur circa actum rationis, ut circa materiam, vel obiectum. Verſantur ergo circa numeros, vel figuras in quantitate. Dicuntur autem artes, quâ parte ſunt practicæ, vel etiam lato ſenſu, ſicut omnes ſcientiæ: & liberales, ex obiecti præſtantiâ.

20 *Grammatica*, *Rhetorica*, & *Poetica* vix dicuntur *rationales*, niſi à Thomiſtis. Apud veteres paſſim dicuntur artes *ſermocinales*, quia de externo ſermone tractant. Quod autem pro obiecto reſpiciant *Ens* rationis, credat qui volet. Mihi nulum eſt dubium, quin & *Quintilianus*, & *Prifcianus*, alter *Rhetorum*, alter *Grammaticorum Princeps*, & *Magiſter*, *Ens* rationis, de nomine, & facie ſibi proſus ignotum, ſi fieret obviam, velut ſpectrum extimeſcerent. Et verò quis credat, formale obiectum artis illud eſſe, cuius ne nomen quidem auditur in tota arte? Ipſi etiam *Moderni Thomiſtæ* iam ab his artibus relegare videntur *Entia* rationis (i), credo, quia meritò putant incredibile, quod artiſicium *Æneidos*, aut *Orationum Demotheſis*, vel *Ciceronis*, nullum eſſe habeat niſi fictum. Hoc tamen non prohibet, eas artes utcumque vocari poſſe *rationales*, quatenùs ſcilicet inventæ ſunt ad conceptus mentis exprimendos artiſicio vocum.

21 *Objc.* 5. : obiectum formale *Logicæ* eſt forma conſtitutiva artefacti *Logicalis*, videlicet *Generis*, *Subiecti*, *Prædicati*, *Definitionis*, *Syllogiſmi* &c.; ſed ea forma non eſt quid reale, ſed rationis: ergo

go &c. *Prob. Min.* multifariam. 1. in artiſicio *Generis*: *Genus* pro formalè eſt natura vna, vniverſalis, & ſuperior ad inferiora; ſed à parte rei non eſt talis vnitas, vniverſalitas, aut ſuperioritas: ergo eſt ens rationis. Nec dici poteſt, cognitionem realem eſſe formam iſtarum denominationum: tum quia Intellectus non apprehendit naturam genericam ut multiplicem: ergo ut vnam: ergo vnitas non eſt ipſa apprehenſio, ſed obiectum apprehenſum, & ex parte naturæ conceptum. Tum etiam, quia Intellectus cognoviſcit naturam genericam ut talem: ergo cognitio re præſentat omnia conſtitutiva *Generis* ut talis, ac proinde vniverſalitatem & ſuperioritatem, quæ ſe teneat ex parte obiecti: nam quidquid eſt reſtativè in cognitione, eſt obiectivè in re cognitâ.

22. 2. in artiſicio *Definitionis*: forma conſtituens hanc definitionem, *Animal rationale*, conſiſtit in compoſitione animalis cum rationali, nam forma artiſicioſa eſt partium compoſitio: ut cernitur in quavis arte: ſed ea compoſitio eſt ens rationis. Patet: quia compoſitio talis eſt, qualis diſtinctio partium, cum compoſitio ſit diſtinctorum unio: ſed diſtinctio animalis à rationali eſt folius rationis, realiter enim ea extrema ſunt vna & idem: ergo & compoſitio eſt ens rationis. 3. in artiſicio *Enuntiationis*: in hac propoſitione, *Homo eſt rationale*, ſubiectum, & prædicatum diſtinguuntur, & referuntur inter ſe: ſed nec diſtinctio, nec relatio poteſt eſſe realis: ergo eſt rationis. Patet *Minor*: quia nequit eſſe realis diſtinctio, ubi eſt realis identitas; nec relatio realis, inter extrema realiter indiſtincta. *Conſirm.* 1. ex Collegio S. Thom.: hic actus, *Rationale eſt animal*, non ſolum concipit extrema diſtinctis conceptibus, ſed etiam ut diſtincta. Tum quia aliàs non differret à propoſitione identicâ. Tum quia concipit animal ut diſtinctum ab omni eo, quod non eſt metaphyſicè animal, ac proinde ut diſtinctum à rationali. Tum etiam quia Intellectus per talem actum concipit, ſe affirmare de rationali aliquid novum, aliquid nempe, quod ipſius iudicio non eſt rationale. At ea diſtinctio, in obiecto concepta, eſt ens rationis: ergo &c.

23. *Conſirm.* 2. ex Palanco: actus ille eſt reſtativè diſconformis obiecto: ergo reſtativè, quod obiecto non convenit, ac proinde fingit. *Prob. Antec.*: Tum quia talis actus abſubièdi reſtativè obiectum aliter, ac eſt in ſe; diſtinguit enim & eſſe rationalis, & eſſe animalis, & alterum concipit ut ſubiectum, alterum ut prædicatum; quæ munera in re non ſunt. Tum etiam, quia idè Intellectus *Divino* repugnat cognoviſcere diſtinguendo prædicata realiter identificata, vel ea comparando ut ſubiectum, & prædicatum, ut ſuperius & inferius, &c., quia cognoviſcit res ut ſunt in ſe, & quia ipſi repugnat modus cognoviſcendi diſconformis obiecto, non præciſè ex parte actus (ſic enim *Divina* cognitio, utpote ſpiritualis, & infinita, diſconformis eſt obiecto materiali, & finito), ſed ex parte obiecti: modus ergo reſtativè comparativus, ac diſtinctivus, quem ſervat Intellectus noſter in iudicando, non exhibet obiectum ut eſt in ſe, ſed neceſſariò importat diſconformitatem cum rebus.

24. *Prob.* 4. eadem *Minor* in artiſicio ſyllogiſmi: forma ſyllogiſtica

(i) Vid. Colleg. S. Thom. in Editione 5., & Gabr. à Concept. L. 4. dub. 1. num. 143. & ſequ.

ca consistit in respectibus Extremorum maioris & minoris adinvicem, & ad Medium; ideòque iuxta D. Thomam (k) Philosophiæ rationalis est considerare ordinem partium orationis adinvicem, & ordinem principiorum adinvicem, & ad conclusiones. At ordo iste, & illi respectus, non sunt relationes reales, cum non versentur inter extrema realiter distincta, ut cernere est in hoc syllogismo: *Omne animal rationale est risibile; Omnis homo est animal rationale; ergo omnis homo est risibilis.* Forma igitur syllogistica est mera relatio rationis. *Confirm. 1.*: prædicta relatio non est transcendentalis; hæc enim consistit in ipsâ rei essentiâ, quæ nunquam variatur; relatio autem Medij, & Extremorum variatur passim, transmutatis terminis pro arbitrio Intellectus: aliunde non est prædicamentalis, cum ad nullum genus relationum pertineat ex assignatis ab Aristotele: non est ergo relatio realis. *Confirm. 2.* ex Carmelitis: Logica Aristotelica, cum tota sit in apparandâ, & tradendâ formâ syllogisticâ; nullum tractatum habet de actibus Intellectus: ergo in his non consistit illa forma, sed in ente rationis. En tota ferè argumentorum strues, quâ nituntur Thomistæ Recentiores.

25. *Resp. Ad Obiect. neg. Min.*, si sermo sit de ente rationis purè obiectivo, seu ficto. *Ad 1. prob. dist. Min.*: à parte rei, idest, extrâ animam, vel ante operationem Intellectus, conc. ; incluso etiâ ente reali, quod est in animâ, & ab animâ, neg. Min., & *Consequ.*: nam vnitas, & universalitas Generis, & cuiuslibet Universalis, est ipsa cognitio realis præcisiva, confusè representans naturam ani-

malis v.g., non cogitâdo de pluralitate, quam habet à parte rei; ex quo provenit, quòd ea natura, prout expressa conceptu animal, dicatur una, idest, non expressa ut multiplex; & quia, prout sic expressa, manet indifferens & apta, ut ab Intellectu prædicetur de multis, nempe de homine, equo, leone, &c. (quæ aptitudo ad multa, vocatur universalitas, prædicabilitas, & superioritas), idcirco dicitur natura universalis, superior, & Genus. Unde vides, has omnes denominationes esse obiecto extrinsecas, & earum formam esse cognitionem realem: quod latius explicabitur tractat. sequ.

26. *Ad rem D. Thomas (l)*: *Universale*, inquit, est unum in cognitione: quia, licet plura, secundum quod plura, non constituent unum intellectum, tamen plura, secundum quod similia sunt, constituunt unum intellectum, ita quòd intellectus non potest distingui inter similia in quantum sunt similia; & idè Intellectus apprehendit hœmitem, & asinum, in quantum conveniunt in una operatione, nempe sentiendi. Addit: *Et quia res per idem est ens, & unum, & è converso, oportet quòd Universale sit universale per prædictam unitatem, ita quòd nature talis cognitio facit universale esse in actu universale, & est quoddam formale in Universalis. Viden, ut Genus, quatenus universale, & quatenus unum, dicit pro formali cognitionem?* *Infrâ*: *Est igitur universale unum unitate cognitionis, ita quòd de ratione Universalis non requiratur, nisi illa vnitas rationalis; & propter hoc dicit Aristoteles, quòd est Unum in multis, scilicet cognitum.*

27. *Nec obstat quod probatio subiungit.* Fallum quippe est, quòd

cognitio directâ, animal v.g., concipiat naturam ut unam, vel ut genericam; non enim concipit, nisi puram vim sentiendi, præscindendo ab eo quòd in re sit una vel multiplex; verum sic præcisivè concipiendo, illam exercitè constituit, ac formaliter denominat unam, & genericam, seu Genus. Cognoscit quidem Intellectus unitatem, & cætera constitutiva Generis ut talis: at non per cognitionem directam, sed per reflexam, non per conceptum animal (quæ est ipsa forma Generis), sed per conceptum genus, qui ut nos docuit D. Thomas num. 14., reflexus est, & fertur in rem ut intellectam, sive ut iam cognitam conceptu animal, aut simili. Quoties ergo Thomistæ clamant, quòd vnitas, aptitudo, & respectus ad plura, se tenent ex parte obiecti, & in cognitione sunt representativè; concedo, si loquantur de cognitione reflexâ, & eius obiecto, quòd est concretum ex re extra animam, & directâ cognitione ut formâ; nega verò, si sermo sit de cognitione directâ, & obiecto ipsius. Si dicas: ergo datur universale à parte rei, siquidem verè est quid reale tam penes materiam, quam penes formam. *Neg. Consequ.* in sensu, quo peripaterici contra Platonicos, negant universale à parte rei, nempe quòd extrâ animam, & ante operationem Intellectus, sit unum aptum esse in multis. Si tamen ly à parte rei comprehendat etiâ operationem Rationis, & solum excludat entia ficta, concedo libentissimè Consequentiam.

28. *Ad 2. prob. neg. Min.*, quia obstat adiuncta probatio: nam distinctio animalis à rationali, est quidem solius rationis; at non fingentis, sed præcisivè cognoscentis, aut

abstrahentis. Intellectus enim per primam operationem distinguit unum ab alio, dum intelligit quòd est hoc, nihil intelligendo de alio, neque quòd sit cum eo, neque quòd sit ab eo separatum. Unde ista distinctio non proprie habet nomen separationis... Hæc autem distinctio verè dicitur abstractio, sed tunc tantum, quando ea, quorum unum sine alio intelligitur, sunt simul secundum rem, ut totidem verbis inquit D. Thomas (m). Unde sequitur, quòd ratione distingui unum ab alio, non est unum intelligi separatum ab alio ex parte obiecti: item quòd distinctio rationis est ipsamet abstractio, seu præcisiva cognitio. Abstractio autem non est fictio, ut probat D. Thomas mille locis, nec Thomistæ dissentire videntur. Hinc distinctio rationis est purè extrinseca obiecto, nec pugnat cum identitate intrinsecâ, quæ sola intelligitur nomine identitatis realis. Frustrâ verò clamat Palancus, repugnare distinctionem extrinsecam, sicut repugnat identitas extrinseca. Frustrâ quidem nam oppositum, tam de distinctione, quam de identitate, sive unitate, constat ex dictis ad mentem D. Thomæ, magisque patebit tractatu sequ.

29. Porro compositio definitionis, animal rationale, si consideretur ex parte actus, est ipsamet coniunctio realis duarum apprehensionum. Si verò consideretur ex parte obiecti, nulla datur in ipso ut contradistincto à conceptibus; sed tantum in eo reperitur ut cognitio per illam apprehensionem complexam; quæ ex unâ parte cum exprimat animal abstrahendo à rationali, & ex alia rationale præscindendo ab animali, hoc ipso denominat alterum ab altero distinctum formaliter, aut

intentionaliter; dumque vtraque pars apprehensionis coniungitur, denominat etiam totum obiectum quasi ex partibus compositum. Unde colliges contra Thomistas, ordinem definitionis non se tenere intrinsicè ex parte obiecti respondentis definitioni mentali, sed in ipsa definitione mentali residere formaliter, in obiecto autem non nisi per denominationem extrinsecam. Quid contra replicent Thomistæ, paulò inferius attingam.

30 *Ad 3. prob.*: per affirmationem mentalem subiectum & prædicatum distinguuntur, ac referuntur, nõ signatè, sed exercitè: id est, affirmatio mentalis non significat, nec representat intrinsicè distinctionem, & relationem subiecti & prædicati, cum potius identitatem vtriusque representet; sed exercitio sui modi tendendi extremum vtrumque denominat extrinsecè intentionaliter distinctum, compositum, ac relatum: cum enim tendat compositivo, ac distinctivo modo, quatenus vtriusque distinctis expressionibus, quas invicem nequit, & componit, ita vt vna veluti compleat ac determinet alteram; hoc ipso est forma constituens hominem subiectum, & rationale prædicatum, & vtrumque inter se intentionaliter copulatum: in quibus denominationibus involvitur relatio quædam instar illius, quæ materia & forma in composito referuntur; subiectum enim comparatur materiæ, prædicatum formæ. Relatio autem extrinseca & intentionalis tantum requirit similem distinctionem extremorum. Hæc igitur omnia pro formali consistunt in ipsa enuntiatione mentali.

31 *Ad 1. Confirm. neg. assumptum*, non bene probatum. In primis

enim propositio non dicitur identica, quia non concipit obiectivam distinctionem subiecti, & prædicati, sed quia vtriusque conceptibus synonymis, aut bis eundem repetit; vt constat ex Summalis: hoc autem non habet illa propositio, rationale est animal, vt patet ex terminis. Deinde nec propositio directa concipit animal vt distinctum à rationali, quasi distinctio se teneat ex parte obiecti; hoc enim solum convenit cognitioni reflexæ, quæ mens cognoscit se enuntiare. Quare directa propositio non concipit animal vt distinctum, sed exercitè distinguit ex parte prædicati formalis; sicut non concipit vt cognitum, sed exercitè cognoscit, aut cognitum reddit. Nec item concipit se de rationali enuntiare aliquid novum, quod iudicio ipsius non sit rationale: nam tota hæc novitas & distinctio consistit in ipsa cognitione directâ, nec cognoscitur nisi reflexè. Et verò, quis credat, me iudicare, quòd rationale sit aliquid, quod iuxta me non est rationale, ita vt hoc esse & non esse eodem actu concipiam?

32 *Ad 2.*: si actus ille absurdè representat obiectum aliter ac est in se, nec est obiecto conformis; absurdè erit falsus; siquidem iuxta omnes veritas est conformitas actus cum obiecto, quod representetur sicuti est. Vide dicta cap. præced. n. 37. Neganda est ergo tota illa difformitas, & alietas ex parte obiecti se tenens. Negandum pariter, quod propositio directa signatè distinguat duplex illud esse, vel alterum cognoscat vt subiectum, alterum vt prædicatum: hæc enim munera sunt obiectum solius cognitionis reflexæ, prout iam exercitè facta, vel constituta per enuntiationem directam.

Ne-

Neganda similiter illa causalis pro Divino Intellectu: non enim ei repugnat modus cognoscendi nostro similis, quia aliàs Divina cognitio foret disconformis obiecto, vel in illo conciperet quod non est; sed quia modus noster, vt pote inadæquatus, præcisivus, & compositivus ex parte actus, imperfectionem cognitionis præfert alienam à Divino Intellectu, qui rem totam vndeque comprehendit simplici intuitu. Porro alietas ex parte actus, dum oritur ex perfectione, qualis est infinitudo, & spiritualitas, non repugnat cognitioni Divinæ: repugnat tamen, dum imperfectionem sapit, qualis est defectus claritatis, præcisio, compositio.

33 Notandum obiter, quòd, si mentale iudicium sit qualitas composita ex tribus saltem conceptibus, vt fert sententia vetus, & satis communitis, vis iudicativa propria secundæ operationis Intellectus consistit in eo conceptu, qui respondet verbo est in enuntiatione vocali, diciturque mentalis copula, & compositio. Hic verò conceptus non distinguit subiectum & prædicatum nec signatè, nec exercitè. Non signatè: quia potius, vt inquit D. Thomas (n), *Compositio Intellectus est signum identitatis eorum, quæ componuntur*. Non exercitè: quia potius coniungit, ac nequit eos conceptus, qui dicuntur subiectum & prædicatum formalia, & per quos denominantur intentionaliter distincta subiectum & prædicatum obiectiva. Munus igitur illius est, duos alios conceptus inter se nequitere attribuendo obiectum vnius obiecto alterius, vel etiam signatè removendo; quæ attributio, vel remotio, est forma denominans alterum subiectum, alterum prædicatum. Unde pa-

(n) l. p. q. 85. art. 5. C.

tet, obiectum iudicij mentalis non denominari distinctum per eandem simplicem formam, per quam denominatur prædicatum, vel subiectum.

34 *Ad 4. prob. conc. Mai.*, atque etiam *Min.*, si loquatur de relatione reali extrà animam, & ab actu rationis distinctâ. Nego tamen, si loquatur etiam de relatione reali, quæ in actu rationis obiectum denominante sita est. Nam esse Medium syllogisticum, est esse in Præmissis coniunctum per modum subiecti vel prædicati cum ijs terminis, qui repetuntur in Conclusionem; & esse Extremum maius, aut minus, est esse terminum Conclusionis, qui magis, aut minus in toto syllogismo prædicatur. At omnes istæ denominationes conveniunt terminis, tam formalibus, quàm obiectivis, à triplici copulâ mentali tanquam à formâ; à quâ etiam provenit formaliter, quòd Principia, id est Præmissæ, vel Antecedentia, ordinantur ad invicem, & ad Conclusiones. Medium igitur, Extrema, Principia, & Conclusiones, formaliter constituuntur, & coordinantur à formâ reali indistinctâ ab actu rationis. Et in hac ipsâ formâ consistit quidquid respectus, ordinis, vel relationis considerat Logica in partibus syllogismi, in quibus semper distinctio est, saltem intentionalis, ac proinde proportionata relationi rationis non factæ.

35 *Ad 1. Confirm.* Ex obiecti logici relationibus, aliæ sunt quasi transcendentales, aliæ quasi prædicamentales. Primæ classis est relatio Generis, & cuiuslibet Universalis ad inferiora, vt pote consistens in aptitudine ad multa: relatio item Principiorum ad Conclusiones, vt pote sita in virtute inferendi. Relationes istæ consistunt in essentiâ, non solius

re i

rei extra animam, sed totius concreti intentionalis, vel secundæ intentionis in concreto: fallumque est, quod pro libitu varientur stante eadem essentiâ concreti. Secundæ classis est relatio Subiecti ad Prædicatum, Medij syllogistici ad Extrema, & Generis ad Differentiam intrâ Definitionem: hæ quippe relationes imitantur eas, quæ inter partes actuales artefacti externi reperiuntur, vt inter caput, pectus, ac pedes statuæ, vel inter exercitus frontem & extremum agmen, aut inter cornua dextrum & sinistrum, aut inter alas & centrum. Quare possunt reduci ad primum genus relationum ex designatis ab Aristotele, vel etiam ad secundum, siquidem ad vtrumvis reducuntur quæ in vnione & coniunctione fundantur, vt probat Exim. Doctor (o).

36 Dixi, quasi: quia relationes istæ, licet sint propriè tales in ipsis mentis actibus inter se collatis, quando ex pluribus realiter distinctis fit artefactum logicum; tamen quatenus extrinsecè denominantes obiecta, non sunt propriè relationes prædicamentales, vt suo loco explicabitur. Adde quod denominationes logicæ vocari possunt relativæ, non secundum esse, sed secundum dici, quatenus à nobis defini-ri & explicari non possunt, nisi per comparisonem ad quosdam velut terminos. Vocari quoque poterunt relationes rationis fingentis, sed fundamentales, quatenus aliquam præbent occasionem fingendi: sic tamen, vt Logica non respiciat pro formali, nisi fundamentum, quod est reale: quemadmodum Theologia pro formali non respicit ipsas relationes rationis, quæ finguntur à

nobis concipientibus Dei Omnipotentiam, & Dominium, sed duntaxat earum reale fundamentum.

37 Altera Confirmatio retorquetur apertè. In totâ Aristotelis Logicâ ne verbo quidem agitur de ente rationis: hoc ergo non est obiectum Logicæ formale. Dices, inibi tractari de Propositione, Syllogismo &c., quæ nomina significant entia rationis. Sed scis, credo, id ipsum à me pro actibus Intellectus dici posse multò credibilius, certè multò magis ad mentem D. Thomæ. Tum quia Opusc. 47. initio, sic ait: *Est ergo causa efficiens Syllogismi anima rationalis formans ipsum: unde Syllogismus est actus rationis.* Tum quia Syllogismus idem sonat, quod *Ratiocinatio*, ideòque hoc nomine passim vtuntur Aristoteles & D. Thomas in Analyticis: *Ratiocinatio autem est quidam motus Intellectus transiens ab vno in aliud*, vt loquitur D. Thomas 1. Contr. Gent. cap. 57. num. 6. Tum maximè, quia idem Angelicus initio Libri 1. Periherm. & Libri 2. Poster. totus est in explicando, quo modo vniversa Logica Aristotelis respondeat tribus operationibus Intellectus. Legito, & planè videbis, Logicam Aristotelicam regulandis actibus mentis incumbere, non quidem sub ratione qualitatis, vitalitatis, &c., quæ pertinent ad Animasticam, sed sub ratione artificij significati nominibus *Propositio, Syllogismus, Demonstratio, &c.*

38 Sed contra seriem totius solutionis varijs arguendi formulis insurgunt Recentiores Thomistæ. *Repl. 1.*: cognitio definitiva est *ordinativa* obiecti: ergo illud attingit sub ordine definitionis: ergo attingit ex parte obiecti ordinem definitio-

nis,

nis, qui certè non est realis. *Resp.* Definitio mentalis propriè loquendo non est ordinativa, sed ordinata, non definitiva, sed definitio. Solum ergo dicitur ordinativa, quo sensu dicitur repræsentativa, & cognitiva, vel quo visio dicitur intuitiva, vel Gratia sanctificativa; non quia in obiecto efficiatur, aut attingatur quædam repræsentatio, intuitio, sanctificatio ab istis formis distincta; sed quia *vt quo*, sive in genere causæ formalis, per eas redditur obiectum ordinatum, repræsentatum, visum, sanctum.

39 *Instabis* cum Gabriel. à Concept. : implicat in terminis definitivè attingere obiecta, & non cognoscere in obiectis ordinem definitionis: sicut implicat in terminis artificiosè disponere lapides, & non resultare aliquod in ipsis artificium; maximè cum D. Thomas initio 1. Poster. doceat, actus Intellectus sic à Logicâ dirigi, vt actio manus dirigatur ab arte fabrilis. Sed insto invicem eodem exemplo fretus: ergo pariter implicabit in terminis attingere obiectum intuitivè, aut *comprehensivè*, & in eo non cognoscere aliquam intuitionem, aut comprehensionem. Negabis Consequ. : quia his adverbijis denotatur modus cognitionis purè speculativus, cui non respondet in obiecto modus eiusdem indolis. Hoc tibi dictum habe pro adverbio *definitivè*. Quod enim definitio hominis, & aliarum, quas Logica dirigit, sint cognitiones practicæ (vt Thomistæ volunt in præsentis, parùm coherentem cum dictis disp. præced.), fallum omninò est. Sunt quidem praxès artis Logicæ: sed non ideò sunt practicæ. Unde exemplum dispositionis lapidum non est ad rem:

illa quippe est actio practica, cui responderet terminus in externâ materiâ productus. At, vt verbis vtat D. Thomæ (p), Intellectus operatio non est sic actio tendens in alterum, quæ sit perfectio operati, sicut ædificatio ædificatis; sed manet in operante, vt perfectio, & actus eius. Sanè idem Angelicus (q) discrimen notat inter operationes Intellectus, & eas, quibus artifex agit in materiam externam, quod nimirum illæ non habent opus præter se, sed ipsæ sunt fines; istæ verò efficiunt aliud opus, quod est finis agentis. Ex quo patet, quem sensum habeat obiecta comparatio Logicæ cum arte fabrilis, nempe vt directio sit iuxta indolem actuum, quorum alij sunt opus intentum, alij sunt via ad opus aliud.

40 *Instabis* iterum: definitio mentalis ordinat obiecta repræsentativè: ergo ordo, seu relatio obiectorum est repræsentativè in cognitione. At, quod est repræsentativè in cognitione, est obiectivè in re cognitâ. Insto similiter: cognitio Divina comprehendit obiecta repræsentativè: ergo comprehensio est repræsentativè in cognitione: ergo est obiectivè in re cognitâ. Quid ineptius? Definitio ergo solum ordinat obiecta *vt quo*, sive in genere causæ formalis extrinsecæ. Ordo autem, & relatio est repræsentativè in cognitione, non vt quid repræsentatum, sed vt modus repræsentandi, sicut comprehensio, claritas, obscuritas. Adhuc *instabis*: si ordo tantum est modus entitativè repertus in cognitione, ab eo non poterit obiectum denominari, sicut ob eandem rationem obiectum non denominatur spirituale, & infinitum à cognitione

K

Dei

Dei simpliciter & infinito representantem. Frustrâ cavillariæ. An non representatio, intuitio, comprehensio, sunt perfectiones entitativè repectæ in cognitione, non minus, quàm spiritualitas, & infinitudo? Quomodo ergo ab illis præ istis denominatur obiectum? Sunt itaque modi cognitionis, qui non denominant obiectum, nisi adverbialiter, sic nimirum *cognitum vitaliter, spiritualiter, finitè, aut infinitè*, eo quod denominationes ab his modis nominaliter desumptæ, communi sensu accipiuntur ut intrinsecæ. At alij modi, seu perfectiones cognitionis, maxime quæ pro expresso dicunt respectum ad obiectum, ob rationem contrariam denominant illud nominaliter *representatum, comprehensum, &c.* Adde quod obiectum à definitione non tam propriè denominatur *ordinatum*, quàm *ordinate cognitum*.

41 *Repl. 2. ex Aguirre, Gabriel. à Concept.*, & alijs: forma artefacti logicalis distinguitur à Logicali *signatè, & ut quod*; sed cognitio definitivè attingens obiecta, non attingit se ipsam *signatè, & ut quod*: ergo forma illa non consistit in tali cognitione, sed est obiectum eius. Mera æquivocatio hæc est. *Concess. præmissis, neg. Conseq.*: nam Logica attingit eam formam per suos actus, qui sunt regulæ definiendi, syllogizandi, &c.; non verò per cognitiones definitivè attingentes alia obiecta, v. g. hominem: hæc quippe non sunt regulæ, sed obiecta regularum. Dices: omnis cognitio definitiva est actus logicalis. *Disting.*: logicalis obiectivè, *conc.*; subiectivè, *neg.* Cognitio definitiva hominis, aut arboris, subiectivè est actus Physicæ, à

cuius habitus physicè producitur, & cuius obiectum respicit: est autem actus Logicæ purè obiectivè, quatenus est obiectum regularum eius. Ubi nota inconsequentiam Adversariorum, qui, ne cognitio artificiosa evadat falsa, dicunt, Ens rationis ab eâ cognosci *prædicè, & ut quod*, non *signatè, & ut quod*: hic tamen oppositum intendunt. Nota insuper, modernos Thomistas velle, ut formæ, sive intentiones logicæ, cognoscantur per cognitiones directas: cum tamen D. Thomas (1) perpetuò doceat, intentiones eiusmodi solum cognosci per cognitionem reflexam.

42 *Repl. 3.*: cognitio ista, *Homo est animal*, affirmat vnum de alio, hoc enim est proprium omnis propositionis affirmativæ: ergo cognoscit vnum, & aliud: ergo cognoscit in obiecto dualitatem, ac distinctionem; quæ tamen in re non est. *Confirm. 1.*: iudicium negativum dicitur *divisio*, sicut affirmativum *compositio*; sed negativum non ita dicitur, quia ex parte actus sit divisum, sed quia significat divisionem obiectivam: ergo pariter affirmativum non ita vocatur, quia ex parte actus sit compositum, sed quia significat obiectivam compositionem; quæ, cum nequeat esse realis, erit ens rationis. *Confirm. 2.*: si iudicium sit simplex qualitas, ex parte actus nulla distinctio, nec compositio est subiecti & prædicati; & tamen datur affirmatio vnius de alio, & attributio prædicati ad subiectum, quæ necessariò distinctionem supponit: ergo hæc distinctio cognoscitur ut ex parte obiecti se tenens. Urgetur: positâ simplicitate iudicij, adhuc in propo-

ficio-

sitione prædictâ *homo* est subiectum, & *animal* est prædicatum, & non è converso; sed realiter non est potior ratio, cur vnum præ alio sit subiectum, aut prædicatum, cum non deatur nisi vna indivisibilis entitas, sive actum, sive obiectum reale consideres: ergo, quod homo & animal ita se habeant, vnicè pendet ab ente rationis.

43 Hæc obiectio (quam sic propositam, & confirmatam in nullo Thomistâ vidi) implexa est, ac difficilis, non tam ex ente rationis, quàm ex obscurâ indole, & constitutione iudicij mentalis, quæ non est huius loci, sed Animasticæ. *Ad repl. 1.* facile dici posset, per iudicium mentale affirmari vnum de alio, non ita ut signatè cognoscatur dualitas, sed ita ut exercitè constituatur in obiecto per denominationè extrinsecam à duobus conceptibus, qui sunt prædicatum & subiectum formalia. Sed ulterius *resp.* ex dictis num. 33. Conceptus propriè iudicativus præsupponit simplices apprehensiones, v. g. *homo, animal*, per easque obiectum iam intentionaliter distinctum, sive iam vnum & aliud: tum ipse superveniens, obiectum vnius apprehensionis attribuit obiecto alterius, directè & assertivè significando realem vtriusque identitatem: & hoc sensu dicitur affirmare vnum de alio. Quare tota dualitas, ac distinctio est extrinseca obiecto, nec identitati intrinsecæ contraria; consistitque in dualitate apprehensionum præsuppositâ, quæ per conceptum iudicativum quâdam saltem implicitâ reflexione cognoscitur. Ut eam inquit doctus Ferrariensis, Clariss. Prædicatorum Ordin. Magister Generalis (1), *Cognitio pertinens ad secundam*

operationem Intellectus, quæ est absolute cognitio directâ complexi, potest dici cognitio reflexa per comparisonem ad simplicem rei apprehensionem, eo quod Intellectus formare propositionem non possit, nisi reflectatur supra cognitionem simplicem: & hoc est, quod intendit S. Thomas &c.

44 *Ad 1. Confirm., concess. Mai. dist. Min.*: significat divisionem propriè sumptam, *neg.*; sumptam pro distinctione, *conc. Min.* Tum *dist. Conseq.*: quia significat compositionè propriè talè, *neg.*; sumptâ pro idèntitate, *conc. Conseq.* Iudiciû itaque negativû significat obiecti divisionem, sumptam, non pro separatione reali, sed pro distinctione subiecti à prædicato: verè enim in Trinitate dicitur, *Pater non est Filius*, quin significetur separatio Personarum, sed sola distinctio. Cum autem distinctioni immediatè opponatur identitas, hanc significat iudicium affirmativum. Compositio igitur, quæ significatur in obiecto extrâ animam, non sumitur pro iuncturâ distinctorum, sed pro identitate, quam significat omnis affirmativa propositio, ut supra nos docuit D. Thomas. Hoc tamen non tollit, quod in utroque iudicio, affirmante, & negante, sit ex parte actus compositio verè talis ex distinctis conceptibus: de qua loquitur D. Thomas (t), cum ait: *Propositionis per Intellectum componentem & dividendam formata compositio in ipso Intellectu existit, non in re, quæ extrâ animam est.* Hanc inferiùs vocat *compositionem rationis*. Ubi nota commentarium Ferrariensis ibi: *Per compositionem rationis non intelligit S. Thomas compositionem, quæ sit ens rationis, ut ens rationis distinguitur contra ens reale; sed compositionem, &*

K 2

con-

(1) v. g. q. 7. de Pot. art. 6. & 9., & 4. contr. Gent. cap. 11.

(1) in 1. contra Gent. cap. 59. (t) 1. Cont. Gent. cap. 58.

conceptum complexum, formatum per intellectum & rationem, qui est ens reale, distinctum tamen contra ens naturale, quod extra intellectum per ipsum representatur. Vide, quàm sit antiqua expositio, quâ supra D. Thomam excepimus distinguentem ens rationis contra ens naturæ.

45. Ad 2. Confirm. Distinctio, & compositio, prout est coniunctio distinctorum, semper se tenet ex parte actus, vel formaliter, vel æquivalenter, vel præsuppositivè. Formaliter quidem, si iudicium sit qualitas composita, ut supponere videntur Aristoteles, & D. Thomas. Æquivalenter, si iudicium sit simplex qualitas; adhuc enim æquivalentibus apprehensionibus, homo, est, animal, potestque in totidem partes distingui per novam cognitionem reflexam. Tunc etiam præsuppositivè, quatenus iudicium simplex apprehensiones illas præsupponit, & in eis extrinsecam obiecti distinctionem, ex num. 43. Affirmatio ergo, & attributio in iudicio consistit: quod autem obiectum sit unum & aliud extrinsecè, non facit simplex actus iudicativus, sed præsupponit. Unde nulla cognoscitur distinctio ex parte obiecti extrâ animam. Quod additur, pariter videt Contrarios. Nam cur, quæso, iudicium simplex fingit intentionem prædicati potius in homine, quàm in animali? Omnes igitur id revocare tenentur ad specialem tendendi modum illius actus, qui, dum præviam apprehensionem homo respicit quasi basim, obiectum ut per illam cognitionem denominat subiectum, & dum illi per identitatem attribuit obiectum ut expressum per apprehensionem animal, ipsum denominat prædicatum. Oppositum evenit in iu-

dicio, Animal est homo, ex diverso tendendi modo; quin vllâ fictione sit opus.

46. Objc. 6. : hic actus, Animal est genus, non prædicat aliquid reale; sed prædicat genus: ergo genus non est aliquid reale, sed rationis. Prob. Mai.: quia in primis ille actus non prædicat aliquid essenziale subiecto, alias prædicatum conveniret etiam inferioribus: deinde nec prædicat aliquid accidentale; nam accidentalia prædicata prius dicuntur de singularibus, quàm de naturâ communi, ut patet in prædicatis album, calidum, &c. Obiectio instatur in denominatione præcisivè cognitæ, vel etiam amati, dum amatur Bonum ut sic. Item, hic actus, Animal est genus causaliter, aut fundamentaliter proximè, eandem patitur difficultatem: & tamen prædicat aliquid constitutum per cognitionem; ut fatetur M. Aguilera, cuius est argumentum. Quare neg. Mai. Ad prob.: prædicatum illud est accidentale, non physicum, sed intentionale. Accidentia autem intentionalia non debent prius convenire singularibus, sed possunt immediatè afficere naturam communem, ut patet exemplis adductis. Certè D. Thomas Opusc. 56. expressè docet, quod Universale, secundum quod Universale, est accidens; & quod aggregat in se accidens, scilicet intentionem secundam.

47. Denique, nequid scrupulum moveat, exiles alias obiectiunculas perstringam breviter. 1. cuiusvis artis artificium est intrinsecum materiæ, circa quam versatur: ergo & artificium Logicæ erit intrinsecum obiectis. 2. : denominatio extrinseca non est: quid artificiosum, cum resultat naturaliter ex cognitione:

ne: ergo in tali denominatione non consistit artefactum logicum. 3. : Logica respicit ens rationis, saltem ut obiectum parziale. Tum quia Contrariorum eadem est ratio & disciplina, ut ait Aristoteles: ergo si Logica agit de artificio reali, debet etiam agere de ficto. Tum quia Logica docet arguere ex hypothese impossibili, & adversarium deducere ad absurda & impossibilia: ubi fingantur necesse est entia chymérica. Tum quia vnus ex Logicæ tractatibus est de Ente rationis: & saltem quæstio præsens totam mentis aciem intendit in ens rationis.

48. Resp. ad 1. Artificium logicum est intrinsecum materiæ proximæ, nempe ipsis actibus rationis: nec debet esse intrinsecum materiæ remotæ, nempe obiectis. Sic artificium picturæ intrinsecum est coloribus, non obiectis representatis. Vel dic, Antecedens esse verum de artificio perficiente, & immutante materiam; non verò de purè denominante; ut eodem picturæ exemplo liquet. Ad 2. Ens rationis iuxta Adversarios etiam naturaliter & necessariò resultat ex cognitione enuntiativa v.g.: quomodò ergo est artificiosum? Si dicant, resultare quidem ex cognitione, sed artificiali: hoc sibi dictum putent. Sed, an reipsâ Logicum artefactum in extrinsecâ denominatione consistat, videbimus cap. sequ. Ad 3. Ne id quidem largimur enti rationis, si de obiecto formali sit sermo. Nam in primis, ut Logica dicatur esse contrarium, sufficit quòd agat de artificio vicioso & fallaci, ut vitando; quo sensu agit Ethica de vitijs, & Medicina de morbis: nec debet agere de artificio ficto; sicut Theologia non agit de Deo ficto, nec Medicina de

salute fictâ. Deinde, tractatus de Ente rationis, licet à multis imbratur Logicæ, non est Logicus, sed Metaphysicus: alioquin Ens rationis in totâ latitudine spectaret ad Logicam. Præsens verò quæstio respicit quidem Ens rationis, sed, quòd ad nos attinet, ut ab artificio logico alienum, sive ut Logicæ inimicum. Quare, si velis illud esse obiectum Logicæ, non ut procurantis, sed ut horrentis; sit sanè. Dum arguitur ab hypothese impossibili, vel ad impossibile, Logica solum respicit pro formali artificium argumentationis in actibus consistens: obiecta verò chymérica non respicit, nisi materialiter, & remotè.

CAPUT VI.

Utrum secundæ Intentiones obiectivæ in concreto, sint Obiectum Logicæ formale?

ENte rationis ficto valere iusso, quaritur adhuc, an Logica pro obiecto formali respiciat conceptus obiectivos, id est, res secundum esse intentionale, vel, quod in idem recidit, secundas intentiones obiectivas in concreto, constitutas nempe ex obiecto physico & cognitione reali ut formâ, prout à nobis explicatae sunt cap. 4. num. 3. Affirmant è nostris Auctoribus aliqui post P. Hurtado, si de obiecto parziale sit sermo. Assentiuntur exteri nonnulli. Sed utriusque fati perplexè loquuntur, nec satis explicant, an velint utramque concretè partem respici formaliter à Logicâ. Negativa sententia, cui adhæreo, communis est in Scholâ nostrâ cum Eximio Doctore, qui præter actus intellectus, nullum

agnoscit obiectum Logicæ formale. *Prob. 1.* auctoritate D. Thomæ Opusc. 56. circa medium, ubi eum præmississet, Universale, v. g. Genus, constari ex duabus, veluti partibus, nempe ex naturâ subiectâ, & ex cognitione tamquam formâ, quam vocat Intentionem universalitatis, subdit: *Impossibile est, eam & eandem scientiam determinare de Universali per se quantum ad illas duas naturas, quas includit: sed potius de uno per se, & de alio per accidentis. Ergo Logica, cum considerat Universale, non considerat ipsum quantum ad naturam subiectam per se: non enim considerat hominem in eo quod homo, sed in eo quod Species, & sic de alijs animalibus: & idè Logica principaliter est de secundis intentionibus... Aliæ autem scientiæ considerant Universale quantum ad rem subiectam, & non considerant illud, quod facit formaliter Universale.* Vides, ut Logica non ita respiciat hoc concretum Universale (eadem est ratio de cæteris intentionibus in concreto), ut illud per se consideret quantum ad subiectum, sed duntaxat quantum ad formam, quæ est secunda intentio obiectiva in abstracto, seu cognitio ipsa directa: contra verò se gerant aliæ scientiæ.

Prob. 2.: Logica non respicit formaliter secundam intentionem in concreto, v. g. Genus, nisi, præter formam, respiciat etiam formaliter subiectum; sola quippe forma non est concretum: sed Logica non respicit formaliter subiectum intentionis Generis, v. g. naturam animalis: ergo &c. *Prob. Min.*: natura animalis non attingitur propter se à Logica: ergo non respicitur formaliter. *Prob. Antec.*: natura illa, ut

à cognitione condistinguitur, non habet ullam intrinsecam sufficientiam, seu formalitatem, quæ sit motivum considerationis Logicæ. Patet: nam siquam haberet, ea esset capacitas intrinseca, ut artificiosè cognoscatur; non enim aliam assignat Adversarij. At huiusmodi capacitas nequit esse sufficientia, seu motivum formale, ut attingatur à Logicâ: tum quia, cum reperiatur ea capacitas in omnibus & singulis formalitatibus rerum omnium possibilium, imò & impossibilium, sequeretur, Logicam de omnibus & singulis agere debere, & esse omnisciam: tum quia talis capacitas est prædicatum transcendens, necessarium, non factibile, nec dirigibile, nec vllatenus pendens à regulis artis; quæ omnia sunt attributa repugnantia formali obiecto Logicæ, utpote iuxta Adversarios vere practicæ, vel practicæ similis in modo procedendi.

4 Dices: Logica, licet non respiciat naturam animalis, & res alias, seorsum, aut solitariè sumptas; benè tamen, ut conveltitas cognitione, ita ut vno ictu feratur immediatè in cognitionem & rem cognitam, prout sunt partes vnius concreti. *Contra.* Quamvis Intellectus eodem ictu feratur immediatè in totum concretum *Cognitum*, aut *Genus*, cum tamen tota ratio formalis, & motiva illius ictus, vel actus, non sit in entitate rerum, sed in solâ cognitione realiter à rebus distinctâ, fit ut summum res ipsas esse obiectum materiale proximum & intrinsecum. Non enim egreditur limites obiecti materialis, quod attingitur propter rationem formalem à se realiter distinctam, quantumvis eodem actu attingatur proximè. Sic

cum

cum Voluntas medicinam amat propter salutem, cum Fides mysterio assentitur propter revelationem, cum Charitas homines amat propter Deum, sola salus, revelatio, & bonitas Dei est obiectum formale; medicina verò, mysterium, homines, quamvis eodem actu proximè attingantur, non sunt nisi obiecta materialia.

5 Cum dicis, rem cognitam respici prout est pars concreti: vel reduplicas aliquid extrinsecam entitati rei; nempe tendentiam cognitionis, quæ res constituitur in esse partis actualis concreti *Cognitum*; vel solam reduplicas intrinsecam rei capacitatem? Si primum eligas: ergo res attingitur propter aliquid sibi extrinsecum, & redit impugnatio num. 4. Si secundum: urget iterum argumentum num. 3. Eodem dilemmate urgebis Adversarios, quoties dicent, res physicas à Logicâ non considerari secundum se, sed cum respectu ad cognitionem, sive ut obijcibiles, ut definibiles, ut enuntiabiles, &c. Nam vel ille respectus, illa obijcibilitas, aut definibilitas, quam proponunt pro motivo considerationis Logicæ, est quid intrinsecum rebus ipsis; vel est quid extrinsecum in cognitione possibili, aut existente consistens? Et quidquid optent, impugnatio redibit.

6 *Prob. 3.*: Ars pingendi, licet respiciat hominem ut pictum, illum vnicè respicit propter picturam, sive imaginem, nec in hoc concreto, sive pictus, aliud pro formali respicit nisi formam: ergo pariter Logica, dum res considerat ut artificiosè cognitâ. Par est in utrâque arte ratio. Ut enim in altera intervenit obiectum coloribus expressum, tabula recipiens imaginem, &

imago ipsa; sic in alterâ occurrit obiectum cognitione representatum, Intellectus velut tabula recipiens conceptus formales, & conceptus ipsi velut imagines, expressiones, & picturæ rerum intentionales. Quare, ut Pictoria solam imaginem formaliter & propter se considerat, obiectum verò, & tabulam materialiter & propter aliud, sic Logica negotium peragit sum proportionè servatâ. Huc etiam faciunt exempla Rhetoricæ, & Grammaticæ. Pari namque iure Grammatica dici posset formaliter considerare res significatas, vel significabiles, quo Logica res definitas, vel definibiles: ut enim Logica est ars definiendi, sic Grammatica est ars emendatæ loquendi de rebus omnibus. Nihilominus Grammatica solam respicit formaliter locutionem ut congruam.

Objectionum solutio.

7 *Obijc. 1.*: id est formale obiectum Logicæ partiale, de quo verificantur aliqui actus Logicæ; sed actus Logicæ non pauci verificantur de solis conceptibus obiectivis, seu de obiectis cognitione investitis: ergo &c. *Prob. Min.*: actus isti, *Genus est Prædicabile de multis specie differentibus, Prædicatum propositionis affirmantis debet identificari cum Subiecto, Definitio debet converti cum Definito, in Syllogismo Extrema debent identificari cum Medio, & similes alij, verè Logici sunt: & tamen de solis obiectis cognitioni substantivis verificantur, ut consideranti patebit.* Hinc tota ferè Logica non tam est de actibus Intellectus in semetipsis, quam de secundis intentionibus in concreto, seu de rebus ut à cognitione denominatis: tota siquidem est in explicandis *Genere, Specie, Differentia, Subiecto, Prædicato, Medio, Extre-*

nis &c. ; quæ nomina propriè conueniunt conceptibus obiectiuis, nec nisi impropiè aptantur formalibus. Hoc argumētū in primis nõ prodest Thomistis, qui nihil reale admittunt inter obiecta Logicæ formalia : nam actus illi neutiquam verificantur de ente rationis, vt per se patet.

8 Deinde nec faret conceptibus obiectiuis secundæ intentionis, idest, concretis, aut denominationibus constitutis ex obiecto & cognitione directâ : neque enim denominatio Generis est prædicabilis de inferioribus, nec denominatio Subiecti identificatur cum denominatione Prædicati, & sic de cæteris. Actus igitur illi verificantur de solo obiecto extra animam specificatiuè sumpto, connotatâ vt summum formâ rationis, vt merâ conditione : imò secundus & quartus vt sonant, respiciunt rem prorsus independentem à formâ rationis, nempe realè identitatem. Si ergo munus obiecti formalis est verificare actum, plures erunt actus verè Logici, qui solas res secundum esse physicum de formali respiciant, ita vt forma rationis vt summum sit conditio obiectiua : quod tamen Auctores, quibuscum modò cernimus, improbare videntur.

9 Postremò, bifariam solvi consuevit. 1. *negata Mai.* : non enim semper, quod verificat actum, est illius obiectum formale, quoties nimirum attingitur ob motiuum, seu rationem formalem realiter ab ipso distinctam. Sic, dum fide Diuinâ vel humanâ assentimur obiectis aliâs ignotis, assensus isti verificantur de rebus creditis, cum tamen sola dicentis autoritas sit eorum obiectum formale : quod idem accidit actibus mechanicæ artis, huic v. g., *Domus debet esse ad habitandum idonea*, qui

præcipuè verificatur de materiâ domi, quæ solum est obiectum materiale. Unde non obstat, quòd in concreto *Genus* v. g. importetur, ac definiatur in recto, non forma, sed subiectum ; negandum quippe est, quòd actus, vel definitiones, agentes de concretis accidentalibus, de formali respicere debeant quod in recto importatur per nomen concreti, vt constat in his *mysterium reuelatum*, *domus habitabilis*, *res congruè significata*. Adde quòd falsò dicitur, totam ferè Logicam esse de talibus concretis : præcipua namque Logicæ præcepta de actibus Intellectus propriè verificantur, vt patebit cap. seq.

10 2. *dist. Min.* : actus Logicæ verificantur &c., si accipiantur, vt sonant, *conc.* ; si explicentur ad intentionem Logicæ, *neg. Min.*, & *Consequ.* Ad *prob. resp.* : actus illi, si ad intentionem Logicæ explicentur, reddunt sensum huiusmodi, *Conceptus genericus talis esse, debet vt reddat naturam prædicabilem, Definitio & definitum formalia verificari debent de eodem obiecto, Subiectum & prædicatū formalia representare debent obiecta realiter identificata, In Syllogismo exprimi debet identitas realis Extremorum cum tertio & inter se.* Idem puta de cæteris. Sic autem explicati, propriè verificantur absdubio de conceptibus formalibus, eosque directè respiciunt. In idem recidit, quod alij dicunt, prædictos Logicæ actus, vt iacent, verificari de conceptibus formalibus, non *vt quod*, sed *vt quo*, non *in essendo*, sed *in representando* : quamvis enim subiectum & prædicatum formalia non sint id quod identificatur, tamen representant obiecta realiter identificata : & quamvis conceptus animal non sit quod prædicatur, est id quo red-

redditur obiectum prædicabile.

11 Næc interpretatio ista, vt nobis obijciunt Adversarij, violenta est, aut gratis conficta. Tum quia intentio Logicæ, vt ex dictis, ac dicendis apparebit, est Intellectum docere modum rectè concipiendi, vt ex turbâ conceptuum ineptos abijciat, & seligat ordinatos : sensus igitur omnium præceptorum Logicæ spectare debet cognitionum delectum. Tum quia, vt alibi arguebamus, actus illi, quatenus verè logici, sunt præceptiui, ac directiui ; quod Adversarij non negant, patetque ex verbo *debet*, aut simili formulâ, quâ tradi solent : ergo intendunt positionem illius obiecti, quod præcipuè respiciunt, seu de quo verificantur in sensu logico. At identitas obiectiua subiecti cum prædicato, vel extremorum cum medio, nequit ex artis directione poni, nec nisi stultè præciperetur à Logicâ : non ergo talis identitas, sed eius representatio mentalis, est quæ verificat eos actus in sensu Logico. Id ipsum ferè contingit in arte quâlibet. Sic Poetica dictans, vt accipiatur Neptunus pro mari, Vulcanus pro igne, Ceres pro segete, de vocibus loquitur, non de rebus. Sic etiam Pictor veteranus, à Tyrone rogatus, qualiter pingendus sit Elephas ? Bellua hæc, inquit, esse debet aspectu sæda, membris tantis ac talibus, oblongâ proboscide, binis dentibus ex ore porrectis &c. Ea præcepta sono tenus loquentia de Elephantæ in *essendo*, quæ tamen tyro non rudis intelliget de Elephantæ in *representando*, scilicet de picturâ.

12 Si inferas : ergo hic actus, *Genus est quod potest prædicari de pluribus specie differentiibus*, & alij similis tendentiæ, qui trahuntur, & prout traduntur in Tractatu de Prædicabi-

lib., non erunt formaliter Logici in sensu, quem præferunt. *Resp.* : stando responsioni num. 10. *neg. Consequ.* At iuxta solutionem proximè datam, actus illi vt sonant, sunt partim Logici, partim Metaphysici : ad Logicam pertinent, quatenus respiciunt significationem formalem, & expressum, nimirum prædicabilitatem, quæ est forma rationis ; ad Metaphysicam verò, quatenus respiciunt significationem materiale, nempe naturam subiectam, quæ, licet importetur in recto, sitque verificatiuum actus, confusè tamen significatur. Nec id est inconueniens : constat enim, doctrinam Logicæ vix tradi posse citrà mixturam Metaphysicæ, imò & Animasticæ. Adde quod scientia subalternata nõ distinguitur à subalternatè secundū omnes omnino actus.

13 *Objc.* 2. : concreta *Genus, Subiectum, Prædicatum*, & similia, ad aliquam scientiam pertinent secundum omnes partes, quas involunt ; sed non ad aliam, quàm ad Logicam : ergo &c. *Resp.* In primis, non omne concretum, seu denominatio extrinseca, adscribi debet alicui scientiæ, vt patet in his *amatum, visum, tactum, irrisum*. Deinde, vt ea concreta spectent ad Logicam, non debet vtraque pars habere munus obiecti formalis ; sed sufficit, quòd altera formaliter, altera materialiter per actus Logicos attingatur, vt accidit his concretis *congruè significatum, ornate dictum, graphicè expressum*, comparatione Grammaticæ, Rhetoricæ, & Pictoriæ. Dices : quia compositum naturale pertinet ad Physicam, hæc respicit pro obiecto formali, non solum formam, sed etiam materiam ; quod etiam præstat Architectura, dum respicit, & construit donum : ergo pariter in re

nolū a. *Resp.* Quod de Physicā dicitur, non idē verum est, quia ad ipsam utcumque pertinet naturale compositum, sed quia utraque pars eius rationem participat *Entis mobilis*, quæ censetur ratio formalis, sub quā Physica tendit. Ast concreti *Genus* pars materialis, ut à formali distincta, non participat rationem formalem obiecti Logici, quæ est rectitudo ex arte factibilis. Quod verò de Architecturā supponitur, falsum est: nulla quippe ars de formali respicit materiam artefacti, quod construit, sed formam duntaxat.

14. *Obijc.* 3.: Logica formaliter agit de Veritate cognitionum; sed Veritas est quid concretivè resultans ex actu & obiecto: ergo utrumque formaliter considerat Logica. Hoc argumentum vide solutum supra cap. 3. num. 11. *Obijc.* 4.: Animalitica non modò tractat de actibus Intellectus, sed etiam de obiectis eorum: ergo pariter Logica. *Confirm.* 1.: Logica formaliter considerat discrimen Syllogismi probabilis ab evidenti; quod discrimen consistit in rebus ipsis, vel saltem ab eis pendet. *Confirm.* 2. ex P. Lynce; homo sic ordinatur ad Deum clarè visum, ut non sola visio, sed etiam Deus ipse fit finis hominis: ergo Logica sic ordinatur ad Genus, Speciem, & alia concreta intentionalia, ut non sola cognitio, sed etiam res, quæ cognoscitur, sit eius finis, & obiectum formale. *Confirm.* 3. ex eodem: omne id, de quo scientia ex professo disputat, est eius obiectum formale; sed Logica ex professo disputat de conceptibus obiectivis, saltem in questione præsentis: ergo &c.

15. *Ad Obiect. neg. Antec.*, si de tractatione formali sit sermo: quamvis enim dicitur in Animal-

ticā de obiectis actuū vitalium, id fit per admixtos actus Physicā, & Metaphysicā. Propriè namque pertinet ad Metaphysicam tractatio de Vero, & Bono, ut sic, quæ sunt obiecta Intellectus, & Voluntatis: & ad Physicam, tractatio de colore & luce, de sono, de sapore, & cæteris, quæ sunt obiecta sensuum. *Ad 1. Confirm.* Discrimen illud consistit intrinsecè, & formaliter in entitate & representatione assensuum: nam evidentia, & probabilitas est proprietates cognitionis, ut claritas, & obscuritas. Quavis autem extrinsecè, & obiectivè pendeat à rebus ipsis, non idē has dirigit, aut considerat Logica de formali, sed aliunde oblatas præsupponit: quemadmodum non considerat pro obiecto formali Intellectum, aut speciem impressam, à quibus effectivè pendet probabilitas, aut evidentia.

16. *Ad 2. neg. Conseq.*: quia Deus ipse, prout à visione distinctus, rationem habet, & motivum, cur sit finis hominis; suā quippe intrinsecā pulchritudine beat, ac felicitat: vnde ipse est finis principalis; visio autem est consecutio finis. At Logica, cuius finis est artificium Modi sciendi, in rebus extra animam nihil invenit, cui acquiescat: quare solas cognitiones considerat pro formali, cum eis insit tota ratio artificij. Et quidem si paritas obiecta locum habet, probat, Logicam principalius ordinari ad res secundum esse physicum, quam ad cognitiones; quod est contra argumentum. Probat etiam, Logicam ex professo veritari circè prædicata intrinsecè & specificè rerum omnium: vnde nemo plene Logicus erit, quin sit omniscius. Nec dicas, idem absurdum sequi, si Logica, saltem pro materiali obiecto,

to, respiciat obiecta cognitionum. Non enim obiectum materiale ex professo discutitur ab scientijs, sed obiter, parcè, & quantum exigit necessitas obiecti formalis: artificium autem, quod est obiectum Logicæ formale, quatenus ab eius regulis generalibus dictatum, plerumque non exigit noticiam rerum, nisi obviam, & generalem.

17. Tertia Confirmatio probat, inter obiecta Logicæ formalia numerari posse omnia entia realia, & rationis, etiam chymica, tam in communi, quam in particulari, sub omni que formalitate, sicut nimirum disputare libeat, an hæc omnia sint obiectum formale Logicæ? Probat etiam, id omne, de quo disputatur, an sit formale obiectum, reipsa esse, quamvis evidenter ostendatur pars negativa; quod est mirabile. Formale igitur obiectum Logicæ illud est, cuius ipsa naturam & proprietates directè investigat: non verò illud, de quo tantum quærit, an obiectum sit, ut maturius, & velut cognitā causā, declaret spurium, & abiciat. Hoc enim solum attingitur, & si velis, formaliter, per actus reflexos speculativos, qui non propriè, sed reductivè pertinent ad Logicam. Brevius dici potest, quod in simili diximus cap. præc., conceptus obiectivos esse formale obiectum Logicæ, nō ut amplectentis, sed ut respicientis.

Resolvitur affine Dubium.

18. Quavis in concretis secundæ intentionis, ex re extrā animam & cognitione rectè constitutis, (quæ omnia brevitatē causā complectemur sub nomine *rectè cognitum*), obiectum Logicæ formale sola sit forma denominans, nempe cognitio artificiosa, materiale verò res denominata; dubitatur adhuc,

utrum cognitio formaliter intendatur à Logicā, prout recta est in semetipsa? an potius quatenus derivat in obiectum denominationem *rectè cognitum*, ita ut *rectè cognitum*, prout est concretum ex subiecto & formā constitutum, sit illud artefactum, quod ars Logica per se intendit, quemadmodum statua, vel domus, prout est opus ex materiā & formā constitutum, est artefactum per se intentum ab Statuariā, vel Architecturā? Hoc posterius magnā subtilitate defendit, ac promovet P. Mauri q. 9. proœm., qui veteres plures allegat. Idem sentire videtur P. Joan. Bapt. de Benedictis q. proœm. cap. 5. §. 2. Eadem est mens Thomistarum, præsertim Recentiorum, nisi quod hi formam illius artefacti volunt esse fictam; nostri verò cognitionem realem. Utrique tamen obiectum Logicæ materiale, seu materiam proximam, immediatam, & per se attackam, volunt esse omnia entia extra animam, quæ subsunt, aut subesse possunt formæ rationis; non aliter, ac marmor est materia propria Statuariæ.

19. Pro hac sententiā *arguitur* 1.: totus labor cuiuslibet artis in eo versatur, ut formam artificialem adaptet alicui materiæ, ita ut ex verāque resultet artefactum; sed in arte Logica non est alia materia, cui forma artificialis adaptetur, præter obiectum rectæ cognitionis: ergo totus Logicæ labor est in coaptandā cognitione cum obiecto, ita ut resultet denominatio *rectè cognitum*, velut artefactum Logicæ proprium. Maior patet in Statuariā, Architecturā, & alijs. Minor verò *prob.*: quia in primis cognitio ipsa non est materia artefacti, sed forma artificialis iuxta nos, vel actio artificis iuxta Thomistas.

mittas. Deinde, nec Intellectus est materia Logicæ propria: tum quia vix nominatur in totâ Logicâ Aristotelis: tum quia rectæ cognitiones non definiuntur per ordinem ad Intellectum, sed ad objecta extrâ animam: tum etiam, quia denominatio, seu concretum hoc, *Intellectus rectè intelligens*, non intenditur à Logicâ, sed ab Ethicâ, cuius finis iuxta Aristotelem est felicitas hominis, quatenus rectè intelligentis, & volentis. Cum ergo non alia materia excogitari possit, vera est illa Minor. *Confirm.*: nulla est ars, quæ intendat formam artificialem in abstracto, & velut avulsam à materiâ: ergo nec Logica rectam intendit cognitionem in abstracto, sed potius vt concretam objecto.

20 *Arg. 2.*: materia propria artefactorum illa est, de quâ tractat ars in ordine ad formam, maximè si forma etiam explicetur in ordine ad illam; sed in Libris Prædicabilium, & Prædicamentorum, Logica de rebus tractat in ordine ad operationes prædicandi, & in Libris Perihermias, & Analyticis explicat operationes ipsas Intellectus in ordine ad res: ergo res sunt materia propria artefactorum Logicæ, sicut operatio mentis est forma. *Arg. 3.*: tota Logica difficultas est in conformandis mentis actibus cum rebus: hac enim conformitate posita, nihil restat arte superandum. At hæc conformitas consistit in coaptatione actus cum objecto, vt formæ cum materiâ. *Arg. 4.*: in Intellectu nulla est actuum dispositio, quæ sit artificiosa: non enim ibi disponuntur actus, sicut in spatio; nec aliunde habent ordinem temporis, cum simul tempore existant in mente partes, Syllogismi, aut propositionis, si quæ sunt. Dis-

positio igitur logicè artificiosa consideratur vt resusa in objectum, quod redditur certo modo dispositum ab actibus, sicut marmor à figurâ statuæ.

21 *Arg. 5.*: Logica per se intendit rectam cognitionem, vt extrinsecè unitam objecto: ergo per se intendit concretum inde resultans, velut proprium artefactum. Consequentia liquet paritate Statuariæ, quæ ideo per se intendit marmoream statuam, quia per se intendit figuram vt unitam marmorì. *Prob. Antec.*: quia Logica per se intendit mentalem definitionem vt repræsentantem essentiam rei: hæc autem repræsentatio est vnio, quâ definitio redditur extrinsecè unita objecto. *Confirm.*: ponenti vltimum determinativum, ex quo resultat necessariò concretum, per se tribuitur concretum integrum vt tale; nec aliâ de causâ compositum physicum tribuitur generanti, & integra domus, vel statua per se tribuitur arti: sed Logica suis regulis ponit rectam cognitionem, ex quâ necessariò resultat concretum, seu denominatio *rectè cognitum*: ergo &c. Accedit, quod Logica crebrò vitur nominibus concretorum eiusmodi, qualia sunt *Genus, Species, Differentia, Desinitum, Subiectum, Prædicatum* &c., quæ ideo vocantur concreta logica, seu denominationes logicæ: vitur, inquam, non minus, quàm Architectura his alijs *Pavies, Fornix, Domus, Templum* &c., quæ sonant eius artefacta.

22 Propter hæc, sententia ista non parùm est probabilis. Et saltem, quod Logica per se intendat talia concreta, tamquam objecta secundaria, valde probabiliter, & sine incommodo concedi potest, dummodò forma rationis non sit ficta, sed

sed vera, cognitio scilicet artificiosa, vt Auctores nostri supponunt. Nihilominus probabilius est, magisque in Scholâ nostrâ receptum, quod Logica per se non intendat, saltem primariò, cognitiones vt denominantes objecta, sive vt rebus extrinsecè concretas; sed potius, vt in semetipsis artificiosas. Quare asserimus, artefactum per se primò intentum à Logica, non esse concretum hoc *rectè cognitum*, sed potius hoc *Cognitio artificiosa*. Ratio est 1.: quia iuxta D. Thomam citatum num. 2., materiam huius concreti *Universale* non considerat Logica *per se*, sed *per accidens*: at nullâ ars considerat merè per accidens materiam propriam sui artefacti primariò intenti, vt patet in Statuariâ, & alijs.

23 2.: quia, vt docet idem S. Doctor in Proœm. Ethic., forma artificialis propria Logicæ est *Ordo*, quem Ratio considerando facit in proprio actu; sicut forma intenta per artes mechanicas est *Ordo*, quem Ratio considerando facit in rebus externis, vt in arca, vel domo: ergo forma propria Logicæ comparatur ad actum rationis, sicut forma domi ad materiam externam: ergo, sicut artefactum Architecturæ est *materia exterior ordinata*, ita artefactam Logicæ est *actus Rationis ordinatus*. Certè in sententiâ contrariâ, forma Logicæ artis est ordo, quem Ratio facit, non in proprio actu, sed in objecto. 3.: quia vt ait idem Angelicus 2. Postter. lect. 1., Logica est *circâ ipsum actum rationis*, sicut *circâ propriam materiam*: ergo propria materia, quam Logica format in artefactam, est actus ipse rationis. Addat ibidem, quod Logica *in actum rationis nos dirigit*: at ars vnaqueque nos dirigit in suum artefactum, v.g. Architectura in domum.

(a) In 2. Postter. Lect. 1.

24 4.: Illud est artefactum per se primò intentum ab arte, quod habito ars contenta esset, etiamsi cætera per impossibile deficerent; sed habita cognitione artificiosa, demonstratione v.g., ars Logica contenta foret, etiamsi per impossibile non derivaretur in objectum denominatione *rectè cognitum*, vel etiamsi à tali derivatione præcindatur: ergo &c. *Prob. Min.*: Logica tunc obtineret id, ad quod inventa est: ergo contenta foret. *Prob. Antec.*: ars Logica inventa est, vt *Intellectus in ipso actu Rationis ordinatè, faciliter, & sine errore procedat*, teste D. Thomâ (a), sed, habitâ demonstratione mentali, Intellectus eo modo procederet in ipso actu rationis, vt est evidens, etiamsi præcindamus à denominatione passivè derivatâ in objectum, vel eam per impossibile tollamus: ergo &c. *Confirm.*: passivâ denominatione sublatâ, restitudo ipsa intelligendi, seu ordinata repræsentatio huius actus, *Animal rationale*, præ isto, *Vivens visibile*, adhuc digna esset, vt eius gratiâ traderetur ars Logica; adhuc Intellectus in eius actus, & aliorum effectione posset errare; & adhuc ex illis eandem, quam modò, perciperet utilitatem: adhuc ergo subsisteret finis, & scopus Logicæ, proindeque proprium ipsius artefactum. Nec obstat, quod denominatio passiva necessariò resultet: nam ars domesticandi non per se primo intendit vmbra necessariò resultantem ex domo, nec relationem similitudinis, aut dissimilitudinis domi cum rebus alijs, quantumvis necessariò consecutam: utique propter modò dicta.

25 5.: quia vrget iterum paritas Grammaticæ, Rhetoricæ, & Pictoriæ: nam ipsæ ferè argu-

men-

mentis probari posset, proprium istarum artium artefactum esse obiectum congruè significatum, ornate dictum, vivide pictum. Et nihilominus, quanvis ea concreta, passivæque denominationes necessariò resulent, non sunt artefacta per se primò intenta ab illis artibus, sed potius hæc, *Congrua locutio, Ornata dictio, Vivida imago*. Pariter ergo in arte Logicâ philosophandum. Accedit 1., quod Logica iuxta omnes non est ars factiva, sed activa: artes autem activæ non intendunt aliud opus, præter ipsas operationes agentis; sed id est finis, exercitium, & actio, ut ait Aristoteles, cuius pulchrum locum vid. supra disp. 1. cap. 10. num. 14. Accedit 2., quod non alia est ars, cuius proprium artefactum consistat in mera denominatione extrinsecâ, nihil immutante materiã: ergo nec artefactum Logicæ, siquid valet exemplum cæterarum artium, quo armanetur Contrarij. Sed quid ad eorum argumenta?

26 *Ad 1. neg. Min.* Ad prob. certitas ipsa cognitionis, secundum prædicata formaliter distincta ab artificio, est materia, cui Logica formam adaptat artificiosam: nec ad hoc requiritur distinctio realis inter materiã & formam. Sic Prudentia moralem rectitudinem adaptat actibus Voluntatis, à quibus ea rectitudo realiter est indistincta. Sic etiam Ars saltandi motibus pedum artificio adaptat realiter indistinctum ab ipsis. Nec volumus, ut Intellectus sit materia proxima Logicæ: nõ enim est, nisi remota; sicut tabula est materia remota Pictoriæ, colores verò materia proxima. Nec item, ut hoc concretum, *Intellectus recte intelligens, sic artefactum*, aut finis intrinsecus Logicæ: non enim est nisi

finis extrinsecus, & quasi mediatus, quem si velis, poterit Ethica immediatè respicere. Ita ergo se habet ad Logicam, sicut ad Grammaticam, aut Rhetoricam, aut Saltatoriam, concreta ista, *Homo congruè loquens, aut ornate dicens, aut rectè saltans*. Denominatio tamen passiva in obiecto, ne sic quidem est finis Logicæ, quæ non intendit perficere obiectum, sed Intellectum; ut explicari potest iisdem exemplis. *Ad Confirm.* Logica, licet non respiciat artificio ut concretum obiectis, non idèò respicit illud ut avulsam à materiã, sed potius ut concretum entitati cognitionis; sicut Prudentia rectitudinem ut concretam actibus Voluntatis, velut materiæ propriæ.

27 *Ad 2.* Libri Prædicamentorum, & Prædicabilium, quatenus ad intentionem Logicæ primariam pertinent, non tractant de rebus tamquam de materiã artefacti Logici, sed tamquam de terminis extrinsecis artificij mentalis: quemadmodum Rhetorica, vel Pictoria, res etiam considerat, ut benè exprimat; non tamen velut materiã propriam sui artefacti, sed ut terminos extrinsecos ornate dictionis, vel imaginis. Unde fateor, operationes Intellectus à Logicâ explicari in ordine ad res, aut obiecta; sed non aliter, quàm à Pictoriã explicatur imago in ordine ad obiectum; vel non aliter, quàm definitur causa in ordine ad effectum: videlicet, non ut ad subiectum, vel materiã denominabilem, sed duntaxat ut ad purum terminum, vel specificativum extrinsecum. *Ad 3.* Redit iterum instantia Pictoriæ, cuius tota difficultas potiori iure dicitur esse in conformandis imaginibus cum obiectis, proindeque in coaptatione utrorumque,

que, ut formæ cum materiã. Sicut ergo conformitas imaginis cum obiecto non intenditur per se primò à Pictoriã, quatenus ex parte obiecti se tenet, vel quatenus illud passivè denominat, sed tantum quatenus denotat rectam dispositionem colorum; ita in re nostrâ dicendum.

28 *Ad 4.* Qualisnam sit artificiosa dispositio conceptuum formalium in semetipsis, explicabitur cap. sequ. Interim dicimus, ut cognitio dicatur rectè disposita, seu rectè posita, sat esse, quod ex præscripto Logicæ ponatur cognitio taliter representans, potius quàm alia representans aliter, licet ipse representandi modus non distinguatur realiter à cognitione: quod explicari potest exemplo rectitudinis actuum voluntatis ex numer. 26. *Ad 5. neg. Anteced.* si sermo sit de intentione primariã, quâ tendit ars in proximum artefactum. *Ad prob.* Est quidem representatio cognitionis unio extrinsecæ & intentionalis actus cum obiecto: at non intenditur formaliter & explicitè prout unio est, sed tantum prout est representatio artificiosa in se. Sic eadem representatio est vitalis; & tamen à Logicâ non intenditur formaliter & explicitè ut vitalis. Sic etiam congrua locutio, & imago, sunt uniones extrinsecæ sui cum obiectis; non enim aliã unione opus est, ut statim resulset passiva denominatio *significati, & picti*; & tamen à suis artibus non intenduntur formaliter quatenus tales uniones sunt.

29 *Ad Confirm.* Maior solùm est vera de ponente ultimum determinativum formaliter ut tale, sive ex intentione determinandi existentiam concreti; qualis intentio adest in generante physico, in arte indu-

cente formam statux, vel domi, & ferè quoties forma concreti est intrinsecæ subiecto, & instituta ad illud perficiendum. Si tamen non ponatur ultimum determinativum quæ tale, & quia tale, sed sub aliã ratione, seu munere per se optabili; tunc non fundat attributionem totius concreti, saltem primariam; ut iterum liquet in Grammaticâ, & Pictoriã, quibus non sic attribuuntur concreta *congruè significatum, & pictum*, quantumvis ponentibus congruam locutionem, & imaginem, quæ sunt ultima determinativa concretorum. Cum ergo Logica ponat rectam cognitionem sub munere artificiosæ representationis, quod est per se maximè optabile; non verò sub munere determinantis, aut derivantis denominationem extrinsecam, quæ vix est optatu digna, utpotè nihil perficiens rem denominatam: sit, ut non per se primò tribuatur Logicæ tota denominatio. Sic rectâ cognitionem posita, necessariò in eâ resultat denominatio *finis, aut dissimilis* cæteris actibus in Mundo præexistentibus: quin idèò talem denominationem curet, aut per se intendat Logica.

30 Quod additur de usu nominum, ut summum probat, eiusmodi concreta per se attingi per aliquos actus Logicæ secundarios, quales inter alios censeri possunt definitiones quinque Prædicabilium servatâ significatione, quam præferunt primo aspectu. Non enim pertinaciter inficiabor, aliquos esse Logicæ actus, qui per se considerent concreta ista, proindeque respiciant res extrinsecas pro obiecto materiali proximo. Sunt tamen hi actus secundarij, & in Logicam introducti, quia consideratio denominationum passivarum

rum sæpe utilis est, ut melius cognoscatur, ac regulatur artificium cognitionis in se. Sic Architectura sæpe considerat, qualiter structa domus sit similis, aut dissimilis alijs ædificijs, utique per actus quosdam secundarios, quin ideò dicatur absolute intendere denominationem *similis*. De cætero, nomina propria artefactorum Logicæ non sunt illa, quæ obiectio enumerat, si obiectivè sumantur: sed hæc potius, *Definitio, Divisio, Syllogismus, Demonstratio, &c.*, quæ propriè sonant cognitiones artificiosas.

CAPUT VII.

Obiectum Logicæ formale directè statuitur in Actibus Intellectus?

Quamquam satis colligatur ex dictis in hac Disput., Obiectum Logicæ formale consistere in rectitudine reali operationum Intellectus; alia nihilominus argumenta dabimus, quibus id ipsum immediatè ac directè probetur. Sed priùs quædam præmittere oportet claritatis ergo.

§. I.

Quotuplex sit Operatio Intellectus? Et quatenus arte dirigibilis.

Quantum ad præsens attingit, operatio Intellectus humani est imago quædam, expressio, & representatio obiecti, producta ab Intellectu, & in ipso recepta, per quam homo redditur formaliter & actu cognoscens. Hæc dicitur cognitio, conceptus, sive conceptio, intellectio,

sive actus Intellectus, & verbum mentis. Triplex communiter assignatur. Prima dicitur *Apprehensio pura*, quæ sic representat obiectum, ut nihil de eo vel neget, vel affirmet. Quodsi representet simplici quodam intuitu, qui nequeat præcisione reflexâ in duas expressiones dissectari, vocatur *Apprehensio simplex omnino*, qualis respondet his vocibus, *Deus, Homo, Exercitus*, & similibus. Si verò, vel constet expressioibus realiter distinctis, & coadunatis, vel eis in representando æquivalet citrà realem compositionem, vocatur *Apprehensio complexa*, vel etiam *simplex secundùm quid*, quatenus nec est omnino simplex, nec adhuc habet illam compositionem subiecti, & prædicati, quæ propria est secundæ operationis Intellectus. Tale genus apprehensionis exponimus per terminos complexos, aut orationes vocales imperfectas, v. g. *Animal rationale, Homo Doctus, Deus Omnipotens*.

2. Secunda mentis operatio dicitur iudicium, & etiam assensus, aut dissensus, enuntiatio, & propositio mentalis, estque representatio obiecti afirmando, aut negando. Hæc appellatur *compositio*, & *divisio*, seu operatio *componens*, & *dividens* signatè & ex parte obiecti, sumptâ compositione & divisione pro identitate & distinctione obiectivâ extremorum, ut explicuimus cap. 5. Dicitur etiam *componere subiectum & predicatum formalia* exercitè & ex parte actus, sive asserat, sive neget: quia, vel est actus realiter compositus ex tot conceptibus, quot sunt voces huius v. g. pronuntiati vocalis, *Homo est animal*, vel saltem totidem conceptus apprehensivos præsupponit, eosque virtualiter, aut æquivalenter continet. Nec doctrina Logicæ de-

Logicæ debet fieri depèdès ab eo, quòd iudicium, vel apprehensio complexa, sit actus realiter indivisibilis, aut realiter compositus; quanvis hoc posterius communi loquendi modo supponatur claritatis gratiâ. Tertia demùm operatio Intellectus appellatur discursus, estque progressus mentis ab vno vel pluribus iudicijs ad aliud, quod inde subnascitur. Hæc dicitur Argumentatio; cuius varias species in Summulis habes.

3. Jam, ut aliqua operatio sit arte dirigibilis, requiritur, quòd varijs modis, bonè, vel malè, fieri possit, ita ut in eâ rationale Agens possit errare, sive à recto fine deflectere. Quo sensu operationes Intellectus, saltem secundam, & tertiam, esse arte dirigibiles, in omni Scholâ supponitur, aut probatur, negabitque nemo, qui Logicam non profus dixerit otiosam. Quod posset obstare, vide solutum disp. 1. cap. 10. n. 16. Nec nisi vocaliter discrepant, qui volunt, non actû, sed mentè, aut hominè propriè dirigi; sumunt enim *Tò dirigi pro edoceri, vel instrui*: nunc autem sumitur pro *dictari*, seu *regulis præscribi*; quo sensu dicimus, actus humanos à Prudentiâ dirigi. Primâ tamen operationè Intellectus, sût qui cû P. Hurtado negent, esse arte dirigibilem. Quorum sententia his argumentis nititur. 1. : quia pura apprehensio est incapax erroris: ergo & directionis. Patet Antecedens: tum quia est incapax falsitatis; hæc enim in solo iudicio reperiri potest: tum quia nulla est apprehensio, quæ nequeat alicui veræ propositioni deservire: tum etiam, quia semper evadit conformis obiecto apprehenso, necnon alicui regulæ Logicæ; si enim formando Generi sit inutilis, formabit Differentiam, Proprium, vel aliud ex Prædi-

cabilibus logicis. 2. : quia, positâ specie obiecti, necessariò resultat apprehensio, sicut externa visio positâ specie coloris: ergo, sicut visio est incapax directionis, ita & apprehensio.

4. 3. : quod voluntatis imperio non subest, non potest arte dirigi; sed apprehensio non subest imperio voluntatis. Probatur hoc: quando Voluntas imperat Intellectui, ut formet Genus *Animal* v. g., vel præconcepitur *Animal*? vel non? Si primum: ergo iam Intellectus præhabet apprehensionem formantem Genus illud, ac proinde frustra supervenit directio, & imperium. Si secundum: ergo, cum Voluntas nequeat imperare, nisi quod est præcognitum, impossibile erit illud imperium. 4. : Ethica non dirigit simplicissimas Voluntatis complacentias: ergo, nec Logica simplices Intellectus apprehensiones. 5. : Logica non dirigit actus phantasiæ, & sensuum externorum, licet ex eis non rarò summat intellectus occasionem errandi: idem ergo de apprehensione dicendum. 6. : Apprehensio simplex non est capax artificij; hoc enim exigit compositionem partium: ergo nec est directionis capax.

5. His non obstantibus, communis, & vera sententia tenet, apprehensionem, sive simplicem omnino, sive complexam, posse ab arte Logicâ dirigi: non quidem omnem, aut pro omnibus circumstantijs; sic enim nec secunda operatio dirigibilis est, cum sæpe iudicium necessariò & indeliberatè resultat; ut cum Solem oriri cernimus: sed multiplicem, aut multoties, præsertim in examine rerum difficultium, & abstrusarum, quo scientias adquirimus. *Prob. 1. auctoritate D. Thomæ in proœm. lib. 2. Poster. & 1. Periherm.*

vbi doctrinam artis Logicæ distribuit inter tres operationes Intellectus, & singulis assignat suas considerationis Logicæ partes. Atqui Logica versatur circa operationes Intellectus, tamquam *ars directiva*, vt docet idem S. Doctor loc. cit. Poster.: ergo in tribus operationibus invenit dirigibilitatem.

6 *Prob. 2. ratione.* In primis de apprehensione complexâ: nam in eâ saluatur Definitio iuxta communem sententiam: at in definitione formandâ potest Intellectus procedere non rectè, sed malè, adhibendo scilicet Genus remotum loco proximi, aut accidens loco Differentiæ, aut superfluum aliquid addendo, aut etiam prædicata inter se pugnantia copulando. Ut ergo facilè vitia ista cavere possit, confert directio Logicæ, quæ ideirò tot regulas pro definitione ritè formandâ præbet. Nec dicas cum P. Hurtado, Logicam solum agere de Definitione in ordine ad iudicium, in quo prædicetur de Definito, atque adeò non nisi prout est pars propositionis. Impugnaberis enim: quia, licet verum sit, primam operationem ordinari ad secundam, vt etiam secundam ad tertiam, tamen vnaqueque in suo ordine, seu lineâ, capax est inordinationis, & vitij, priusquam ad aliam perveniat; sicut marmorea manus, licet fabricetur in ordine ad statuum, in semet potest esse vitiosa, vt si sex, vel quatuor dūtaxat digitos habeat. Ut ergo manus directionē, ac regulas vendicat sibi proprias; sic definitioque certè, priusquam propositionem actu componat, obnoxia est vitij nuper enumeratis, eaque vitanda curant regulæ Summularum.

7 Idcirco D. Thomas (a) in primam Intellectus operationem,

quæ est definitio, docet cadere posse falsitatem aliquam, non solum *Secundum quod Intellectus definitionem vnius attribuit alteri, vt si definitionem circuli attribuat homini*, sed etiam *Secundum quod partes definitionis componit adinvicem, quæ simul sociari non possunt: sic enim definitio non solum est falsa respectu alicuius rei* (nempe cui attribuitur per iudicium) *sed etiam est falsa in se* (nempe seorsum à iudicio); *vt si formet talendam definitionem, Animal rationale quadrupes, falsus est Intellectus sic definiendo.* Hoc D. Thomas: quod intellige de falsitate inchoatâ, radicali, seu virtuali, quæ etiam ante iudicium reperiri potest, vt alibi dicemus. Probatio ista locum habet, etiam si apprehensiones, quæ vocantur complexæ, sint actus indivisibiles: adhuc enim indifferens est Intellectus, vt loco actus representantis obiectum ad normam Logicæ, alium eliciat regulis dissonum.

8 Deinde probatur id ipsum de apprehensione incomplexâ, sive omnino simplici. Nam per eam formantur Genus, Species, & cetera Prædicabilia: sed in his efformandis potest Intellectus errare. Probatur: quia Intellectus, formaturus Genus proximum hominis, quanvis advertat convenientiam hominis cum brutis in operatione sentiendi, non est necessariò determinatus ad apprehensionem, *Animal*, quæ sola tali Generi est apta; sed potest aliquam elicere ex his, *Animalia*, *Sentientia*, quarum neutra est utilis, altera, quia multitudinem exprimit, altera, quia fertur in accidens. Ut igitur Intellectus apprehensiones inutiles omitat, & seligat utiles, prædoceri debet, quas conditiones exposcat apprehensio formatura Genus, aut aliud quodvis Prædicabile. Debet

ergo dirigi doctrinâ, seu regulis artis: vt reverâ dirigatur in Tractatibus de Universalibus, & Prædicabilibus, qui ad simplices apprehensiones pertinent; quò etiam spectat tractatus de Prædicamentis.

9 Nec oppositum suadent argumenta contraria. *Ad 1.* Apprehensio est incapax erroris, sumpti pro falsitate formali, quæ in solo iudicio reperitur: secus verò, si sumatur error pro inordinatione ad finem Logici, vel pro dissonantiâ ad regulas; vt nuper ostendimus. Hoc sensu actus Voluntatis, & actiones externæ dicuntur erroris capaces. Qualiter autem apprehensio complexa falsitatem admittat, vidimus num. 7. Nec obstat, quòd omnis apprehensio possit alicui veræ propositioni deservire: nam vt à Logica dirigatur, sufficit quòd possit non deservire propositionibus, in ordine ad quas Logica docet formare Genus, Speciem, &c. Transeat item, quòd semper obiecto suo conformetur apprehensio: non enim ideò conformatur necessariò regulis Logicæ dictantis certum representandi modum. Cedo, cui regulæ conformatur hic actus, *Animal rationale quadrupes*: vel isti, *Animalia, Pisces, Homines*.

10 Sed fac omnem apprehensionem esse conformem alicui regulæ Logicæ. Adhuc in eâ potest errari, saltem negativè, frustrando regulas, ad quas attenditur hic & nunc. Si enim Intellectus applicatus ad operandum iuxta regulas formandi Generis, formet Speciem, non minùs errabit, quàm in secundâ operatione, si applicatus ad prædicandum Genus, Speciem prædicet; vel non minùs, quàm Pictor, si volens hominem pingere, pingat equum; vel etiam, quàm Faber, si

quadratum lapidem facturum, faciat arcuatum. Errabit, inquam, non tam errore positivo, quàm negativo, quatenus non ponit opus dictatum per regulas actu prælucentes: non enim Logica reprobat formationem Speciei, sed eam non præcipit hic & nunc; reprobat autem per hæc regulas carentiam Generis, vel etiam quidquid est cum eo incomponibile in statu existentia: quòd explicari potest exemplis modò positus. Quare immeritò inferunt aliqui, artificium actuum Intellectus pendere à circumstantijs extrinsecis, eo quòd in casu dicto formatio Speciei loco Generis à Logica improbetur vt inartificiosa propter circumstantias temporis indebiti. Pari namque iure posset idem inferri de artificio picturæ, vel lapidis, contra mentem omnium. Solum ergo inferitur, formationi Speciei deesse tunc artificium, quòd formale vocant, & quòd importat denominationem extrinsecam à regulis actu dirigentibus, vt infra dicetur.

11 *Ad 2.* Sæpe quidem apprehensio prævenit directionem artis, quòd etiam evenit iudicio. At sæpe obiectorum species non sunt tam vividæ, vt necessariò pariant apprehensiones, vel certè non determinant alias præ alijs, vt in casu num. 8. Oppositum in externâ visione contingit. *Ad 3. neg. Min.* *Ad prob.:* Voluntas non imperat Genus *Animal* expressè; tantum imperat, vt Intellectus formet Genus proximum hominis per talem apprehensionem, qualem dictat Logica, videlicet indefinitè experimentem id, in quo homo proximè convenit cum rebus alijs. Hoc imperioposito, varias Intellectus elicit apprehensiones, donec incidat in eam, quam videt

deat doctrinæ Logicæ conformari, tuncque ipsam probat, ac retinet. Atque ita verè procedit apprehensio *Animal*, ex directione Logicæ, cum eius luce quærat, & inventa discernatur ab alijs. Ad illud igitur imperium non præit apprehensio, *Animal*, sed cognitio ista, *Conceptus indefinitè exprimens prædicatum essentialè, quo proximè cum rebus alijs convenit homo*. Adde quòd, vt apprehensio verè dicatur dirigibilis, fat est, quòd eius conservatio, & retentio pendeat à Logicâ, licet prima productio sit prorsus necessaria.

12 Ad 4. Ethica non dirigit complacentias, quæ dicuntur motus primò primi, quia libertatem præveniunt: dirigit tamen alias, etiam simplices, quæ libertati subsunt. Hoc autem ipsum in re nostrâ dicimus. Ad 5. concess. Antec. neg. Conseq.: quia, nec Logicâ præcavere debet omnem occasionem errandi etiam remotam, qualis oritur ex phantasiâ, & sensibus; nec ideò præcisè dirigit apprehensionem, quia ex eâ utcumque sumitur occasio errandi, sed quia in ipsam propriè cadit error, & inordinatio immediatè contraria doctrinæ Logicæ. Ad 6. Falsò dicitur, artificium indigere compositione partium, vt patebit §. seq. Et instatur in iudicio, quod apud Adversarios est simplex qualitas.

§. II.

Quid sit artificium actuum Intellectus?

13 Quoniam ex dictis constat, & adhuc ex dicendis apparebit, actus Intellectus posse arte Logicâ dirigi, non tantum vt actiones artificis, sed vt artefacta, sive opera artificiosa; quærimus, quid sit, aut in quo consistat illud artificium, ratione cuius à Logicâ diriguntur? Duplex directio distingui solet, acti-

va, & passiva. Directio activa est ipsa regula artis: directio passiva, est ordinatio, vel restructio, quam regula dicitur in opere faciendo. Utraque spectari potest, vel in actu primo, vel in actu secundo. Activa directio in actu primo est aptitudo regulæ ad dirigendum; & hæc etiam vulgo dicitur, tamen improprie, *dirigibilitas activa*: activa directio in actu secundo est ipsa regula vt actu dirigens, sive præluens ad operandum. Ex adverso, passiva directio in actu secundo est restructio operis vt facti cum attentione ad regulas: passiva directio in actu primo est aptitudo, seu dignitas operis, vt ab arte dicitur, & approbetur.

14 Hæc postrema directio vocatur etiam *dirigibilitas passiva*. Sed ne vox ista confusionem pariat, observa, bifariam posse aliquid esse ab arte dirigibile, *subiectivè, & obiectivè*. Dicitur subiectivè dirigibile, quod postquam existit, est subiectum indifferens, vt recipiat, vel non, formam artificiosam: talis est dirigibilitas lignorum & marmorum ab Architectura. Poterit etiam subiectiva dirigibilitas vocari per quamdam analogiam, indifferentia rationis, quam habent prædicata communia, vt contrahantur per differentias specificas, vitiosas, aut rectas: v. g. indifferentia actus humani vt sic, vt ex directione Prudentiæ contrahatur potius ad amorem honesti, quam ad amorem boni delectabilis. Dicitur verò dirigibile obiectivè, quod essentialiter est rectum, indifferens tamen vt existat, vel secus; ideòque ab arte dicitur eius existètia potius, quam actus oppositi. Quare non est subiectum, cui ars perfectionem superaddat; sed est ipsamet perfectio, quæ præconcepitur ab

artifice, & regulis obijcitur vt digna, quæ actu ponatur. Sic à Fide dirigibilis est amor Dei super omnia: non quia Fides dicitur, vt amor altus obiecti fiat amor Dei; sed quia dicitur, vt actus, quem præconcepit esse amorem Dei, eliciatur potius, quam alius amor. Hoc modo dicimus actus Intellectus in specie esse à Logicâ dirigibiles.

15 Hæc ergo obiectiva dirigibilitas idem omninò est, ac directio passiva in actu primo; eademque vocari solet *artificium fundamentale*. Vox *artificium*, vt etiam *artefactum*, strictè sumpta, connotat artis directionem: quare idem sonare videtur, ac opus *actu directum, actu regulatum, actu positum cum advertentia ad regulas artis*. Importat ergo formaliter denominationem extrinsecam à præluente regulâ vt à formâ: & hæc denominatio dicitur *artificium formale, & extrinsecum*. Quod præcisè consideretur intrinseca restructio operis ex se digna, quæ dicitur ab arte, sic dicitur *artificium fundamentale*. V. g. hic actus, *Animal rationale*, elicitus ab ignaro Logicæ, vel sine attentione ad regulas, non est formaliter extrinsecè artificiosus; est tamen intrinsecè, & fundamentaliter, quia totam habet restructuriam, quam præscriberent regulæ definiendi, si adessent; nec quidquam illi deest, vt dicatur formaliter artificiosus, nisi directio extrinseca artis. Verum quia passim artificium simpliciter dictum sumitur pro intrinseco, seu pro restructuriam ista; idcirco actus ille, sicut est formaliter, ac plenè rectus, ita est formaliter, ac plenè artificiosus, quanvis ab arte non prodeat hic & nunc. Atque hoc sensu accipitur artificium in præsentia quæstione, videlicet, prout idem est,

ac passiva directio, sed dirigibilitas obiectiva, vel clarius, prout est idem, ac restructio operis ex se digna labore artis, & quam ars præcipit, dum adest.

16 His positis, artificium, saltem positivum, quod Logicâ præcipit in actibus Intellectus, ab ipsèdem actibus, & eorum specificâ representatione realiter indistinctum esse, tenet communis & vera sententia Nostrorum, contra Thomistas pro Ente rationis pugnantes, de quibus vid. cap. 4. §. 2., & contra alios artificium statuentes in modo quodam arte superaddito. Ratio est: quia artificium illud consistit in speciali ac certo modo repræsentandi obiecta: v. g. artificium Definitionis, in brevi & perspicuâ representatione prædicatorum essentialium, quæ genus proximum, & differentia vltima dicuntur: artificium Syllogismi, in representatione præmissarum ac conclusionis modificatâ per certam affirmationem, aut negationem, atque etiam per quantitatem, & dispositionem terminorum. Atqui certus hic repræsentandi modus realiter indistinctus est à representatione, quæ est entitas ipsa conceptuum: ergo &c. Maior conspicua videtur: quia tali modo repræsentandi posito, ars Logicâ cõtenta est, eiusque regulis plenè satisfat. Minor autè est certa: nam actus Intellectus identificant secum suum quisque specificum modum tendendi in obiectum, quem exuere vel mutare nullatenus possunt; quemadmodum idem iudicium, quòd semel est affirmativum, nequit fieri negativum, aut è converso; nec quòd semel est univèrsale, potest fieri particulare.

17 Sed notandum, artificium mentale, aliud esse realiter simplex,

videlicet in sententiâ multorum artificium Iudicij, & apprehensionis complexæ, & in sententiâ omnium artificium apprehensionis formantis Genus, vel aliud Prædicabile; aliud esse realiter compositum ex multis conceptibus, videlicet artificium Syllogismi, vel etiam in sententiâ probabili artificium Iudicij, seu propositionis mentalis. Nostram ergo sententiam sic intellige, vt artificium simplex prorsus identificetur cum eo simplici conceptu, cuius est proprium: artificium verò compositum identificetur adæquatè cum partibus simul sumptis, v. g. in Syllogismo cum tribus Iudicijs; cum singulis autem, non nisi inadæquatè. Quod si velis, vt tria Syllogismi iudicia, prout simul sumpta, importent superadditos modos durationis, aut etiam vnionis cum eodem Intellectu; quod ad præsens attinet, non repugnabo: de his enim modis naturaliter, etiam sine arte, pullulantibus, non loquuntur Adversarij; sed de modo quodam reali, vel rationis, per artem superinducto, qui sit tota forma denominans conceptus artificiosos.

18. Sed *Objc. 1.*: Rectitudo moralis distinguitur ab actibus Voluntatis: ergo & rectitudo Logica, ab actibus intellectus. *Objc. 2.*: Instantibus iisdem conceptibus, artificium variari potest, vel deficere: ergo realiter ab illis distinguitur. *Prob. Antec.* Tum quia conceptus iisdem sunt, siue dicatur *Homo est animal*, siue *Animal est homo*; non tamen est idem artificium: quod etiam variatur, si propositioni *Homo est animal*, addatur *rationale*; cum tamen præcedentes illi conceptus non variantur. Tum quia duo conceptus, *animal*, & *rationale*, non sunt definitio, nisi con-

iuantur, vtique per coniunctionis modum superadditum: nec item sunt bona definitio, donec intelligatur carentia conceptuum redundantium, aut nocentium, v. g. *bipes*, *quadrupes*, &c. Tum quia in Syllogismo quæ præmissa est Maior, potuit esse Minor, & è conuerso: & ex iisdem Præmissis inuariatis deduci possunt variæ conclusiones, nunc vniuersalis, nunc particularis, nunc directa, nunc indirecta.

19. *Objc. 3.*: artificium vocale distinguitur à vocibus: ergo & mentale, à conceptibus. 4: artificium semper est aliquid superadditum materiæ dirigibili, vt patet in artificioso domus, imaginis, & alijs; sed conceptus sunt materia dirigibilis à Logica: ergo &c. 5: quod naturale est, & materiæ conuenit suapte naturâ, non est artificiale; sed representatio conceptui naturalis est: ergo &c. Idcirco rusticus sæpe concipit benè, quantum ad representationem actuum; & tamen non dicitur artificiosè concipere.

20. *Resp. Ad 1.* Rectitudo moralis, sumpta pro tendentiâ in motuum honestum, indistincta est ab actibus Voluntatis. Hæc autem sola comparari debet cum rectitudine Logica, quæ est certa quedam tendentia representatiua talium, vel talium obiectorum. Nam rectitudo moralis, quatenus libertatem involuit, licet sit actibus extrinseca (quod multi negant), nihil probat ad præsens: non enim conceptus ideò sunt recti, quia liberi, vel imputabiles. Præterea disparitas est: quia rectitudo moralis est conformitas cum regulâ Prudentiæ, vel Diuinæ Legis, quæ regula dicitur, non solum substantiam actus, sed certas etiam circumstantias extrinsecas loci, & tem-

po-

poris. At regulis Logicæ plenè insit per specificam representationem actus.

21. *Ad 2. neg. Antec.* non benè probatum. Nam in primis, si iudicium, & apprehensio complexa, quæ sit definitio, sint actus indivisibiles, variationes illæ, vel additiones, locum non habent, nisi mutetur, & pereat totus actus alio subrogato. Deinde, quantum iudicium sit actus compositus, quilibet factâ variatione in prædicato, vel subiecto, variatur copula mentalis, quæ semper est conceptus essentialiter connexus cum his extremis præ alijs, vt pote vnio formalis ipsorum. Unde in his iudicijs, *Homo est animal*, *Animal est homo*, conceptus copulæ diuersus est, quia, licet extrema sint eadem, altera tamen copula respicit vt basim, quod altera respicit vt coronidem, & viceversa. Diuersus item est, si prædicato *animal* addatur *rationales* quia prædicatum, quod erat simplex, fit complexum, adeòque fit diuersum extremum. Hinc solues, quod alij obijciunt, posse nimirum existere simul tres conceptus, *homo*, *est*, *animal*, quin resultet iudicium. Poterunt quidem, si *ly est* mera sit apprehensio identitatis; minimè tamen, si sit conceptus, qui gerit munus copulæ mentalis: ille enim essentialiter pertinet ad secundam operationem, habetque tendentiam iudicativam essentialiter alligatam extremis.

22. Similiter dicendum in definitione, *Animal rationale*, si ponatur apprehensio realiter composita. Conceptus enim, *rationale*, erit apprehensio, non qualiscumque, sed secum identificans modum representandi contractivum prædicati communis, atque adeò essentialiter exigentem consortium apprehensionis

animal; neque alius vnionis modus cogitari posse videtur inter simplices apprehensiones. Hinc apprehensio *rationale* non est idem conceptus intra, & extra definitionem. Quod additur de carentiâ redundantæ, concedi potest sine incommodo: commune est enim artificijs, determinatam mensuram exigentibus, importare de obliquo, vel connotato carentiam redundantæ, vt in picturâ cernitur. Idcirco de artificio *saltem positivo* locuti sumus num. 16. Quod attinet ad Syllogismum, si triplex iudicium non varietur entitativè, falsum est, quod præmissa Maior possit fieri Minor, aut è conuerso: semper enim erit Maior, quæ maius extremum continet, vt in Summulis ostensum est. Dum variatur Conclusio, variatur quidem Syllogismus, & eius artificium; sed non sine variatione entitativâ vnius è tribus iudicijs, quibus constat. Quare nunquam verificatur, artificium à Logica intentum distingui realiter à talibus conceptibus vt simul existentibus in eodem Intellectu.

23. *Ad 3. neg. Consequ.*: quia locutionis artificium consistit in significatione, quæ vocibus extrinseca est, vt pote pendens ab hominum placito, quod certum exigit prolationis ordinem, certas quoque morulas, ac circumstantias temporis, & loci. At mentale artificium consistit in representatione obiectorum, quæ iuxta omnes identificatur cum actibus mentis. *Ad 4.* Maior solum est vera in artibus factivis, quæ in externam ac præsuppositam materiam agunt, & tendunt in opus permanens: minimè verò in artibus activis, quarum opus consistit in ipsis actibus, aut moribus Agentis. Hæc quippe materiâ iam existentem non po-

liunt, aut emendant, sed ad existentiam propriâ materiæ dirigunt: imò in existentia materiæ talis præ aliâ, factum est eam artificium vt actu positum; quod proinde realiter indistinctum est à materiâ dirigibili. Exemplo sint Saltatoria, & Musica, quarum artificium (saltem positivum, & præcipuum, ne morulas excludam) indistinctum est à talibus pedum motibus, & tonis gravibus, acutis, &c. Est autem Logica ars maximè activa.

24 Ad 5. Si naturale sumatur pro necessario, quod semper fit vni-formiter, aut Agentis arbitrio non subest, conceditur Maior: negatur verò, si naturale sonet id, quod essentialiter convenit certis actibus in specie, qui tamen indifferentes sunt, vt existant, vel alijs ineptis locum cedant, pro arbitrio agentis. Res est perspicua in saltibus, sonis musicis, motibus digitorum citharam pulsantium, & in actibus Voluntatis ex obiecto honestis, quos dirigit Ethica, cum actus merè naturales, idest, necessarios dirigere non possit. Cohæret ergo, quod representatio conveniat mentis actibus suapte naturâ, & tamen sit quid artificiale, idest, quid positum ex directione artis. Dum verò rusticus aptè definit, aut argumentatur ex Logicâ naturali, artificiosè concipit artificio, non extrinseco, sed intrinseco, de quo nunc loquimur. Vid. num. 15.

§. III.

Obiectum Logicæ formale sunt Actus Intellectus secundum artificium sibi proprium.

25 **A**ssertio proposita, quam Schola nostra tuetur con-

tra Thomistas cap. 4. relatos, probatur 1. auctoritate Doctoris Angelici: qui 1. Periherm. lect. 1. sic ait: *Cum Logica dicatur rationalis scientia, necesse est, quod eius consideratio versetur circa ea, quæ pertinent ad tres operationes rationis.* Et 2. Poster. lect. 1. disertè docet Logicam esse artem *directivam ipsius actus rationis, per quam scilicet homo in ipso actu rationis ordinatè, faciliter, & sine errore procedat.* Addit, vocari *rationalem scientiam ex hoc, quod est circa ipsum actum rationis, sicut circa propriam materiam.* Et idè, inquit, *videtur esse ars artium, quia in actum rationis nos dirigit, à quo omnes artes procedunt.* Oportet igitur *Logicæ partes accipere secundum diversitatem actuum rationis. Sunt autem rationis tres actus &c.* En tibi proprias notas formalis obiecti scientiæ, vel artis: esse nimirum id, circa quod ex instituto verlatu consideratio scientiæ: id, in quo per artem ordinatè, faciliter, & sine errore procedimus: id, ex quo scientia proprium accipit nomen, quo discernitur à cæteris: id, in quod nos dirigit ars ipsa, maximè vt inde prerogativam habeat singularem: & id, cuius partium diversitas partes scientiæ diversificat; quod certè soli convenit obiecto specificativo. At omnibus hisce notis comparatione Logicæ præditi sunt Actus Intellectus, iudice D. Thomâ.

26 Reponunt Thomistæ, Logicam dirigere rationis actus, non vt artefacta, sed vt actiones Artificis, ex quibus in obiecto resultat artificium: est enim Logica de actu rationis, sicut ars ædificatoria de actu manus, vt loc. cit. docet D. Thomas. Sed in primis S. Doctor per *actum manus* non ibi significat meram actionem transeuntem, sed opus manufactum, nempe

nempe artificium domi. Probatur manifestè ex eodem D. Thomâ in Proœm. Ethicor. (quem locum, pro Assertionem præsentem planissimum, delimus suprâ cap. 4. n. 31.), vbi docet, quod Logicæ ita pro obiecto respondet ordo factus in actu rationis, sicut actibus externis ordo factus in arcâ, vel domo. Hic igitur ordo, sive artificium domus, est actus ille manus, cui D. Thomas comparat actum rationis in munere obiecti. Deinde, esto loquatur de actione, seu motu manus, comparationem non instituit in omnibus, sed duntaxat in necessitate directionis, quâ scilicet indiget tam actus mentis, quàm motus manus ædificantis, ne inordinatè fiat.

27 De cætero D. Thomas (vt iam alibi respondimus) supponit ibi, quod sæpe aliàs docet, actum immanentem differre à transeunte in materiam externam, in eo quod immanens ipsemet est finis, & opus intentum ab Agente; transiens verò solum intenditur vt via ad aliud opus. Audiatur in Specimen 3. *contra Gent.* cap. 2., vbi sic loquitur: *Actio* quandoque quidem terminatur ad aliquod factum, sicut ædificatio ad domum, & sanatio ad sanitatem: quandoque autem non; sicut intelligere, & sentire. Et si quidem actio terminatur ad aliquod factum, impetus Agentis per actionem tendit in illud factum: si autem non terminatur ad aliquod factum, impetus Agentis tendit in ipsam actionem. Oportet igitur, quod omne Agens in agendo intendat finem, quandoque quidem actionem ipsam, quandoque aliquid per actionem factum. Hactenus D. Thomas.

28 Confirmatur adducta pro-

batio. Idè iuxta Adversarios Logica non respicit pro obiecto formali actus Intellectus, quia tota est de intentionibus rationis, sicut aliæ scientiæ sunt de ente reali. At intentiones rationis, de quibus est Logica, sunt ipsimet actus Intellectus: ergo &c. *Prob. Min.* verbis D. Thomæ 4. *contra Gent.* cap. 11.: *Intentio intellecta, in nobis neque est ipsa res, quæ intelligitur, neque est ipsa substantia Intellectus: sed est quædam similitudo concepta intellectu de re intellecta, quam voces exteriores significant: vnde & ipsa intentio verbum interius nominatur, quod est exteriori verbo significatum. Et quidem, quod prædicta intentio non sit in nobis res intellecta, inde apparet, quod aliud est intelligere rem, aliud est intelligere ipsam intentionem intellectam; quod Intellectus facit, dum super suum opus reflectitur: vnde & aliæ scientiæ sunt de rebus, & aliæ de intentionibus intellectis. Hæc Angelicus Doct., graphicè describens eas intentiones, de quibus sunt illæ scientiæ, quæ non sunt de rebus, (videlicet partes Logicæ, quas alibi (a.) D. Thomas vocat *scientias Logicales*), docensque, nihil aliud esse, quàm verbum mentis.*

29 *Prob.* Assertio nostra 2. Logica respicit pro obiecto formali Modum sciendi, vt omnibus inconfesso est; sed quidditas Modi sciendi propriè convenit actibus Intellectus: ergo &c. *Prob. Min.* Modus sciendi communiter, etiam à Thomistis, definitur. *Oratio ignoti manifestativa:* ergo quidditas eius est manifestatio ignoti. At evidens est, quod nulli signorum generi tam propriè convenit manifestare ignotum, quàm actibus Intellectus: hi nam-

que signa sunt formalia; quæ per se immediatè & formaliter obiectum menti patefaciunt, illudque reddunt de ignoto notum, de occulto manifestam; cum signa instrumentalia nonnisi mediante formali manifestare possint. *Manifestatio*, inquit D. Thomas (b), *per se non invenitur nisi in Intellectu: si enim aliquid, quod est extra Intellectum, manifestare dicitur, hoc non est nisi secundum quod ex ipso aliquid in Intellectu relinquitur, quod postea est principium manifestativum in eo: proximum ergo manifestans est in Intellectu; sed remotum potest etiam esse extra eum.* Unde colligit, nomen Verbi, quod manifestationem importat, propriè convenire verbo mentis: & eadem ratione tu ipse colliges, Modum sciendi Logicum nonnisi in actibus mentis inveniri.

30 Confirmatur, & urgetur, actus Intellectus propriè sunt *Definitio, Divisio, Syllogismus, Demonstratio, & Enuntiatio*, seu *Propositio*: eisdem ergo propriè convenit esse formale obiectum Logicæ. Consequentia legitima est: quia illis nominibus significantur omnes species Modi sciendi, imò omnia ferè Logicæ artefacta. *Prob. Antec.*: quia definitio, quæ pro singulari ips nominibus traduntur in Summalis, propriè conveniunt actibus Intellectus, ut illas consideranti liquidum erit. Ex.g. definitio Definitionis, nempe *Oratio explicans essentiam rei*, propriè convenit huic actui, *Animal rationale*; qui proculdubio est oratio, idest, signum complexum, explicans, ac distinctè detegens essentiam hominis. Item Propositionis definitio, quam tradunt Aristoteles, & D. Thomas,

nempe *Affirmatio, aut negatio aliquius de quopiam*, aut etiam *Oratio vera vel falsa*, seu *verum vel falsum significans*, iudicij mentalis est propria, nec nisi alienissimo sensu aptabitur obiectis.

31 Sane *affirmatio, & negatio* idem sunt apud Logicos, ac *Compositio, & divisio* propria secundæ operationis, ut ignorat nemo. At *compositio, vel divisio, operatio quedam est Intellectus*, ut ait D. Thomas (c): ideòque *Propositionis per Intellectum componentem & dividendam formata compositio in ipso Intellectu existit, non in re, quæ extra animam est, ut loquitur idem S. Doctor (d)*. Sed idem ipse clariùs explicat alibi (e), quid sint *Definitio, & Propositio*, inquiens: *Intellectus conceptionem rei in se format, ut rem intellectam cognoscat. Differt autem ab actione Intellectus, quia prædicta conceptio consideratur ut terminus actionis, & quasi quoddam per ipsam constitutum. Intellectus enim sua actione format rei definitionem, vel etiam propositionem affirmativam, seu negativam.* Ad hæc Thomistæ suum Ens rationis obiectivum, actione Intellectus velut Artificis constitutum, formatumque, videre sibi videbuntur, & avidè salutabunt. Sed, pro dolor! alia mens est Doctoris Angelici; nam pergit continuò sic: *Hæc autem conceptio Intellectus in nobis propriè verbum dicitur; hoc enim est quod verbo exteriori significatur.* Subdit: *Huiusmodi ergo conceptio, siue verbum, ab alio exoritur, & aliud representat: oritur quidem ab Intellectu per suum actum; est verò similitudo rei intellectæ.*

32 Quòd Syllogismus, quòd Ratiocinatio sit actus Intellectus,

expressè nos docent D. Thomas, & D. Isidorus, quorum verba vide supra cap. 5. num. 37., & cap. 2. num. 20. Quòd verò Demonstratio sit etiam rationis actus, res est luce clarior apud Aristotelem 2. Poster., præsertim cap. 2., ubi inter alia inquit: *Demonstrationem dico Ratiocinationem eam, quæ scientiam efficit: eam verò scientiam efficere dico, quæ scimus, eam ipsam habendo.* Idem ergo formaliter est habere *Demonstrationem, & scire.* At scire est cognoscere rem per causam, ut ibi docet Philoſophus: cuius verba sic exponit D. Thomas ibid. lect. 4.: *Demonstratio est Syllogismus scientialis, idest, faciens scire. Scientialis Syllogismus dicitur, secundum quæ scimus, in quantum ipsum habemus; ne fortè aliquis Syllogismum scientialem intelligeret, quo aliqua scientia uteretur, idest, nequis putaret, Demonstrationem esse instrumentum quoddam realiter distinctum ab ipso scire.* Sicut ergo calor est ipsamet forma calidi, quia caleſcimus; in quantum ipsum habemus; ita Demonstratio est ipsamet cognitio scientifica, quia scimus, in quantum ipsam habemus.

33 Immoramur in re perspicua. Sed auctoritate Principum Philoſophiæ stabilendus fuit usus, & proprietates nominum, quæ moderni Thomistæ totis viribus alienare conantur ab actibus Intellectus, transferreque ad entia rationis ex parte obiecti resultantia. Aiunt enim, hæc nomina, *Definitio, Propositio, Syllogismus, Demonstratio, & similia*, verè & propriè convenire obiectis prout ente rationis investitis; at rationis actibus, nonnisi *improprie, representativè, causaliter*, aut *vialiter*; sicut hominis imago nonnisi *representativè* dicitur homo, & actio ædificantis nonnisi *vialiter*, aut *causaliter* conti-

net artificium domi. Hæc illi: quibus nihil repugnantius doctrinæ D. Thomæ, & Aristotelis, nuper allegata; necnon definitionibus Modi sciendi, & eius specierum. Recole dicta; & seposito partium studio considera, utrum lapis v.g., quadam entis umbrâ tædatus, vel, si mavis, ornatus, verè & propriè sit Oratio ignoti manifestativa, aut explicans essentiam rei, aut affirmatio vel negatio, aut ratiocinatio, secundum quam scimus, in quantum ipsam habemus? Hoc profectò non minùs absurdè dixeris, quamquòd in Grammatica, non voces, sed obiecta fictionibus obfita, sint Nomen, Verbum, Participium, Oratio; vel in Poeticâ sint pes Dactylus, Spondeus, Choreus, aut versus Saphicus, Jambicus &c..

34 Apud ipsos Thomistas *definitio formalis, propositio formalis, syllogismus formalis*, sunt actus Intellectus; nam intentiones, in obiecto ficta, solùm dicuntur *syllogismus obiectivus, definitio obiectiva, &c.* Numquid similiter actio ædificantis vocabitur *palatium formale*? aut imago Cæsaris, *Cæsar formalis*? aut cognitio, quæ mihi Deum representat, *Deus formalis*? Certè Scholæ vni tritissimo additum *formalis* non alienat significatum nominis, sed propriam designat acceptionem; ut cum dicitur obiectum *formale*, constitutum *formale*, calor *formalis* &c. Imò, si calor idem diceretur *formalis*, simulque purè *vialis*, aut *causalis*, manifestata foret implicatio in terminis. Par igitur implicatio est, dum rationis actus vocatur *definitio formalis*, simulque purè *causaliter*, aut *vialiter* convenire ipsi dicitur nomen *Definitio*.

35 Probatur 3: eadem Affer-
tio paritate veteri, sed validè. Actus

(b) q. 4. de Verit. art. 3. (c) 1. cont. Gent. cap. 58. n. 6. (d) Ibidem n. 5.
(e) Q. 8. de Pot. arr. 1. C.

Voluntatis secundum moralem rectitudinem sibi propriam, sunt formale obiectum Ethicæ, vel Philosophiæ moralis: ergo & actus Intellectus, secundum artificium sibi proprium, sunt obiectum formale Philosophiæ rationalis, sive Logicæ. Consequentia patet, tum ex simili procedendi modo, & instituto Philosophiæ vtriusque: tum ex D. Thomâ in Proœm. Ethicor., vbi planè docet, quòd ita consideratur à Logicâ Ordo, quem Ratio considerando facit in proprio actu, sicut ab Ethicâ Ordo, quem Ratio considerando facit in operationibus Voluntatis. Antecedens verò, quod negant moderni Thomistæ, constat r. ex D. Thomâ ibidem expressè docente, Ordinem Operationum Voluntatis ita respondere Philosophiæ morali, sicut arti mechanicæ respondet ordo factus in arcâ, vel domo, & naturali Philosophiæ Ordo inventus in rebus naturalibus. Hic autem duplex ordo Facultatibus hîcè proculdubio respondet pro obiecto formali. Unde concludit Angelicus hoc modo: *Sicut igitur Subiectum Philosophiæ naturalis est motus, vel res mobilis, ita Subiectum moralis Philosophiæ est operatio humana ordinata in finem, vel etiam homo prout est voluntariè agens propter finem.*

36 Constat 2.: quia moralis Philosophia non est speculativa, sed practica, vt indubitanter asserit Aristoteles 2. Ethic. cap. 2., & ibi D. Thomas lect. 2.: ergo formale obiectum eius est aliquid à cognoscente operabile: ergo situm est in actibus Voluntatis. Patet hæc Consequentia: quia præter actus humanos, nihil est ab Ethicæ regulis operabile: non in primis ens rationis, quod in obiecta resultat ex actu Voluntatis; nam iux-

tà Adversarios Voluntatis non fingit, nec entia rationis efficit: non deinde obiectum volitionis honestæ secundum bonitatem obiectivam; alioquin, dum Ethica nos docet diligere Deum, parentes, & amicos, bonitatem eorum vt à nobis operabilem intenderet. Accedit, quòd sententia constituens formale obiectum Ethicæ in actibus Voluntatis est ferè omnium, vt ostendit P. Raynaudus in tom. Disciplinæ mor. Prolog. §. 2. Huc etiam facit paritas Pictoriæ, quæ non respicit formaliter obiectum imaginis, sed imaginem, eo quòd sit ars inventa ad res exprimendas artificio colorum: pariter enim instituta est Logica, vt rectæ formentur obiectorum imagines in Intellectu, qui antequàm rerum cognitiones acquirat, est *velut tabula rasa, in qua nihil est depictum, vt loquitur Aristoteles.*

37 Denique ratio à priori nostræ Assertionis est: quia Logicæ instituto plenè satisfit rectitudine propria actuum Intellectus: quamvis enim Logica, nihil dicit, præter illum specialem representandi modum, qui proprius est Definitionis formalis, Syllogismi formalis, Demonstrationis formalis &c., dicitur quod plenè sufficit ad acquisitionem scientiarum, & ad usum Rationis formandum, viamque tutam aperit ad Veritatem, removendo confusio-nem, ambiguitatem, errorem, qui certe cum eo representandi modo non cohæret. At non ob aliud instituta est Logica iuxta communem sensum Philosophorum: nec aliâ excusâ vocatur Ars artium, Instrumentum & Organum scientiarum, Rationalis scientia, & Magistra mentis. Adde quòd Rationis actus sunt dirigibiles propter se, directione sisten-

Objc. 1. actus Intellectus, nec vt dirigibiles, nec vt directi, sunt obiectum Logicæ formale: ergo nullatenus. *Prob. Antec.* In primis, actus vt dirigibiles tantum explicant capacitatem, vt à Logicâ artificiosè disponantur: at capacitas materiæ, vt ab arte formetur artificiosè, non est formale obiectum artis, sed materiale: vt videre licet in capacitate marmorum, lignorum, colorum, & cuiusvis materiæ per artem formabilis. Deinde, actus vt directi nihil addunt supra naturalem sui entitatem, præter denominationem extrinsecam à regulâ, seu directione artis: at denominatio ista non est obiectum artis, quæ certè suas ipsius regulas pro obiecto non respicit. Hæc obiectio nititur finistrâ intelligentiâ doctrinæ nostræ.

2. Cùm dirigibilitas actuum Intellectus apud nostros Auctores dicitur ratio formalis, vel formalissima, sub quâ Logica tendit, non est sermo de dirigibilitate subiectivâ: quæ sola recurrit cum capacitate intrinsecâ materiæ per artem formabilis; & quæ etiam quodammodo reperitur in ratione communi operationis Intellectus, iuxta dicta cap. 7. num. 14., & si velis, etiam in conceptibus particularibus, quatenus indifferentes sunt, vt coniungantur alijs aptis, aut ineptis ad artefacta Logica, vt in singulis propositionibus Syllogismi seorsim sumptis. Hæc enim dirigibilitas nequit esse ratio formalis, sub quâ tendit ars; nisi fortè quis nomine rationis formalis intelligat condi-

sistente in ipsis vt in fine proximo & intrinsecò; merenturque ratione sui laborem alicuius artis. Mirum quippe erit, quod mentis acies nullâ sint arte digni per se, & propter se, cum integræ artes instituantur propter actiones saltandi, citharizandi, equum moderandi, & etiâ alias merè ludricas. At quænam alia ars erit, sic adlaborans actibus Intellectus, nisi Logica?

38 Ex dictis tota Disput. à cap. 2. facilè colliges, obiectum formale adæquatum Logicæ situm esse in artificio intrinsecò operationum Intellectus: excluso enim artificio vocum, & ente rationis obiectivo, exclusis etiam rebus secundum esse physicum, necnon secundum esse intentionale, nihil superest, quod minus obiecti formalis habere possit in Logica, præter actus Intellectus secundum reale, & intrinsecum ipsis artificium. Sciens omitto quoddam ens diminutum, mediumque inter ens reale, & rationis, quod tribui solet aliquibus Scotistis, quasi in eo ponentibus artificium Logicum, & formam denominationis *cogniti*, etiam ab æterno. Nam præter quàm quod ens huiusmodi rejicitur communiter vt chimericum, pro re præsentis vix in Scholas adduci videtur. Lege Doct. Eximium disp. 31. Metaph. sect. 2., vbi discutit hoc genus Entis, & Subtil. Doctorem Scotum ab eius patrocinio vindicat. Mitto quoque sententiam M. Manso, statuentis obiectum Logicæ in veritate reflexâ, seu conformitate actuum Intellectus cum secundis intentionibus Logicalibus, vel cum regulis definiendi, dividendi, & argumentandi. Nam quidquid hic Author operosè cõgerit pro suâ sententiâ, probat reipsâ nostram, quam ipse non benè explicat.

tionem ex parte materiae præsuppositam. Sermo igitur est de dirigitilitate obiectivâ, quam explicuimus loc. cit.; & nihil est aliud, quam intrinseca rectitudo actuum Intellectus, quæ regulis artis signatè obijcitur ut factibilis: quo sensu dicitur Medicina pro obiecto formali respicere corpus humanum *ut sanabile*, Ethica Voluntatis actus *ut ordinabilis*, & omnis ars, aut facultas practica suum obiectum *ut operabile*. Quare *dirigibile*, sic acceptum, idem sonat, ac *artis directione dignum per se* & *propter se*: quâ ratione res pretiosa, v.g. Sapientia, dicitur *astimabilis, honorabilis, amabilis*.

3 Ut æquivocum videtur, alij è nostris Auctoribus docent, à Logicâ respici mentis actus *ut directos*, non quidem secundum extrinsecam denominationem à regulâ dirigente (quod nemo somniavit), sed secundum passivam directionem, quæ est ipsamet obiectiva dirigibilitas, vel intrinseca rectitudo actuum, & quæ significatur nomine *artificij intrinseci*, vel, ut alij loquuntur, *fundamentalis*. Relege cap. 7. §. 2. Cum ergo dicimus, actus Intellectus formaliter à Logicâ respici *ut artificiosos*, reduplicamus artificium intrinsecum, seu rectitudinem modi repræsentandi, ratione cuius definiturus hominem v. g. præfert hunc actum, *Animal rationale*, huic alteri, *Vivens risibile*. Si quæras, an Logicâ respiciat rectitudinem istam ut possibilem, an ut existentem? quæstio est communis cuilibet arti, & facultati practicae, in quâ dicendum videtur, formam artificiosam ab arte potissimum considerari *in actu signato*, ut aiunt, præscindendo scilicet ab eo, quod existat, vel secus, & quasi conditionatè docendo qualis naturæ sit, & quali-

ter fieri debeat quodcumque fiat: & quia doctrina ista est appehensibilis propter operandum, ideo dicitur habere pro fine operationem.

4 *Objc. 2.*: obiectum formale cuiuslibet artis debet esse forma artificialis realiter à materiâ distincta, & ipsi accidentaliter adveniens per artem & industriam; sed in actibus Intellectus nulla talis est forma: ergo &c. *Confirm. 1.*: obiectum formale debet esse à materiali distinctum: cum ergo actus Intellectus sint materiale obiectum, seu *materia propria* Logicæ, ut loquitur D. Thomas, ab eis distingui debet obiectum Logicæ formale. At artificium, quod ponimus, realiter non distinguitur ab actibus: ergo &c. *Confirm. 2.*: Logicâ non respicit formaliter prædicata naturalia cognitionum; hæc enim omnia considerat Animalitica: sed reclusus modus repræsentandi est naturale prædicatum cognitionum: ergo &c.

5 *Resp.* Maior argumenti vera est in artibus factivis, fallax in activis, quæ non intendunt opus externum ab actione relictum, sed præcise ordinantur ad rectificandas actiones humanas: in his enim artificialis forma consistit in actionibus ipsis secundum taleitates specificas, quibus differunt ab alijs actionibus ineptis ad finem artis. Hoc supra non semel ostensum est auctoritate Aristotelis, & D. Thomæ, atque etiam exemplis, patetque speciatim in Ethicâ, quæ modum servat artis activæ; nam forma rectitudinis, quam præstat actibus Voluntatis; indistincta est ab eorum tendentiâ in talia obiecta præ alijs. *Ad 1. Confirm. neg. antec.*, si standum sit communi modo loquendi, de quo vid. supra cap. 1. num. 22. Certè D. Thomas (a) Deum vocat

cat obiectum materiale Fidei, cui pro formali obiecto assignat *primam Veritatem*, quæ certè realiter indistincta est à Deo ipso. Item nihil frequentius apud Thomistas, quam obiectum formale vocare solam rationem communem, sub quâ tendit scientia; differentias vero específicas, obiecta materialia: ideoque supra (b) negabant, actus Logicæ circa Definitionem & Syllogismum inter se differre ex obiecto formali. Num hic intervenit distinctio realis?

6 Itaque actus Intellectus dicuntur obiectum materiale Logicæ: tum quia, præter artificium, seu rectitudinem repræsentationis, quæ sola est obiectum formale, continent alia prædicata, v.g. vitalitatem, & spiritualitatem, quæ materialiter implicite attinguntur à Logicâ. Tum quia singuli sunt obiectum formale quod, & hoc satis communiter vocatur obiectum materiale relatu ad rationem formalem *sub qua*. Tum maximè, quia ratio communis actus Intellectus ut sic, prout metaphysicè indifferens ad varias repræsentationis species, rectas, aut vitiosas, est veluti materia formabilis à Logicâ: cuius regulis ductus Intellectus contrahit illam rationem communem ad actus essentialiter præditos rectitudine Logicâ, dum eos elicit omisis alijs à Logicâ reprobatis. Atque hoc modo dicitur Logicâ formam artificialem adaptare propriæ materiæ: eodemque sensu *recta cognitio* est artefactum logicum ex materia, & formâ, non realiter, sed solum formaliter distinctis. *Ad 2. Confirm. neg. antec.*, Animalitica respicit quidem rectum modum repræsentandi, sed sub ratione formali vitalitatis omnibus actibus communis;

nec practicè & formaliter considerat discrimen illius modi ab alijs: quare materialiter illum attingit. Contra formalis intentio Logicæ in eo discernendo, ac præ alijs dictando tota est. Quare, ut sanitas humani corporis, & à Physicâ, & à Medicinâ respicitur, sed aliter, & aliter; sic in re nostrâ contingit.

7 *Objc. 3.*: nulla ars instrumentaria pro obiecto respicit actus facultatis illius, cui ministrat, ut patet in frænofactoriâ, quæ ministrat equestri; sed formales definitiones, syllogismi &c., sunt actus aliarum scientiarum, quæ Logicâ ministrat instrumenta sciendi: non ergo Logicâ pro obiecto respicit formales definitiones &c. Insto: iuxta Thomistas Logicâ respicit definitiones formales, tamquam materiam dirigibilem, & tamquam actiones, quibus conficit instrumenta sua: sed nulla ars instrumentaria, hoc modo respicit actus facultatis superioris: ergo Logicâ non est comparanda cum mechanicis artibus instrumentarijs. Itaque sciendi instrumenta passivè sumpta, non ita se habent ad usum Scientiarum, sicut frænum ad usum artis equestris; non enim exercitè præexistunt ante usum; sed sunt ipsemet usus, & exercitium Scientiarum, & à Logicâ proveniunt directivè, ab alijs scientijs effectivè. *Quia homo*, per discursum (inquit Exim. Doctor (c)) scientiam acquirit, & ad discursum perficiendum alijs prioribus operationibus, seu conceptionibus rerum indiget, ideo huiusmodi conceptiones mentis ita dispositæ, & ordinatæ, ut ad scientiam acquirendam per se, ac directè conferant, dicuntur Instrumentaria

(b) Vid. Disp. I. cap. 5.

(c) Disp. I. Metaph. sect. 4. n. 25.

ta sciendi: sunt ergo huiusmodi, instrumenta formaliter in operationibus mentis. Vid. supra disp. 1. cap. 4. num. 23. & 24. Si tamen instrumenta sciendi sumantur activè, seu directivè, non sunt obiecta, sed regulæ, & actus Logicæ docentis.

8 *Objc. 4.*: actibus Intellectus non propriè conveniunt quæ de suis artefactis, vel instrumentis sciendi, Logica docet: ergo nec ipsis convenit esse obiectum Logicæ formale. *Prob. Antec. 1.*: quæ Definitionem spectant, convenire non possunt cognitioni. Tum quia cognitio non explicat essentiam rei per se, sed per obiecta: qui enim vult alteri explicare essentiam hominis, non proponit alteri conceptum suum, sed obiectiva hominis prædicata: idèdque interroganti, *Quid est homo?* non respondetur, *Est cognitio representans animal rationale*. Tum quia Definitio constat Genere & Differentiâ; quæ nomina non conveniunt partibus cognitionis, aliâs hæ partes forent prædicabiles de pluribus, veraque prædicata rei definitæ. Tum quia Definitio & Definitum dicuntur ad convertentiam, idest, mutuâ consequentiâ convertuntur, & alterum de altero prædicatur, proindeque realiter identificantur: cognitio autem definitiva hominis, nec convertitur, nec identificatur cum homine.

9 *Prob. 2.*: actus mentis, non sunt Subiectum, & Prædicatum: nam subiectum est, de quo dicitur aliquid, Prædicatum, quod de alio dicitur; conceptus autem nec de obiecto dicitur, nec de alio conceptu: cum ergo Propositionis constet Subiecto & Prædicato, non propriè salvatur in conceptibus. *Prob. 3.* in doctrinâ de Argumentatione, & Syllogismo: nam conceptus nec sunt Medium, nec Extre-

ma, cum non identificentur cum tercio, nec inter se: nec item disponuntur in Figurâ & Modo, cum non prædicentur, aut subijciuntur. Insuper Consequentia, de quâ Logica tam multa docet, est connexio obiectiva vnius cum alio: nec idèd veritas vna sequitur ex aliâ, quia Intellectus rectè infert, sed è converso potius. Unde, qui inter arguendum negat Consequentiam, non negat, Intellectum arguentis inferre vnum ex alio, sed vnum obiectum cum alio connecti.

10 *Confirm. 1.*: reſtitudo, vel pravitas cognitionum, pendet, & ſpecificatur ab exigentiâ obiectorum, quæ proinde regula est, & meſura reſtitudinis actuum; eatenus enim Intellectus rectè prædicat, definit &c., quatenus obiecta exigunt ſic reſpreſentari: ergo à Logica magis attenditur exigentiâ obiecti, quàm reſtitudo actus. Patet Conſequ.: tum quia reſtitudo hæc ex illâ exigentiâ ſponte reſultat; & obiectis per Logicam rectè diſpoſitis, nulla iam reſtat difficultas in rectè reſpreſentatione ipſorum: tum quia Logica non idèd laborat, vt mens intelligat vtrumque componendo, definiendo, arguendo; hoc enim naturaliter habet; ſed idèd, vt mens in componendo, definiendo &c., ordinem ſeruet ab obiectis exactum: tum etiam exemplo Architecturæ, quæ magis attendit formam domus, à quâ ſpecificantur actiones manuales, quàm actiones ipſas. *Confirm. 2.*: formale obiectum artis est artificium, quod artifex attendere debet in operando. At Intellectus in definiendo, ſyllogizando &c., non debet attendere reſtitudinem ſe tenentem ex parte actus. Tum quia non debet attendi reſtitudo, quæ licet non attendatur,

necesse resultat ex attentione ad aliam formam: sic autem resultat reſtitudo actus ex eo præciſe, quòd mens attendat rectam obiectorum diſpoſitionem. Tum quia attentio ad actus foret occasio erroris, cum impediret attentionem ad rectum ordinem obiectorum: ſic enim ſaber, qui totus attenderet motus, aut actiones manuum, sæpius erraret.

11 *Confirm. 3.*: Artificium logicum non est in cognitione, nisi vt in signo, seu purè reſpreſentative, ſicut natura hominis est in imagine. *Prob.*: quia cognitionem esse artificiosam nihil est aliud, quàm reſpreſentare obiecta per Logicam artificialiter ordinata. Urgetur: nomen indifferenter dictum de signo, & ſignato, huic convenit propriè, illi verò non nisi impropriè & metaphoricè; ſed nomen Definitio dicitur de formali, & obiectivâ, è quibus illa est ſignum istius: ergo &c. *Confirm. 4.* Logica docet Intellectum, vt Magister discipulum: Magister autem non communicat discipulo intellectuale lumen, aut actum, ſed præciſe docet proponendo obiecta ordinatè diſpoſita, quæ ipſe prænoſcit. Et vt obiectum ſpecificativum cognitionis Magistri non est cognitio discipuli, ſic obiectum ſpecificativum Logicæ non est cognitio Intellectus. Sanè, dum Logica mentem dirigit ad ſuum finem, iam ſupponitur habere finem, & obiectum ſpecificativum, quod proinde diſtinctum esse debet ab actibus mentis. *Confirm. 5.*: mentis operatio definiens, dividens &c., est exercitium Logicæ artis, est actus Logicæ vrentis: nulla autem ars pro formali obiecto reſpicit ſuum exercitium, aut vſum, ſed aliquod artefactum inde reſultans. Certè non alijs actibus mens efficit instrumenta

sciendi, quàm operationibus ſuis vt rectè reſpreſentantibus; quæ proinde non ſunt instrumenta effecta, ſed effectiones, & causalitates eorum. Eni quidquid à Recentioribus Thomiſtis ingenioſe cogitatum est contra noſtram ſententiam. Nihilominus —

12 Ad *Argum. neg. Antec.* Ad r. *prob.* In primis explicare est manifestare clarè, ac diſtinctè: hoc autem per se inveniri in actibus Intellectus, clarè ac diſtinctè nos docuit D. Thomas (d); & per se patet, cum claritas & obſcuritas ſint proprietates cognitionis, vt nemo neſcit. Explicatio propria Definitionis, non est ad alterum, ſed ad Intellectum, à quo oritur, iuxta vetus illud, *Logicus est ad se, Rhetoricus ad alios*: vnde explicatio ad alterum non fit per definitionem propriè talem, ſed per voces, quæ Definitionis interne ſigna ſunt. Quòd interroganti, *Quid est homo?* non respondeatur, *Est cognitio &c.*, quid reſert? Numquid aptè reſpondebitur, *Est Ens rationis, aut ſeſta relatio animalis & rationalis?* Numquid item reſpondebitur aptè, *Est Oratio explicans eſſentiam ipſius?* Roganti ergo, *Quid est reſ?*, reſpondet quidem Definitio, at non vt ſignificata, ſed vt ſignificans quidditatem rei; nec enim Definitio est quidditas Definiti, ſed explicatio quidditatis. Quare Definitio debet esse reſponſio ipſa, non obiectum reſponſionis.

13 Deinde cognitio definiens conſtat Genere & Differentiâ formaliter lumpſis, idest, ſecundùm formam, quâ obiectum denominatur Prædicabile vt quod. Id ipſum tenentur dicere Thomiſtæ de Intentione ſeſtâ, cuius partes certè non aliter ſunt Genus & Differentia; nec ſunt de pluribus prædicabiles vt quod,

aut vera rei prædicata. Postremò convertentia, sive conversio Definitionis cum Definito, in sensu strictè Logico non est ipsa realis identitas obiectorum: maximè apud Thomistas, apud quos ea conversio est passio, quam Logica demonstrat de suo obiecto formali, idest, de ente rationis. Est ergo mutua colligatio veritatis formalis, ita vt de quocumque obiecto verificatur formalis Definitio, verificetur quoque Definitum formale, & viceversà. Idcirco S. Augustinus (e), cum dixisset, conversione explorari, vtrum Definitio vitij careat, exemplum subdit, inquit: *Si enim me rogares, quid esset homo, & eum hoc modo definirem, Homo est animal mortale; non continuo quia verum est, etiam definitionem præbare deberes, sed convertere illam, & intueri, vtrum etiam conversa vera esset: hoc est, vtrum quemadmodum verum est, Omnis homo animal mortale est, ita esset verum, Omne animal mortale homo est.* Certè Verū, & Veritas magis pertinet ad actus Intellectus, quam ad obiecta (f).

14. Ad 2. prob.. Non solum obiecta, sed etiam mentis actus sunt propriè & simpliciter Subiectum & Prædicatum. Intellectus, inquit D. Thomas (g), *in omni propositione, aliquam formam significatam per Prædicatum, vel applicat alicui rei significatæ per Subiectum, vel remouet ab ea.* Vides, vt Prædicatum & Subiectum appellentur, non obiecta significata, sed eorum signa formalia. Unus ergo conceptus de alio dicitur cum suppositione formalis, seu more signi: & hoc ipsum dici per modum signi, propriè & formaliter pertinet ad Logicam; quæ nec apud Thomistas

potest respicere formaliter id, quod de alio dicitur per modum obiecti, cum pro formali respiciat solas intentiones factas Prædicati & Subiecti, quarum altera de alterâ non dicitur. Quare Logica intendit Subiectum & Prædicatum obiectiva, non secundum substratum, sed secundum formam, quæ apud Thomistas est ficta, apud nos cognitio realis.

15. Ad 3. prob.. Eadem difficultas premit Thomistas: neque enim entia rationis, aut intentiones Medij, & Extremitatum maioris & minoris, identificantur cum tertio, nec inter se, nec altera de alterâ prædicatur. Doctrina igitur de identitate Extremorum & Medij respicit identitatem obiectorum, non de formali (alioquin formale obiectum doctrinæ Logicæ foret ens reale, vsque adeò Thomistis ingratum), sed de materiali, quatenus scilicet est fundamentum extrinsecum ad rectitudinem Syllogismi mentalis; non aliter ac Pictoria considerat faciem nativam Cæsaris, vt rectam eius imaginem formet. Quocirca sensus Logicus illius doctrinæ est, vt Intellectus eliciat conceptus representantes obiecta, quæ sint eadem vni tertio, & inter se; vt ostendimus supra cap. 6.: atque hi conceptus sunt Medium & Extrema formalia, quibus ex vi regularum non convenit identitas in esse rei, sed in esse signi, idest, non subiectivè, sed obiectivè. Medium autem, & Extremitates obiectivas attendit Logica formaliter, non secundum substratum, sed secundum formam. Vid. numer. præced. vbi etiam habes, quomodo conceptibus conveniat prædicari, & subijci.

Quod

(e) Lib. de Quant. anim. cap. 25. (f) Vid. D. Thom. 1. p. q. 16. per tot.

(g) Eadem quest. art. 2. C.

16. Quod additur super Consequentiam, probat contra Thomistas, obiectum formale Logicæ esse ens reale: nam citrà dubium realis est obiectiva connexio, v.g. Solis cum luce, Ignis cum calore, Rationalis cum risibili: nec idèò veritas vna sequitur ex aliâ, quia Intellectus vni obiecto tribuit fictam intentionem Antecedentis, alteri Consequentis; sed è converso potius: & qui inter arguendum negat Consequentiam, non negat, ab arguente fingi tales intentiones, sed negat, vnum obiectum re ipsâ connexi cum alio. Sumus igitur in causâ pares. Itaque obiectorum connexio est Consequentia obiectiva, quam Logica non regulat, sed præsupponit tamquam fundamentum Consequentia formalis, idest, mentalis. Hæc sola regulatur à Logicâ, quia sola erroris est capax: & consistit in dependentiâ vnus iudicij ab alio, vel alijs, quantum ad veritatem, ita vt iudicium consequens nequeat esse falsum, si verum sit antecedens. Qui negat Consequentiam, non negat ab arguente inferri iudicium aliquod; sed negat inferri, vel exprimi iudicium illud, quod Logica dicitur, nempe quod in veritate pendeat ab antecedenti. Causalis illa, *Idèò Intellectus rectè infert, quia veritas vna sequitur ex alia*, vera est in sensu formali, si loquatur de veritate purè obiectivâ, eatenus admittenda est, quatenus ly quia denotat fundamentum extrinsecum à Logicâ præsuppositum; quo sensu dicimus, *Idèò pictor Annibalem rectè pingit luscum, quia Annibal ipse luscus erat.*

17. Ad 1. Confirm.. Similiter illa probat, formale obiectum Logicæ esse ens physicum, & reale; non

enim ficta est exigentia rerum, vt rectè cognoscantur. Profecto, iuxtà Thomistas, rectitudo, vel pravitas intentionum rationis pendet ab exigentiâ obiectorum; prava quippe erit intentio, si sit obiecto indebita, v.g. si rationali tribuatur intentio Generis, aut animali intentio Differentiæ: magis ergo attendet Logica rerum exigentiam, quam secundarum intentionum rectitudinem, cum hæc ab illa pendeat, & specificetur, tamquam à regulâ & mensurâ. Itaque, vt pro omnibus respondeam, rectitudo conceptuum pendet ab exigentiâ obiectorum tamquam à mensurâ vel specificativo extrinsecò de lineâ naturali; quod genus specificativi non intendit ars pro formali, cum non sit regulis factibile, sed aliunde oblatum præsupponit. Quod ars formaliter attendit, est specificativum de lineâ artificiali; tum intrinsecum, quæ est specifica differentia representationis, per quam differt actus rectus à pravo; tum extrinsecum, quæ est ipsamet forma rectitudinis sumpta signatè, seu prout in ideâ præconcepitur; hæc enim in artificialibus dici solet mensura, vel specificativum extrinsecum rectitudinis vt actu exercitæ, licet solum ab eâ differat penès diversum modum existentia, nunc intentionalis, nunc physica.

18. Præter instantiam in ente rationis Thomistico, habes etiam exemplum in arte Pictoriâ, quæ pro formali non respicit naturale prototypum, vel obiectum, quamvis hoc dicatur mensura, & specificativum rectitudinis imaginum; eatenus quippe recta est imago, quatenus imitatur obiectum, & illi conformatur. Hinc, quæ ad probandam Consequentiam adduntur, nullius sunt roboris.

boris. Nam, cum dicitur, *obiectis per Logicam rectè dispositis &c.*, falsò supponitur, obiectum à Logicâ dispositionem artificialem accipere distinctam ab actibus Intellectus: hoc enim supra refutatum est cap. 4. & 5. Falsus adhuc supponitur, quòd talis obiectorum dispositio antecedit rectitudinem actuum, ita ut hæc ex illâ resultet: nam, cum actus Intellectus, ut Thomistæ volunt, sint actiones artificis, quibus mediantibus fit vel fingitur dispositio in obiectis, potiùs hæc dispositio sublequitur, & resultat ex actibus. Dicunt, pro priori ad actum, per quem exercitè definitur homo v.g., artificium definitionis obiectivum præexistere signatè, & in ideâ. *Contra:* ergo iam existit, quantum potest, proprium artificium definitionis hominis, ante hunc actum, *Animal rationale*, qui proinde serò & frustra producit. *Prob. Conseq.:* artificium illud præexistit obiectivè in Intellectu; siquidem præexistit signatè & in ideâ: ergo, cum sit merum ens rationis, ut vultis, iam existit, quantum potest; non enim maioris existentie capax est. Sic artificium domi, si non aliter posset existere, quam purè obiectivè in Intellectu, plenè existeret vi solius ideâ.

19 Itaque ex parte obiecti nulla supponitur artificialis dispositio, sed mera capacitas naturalis, & si vellis, etiam exigentia, ut rectam terminet cognitionem. Ex tali autem exigentiâ non ita necessariò resultat recta cognitio, ut loco rectæ non possit elici prava; proindeque opus est regulis artis, ut altera præ alterâ eliciatur; quòd etiam accidit intentionibus Thomisticis. Nobis quidem naturale est intelligere componendo, arguendo &c., sicut etiam *ingere intentiones in obiectis, ut*

Thomistæ dicunt: sed cum id fieri possit modo recto, vel pravo, ideò laborat Logica, ut rectè fiat. Operationes manuales importune allegantur; illæ enim specificantur à formâ domi, tamquam ab specificativo de lineâ artificiali, in quo resplendet rotus labor artis: quod non evenit actibus Intellectus, ex num. 17.

20 *Ad 2. Confirm. neg. Min.:* artifex enim Logicus debet attendere rectitudinem actuum prout re-præsentatam in ideâ, seu regulâ prælucente: quemadmodum benè moraliter operaturus, rectitudinem actuum Voluntatis attendit ut præsignatam regulis Ethicæ, vel Prudentiæ. Falsum est autem, quod rectitudo actuum resultet ex attentione ad rectam dispositionem obiectorum; cum nulla sit in obiectis dispositio artificialis, quæ possit attendi. Falsum itè, quòd attentio ad actus Intellectus fit occasio errandi: non enim impedit attentionem ad aliud artificium, quod in re Logicâ nullum est extra actus. Unde constat disparitas ad actiones fabri. Laboriosa quidem tyronibus est attentio ad actus: sed vñ Logicæ exercitio ita redditur facilis, ut vix advertatur: quod etiam accidit in actibus citharizandi, saltandi ad numerum, & alijs.

21 *Ad 3. neg. assumptum:* aliud quippe est, quòd cognitio sit signum obiecti; aliud, quòd sit signum artificij; ut etiam in imagine Cæsaris cernere est. Artificium ergo, tam Logicæ, quam Pictoriæ, est proprium signi ut talis, ipsique formaliter convenit. *Ad prob.*, negatur assertum, vel etiam suppositum, quia nulla est ordinatio artificialis obiectorum, quæ per cognitionem directam repræsentetur. Quare artificium

cium cognitionis non est repræsentatio artificij, sed est repræsentatio obiecti recta in semetipsâ; ut iterum patet exemplo pictæ imaginis. Nec urget illud de nominibus, quæ dicuntur de signo & signato: quanvis enim sæpe verum sit, non tamen semper. Nomen *Verbum* dicitur de conceptu mentis, & de re per illum significatâ, ut testatur D. Thomas (h); & tamen, ut monet idem S. Doctor, de conceptu *proprie*, de re significatâ non nisi *improprie seu figurative* dicitur. Idem ergo censendum de nomine *Definitio*, quod sonat certam speciem verbi mentalis, ut nos docet D. Thomas quæst. 8. de Pot. art. 1., cuius verba dedimus cap. 7. §. 3.

22 *Ad 4.* Sicut Magister obiectum doctrinæ suæ proponit discipulo, ita Logica proponit Intellectui suarum obiectum regularum. Et hæcenus paritatem admittimus; quanvis discrimen sit in eo, quod Magister exterius, Logica docet interiorius. Sed vnde probas, illud obiectum, quod menti proponit Logica, non esse rectitudinem actuum Intellectus? Fateor, obiectum specificativum doctrinæ Magistri non esse cognitionem, quâ discipulus doctrinam percipit; sed esse rem illam, quæ per doctrinam declaratur, & quæ potest esse, vel res extra animam, ut si Magister doceat Physicam, aut artem mechanicam, vel actus animæ, ut si doceat Ethicam, aut Logicam. At nec obiectum formale Logicæ dicimus esse cognitionem, quâ mens percipit utcumque regulas Modi sciendi; sed eas tantummodò cognitiones, quæ continent rectitudinem per doctrinam &

regulas Logicæ declaratam. Porro, Logica, dum Intellectum dirigit, iam supponitur habere finem, & obiectum specificativum, non exercitè & in re positum, sed obiectivè signatè, idest, in ideâ præconceptum: dirigit autem ad executionem eius actualem. Id quod locum habet, sive Logica dicatur intenta mentis actibus, sive enti rationis; & commune est cuius facultati practicæ, seu directivæ.

23 *Ad 5.* Falsò asseritur, quòd nulla ars pro formali obiecto respicit suum exercitium, idest, vñm doctrinæ suæ: nam oppositum sæpe ostendimus supra ex Aristotele, & D. Thomâ contingere in omnibus facultatibus activis, v.g. in Ethica, & in arte saltandi, aut citharizandi, in quibus *id est finis, exercitium, & actio*, ut ait Philosophus (i). Nec verum est, quòd omnis operatio definiens &c. sit actus Logicæ vtentis: nam in materiâ aliarum scientiarum talis operatio, licet sit vñs Logicæ, non est Logica vtens: quâ de re vide supra disp. 1. cap. 2. Quanvis autem intrâ materiâ Logicæ operatio illa sit actus Logicæ vtentis, poterit esse obiectum alius regulæ, vel actus, cuius doctrinâ vicit; ut ibidem explicatum est. Denique non est inconveniens, quòd eadem operationes sint instrumenta sciendi, & causalitates eorumdem, si actus Intellectus realiter identificentur cum productione sui, quam sententiam modò supponimus, vel permittimus. Si tamen ponatur verbum mentis productum per actionem realiter distinctam, tum instrumentum sciendi à sui effectione distinguetur. Relege verba D. Thomæ

M;

mæ

max q. 8. de Pot. art. 1., quæ allegavimus cap. 7. §. 3.

24 Denique obijciunt Recentiores alicui cum P. Oviedo: Logica respicit etiam pro obiecto formali irrectitudinem, seu vitium actuum Intellectus: ergo rectitudo non est saltem adæquatam obiectum formale Logicæ. *Prob. Antec.*: tum quia Logica ex professo tractat de fallacijs Argumentationis, & quidem scientificæ, seu demonstrativæ, ideòque Sophistica docens verè est scientia, vt ex D. Thomâ vidimus disp. 1. cap. 8. num. 17. Tum etiam, quia plures habet regulas prohibentes vitia conceptuum, v. g. *Nè definitio quid superfluum habeat, Nè syllogismus constet quatuor terminis*: tales autem regulæ pro formali obiecto respiciunt vitium, quod vetant; sicut regulæ præceptivæ respiciunt rectitudinem, quam præcipiunt; nam, vt aiunt, *Contrariorum eadem est ratio*. Propter hæc dividunt Auctores isti Logicam in assentientem, & dissentientem: & pro formali obiecto statuunt rectitudinem assentienti, irrectitudinem dissentienti. Quod idem dicunt, aut tenentur dicere de quavis facultate practicâ, cum nulla sit, quæ non fugiat, ac vetet defectus intentæ rectitudini contrarios.

25 Contentio videtur purè vocalis, in quâ, etsi detur obijcientibus quod intendunt, nihil erit incommodi. Quod enim totâ Disput. vestigavimus cum Authoribus omnium Scholarum, est formale obiectum Logicæ vt procurantis, sive vt assentientis; idque dicimus esse solam rectitudinem actuum Intellectus: quemadmodum obiectum formale adæquatam Architecturæ dicitur recta forma ædificij, Pictoriæ recta dispositio colorum, Medicinæ

sanitas humani corporis, Ethicæ rectus ordo moralis. Si tamen hæc omnes facultates considerentur secundum actus fugientes, verantes, dissentientes; hoc pacto respicient etiam pro obiecto formali defectus, & vitia, quæ prohibent, & evitare curant. Alij dicunt, istiusmodi actus respicere vitia rectitudini contraria, non propter se, sed propter rectitudinem, quam simul implicite, seu virtualiter præcipiunt; & quæ proinde solam formaliter attingunt.

CAP. IX.

Quodnam sit in Logica Obiectum attributionis?

1 **I**nter obiecta univrsuivale que scientiæ, vel artis, illud vocatur *Obiectum attributionis*, quod primò intenditur, seu quod per se primò consideratur, & cuius gratiâ attinguntur cetera omnia, quæ ideò dicuntur *Obiecta attributa*, atque etiam *Obiecta communitatis*. A multis confunditur obiectum attributionis cum obiecto formali adæquato, seu cum ratione formali obiecti vt res est, quæ ab alijs vocatur Ratio formalis *que*, ab alijs *sub qua*, ab alijs obiectum formale quod, ab alijs *quo*, estque ille titulus communis omnibus obiectis particularibus per se attactis ab aliquâ scientiâ; de quo suprâ cap. 1. à n. 10. Reverâ vtrumque obiectum, tam attributionis, quam formale adæquatam, vocari solet *Subiectum scientiæ*, & *Specificativum*. Sunt etiam aliquæ scientiæ, vt Mathematicæ, Ethicæ, Medicina, in quibus non aliud assignatur attributionis obiectum, præter rationem formalem *sub qua*: nisi dicatur cum multis, obiectum attributionis

tionis esse concretum coalescens ex materiali & formali, sicut statua ex marmore & figurâ. Sic tamen etiam in communi sumitur, vt tam latè pateat, quam obiectum formale, vel ratio formalis seorsum accepta.

2 Hoc sensu obiectum attributionis in Logicâ erit *Rectitudo intrinseca actus Intellectus, scientiæ acquirendis utilis*; hæc enim est ratio formalis *sub qua* tendit Logica: vel, si mavis in concreto loqui, erit *Recta Cognitio, scientiæ acquirendis utilis*; hoc enim est artefactum, quod Logica per se intendit, ex materiâ & formâ coalescens; vt constat ex hac tenus disputatis, præsertim à cap. 6.: & apertè colligitur ex D. Thomâ sæpe citato, maxime in Proœm. Ethicor., & 2. Poster. lect. 1. Hoc genus obiecti est ratio communis, & in recto prædicabilis de omni operatione Intellectus, quæ directionis sit capax, ac proinde etiam de simplici apprehensione, quâ sit Genus, & cetera prædicabilia. Quod enim apprehensio ista participet etiam rationem formalem obiecti Logicæ, ex eo patet, quod multi sunt actus Logici pro formali obiecto respicientes formam Prædicabilium; nec enim aliud obiectum attingunt: est autem scientiæ formale obiectum inadæquatam, quod per aliquos eius actus formaliter attingitur.

3 Communis tamen loquendi modus in plerisque saltem scientiis distinguit obiectum attributionis à formali adæquato, vt partem à toto, vel obiectum particulare à communi; censetque esse inter formalia obiecta particularia certum & speciale quoddam; vt in Theologiâ Deum, in Metaphysicâ Substantiam completam *vt sic*, in Physicâ Compositum substantiale, seu Corpus na-

turale completum. Et quia obiectum particulare communem rationem formalem contrahens, alij vocant formale quod, alij materiale *per se*; ideòque iisdem nominibus donari solet obiectum attributionis. Tres conditiones communiter ipsi tribuuntur. Prima: vt sit vnum quid vnitatem, sive reali, sive rationis, sive univoceâ, sive analogâ, sive ordinis tantum; ita vt congruè possit vnicâ definitione proponi, & proprietates habeat, quæ de ipso demonstrantur. Secunda: vt ex eo sumatur scientiæ diversitas à cæteris; ideò enim vocatur *Specificativum*. Tertia: vt in ordine ad ipsum considerentur cetera scientiæ obiecta, quæ dicuntur *attributa*, seu *communitatis*, nec aliâ de causâ in considerationem veniant, nisi quia sunt illius partes, vel principia, vel accidentia, vel quovis modo ad illud ordinata: quæ ordinatio præcipuè spectari debet *in esse cogniti*, vt aiunt, id est, ita vt cæterorum consideratio ideò introducta sit in scientiam, quia conducit ad plenioram notitiam, seu speculativam, seu practicam, obiecti attributionis. Quomodo autem hæc ordinatio non tollat ab obiecto attributo rationem obiecti formalis, vide suprâ cap. 1. num. 5. & seqq.

4 Obiectum attributionis ita explicatum, vt discernatur à formali adæquato, seu ratione formali *sub qua*, vocatur *Subiectum attributionis*, cum ratio formalis vocetur *Subiectum adæquationis*: vocatur item *Specificativum per modum finis*, cum ratio formalis vocetur *Specificativum per modum spheræ obiectivæ* circumscribentis amplitudinem totius Scientiæ. Quæ differentia explicari potest exemplo Voluntatis, cuius finis, & quasi attributionis obiectum est Beatitude; ratio verò formalis, & quasi

sphæra obiectiva, est Bonum *ut sic*: & utriusque tribuitur munus specificandi. Hinc obiectum attributionis non incongruè definitur apud Patrè Peynado, *Finis obiectivus intrinsecus facultati*. Dicitur *finis*, quia propter ipsum considerantur obiecta reliqua: *intrinsecus*, ne confundatur cum *sine*, qui non est *scientie*, sed *scientis*, cum eo scilicet, ad quem ex arbitraria intentione discens ordinatur scientia, ut si quis Logicæ vel Theologiæ studeat propter Cathedralam, vel Præbendam: *obiectivus*, quia debet esse obiectum attactum per actus proprios & præcipuos scientiæ, vel artis. Quare nec debet confundi cum finibus extrinsecis, ad quos per se ordinatur scientia, vel ars iam plene acquisita, & qui à toto ipsius obiecto distinguuntur: quo sensu scientiæ Militaris finis extrinsecus dicitur pax, & quies Reipublicæ; finis Pictoriæ, oblectatio visus; finis Logicæ, acquisitio habituum aliarum scientiarum. Quando obiectum attributionis plures comprehendit partes, aut species, illa, quæ nobilior est, aut scitu dignior, vocatur *obiectum principalitatis*, ut in Metaphysicâ Deus, in Physicâ Homo.

5 His ita præmissis, circa obiectum attributionis in Logicâ sententiæ viginti præter suam refert P. Lynce (a), quibus aliæ possent accenseri. Celebriores in Scholâ sunt quatuor. Prima illud extendit ad omnem secundam Intentionem completam. Ita plures Thomistæ, quos allegat, & sequitur Gabriel à Concept. Secunda illud coarctat ad solam Demonstrationem. Ita PP. Hurtado, Ariaga, Joan. Bapt. de Benedictis, Peinado, Ulloa, & alij frequentes. Tertia designat Syllogismum perfectum, prout hic comple-

(a) Lib. 2. *Dialecticæ* tract. 2. c. 5.

titur probabilem, & demonstrativum. Ita P. Oviedo, Spinula, Bonaspes, Emmanuel à Concept., & alij, quos citat, & sequitur Servera. Quarta statuit Modum sciendi, prout hic comprehendit Definitionem, Divisionem, & Argumentationem. Ita PP. Fonseca, Toletus, Conimbrienses, Rubius, & alij nostrorum plurimi, quibus non parùm favet Exim. Doctor disp. 1. *Metaph. sect. 4. à num. 26.* Accedunt Faber, Merinerus, Pontius, Masrius, & alij Scotistæ, loquentes de Logicâ secundum se. Subscribunt etiam è Recentiorib. Thomistis Collegium S. Thomæ, Illustris Palanco, Froylan, & alij, qui tamen loquuntur de Modo sciendi obiectivo, & ficto.

6 Mihi non magni momenti esse videtur controversia hæc. Tum quia de obiecto attributionis, varijque ad ipsum conditionibus, loquitur quisque ferè pro libitu. Tum etiam, quia scientiæ unitas, & specificatio, cuius gratiâ tantopere vestigatur attributionis obiectum, satis eruitur ex ratione formali *sub qua*, sicut ex ea sumitur specificatio Potentiarum, quibus non assignatur obiectum attributionis distinctum à ratione formali, nisi forsan voluntati, iuxta num. 4. Si tamen hac in re sit optandum, assero cum quartâ sententiâ, Obiectum attributionis in Logicâ esse Modum sciendi, prout complectitur Definitionem, Divisionem, & Argumentationem.

7 *Prob. Assertio.* Obiectum attributionis Logicæ in primis non est aliquid latius Modo sciendi; aliunde non est aliquid arctius: est ergo Modus sciendi propositus. Utraque Præmissa probanda est. *Prob. Mai.*: quia præter Modum sciendi solum restant Prædicabilia singillatim sumpta,

ta, ut Genus, Differentia &c., item Propositio cum suis speciebus, & partibus. At hæc omnia nequeunt esse finis, & scopus Logicæ: non enim sicut digni labore artis, nisi quatenus deservire possunt ad Modum sciendi. Nam quid refert scire, qualiter formari debeat Genus, aut Differentia, nisi ut Definitionem conficere noverimus? Quid item opus erat Propositionis naturam, & proprietates tam subtiliter examinare, nisi ut ex vna in aliam arguere sine periculo deceptionis sciamus? Profectò, quidquid in Summulis traditur de Oppositione, Conversione, Equipollentiâ propositionum, itemque de Hypotheticis, Modalibus, Exponibilibus, eò tendit, ut, perfecte propositionis cuiusque sensu, bonæ Consequentie discernantur à malis. Hæc igitur omnia tractantur alterius gratiâ, proindeque ut obiecta merè attributa.

8 Minor verò, quæ difficilior est, & plures habet Adversarios, *probatur*. Logicæ iuxta omnes inventa est, ut alijs Facultatibus ministraret instrumenta sciendi, quibus artificiosè penetrantur intima rerum, & ignota viscera: ergo finis Logicæ, sive attributionis obiectum, complectitur ea instrumenta, quæ per se immediatè penetrationem eiusmodi perficiunt. At nulla res plene scitur, aut penetratur, donec tria hæc pateant, *Quid sit*, *Quotuplex*, & *Quas proprietates habeat*; quorum ad primum per se immediatè necessaria est Definitio, ad secundum Divisio, ad tertium Argumentatio. Non ergo obiectum attributionis Logicæ potest esse aliquid arctius Modo sciendi, prout triplex hoc instrumentum complectente.

2 *Urgetur 1. contra secundam*

(b) 2. *Elench. cap. ultim.*

dam, & tertiam sententiam. Logica non tradit regulas definiendi, ac dividendi, præcisè propter Syllogismum, aut Demonstrationem: ergo non respicit Definitionem, ac Divisionem, ut mera obiecta attributa, sed ut partialia obiecta attributionis. *Prob. Antec.* Tum quia illæ regulæ, ex professo traditæ, necessariæ non sunt ad artem syllogisticam, aut demonstrativam; siquidem hæc ars perfectissimè tradita est ab Aristotele in Libris nunc extantibus, qui tamen regulas definiendi ac dividendi in ijs Libris ex professo non docuit, ut fatentur omnes. Tum quia Definitio, ac Divisio artificium continent per se valde optabile, etiam præciso ordine ad Syllogismum: quis enim parvi faciat certâ methodo rimari posse, quid sit res, quas ve partes, aut species habeat, etiam immemor, aut inscius vterioris artis? Hinc, licet Aristoteles fuerit Syllogistica artis inventor, ut ipse testatur (b), nihilominus antiquiores Philosophi Dialecticam profitebantur: quia scilicet artem definiendi, ac dividendi invenerant, atque perfecterant, præsertim Socrates, & Plato. Hinc etiam nihil frequentius apud Veteres, quàm Logicam velut in partes primarias dividere in artem definiendi, dividendi, & argumentandi.

10 *Urgetur 2.* Artes instrumentariæ non habent pro obiecto attributionis instrumentum perfectissimum, sed omnia instrumenta completa, quibus indigent superiores artes. Sic ars conficiendi pharmaca, quæ Medicinæ ministrat, non respicit pro attributionis obiecto pharmacum saluberrimū. Sic etiam, si vna & eadem ars esset omnium fabricatrix armorum, quibus indiget

ars Militaris, non respiceret pro fine gladium potius, quam scutum, aut scloppum, aut tormentum bellicum. Cum ergo Logica ministret alijs scientijs instrumenta manifestandi ignotum, debet pro fine respicere, non speciale aliquod instrumentum, sed omnia prædita artificio completo, & per se immediatè conducente ad alias scientias. Id ipsum in quolibet arte cernitur. Nam Architectura non respicit pro attributionis obiecto palatium potius, quam templum, aut aliud genus ædificij: Poetica non sibi pro fine præstituit magis Comædiam, quam Tragediam, aut Poema Epicum, aut Elegiacum &c.: nec Rhetorica Orationem potius in genere Judiciali, quam in De liberativo, aut Demonstrativo: & sic de alijs. Et ratio est; quia quodvis ex his artefactis suam seorsum difficultatem, & æstimationem habet, præcindendo à reliquis. Idem autem evenit in re nostrâ.

C A P. X.

Solutioes obiectionum, & Corollaria.

Objec. 1. Modus sciendi *ut sic*, tamquam ratio communis ab speciebus abstracta, non est obiectum attributionis Logicæ; aliunde nec Modus sciendi, prout in se aggregat, & complectitur actualiter omnes species: ergo nullatenus. Consequentia constat: & Minor certa videtur; quia complexum ex omnibus speciebus non habet unitatem, nisi solum aggregacionis; cū autē scientia sumat unitatem ab attributionis obiecto, debet hoc esse verè vnum. Maior verò probatur: tum quia finis

intrinsicus Logicæ debet esse instrumentum, quo acquiruntur scientiæ; nulla autem acquiritur per Modum sciendi *ut sic*. Tum quia Logica, utpote scientia practica, pro fine respicit aliquid operabile; non est autem operabilis ratio Modi sciendi practica. Tum quia magis ordinatur cognitio Generis ad cognitionem speciei, quam è converso: ergo obiectum attributionis Logicæ potius statui debet in speciebus, quam in ratione genericâ Modi sciendi.

2 Hæc obiectio, cui aliqui nimis insistent, æquè oppugnat sententias omnes. Sive enim præferas Syllogismum perfectum, sive Demonstrationem, sive Conclusionem Demonstrationis, sive quodvis aliud artefactum, quarum pariter, an illud accipiatur ut ratio communis abstracta? an ut aggregatam ex inferioribus? & easdem in te difficultates intorquebo. Certè nemo, quod sciam, obiectum attributionis Logicæ coarctat ad aliquam speciem atomam artefacti. Imò ne sic quidem vitaretur obiectio. Nam talis species, si aggregaret omnia individua, non esset verè vna: si autem ab individuis præcinderet, non esset operabilis, nec utilis acquirendis scientijs, quæ certè non acquiruntur nisi per actus individuos. Præterea difficultas eadem militat in omni arte, & scientiâ practica, v.g. in Ethicâ, Medicinâ, Architecturâ, Pictoriâ; ut applicanti liquidum erit. Scio, ab Adversarijs pro fine Logicæ statui Demonstrationem, aut Syllogismum, abstractum ex parte modi concipiendi, sed ex parte obiecti complectentem omnes species particulares. Verum, in primis cur idem nobis dicere non licebit? Deinde, in principijs Præcisionis formalis, quæ ple-

plensque Adversariorum placent, nulla ratio communis abstrahitur ex parte obiecti, sed solum ex parte modi, vel actus: si ergo hæc abstractio sufficit, quid nos oppugnant, qui Præcisionem obiectivam reiiciemus Tractat. seq.?

3 Pro omnibus itaque resp., obiectum attributionis Logicæ esse Modum sciendi, tum in genere, tum in specie triplici prædictâ, inclusis etiam speciebus specierum istarum: in his enim omnibus probationes nostræ militat, sicut etiam paritas aliarum artium. Nec obstat illud de unitate, quam ex obiecto attributionis desumit scientia. Nam in primis ad scientiæ unitatem sufficit unitas rationis formalis *sub qua*, ex num. 6. cap. præced., adiunctâ præsertim abstractione à materiâ. Deinde, obiectum attributionis, quod ponimus, non habet unitatem solum aggregacionis instar acervi lapidum: sed habet insuper unitatem definitionis sub eodem Genere ad Logicam spectante, videlicet sub ratione communi Modi sciendi; quæ unitas ad attributionis obiectum sufficit, ut nemo negat, patetque inductione per omnes ferè scientias, & artes.

4 Itaque ratio generica Modi sciendi à Logicâ per se consideratur, ac definitur unicâ definitione; quæ definitio, licet immediatè solum explicet Modum sciendi *ut sic*, complectitur tamen omnes species sub tali genere contentas, tamquam multiplex Definitio mediatum, seu remotum; proindeque easdem omnes species, etiam sub proprijs conceptibus spectatas, in vnum copulat. Dum ergo Logica singulas species ut tales considerat tamquam attributionis obiecta partialia, non va-

gatur extra vnum Genus, sed intrâ latitudinem eius se continet, atque adèo permanet vna: ut enim ait Aristoteles (c), *Una scientia est, quæ vnius est Generis*. Vid. suprâ Disp. 1. cap. 6. num. 13., ubi explicuimus, quomodò ratio communis Modi sciendi sit veluti centrum, seu vinculum obiectivæ unitatis: & quanvis ibi disputandi gratiâ permiserimus, obiectum attributionis Logicæ situm esse in solâ ratione communi, nunc verò illud integrari dicamus etiam ex speciebus ut talibus; nihilominus explicatio unitatis ibidem adducta, modò valet.

5 Addimus, negari posse Maiorem obiectionis, quin obstat probationes. Nam in primis Modus sciendi *ut sic* est instrumentum, quo acquiruntur scientiæ, acquisitione exercenda in statu contractionis, non in statu abstractionis, in quo specificat artem. Deinde est etiam quid operabile, & quidem in statu abstractionis, sed non pro illo, sed pro statu contractionis ad speciem, imò ad individuum. Res est perspicua, & neganda nemini. Omnis ars, & scientia practica respicit suum obiectum in univèrsali, & in hoc ab experientia differt, ut disertè docent Aristoteles & D. Thomas (d). Quomodò igitur Architectura respicit domum in univèrsali, quæ, prout sic, certè non est factibilis, nec habitabilis? aut Ethica Operationem in communi, quâ honestè vivitur, cum nemo sic vivat per operationem in communi? Par est ratio in scientijs speculativis. Nam Metaphysica v. g. respicit Ens *ut sic*, quatenus possibile, seu potens existere: & tamen Ens *ut sic* existere nunquam potest abstractione retentâ. Facultas au-

autem practica, vt alibi monuimus, eatenus dicitur habere pro fine operationem, quatenus est congruè appetibilis propter operationes in individuo exercendas, ad quas eius doctrina vniuersalis applicari potest.

6 Postremò, cognitio Generis conducit quidem, & est ordinabilis ad cognitionem Speciei; sed idem accidit è conuerso. Nam, sicut attentà perfectione intensivà Genus est pars, & Species totum; ita attentà latitudine, seu perfectione extensivà Species est pars, & Genus est totum, quod vocant *potestativum*, seu *potentiale*, ad cuius cognitionem deservit cognitio partium subiectarum. Idcirco divisio Generis in Species, vel in Differentias, verè dicitur Modus sciendi respectu Generis; quia magis illud manifestat, ac notum reddit. Quanvis autem cognitiones Generis & Specierum sint invicem ordinabiles, nihilominus obiectum attributionis rationabiliter statuitur potius in ratione communi, quam in specificis, quia sic melius consulitur vnitati scientiæ. Nec novum est, quod electio obiecti attributionis aliquatenus pendeat à prudenti arbitrio Philosophorum cum rationabili fundamento ex parte rerum: id enim generaliter de omni attributionis obiecto docet communis sententia, præsertim Scottistarum, atque Nostrorum.

7 Dices: cognitio differentia specificæ nullatenus conducit ad perfectiorem cognitionem Generis: ergo sine fundamento statuitur obiectum attributionis in ratione genericâ. Patet Antec.; quia differentia specificæ sunt extra rationem Generis, nec manifestant rationem conueniendi, sed differendi. Neg.

Antec. non bene probatum: nam etiam proprietates sunt extra rationem essentia; quæ tamen ex earum cognitione melius cognoscitur: cognitio item vnius ex Contrarijs conducit ad cognitionem alterius, quin alterum ex altero cõstituatur. Differentia igitur ita sunt extra rationem Generis, vt simul eius connexionem terminent. Non dubium autem, quia res perfectius penetratur, penetratris terminis, quibuscum ipsa connectitur; vt patet in causis, & effectibus. *Replie.*: qui bene cognosceret species omnes Modi sciendi in particulari, foret perfectè Logicus: ergo Logica non indiget cognitione Modi sciendi in communi. Neg. *Conseq.*: nam species perfectè cognosci nequit incognito Genere, vt patet exemplo Hominis, & Animalis.

8 *Objc.* 2. pro 1. sententiâ ex enumeratis cap. præced. Obiectum attributionis Logicæ comprehendit etiam Propositionem, & quinque Prædicabilia: ergo non debet ad Modum sciendi coarctari. *Prob.* Antec. 1. ex D. Thomâ (e), qui vocat propriè *Subiectum Logicæ*, illud *Ens rationis*, quod propriè dicitur de intentionibus *Generis, speciei, & similitum*. At nomine *Subiecti* venit obiectum attributionis. 2.: quia, iuxta eundem Angelicum in Procem. Ethic., Specificativum Logicæ est *Ordo*, quem Ratio considerando facit in proprio actu: hic autem Ordo reperitur etiam in Propositione, & in constructione Prædicabilium. 3.: quia Propositionis est artefactum completum, de quo ex præfesso tractat Logica: ergo sub eius obiecto attributionis comprehenditur, siquid valet paritas aliarum artium. 4.: quia de Prædicabilibus agit Logica pecu-

liari tractatu, nulla factâ mentione alterius artefacti, ad quod ordinentur vt partes: ergo de illis agit propter se, & absque attributione ad aliud obiectum.

9 *Resp. neg.* Antec. Ad 1., & 2. *prob.*: D. Thomas ibi loquitur de Subiecto, & Specificativo, non attributionis, sed adæquationis, prout scilicet recurrit cum ratione formali *sub qua*, seu cum obiecto formali adæquato. Ratio interpretationis: quia *Ens rationis*, quod D. Thomas vocat subiectum Logicæ, dicitur etiam propriè de intentionibus *Medij, Extremorum maioris, & minoris, Prædicati, Subiecti*, & alijs merè partialibus, siue incompletis; & in his invenitur quoque *Ordo à Ratione factus*: & tamen intentiones huiusmodi sunt obiecta merè attributa, iuxta Adversarios. Ad 3. Propositionis sæpe continet definitionem, aut divisionem, aut etiam argumentationem saltem virtuales, qualis imbitur in causalibus, & conditionalibus. Tunc autem sub attributionis obiecto comprehenditur, non præcisè quatenus Propositionis est, sed quatenus vim habet Modi sciendi. Propositionis item, quæ prædicatum aliquod essentiale obiecti deregit, sine absurdo numerari potest inter Species Modi sciendi, iuxta dicta in Summulis.

10 Si tamen generaliter loquamur de Propositione, quatenus aliquid affirmat, aut negat de aliquo, *neg. Conseq.* probationis. Propositionis enim sic spectata sine respectu ad Argumentationem, est quid obivium, & facillimum: vel certè non habet artificium, quod proximè & ratione sui vtile sit ad finem extrinsecum Logicæ artis, nempe ad usum aliarum scientiarum, qui usus con-

fistit in penetrando, quid sit res, & quotuplex, & quas essentia inferat proprietates. Ars autem instrumentaria solum respicit pro fine intrinsecò illa instrumenta, quæ proximè & ratione sui vtilia sunt ad finem eius extrinsecum, nempe ad usum facultatis superioris. Sic ars fabricandi organa musica, non respicit pro fine intrinsecò singulos tubos harmonicos, sed instrumentum ritè constructum ex omnibus; quia singuli seorsum non sunt proximè viles ad finem Musicæ artis. Hinc negandum est, quod artefactum purè enuntiativum, sit completum in esse instrumenti sciendi, licet completum sit, ac perfectum in esse *Orationis Dialecticæ*: sicut artefactum completum in esse tubi harmonici, non idèò completum est in esse instrumenti musici. Propter hæc, Logica non dicitur Ars enuntiandi, cum passim dicatur Ars definiendi, dividendi, & argumentandi.

11 Ad 4. *prob.*, admissio Antec., *neg. Conseq.*: nam, vt aliquod obiectum sit attributum, non requiritur quod de illo tractetur ubique sub minere partis artefacti alterius; sed sufficit, quod tractatus de tali obiecto idèò institutus, & insertus fuerit arti, vel scientiæ, quia illius obiecti cognitio vtilis est ad meliorem cognitionem, vel faciliorem constructionem alius obiecti; ita vt, nisi hæc vtilitas adesset, tractatus ille foret inutilis ad scopum artis. Atque ita se habet tractatus de Prædicabilibus, qui solum inseritur Logicæ, tamquam apparatus quidam terminorum, seu materiæ proximæ, ex qua possint sciendi instrumenta constru.

12 *Objc.* 3. pro secundâ sententiâ. Obiectum attributionis Logicæ

gica est Modus sciendi; sed sola Demonstratio est propriè Modus sciendi, cum sola generet scientiam: ergo &c. *Confirm. 1.*: quia Aristoteles 1. Prior. cap. 1. sibi pro fine statuit Demonstrationem, eoque intentionem suam dirigi testatur. *Confirm. 2.*: quia D. Thomas initio Opusculi 48. singillatim ostendit, omnia, quæ tractantur in Logicâ, ad demonstrationem ordinari. *Confirm. 3.*: quia Definitio & Divisio possunt esse partes Demonstrationis: ergo ad illam ordinantur tamquam obiecta attributa; sicut etiam syllogismus probabilis, & fallax, titulo contrarietatis. *Confirm. 4.*: quia Logica, utpotè directiva Intellectus, illam operationem pro fine respicit, quam Intellectus maximè appetit: Intellectus autem, cum naturaliter appetat scire, maximè appetit Demonstrationem, quæ sola scire facit, siquidem iuxta Aristotelem Scientia est *Habitus per Demonstrationem acquisitus*, vel etiam *Cognitio rei per causam*. *Confirm. 5.*: quia finis artis administræ est instrumentum, quod ab eâ petit facultas superior: ast aliæ scientiæ, quibus ministrat Logica, maximè ab eâ perunt Demonstrationem, utpotè necessariam ad finem ipsarum, qui est noticia certa de obiecto sine periculo erroris.

13 *Resp.* Minor obiectionis vera est, si Modus sciendi sumatur strictè; falsa autem, si Modus sciendi sumatur latè (non tamen impropiè) pro modo, seu medio artificiosè manifestandi ignotum, prout congruit integritati Scientiarum. Atque ita accipitur apud Logicos Modus sciendi cuius partitio in Definitionem, Divisionem, & Argumentationem, à nemine dicitur impropria. Unde, licet sola Demonstra-

tio generet scientiam discursivam strictè sumptam, non sola generet scientiam latiore sensu acceptam. *Ad 1. Confirm.* Multi ex Auctoribus nostræ sententiæ concedunt, Demonstrationem esse finem intrinsicum Logicæ Aristotelicæ nunc extantis, seu qualis ad nos pervenit in Libris, quos habemus ex Aristotele, qui Libri ex professo non tractant Definitionem, ac Divisionem. Negant tamen, si sermo sit de Logicâ secundum se, vel etiam prout illam tractavit olim Aristoteles in Libris, qui perierunt. Sed hac solutione non est opus. Nam locus obiectus probat quidem, Librorum Analyticorum obiectum attributionis esse Demonstrationem: at non probat de totâ Logicâ Aristotelicâ: nam similiter in ipso ingressu Libri 1. Topic. ait Philosophus, propositum sibi esse methodum invenire Syllogismi probabilis, qui proinde eorum Librorum obiectum attributionis erit.

14 *Ad 2. Confirm.* D. Thomas inter ea, quæ ad Demonstrationem ordinari docet, non meminit Definitionis, nec Divisionis, & insuper Syllogismum Topicum prætermittit. *Ad 3. neg. Consq.*: nam, licet Definitio v.g. possit esse pars Demonstrationis, non præcisè consideratur à Logicâ titulo partis, nec eius tota utilitas ad scopum Logicæ sita est in munere partis præcisè quippe hoc munere, habet ratione sui Definitio, cur à Logicâ ex professo tractetur, utpotè proximè deserviens ad usum scientiarum, quarum interest scire quidditatem obiecti per Definitionem. Hæc ergo tractatur à Logicâ, tum quatenus explicat essentiam rei in se (qui est conceptus Definitionis primarius, sub quo respicitur ut attributionis obiectum); tum

tum quatenus vim habet inferendi conclusionem circa proprietates; & hic est conceptus secundarius, sub quo Definitio respicitur ut pars Demonstrationis, & ut obiectum attributum. Sic in ipsâ rei quidditate distingui solet duplex conceptus, *essentie*, & *naturæ*: in primo spectatur quidditas absolute, in secundo spectatur cum ordine ad proprietates, quarum est radix. Sic etiam Elementum consideratur à Physico, tum absolute, & ratione sui, tum cum ordine ad Mixtum.

15 Negari præterea potest, quod Definitio sit pars Demonstrationis: nam eatenus esset, quatenus est Medium ad inferendas proprietates. At vis inferendi non est in totâ Definitione, sed in solâ Differentiâ. Ut enim demonstratione concludas, hominem esse risibilem, aut admirativum, sufficit *rationale pro Medio*, & frustra erit integra definitio *animal rationale*, cum *animal* nullatenus inferat *risibile*. Vid. P. Compton, ex quo tota hæc doctrina desumpta est. Quod additur de syllogismo probabili, nihil est dictum: nam titulus contrarietatis non magis probat, syllogismum probabilem ad demonstrativum ordinari, quam è converso.

16 *Ad 4.* Quod Intellectus maximè appetat Demonstrationem, incertum est. P. Compton Definitionem præfert Demonstrationi: tum quia magis imitatur modum cognitionis Angelicæ: tum quia, sicut definitio obiectiva, seu quidditas obiecti, est præcipuus conceptus obiectivus, & prima veritas, quæ est radix omnium proprietatum; ita definitio formalis est præcipuus conceptus, primaque veritas formalis, & origo cæterarum cognitionum:

unde erit operatio maximè expectabilis ab Intellectu. Sed transeat quidquid obiectio allegat. Tantum inde sequitur, quod Demonstratio sit obiectum *principalitatis*, minimè verò quod sola sit obiectum *attributionis*: non enim novum est, quod inter partialia attributionis obiecta certum aliquod emineat, sitque maximè considerabile ab scientiâ, ut à Metaphysicâ Deus, à Physicâ Homo. Unde, licet sola Demonstratio faciat scire iuxta definitiones scientiæ Aristotelicæ, quæ procedunt in sensu strictissimo, non ideo sola est attributionis obiectum. Sic, licet solus Deus sit *Ens* antonomasticè, & reliqua entia comparatione Dei sint quasi nihilum, non ideo solus Deus, sed *Ens* in communi, vel substantia cõpleta *ut sic*, est obiectum attributionis Metaphysicæ. Hinc etiâ patet solutio *ad 5.*: quanvis enim aliæ scientiæ Demonstratione petant maximè, non tamen vnicè. Notitia autem certa de quidditate, & partibus obiecti, Definitione, & Divisione paratur.

17 *Obijc. 4.* pro tertiâ sententiâ. Logica, utpote rationalis scientia, sequitur naturalem ordinem operationum Rationis; sed ex operationibus istis prima naturaliter ordinatur ad secundam, & secundâ ad tertiam, ut explicat D. Thomas (f), & fatentur omnes: ergo Logica quidquid artificij est in primâ, & secundâ operatione, respicit cum ordine, vel attributione ad tertiam, quæ est syllogismus. *Resp.* Sequitur quidem Logica naturalem ordinem operationum Intellectus, quantum ad methodum, seu collocationem doctrinæ; at non omnino, quantum ad attributionem unius ad aliam. Ubi cumque enim Logica invenit artificium completum proximè utilis-

ad acquisitionem scientiarum, ibi sistit velut in fine intrinseco saltem inadæquato. Nec ordo attributionis in scientijs debet per omnia sequi naturale ordinem obiectorum: alioqui scientiæ omnes pro attributionis obiecto Deum respicerent, cum earum omnium obiecta naturaliter ordinentur ad Deum: id quod maximè verum esse deberet in ijs, quæ Deum inter partialia obiecta considerant, vt sunt Physica, & Metaphysica. Non tamen negaverim, quòd Logica primam & secundam operationes consideret aliquatenus prout ordinatas ad tertiam: sic enim respicit, tum eos actus, qui ratione sui non habent artificium completum in esse instrumenti sciendi; tum etiam eos, qui præditi sunt artificio Definitionis, aut Divisionis, dummodò spectentur sub conceptu, non primario, sed secundario, iuxta dicta num. 14.

18 Ut alias obiectiones præcaveas, nota 1.: P. Compton in solâ Definitione collocat obiectum attributionis Logicæ. Sed quidquid allegat, etsi concedatur, vt summum probat, Definitionem esse obiectum principalitatis, quemadmodum de allegatis pro Demonstratione diximus num. 16. Not. 2.: P. Lynce Veritatem in communi pro attributionis obiecto præstituit Logicæ, eo quòd hæc dicatur Magistra veritatis, & ex proprio munere discernat verum à falso, præcaveat errores, & doceat scire. Verùm elogia huiusmodi solum evincunt, Veritatem esse finem Logicæ mediaturæ, & extrinsecam, quem scilicet Logica pro obiecto non respicit (nusquam enim de naturâ Veritatis agit, nisi per quæstiones aliquot ab Animasticâ, vel Metaphysicâ mutuatas, de quib.

(g) Vid. supra Disp. 1. cap. 6. à num. 10.

tract. 5.), sed ad ipsum obtinendum instrumenta parat. Quia enim Logica docet artificium definiendi, dividendi, & argumentandi, per quod ad praxim deductum facile obtineatur veritas, cavetur error; & scientia acquiritur; idcirco vocatur Magistra Veritatis, &c. Hoc sensu Musica dicitur ars mulcendi aures, & Coquinaria vocatur ars oblectandi gustum, ex fine scilicet mediato, & extrinseco.

19 Not. 3.: Etsi designatio obiecti attributionis in scientijs, & attributionum ordinatio, aliquatenus pendeat ab arbitrio Philosophorum, & sit completè, ac formaliter artificialis, quemadmodum & Scientiarum totalium divisio, vt fert sententia satis communis (g), cui favet Exim. Doctor disp. 44. Met. sect. 1. num. 68.; non idèo iutiliter inquiritur, quodnam sit attributionis obiectum in Logicâ, vel aliâ scientiâ? Omnes quippe supponunt, arbitrium illud debere esse in ipsâ obiectorum naturâ fundatum. Quare saltem disputari potest, quodnam ex obiectis partialibus Logicæ congruentius & rationabilius eligi debeat in obiectum attributionis?

COROLLARIA.

20 Nunc, vt ex doctrinâ totius Disputationis plena de obiecto Logicæ formetur idea, notationes sequentes adijcio. 1.: voces & scripta, quatenus imitantur artefacta Logica, sunt obiectum Logicæ materiale, non per se actuum, sed per accidens, & indirectè, idest, actuum per actus indirectè pertinentes ad Logicam, vt ex cap. 2. constat. 2.: res secundâ esse physicum

(quo

(quo nomine comprehendantur etiam entia rationis, cum de ipsis describitur) sunt obiectum materiale mediaturæ, sive remotum, quatenus sunt obiectum obiecti Logicæ, nempe actuum Intellectus. Sunt etiam obiectum materiale immediatè quidem, sed obiter actuum per summa capita sub nominibus, *Identitas, Essentia, Quid-ditas, Totum, Partes*, & similibus, non vt materia denominabilis, sed vt materia extrinseca, & circa quam, eo ferè modo, quo Pictoria res naturales considerat, vt eas coloribus exprimat. Constant hæc ex cap. 3. & 8.

21 3.: Res secundâ esse intentionale, seu concreta secundæ intentionis, in primis non constituuntur ex ente rationis purè obiectivo, vt patet ex cap. 4. §. 3. sed ex re extrâ animam, & cognitione reali vt forma. Deinde, nec sunt obiectum Logicæ formale, si spectentur vt concreta subiectum & formam includentia; vt ostendimus cap. 6.: imò nec in hisce concretis consistit artefactum, ex formâ & materiâ proximâ constitutum, quod Logica per se intendit vt ars est, saltem per actus primarios, seu regulas præcipuas, vt vidimus eod. cap. à num. 18., quidquid sit de nonnullis actibus secundarijs, de quib. ibid. num. 30. iuncto num. 9. Attentis igitur actibus Logicæ primarijs, concreta huiusmodi non considerantur in esse talium: consideratur tamen eorum vtraque pars sub alio munere, nimirum pars formalis sub munere rectæ representationis, pars materialis sub munere materiæ, non ex qua, sed purè circa quam.

22 4.: Obiectum formale Logicæ totum est in actibus Intellectus. Nam ratio formalis *sub qua* (aliàs ratio formalis *qua*, aliàs obiectum formale *quo*, aliàs *quod*, aliàs ratio formalis obiecti *vt res est*, vel *in esse rei*, iuxta varios loquendi modos) est *intrinseca restructio operationum Intellectus scientijs acquirendis utilis*, quæ restructio cadit etiam in primam operationem, ex dictis cap. 7. à num. 3., & cap. 9. num. 2. Restructio hæc est *Em rationis*, non purè obiectivum, sed subiectivum: & quia non cognoscitur, nec distatur, nisi per actus reflexos, qui sunt secundæ intentiones formales, idcirco vocatur *secunda intentio obiectiva*. Ratio formalissima *sub qua* (aliàs ratio obiecti *vt obiectum est*, vel *in esse scibili*, quæ supra rationem formalem solum addit expressum respectum ad scientiam, ex cap. 1. num. 12.) est *dirigibilitas obiectiva operationum Intellectus*, qualem explicuimus cap. 7. num. 14. & 15., necnon cap. 8. num. 2. & 3. Utraque ratio, formalis, & formalissima, est obiectum Logicæ totalis *Specificativum*, atque etiam *Subiectum adæquationis*. Vid. cap. 9. num. 4. Abstractio à materiâ conseri solet *conditio obiectiva*, idest, conditio reddens obiectum proportionatum potentæ, vel scientiæ, non quasi motivum, sed quasi applicatio. Sic autem Logicæ respondet *abstractio ab omni materia prout limitata per artificium signi formalis*. Vid. cap. 5. num. 8.

23 5.: Obiectum Logicæ formale *quod*, sumpsum pro formali specifico, & inadæquato, quale descripsimus cap. 1. num. 10.,

TRACTATUS SECUNDUS,

De Universalibus Generatim.

POSTQUAM Logica in semet reflexa Prooemiali tractatu suam in-
 pexit indolem, propriumque sibi fixit obiectum in operationibus
 Intellectus, nunc accuratam eiusdem obiecti doctrinam, & in ea
 mentis humanæ, atque adeo Scientiarum omnium directionem tra-
 dere aggreditur. Et quoniam ex generalibus rerum ideis, quæ sim-
 plici perceptione fiunt, iudicandi, ac discurrendi recitudo plurimum pendet,
 idcirco primæ Intellectus operationi, id est, simplicibus apprehensionibus eliminan-
 dis, tres Tractatus continuè sequentes impendit; in reliquis breviter datur
 quidquid ad operationes secundam & tertiam spectans in Dialecticis Institu-
 tionibus desideratur. Nec tamen in hisce Tractatibus Logica impermixta pro-
 eedet: plurima siquidem à Metaphysicâ mutuare cogitur, tum cognatione re-
 rum, tum consuetudine Scholarum; atque in primis identitatum, ac distinctio-
 num varium genus excutere omninò debet, ne deinceps propria ipsius doctri-
 na singulis ferè lineis tenebreseat.

DISPUTATIO I.

De Identitate, & Distinctione.

CAP. I.

*Explicatis terminis, Distinctio realis
 exponitur, & inter Gradus Meta-
 physicos esse negatur.*

Identitas (inquit Philoso-
 phus 5. Metaph. cap. 9.)
*unitas quadam essentia est,
 aut plurius, aut cum ut pluribus uti-
 tur, ut puta cum dicitur ipsum sibi ipse
 idem, ut duobus enim ipso utitur. Id est,
 ea dicuntur idem, quæ habent unita-
 tem aliquam essentia, sive illa sint
 aliqua ratione plura, sive per totam*

repetitionem nominis utamur vob
 ut pluribus: ut enim determinata
 identitas explicetur, semper formare
 cogimur extrema quasi duo, saltem
 voce tenus, ut cum dicimus, Homo
 est homo, vel est idem sibi.

2 Sumitur hic Unitas à Phi-
 losopho, prout idem sonat, ac Con-
 venientia, seu Conformitas: quo sensu
 unitas duo una, aut plurium esse po-
 test, vel in substantiâ, vel in qualita-
 te, vel in quantitate. Unitas, sive con-
 formitas in substantiâ, qualis est v.g.
 inter humanitates Petri, & Pauli,
 specialiter vocatur *identitas*: unitas,
 vel

Tract. I. Prooemial.

est quævis rectitudo specifica, vel
 quodvis artificium particulare opera-
 rium Intellectus. Obiectum verò
 materiale proximum, seu mate-
 ria propria denominabilis, ex qua
 construuntur artefacta Logica, est
 entitas actuum Intellectus secundum
 predicata formaliter distincta à re-
 presentatione, atque etiam secun-
 dum representationem in communi,
 quatenus indifferentem ad varias spe-
 cies, rectas, aut vitiosas. Vid. cap. 6.
 à num. 18., & cap. 8. num. 6.
 Hinc artefactum Logicæ proprium,
 & ab eius regulis per se inten-
 tum, prout ex materiâ & formâ
 constitutum, est recta cog-
 nitio.

tributionis Logicæ, quod etiam
 dicitur Subiectum attributionis, &
 Specificatio per modum finis in-
 trinseci, est Modus sciendi, prout
 complectitur Definitionem, Divisio-
 nem, & Argumentationem. Obiecta
 verò attributa, seu communitatis,
 sunt apprehensiones forman-
 tes Prædicabilia, atque etiam
 Enuntiatio, seu Propositio cum
 suis speciebus & partibus, nec non
 partes actuales uniuscuiusque Mo-
 di sciendi singillatim sumptæ, v.g.
 syllogismi Medium, Extremita-
 tes, Præmissæ, Conclusio. Quæ
 omnia constant ex cap. 9. & 10.

Et hæc de Prooemiali
 Tractatu.

6 Denique: Obiectum at-

vel convenientia in qualitate, v. g. nix, & lactis in albedine, vocatur *similitudo*: unitas, vel convenientia in quantitate, id est, in magnitudine molis, aut perfectionis, vocatur *aequalitas*. Hoc tamen sensu accepta unitas, vel identitas, ampla est, & impropria, utpotè cum verà multiplicitate, vel distinctione cohaerens: idèque à Recentioribus omnis convenientia, vel conformitas extremorum verè plurium, sive sit in substantià, sive in qualitate, sive in quantitate, vocari solet, non tam *unitas*, aut *identitas*, quàm generali nomine *similitudo*.

3 Unitas igitur in presenti accipiendâ est pro indivisibilitate, non quidem partium inter se, sed totius rei, quæ dicitur vna: atque ita definiiri, vel describi potest ad mentem Aristotelis (a), *Indivisio*, vel *Indivisibilitas Entis in plura eiusdem omninò rationis*, sive in plura talia, quale ipsum est, cum divisione à quolibet alio. Unde colliges, verè dici vnum, non solum Ens omninò simplex, ut est Angelus, sed etiam Ens compositum ex partibus aliquo nexu copulatis; quia, licet possit in partes dissolvi, non tamen in multiplex compositum eiusdem omninò rationis. Sic Petrus est vnus, quia, licet divisibilis in corpus & animam, tamen dividi nequit in plures Petros: sic etiam Aqua maris vna dicitur, quia, licet in aquas plures dividi possit, non tamen in tales, quæ sint eiusdem mensuræ cum mari diviso.

4 Pro re presenti triplex Unitatis species assignari solet. Prima est Unitas *individualis*, quæ etiam *numerica*, *materialis*, & *characteristica* dicitur: estque vltima rei indivisibilitas, fundata in prædicatis individualibus; qualem habet Petrus ra-

tionis Perreitatis, & quodvis aliud individuum vt tale. Secunda est Unitas *essentialis*, quæ *formalis* etiam appellatur: estque rei indivisio, vel indivisibilitas in plures essentias: sic Petrus, & est vnus Petrus, & est vnus homo; quia non solum dividi nequit in plures Petros, sed nec in plures homines. An hæc unitas à parte rei distinguatur ab unitate individuali, decerneret inferius. Tertia est Unitas *universalis*, quæ vocatur etiam *unitas præcisionis*, & *formalis intentionalis*: estque illa, vi cuius plura individua sunt vna species, vel plures species vni generis. Hæc infra explicabitur ex professo. Aliter, & brevius dividitur Unitas, quemadmodum Identitas, in realem, & rationis, de qua divisione postea. Unitati opponitur Multitudo, quæ præsertim consistit in divisione, vel divisibilitate Entium, totque modis accipitur, quot ex adverso Unitas.

5 Iam Unitas ita exposita recurrit cum Identitate, nec ab eâ distinguitur, nisi forsan ex modo significandi, vel etiam quia unitas importat distinctionem Entis ab omni non ipso, quàm distinctionem fundat quidem, sed non claudit identitatem. Quapropter Identitas ad mentem Philosophi citati num. 1. rectè definitur *Unitas in entitate*. Hic enim conceptus, & satis perspicuus esse videtur, & aliunde convenit omni & soli Identitati, vt inductione patebit. V. g. quia in Divinâ Triade Pater & Filius unitatem habent in entitate absolutâ, & non in entitatibus relativis, idè sunt idem Deus, & non sunt eadem Persona. In ipsis etiam carentijs, & entibus rationis, suo modo dabitur identitas, si detur unitas in entitate negativâ, vel fidâ.

6 Nec tamen strictam esse con-

contendo definitionem istiusmodi. Identitas enim vix exprimi potest clarioribus terminis, quàm vulgaribus, & vltatis, *Idem, Id ipsum*. Unde aiebat Magn. Augustinus (b): *Id ipsum quomodo dicam, nisi id ipsum.. Quidquid aliud dixerò, non dico id ipsum*. Certè omnes ab inconcubulis absque reflexione vel explicatione cognoscunt evidentem identitatem sui secum ipsis: idèque, si cuius proponas, non nisi ab alio factum esse, quod à se factum meminit, illicò dissentiet, tamquam propositioni evidentem falsæ. Accedit quod aliqua sunt prima principia per se nota, & omni rationali evidentiâ, v. g. *Quodlibet est vel non est, Impossibile est idem simul esse & non esse, Quæ sunt eadè vni tertio &c.*: in his autem cû exprimatür Identitas, nequit non esse cuius per se nota, & evidens. Hinc rectè colligunt Recentiores passim, Identitatem esse strictè indefinibilem, defectu scilicet explicationis definito clarioris.

7 Ut summum igitur poterit Identitas quasi describi terminis per accidens notioribus, quales exhibet definitio data num. 5.; aut etiam, si dicatur Identitas in eo consistere, quòd hoc & illud non sit verè duo, quòd non distinguantur inter se, quòd hoc sit illud. Unde nec modò displicet descriptio Identitatis, quam olim probavi, nimirum *Capacitas verificandi propositionem affirmativam vnus de alio, saltem, si prædicatum in recto & substantivè sumatur*: idè enim identificatur homo cum animali, quia verè dici potest, *Homo est animal*: & sic de alijs. Dices: idè verè dicitur, *Homo est animal*, quia datur identitas extremorum: ergo non idè datur identitas, quia vera est ea propositio; alijs vitiosus circ-

(b) In Psalm. 121.

culus erit. R sp. Non reddimus pro ratione Identitatis, quod ea propositio vera sit, sed quòd in obiecto sit capacitas ad illam verificandam: quâ in re sine vitio procedatur: quemadmodum roganti, cur Homo sit rationalis? redditur pro ratione capacitas, seu potentia discurrendi: quanvis aliunde verum sit, idè hominem actu discurrere, quia rationalis est. Itaque propositæ definitiones Identitatis admitti possunt, vt definito notiores per accidens, aut respectivè; quia forsan erunt, qui terminos earum magis vltimatè penetrent, quàm vim nominis *Idem*.

8 Dividitur Identitas in realem, & rationis. Realis est, quæ rebus convenit independenter ab operatione Intellectus. Rationis est, quæ à certo quodam rationis actu provenit, vel in eo consistit. Am, & quas utraque species habeat, commodius explicabitur postmodum circa Distinctiones utriusque oppositas. Nunc moneo, identitatem realem verè & proprie existerè à parte rei, etiam cogitante nemine. Tum quia ante cogitationem Intellectus res qualibet non est alia, aut distincta à se, sed est eadem secum. Tum quia Intellectus per actus directos identitatem pro obiecto respicit, quoties affirmat aliquid. Dices: realis Identitas existit quidem à parte rei *fundamentaliter*, at non *formaliter*, donec adveniat rationis actus, distinguens vnum & aliud, & ea inter se referens. Probatür: quia Identitas est relatio quædam subiecti ad prædicatum; nec possunt duo identificari, quin supponantur aliquâ ratione duo: hæc autem dualitas, & relatio, cum non detur à parte rei inter extrema realitè indistincta, debet esse

N;

opus

opus Intellectus. Atque ita docet D. Thomas pluribus in locis (c).

9 Sed *contra* 1.: si extrema à parte rei verè sunt indistincta, veramque dualitatem excludunt: ergo verè sunt idem: quid enim aliud est Identitas, quàm indistinctio, & unitas dualitatem excludens? *Contra* 2.: si identitas consistit formaliter in relatione duorum, necessariò supponit dualitatem, ac distinctionem simul positam: hoc autem non minùs apparet absurdum, quàm quòd lux necessariò supponat tenebras simul coherentes. Nec dicas, distinctionem extremorum esse alterius lineæ, nempe rationis, quæ non opponitur identitati reali. Tum quia realis identitas, prout formaliter constituta, per se est quid rationis: ergo debet opponi distinctioni rationis. Tum quia rationis identitas concipitur etiam relativo modo: & tamen consistere nequit in relatione, & distinctione rationis; nè aliòqui simul cohererent identitas & distinctio in eadem lineâ: id ipsum ergo à priori dicendum de identitate reali, quanvis relativo modo concipiatur. Adde quòd distinctio realis nullatenùs pendet ab actu rationis: ergo nec realis identitas pendere debet.

10 Quòd ergo realis identitas à nobis concipi, aut explicari nequeat, nisi relativo modo, & per quamdam dualitatem extremorum, quæ dicimus idem, probat quidem imperfectionem mentis humanæ, quæ res quantumvis simplices percipere non valet, nisi per distinctas expressiones, ex quibus resultat quedam dualitas, & relatio; non tamen probat identitatem secundum se consistere in eâ dualitate, vel relatione. Sic affirmare non possumus Dei simplicitatem summam, quia
(c) V. g. in 5. Metaph. lect. 11.

eo ipso quamdam formemus extremorum pluralitatem, & compositionem, in quâ tamen non consistit certè simplicitas ipsa. Sic etiam, ut affirmes carentiam omnis relationis realis & rationis, formanda tibi erit aliqua relatio. Numquid in eâ relatione consistet illa carentiâ? Aliud igitur est *Identitas*, aliud *relatio identitatis*, idest, fundata in identitate. Relatio hæc est opus rationis, nec datur à parte rei, nisi fundamentaliter: & hoc tantum intendit D. Thomas. At Identitas, etiam ante operationem Intellectus, datur in rebus formaliter, idest, verè, propriè, ac plenè constituta. Quodsi aliquando aliter sonant locutiones Sapientum, ideò est, quia Identitas accipitur, non prout est in se, sed reduplicativè prout à nobis concepta, & explicata.

11 Distinctio ex diametro opponitur Identitati: quare modo opposito definienda, vel explicanda est. Constitit igitur Distinctio in eo, quòd extrema sint verè duo, vel plura, sive in eo quòd unum non sit aliud, vel, ut magis ad normam definiendi loquamur, Distinctio est Carentia unitatis in entitate; aut etiam Capacitas verificandi propositionem negativam unius de alio, saltè si predicatum sumatur in re. Et substantivè: quâ limitatione facillè occurres quibusdam propositionibus de predicato adiectivo, quas objicit P. Lynceus L. 2. Metaph. tract. 2. cap. 1. à num. 5. Forsitan causa aderit, cur predicatum à subiecto indistinctum non possit de subiecto verificari adiectivè sumptum (à quo nunc præscindimus); semper tamen verificabitur substantivè.

Exponitur Distinctio realis.

12 Distinctio in communi, alia

alia realis est, alia rationis. Realis dicitur, quæ rebus convenit independentè ab esse cognito. Rationis vocatur, quæ rebus non convenit nisi ut cognitis per conceptus inadæquatos, & præcisivos: sic enim v. g. inter animalitatem & rationalitatem hominis non datur distinctio rationis, donec Intellectus eliciat hos conceptus, animal, rationale, quorum neutro exprimitur tota essentia hominis, sed potius apparet quasi scissa in partes, quæ tamen in re distinctæ non sunt. De distinctione rationis postea fusiùs.

13 Nunc super distinctione reali notandum, non rarò pro eodem accipi, maxime apud Aristotelem, *distingui*, & *esse diversum*. Si tamen pressè loquamur, *distingui* dicitur puram exclusionem identitatis; *esse autem diversum* addit insuper negationem similitudinis, aut convenientiæ: ideò enim imagines inter se similes passim distinctas dicimus, non tamen diversas. Discrimen etiam agnoscit Aristoteles inter *differens*, & *diversum*: ita ut ea differre dicantur, quæ in aliquo conveniunt, & in aliquo discrepant; ea verò dicantur diversa, quæ discrepant se totis, vel quæ in nullo conveniunt. Usù tamen communi pro eodem sumitur *diversitas*, ac *differètia*, seu *dissimilitudo*.

14 De signis, unde colligere possumus distinctionem realem, latè differit Eximius Doctor (d). Duo sunt præcipua. Primum est realis productio; quæ necessariò arguit realem distinctionem producentis à producto: nihil enim potest producere se, vel sibi dare esse. Hinc à Theologis probatur distinctio realis inter Divinas Personas. Hoc tamen signum intelligendum est de productione primariâ, seu quoad pri-

(d) Disp. 7. Metaph. sect. 2.

mum esse: nam quoad secundum esse, ut aiunt, potest aliquid se ipsum producere iuxta probabilem sententiam. Alterum signum est realis separabilitas, quâ scilicet potest unum extremum sine alio existere in certo loco, aut tempore: quod signum evidentissimè probat carentiam identitatis realis: nihil enim separari potest à semetipso, vel existere in loco, aut tempore sine se; aliter posset idem simul esse & non esse alquando, aut alicubi, quo nihil repugnantius. Et hæc ratio tenet, sive separabilitas mutua sit, sive non mutua. His addi solet, velut tertium signum, quælibet relatio realis, ut similitudinis, æqualitatis, dominij, &c.: necessariò quippe requirit duo extrema.

15 Prædicta signa reducat Scotistæ ad separabilitatem, saltè quæ ab intrinseco provenit; imò in eâ collocare videntur conceptum distinctionis realis absolutè dictæ. Nam ex doctrinâ Subtil. Doctoris Scoti in 2. dist. 1. q. 5. §. *Ad quæst. istam*, & dist. 2. q. 2. §. *Contra istud*, sicut realis Identitas est *Inseparabilitas ab intrinseco*, ita Distinctio realis est *Separabilitas in esse*, proveniens ab intrinseco. Communiter impugnantur: Tum quia Divinæ Personæ realiter distinguuntur inter se, cum tamen sint inseparabiles: tum quia iuxta Scotistas inter totum physicum, & partes simul sumptas datur distinctio realis; & tamen nulla datur separabilitas. Quid ad hæc, & alia respondeat Maffrius, videbimus aliàs.

16 Dicimus itaque, quodlibet ex tribus signis num. 14. positis arguere distinctionem realem, adeò ut, si vel unum eorum adesse constet, quidquid sit de reliquis, distinctio

tio realis reddatur indubia. Nec ex terminis coincidunt separabilitas, & distinctio realis: alioqui, sicuti datur separabilitas non mutua (v. g. in Deo, qui potest existere sine creaturâ, cum hæc nullatenus existere possit sine Deo), ita daretur realis distinctio non mutua; quod est aperte falsum (quidquid dicat Meurisse apud Mairium (e)), & contra communem sensum Scholarum. Certè Conversiones dialecticæ, v. g. *Nullus homo est equus, ergo nullus equus est homo*, ab omnibus censentur Consequentiarum formales, ac proinde ubique infallibiles: at earum firmitas in eo nititur, quod realis identitas, & distinctio realis semper est reciproca. Separabilitas igitur, etiam non mutua, necessariò supponit distinctionem realem mutua: quod amplius demonstrari facile posset, nisi foret omnibus ferè confessum. Ubi notandum, ut ex hoc capite credatur distinctio duorum, non requiri separationem, imò nec separabilitatem naturaliter possibilem; sed sufficere, quòd separatio, licet nunquam hæcenus facta fuerit, tamen de potentiâ Dei absolutâ possibilis esse probeatur, vel à simili, vel à defectu contradictionis, vel alio quovis argumento idoneo.

17 Hic etiam notandum, identitatem, & distinctionem realem nullâ potentiâ variari posse in re actualiter existente. Si enim A, quod heri existit distinctum à B, hodiè fieret idem cum B, sequeretur aperta contradictio, nempe quòd A esset hodiè illud ipsum, quod fuit heri, & simul non esset illud ipsum: esset, ut supponitur (aliàs iam non erit sermo de eodem A, sed de alio); & simul non esset, quia heri fuit aliud à B; & hodiè non est aliud à B,

(e) *Disp. 1. Logic. n. 68.*

sed idem cum B. Dixi, *in re actualiter existente*: quia per mutationem de statu possibilitatis ad statum existentiam, vel è contrâ, quælibet res creata, dum incipit, aut desinit existere, denuò acquirit, vel amittit identitatem absolutam & exercitiam secum ipsâ, sicut & totam essentiam ac realitatem suam absolutè & exercitè sumptam; consequenterque amittit, vel acquirit distinctionem à suis prædicatis purè negativam, scilicet in mero defectu identitatis actu exercitæ, sive in non existentia extremorum. Ignis enim v. g., quandiu non existit, nec est ens, nec substantia, nec ignis, in sensu absoluto & exercitæ; sed est nihil. In sensu tamen signato, obiectivo, & quasi conditionato, res quælibet secum identificat sua prædicata essentialia, etiam in statu possibilitatis.

18 Dividitur 1. Distinctio realis in *positivam, negativam, & mixtam*, iuxta indolem extremorum. Positiva est, quæ datur inter vera entia realia, ut inter Solem, & Lunam: negativa, quæ versatur inter extrema ficta, vel inter carentias entium, quas vocant entia negativa, ut inter cæcitatem & surditatem, vel inter carentiam lapidis & carentiam ignis: mixta, quæ datur inter extremum positivum & negativum, ut inter lucem & tenebras, vel inter visum tuum & cæcitatem alterius. Alio sensu vocari potest distinctio negativa ex num. 17., quæ consistit in puro defectu identitatis actu exercitæ inter extrema secundum se positiva, sed non existentia, ut inter animal, & rationale Antichristi.

19 Dividitur 2. in *adæquatam, & inadæquatam*. Distinctio adæquata, est distinctio secundum totum esse; cuiusmodi est inter Pe-

trum

trum & Paulum, vel inter Hominem & Angelum. Distinctio inadæquata est, quæ non afficit totum esse utriusque extremi, sed locum relinquit identitati secundum aliquid. Talis datur inter totum & partes singulatim acceptas, ut inter hominem & animam; distinguitur enim homo ab animâ, quia præter illam aliquid aliud includit, nempe corpus; & non distinguitur adæquatè, quia includit animam in suo esse, & cum illâ identificatur inadæquatè: idcirco hæc dicitur *distinctio includentis & inclusi*. Talis etiam esset, si contingeret, formas ignis & lapidis Divinitus recipi in eadem individua materiâ: tunc enim ignis & lapis solum distinguerentur inadæquatè, nempe secundum formas, non secundum subiectum.

20 Distinctio positiva subdividitur in *realem absolutam, & realem modalem*. Absoluta est, quæ versatur inter duas res, quarum neutra est modus alterius, ut inter Petrum & Paulum, lapidem & aurum, aquam & frigus. Modalis est, quæ inter rem, & modum eius intervenit. Est autem *Modus*, ut in præsentibus sumitur, tenuis quædam, & minutissima entitas, cuius totum esse consistit in vltimâ determinatione rei ad aliquod munus obendum, vel ad aliquam denominationem, sine quâ (saltem in individuo sumptâ) res eadem potest existere absolutè. Sic ubicatio, duratio, & unio dicuntur modi, quibus anima rationalis, de se indifferens ut uniatur corpori, vel ut existat in tali, vel tali tempore, aut loco, vltimò formaliter determinatur ad ea munera. Hinc datur non mutua separabilitas inter rem & eius modum: potest enim res existere sine modo, v. g. anima sine unio-

ne; modus autem nullâ potentiâ existere valet sine re.

21 Quæritur, utrum distinctio rem inter, & modum, simpliciter dicenda sit realis? an verò mediâ inter realem, & rationis, ita ut sit minor distinctione reali, maior tamen distinctione rationis? Quæstio videtur merè vocalis. Constat, rem existere posse pereunte modo; quæ separabilitas, licet non mutua, necessariò supponit exclusionem identitatis simpliciter realis: nihil enim existere potest pereunte eo, cui realiter est idem; aliàs existere posset sine se, vel simul esse & non esse, quò nihil repugnantius. Si ergo distinctio sumatur pro exclusione identitatis, ea, quæ rem & modum fecernit, omninò realis est, nec minor distinctione absolutâ.

22 Si verò distinctio denominetur ab extremis, modalis distinctio non dicitur simpliciter & absolutè realis; sicut modus ipse, licet non sit nihil, tamen ob tenuitatem sui non dicitur simpliciter & absolutè res, sed tantum *modus rei, determinatio rei*. Atque hoc sensu Doctor Eximius disput. 7. Metaph. sect. 1. distinctionem modalem contendit esse minorem reali, ut explicat præsertim num. 28. & 29. Dum autem num. 27. concedere videtur, ens, & modum esse *idem realiter*, loquitur de identitate impropria, sumptâ scilicet pro inseparabilitate, & intima coniunctione modi cum re, ut satis indicat num. 19. Superest quæstio, an præter distinctionem realem simpliciter, & rationis, admittenda sit distinctio formalis ex naturâ rei, vel virtualis intrinsecâ? Sed priusquam discutatur, explorandus est titulus Capiti præfixus.

Inter Gradus metaphysicos non intervenit Distinctio realis.

23 Gradus metaphysici dicuntur ea prædicata, quibus gradatim ascendimus ab infimâ ratione individui, velut à basi, ad supremam usque rationem entis: v.g. in Petro hæc prædicata, *homo, animal, vivens, corpus, substantia, ens*; in quibus etiam includuntur prædicata differentialia, vt *rationalia, sensibile &c.*; nam homo includit genus *animal*, & differentiam *rationalis*; animal includit genus *vivens*, & differentiam *sensibile*: sic accidit in alijs. Petrus etiam includit naturam specificam hominis, & differentiam individualem, sive hæccitatem, quæ est *Petreitas*. Quod ergo inter hæc prædicata, saltem inter naturam specificam, & hæccitatem, atque etiam inter prædicata generica, & differentialia uniuscuiusque individui, detur distinctio realis absoluta (de formali ex naturâ rei, & virtuali, postea), tanta scilicet, quanta datur inter Petrum, & Paulum; propugnat Caramuel in *Metalogicâ lib. 4. disp. 8.*, afferens, id esse commune in Scholâ Platonis. Id ipsum Maioricæ docuerunt plures Raimundi Lulij sectatores, vt refert Servera *disput. 5. cap. 2.*

24 Contrarium tamen probant, aut supponunt indubitanter Peripaterici omnes. Quorum verissima sententia probatur 1.: quodlibet ex ijs prædicatis verè affirmatur de alijs: verè quippe dicimus, *Petrus est homo, Homo est animal, Animal Petri est rationale*: at ea realiter distincta sunt, quorum vnum verè est aliud; vt nemo dubitat. Respondent Adversarij, prædicata illa verè affirmari alia de alijs, non in abstracto, aut substantivè, sed in con-

creto, & adiectivè. Unde, cum dicitur, *Homo est animal*, sensus est, *Habens humanitatem est habens animalitatem*; quæ veritas benè cohæret cum eo, quòd animalitas distinguatur realiter ab humanitate, vel rationalitate. Sic, qui dicit, *Album est dulce*, non identificat albedinem cum dulcedine, quia hunc efficit sensum, *Habens albedinem est habens dulcedinem*.

25 Sed contra 1.: ergo prædicata essentialia Petro adiacent insular formarum accidentalium, quod nihil absurdus. Contra 2.: ergo, sicut substantia sacchari specificativè sumpta non est alba, nec dulcis, nigra, nec amara; ita entitas illius subiecti, quod dicitur habens animalitatem, rationalitatem &c., secundum se non erit realiter rationalis, nec irrationalis, sensibilis nec insensibilis, corporea nec spiritualis, imò nec substantia, nec accidens, cum realiter distinguatur à formis istarum denominationum, non minùs quam substantia sacchari ab albedine. Sequela autem implicatoria est proculdubio.

26 Prob. 2.: omnia prædicata Petri realiter identificantur cum hæccitate: ergo & inter se, nisi ruat principium evidens, *Quæ sunt eadem uni tertio &c.* Prob. Antec.: omnia prædicata Petri per se ipsa sunt hæc, & non alia: ergo per se ipsa sunt sua hæccitas; hoc enim nomine denotamus id, per quod res est hæc ab alijs condistincta. Prob. Antec. Tum quia vetus axioma Philosophorum est, *Quælibet res per se ipsam est quod est, & per se ipsam non est quod non est*. Tum quia alioqui dicere pariter licebit, quod illa hæccitas, quam superaddis, non est per se ipsam hæc præ alijs, sed indiget no-

vā

vā hæccitate; quæ similiter indiget novâ aliâ, maximè cum adhuc conveniat cum alijs aliorum hominum hæccitatibus in ratione differentia, & contractionis. Dabitur ergo in Petro congeries infinitarum hæccitatum realiter distinctarum.

27 Dices: licet singula Petri prædicata sint sua hæccitas, non idèo identificantur vni tertio: quia in Petro non est vna simplex hæccitas, sed conflata ex multis, totidem scilicet, quot sunt prædicata superiora. Contra 1.: Adversarij pro omnibus prædicatis uniuscuiusque individui non nisi vnicam indivisibilem hæccitatem admittunt, vt videre est apud citatum Caramuellem. Contra 2.: si animal Petri realiter indistinctum est à sua partiali hæccitate numericâ, nulla ratio superest, cur distinguatur à differentiâ specificâ, nempe rationalitate; vt Adversarij in confesso est.

28 Adde quòd, si qua prædicata superiora distinguuntur ab inferioribus, pariter distinguuntur & omnia, proindeque & ipsa ratio entis, aut creature: quod & Adversarij supponere videntur, & ex eorum argumentis colligitur. Hoc autem ehymericum esse, quis non videat? Si enim rationalitas v.g. realiter distinguitur ab ente, non erit intrinsecè & per identitatem apta existere, cum ens sit aptum existere: si non est creatura intrinsecè & per identitatem, & aliunde est aliquid verè existens, erit Deus; non enim datur medium. Tandem vera sententia validè probatur ex eo, quòd animalitas & rationalitas hominis non sunt partes realiter distinctæ quatenus resident in animâ rationali; hanc enim non esse ex partibus compositam, sed realiter omninò simplicem,

(f) Vid. Auguſt. cap. 2. Soliloq. in tom. 2.

certum inter Catholicos est; aliunde nec distinguuntur prout includunt corpus; nemo enim partes corporis distribuit inter animal & rationale. Nullâ igitur ex parte distinguuntur. Unde facile percipiet tyro, quòd, licet realiter distinguantur in homine corpus & anima, tamen rationale & animal hominis est idem realiter indivisibile & indistinctum: tam enim *animal*, quam *rationale*, est nomen totius eiusdem compositi corpus & animam includentis.

29 Obijc. 1.: diversitas operationum sentiendi & discurrendi, quæ in homine cernitur, exigit principia realiter distincta; non minùs quam diversitas operationum rugiendi, & latrandi: sed earum operationum principia sunt animalitas, & rationalitas: ergo &c. Obijc. 2.: animalitas existere potest sine rationalitate, vt de facto contingit in equo, & bruto quovis: hæc autem separabilitas signum est evidens distinctionis realis. Obijc. 3.: SS. Ecclesiæ Patres hortantur, vt gratias Deo agamus, quod nos fecerit homines, & non pecudes, lapides, aut arbores (f): ergo natura nostra coniungi potuit cum differentia, & hæccitate pecudis; aliter quorsum gratiarum actio? Distinguitur ergo ab hæccitate, quàm habet in nobis.

30 Resp. Ad 1. neg. Mai. Si enim diversitas operationum eiusdem suppositi probat distinctionem principiorum, in Omnipotentia Dei tot erunt virtutes realiter distinctæ, quot sunt innumera differentia creaturarum; quo nihil falsius: eadem item anima rationalis tot habebit Intellectus, & Voluntates realiter distinctas, quot sunt species

606

cognitionum, & affectuum; quod nemo ferat. Diversitas ergo operationum, nisi alia ratione accedat, v.g. quod sit in distinctis suppositis, ut evenit in rugitu, & latratu, non satis arguit distincta principia: quia potest idem principium virtualiter, aut eminenter continere diversos effectus.

31 Ad 2. Animalitas, quæ existit in equo, non est animalitas hominis, nec in homine potuit unquam existere. Quia tamen inter utramque datur similitudo, & hæc est fundamentum identitatis rationis, sive unitatis intentionalis, idcirco dici solent homo & equus eadem in esse animalis; quæ identitas ante operationem Intellectus impropria est, & pure fundamentalis. Ad 3. neg. Conseq.: nam gratiarum actio debetur Deo; tum quod materiam nostri corporis non præparaverit ad formam belluinam, aut lapideam, sed ad animam rationalem; tum etiam, quod, cum naturam aliquam producturus esset, nostram potius, quam pecudis, aut lapidis produxerit. De cætero, tam chimericum est, quod natura hominis coniungatur cum differentia specificâ vel numericâ lapidis, quam quod homo sit lapis, vel sit homo non homo.

CAP. II.

Explicatur, & rejicitur Distinctio formalis ex natura rei.

Autores nostri cum Thomistis Distinctionem positivam actualem, quæ actu distinguit extrema ante operationem Intellectus, putant ubilibet esse æqualem, nec in

genere Distinctionis admittere magis & minus; si illos excipias, qui Distinctionem modalem aliquatenus minuunt, de quo supra. At Scotistæ cum suo Subtili Doctore in 1. dist. 8. q. 4. & alibi sæpe, Distinctionem actualem, quæ ab Intellectu non pendet, subdividunt in *realem entitativam*, sive *absolutè & strictè realem*, & in *formalem ex natura rei*. Primam intercedere dicunt inter rem & rem, unde trahit nomen *simpliciter & absolutè realis*; & sub hoc membro comprehendunt etiam Distinctionem modalem. Secundam esse docent, quæ distinguit inter se *formalitates* eiusdem rei. Nomine *formalitatatum* intelligunt prædicata metaphysica eiusdem rei, vel individui, quæ diversas quidditates, & cõceptibilitates obiectivas habent, quâvis ita sint inter se connexa, & colligata, ut neutrum possit existere sine alio, ne Divinitus quidem.

2 Hanc Distinctionem vocant mediam inter distinctionem rationis, & realem simpliciter: est enim maior distinctione rationis, cum detur actualiter in rebus ante operationem Intellectus: est verò minor distinctione realis quia, licet utraque sit *ex natura rei*, idest, ab extrinseco rationis actu non pendens, tamen alterius extrema sunt absolute res, alterius autem non nisi *formalitates*; idcirco dicitur *Distinctio formalis ex natura rei*. Addunt, Distinctionem huiusmodi coherere cum identitate reali absolute & strictâ: quia formalitates, inter quas versatur, sunt una & eadem res. Si quæras, in quo differant *res*, & *formalitates*? Respondent, tunc extrema vocari *res*, cum sint entia in completa, ut possit unum sine alio existere naturaliter, aut Divinitus, sive mu-

tuò, sive non mutuò; vel saltem cura unum ab alio trahit originem. Ita se habent duo individua cuiusvis Prædicamenti, ut duo homines, duæ abedines &c. Tunc autem vocari *formalitates*, cum sint prædicata eiusdem individui penitus inseparabilia.

3 Hinc Distinctio absolute realis investigatur, inquirunt, ex causalitate, vel origine, & ex separatione. Distinctio autem formalis investigatur ex definitione, seu descriptione, ex exclusione, & ex re-duplicatione: idest, tunc duo distinguuntur formaliter ex naturâ rei, cum diversimodè definiuntur, aut unum excludit alterum à suâ quidditate formali, aut uni in quantum tali convenit aliquid, quod alteri in quantum tali non convenit; suppositâ semper inseparabilitate. Tota hæc explicatio distinctionis formalis desumpta est ex nobili Scotistâ Merinero disput. 1. de Universal. q. 2. sect. 1., qui clarius ceteris mentem Scholæ Subtilis exposuisse videtur. Nec multum discrepat Mastrius, qui pluribus in locis, tum Logicæ, tum Metaphysicæ, suam distinctionem formalem prolixè versat, nec admodum feliciter explicat. Quid autem ipse proprie superaddat, in decursu notabimus.

4 Sic igitur explicata Distinctio Scotica ponitur à suis Authoribus inter Gradus metaphysicos cuiusvis individui, inter Genera, & Differentias, inter naturam, & hæc-ccitatem; imò & ad Divina transfertur. Sed rejicitur communiter in Scholâ nostrâ, & Thomisticâ cum Doctoribus Angelicis, & Eximio, quamplurimis argumentis, è quibus modò pauca seligam. Arg. 1. animalitas, & rationalitas hominis, si

distinguuntur actualiter ante operationem Intellectus, distinguuntur omnino realiter; sed hoc repugnat, etiam apud Scotistas: ergo & repugnat distinctio actualis ante operationem Intellectus, quæ sit minor distinctio reali. *Prob. Mai.*: Si animalitas, & rationalitas hominis actu distinguuntur citra rationis opus, actu sunt duo extrema positiva à parte rei, quorum unum reverà non est aliud, sed verè potest negari de alio: ergo omnino realiter distinguuntur. Antecedens concedat Adversarij, nec in suis principijs negare possunt; tum quia omnis vera distinctio facit unum & aliud; tum quia vi distinctionis formalis animalitas rationalitatem excludit à suâ quidditate citra rationis opus.

3 *Prob. Conseq.*: à parte rei unum non esse aliud, omnino pugnat cum identitate reali: ergo importat distinctionem omnino realem. *Prob. Dist.*: Tum quia realis identitas communi sensu hominum consistit in eo, quod unum re ipsâ sit aliud, idcirco in utroque sit unitas essentia, vel entitatis, ut videmus cap. præced. Tum quia A, & B esse realiter idem ipsum, & tamen à parte rei A non esse B, tam videtur in terminis implicare, quam A non esse idem secum ipso à parte rei, seu non esse id ipsum quod est. Tum quia unum esse aliud à parte rei, omnino pugnat cura distinctione strictè reali: ergo pariter è converso.

6 Dices: distinctio Scotica non facit ut unum non sit aliud realiter, aut simpliciter, sed ut unum non sit aliud formaliter. Contra: Ly formaliter per se non tollit, quod ex parte obiecti, & nemine cogitante, animalitas & rationalitas verè sint duo

duo extrema, quòd quidditas vnus verè non sit quidditas alterius, sed vicissim excludant se se, & quòd altera suscipiat prædicatum intrinsecum, cuius altera sit incapax. Hoc autem omninò pugnare cum identitate reali vtriusque, siue cum eo quòd sint idem realiter, aut simpliciter, ostendunt probationes num. 5., vt expendentur patebit. Profectò, quòd animalitas realiter sit ens, & simul actu ex parte obiecti excludat ens à suà quidditate, ex terminis omninò repugnat: ergo pariter &c.

7 *Confirm.*: nihil Scotica distinctioni obstat, vt dicatur distinctio realis: ergo talis distinctio, vel realis est, vel nulla. *Prob. Antec.*: non obstat in primis, quòd extrema non sint res, sed formalitates: Tum quia nec modi sunt res; & tamen iuxta Scotistas distinctio inter duos modos, vel inter modum & rem, verè realis est: Tum quia rationalitas hominis, & rugibilitas leonis purè formalitates sunt; & tamen secundum esse quidditativum & formale realiter distinguuntur inter se: Tum quia positiva identitas formalis, idest, secundum esse quidditativum, & formale, strictè realis est, iuxta Adversarios, & distinctionem realem omninò excludit: ergo positiva distinctio formalis, & secundum esse quidditativum, strictè realis erit, & identitatem realem destruet. Ratio à priori: quia proprius conceptus distinctionis realis in eo est, quòd vnum extremum in re non sit aliud, quòd possit verè negari de alio, & quòd aliud excludat à suà quidditate & essentia. Hæc autem omnia verificantur pariter de extremis, quæ sunt formalitates, ac de extremis, quæ sunt res.

8 Deinde, nec obstat mutua

(a) *Disp. 6. Metaph. num. 186.*

inseparabilitas extremorum. 1.: quia cum inseparabilitate caret distinctio realis inter Personas Divinas, & iuxta Scotistas inter totum, & partes simul sumptas. Dices: inter Personas Divinas intercedit realis productio, & inter partes & totum realis causalitas, quæ pugnat cum identitate reali. *Contra*: productio, vel causalitas, idè pugnat cum identitate reali, quia infert, vnum non esse aliud, scilicet producat non esse id, quòd producat; sed, stante distinctione formali, vnum à parte rei non esse aliud minime pugnat cum identitate reali: ergo nec productio pugnat, si talis distinctio stet. Porro, cum ex productione arguitur distinctio realis, quia nihil potest producere se ipsam: cur non liceat respondere, nihil posse producere se ipsam, quoad esse sibi formaliter ex naturâ rei identificatum, bene tamen quoad esse realiter idem sibi? Nam, si non est absurdum, quòd vna & eadem res excludat se ipsam, & verè ex parte obiecti distinguatur à se, penes esse formaliter ex naturâ rei distinctum; vnde probabis, quòd non possit in eodem sensu producere se ipsam?

9 2.: quia iuxta Scotistas, etiam si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, adhuc realiter distingueretur ab ipso; & tamen in eâ hypothesi nec productio, nec separabilitas intercederet. Item, in materia & formâ vnitatis datur duplex vnio, altera ex parte materiæ, altera ex parte formæ, iuxta sententiam probabilem, quam supponit Maffrius (a): & tamen vniones illæ, quamvis inter se omninò sint inseparabiles, nec altera cauetur ab altera, realiter distinguuntur. 3.: quia, si animalitas & rationalitas actu dis-

tinguantur à parte rei, non est cur separari non possint de potentia Dei absolutâ, saltem non mutuo: non enim sunt entitates modales se se invicem modificantes; aliter non resularet ex eis vna entitas absoluta: & aliunde, quòd sint quidditates incompletæ ad vnum totum ordinatæ, non reddit eas inseparabiles, vt in materiâ & formâ cernitur. Aliud inseparabilitatis caput non apparet sine manifestâ pteitione principij.

10 Si enim recurras ad realem vtriusque identitatem, principium petis. Nam rogatus, cur sunt realiter idem? respondes, quia sunt omninò inseparabiles: & iterum rogatus, cur ita sunt inseparabiles? iterum respondes, quia sunt realiter idem. Quod si idè inseparabiles dicas, quia sunt formalitates, & non res; nihilominus principium petis: vt enim patet ex Merinero vbi supra, esse formalitates, & non res, in eo consistit, quòd sint essentialiter inseparabiles. Enimverò, nisi vocabus abutatur, quomodò negari potest, formalitates, vt formaliter distinctas, verè res esse? Certè sunt extrema positiva, contraposta nihilo, veras & reales quidditates habentia, verèque existentia à parte rei, quin altera sit modus alterius: quid ergo illis deesse potest, vt res appellentur?

11 Dices cum Maffrio (b), nomen res, propriè & strictè sumptum, dicere ordinem ad existentiam, & causalitatem physicam: idè que non multiplicari res, nisi multiplicetur existentia, & causalitas. Formalitates autem vnus individui per eandem existentiam om-

nes existunt, & eandem terminant causalitatem physicam: vnde non possunt dici propriè & strictè res plures, sed tantum plures gradus eiusdem rei, vel essentia. Hoc est vicissim, & fundamentale discrimen, quòd statuit Maffrius inter res, & formalitates, quas etiam realitates, & aliquiditates appellat. Sed *contra* 1.: quòd pluribus formalitatibus plures etiam respondeant existentia formaliter ex naturâ rei distinctæ, sententia est valde communis inter Scotistas, vt fatetur Maffrius (c), eamque tenent Lichetus, Smifinch., Faber, & plures alij.

12 *Contra* 2.: eiusdem argumentis, quibus distinguitur in essentia hominis multiplex formalitas, distingui pariter debet in existentia hominis: hæc enim, prout est existentia animalis, suscipit prædicatum, quòd suscipere nequit prout est existentia rationalis, videlicet esse rationem conveniendi cum existentia leonis: aliter etiam definitur, videlicet per ordinem ad diversam quidditatem, quam existentem reddit: diversam item conceptibilitatem obiectivam habet; non enim minus inter se differunt, & inconnexi sunt hi conceptus existentia animalis, existentia rationalis, quam hi animal, rationale. Id ipsum videre licet in causalitate physica hominis, in quâ similiter distingui debet multiplex formalitas, nempe causalitas animalitatis, causalitas rationalitatis, causalitas hæcæcitatis &c. Perpende omnia Scottistarum argumenta; & nisi nihil fallor, nullum invenies, quòd causalitatibus, & existentijs eiusdem individui pariter aptari non possit.

Con-

(b) *Disput. 1. Log. n. 63. Disput. 6. Metaph. n. 160. 161. 178. & sepe alijs.*
 (c) *Ibid. n. 179. & 180.*

13 *Contrà 3.*: si modi physici, si relationes, si partes compositi physici, si accidentia omnia, diversas & proprias habeant existentias, vt concedit Mastrius (d); vnde probabit, hoc privilegium deesse gradibus metaphysicis, si verè distinctas habent quidditates à parte rei? Certè non aliunde discrimen trahere potest, nisi ex omnimodà inseparabilitate: quod discrimen & à nobis impugnatum est num. 8. & 9., & ipse Mastrius agnoscit insufficiens pluribus in locis. Nec prætereundum, quod hic Author insinuat (e), gradus metaphysicos distingui ab essentiâ & entitate physica, nec esse verè partes ipsius, sed ab eâ profluere per emanationem quamdam metaphysicam ante operationem Intellectus. Hæc si vera sunt, sequitur 1., quod physica entitas hominis nec est formaliter animal, nec rationale, nec vives. Sequitur 2., quod eadem physica entitas erit prima radix metaphysica rationalitatis, animalitatis &c., quæ proinde erunt meræ proprietates hominis physice sumpti. Sequitur 3., quod entitas physica, vt formaliter distincta à gradibus metaphysicis, alijs gradibus consistere debet; cum adhuc conveniat & differat ab alijs physicis entitatibus, genere, vel specie. At hæc, & alia, quæ inde facile deduci possunt, absurda sunt omnibus.

14 *Arg. 2.*: natura Petri non distinguitur formaliter ex naturâ rei ab hæcitate, seu Petreitate: ergo nulla prædicata hominis eo modo inter se distinguuntur. Consequenti legitima est paritate rationis, vt Adversarij non dubitant. *Prob. Antec.*:

(d) Num. 160. cit. (e) *Disp. 1. Log. num. 63. & 84., & disp. 6. Metaph. num. 161. & 212. & scilicet aliis.*

natura Petri secundum esse sibi formaliter ex naturâ rei identificatum, est hæc numero natura, & non alia: ergo non distinguitur à suâ hæcitate numericâ. *Prob. Antec.*: natura Petri secundum illud esse realiter distinguitur à naturâ Pauli, & cæterorum hominum; sed nonnihi numericè distinguitur; non enim specificè, vel genericè, vt est evidens: ergo penès illud esse, est hæc numero natura, & non alia. Consequenti patet; quia hæcitas numerica est id, per quod natura numericè distinguitur ab alijs. *Prob. Mai.*: natura Petri secundum esse formale realiter identificatur cum Petreitate, vt conceditis; at natura Pauli cum eadem Petreitate non identificatur realiter, cum actualiter ab eâ separetur: ergo sunt naturæ distinctæ realiter in tertio: ergo & inter te.

15 Nec dicas, hanc distinctionem fundari in solâ Petreitate formaliter superaddita. Nam, si sumas utramque naturam secundum esse formale, inuenies in naturâ humanâ Petri essentialem repugnantiam, vt separetur à Petreitate; alioqui iam secundum propriam quidditatem non foret ab intrinseco inseparabilis à Petreitate, quod tu ipse pugnare dicis cum identitate reali. At in natura Pauli talem repugnantiam non inuenies, cum actualiter separata sit à Petreitate. Iam ergo illa distinctio fundatur in vtriusque naturæ quidditate formali. Si enim altera sibi formaliter identificat repugnantiam, vt à Petreitate separetur, altera verò non repugnantiam; vtraque in suo esse formali rationem habentur distinguantur; repugnantia quippe, & non repugnantia respectu eius-

eiusdem, ex terminis distinguuntur.

16 *Arg. 3.*: si animalitas & rationalitas distinguuntur ex naturâ rei, sequitur, similiter distingui rationalitatem à ratione differentie specificæ; at hoc est absurdum: ergo & illud. Minor conceditur ab Adversarijs, & facile probari potest ex eo, quod al oqui nunquam perveniretur ad aliquam formalitatem ex naturâ rei omnino simplicem; quæcumque enim assignetur, adhuc erit differentia, & talis differentia, proindeque novam adhuc distinctionem admittet, & sic in infinitum. *Prob. Mai.*: idèò animalitas & rationalitas distinguuntur ex naturâ rei, quia diversimodè definiuntur, & animalitati in quantum tali competit aliquid, quod rationalitati in quantum tali non competit, videlicet esse rationem conveniendi cum equo; hæc enim signa sunt distinctionis ex naturâ rei iuxta Scotistas. Atqui eiusmodi signa reperiuntur pariter in rationalitate, & ratione differentie specificæ: ergo &c.

17 *Prob. Min.*: Differentia specifica definitur *formalitas contractiva generis*; rationalitas verò definitur *vis discurrendi*: quæ definitiones diversæ sunt, vt quisque videt. Item rationalitas, in quantum est differentia specifica, convenit cum rugibilitate, & cæteris specificis differentijs: at, in quantum est vis discurrendi, non ita convenit, sed differt potius à differentijs cæteris. Ad sunt ergo prædicta signa. Idem argumentum fieri potest in qualibet formalitate quantumcumque simplici: nam, prout est formalitas, distinguenda erit à semetipsâ, prout est talis formalitas. Ipsa quoque Petri hæcitas, quatenus est indivi-

(f) *Disp. 6. Metaph. n. 14.*

dualis differentia naturæ humanæ, non erit formaliter ex naturâ rei eadem secum ipsâ, prout est Petreitas: nam etiam hic ad indagandam distinctionem Scoticam procedere licet viâ definitionis, & viâ reduplicationis.

18 Urgetur: stante distinctione Scoticâ, rationalitas distingui debet formaliter ab eo, cui formaliter identificatur. Probatum absurdè sequela: rationalitas formaliter identificat secum repugnantiam ad formalem identitatem sui cum animalitate, siquidem ex propriâ quidditate illam excludit: aliunde formaliter distingui debet ab eâ repugnantiam. Probatum: quia rationalitas in eâ repugnantiam similis est cæteris omnibus differentijs specificis, & numericis, cum tamen eisdem sit dissimilis, prout rationalitas est: aliter etiam definitur rationalitas vt talis, & aliter repugnantia ad formalem identitatem cum animalitate. Eadem ratione probari potest, quod rationalitas formaliter distinguitur ab ipsamet identitate formali: nam formalis identitas definitur *indistinctio in plures quidditates*, seu *conceptibilitates obiectivas*; rationalitas verò definitur *vis discurrendi*: quæ definitiones valde diversæ sunt, & inconnexæ.

19 Dices ex Mastrio (f), non semper ex diversis definitionibus argui distinctionem ex naturâ rei; sed tunc solum, quando definitiones traduntur per conceptus adequatos, & non per ordinem ad operationes, aut alia connotata extrinseca, sed per essentialia. Sed *contrà 1.*: quando animal definitur *principium sentiendi*, & rationale *principium discurrendi*, definiuntur per ordinem ad operationes, vt est

evidens: & tamen per te hæc definitionum pluralitas arguit distinctionem ex naturâ rei. Imò vix pro hoc statu definitiones formare possumus, nisi per ordinem ad connotata extrinseca.

20 *Contrâ 2.*: Si à Mastro queras, quomodo possit dignosci, definitiones tradi per conceptus adæquatos potius, quam per inadæquatos? vel tradi per essentialia potius, quam per connotata extrinseca? Respondet (g), signum sufficiens esse, quando ex pluribus definitionibus de eadem re traditis vna potest alicui competere, cui nequit altera convenire; v. g. quia definitio animalis potest competere bruto, cui non convenit definitio rationalis, idè ex utrâque definitione arguitur, animal & rationale esse diversas formalitates in homine. Huculque Mastro. Subsumo: Sed definitio differentie specificæ competit alicui, cui non convenit definitio rationalitatis, nempe rugibilitati: definitio item differentie individualis competit alicui, cui non convenit definitio Petreitas, videlicet Pauleitatis: ergo differentia specificæ, & rationalitas erunt diversæ formalitates, sicut etiam differentia individualis & Petreitas: quod nec Adversarij admittunt, nec admiti potest sine formalitatum infinito processu. Idem argumentum vrgit in exemplis n. 18.

21 *Arg. 4.*: vel rationale realiter absolute & strictè est ratio assimilandi hominem equo ante operationem Intellectus? vel non est? Si primum eligas, ruit præcipuum fundamentum distinctionis Scoticæ inter animal & rationale, vt patebit cap. seq. Si secundum optes: ergo rationale realiter absolute distingui-

(g) *Disp. 8. Metaph. n. 214.*

tur à ratione assimilandi hominem equo: ergo datur in quovis homine mysterium æquè, vel magis arduum Mysterio Divinæ Trinitatis. *Prob. Conseq.*: arduitas Divini Mysterij consistit in eo, quod Paternitas v. g., cum sit realiter indistincta ab essentiali Dei, tamen realiter distinguitur à Filiatione, quæ realiter identificatur cum eadem essentiali: sive in eo, quod Paternitas sit realiter essentialis, & tamen non sit realiter quidquid est essentialis. At etiam rationale Petri, cum sit realiter animal, tamen realiter distinguitur à ratione conveniendi cum equo, quæ ratio realiter identificatur cum eodem animali; proindeque rationale realiter est animal, & tamen realiter non est quidquid est illud ipsum animal: datur ergo in Petro, & quovis homine par mysterij arduitas: imò maior, cum in Petro non adsint relationes producentis & producti, quæ reperiuntur in Divinis.

C A P. III.

Argumenta Scotistarum soluta.

1 **O** *Bijc. 1.*, & principaliter: animali & rationali hominis conveniunt à parte rei prædicata ex se contradictoria; sed talia prædicata convenire nequeunt, nisi subiectis verè distinctis ante operationem Intellectus, alioquin verificarentur simul affirmatio & negatio eisdem de eodè, quod implicat: ergo inter animal & rationale hominis vera distinctio est operationem Intellectus anteverrens; quæ, cum non sit strictè realis, erit formalis ex naturâ rei. *Prob. Mai.*: animal à parte rei est ratio assimilandi hominem equo; rationale verò non item, cum potius sit ratio

ratio differendi, ac dissimilandi: atqui esse, & non esse rationem assimilandi hominem equo, sunt prædicata ex se contradictoria: ergo &c. Huius argumenti difficultas in varias solutiones distrahit Authores, idèque ingeniorum crux appellatur. Sed in primis retorquenda est in Adversarios, & invictis instantijs excipienda; vt, quoniam nos crucem portamus, sit saltem Scotista Cyrenæus.

2 Instatur 1.: rationale strictè realiter est ratio assimilandi hominem equo; sed simul strictè realiter non est ratio sic assimilandi, cum potius strictè realiter sit ratio differendi, aliàs homo in rationalitate non differret strictè realiter ab equo: ergo rationale simul est & non est strictè realiter ratio assimilandi hominem equo. Si Maiorem neges: ergo rationale distinguitur strictè realiter à ratione assimilandi, proindeque mysterium efficit abusus Divinæ Trinitate, ex num. 21. cap. præced.; quam sequelam nemo non reputat absurdam. Si verò Maiorem, atque adèd totum Syllogismum concedas, quæro abs te, an illa sit vera prædicatorum contradictio. Si neges, id tibi dictum habe: si affirmes: ergo, cum sit contradictio prædicatorum strictè realium, & in sensu strictè reali procedat, requirit distinctionem subiectorum strictè realium, siquidem simul ponit esse & non esse eiusdem prædicati strictè realiter: ergo rationale, non solum formaliter, sed realiter distinguetur à semetipso; quod apud omnes implicat omninò.

3 Instatur 2.: si distinctio Scotica sufficienter arguitur ex similitudine, & dissimilitudine, rationalitas, vt formaliter condistincta ab

animalitate, novam in se distinctionem ex naturâ rei necessariò admitteret: est etenim similis rugibilitati in ratione differentie specificæ; simalque dissimilis in ratione differentie humanæ, sive in ratione principij discurrendi. Imò nulla dabitur in homine formalitas ex natura rei perfectè simplex, ac proinde absurdissimè poni debent in individuo quovis infinite formalitates actu distinctæ. Ratio est: quia formalitas, quantumcumque simplex, necessariò erit vera formalitas, verè simplex, cognoscibilis, definibilis, distincta ab alijs; in quibus omnibus prædicatis assimilari debet cunctis formalitatibus simplicibus, quæ aibi reperiuntur: aliunde simul eisdem debet esse dissimilis in ratione talis formalitatis: erit ergo similis & non similis respectu eiusdem. Vel igitur eadem simplex formalitas potest sine contradictione simul esse similis & dissimilis alteri; vel formalitates eiusdem rei multiplicandæ sunt in infinitum.

4 Nec dicas cū Adversarijs, aliquas esse formalitates, v. g. differentias numericas, quæ sunt primò diversæ, & se totis differunt, nullamque proinde similitudinem, aut convenientiam habent, donec per Intellectum conceptibus inadæquatis confundantur. *Contrâ* enim est, quod Petrum & Paulum esse à parte rei similes (sumitur in præsentibus similitudo pro quavis convenientiâ, seu conformitate, etiam in substantiâ), est ita se habere, vt sint duo homines, sive vt de utroque verificetur nomen homo, præbereque fundamentum, vt ab Intellectu confundantur sub conceptu homo. At etiam Petreitas & Pauleitas ita se habent à parte rei, vt sint duæ differentie in-

dividuales, & vt de vtrâque verificetur nomen *hæccitas*, vel *differentia individualis*, præbentque fundamentum, vt ab Intellectu confundantur sub varijs conceptibus, v.g. *individuatio, formalitas, realitas, conceptibilitas*. Sunt ergo à parte rei verè similes; cum tamen simul sint dissimiles, vt fateris. Vel, si dicas, ante actum Intellectus non esse similes, nisi fundamentaliter & improprie; cur mihi non liceat idem dicere de Petro & Paulo, vel de homine & equo?

5 Directè ad Obiect. resp. Esse aliquomodò simile, & aliquomodò dissimile alteri, nec involvit contradictionem, nec distinctionem arguit. Nam similitudo mixta dissimilitudini, est quid transcendens res, & formalitates omnes, quantumcumque simplices: quidquid enim habet verum esse, debet convenire cum alijs, saltem in ratione entis, aut realitatis; & simul ab iisdem differre in esse talis. Hinc, vt communiter, & verè dicitur, impossibilis est omnino pura similitudo inter duo extrema positiva verè distincta, cui nulla dissimilitudo sit admixta: id quod cernere est in ipsis animalitatibus hominis & equi, quas tantopere assimilant Scotistæ: cum enim animalitas hominis exigit ratione sui non separari à rationalitate, quam exigentiam non habet animalitas equi, iam in hoc ipso dissimiles evadunt. Ratio autem, cur similitudo & dissimilitudo amico foedere socientur, est, quia dissimilitudo nunquam destruit id ipsum, quod similitudo adstruit in iisdem extremis. Hoc vt explicem, in ipsâ objectionis materiâ doctrinam subijcio, quæ poterit materiæ cuilibet aptari.

6 Animal esse rationem assimilandi hominem equo, significat, vtrumque esse animal, sive esse duo animalia: rationale verò esse rationem dissimilandi hominem equo, significat, non esse duo rationalia, sive non vtrumque, sed solum hominem esse rationalem. Hæc est in locutionibus eiusmodi mens omnium, etiam Scotistarum, qui idcirco negant, rationale esse rationem assimilandi hominem equo, quia inde fieret, non solum hominem, sed etiam equum esse rationalem. At in his propositionibus, *Homo & equus sunt duo animalia, Homo, & non equus, est rationalis*, nulla contradictio est: nam secunda non negant de homine & equo animalitates, quas affirmat prima, sed de solo equo rationalitatem, quam prima in equo non adstruit; ac proinde non sunt affirmatio & negatio eiusdem de eodem, & secundum idem, prout exigit contradictio. Pariter ergo nulla contradictio erit in his alijs sensu æquipollentibus, *Animal est ratio assimilandi hominem equo, Rationale est ratio dissimilandi, vel non est ratio assimilandi hominem equo.*

7 Hinc ad Obiect. rei. Mai. Ad prob., concess. Mai., dist. Min.: si esse, & non esse rationem assimilandi, procedant in eodem sensu, *conc.*; si procedant in diverso sensu, vt reipsâ procedunt iuxta communem acceptionem, quoties ratio assimilandi asseritur sub nomine *animal*, & negatur sub nomine *rationalis*, *neg. Min. & Conseq.* Solutio patet ex dictis. Quodsi utroque nomine, quidquid sit de acceptione communi, significetur obiectum, vt est à parte rei; negandum est pariter,

ter, quòd à parte rei verificetur aliquid de animali hominis, quòd non verificetur de rationali, & è converso. Nam vtrumque à parte rei est ratio conveniendi cum equo, convenientiâ significante, hominem, & equum esse animalia: & vtrumque est ratio differendi, differentiâ significante, hominem & equum non esse duo rationalia: & in eodem sensu vtrumque est ratio assimilandi, & vtrumque non est ratio assimilandi, sed potius dissimilandi.

8 Repl. 1.: ergo homo verè dici poterit equo similis in rationalitate, sicut verè dicitur equo similis in animalitate. Absolutè neganda est Consequentia: quia modus ille loquendi iuxta communem acceptionem denotat, existere rationalitatem, non solum hominis, sed etiam equi: quâ de causâ absurdè diceres, formicam esse Deo similem in omnipotentia, licet sit aliquomodò similis ipsi omnipotentia in ratione entis. Vel quare ab Scotistis, an ea sequela vera sit in sensu strictè reali? Si tamen præscindatur à communi acceptione, *dist. Conseq.*: homo dici poterit equo similis in rationalitate, præcisâ per Intellectum, *neg.*; realiter sumptâ, *subdisting.*: similitudine, quâ vterque sit animal, *conc.*; similitudine, quâ sit vterque rationalis, *neg. Conseq.* Eodem modo distingui debet hæc alia propositio, *Homo est dissimilis equo in animalitate*. Cum enim à parte rei rationale verè sit animal, verè fundat inter hominem & equum similitudinem, quâ vterque sit animal; & ipsum animal hominis, quia verè rationale est, verè fundat dissimilitudinem inter hominem & equum, quâ non vterque sit rationalis.

9 Repl. 2.: nequit idem ex-

tremam esse simul æquale, & inæquale alteri: ergo nec simul alteri simile, & dissimile: ergo si animal est equo simile, & rationale dissimile, animal & rationale non est idem extremum. Insto: æqualitas, & inæqualitas respectu eiusdem, postulant distinctione subiectorum strictè realem, vt est certum: ergo parem distinctionem postulant similitudo, & dissimilitudo; quod tamen Scotistæ negant. Quare *conc. Antec.*, *dist. Conseq.*: si accipiantur simile & dissimile in eodem sensu, *conc.*; si in diverso sensu, *neg. Conseq.* Æqualitas iuxta communem intelligentiam consistit in indivisibili, in eo scilicet, quòd alterum extremum nihil plus, nihil minus habeat, quàm alterum, sed præcisè tantumdem; ideòque per quamvis inæqualitatem immediatè destruitur. At similitudo, & patitur magis, & minus, iuxta omnes; & in vario genere, multiplicique sensu accipitur: quare poterit admixtam habere dissimilitudinem. Adde quòd, si æqualitas & inæqualitas ex diverso capite sumantur, altera v.g. penès longitudinem, altera penès latitudinem, in eodem subiecto coherere possunt.

10 Repl. 3.: Petrus à parte rei similior est Paulo, quàm equo: ergo est similis Paulo in pluribus formalitatibus; proindeque datur in Petro aliqua formalitas, in quâ non sit equo similis. Vel aliter inferes: ergo Petrus non est similis equo secundum se totum; aliter quomodò posset esse magis similis Paulo? Datur ergo in Petro realitas aliqua, quæ nullatenus sit equo similis. Insto: Petrus strictè realiter est similior Paulo, quàm equo: ergo non est similis equo secundum totum suum esse strictè reale; in quo proinde ex-

cipi debet, non solum realitas, sed res non similis. Iterum in isto: Petreitas similior est Pauleitati, quam Bucephaleitati: ergo est Pauleitati similis in pluribus formalitatibus: ergo non est Bucephaleitati similis secundum se totam. Itaque, *concess. Antec., dist. Conseq.*: in pluribus formalitatibus, quæ sint plures per Intellectum, *conc.*; quæ sint plures à parte rei, *neg. Conseq.* In alterâ illatione *dist. 1. Conseq.*: similitudine connotante, utrumque esse rationalem, *conc.*; similitudine connotante, utrumque esse animal, *neg. 1. & 2. Conseq.*

11 In Petro à parte rei nulla est pluralitas formalitatum, sed unica essentia indivisibilis, quæ tota est magis similis Paulo, quam equo; & tota etiam minus similis equo, quam Paulo. Nulla in his contradictio: quia similitudines Petri ad Paulum, & Petri ad equum, licet idem subiectum, seu fundamentum habeant, includant tamen, vel connotant diversos terminos; & ratione ipsorum diversum efficiunt sensum, potestque altera maior, altera minor esse respectu alterius: non enim hæc maioritas, aut minoritas in solo Petro consistit, sed hinc in Petro cum Paulo, inde in Petro cum equo. Similitudo autem non dicitur maior, aut minor, ex solâ quantitate perfectionis extremorum entitativæ (alioquin Petrus & Angelus similiores essent, quam Petrus, & Paulus), sed potius ex certâ ipsorum indole, quæ fundet plures, aut pauciores conceptus, quibus ab Intellectu nostro confundantur, aut univocentur eadem extrema. Unde, quia Petrus & Paulus ita se habent à parte rei, ut fundamentum præbeant Intellectui ad univocandum utrum-

que, non solum sub conceptibus genericis (ad quos dumtaxat fundamentum præbent Petrus & equus), sed etiam sub infimo conceptu specifico, vel differentiali, nempe *homo*, aut *rationale*; idcirco à parte rei similitudo Petri ad Paulum dicitur maior, quam Petri ad equum. Id tamen fundamentum utrobique præbet tota entitas Petri, licet non sola, sed simul cum termino, cui confertur.

12 *Repl. 4.*: si totus Petrus est similis & dissimilis Paulo, & totus etiam similis & dissimilis equo; sequitur 1., quod dissimilitudo Petri ad Paulum est maior, quam dissimilitudo Petri ad equum. *Prob.*: similitudo Petri ad Paulum est maior, quam similitudo Petri ad equum; sed utraque similitudo est indivisibiliter dissimilitudo: ergo etiam dissimilitudo Petri ad Paulum debet esse maior, quam dissimilitudo Petri ad equum: ubi enim similitudo, & dissimilitudo sunt unum & idem, pari passu crescere debent. Sequitur 2., quod Petrus & Paulus non magis inter se sunt similes, quam dissimiles: cum enim similitudo & dissimilitudo unius ad alterum identificentur omnino, tam ex parte fundamenti, quam ex parte termini, repugnat alteram esse maiorem, aut minorem alterâ. Quæ ratio probat etiam, Petrum non esse magis dissimilem Deo, quam similem. Verum hæc difficultas eadem vi premit Adversarios, tum si accipiatur similitudo in sensu strictè reali, tum etiam si applicetur ad Petreitatem comparatam cum Pauleitate, & Bucephaleitate.

13 Ex num. 11. *resp.*: sicut similitudo non dicitur maior, aut minor, nisi per ordinem ad plures, vel

vel pauciores conceptus univocos, aut confusivos, quos fundata dissimilitudo, non nisi per ordinem ad conceptus discretivos, quos fundat, & connotat. Unde, quia Petrus, & Paulus à parte rei non præbent fundamentum, nisi ad conceptus discretivos individuales; Petrus autem & equus, etiam ad específicos; ideò dissimilitudo Petri ad Paulum dicitur minor, quam Petri ad equum. Item, quia Petrus & Paulus fundant inter se plures conceptus univocos, quam discretivos; ideò dicuntur magis inter se similes, quam dissimiles. Quare *neg. 1. sequel. Ad prob., concess. Mai. disting. Min.*: utraque similitudo est indivisibiliter dissimilitudo, quæ sit diversi sensus, seu quæ non destruat id ipsum, quod similitudo astruit, *conc.*; quæ sit eiusdem sensus, seu quæ destruat illud ipsum, quod astruit similitudo, *neg. Min. & Conseq.*; quin obstat adiuncta probatio, ut mox dicam.

14 Nego pariter 2. sequelam cum probatione subiunctâ. Nam, quando proceditur diverso sensu, minoritas applicata dissimilitudini, non opponitur maioritati similitudinis, etiam si penitus identificentur. Quod ut capias, evolve sensum locutionum. Hæc locutio, *Petrus est dissimilis Paulo*, eatenus vera est, quatenus ita exponitur, *Petrus in se habet esse Petrum, quod non habet Paulus*. Hæc verò, *Petrus est similis Paulo*, vera est dumtaxat hoc sensu, *Petrus est homo, sicut etiam Paulus*. Iam vides, quod prior locutio non destruit, quod astruit posterior; quia prior solum negat in Paulo esse Petrum, cum posterior solum astruat in eodem Paulo esse hominem: in Paulo autem esse Petrum, & esse hominem, sunt obiecta valde diver-

sa, cum alterum sit impossibile, alterum possibile.

15 Pergo ex doctrinâ n. 13. Locutio hæc, *Dissimilitudo Petri ad Paulum est minor, quam similitudo utriusque*, vera non est, nisi dum sic exponitur, *Petrus cum Paulo non totidem fundat conceptus discretivos, quos fundat univocos, aut confusivos utriusque*. In hoc autem nulla oppositio, vel distinctionis in Petro necessitas. Quid enim prohibet, unam & eandem entitatem à parte rei fundare conceptus unius lineæ plures, & alterius lineæ pauciores? Non ergo prædicta maioritas, & minoritas pugnant inter se, quamvis de unico subiecto asserantur. Unde, cum dicitur, quod similitudo & dissimilitudo, si sunt unum & idem, pari passu crescere debent, verum est de eodem genere incrementi, falsum de genere diverso. Id est, sicut similitudo est maior, non in quovis genere, sed in genere similitudinis, vel fundamenti ad conceptus univocos; ita dissimilitudo ipsi identificata, est maior in eodem genere, cum verè sit maior similitudo, maiusque fundamentum ad conceptus univocos. Pariter è converso, sicut dissimilitudo est minor in genere dissimilitudinis, vel fundamenti ad conceptus discretivos; ita similitudo est minor in eodem genere, & sub iisdem terminis. Quare nihil à parte rei verificatur de alterâ, quod sub eisdem terminis, non conveniat alteri.

16 Iam reliquæ Obiectiones facilius expediuntur. *Obijc. 2.*: animali & rationali diversæ definitiones correspondent, videlicet, *Principium sentiendi, Principium discurrendi*: ergo etiam diversæ quidditates; nam definitio, & quidditas

convertuntur. Hanc obiectionem retorsimus in Adversarios, *cap. præced.*: ubi constitit, diversitatem definitionum in formalitate omnino simplici reperi posse; præsertim, cum Adversarij ad suam distinctionem formalem non exigant diversas definitiones propriè dictas (a), quæ scilicet importent genus & differentiam (tales quippe definitiones non conveniunt formalitatibus, sed essentijs realiter distinctis, ut ipsi dicunt); sed contenti sint definitionibus improprijs, quæ traduntur per conceptus aliquos expressiores. Certè in hoc sensu Petreitas, & Differentia individualis, diversis definitionibus explicantur: & tamen Petreitas est indistincta formaliter ex naturâ rei à differentiâ individuali. Similiter ens, & alia prædicata transcendentia, distinctos habent conceptus obiectivos, distinctasque rationes formales, ut faetur Mastrius (b); & tamen, ut ipse ait, non sunt formalitates ex naturâ rei distinctæ ab inferioribus.

17 Itaque diversitas definitionum tunc solum arguit diversas à parte rei quidditates, cum definitiones sunt obiecto adæquata, id est, cum explicent sine præcisione Intellectus quidditatem realem obiecti; minime verò, cum sunt inadæquata, id est, præcisiva, quæ distinctionem rationis inter formalitates obiecti supponunt, & important. Tales autem sunt, quas obiectio allegat: nam prima explicat hominem, prout expressum conceptu *animal*; secunda eundem hominem, prout expressum conceptu *rationale*: qui conceptus inadæquati sunt, & præcisivi, faciuntque exercitè distinctionem rationis, ut suo loco explicabitur. Quare definitiones illæ distinctionem ra-

tionis per hos conceptus factam supponunt; imò & exercitè faciunt, cum ipsæ sint expressiones inadæquata, & præcisivæ. In formâ, *dist. Anteced.*: diversæ definitiones adæquata, *neg.*; inadæquata, seu præcisivæ, *conc. Antec.* Tum *dist. Conseq.*: diversæ quidditates, diversitate rationis, sive intentionali, *conc.*; diversitate ex naturâ rei citrà rationis opus, *neg. Conseq.* Quod additur, verum est proportionè servatâ: ut scilicet definitio adæquata & adæquata quidditas convertantur, atque etiam definitio præcisiva & quidditas prout præcisiva.

18 *Replic.*: ergo saltem definitio adæquata arguit distinctionem ex naturâ rei ab omni eo, quod per illam non exprimitur: ergo, cum hæc definitio, *Animal rationale*, sit iuxta omnes adæquata naturæ humanæ, & aliunde non exprimat hæcæitates; debet arguere distinctionem ex naturâ rei inter naturam & hæcæitatem. Sed verò, cur non arguit distinctionem realem? cum sit definitio propriè dicta, proindeque iuxta Adversarios conveniens rebus, & non formalitatibus, ut notavimus num. 17? *Dist.* igitur 1. *Conseq.*: definitio adæquata arguit &c., in eo sensu, in quo est adæquata, *conc.*; in eo sensu, in quo non est adæquata, *neg. Conseq.* Ad alteram illationem *resp.*: definitio, *Animal rationale*, solum est adæquata adæquatione scientificâ, id est, exactâ ab essentijs, quæ de hæcæitatibus non curant, sed eas pro nihilo habent: & in hoc sensu distinctionem realem arguit ab omni eo, quod per ipsam non exprimitur, si in consideratione scientificâ sit aliquid, v.g. à rugibili, hinnibili &c. At non est adæquata naturæ humanæ Petri, vel aliud ho-

hominis; adæquatione realitatis physicæ; sed est potius in hoc sensu verè præcisiva, cum non exprimat esse *Petrum*, quod à parte rei est idem cum animali rationali.

19 *Obije.* 2.: ubi datur compositio, datur distinctio partium; sed à parte rei datur in homine compositio metaphysica animalis & rationalis: ergo &c. *Neg. Min.*: quia compositio metaphysica est opus solius rationis præcipientis animal à rationali. Et quia animal à differentijs præcisum, consideratur ut indifferens ad plures species, & per rationale determinatur ad speciem humanam; idè animal concipitur instar materiæ determinabilis, & rationale instar formæ determinantis; & ex utroque resultat compositio quædam metaphoricè similis compositioni physicæ ex materiâ & formâ. Hinc locutiones quædam satis frequentes, quæ indicant, rationale, vel animal, esse partem essentiæ hominis, aut ex utroque fieri pluralitatem aliquam, v.g. *Homo constituitur ex anima & rationali*, *Animal includitur in homine*, & alia huiusmodi; si procedant in sensu reali, sunt in rigore fallæ; quia nec rationale constituit hominem, nec in eo includitur, sed est ipsemet homo. Admittuntur tamen absolute; quia ad modum nostrum concipiendi, & distinctionem rationis alludunt; vel etiam quia in sensu improprio usurpantur.

20 *Replic.*: rationale à parte rei non est tota hominis essentia; alioquin satis definiretur homo per rationale: ergo dumtaxat est pars essentiæ hominis. *Confirm.*: in sensu reali vera non est hæc propositio, *Homo solum est animal*: ergo homo à parte rei, aliquid aliud est præter

animal: ergo datur in homine aliud, & aliud, atque adèò pluralitas prædicatorum in sensu reali. *Ad Replic. neg. Antec.*: quia rationale realiter acceptum, est totus homo, cuius omnia prædicata secum identificantur non aliter, ac vis iudicativa est à parte rei totus Intellectus, licèt in sensu logico & præcisivo constet Intellectus tribus quasi partibus, nempe vi iudicativâ, apprehensivâ, discursivâ, in quibus nulla est distinctio ex naturâ rei, iuxta Adversarios (c). Neque hinc sequitur, hominem satis definiri hac expressione *rationalis*; sicut non satis definitur Intellectus hac expressione *vis iudicandi*, nec Petreitas hac expressione *differentia individualis*. Ratio est: tum quia conceptus definitivus debet esse adèò perspicuus, ut ex vi illius expressi pateat, hominem differre, & convenire cum alijs: tum quia rationale per eam expressionem exercitè præcenditur ab animali, quod proinde saltem ex parte actus omittitur, cum non debeat omitti.

21 *Ad Confirm. concess. Antec. dist.* 1. *Conseq.*: est aliquid aliud, præter animal solum, id est, non identificatum cum rationali, vel *conc. Conseq.*, si ly *præter* non supponat, tale animal à rationali distinctum reperi in homine; vel si hoc supponat, *neg.* suppositum: est aliquid aliud, præter animal non solum, id est, non distinctum à rationali, *neg.* 1. & 2. *Conseq.* Itaque falsò dicitur, etiam in sensu reali, *Homo solum est animal*: quia ly *solum* indicat, animal hominis non esse rationale. E contra, verè dicitur, *Homo non solum est animal, sed animal rationale*; quo denotatur, hominem non esse animal à rationali separatum,

(a) Vid. Mastrium disp. 6. Metaph. n. 214. (b) *Ibi* n. 162.

(c) Vid. *Mastr.* disp. 6. Metaph. num. 214. & *scpe* aliat,

tum, distinctumve, sed esse animal, quod est rationale. Si tamen ea locutio, *Homo solum est animal*, reddat hunc sensum, *Homo non est aliquid non animal*, seu quod non sit animal, erit omnino vera; quia à parte rei quidquid est homo, est animal. Tum quare ab Scotistis, an verè dicatur, *Homo strictè realiter solum est animal*, vel *strictè realiter est aliquid aliud præter animal*; item, an verum sit, quod Intellectus à parte rei solum est vis iudicativa; vel, quod Petreitas solum est differentia præcendens à talitate?

22 *Obijc. 4.*: hæcitas est extra essentiam hominis, ideoque non ingreditur definitionem hominis essentialè: ergo ab essentia distinguitur ex natura rei. *Confirm. 1.*: natura humana à parte rei non est essentialiter singularis; aliàs foret essentialiter unica & immultiplicabilis, sicut natura Divina: ergo distinguitur essentialiter à singularitate. *Confirm. 2.*: Petrus & Paulus, cum sint eiusdem speciei, non distinguuntur in essentia, sicut homo & equus; sed distinguuntur in hæcitatibus: ergo hæcitas & essentia non sunt omnino idem. *Resp.* Hæcitas est extra essentiam metaphysicà, nõ verò extra essentia physicà, sive in statu reali acceptà. Nominè *essentiæ metaphysicæ* intelliguntur prædicata, quæ sub nostris conceptibus inadequatis apparèt præcipua, & nobiliora, quorum è numero non est hæcitas, utpote quæ ab scientijs parvipenditur, ideoque non ingreditur proprio sub nomine definitionem essentialè. Hic tamen ordo, & diversitas prædicatorum, quæ sint magis aut minus præcipua, dignaque, ut ab scientijs magis aut minus asstantur; non reperitur in

statu reali, in quo non est nisi unica entitas indivisibilis.

23 *Ad 1. Confirm.* Naturam esse essentialiter singularem, potest intelligi trisariam. 1: ita ut natura sit imprescindibilis à singularitate, perfectà præcisione rationis. 2: ita ut non possit admittere aliam sibi similem, aut æqualem. Utroque sensu sola natura Divina est essentialiter singularis, eo quod sit illimitata, & simpliciter infinite perfecta in omni lineà. 3: ita ut nullatenus à parte rei distinguatur à singularitate: & hoc tantum sensu concedimus, naturam humanam, quæ existit à parte rei in Petro, & quæ in alio quovis individuo, esse essentialiter singularem, ex quo nullum absurdum: non enim erit ideo natura immultiplicabilis, sicut Divina, cum non excludat coexistentiam, aut possibilitatem plurium similium cum solâ diversitate numericâ.

24 *Ad 2.* Petrus & Paulus propriè sunt eiusdem speciei, & eiusdem essentiæ, quæ sit eadem in statu præcisionis; minimè verò in statu reali, in quo certè nulla est Petri & Pauli vera & propria identitas in essentia; alioquin daretur passim eadem essentia in pluribus Personis instar inimitabilis Mysterij Trinitatis. Quare, dum in sensu reali Petrus dicitur esse eiusdem speciei cum Paulo, & minus distingui à Paulo, quàm ab equo; sermo est de identitate & distinctione purè fundamentalibus, idest, de similitudine, & diversitate, quæ fundamentum præbent, ut Petrus cum Paulo potius, quàm cum equo, adunetur per Intellectum in eandem rationem specificam. Hæc tamen similitudo, vel diversitas, à parte rei tam convenit hæcitatibus, quàm naturæ,

vt

vt constat ex solutione primæ objectionis.

25 *Obijc. 4.*: in actu supernaturali, Fidei v.g., distinguuntur ex naturâ rei vitalitas, & supernaturalitas; & tamen strictè realiter identificantur: ergo &c.. *Prob. Mai.*: quia supernaturalitas actus exigit principium naturale, quod non exigit vitalitas. *Neg. Mai.* *Ad prob.*: vitalitas ut sic, idest, præcisa per Intellectum ab actibus naturalibus & supernaturalibus, non exigit principium naturale: at vitalitas determinatè existens in actu Fidei, exigit naturale principium, non minus quàm eiusdem actus supernaturalitas, à quâ reipsâ non distinguitur. Quare totus actus oritur à principio vitali, & totus à principio naturali, non totalitate causæ, sed totalitate effectus, ut alibi explicabitur. Cum autem dicimus, *Actus Fidei, quia vitalis, non petit naturale principium*, non loquimur de vitalitate illius actus, prout est à parte rei (sic enim falsa locutio foret), sed de vitalitate ut præcisâ per rationem.

26 *Obijc. 5.*: multotiès plures perfectiones, quæ in rebus inferioribus sunt dispersæ, reperiuntur unitæ realiter in aliquâ re superiori ob eius eminentiam, v.g. in Deo iustitia, misericordia &c.; & in homine vita vegetativa, & sensitiva, quæ in brutis, & plantis realiter distinguuntur: ergo in Deo, vel homine, existit actualiter ex naturâ rei multiplex perfectio: multiplicitas autem sine distinctione non est. *Dist. Conseq.*: existit multiplex perfectio, quæ sit multiplex ratione nostrâ, conc.; quæ sit multiplex à parte rei, *subdist.*: multiplex actualiter, neg.; multiplex fundamentaliter, ant

æquivalenter, quatenus est unica perfectio æquivalens pluribus alibi distinctis, ideoque fundamentum præbet, ut per rationem dividatur in plures, conc. *Conseq.*

27 *Replc.*: perfectiones illæ sunt in Deo & homine formaliter, & non purè virtualiter, aut eminenter; sed eo modo distinguuntur, quo sunt, nam unitas, & distinctio sequitur ad esse: ergo sunt distinctæ formaliter. Insto: perfectiones illæ sunt in Deo & homine realiter: ergo sunt ibi realiter distinctæ, siquidem distinguuntur eo modo, quo sunt. Deinde, conc. *Mai.*: quia adverbium *formaliter* (quod varias admodum acceptiones habet), dum contraponitur adverbijs *virtualiter*, & *eminenter*, idem sonat, ac *verè* & *propriè*, seu *non metaphorice*: Deus autem verè & propriè iustus ac misericors est, & homo verè & propriè vegetativus ac sensitivus. Sed *dist. Min.*: eo modo, quo sunt, distinguuntur ab omni, quod non sunt, conc.; distinguuntur inter se, neg. *Min.* & *Conseq.* Sequitur quidem distinctio ad esse, sed distinctio ab omni eo, quod non habet idem esse. At vnde probas, quod in Deo, vel in homine, perfectiones illæ non habent idem esse? Dices: non habent idem esse formale, aliàs iustitia foret formalissimè misericordia. *Contrâ*: esse formale à parte rei idem omnino est, ac esse reale verum, proprium, & actuale; quo sensu iustitia Dei est misericordia formalissimè, idest, verissimè. Si tamen hi termini, *esse formale*, *formalissimè*, alludent, ut solent, ad statum intentionalem præcisivum; verum asseres: sed quid inde?

28 Alias objectiones, quæ huc afferri possent, diluemus in sequentibus, maximè circa distinctio-

nem

nam virtuales, & præcisionem obiectivam, quarum fundamenta plerumque militant pariter pro distinctione Scotica; ut etiam è converso. Interim observa, Locutiones inventas pro statu intentionali præcisivo, dum transferuntur ad statum realem, rejiciendas esse: has v.g. *Animal est contrahibile, rationale est contrahens; Animal est genus, homo est species, est natura communis, indifferens, communicabilis pluribus, & similes alias.* Omnes quippe denominationes huiusmodi proveniunt ab actu rationis præcendente animal à rationali & irrationali, & naturam humanam ab individuis. Nam à parte rei non est nisi multiplex natura determinata, & expers indifferentiæ, seu communitatis; nec animal hominis est animal equi, sed aliud se toto diversum, quamvis etiam se toto simile in diversâ lineâ. Unde, cum Scotista comparat animal cum rationali, cogendus est, ut loquatur, non de animali *ut sic*, vel indeterminato, sed de animali, quod est in homine à parte rei. Si verò reduplicatione utatur, sic v.g. *animal quatenus, vel in quantum animal &c.*, negandum est suppositum in sensu reali: nulla enim reduplicatio est à parte rei, sed omnis involvit actum rationis præcendentem unum prædicatum ab alio.

C A P. IV.

Propositur, & impugnatur Distinctio virtualis intrinseca.

Tunc unum dicitur esse virtualiter aliud, cum illi æquivalet in ordine ad munus aliquod. Unde virtualis Distinctio idem est, ac æquivalentia distinctionis: & tunc adest, quando una & eadem res æquivalet multis actu distinctis. Hæc autem æquiva-

lencia, atque adeò virtualis distinctio, potest esse primò in *causando*, quando res unica præstat effectus, qui præstari solent à multis. Secundo in *essendo*, quando res una secum idem notificat perfectiones, quæ alibi multiplicatæ reperiuntur. Utriusque exemplum apparet in homine, qui cum Angelis intelligit, sentit cum brutis, vegetat cum plantis, & in se perfectiones identificat effectibus hæc respondentibus. Tertio in *fundando diversitatem conceptuum*, quando res indivisa realiter, fundamentum præbet, ut per conceptus in æquatos dividatur, & menti appareat quasi multiplex. Et hæc vocari solet distinctio rationis fundamentalis, atque etiam distinctio virtualis extrinseca, sive mediata; quia mediâ distinctione rationis, quâ fundat, verificare potest extrinseca prædicata intentionalia apparere opposita. In hac triplici acceptione dari Distinctionem virtuales in rebus, extra dubium est.

2. Quarto denique Distinctio virtualis accipitur pro æquivalentiâ distinctionis realis in ordine ad suscipienda prædicata ex se contradictoria intrinseca, citrà omnem operationem Intellectus. Super hac Distinctione præsens controversia movetur. Docent autem eius Authores, inter prædicata, quæ sunt realiter idem, v.g. inter rationale & animal hominis, nullam dari distinctionem actualem ex naturâ rei, sive ante operationem Intellectus; protestanturque, se vehementer abhorreere à distinctione Scoticâ. Adstruunt igitur ipsi, non distinctionem, sed æquivalentiam distinctionis, idest, virtutem & capacitatem sine contradictione suscipiendi prædicata ex se contradictoria, perinde ac si reverâ distinctio realis adest: ita ut, quem-

ad-

admodum realis distinctio subiectorum efficit, ut prædicata ex se contradictoria simul verificentur sine contradictione, ut cum dicitur, *Homo cogitat, Lapis non cogitat*; sic distinctio virtualis similem præstat effectum circâ subiectum realiter idem. Quamvis enim, inquirunt, animal & rationale à parte rei nullatenus distinguantur verè & propriè, sed sint unum & idem tam realiter, quam formaliter ex naturâ rei adest tamen inibi realis capacitas, ut animal hominis dicatur *simile equo*, & rationale *non simile*, perinde ac si forent duo extrema propriè distincta.

3. Hinc Distinctio virtualis, & formalis Scotica, ex parte differunt, & ex parte conveniunt. Differunt in eo, quòd Distinctio Scotica est actualis, efficitque, ut rationale & animal hominis sint actualiter à parte rei, non una, sed duplex formalitas: cum tamen Distinctio virtualis non nisi unam & eandem à parte rei, seu rem, seu formalitatem admittat. Conveniunt autem in eo, quod utraque deservit, ut de eodem realiter extremo verificentur prædicata intrinseca ex se contradictoria. Quare Distinctio virtualis intrinseca definiri solet *Capacitas intrinseca unius rei, antecedens operationem Intellectus, ad suscipienda sine contradictione prædicata intrinseca ex se contradictoria.* An Distinctio eiusmodi admittenda sit in Divinâ Trinitate inter Essentialiam & Relationes, Theologi disputant, nec una est omnium sententia. Modò, quod nostri muneris est, an detur in creatis, inquirimus?

4. Et dari quidem asserunt plures Authores, præsertim Thomistæ, quos latè recentè P. Lynceus & quanquam Thomista explicet M. Baiona, quasi locutos de solâ dis-

tinctione rationis fundamentalis; non tamen apparet, quomodo sine virtuali distinctione intrinsecâ stare possint plures doctrinæ Thomisticæ in Philosophicis, & Theologicis, v.g. Quod actio, quâ Deus concurrat cum creaturâ, producat realiter entitatem physicam actus peccati, & non producat realiter malitiam formalem identificatam realiter cum entitate. Vid. P. Peinado disp. 1. de Universal. nu. 18. Indubitatus huius sententiæ patronus, imò & pater, & præcipuus illustrator, est noster Lynceus lib. 2. Metaph. toto tract. 4. Sed negativa sententia communis est in Scholâ nostrâ, & eam se probare profitentur Thomistæ Recentiores, Colleg. S. Thomæ, Palanco, Gabr. à Concepti, & Aguilera. Nobis etiam tenenda est: &c.

5. *Prob. 1.*: implicat, eandem entitatem identificari simul & non identificari realiter cum eodem extremo; sed hoc contingeret, si verificarentur prædicata intrinseca ex se contradictoria de eadem entitate: ergo implicat, talia prædicata de eadem entitate verificari: ergo & implicat distinctio virtualis intrinseca. Utraque Consequentia constat, & Maior est evidens. *Prob. Min.*: & loquamur exempli g. de his propositionibus, *Animal hominis à parte rei est ratio assimilandi hominem equo, Rationale à parte rei non est ratio assimilandi*, ubi subiectum utriusque est realiter eadem entitas, iuxta Adversarios. In primis prior propositio verificari nequit, quin subiectum realiter identificetur cum ratione assimilandi, ut certum est omnibus: aliunde posterior verificari non potest, quin subiectum realiter distinguatur ab eadem ratione assimilandi, adeoque realiter non identifica-

tur

tur cum ipsa : ergo contingeret, unam & eandem entitatem realiter identificari simul & non identificari cum eodem extremo, si verificarentur predicata &c.

6 *Prob. Min.* : nequit ea propositio verificari, quin subiectum à parte rei verè non sit ratio assimilandi; si enim verè est ratio talis, quomodò verè dicitur non esse? Certè, *Ab eo, quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa*, ut ait Aristoteles receptus ab omnibus. Sed, si verè non est à parte rei ratio assimilandi, verè ab eà distinguitur à parte rei: ergo &c. Minor, in quâ solâ cavillari quis posset, videtur evidens. Quid enim evidentius, quàm unam ab alio verè distinguere in eo statu, in quo unum verè non est aliud? Vel cur homo verè à parte rei distinguitur ab equo, nisi quia verè à parte rei non est equus? Certè, sicut unum verè esse aliud, probat identitatem; ita unum verè non esse aliud, probat distinctionem: ergo, sicut unum verè esse aliud à parte rei, probat identitatem actualem; ita unum verè à parte rei non esse aliud, probat actualem distinctionem à parte rei, quæ actualis distinctio nequit non esse realis, iuxta Virtualitatem. Et hinc deducitur idem absurdum, quod contra Scotitatem intulimus cap. 2. n. 21., nempe mysterium, quo rationale verè sit animal, & tamen verè distinguitur ab aliquo, à quo animal non distinguitur, nempe à ratione assimilandi hominem equo.

7. *Confirm.* : implicat verificari simul *esse & non esse*, nisi de subiectis verè & propriè distinctis: ergo &c. implicat simul verificari *esse & non esse tale*, (v. g. fundamentum similitudinis); nisi de subiectis, quæ verè

& propriè distinguantur: ergo, vel rationale & animal verè & propriè distinguantur à parte rei, quod Virtualitatem negant; vel de ipsis non verificatur simul esse & non esse rationem assimilandi. *Prob. 1. Conseq.* : quia principium illud per se notum, *Impossibile est idem simul esse & non esse*, non tantum loquitur de *esse & non esse absolute*, sed etiam de *esse & non esse tale*; comprehenditque propositiones contradictorias, non tantum de secundo adiacente, sed etiam de tertio: ideòque ex eo principio convincitur, tam non posse verificari simul has propositiones, *Petrus est albus, Petrus non est albus*, quàm hæc, *Petrus est, Petrus non est*; quia scilicet in utroque immediatè negatur illud ipsi *esse absolute*, vel *esse tale*, quod simul affirmatur de eodem subiecto; id quod stare non potest, quin subiectum simul sit, & non sit illud ipsum, quod est.

8 Dices 1. ex Lynceo nostro. Veritas propositionis negativæ non semper arguit distinctionem subiecti à predicato, ut patet in his, *Existencia Antichristi non existit, Divina Paternitas non communicatur Filio*. Sed contra 1.: utraque propositio, quam obijcis, est de predicato adiectivo, & in concreto; quod genus predicati, ut notavimus cap. 1., non assumitur à nobis ut signum evidens distinctionis. At nunc arguimus ex negatione predicati substantivi, & in abstracto lumpiti, quale est illud *ratio assimilandi*; vel quando in actu contritionis verè dicitur, ut contendis, *Amor non est odium*. Quare, sicut iuxta Adversarios non verè dicitur, *Existencia Antichristi non est existencia*, quia scilicet predicatum sumitur substantivè, & non distinguitur à subiecto; ita in re nostra contingit.

Con-

9 *Contra 2.* : ambæ propositiones obiectæ probant distinctionem aliquam realem: nam prior supponit distinctionem negativam, quam explicuimus cap. 1., lumpitam scilicet pro carentiâ identitatis actu exercitæ, vi cuius verè etiam dicitur, *Antichristus absolute & exercitè non est homo, non est ens &c.*: posterior autem arguit distinctionem realem mediatam, sive in tertio; nam Pater distinguitur realiter à Filio, à quo realiter non distinguitur essentia. At neutra distinctio admitti potest in casu nostro, ut Adversarij non dubitant. Unde retorquentur exemplar: quia neutra propositio verificari potest per solam distinctionem virtualem: non prima; quia existentiâ Antichristi certè non distinguitur virtualiter ab ipso existere. Non secunda: quia nullus Theologus teneret eam concedere, nisi Fides cogeret admittere Paternitatis & Essentiæ distinctionem realem in tertio; quæ distinctio in creatis vel apud Lynceum ipsum repugnat. Pariter ergo propositio illa, *Rationale non est ratio assimilandi*, & cæteræ, de quibus est quæstio, per solam distinctionem virtualement verificari non poterunt.

10 Dices 2.: verum est, quòd *simul esse & non esse tale* verificari nequit de subiecto prorsus eodem: cæterum rationale & animal non est subiectum omninò idem, sed est virtualiter duplex. *Contra 1.* : distinctio virtualis, ut passim repetit Lynceus, non est vera & propria distinctio, sed impropria, & potius distinctionis umbra; nec aliter discerni potest à distinctione Scoticâ: ergo non efficit, ut subiectum sit verè & propriè duplex, sed illud relinquit verè & propriè unum & idem: ergo tale

subiectum verè & propriè comprehenditur sub eo principio per se noto, quod retulimus num. 7. *Contra 2.* : implicat, subiectum, purè virtualiter duplex, *simul esse & non esse absolute*: ergo pariter implicat, *simul esse & non esse tale*. Consequentia patet ex eodem num. 7. *Contra 3.* : hoc verè esse illud, non stat sine identitate verè tali: ergo hoc verè non esse illud, non stat sine distinctione verè tali. Vid. num. 6.

11 Dices 3. (& est præcipua Lyncei solutio): tam de rationali, quàm de animali, verificatur simpliciter & absolute, quod est ratio assimilandi hominem equo: cum enim absolute identificentur animalitas, & rationalitas, necesse est, ut utraque absolute suscipiat eadem predicata: nam in eo sensu, in quo non datur distinctio inter utramque, quidquid convenit uni, convenit alteri. Unde propositio, *Rationalitas non est ratio assimilandi*, vera non est absolute & simpliciter; aliàs argueret distinctionem realem. Solum ergo vera est in sensu reduplicativo, cum scilicet tacitè saltem subintelligitur hæc reduplicatio, *rationalitas ut rationalitas*: in quo sensu veritati propositionis negativæ sufficit distinctio virtualis. Hæc doctrina fortè non placebit Virtualistis omnibus: neque enim puro dicturos Thomistas, quòd hæc propositio, *Maligna formalis peccati non producit à Deo*, non est vera absolute & simpliciter, etiamsi maligna realiter identificetur cum entitate physica peccati, quæ simpliciter à Deo producit. Sed cuiuscumque sit, impugnanda est. *Contra 1.* : quia per hanc doctrinam enervantur penitus argumenta Virtualistarum, ut in seq. capite apparebit.

12 *Profecto*, quæcumque nobis

bi obiecteris contradictoria, si verè sint ex se, negabimus, vilo verò sensu verificari à parte rei de subiecto realiter vnico. Nam ideò per te non verificantur absolute & simpliciter, quia absolute & simpliciter non datur distinctio in subiecto; & in eo sensu, in quo non datur subiectorum distinctio, implicat verificari simul prædicata opposita. Sed per te in nullo verò & proprio sensu datur distinctio inter animal & rationale, siquidem distinctio virtualis non est propriè distinctio, sed vmbra distinctionis, vt ais: ergo prædicata ex se contradictoria in nullo verò & proprio sensu verificari possunt de animali & rationali, sed vt summum in sensu improprio, & vmbrosi verifcabantur. Quid ergo tantopere contradictorijs obarmaris? Sensus autem reduplicativus non datur à parte rei, sed est opus Intellectus, qui per illum conceptum, *rationalitas vt rationalitas*, iam concipit rationale seorsum, & ratione distinguit ab animali. Quare propositio, quæ non est vera, nisi in sensu reduplicativo, non verificatur independenter à distinctione rationis. *Contrà 2.*: in Divinâ Trinitate, vnde toties contrà nos deducitur paritas & instantia, hæc propositio negativa, *Paternitas non communicatur*, vel hæc, *Essentia non producitur*, vera est absolute & simpliciter, non minus quàm hæc affirmativa, *Essentia communicatur*, vel hæc, *Filiatio producitur*: ergo, vel idem in creatis dicendum est, vel immeritò ducitur paritas ex mysterio Trinitatis.

13 *Prob. 2.* vera sententia. Si distinctio virtualis admittitur in creatis, ruit vis formæ Syllogisticæ, prout in Dialecticis Institutionibus tradi consuevit; nec fidere possumus

consequentijs, quantumvis legitime deductis iuxta Figuras, & Modos Aristotelicos. Patet assumptum exemplis hisce: *Omnis animalitas hominis est ratio similitudinis cum equo, Omnis rationalitas est animalitas hominis; ergo omnis rationalitas est ratio similitudinis cum equo: Omnis amor contriti terminatur ad Deum, Aliquod odium contriti est amor contriti, ergo Aliquod odium contriti terminatur ad Deum.* En Syllogismos ritè dispositos in *Barbara*, & *Darij*; qui tamen ex Præmissis veris falsò concludunt iuxta Virtualitatem. Unde sequitur, falsificari passim ea principia, *Dici de omni &c.*, *Quæ sunt eadem vni tertio &c.*, quibus tota nititur vis Syllogistica. Sequitur etiam, inutilem esse deductionem ad impossibile, per quam scilicet propugnator cogitur admittere duo contradictoria; quæ probatione nihil frequentius & efficacius. Sequitur, inquam; nam quanvis aduersarium revoce ad contradictoria, opponet ille distinctionem virtualem, quæ mira est contradictoriorum conciliatrix; & ridebit.

14 Notanter loquor de formâ Syllogisticâ, prout in Dialecticis Institutionibus tradi consuevit. Non enim contendo, per distinctionem virtualem tolli vim Syllogisticam, si adhibeatur aliqua nota identitatis etiam virtualis Extremorum cum Medio, vt si in singulis propositionibus ex parte verbi ponatur adverbium virtualiter. Sed, cum Aristoteles in arte Syllogistica nusquam meminerit istius additamenti, nec in Dialecticis Institutionibus quisquam requirat illud, sed omnes contenti sint identitate absolute expressâ per verbum *est*, quoties aliquid concludere volunt de obiecto à parte rei sit, vt forma Syllogistica, prout ex Aristot.

Aristotele traditur in Scholis, sit manca, & inefficax, etiamsi regulis omnibus conformetur. En syllogismum, quem nulla Summularum regula damnet: *Omne animal est vivens, Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est vivens*: cuius tamen consequentiam concessis præmissis negabit impunè, qui fingere velit distinctionem virtualem inter hominem & animal. Nemo ergo tuto syllogizabit, nisi probet carentiam distinctionis virtualis inter Medium & Extrema. Quare omnis disputatio ad virtualem distinctionem devolvetur.

15 Nec satisfacit P. Lynce, dum ait, Syllogismos n. 13. rectè concludere, vt iacent; quia procedunt in sensu reali absolute, & sine addito: in quo sensu verè dicitur, quod rationale est simile equo; nam vt tale sit, sufficit, quod mediât, seu medio animali, cui identificatur, ipsi conveniat esse simile. Si tamen, inquit, syllogismus ita formetur, *Animal est immediate simile equo, Rationale est animal, ergo Rationale est immediate simile equo*; malè concludit; quia ratione illius additi *immediate*, quod ponitur in Conclusionem, & non in *Minore*, variantur termini, & arguitur ab identitate merè reali ad identitatem virtualem. Sed, præter dicta num. 11. & 12., *contrà* est, quod etiam illa propositio, *Rationale est immediate simile equo*, si non importet distinctionem rationis, sed loquatur de rationali à parte rei, propriè verificari debet, non minus, quàm hæc, *Rationale est absolute simile equo*: ergo per illud additum *immediate*, non exiit veritatem.

16 *Prob. Antec.*: illa propositio ideò iuxta Lynceum vera non esset, quia inter *rationale* & *simile* mediât *animal*; nam similitudo equi

immediate identificatur cum animali, & deinde medio animali identificatur etiam cum rationali. Sed hoc est falsum, si propriè loquamur: ergo &c. *Prob. Min.*: vbi non datur propriè duo extrema, nequit propriè dari medium inter duo; sed distinctio virtualis, quæ sola reperitur inter *rationale*, *animal*, & *simile*, non efficit propriè duo, vel tria, vt Virtualistis in confessio est: ergo falsum est, quod *animal* propriè mediet inter *rationale*, & *simile*: ergo vera est hæc propositio, *Rationale proprie loquendo est immediate simile equo*. Hanc Consequentiam si neges, probo efficaciter: in eo sensu, in quo nihil mediât inter rationale & simile, rationale est immediate simile; sed in sensu proprio nihil mediât, vt vidimus: ergo propriè loquendo rationale est immediate simile equo.

17 Si hoc concedas, infero 1.: ergo etiam vera est hæc propositio, *Oidium contriti proprie loquendo immediate terminatur ad Deum*: ex quo, siquid valet argumentum Lyncei mox asserendum, sequitur, odium contriti propriè loquendo denominare Deum odio habitum; quo nihil absurdius. Infero 2.: ergo Contradictoria, quibus nititur distinctio virtualis, non propriè verificantur de eadem entitate: ex his enim, *Animal est immediate simile*, *Rationale non est immediate simile equo*, primum propriè, secundum non nisi in sensu improprio verificatur. Sic autem nullâ opus est distinctione virtuali; vt patet in his enuntiatis, *Christus est Leo*, *Christus non est Leo*, si primum procedat in sensu metaphorico, secundum in sensu proprio. Infero 3.: ergo de rationali verificantur propriè similitudo, & dissimilitudo respectu eiusdem; siquidem propriè loquendo rationale est

immediate simile, & immediate disimile equo: & tamen rationale certe non distinguitur virtualiter à semetipso.

18 Tandem virtualis distinctio refutari solet hac duplici via. 1.: repugnat entitati reali capacitas suscipiendi prædicata ex se contradictoria sine vlla verà & propria distinctione: ergo repugnat distinctio virtualis. *Prob. Antec.*: repugnat entitati reali capacitas, vt sit chymera; sed ex terminis nulla est chymera manifestior, quam subiectum simul in se coniungens duo contradictoria sine vlla distinctione verè tali; vel cur ex terminis chymera censetur, quod res eadè simul, sit & nō sit homo? Repugnat igitur entitati reali capacitas suscipiendi &c. Si dicas, eam coniunctionem non esse chymericam, quando datur virtualis distinctio; petis principium. Nam virtualis distinctio nihil est aliud, quam capacitas suscipiendi contradictoria sine vlla distinctione verà & propria. Dicere ergo, quod contradictoria non repugnant in eodem subiecto, dum adest virtualis distinctio, est dicere, quod non repugnant, dum adest vera capacitas eorū, idest, quod non repugnant, dum non repugnant. At hoc ipsum querimus, quomodo non repugnant sine distinctione verè tali?

19 2.: admissà distinctione virtuali, quælibet absurda defendi poterunt impunè, nihilque firmum erit in Philosophiâ. Probatur: quia nulla est efficacia via refutandi absurditatem ab alio inuectam, quam deductio duplicis contradictorii. At, qui se munire velit distinctione virtuali, facile quevis contradictoria ridebit, aut sine scrupulo devorabit. Nam quâ ratione cōvinceretur à Virtualistis, qui propugnaret, eandem ré pro-

ducere se, & produci à se, vel produci simul, & non produci, scilicet penes esse virtualiter distinctam? eandem item voluntatem secundam diversas virtualitates amare simul & odio habere idem obiectum? imò eundem actum simul esse vnius obiecti amorem & odium penes aliam & aliam virtualitatem? & tandem eandem rem simul existere & non existere, vel esse & non esse hominem? Undenam, quæso, probabis, quod *existere* excluditur à subiecto per *non existere*, si *esse simile* non excluditur per *non esse simile*?

CAP. V.

Argumenta pro Distinctione virtuali diluuntur.

1 **M**ISSIS argumentis cap. 3. solutis, quibus etiam vtiuntur Virtualistæ, *Obijc.* 1., & principaliter ex P. Lynce: Actus contritionis, quo homo detestatur peccatum intuitu summa Dei bonitatis, est realiter amor Dei, & odium peccati, vt nunc ex Theologia supponitur: sed illis formalitatibus amoris & odij realiter identificatis conveniunt prædicata contradictoria ante operationem Intellectus. Probatur hæc minor: in actu contritionis amor terminatur ad Deum, & odium non terminatur ad Deum, sed terminari, & non terminari ad Deum, sunt contradictoria: ergo &c. Probatur Maior, quâ parte dicit, odium non terminari ad Deum: si odium terminaretur ad Deum, denominaret Deum odio habitum; sed nulla formalitas contritionis denominat Deum odio habitum: ergo &c.

2 *Prob. Mai.* 1.: forma com-

municata subiecto, vel obiecto capaci, tribuit ipsi propriam denominationem; sed Deus est capax denominationis odio habitus; & aliunde formam odij communicari Deo tamquam obiecto, nihil est aliud, quam terminari ad Deum: ergo &c. 2.: idè amor contriti denominat Deum amatum, quia terminatur ad Deum: ergo, si etiam odium terminatur, Deum etiam denominabit odio habitum. 3.: implicat cognitionem, productionem, vniōnem terminari ad aliquod obiectum, aut terminum, quin ipsum denotet cognitum, productum, vnitum; quod etiam patet in calore, albedine, & alijs formis, quæ, si conaturaliter vniuntur subiecto, præstant ipsi suos effectus formales: ergo pariter &c. 4.: idè voluntas ab actu contritionis denominatur amans, & odio habens, quia in ipsâ recipitur tam amor, quam odium: ergo, si ad Deum terminatur tam odium, quam amor, Deus denominabitur odio habitus, & amatus. Eadem ratione probari potest, quod amor non terminatur ad peccatum, sicut odium; nam aliquo peccatum denominaret amatum.

3 Obiectio in primis apertam habet instantiam in distinctione reali, quam eadem vi probat inter amorem & odium contriti. Vel enim odium absolute realiter terminatur ad Deum? vel non? Si primum dicas: ergo denominat Deum absolute realiter odio habitum: id quod ipsdem rationibus, & exemplis vniōnis, productionis, albedinis &c., probari potest, vt patebit consideranti. Si secundum eligas: ergo de odio & amore contriti verificantur contradictoria absolute & simpliciter: ad hæc autem contradictoria non sufficit distinctio virtualis, iuxta Adver-

sario. Nec dicas, vt odium denotet Deum, non sufficere, quod terminetur ad Deum absolute & simpliciter, sed requiri, quod terminetur immediate. Nam contra est, quod odium proprie loquendo etiam immediate terminatur ad Deum, vt ostendimus cap. sup. Præterea exempla nobis obiecta num. 2. probant, omnem formam absolute & simpliciter communicatam subiecto capaci, necessario tribuere suam effectum formalem.

4 Deinde *resp.* In actu contritionis non datur amor, aut odium *ut sic*, sive cum indifferentia ad hanc vel illam speciem, ad hoc vel illud obiectum; talis enim amor, aut odium, repugnat à parte rei. Datur ergo determinata species odij, vel amoris, idest, affectus, qui determinatè est amor Dei, & determinatè est odium peccati, non alius obiecti: nam species affectuum designari solent per nomen obiecti in obliquo positum. Nec illud odium est peccati vtrumque, sed peccati propter Deum summe dilectum, tamquam motivum detestandi peccatum sibi contrarium: vnde non potest præcindi à respectu, seu tendentiâ conversivâ in Deum (tantum abest, vt à tali tendentiâ distingueretur vltimus à parte rei): tum quia nullus affectus præcindi valet à suo motivo, alioqui posset concipi sine motivo, & obiecto formali, à quo sumit speciem: tum etiam quia odium ita præcisum, detestaretur peccatū propter se, vel saltem non propter Deum, ac proinde non foret odium verè contriti. Similiter amor non est Dei vtrumque, sed Dei tamquam motivi detestandi peccatum, atque adeo præcindi nequit à tendentiâ averivâ in peccatum. Actus igitur con-

tritionis est impræcindibiliter tendentia, seu terminatio conversiva in Deum, & averfiva in peccatum; quia convertitur ad Deum avertendo se à peccato, & avertitur à peccato convertendo se ad Deum: quemadmodum idem ipse motus, quo pergis à loco A ad locum B, est recessus ab A, & accessus ad B. Hinc, si de hisce determinatis odio & amore loquamur, falsum est, quidquam à parte rei verificari de odio, quod non eodem sensu verificetur de amore, & vice versâ: ut iam ostendo.

5 In formâ *neg. Min.* Ad *prob. neg. Mai.*: in cuius probatione iterum *neg. Mai.*, si loquatur, ut debet, non de quovis odio, sed de odio contriti; hoc enim, cum terminetur ad Deum tamquam ad motivum detestandi peccatum bonitati lux contrarium, potius Deum denominat amatum. Nec obstant subiunctæ probationes. Ad 1. *dist. Mai.*: tribuit ipsi propriam denominationem, cuius est capax subiectum in ordine ad talem formam, *conc.*; cuius non est in hoc ordine capax, *neg. Mai.* Tum *dist. Min.*: Deus est capax denominationis odio habiti, ab odio sui, sive in ordine ad formam, quæ sit odium Dei, *conc.*; ab odio peccati propter Deum, sive in ordine ad talem speciem odij, *neg. Min.* & *Conseq.* Deus non est capax denominationis odio habiti à quovis odio, sed ab eo, quod oriatur à cognitione Dei ut odibilis: at odium in contritione repertum, oritur potius à cognitione Dei ut summè amabilis, cum ex hoc motivo dereffetur peccatum. Quare simul impræcindibiliter est amor Dei, & terminatur ad Deum, ipsique tribuit propriam denominationem: sed qualem? denominationem amati, quæ etiam est propria illius odij, & cuius

folius capax est Deus in ordine ad talem formam. Denominationem autem odio habiti non tribuit Deo, sed peccato, quod similiter non est capax alius denominationis à tali formâ recipiendæ.

6 Ad 2. *dist. Antec.*: quia terminatur ad Deum utrumque, *neg.*; quia terminatur ad Deum ut summè bonum & amabilem, *conc. Antec.* Tum *dist. Conseq.*: si etiam odium terminatur ad Deum eodem sensu, quo amor, *neg.*; si contrario sensu, *conc. Conseq.* Iam diximus, odium contriti terminari ad Deum præcognitum ut summè bonum & amabilem, ac proinde simul esse amorem Dei, & ipsi tribuere denominationem, quam tribuit amor. Ad 3. In primis, si productio, & vnio non sint purè tales, sed secum identificent alia prædicata, vel sint æquivalenter duplex forma, falsum est Antecedens: sic enimeductio formæ materialis, quæ in sententiâ probabili simul est productio formæ, & illius vnio cum materiâ, quamvis ad materiam verè terminetur, non illam denominat productam, sed vnitam. Unde, licet odium, quod sit purè odium, quemlibet suum terminum denominet odio habitum; secus dicendum de odio, quod simul est amor per identitatem, ut in casu nostro.

7 Deinde, licet vnio, productio, & cognitio necessariò tribuant proprio termino suam denominationem quasi in genere; si tamen plures terminos habeant, non debent singulis tribuere omnes denominationes speciales, quas continent. Sic vnio materiæ cum formâ, licet vtramque denominet vnitam, in particulari tamen formam denominat informantè, materiam informatam, non

non è converso. Sic productio denominat effectum productum, & causam producentem, non vice versâ. Sic cognitio Fidei, mysterium denominat creditum propter aliud, revelationem verò cognitam propter se; vel quod eodem redit, revelationem denominat obiectum formale in actu secundo, mysterium autem obiectum materiale. Idem contingit passim actibus Voluntatis: nam v. g. amor medicinx vnice propter vitam, alteram denominat amatam propter aliud, alteram propter se, alteram ut purum medium, alteram ut finem; quin possint denominationes huiusmodi commutari. Pariter ergo actus contritionis, denominat quidem vtrumque terminum, peccatum, & Deum, affectivè affectum; at in particulari Deum denominat amatum, & peccatum odio habitum; quin denominationes permutare liceat.

8 Paritas caloris & albedinis nulla est: quia formæ physica absolute, cum non sint æquivalenter plures, nec simul respiciant plura subiecta, si semel vniuntur alicui subiecto, ipsi tribuunt vnicum effectum formalem, quem continent. At formæ intentionales (imò & modales physica, ut nuper vidimus), cum sæpe respiciant diversos terminos, diversæque denominationes contineant, non debent singulis subiectis tribuere quascumque continent, sed pro variâ ipsorum indole vnicuique suam; ut satis liquet ex dictis. Nec te moveat, quòd aliqua forma, realiter vnica, dicatur virtualiter, aut æquivalenter duplex, aut multiplex: hinc enim inferitur quidem distinctio virtualis in *essendo* (de quâ n. r. cap. sup.), non tamen ea, quam modò rejicimus, nempe capacitas ad contradictoria. Nec item moveat, quòd ex

multis denominationibus in eadem formâ contentis vniam, & non aliam, præstari dicamus certo alicui subiecto: non enim inde sequitur, denominationibus realiter indistinctis convenire contradictoria, videlicet præstari & non præstari relatu ad idem subiectum; quia non in solâ formâ consistit denominatio, sed in formâ simul cum subiecto capaci. Quare, si subiecta sunt distincta realiter, denominationes etiam realiter distinguantur, saltem in adæquatione.

9 Ad 4. *neg. Conseq.* Nam Voluntas idèò vtramque subit denominationem, quia & capax est vtriusque ab vnica formâ recipiendæ respectu diversorum; & aliunde contritionis actus non respicit diversas Voluntates, tamquam subiecta receptiva. At respicit diversos terminos (nempe Deum, & peccatum), quorum quilibet est incapax vtriusque denominationis, amati, & odio habiti, ab actu contritionis ut à formâ.

10 Sed contrà datam solutionem *reptic.* 1.: si odium contriti terminatur ad Deum, sequitur, Deum esse capacem denominationis odio habiti ab hac formâ; alioquin posset aliqua forma connaturaliter vniri subiecto incapaci formalis effectus eiusdem formæ. *Resp.* Forma, quam non est æquivalenter duplex, nec nisi vnicum formalem effectum continet, non potest connaturaliter vniri subiecto incapaci illius vnici formalis effectus. At, si forma plures contineat effectus formales, poterit connaturaliter vniri subiecto capaci vnus tantum denominationis, & non alterius: cuius doctrinæ exemplam dedimus. Unde contritio, cum sit æquivalenter duplex actus, amoris, & odij, poterit terminari ad Deum,

Deum, capacem solius denominationis amari; quamvis non ita possit, si foret purum odium peccati.

11 *Repl. 2.* : quia amor non distinguitur virtualiter à prosecutione obiecti, repugnat amor alicuius rei, quin sit prosecutio eiusdem : ergo, si amor contriti non distinguitur virtualiter ab odio, nequit esse amor Dei, quin sit etiam odium Dei. *Dist. Antec.* : idèd præcisè, quia amor non distinguitur virtualiter à prosecutione, *neg.* ; idèd, & quia his terminis, *amor*, *prosecutio*, significatur ordo ad idem obiectum, nec innuitur æquivalentia in essendo ad duplicem actum, *conc. Antec.*, & *neg. Conseq.* Cum hi termini, *amor*, & *prosecutio*, ut etiam hi, *odium*, & *aversio*, non indicent æquivalentiam ad plures actus, nec respectum ad terminos diversos, sed sint convertibiles etiam in communi, sive in genere, ita ut alter sit explicatio alterius; mirum non est, quòd amor unius obiecti semper sit prosecutio eiusdem. At omnia per oppositum accidunt his terminis, *amor* & *odium*, ad contritionis actum applicatis. Quare poterit sano sensu amor esse Dei, odium verò non esse Dei, sed peccati.

12 *Repl. 3.* : ergo amor est Dei, & odium non est Dei : sed esse Dei, & non esse Dei, sunt contradictoria, sicut pallium esse Petri, & non esse Petri : non igitur contradictoria vitantur. *Dist. 1. Conseq.* quoad secundam partem : & odium non est Dei, in eo sensu, in quo amor est Dei, *neg.* ; nam, sicut amor est Dei amor, ita odium est Dei amor : in diverso sensu, *conc. Conseq.* Tum, *dist. Min. subsumpt.* : esse Dei, & non esse Dei, in eodem sensu, & *conc.* ; in diverso sensu, *neg. Min.* &

Conseq. Hæc assertio, *Odium contriti non est Dei*, vera non est, nisi dum significat, odium illud non esse odium Dei, proindeque dum solum negat identitatem illius odij cum alio actu, qui sit odium Dei. Hæc verò, *Amor contriti est Dei*, tunc vera est, cum significat, amorem illum esse amorem Dei ; proindeque nihil affirmat, quod altera præcedens negat. Non ergo altera alteri contradicit : nam esse amorem Dei, & non esse odium Dei, non sunt contradictoria, sed utrumque verè affirmatur de amore contriti, & utrumque pariter de odio contriti.

13 *Repl. 4.* : hæc propositiones, *Contritio est amor Dei*, *Contritio est odium Dei*, solum differunt penès voces *amor* & *odium* ; sed voces istæ per nos idem significant sine vllâ distinctione à parte rei : ergo, si prior propositio vera est, debet etiam vera esse posterior. *Dist. Min.* : illæ voces idem significant, quando alteri apponitur obliquum *Dei*, alteri obliquum *peccati propter Deum*, *conc.* ; quando utrique apponitur obliquum *Dei*, *neg. Min.* & *Conseq.* Iam supra monuimus, species affectuum, ut etiam cognitionum, communiter in voce distingui per obliquum. Unde vox hæc, *Odium Dei*, significat speciem odij longè diversam ab eâ, quam denotat vox, *odium peccati propter Deum* ; & hæc secunda species odij sola est, quæ in contritione reperitur identificata cum amore. Quare, cum hanc minimè significet posterior propositio, non habet idem obiectum, quod prior, nec veritatem prioris participat.

14 *Repl. 5.* : si odium contriti ad nullum terminaretur obiectum, nullum denominaret odio habitum ; ergo, si ad aliquod obiectum (nempe

pe Deum) terminatur, illud odio habitum denominat. Pater Consequentia : quia, ubi negatio est causa negationis, affirmatio est causa affirmationis, ut est in proverbio. *Neg. Conseq.* Ad prob. : proverbium illud verum est, quando negatio est causa unica, vel adæquata negationis ; secus verò, quando est causa, sufficiens quidem, sed non unica, nec adæquata. Sic evenit in præsentiarum. Si odium non terminaretur ad Deum, hæc foret quidem causa sufficiens, ut Deum non denominaret odio habitum ; sed non est causa unica : nam, etiamsi terminetur, dari potest alia causa, cur non ita denominet, nempe quia simul est amor Dei, moveaturque ex cognitione illius ut sumè boni, & alium simul habet terminum, cui tribuat denominationem odio habiti, scilicet peccatum. Illa porrò arguendi formula inepta est, ut patet his exemplis : *Si Petrus non existeret, non esset Rex ; ergo, si existit, est Rex ; Si res A non est animal, non est homo ; ergo, si est animal, est homo* ; supponitur enim, ex opposito conditionis benè colligi oppositum conditionati ; quod nemo Summulista non improbet.

15 Solutâ hac obiectione satis implexâ terminis, reliquæ facile corruunt. *Obij. 2.* : eadem cognitio potest esse clara & intensa respectu Dei, & simul obscura & remissa respectu creaturæ, vel è converso : ergo potest admitti prædicata intrinseca ex se contradictoria. Pater Consequentia : nam, cum obscuritas sit carentia claritatis, & remissio carentia intensiois, contradictoriè opponuntur obscuritas & claritas, atque etiam remissio, & intensio. Obiectio probat, realiter identificari posse rem & eius carentiam, v. g. lucem & tene-

bras, vitam & mortem ; quo nihil absurdius : probat etiam distinctionem pluiquam virtualement ; nam ea contradictoria in sensu reali absoluto procedunt. Quare *concess. Antec.*, *neg. Conseq.* Ad prob. : obscuritas ut sic, est carentia claritatis ut sic, at obscuritas cognitionis respectu unius obiecti, est quidem carentia claritatis respectu eiusdem obiecti, sed non est carentia claritatis respectu obiecti cuiuslibet, nec cum eâ pugnat. Si ergo obscuritas est respectu Dei, & claritas respectu creaturæ, vel è converso, nulla est contradictio ; non enim identificatur ista claritas cum carentiâ sui, sed cum carentiâ alius claritatis omninò distinctæ, quæ in tali cognitione non est. Idem de remissione & intensioe dicito. Adde manifestam instantiam : nam claritas respectu Dei solius, prout indistincta virtualiter à semetipsâ, certè non est claritas respectu creaturæ : ergo simul est claritas, & non est claritas : ergo sine virtuali distinctione sulcipit contradictoria.

16 *Obij. 3.* : videmus, & intuitivè cognoscimus albedinem, & non videmus, nec intuitivè cognoscimus dependentiam albedinis à Deo, quæ realiter cum albedine identificatur : iam ergo prædicatis realiter indistinctis contradictoria conveniunt. Constat Antecedens : quia alioqui videremus Deum ipsum, siquidem essentialis dependentia ab aliquo termino, nequit videri, vel intuitivè cognosci sine termino. Insto : contradictoria ista verificantur in sensu reali absoluto : ergo probant distinctionem realem. Insto iterum : albedo, prout virtualiter distincta à tali dependentia, cum eâ connectitur essentialiter ; exigit enim realiter identificari cum tali dependen-

dentia, quod genus exigentia summam connexionem importat: ergo, dum videmus albedinem, videmus connexionem cum dependentia à Deo: ergo, siquid probat obiectio, videmus dependentiam ipsam, quæ est terminus illius connexionis, ac proinde Deum etiam videbimus.

17 Præterea, *dist. Antec.*: & non videmus dependentiam &c., eo sensu, & modo, quo non videmus albedinem, *conc.*; eo sensu, & modo, quo videmus albedinem, *neg. Antec.*, & *Conseq.* Tam albedo, quam eius dependentia à Deo, videtur in vno sensu, & non videtur in alio. Utraque videtur sub hac expressione *albedo*, & utraque non videtur sub hac aliâ expressione *dependentia à Deo*: vel, quod in idem recidit, utraque videtur visione sufficiente, ut Intellectus eliciat hanc cognitionem intuitivam, *Hoc obiectum est albedo*, per quæ actum intuitivè cognoscitur quicquid realiter est idem cum albedine; & utraque non videtur visione sufficiente, ut Intellectus habeat hanc cognitionem intuitivam, *Hoc obiectum dependet à Deo*; hæc enim representatio, licet eliciatur ab Intellectu, nequit esse intuitiva ex merito visionis ocularis, sed erit abstractiva, & per discursum habita. Ratio est: quia expressè comparat albedinem cum Deo; & cognitio comparativa, ut intuitiva sit, oriri debet ab specie propria utriusque extremi comparisonis, ut ex Animalicâ supponat talem autem speciem respectu Dei, nec Visus habet, nec Intellectui suggerit, aut suggerere potest. Quicquid igitur verificatur de albedine, verificatur pariter de ipsius dependentia à Deo & vice versa; siquidem utraque per certos actus videtur, & intuitivè cognoscitur; & utraque per alios

actus nec intuitivè cognoscitur, nec videtur.

18 Nec inde sequitur, videri Deum: nam terminus connexionis aut dependentiæ solum cognosci debet, quando dependentia cognoscitur, cognitione, vel expressione comparativâ, seu relativâ, qualis est illa, *dependentia à Deo*: non ita verò, quando connexio, vel dependentia cognoscitur expressione absolutâ, cuiusmodi est conceptus *albedo*, & visio materialis, à quâ excitatur. Ubi nota: cum passim dicimus, non videri à nobis dependentiam *ut talem*, vel non videri *explicitè*, sensus est, quod non elicimus visionem respondentem his vocibus, *dependentia à Deo*, vel quæ talem expressionem immediatè excitet in mente. De cætero, si sermo sit de tali dependentiâ specificativè sumptâ, & ut est à parte rei, tam explicitè videtur, tamque intuitivè cognoscitur, quam albedo, à quâ nullatenus in eo statu distinguitur: sed videtur, & cognoscitur expressione absolutâ, quæ non contineat comparationem cum termino excedente totam spheram visivæ potentia.

19 *Obijc. 4.*: in Angelo substantia & perfectio virtualiter distinguuntur: nam Angelus in perfectione excedit hominem, quem non excedit in substantiâ: ut enim dici solet, Substantia non recipit magis & minus. *Resp.* Angelus in sensu reali excedit hominem in substantiâ: est enim substantia melior, & perfectior. Dicitur autem Substantia non recipere magis & minus; vel quia ratio substantiæ *ut sic* æquè verificatur de substantiis inæqualiter perfectis; vel potius quia Substantia non intenditur & remittitur in eodem subiecto gradatim, sicut Qualitas. Sed ali-

aliter obiectio instauratur, videlicet: similitudo duorum Angelorum inter se, realiter cum eorum entitativâ perfectione identificatur: & tamen similitudini & perfectioni conveniunt contradictoria. Probatur: similitudo duorum Angelorum (ponimus, eos esse eiusdem speciei) est id, in quo duo Angeli non excedunt duos homines; tam enim sunt inter se similes duo homines, quam duo Angeli: perfectio autem entitativa est id, in quo duo Angeli proculdubio excedunt duos homines. At esse id, in quo duo Angeli non excedunt, & in quo excedunt duos homines, sunt contradictoria: ergo &c.

20 *Resp.* Nulla in his contradictio: quia excessus, & non excessus, prout hic accipiuntur, diverso sensu procedunt. Illa similitudo Angelica eatenus dicitur non excedere humanam, quatenus non plures fundat conceptus univocos; nam per ordinem ad hoc genus conceptuum similitudo vocatur maior, aut minor, iuxta dicta cap. 3, à num. 11. Non, inquam, plures fundat: quia sicut duo Angeli univocari, vel confundi possunt usque ad conceptum speciei atomæ inclusivè, quin discerni valeant nisi per conceptus purè individuales; ita se habent duo homines in ordine ad conceptus ipsi respondentes. Perfectio autem Angelica eatenus humanam excedit, quatenus est obiectum excellentius. At quamam, rogo, est contradictio in eo, quod duo Angeli totidem sibi fundent conceptus univocos, quot sibi fundant duo homines; suis tamen conceptibus offerant obiectum excellentius? Hoc in summâ est, eos conceptus non esse plures, esse tamen melioris obiecti. De cætero, excessus, aut non excessus, qui conve-

nit perfectioni, eodem sensu convenit similitudini, & è converso: nam utraque excedit excessu significante, Angelos esse melius obiectum; & utraque non excedit excessu significante, Angelos fundare plures conceptus univocos.

21 *Obijc. 5.*: Voluntas & Intellectus, licet realiter identificentur, verificat prædicata contradictoria: nam Voluntas amat, & non intelligit, Intellectus intelligit, & non amat: item Voluntas est libera, Intellectus non est liber. *Confirm.*: Intellectus magis identificatur secum ipso, quam cum Voluntate; est enim præcindibilis à Voluntate, & impræcindibilis à semetipso: sed secum ipso identificatur & realiter, & virtualiter: ergo cum Voluntate non identificatur saltem virtualiter. *Resp.* Si Voluntas & Intellectus realiter identificentur, locutiones illæ veræ sunt in sensu tantum formali supponente præcisionem, & distinctionem rationis inter Voluntatem & Intellectum: nam in sensu reali, tam Intellectus, quam Voluntas, amat, & intelligit. Cum autem dicitur, quod Voluntas est libera, & Intellectus non est liber, si loquamur in statu reali, sensus est, quod tota entitas animæ libera est in ordine ad actus de lineâ affectiva, & tota etiam libera non est in ordine ad actus de lineâ representativâ. Ad *confirm. neg. Mai.* sistendo in statu reali: nam realis identitas non admittit magis & minus. Quod Intellectus sit præcindibilis à Voluntate, non à semetipso, probat distinctionem virtuales extrinsecam, id est, distinctionem rationis fundamentalem, quam minimè negamus. Nec tamen concedimus, quod à parte rei detur in vno prædicato præcindibilitas, quæ non de-

tur in alio realiter eodem. Sed de hoc sermo erit inferius, vbi de praxione formali.

22 *Objc. 6.*: in materiâ primâ realiter identificantur exigentia & capacitas obedientialis ad formas: & tamen prædicata contradictoria suscipiunt; nam capacitas est ad plures formas, exigentia non est ad plures, sed ad vnam tantum. *Resp.* Quidquid de capacitate verè affirmatur, aut negatur, eodem sensu verificatur de exigentiâ. De capacitate verè dicitur, *est capacitas ad plures formas, non est exigentia ad plures*; & hoc ipsum verificatur de exigentiâ sub iisdem terminis; est enim ea exigentia, de quâ loquimur, capacitas ad plures formas, & non est exigentia ad plures. Similiter hoc prædicatum, *est exigentia unius tantum forme*, tam verificatur de capacitate, quàm de exigentiâ materiæ. Fallacia obiectionis in eo est, quod sumat hos terminos, *est ad plures, non est ad plures*, quin exprimat prædicatum in recto, quod ibi subauditur. Si enim exprimat, nulla est difficultas: negabimus quippe verificari de materiâ primâ, quod *est capacitas ad plures formas*; & non est *capacitas ad plures*, aut etiam, quod *est exigentia ad plures*, & non est *exigentia ad plures*. Solum ergo verificatur, quod *est capacitas ad plures formas*, & non est *exigentia ad plures*; vbi non idem prædicatum negatur, & affirmatur: ille namque terminus, *exigentia ad plures formas*, significat speciem exigentiæ realiter distinctam ab omnibus prædicatis materiæ primæ.

COROLLARIUM.

24 Ad extremum advertere oportet, tam Scotistas, quàm Virtualistas, frequentiter ad mysterium Trinitatis Divinæ recurrere, tum vt

suas probent distinctiones, tum vt argumenta, quæ opponimus, inferant. Certum quippe est, Divinam Essentiam realiter identificari cum Relationibus, seu Personalitatibus; & nihilominus de Essentia & Relationibus verificari quædam prædicata in speciem contradictoria, v.g. *Essentia communicatur, Paternitas non communicatur; Filiatio producitur, Essentia non producitur*. Sed verò, vt iam supra notavimus, importanè hinc arguitur ad res creatas. Tum quia propter eiusmodi contradictoria mysterium Trinitatis censetur incognoscibile solo naturæ lumine, nec aliter creditur, nisi captivando Intellectum in obsequium Fidei. At, nec similem captivitatem exigunt Adversarij pro rebus creatis; nec, si exigent, Philosophos agerent.

25 Tum quia talia prædicata non verificantur in Trinitate sine distinctione reali in tertio; non enim posset Filiatio realiter produci, & Essentia realiter non produci, nisi Filiatio realiter distingueretur à Patre, à quo non distinguitur Essentia. At nullus Scotista, vel Virtualista in creatis admittit realem duorum distinctionem in tertio sine reali distinctione inter se. Tum quia ad verificanda contradictoria in sensu reali absoluto, non sufficit distinctio purè virtualis, nec formalis ex natura rei, vt fatetur P. Lynce, videturque evidens. Illa autem prædicata Divinæ Triados realiter absolute verificantur. Tum quia recursum isto defendere quis posset, in homine v.g. rationale produci, animal non produci, vel etiam rationale distingui realiter ab equo, animal non distingui realiter ab equo. Id autem cunctis Adversarijs foret absurdum.

26 Itaque distinctio virtualis (idem

(idem à fortiori dicitur de distinctione Scoticâ), vel omnino neganda est in Divinis, etiam inter Essentiam, & Relationes; vt re ipsâ negatur à pluribus Theologis, qui prædicatione in speciem oppositas à contradictione liberant per solam distinctionem realem in tertio, aliàs inadæquatam, sive mediatam; aut etiam per solam distinctionem rationis: vel non debet admitti pura, sed involvens in suo conceptu distinctionem realem in tertio; proindeque relegari debet ab alijs prædicatis Divinis præter ea, quæ propria sunt Trinitatis: vel denique, si admittitur, sive in mysterio Triados, sive in mysterio Libertatis Divinæ (inter alias perfectiones Dei absolutas facile negari potest, ac debet), sic restringenda est, vt non sit capacitas ad quolibet prædicata ex se contradictoria, sed ad ea tantum, quæ Fides docet, vel ex doctrinâ Fidei planè colliguntur; addendumque, talia prædicata non coherere nisi in subiecto illimitato, & infinite perfecto, nec nisi in eo sensu, quo tale subiectum superat humanum captum. Unde ea sola prædicata excipienda sunt à principio generali, *Impossibile est idem simul esse & non esse*, quatenus comprehendit propositiones de tertio adiacente, saltem adiectivo; nec aliter exceptio fundanda, quàm titulo infinitudinis prout humanum captum superantis.

C A P. VI.

Explicatur distinctio rationis, & opposita Unitas, vel Identitas.

Distinctio rationis, vt nunc accipitur, non est illa, cuius extrema sunt entia ratio-

nis ficta; hæc enim appellari potest distinctio realis, saltem negativa, quippe quæ datur citrà novam Intellectus operationem, semel positus, vel fictis extremis. Est igitur illa, quæ per rationem, idest, per actus Intellectus, fit inter extrema, seu prædicata, quæ licet realia sint, non sunt realiter distincta, v.g. inter rationale, & animal hominis, dum alterum quodammodò concipitur sine altero, vel vtrumque diversis conceptibus. Ut enim datur distinctio realis, quoties in statu reali existit vnum sine alio, vel est ab alio diversum à parte rei; sic per quamdam analogiam dicitur dari distinctio rationis, quoties in statu intentionali, sive in esse cogniti, vnum quodammodò existit sine alio, vel apparet ab alio diversum. V.g. per conceptum, *animal*, obiectum sensitivum quodammodò in mente existit sine rationali; quia potest commodè explicari tota illius conceptus energia, quin dicatur, obiectum esse rationale. Similiter per hos duos conceptus, *animal, rationale*, simul habitos, obiectum sensitivum & discursivum apparent diversa; quia tota vtriusvis conceptus energia diversimodè explicatur, videlicet per ordinem ad diversas operationes, sentiendi, & discurrendi, quin alteruter conceptus subiectum petat ab altero.

2. Duplex genus distinctionis huiusmodi circumfertur. Nam alia dicitur *distinctio rationis ratiocinantis*; alia, *distinctio rationis ratiocinatae*. Prima est, quæ nullum habet in re fundamentum, sed ab intellectu fit, vel per conceptus synonymos, vt *ensis, gladius*, vel per iterationem eiusdem, vt *homo, homo*: talis autem distinctio fit, vel supponitur, inter subiectum & prædicatum proposit-

tionis identicæ. Secunda est, quæ fundamentum habet in re, ex quo fundamento elici possint circa obiectum realiter idem plures conceptus inter se diversi, & inadæquati, idest, inadæquate claritatis, quorum singuli non exhauriant totam obiecti cognoscibilitatem, etiam quoad nos. V.g. homo naturaliter cognosci potest à nobis totâ claritate, quæ respondet his vocibus, *Animal rationale risibile admirativum &c.* Dum ergo solum cognoscitur claritate respondente voci *animal*, cognoscitur conceptu inadæquato, atque etiam diverso à conceptu respondente voci *rationale*, & sic de cæteris, cuius diversitatis fundamentum est realis diversitas operationum, sentiendi, discernendi, ridendi &c.

3 De solâ distinctione *rationis ratiocinate* modo loquemur; quia sola est propriè distinctio rationalis. Nam quæ *rationis ratiocinantis* dicitur, cum & locum habeat vobis, & nullam diversitatem etiam apparenter inducat in esse cogniti, ne in hoc quidem genere meretur nomen distinctionis. Addi solet distinctio *rationis*, quam vocant *penes implicitum & explicitum*; & quæ tunc datur, cum prædicatum aliquod in suo conceptu involvit aliud, quod tamen clarè non exprimitur. Sic in conceptu proprio *Substantie* involvitur *ens*, & in hoc conceptu *Divina voluntas* formaliter imbibitur Divinus Intellectus in sententiâ plurium asserentium, attributa & perfectiones Dei se se invicem formaliter includere. Nihil, aut parum distat distinctio, quæ datur inter Definitionem & Definitum: nam hi duo conceptus *homo* & *animal rationale*, quorum alter est definitio alterius, tantum differunt penes maiorem, & minorem

explicationem, non tamen penes medullam, ut ita dicam, cum alter sit explicatio medullæ in altero involutæ. Verùm utraque distinctio istiusmodi reduci debet ad distinctionem *rationis ratiocinantis*; vel certè inter distinctiones propriè dictas, etiam in lineâ rationis, computanda non est; nihil enim frequentius, quam identitatem formalem, sive rationis, asserere, vel supponere inter Definitionem, & Definitum.

4 Propria igitur distinctio rationis, quæ sola est *rationis ratiocinate*, dividitur in fundamentalem, & actualem, sive formalem. Fundamentalis, non tam est distinctio, quam fundamentum distinctionis, quod occasionem præbet Intellectui ad distinguendum. Actualis, sive formalis, est, quæ per actus Intellectus actualiter fit. Hæc, alia dicitur præcisiva, alia positiva. Præcisiva fit, cum Intellectus simplici conceptu inadæquato exprimat unum prædicatum, nihil interim cogitans de alijs eiusdem obiecti prædicatis quæ talibus; ut cum attingit hominem præcisè per conceptum *animalis*; tunc enim manet animal præcisivè distinctum à rationali. Hæc etiam vocari solet distinctio *rationis inadæquata*, vel aptius distinctio *incompleta*, quia non ponit in mente nisi unum extremum distinctionis, & expectat consortium aliud, vel aliorum conceptuum, ut compleatur prædicatorum dualitas, vel pluralitas. Positiva, quæ etiam *adæquata*, vel potius *completa* dicitur, tum fit, cum duo, vel plura prædicata eiusdem rei simul apparent unumquodque proprio conceptu, ut cum Intellectus hos duos conceptus, *animal*, *rationale*, simul habet: tunc enim positivè, & completè po-

nitur in mente dualitas quædam extremorum.

5 Addunt aliqui distinctionem rationis negativam, quam fieri doceat per iudicium negans identitatem extremorum, v.g. *Animal non est rationale*. Sed audiendi non sunt: quia, si tale iudicium negat solam identitatem rationis, non facit, sed factam supponit distinctionem rationis, eamque reflexè cognoscit; quemadmodum hic actus, *Homo realiter non est equus*, non facit, sed supponit distinctionem realem. Si verò iudicium illud negat identitatem realem, non est ea distinctio rationis, quam nunc exponimus: hæc enim, ut communiter in Scholis accipitur, non contraponitur identitati reali, sed formali, nec identitatem realem in mente destruit, sed eam purè omittit ex parte modi. Fit quidem in eo iudicio distinctio rationis per expressiones *animal*, & *rationale*, secundum se spectatas: at non fit per illud verbum *non est*: quemadmodum è contrario per iudicium affirmativum, *Animal realiter est rationale*, non fit propria rationis identitas. Sicut enim mentalis expressio hominis, non dicitur homo rationis; ita mentalis expressio identitatis realis, non dicitur identitas rationis.

6 Verius addi potest, utramque distinctionem, num. 4. expositam, diverso sensu vocari & esse præcisivam, & positivam: præcisivam; quia utraque fit per conceptus purè præcedentes ab identitate reali extremorum: positivam; quia utraque positivè excludit identitatem formalem unius extremi cum altero; quamvis distinctio incompleta, quia unum duntaxat in mente ponit

extremum, illudque separat ab altero ut possibili, vocari etiam possit, & soleat distinctio rationis *negativa*, vel, si mavis, *mixta*, sicut realis distinctio rei actu existentis à re purè possibili.

7 Sed, quoniam diximus, distinctionem rationis fieri per conceptus inter se diversos, quaritur, quanta esse debeat diversitas conceptuum? Resp. Distinctio rationis requirit conceptus ita dissimiles ut reddant prædicata diversimodè definibilia, nec alter per alterum, nec per eius explicationem definiatur. Ita RR. nostri communiter. Probat. 1: quia idem sonat *formalis ratio* alicuius obiecti, ac *definitio* eiusdem, ut ex A. Aristotele docet D. Thomas mille locis (a): ergo illa prædicata propriè distinguuntur *ratione formali*, quæ differunt *definitione*: ergo conceptus, qui reddunt prædicata diversimodè definibilia, propriam efficiunt distinctionem rationis. 2. probatur inductione per omnia, quæ dicuntur habere, vel non habere distinctionem rationis. Nam idèdè vera distinctio non adest inter Definitionem, & Definitum, quia ex his conceptibus, *Homo*, *Animal rationale*, alter est definitio alterius: idèdè nec fit per conceptus synonymos, quia utriusque respondet eadè definitio: idèdè verè fit per conceptus, *animal*, *rationale*, quia diversis definitionibus explicantur, his nimirum, *Principium sentiendi*, *Principium discurrendi*. Idem patet in cæteris. Accedit, quòd pro eodem accipitur, aliquid esse *de ratione* alterius, ac poni in *definitione* illius (b): ergo idem erit, aliquid esse *extra rationem* alterius, proindeque ratione distingui, ac non poni in definitione ipsius.

Sed

(a) V.g. q. 2. de Verit. ar. 1. ad 11. — 1. p. q. 13. ar. 6. — 5. Metaph. Lect. 7. lit. f.

(b) Vid. D. Thom. 3. de anim. Lect. 12. lit. g. —

8 Sed notandum ex D. Thoma in 1. dist. 2. q. 1. art. 1. corp. quod, licet ratio formalis in his, quæ habent definitionem, sit ipsa rei definitio, quædam tamen prædicata rationem habent, quamvis strictè definiti non possint, ut sunt suprema genera, ultimæ differentie, & attributa Divina, in quibus non inveniuntur genus & differentia, prout ad strictam definitionem necesse est. In his ergo ratio sumitur pro definitione latè sumpta, idest, pro explicatione, quæ detegitur aliquomodo vis, & energia talium prædicatorum, prout substantium vulgari cuiusque nomini, vel visitato conceptui. Quare, idè Sapientia & Bonitas ratione distinguuntur in Deo, quia tota proprietates, vis, aut energia huius conceptus, *Sapientia*, explicari potest sine conceptu *Bonitas*, vel alio, qui sit explicatio eius; & pariter è contrario. Non tamen obstat distinctioni rationis, quod in definitione vnius prædicati fiat mentio alterius in obliquo, seu per modum connotati, ut cum *Petritas* definitur *ultima differentia contractiva hominis ad individuum*. vbi fit quidem mentio *hominis*, sed in obliquo, & tamquam termini connotati, eo ferè modo, quo Deus ponitur in definitione creaturæ ut talis, & obiectum in definitione scientiæ, vel artis. Stat ergo distinctio rationis, dum modò vnus conceptus, nec per se, nec per explicationem sui, ingrediatur definitionem alterius in recto.

9 Proposita explicatio distinctionis rationis vector, & expeditior est, quàm quæ ab alijs traditur, nempe ut tunc fiat distinctio rationis ex duobus conceptibus, quando Intellectus terminorum conicit, quantumque reflectatur supra vnum conceptum, aut illum agente excu-

(C) In Logic. Mai. disp. 1. cap. 5.

tiat, non potest incidere in alterum, nec dicere vtriusque obiectum esse idem: v. g., quia Intellectus ex vni huius conceptus *animal*, quantumcumque reflectatur, nequit incidere in conceptum *rationalis*; nec dicere, illud obiectum esse *rationalis*; ideo, inquit, ratione distinguitur *animal* à *rationali*. Quam explicationem tenet inter alios Pater Ulloa (C), loquens de distinctione rationis Logicæ, cum distinctionem rationis metaphysicam explicet per diuersas definibilitates. Obstat tamen 1.; quod *animal* ratione distinguitur à differentijs rationalis & irrationalis, etiam indeterminate sumptis; ut etiam homo à differentijs individualibus: nisi enim ab eis etiam sic acceptis præcinderetur, non foret propriè *Universale*, sed *individuum vagum*, aut *species vaga*: & tamen, qui terminorum conicit reflectatur supra conceptum *animal* (v. g. dum longe prospicit *animal* se movens), ita in inferet, obiectum esse *rationalis* vel *irrationalis*; ut etiam ex vi conceptus *homo* statim colliget identitatem obiecti cum *Petro*, vel *Paulo*, vel *Joanne* &c.

10 Obstat 2., quod inter *animal*, & *rationalis*, vel *hinnibile*, datur distinctio rationis mutua: & tamen, bene penetrato conceptu *hinnibile*, statim incidit in conceptum *animal*. Obstat 3., quod proprietates metaphysicæ sub proprijs nominibus colliguntur ex conceptu proprio differentie essentialis; quis enim rerum pertus, ex hoc conceptu, *Est rationalis*, faciliè colliget, *ergo est risibile*, *est admirandum* &c.: & tamen nemo negat distinctionem rationis inter hæc prædicata. Nec respondeas, illationes huiusmodi non esse formales, sed materiales. Nam etiam

materialis est hæc illatio, *Est homo, ergo est rationalis*, ut constat ex Summulis: & tamen per te distinctionem rationis excludit. Nec item dicas, prædictas illationes coherere cum distinctione rationis metaphysicæ, excludere tamen distinctionem Logicam. Nam quid precor in Scholæ communis, quam distinctionem rationis Logicam admittere inter *animal* ut sic, & differentias specificas, etiam vagè sumptas? aut inter *hinnibile*, & *animal*? aut inter differentiam essentialem, & proprietates metaphysicas? Itaque gratis adstruitur alia distinctio rationis pro Logicis, alia pro Metaphysicis: tum quia videtur id esse contra communem sensum, & vltim: tum quia magna est affinitas vtriusque Scientiæ iuxta omnes.

11 Sed obijcies: eadem est difficultas in nostrâ sententiâ; nam, si quis penetrat vim & eam giam cognitionis *rationalis*, cognoscere debet, obiectum illud esse *animal*, & esse *risibile*; iam ergo conceptus *animal*, aut *risibile*, debet ingredi perfectam explicationem conceptus *rationalis*. Nego assertum: & in probatione *diff. Antic.*: cognoscere debet purè argumentando, *conc.*; cognoscere debet definiendo, aut quasi definiendo; *neg. Antic.*, & *Conf. q.* *Rationalis* esse *animal*, tunc cognoscetur definiendo, quando non posset plenè explicari, vnde, vel quo titulo mereretur nomen *rationalis*, & verificaretur conceptum tali nomini respondentem, nisi diceretur esse *animal*. At non ita res accidit: nam ex eo præisè, quod cognoscatur esse principium discursus, habetur titulus, quo plenè mereretur nomen *rationalis*, & propriè verificat conceptum eo nomine designatum: adeò

ut possit Intellectus dicere, *hinnibile hoc obiectum nihil est, nisi merum principium discurrendi, non ideo quaquam immediate d. fieret de proprietate nominis, & verificatione conceptus*. Solum ergo ex vi conceptus *rationalis* purè argumentando cognoscatur, obiectum esse *animal*, & *risibile*; quia conceptus ille notitiam excitat aliunde præhabitam de eo, quod principium discurrendi non inuenitur in rebus nisi identificatum cum principio leatiendi, & risendi. Hoc ipsum alijs terminis dici solet, scilicet ex conceptu *rationalis* cognosci *animal*, non *formaliter*, sed *illicite*.

12 Iam, si quæras, quænam sit ratio, vel causa prædictæ dissimilitudinis conceptuum, qui, cum idem habeant obiectum reale, tamen diuersas important definibilitates, aut definitiones? *Resp.* In primis, ratio à posteriori est experientia: passim quippe experimur, ex duobus conceptibus eiusdem obiecti posse nos penetrare, & explicare totum quasi nucleum vnius abique recursu ad alium, nec ad eius explicationem: Deinde, ratio à priori intrinseca, nulla est, præter naturam, & indolem ipsorum conceptuum; quemadmodum non est ratio à priori, cur homo sit *rationalis*, potius quàm *hinnibilis*. Postremò, ratio à priori extrinseca, est fecunditas obiecti simul cum imperfectione mentis humanæ: Sicut enim causa physica realiter vnica, v. g. *Omnipotentia Dei*, producere potest diuersos effectus, quorum quisque imitetur, & quasi physice repræsentet perfectionem causæ, sed imperfectè, & diuersimodè; ita obiectum realiter vnicum potest Intellectui imprimere species ad varias cognitiones sui, quarum quælibet sit *intentionalis*

imitatio, & repræsentatio eiusdem obiecti, sed imperfecte, & diversimodè. Exemplum est in homine procul viso; qui primum speciem mittit ad conceptum *corpus*, quo non discernitur à trunco, vel lapide: deinde propius accedens, dum iam percipitur motus progressivus, causat conceptum *animal*, quo discernitur à trunco, sed non à bruto: tum propinquior factus, movet ad conceptum *bonus*; ac demum ad conceptum *Petrus*.

13 In hac obiectorum sæcunditate simul cum imperfectione intellectus consistit fundamentam distinctionis rationis: quod fundamentum Varij varijs explicant modis. Nam alij totum revocant ad imperfectionem intellectus humani, qui totam rerum perfectionem, cum nequeat vno intuitu percipere, sicut percipit Deus, aut Angelus, quasi per partes concipit. Hæc tamen non est causa vnica: tum quia sæpe intellectus concipere possit conceptum adæquatum, & ex imperio Voluntatis vtitur specie inæquata, & conceptum elicit præcisivum: tum etiam, quia intellectus non æquè distinctivus est circa quodvis obiectum: ergo quia attemperatur fundamento, quod ex parte obiecti reperitur. Alij pro fundamento assignant diversitatem effectuum, principiorum, seu connotatorum: quia enim homo v. g. potest concipi in ordine ad diversos effectus, v. g. ad discursum, & risum, idèò fundat distinctionem rationis inter prædicata *rationale*, & *risibile*. Hoc fundamentum est quidem frequentissimum, sed non vnicum. Tum quia inter colorem & differentiam albedinis datur distinctio rationis, quin vlla connotatorum diversitas appa-

reat. Tum etiam, quia in ipsismet connotatis distinctio rationis locum habet, quin pateat recursus ad alia connotata sine vitioso circulo, vel infinito processu.

14 Alij ex docto & acuto Recentiore nostro fundamentum distinctionis rationis dicunt semper esse distinctionem aliquam realem ex parte obiecti. Potest autem id fundamentum assignari triplex. Primum est distinctio realis inadæquata obiectorum, quæ directè attinguntur, quando scilicet vns conceptus attingit id ipsum, quod alias, & aliquid ultra. Sic ratione distinguuntur *color*, & *albedo* sub his conceptibus, quia primus attingit confusè species omnes colorum, secundas autem non nisi vnicam. Idem patet in conceptibus *animal*, & *rationale*. Secundum est distinctio realis, quæ datur, non quidem inter obiecta directè cognita, sed inter alia obiecta prius nota, quorum ad instar illa concipimus. Sic, vt ratione distinguantur in Deo Immensitas, & Æternitas, fundamentum præbet distinctio realis, quam novimus inter vocationem & durationem creatas, ad quarum similitudinem illa Dei attributa concipimus. Tertium est distinctio realis in effectibus, aut connotatis extrinsecis eiusdem rei. Ex quo fundamentum ratione distinguimus intellectum & voluntatem, rationale & risibile, & in qualibet cognitione vitalitatem, & repræsentationem, quia scilicet cognitio vt vitalis connotat potentiam, vt repræsentativa connotat obiectum.

15 Hæc satis appoatè cogitata sunt. Nihilominus dicere quis poterit, non hic assignari fundamentum distinctionis mutue inter *Petritatem*, & *rationem* hominis.

Nam,

Nam, siquod esset, maximè quod sumitur ex inadæquata distinctione reali obiectorum, quia scilicet conceptus homo ad plura extenditur, quam *Petritas*. Ast ex hoc fundamento solam arguitur distinctio rationis non mutua, vt patet in his conceptibus *Petritas*, *differentia individualis*, vel in his *Ens*, *Perseitas*, iuxta communem sententiam de transcendentia Entis. Præterea, color vt sic ratione distinguitur à suis omnibus differentijs, vt simul expressis hoc conceptu, *Omnis differentia coloris*: & tamen nulla hæc distinctio realis pro fundamento est, vt constabit examinanti.

16 Recurrunt alij ad eminentiam perfectionis, quæ reperitur in obiecto, v. g. in homine, qui, cum in se identificent perfectiones in rebus inferioribus dispersas, fundamentum præbet, vt quælibet seorsum concipiatur. Sed nec hoc fundamentum semper adest. Quam enim perfectionis eminentiam invenies in lapide, vel in modo vocationis? in quibus tamen prædicata ratione distincta cogitari possunt. Alij demum pro fundamento assignant realem similitudinem & dissimilitudinem vnius obiecti cum alijs, vnde occasionem accipit intellectus distinguendi id, in quo res est similis alijs, ab eo, in quo est dissimilis. Fateor, mixturam similitudinis cum dissimilitudine semper ex parte obiecti præsupponi ad distinctionem rationis, sive mutuam, sive non mutuam: non tamen præcognoscitur semper, vt experientia testatur. Quapropter dicendum est, fundamentum distinctionis rationis non semper esse vniuersali, sed pro varietate obiectorum variam existere, & ex fundamentis enumeratis à num. 13.

nunc vnum, nunc aliud adesse, fortassis etiam alia ab ijs diversa: quæ omnia generatim reduci possunt ad sæcunditatem obiecti, de qua n. 12.

17 Notandum hic contra PP. Peynado, & Ulloa, per actum intellectus realiter indivisibilem, v. g. per hanc apprehensionem *Animal & rationale*, quæ supponatur realiter indivisibilis, non posse fieri actualem distinctionem rationis positivam, sive completam. Ita P. Quiros disp. 16. num. 14. post Doct. Eximium, qui disp. 7. Metaph. Sect. 1. num. 8. sic loquitur: *Distinctio rationis requirit distinctionem* (realem intelligit) *saltem in ipsi conceptibus, & in denominatione, quæ ab illis sumitur*. Ratio est: quia, posito illo actu indivisibili, nullo ex capite datur distinctio actualis inter animal & rationale: non in primis distinctio intrinseca obiecto, vt Adversarij fateantur: non deinde distinctio extrinseca in cognitione consistens; cum enim cognitio sit vnica, & non repræsentet vnum sine alio, sed indivisibiliter vtrumque, quomodo poterit denominare vnum ab alio distinctum?

18 Cerrè iuxta communem Auctorum sensum distinctio rationis non fit nisi per actum præcisivum vnius ab alio; quodsi præcisio sit reciproca hinc & inde, fit distinctio rationis mutua & completa. At ille actus nec præcindit animal à rationali, nec rationale ab animali, cum sit vtriusque expressio ex parte actus. Adde quod omnis distinctio in eâ lineâ, in quâ est distinctio, ponit vnum & aliud: at vi illius actus nulla est alietas, nulla dualitas, nec ex parte obiecti, nec ex parte actus. Accedit auctoritas D. Thomæ in 1. dist. 2. art. 3. C., vbi planè docet, attributa Divina non ali-

Q

ter

ter fieri ratione distincta, nisi per pluralitatem conceptionum Intellectus nostri: & in respons. ad 6. generaliter inquit: *Tunc aliquid est unum re, & ratione multiplex, quando una res respondet diversis conceptionibus, & nominibus.*

19 Nec obstat, quod per illum actum non appareat realis identitas animalis & rationalis: hoc enim haud sufficit, ut extrema appareant, vel fiant ratione plura: sicut è converso, quavis per talè actum nulla realis pluralitas, aut diversitas animalis & rationalis appareat, non idè iuxta Adversarios appareat, aut fiunt ratione unum. Datur ergo medium inter esse ratione plura, & esse ratione unum, cum hæc sint denominationes extrinsecæ, quæ requirunt conceptus specialis naturæ: datur, inquam, medium, quoties adest conceptus, qui nec exigit definitionem uniformem, ideoque non est rationis unitas, nec aliunde continet expressiones actu diversas, idèque nec est actualis distinctio rationis. Et talis est conceptus, quo de loquimur; & qui proinde solum esse distinctio rationis *æquivalenter*, quatenus æquivalet duabus apprehensionibus diversis, *animal, & rationale*. In summâ distinctio rationis duo requirit, & quod conceptus actualiter distinguantur, & quod sint definitivè diversi: quorum alterutro deficiente, deficit distinctio rationis.

20 Ex dictis facillè colliges, quid sit rationis identitas. Est etenim conceptus, sive unus, sive multiplex, quo constituitur obiectum uniformiter definibile, idèst, excludens diversitatem expressionum, quarum altera non explicetur per alteram, nec per eius explicationem. Quare prædicatum A esse idem ratione cum

prædicato B, est esse definibile per B, seu non posse explicari, quin dicitur esse B. Hæc identitas, apud Auctores negantes distinctionem Scoticam, & virtuales intrinsecam, vocatur *Identitas formalis*; sicut etiam distinctio rationis appellatur *distinctio formalis*: unde passim pro eodem accipitur *distingui formaliter*, ac *distingui ratione*, & esse idem *formaliter*, ac esse idem *ratione*. Sufficit autem ad identitatem formalem definibilitas mediata, ita ut, si A definiatur per B, & B per C, & hoc per D, formaliter identificetur A, non solum cum B, sed etiam cum C, & D. Idcirco formaliter imbibit homo prædicata omnia superiora. Tam identitas, quam distinctio formalis, potest esse vel mutua, vel non mutua: nam homo v. g. secum formaliter identificat animal, quod tamen ut sic conceptum, non est idem formaliter cum homine. Sed hoc indiget explicatione, quæ postea dabitur commodiùs.

21 Unitas formalis, sive rationis, sæpe recurrit cum identitate formali nunc explicatâ. Sæpe etiam accipitur pro conceptu ita attingente obiecta realiter plura, ut præscindat à pluralitate, & omnia constituat uniformiter definibilia. Sic conceptus *homo* est unitas formalis omnium individuorum naturæ humanæ in ratione hominis, & conceptus *animal* est unitas formalis brutorum & hominis in ratione animalis. Huic unitati contraponitur pluralitas rationis signata, idèst, repræsentatio pluralitatis realis ut talis. Denique notandum pro usu nominum, quod identitas, & distinctio rationis communiter non tribuuntur, nisi extremis, quæ supponuntur identificata realiter: quamvis enim homo & equus

equus in esse talium dici possent ratione distingui, quia alia est ratio & definitio hominis, alia equi; vltus tamen obtinuit, ut distinctio rationis negligatur, quando concurrat cum distinctione reali. At pluralitas rationis, sive intentionalis, dicitur, vel de extremis ratione distinctis, & tunc est pluralitas exercita, seu exercitè facta per rationem; vel de extremis, quæ cognoscuntur ut realiter plura, & tunc est pluralitas signata.

22 Placuit his immorari, quia recta, & perspicua idea distinctionis rationis ad innumeras in Philosophiâ & Theologiâ difficultates enodandas necessaria est. Idcirco magis adhuc explicabitur cap. 8. Supponimus autem, distinctionem rationis consistere in ipsis conceptibus, vel actibus Intellectus, atque ad eodè extrinsecam esse obiectis: quam suppositionem benè novimus displicere modernis Thomistis, qui putant distinctionem rationis esse fictam, & obiecto intrinsecam. Sed, præter dicta Tract. 1. disp. 2. cap. 4. & 5. istiusmodi fictio refutabitur occasione controversiæ proximè sequentis.

C A P. VII.

Utrum per obiectivam præcisionem, an per formalem dumtaxat, fieri possit distinctio rationis

§. I.

Utriusque partis explicatio, & Auctorum Sententiæ.

PRæcisionis nomen, à materiali scissione derivatum, tribuitur illis actibus Intellectus, qui ex prædicatis realiter identificatis unum sibi quo-

dammodò decerpunt, ac repræsentant, omisiis alijs. Quodsi præcisio propriè divisionem efficiat in obiecto, idèst, si cognitio præcisiva ita unum attingat prædicatum obiecti, ut cætera realiter identificata verè relinquat incognita, & intacta, vocatur *præcisio obiectiva*, sive *præcisio ex parte obiecti*. Si verò cognitio attingat reipsâ totam realitatem obiecti, cunctaque prædicata ab eo realiter indistincta, sed ad eodè tenui repræsentationis claritate, ut vi illius perinde appareat obiectum, ac si unicum prædicatum haberet, appellatur *præcisio formalis*, sive *præcisio ex parte actus*, vel *ex parte modi*. Exemp. gr. cognitio *animal* erit præcisio obiectiva, si per eam talis divisio fiat in entitate hominis, ut realitas animalis maneat intacta, cognita, repræsentata; & realitas rationalis verè maneat non intacta, non cognita, non repræsentata. Erit autem præcisio formalis, si totam hominis entitatem attingat, sed imperfectâ, & tenui claritate, perinde ac si homo foret dumtaxat animal, & nihil ultrâ.

2 Quoniam ergo distinctionem rationis per conceptus præcisivos fieri diximus, quærimus nunc, quâ præcisione fieri possit obiectivâ, an purè formali? Quæstio est hoc tempore celeberrima; nec alia maiore contentione, & subtilitate, nostrorum præsentim Recentiorum, disputatur in Logicâ, & Metaphysicâ. Inter Antiquiores non reperitur ex professo mota, eo (inquit Mastrius (a)), quia *piaculum fuisset tunc temporis præcisiones negare obiectivas*. Sed Recentiores Societatis Patres (pergit Mastrius), *semper aliquid novi afferre cupientes, quo doctrinam Scoticam, & Thomisticam impugnent, quæ semper Peripatetica fuit, ...*

minuissimum contra Scotum, & S. Thomam erigere, & propugnare: narrantur: unde in præfenti n. gant præcisiones omnes obiectivas, quibus innixa erat tota metaphysicæ doctrina Scoti, & D. Thomæ &c. Sed doctus hic Scotista nimis triticè, nimis censoriè loquitur; nimis etiam à veritate aberrat in præfentiarum. Tum quia præcisionem obiectivam esse contra mentem D. Thomæ; planè monstrabimus in hoc cap.: Tum quia, si doctrina Scotica, & Thomistica semper Peripatetica fuit, doctrina Peripatetica contradictionibus scatebit: nam quis nescit, doctrinæ Thomisticae contradicere passim Scoticam, præsertim metaphysicalem? Memento in specimen distinctionis formalis ex naturâ rei inter Gradus metaphysicos. Nec te moveat exprobratio novitatis, quæ facile dilui posset, & in exprobrantem retorqueri, si foret operæpretium.

3 Inter Modernos igitur Philosophos tuentur præcisionem obiectivam quotquot admittunt distinctionem Scoticam, aut Virtualementem intrinsecam; & merito quidem: vix enim est unde negetur obiectiva præcisio inter prædicata, quæ vel formaliter ex naturâ rei, vel virtualiter intrinsecè distinguantur. Ideò cum his nulla est contentio in præfenti; potiusque supponitur in hac controversiâ, neutram ex ijs distinctionibus cum identitate reali coherere. Ex alijs præcisionem obiectivam defendunt Recentiores Thomistæ, quibus adhæret Carolus Trinitarius, & Mastrius (b) etiam ubi non adest distinctio Scotica. Eandem præcisionem tuentur è nostris Coninc, Compton, Suar. Lusitanus, Izquierdo, R. P. Thirus, & alij, præsertim Recentiores in M. S., qui

(b) *Ibid. num. 298.*

magno acumine controversiam istam illustrarunt. Ex adverso præcisionem obiectivam impossibilem esse, atque adeò per solam formalem peragi distinctionem rationis, propugnat communior sententia nostrorum. Sic enim inter alios censent Hurtado, Arriaga, Oviedo, Alphonsus, Tellez, Quinos, Peinado, Ulloa, & passim Recentiores in M. S. Confeatiunt exteri complures, ut Aversa, Bona-spes, Calaguritanus, Servera. Hanc sententiam & nos amplectimur.

§. II.

Reijcitur obiectiva Præcisio.

4 Argumentum commune, & invictum contra præcisionem obiectivam, est huiusmodi. Subiecto, quod est vnum, & idem, convenire nequeunt prædicata strictè contradictoria; sed convenirent, posita præcisione obiectivâ: hæc igitur inter prædicata realiter identificata dari non potest. Maior conceditur ab Adversarijs, qui idcirco laborant, ut contradictionem prædicatorum varijs modis avertant. *Prob. Min.*: posita præcisione obiectivâ, animal hominis verè cognoscitur cognitione animal, & rationale verè non cognoscitur eadem cognitione; sed cognosci & non cognosci eadem cognitione, sunt prædicata strictè & ex terminis contradictoria, sicut produci & non produci eadem productione: ergo animali & rationali, quod est vnum & idem, prædicata contradictoria conveniunt.

5 Urgetur, & explicatur 1.: animal cognosci simul & non cognosci eadem cognitione, contradictio est manifesta, & omnino repug-

nans

nans iuxta omnes: sed hæc contradictio sequitur ex præcisione obiectivâ. Probatur: animal in primis cognoscitur, cognitione animal, ut dicitur; deinde idem animal simul non cognoscitur eâ cognitione: ergo &c. *Prob. Minor* syllogismo expositorio, cuius efficacia maximè patet, dum animal à longè visum, ex motu cognoscitur esse animal, quin dignoscatur ut rationale: *Hoc rationale non cognoscitur hac cognitione animal; sed hoc animal est hoc rationale; ergo hoc animal non cognoscitur hac cognitione animal.*

6 Urgetur 2.: rationale necessario cognoscitur, cognito animali, cui identificatur: si ergo simul non cognoscitur, ut vultis, iam ipsum rationale subit contradictoria; quod repugnat apud omnes. *Prob. Antec.*: quia rationale est illa ipsa realitas, quæ cognoscitur, & terminat cognitionem; est enim realitas animalis, & hæc est, quæ cognoscitur, & cognitionem terminat: ergo necessario cognoscitur & ipsum rationale, siquid valet hic in *Barbara* syllogismus: *Omne animal hominis cognoscitur cognitione A; sed omne rationale est animal hominis: ergo omne rationale cognoscitur cognitione A.* Accedit, quòd animal & rationale non sunt alia & alia pars hominis, sed indivisibiliter eadem entitas: ergo implicat hominem cognosci qua parte est animal, & non cognosci qua parte est rationalis; non aliter ac punctum indivisibile, quia partibus & lateribus caret, si semel tangitur, totum & undique tangitur necessariorio.

7 Urgetur 3.: implicat animal produci, vniiri, aut album esse, quin hæc omnia simul conveniant rationali: ergo & implicat ani-

mal cognosci, quin rationale cognoscatur. *Prob. Conseq.*, idèò verum est Antecedens, quia sequeretur alioquin, sociari simul in eodem subiecto verum aliquod esse cum sui non esse, seu cum carentiâ sui; quo violarentur prima principia, *Quodlibet est, vel non est, Impossibile est idem simul esse & non esse.* At idem animali cognito non cognoscatur eadem cognitione rationale, nempe coniungi simul esse cognitum cum sui non esse, seu cum carentiâ sui. Nec dicas, *produci & non produci*, esse contradictoria physica, & intrinseca, quæ proinde petunt distinctionem realem; scilicet autem contradictoria extrinseca, cuiusmodi sunt *cognosci & non cognosci.*

8 Nam contra est 1., quòd prædicatis extrinsecis tam repugnat simul esse & non esse in eodem subiecto, quàm intrinsecis: tum quia oppositio contradictoria ubique est maxima: tum quia dicta principia lumine naturæ nota nihil excipiunt: tum quia animal simul cognosci & non cognosci cognitione A, prorsus est impossibile iuxta Adversarios: tum quia simul esse & non esse visum, dextrum, sinistrum, comprehensivè cognitum, licet sint contradictoria extrinseca, omnino repugnant sine distinctione reali; ut etiam Adversarij non dubitant. Contra est 2., quòd ex contradictorijs extrinsecis à præcisivâ cognitione profectis, etiam intrinseca sequuntur: nam Intellectus, posita cognitione animal, simul erit cognoscens animal, & non cognoscens rationale, atque adeò simul cognoscens & non cognoscens obiectum realiter idem: *cognoscere autem, & non cognoscere*, tam sunt contradictoria physica, & in-

trina

trinfeca Intellectui, quam *produci & non produci*. Ipsa quoque cognitio simul erit & non erit intrinsecè representatio, tendentia, imago eiusdem obiecti.

9 Communis Recentiorum solutio distinguit duo prædicatorum genera: alia, quæ rebus conveniunt secundum esse physicum, sive in statu physico & reali, independentè ab operatione Intellectus, ut sunt prædicata *producti*, & *alibi*; & hæc affirmari simul & negari non possunt sine distinctione sibi proportionatâ, hoc est, physica, & reali: alia, quæ rebus conveniunt secundum esse cognitum, sive in statu intentionali, in quo subsunt actibus Intellectus; & hæc, saltem dum profiunt à cognitione inadæquata, & præcisivâ, v.g. prædicata *generis*, *speciei*, *abstracti*, *præcisivè cogniti*, &c., solam exigunt distinctionem rationis pro simultaneâ sui affirmatione & negatione. Cum enim sint contradictoria rationis, distinctionem in suâ lineâ postulant, non in lineâ reali. Hanc autem distinctionem rationis efficit exercitè conceptus ipse præcisivus, & inadæquatus. Hinc inferunt 1., prædicata *cogniti & non cogniti* cognitione *animal*, prout applicantur animali & rationali, non esse contradictoria: quia non verificantur de subiecto eodem in lineâ rationis; licet enim subiecta sint unum & idem realiter, sunt tamen duo formaliter, seu per rationem; quæ dualitas non præsupponitur in obiecto, sed exercitè fit à cognitione *animal* ex proprio modo tendendi inadæquato.

10 Inferunt 2., falsè dici absolute, quòd eadem entitas hominis cognoscitur simul & non cognoscitur, postquam cognitione *animal* negatio enim absolute dicta totum des-

truit, & indicat, nullam cognitionem, etiam inadæquatam, ad hominem terminari. Solum ergo verificatur, entitatem hominis cognosci *inadæquate*, & non cognosci *adæquate*; in quo nulla contradictio est. Inferunt 3., syllogismum expositivum num. 5. peccare fallaciâ accidentis, & malè concludere; quia ab statu reali arguit ad statum intentionalem, & ab identitate reali, quam in Minore affirmat, perperam saltat ad identitatem rationis in Conclusionem. Quare similis est syllogismo fallaci, quem exhibet D. Thomas (c), videlicet, *Cognosco Coriscum, sed Coriscus est veniens, ergo cognosco venientem*: aut etiam illi, qui suppositionem personalem mutet in simplicem, v.g. *Animal est genus, sed homo est animal, ergo homo est genus*. Hæc est summa doctrinæ Recentiorum; contra quam superius argumentum.

11 Instauratur 1.: idè implicatorium est, produci animal, & non produci rationale, quia denominatio *producti* cadit supra esse reale & physicum animalis, quod est ipsissimum esse rationalis; sed etiam denominatio *cogniti* cadit supra esse reale & physicum animalis: ergo implicat non cadere pariter supra rationale. *Prob. Min.*: denominatio *cogniti* cadit supra id, quod attingit cognitio *animal*; sed ea cognitio attingit esse reale & physicum animalis, ut est certum, non enim est cognitio reflexa, sed directa, nec secunda intentio formalis, sed prima: ergo &c. Dicis: illa cognitio attingit quidem esse physicum animalis, sed non totum. *Contrà*: idè productio nequit attingere animal, quin attingat totum, quia productio attingit physicum esse animalis, in quo non alia

pars est animal, alia rationale, cum totum sit indivisibiliter utrumque; sed etiam cognitio attingit physicum esse animalis, non enim aliud esse pro obiecto habet iuxta Recentiores, & iuxta veritatem: debet ergo totum etiam attingere.

12 Instauratur 2.: denominatio *cogniti* (loquimur semper de cognitione præcisivâ *animal*) non convenit animali prout ratione distincto à rationali: ergo vel convenit etiam rationali, vel sine vllâ distinctione verificantur contradictoria. *Prob. Antec.*: animal ut ratione distinctum à rationali, est animal ut cognitum, & ut iam involvens cognitionem præcisivam, nam distinctio rationis est ipsamet præcisiva cognitio, iuxta Recentiores Scholæ nostræ; sed denominatio *cogniti* non convenit animali ut iam cognito & involventi cognitionem ipsam directam, hæc enim non se denominat, nec se pro obiecto habet: ergo nec convenit animali ut per rationem distincto à rationali. Dices: ea denominatio convenit animali ut ratione distincto à rationali, tò ut reduplicante distinctionem, non per modum rei denominatæ, sed per modum status, in quo actualiter est animal, cum denominatur cognitum.

13 Esto: ergo, cum dicis, animal cognosci ut distinctum à rationali, non id intendis, ut tota denominatio *distincti* cognoscatur, & terminet cognitionem, sed tantum ut nudum animal dicatur cognosci tunc, cum actu distinguitur à rationali, sic tamen, ut distinctio ipsa ne partialiter quidem denominetur cognita: ergo solum & nudum esse animalis, ut realiter condistinguitur à distinctione ipsâ rationis, est

subiectum denominationis *cogniti*. Tum sic: ergo rationale est subiectum eiusdem denominationis, & cognitionem verè terminat. *Prob. Conseq.*: animal cognitionem terminat, & est subiectum denominationis, quatenus nullam dicit distinctionem à rationali; sed eadem munera, quæ gerit animal quatenus nullam dicens distinctionem à rationali, gerit etiam necessariò rationale, ut est evidens: ergo &c. *Prob. Mai.*: animal ea munera gerit quatenus realiter condistinguitur à distinctione rationis; sed quatenus à distinctione rationis condistinguitur, nullam dicit distinctionem à rationali, siquidem aliud genus distinctionis omninò respicit, ut supponimus: ergo &c.

14 Eadem formâ probare poteris, quòd denominationes *distincti per rationem, præcisi, inadæquate cogniti*, non minus conveniunt rationali ex parte obiecti, quam animali. Nam omnes conveniunt animali prout omnimodis indistincto à rationali, & prout nullam dicenti præcisionem, aut inadæquationem respectu rationalis: omnes quippe conveniunt animali quatenus realiter condistincto ab eâ cognitione, quæ est tota distinctio, præcisio, inadæquatio. *Confirm.*: distinctio, seu præcisio rationis, non immutat intrinsecè animal, dum illud transfert ad statum intentionalem, tota namque subiectivè residet in Intellectu: ergo animal, postquam translatum est ad statum intentionalem, tam intrinsecè manet rationale, quam erat antea: ergo etiam rationale transfertur ad eundem statum, atque adeò redditur cognitum. Probo hanc Conseq.: quia, licet status intentionalis sit extrinsecus animali, quòd tamen ad eum transfertur, est ipsum esse

esse intrinsecum animalis: si ergo hoc esse intrinsecum manet intrinsecè rationale intrà illum statum extrinsecum, quomodo rationale non erit in eodem statu?

15 Nec dicas cum RR. Thomistis, distinctionem rationis esse obiecto intrinsecam, quia est distinctio facta ab Intellectu ex parte obiecti; nec aliter Intellectus ratione distinguit animal à rationali, quàm apprehendendo animal vt intrinsecè à rationali distinctum. Nam contrà est 1., quòd, etiamsi daretur distinctio facta inter animal & rationale, non sufficeret ad verificandum, animal reverà cognosci, & rationale reverà non cognosci cognitione animal, prout volunt omnes Patroni præcisionis obiectivæ. Tum quia sunt hæc contradictoria vera & realia, quæ sine distinctione subiectorum verà & reali coherere non possunt. Tum quia vi istius distinctionis tantùm dici poterit, quod rationale *siste* non terminat cognitionem animal, secus autem quòd *verè* non terminat. *Contrà 2.*: cognitio præcisiva non fingit, nec rem concipit aliter ac est, vt sæpe docet D. Thomas (d), approbans tritum Scholarum proverbium, *Præscindendum, & Abstrahendum non est mendacium*. Unde ipsi Thomistæ communiter dicunt, entia rationis non fingi, nisi per cognitionem comparativam. Cognitio igitur obiectivè præscindens inducit prædicata contradictoria, priusquam ad sit distinctio.

16 *Contrà 3.*: quia distinctionem rationis, etiam positivam, sive completam, in ipsis mentis actibus consistere, palàm docet D. Thomas citandus §. sequenti. *Contrà 4.*: quia, si cognitio apprehendit animal intrinsecè distinctum à rationali, non

apprehendit animal verum & reale, sed chymericum; non aliter ac, si apprehenderet animal intrinsecè identificatum cum lapide, chymericum animal apprehenderet: tam enim repugnat animali verò, quod in homine existit, intrinsecè distingui à rationali, quàm intrinsecè identificari cum lapide. Profectò, animal hominis apprehendi sic distinctum, est apprehendi quasi positivè excludens à parte rei identitatem realem sui cum rationali; sed animal hominis, si tale esset à parte rei, foret absdubid chymericum: ergo, dum apprehenditur quasi tale esset, apprehenditur vt chymericum. Ubi tamen rectè censent Thomistæ, præcisionem obiectivam explicari non posse, quin concipiatur distinctio intrinseca in obiecto: nam alioquin tota præcisio se tenet ex parte actus, & relinquit animal intrinsecè immutatum, quod proinde secum defert rationale, quamcumque denominationem subeat, & ad quemcumque statum transferatur, vt arguebamus num. 14.

17 Ex dictis inferes, improprie loqui Obiectivistas, dum aiunt, prædicatum *cogniti* convenire animali secundùm esse intentionale: quamvis enim prædicatum illud sit intentionale, convenit tamen animali secundùm esse physicum, cum hoc sit subiectum denominationis *cogniti*: quemadmodùm denominatio *santæ* per Gratiàm, licet sit prædicatum supernaturale & accidentale, cadit tamen supra esse naturale & substantiale animæ. Inferes etiam, frustra quæri fallaciam in syllogismo expositorio num. 5.: nam syllogismus de Corisco veniente, relatus à D. Thomà, idè est fallax, quia ex cognitione Corisci arguit cognitio-

nem

nem accidentis à Corisco realiter distincti & separabilis, nempe cognitionem adventus, sive actus veniendi. At noster syllogismus ex cognitione animalis arguit cognitionem obiecti realiter indistincti ab animali, nempe rationalis. Imò retorquetur exemplum. Non fallit hæc forma, *Hic homo est Coriscus, sed Coriscus est veniens, ergo hic homo est veniens*: non igitur fallit hæc omninò similis, aut eadem; *Hæc rationale est hoc animal; sed hoc animal est cognitum, est terminus cognitionis, transfertur ad statum intentionalem; ergo hoc rationale est cognitum, est terminus cognitionis, & transfertur ad intentionalem statum*.

18 Sed, vt effugium ad prædicata intentionalia præcludatur, argumentum ex contradictione desumptum instauratur 3.: Si animal cognoscitur, & rationale non cognoscitur cognitione A, verificantur de animali & rationali contradictoria physica, & intrinseca; quod repugnat etiam iuxta Adversarios. Probatur sequela: si animal cognoscitur cognitione A, est intrinsecè capax, vt eam cognitionem terminet; cognitio quippe obiecti realis supponit in eo capacitatem, vt cognoscatur, quæ dicitur veritas transcendentalis, & cognoscibilitas intrinseca: ob eandem rationem, si rationale non cognoscitur cognitione A, non est intrinsecè capax, vt eandem cognitionem terminet; neque enim cognitio potest mutare obiectum: atqui esse intrinsecè capax, & non esse intrinsecè capax respectu eiusdem cognitionis, sunt prædicata physica & intrinseca: ergo &c.

19 Vulgata responsio est, totam hominis entitatem esse intrinsecè capacem, vt cognoscatur inadæ-

quate, & simul totam non esse capacem, vt cognoscatur adæquate per cognitionem animal. Unde nulla est contradictio; quia capacitas & non capacitas diverso sensu procedunt. Si inferas: ergo tota hominis entitas est capax, vt ea cognitione cognoscatur non tota, sed solum quâ parte est animal; hoc enim, & nihil aliud significare potest ly *inadequate*: concedunt Consequentiam; & addunt, eandem capacitatem, quæ convenit animali, convenire pariter rationali à parte rei; nam animal est capax, vt tali cognitione reddatur cognitum animal sine rationali, & rationale pariter est capax ad hoc ipsum, nempe vt animal sine rationali reddatur cognitum eâ cognitione. Sed *contrà 1.*: quia ipsdem terminis tutò defendi poterit, totam entitatem animalis & rationalis esse intrinsecè aptam, vt producatur animal sine rationali; aut etiam totum complexum ex Petro & equo esse intrinsecè capax terminandi cognitionem *homo*; vel in aquâ & igni dari virtutem intrinsecam, vt ignis sine aquâ comburat.

20 *Contrà 2.*: animal non est intrinsecè capax, vt cognoscatur animal sine animali; ergo, si est intrinsecè capax, vt cognoscatur animal sine rationali, iam capacitas intrinseca diversificat animal à rationali; vel contradictio recrudescet hoc modo: animal, vt ais, non est intrinsecè potens cognosci sine animali; aliunde simul est ita potens. Probo: per te animal est intrinsecè potens cognosci sine rationali; sed rationale est animal ipsum; ergo animal est intrinsecè potens cognosci sine animali. *Contrà 3.*: capacitas intrinseca terminandi cognitionem extenditur ad totam hominis entita-

tem;

tem, vt concedis: ergo terminare cognitionem in actu secundo, toti hominis entitati convenire debet. Pater Consequentia: quia id totum terminat in actu secundo cognitionem A, quod in actu primo erat cognoscibile per ipsam: sicut id totum terminat productionem, & vnionem, quod erat intrinsecè producibile, & vnibile relatu ad ipsas. Id autem totum est cognoscibile in actu primo, ad quod extenditur capacitas intrinseca terminandi cognitionem.

21 Denique duobus alijs argumentis potest obiectiva præcisio rejici, & probari formalis. Primum fit: Si animal terminat, & rationale non terminat eandem cognitionem, sequitur, in animali reperiri prædicatum aliquod intrinsecum, quod non reperitur in rationali; sed hoc repugnat, supposità omnimodà identitate reali vtriusque: ergo &c. *Prob. Mai.*: Si animal terminat, & rationale non terminat cognitionem A, idè est, quia in animali reperitur proportio aliqua cum tali cognitione, quæ proportio non reperitur in rationali; si enim eadem esset vtrique proportio, vtrumque terminaret cognitionem A. Sic, quòd Petrus, & non equus, terminet cognitionem homo, necessariò pendet ab aliquà proportione, quæ Petrus, & non equus, tali cognitioni commensuratur, & coaptatur. Atqui proportio eiusmodi est quid intrinsecum animali, cum ipsi conveniat vt adæquatè distincto à cognitione; non enim loquimur de proportione cognitionis secum ipsa, sed de proportione animalis specificativè sumpti cum cognitione. Iam ergo in animali reperitur prædicatum intrinsecum, quod non reperitur in rationali.

(e) Vid. D. Thomam q. 7. de Pot. ar. 6. C., & sæpe alias.

22 Urgetur 1.: cognitio obiecti realis, licet faciat exercitè distinctionem prædicatorum, non facit, sed invenit proportionem, aut improportionem obiecti secum ipsa, vt est certum: ergo posità præcisione obiectivà, proportio remanens in animali respectu cognitionis A, & improportio remanens in rationali respectu eiusdem cognitionis, non est facta per cognitionem, sed inventa. Hinc autem sequitur, quòd ante cognitionem permixtæ erant in entitate indivisibili proportio & improportio intrinseca respectu eiusdem. Sequitur etiam, quòd proportio, & improportio, quæ conveniunt animali & rationali ratione distinctis, non sunt prædicata intentionalia, cum non sint facta per cognitionem: sunt ergo prædicata physica, proindeque ad verificanda opposita prædicata physica, sufficet distinctio rationis; quod vel Adversarijs absurdum est.

23 Urgetur 2.: omnis cognitio est intentionalis imago sui obiecti, & idcirco similitudinem cum obiecto habet (e), in eo consistentem, quòd obiectum ita se habeat in essendo, sicut cognitio in representando; quam similitudinem non habet cognitio cum rebus, quas pro obiecto non respicit. Si ergo cognitio A respicit pro obiecto animal, & non rationale, erit imago & similitudo animalis præ rationali: ergo animal, vt à cognitione condistinctum, ita se habet in essendo, sicut cognitio illa in representando, rationale verò non ita se habet: ergo animal, vt à cognitione condistinctum aliter se habet in essendo, quàm rationale. Sed alietas in essendo est alietas physica & intrinseca: ergo inter animal & rationale datur alteras physica &

in-

intrinseca. Urgetur 3.: complexum, sive aggregatum ex realitate animalis & cognitione animal, diversum est à complexo, vel aggregato ex realitate rationalis & eadem cognitione animal, siquidem in altero complexo reperitur vera & realis denominatio, quæ non reperitur in altero, nempe denominatio cognitivi: Sed ea diversitas non est intentionalis, cum non consistat in cognitione, quæ est eadem in vtroque complexo: ergo est diversitas physica, & consistit intrinsecè in animali & rationali, vt à cognitione condistinctis.

24 Secundum fit: datà præcisione obiectivà, animal simul esset cognitum & incognitum cognitione animal. Probatur absurda sequela: animal esset cognitum, vt supponitur; aliunde esset incognitum. Probo: posità cognitione animal, rationale maneret in statu incogniti; sed rationale in hoc statu manet animal, & secum retinet animal absque vllà distinctione: ergo etiam animal maneret incognitum. *Prob. Min.*: quia rationale in statu incogniti, est rationale in statu physico, non enim est in statu intentionali; sed rationale in statu physico secum retinet animal absque vllà distinctione: ergo &c. Urgetur: idè animal in statu cogniti non retinet secum rationale, quia afficitur cognitione distinctivà & præcisivà, per quam separatur à rationali: atqui rationale in statu incogniti nullà afficitur cognitione distinctivà, & præcisivà, cum nulla ad rationale terminetur: ergo è contrario secum retinet animal in statu incogniti. Certè rationale in eo statu non denominatur præcisum, aut ratione distinctum ab animali; nam hæc denominatio est indivisibiliter eadem cum denomi-

(f) Vide dicta Tract. 1. disp. 2. cap. 3. num. 2.

natione cognitivi, quæ tunc non convenit rationali. At rationale necessariò manet animal in eo statu, in quo non est præcisum, nec rationale distinctum ab animali.

§. III.

Præcisio formalis ex D. Thomæ probatur, & explicatur.

25 EX dictis constat, impossibilem esse præcisionem obiectivam inter prædicata realiter identificata. Superest ergo vt distinctio rationis solà præcisione formali fieri possit; nulla quippe media via est. Hanc autem esse D. Thomæ sententiam, ex eius Opusculo 9. demonstrat P. Hurtado disp. 6. Metaph. sect. 4. subiect. 3. in Edit. 6. Sed, quia nonnulli Thomistæ evidentia præsi recusant illud Opusculum, vtpotè notatum inter incerta D. Thomæ (f), idcirco ex indubitatis Angelici Doctoris Scriptis id ipsum ostendo sic. Distinctio rationis inter attributa Divina non fit, nisi per conceptus formaliter præcidentes: ergo nulla distinctio rationis inter prædicata, quæ realiter identificantur, aliter fit. Consequentia legitima est à paritate rationis; nec Adversarij aliter censent de distinctione rationis circa res creatas, quàm circa Dei attributa, si semel hæc distinguuntur ratione ratiocinatà, vt sæpe docet D. Thomas, nominatim in 1. dist. 2. q. 1. art. 2. C., vbi, *attributa Dei, inquit, sunt unum re; & quia unumquodque eorum est in Deo secundum sui verissimam rationem, & ratio Sapientie non est ratio Bonitatis in quantum huiusmodi, relinquuntur, quòd sunt diversa ratione, non tantum ex parte ipsius ratiocinantis, sed ex proprietate ipsius rei.*

Bro-

26 Probo igitur Antecedens. D. Thomas loc. cit. sequenti artic. 3. inquiri, *Utrum pluralitas rationum, quibus attributa differunt, sit tantum in Intellectu, vel etiam in Deo?* Est querere, vtrum ea pluralitas fiat solâ præcisione formali, an etiam obiectivâ? Si enim solâ formali sit distinctio se tenet ex parte actus, adedque pluralitas est tantum in Intellectu. Sic autem obiectivâ; distinctio se tenet ex parte obiecti, adedque pluralitas rationis est in Deo. U: igitur querito respondeat, statuit D. Thomas, quod ratio rei est conceptio Intellectus de re ipsâ, & quod hæc ratio, sive conceptio, est in anima sicut in subiecto. Deinde, cum dixisset, quod Intellectus noster diversas conceptiones de Deo habet, quæ sunt diverse rationes, addit, quod pluralitatis istarum rationum respondet aliquid in re, quæ Deus est, non quidem pluralitas rei, sed plena perfectio, ex qua contingit, ut omnes istæ conceptiones ei applicentur. Et tandem concludit, quod ea pluralitas est ex parte ipsius Dei, in quantum est aliquid in Deo correspondens omnibus istis conceptionibus, scilicet plena & omnimoda ipsius perfectio: non autem ita, quod aliqua diversitas, vel multiplicitas ponatur in re, quæ Deus est, ratione istorum attributorum.

27 Vides, ut hisce conceptionibus nostris, sapientia, bonitas, quibus & distinctio, & pluralitas attributorum Dei, nulla respondet ex parte obiecti pluralitas, nulla multiplicitas, nulla diversitas, sed tantum plena perfectio & omnimoda perfectio Dei. At hoc stare nequit, si conceptiones illæ præcendant obiectivè. Patet: quia per conceptus obiectivè præcidentes ponitur ex parte obiecti multiplicitas, & diver-

sitas realitatum: nam, vel ponitur, ut Thomistæ volunt, sic distinctio intrinsecè afficiens obiectum, quæ dissectat illud in realitates diversas: vel conceptus ipsi, ut opinantur Auctores nostri, propriâ subtilitate fundunt obiectum, & resultare faciunt plures ac diversas ex parte obiecti realitates. Non ergo cum eiusmodi præcisione stare potest, quod non aliqua diversitas, vel multiplicitas ponatur in re, quæ Deus est, ratione istorum attributorum. Ubi nota, quod non aliqua multiplicitas ponitur ex parte obiecti, id est, nulla: quo excluditur multiplicitas, non modò realis, sed intentionalis, hæc enim est aliqua. Lege totum articulum, & planè videbis, hæc esse mentem Angelici Doctoris.

28 Confirmatur ex 1. p. q. 13. art. 4. C. ubi explicans D. Thomas eandem attributorum distinctionem rationis, inquit: *Sicut diversis perfectionibus creaturarum respondet unum simplex principium, representatum per diversas perfectiones creaturarum variè & multipliciter; ita varijs & multiplicibus conceptibus Intellectus nostrus respondet unum omnino simplex, secundum huiusmodi conceptiones imperfectè intellectum.* Id ipsum repetit in respons. ad 2. & ad 3.. En clarè delineatam præcisionem formalem, & exclusam patenter obiectivam. Nam Deus ita representatur per multos & varios conceptus præcisivos, sicut per varias & multiplices perfectiones creaturarum; sed, quando una creatura representat potentiam Dei, alia sapientiam, alia bonitatem &c., tota distinctio & multiplicitas se tenet ex parte creaturarum, & nullatenus refunditur in Deum, ut nemo dubitat: ergo quando conceptus præcisivi representant, alius potentiam

tiam Dei, alius sapientiam &c., distinctio, diversitas, & multiplicitas nullatenus in Deum transit, sed tota se tenet ex parte conceptuum, quibus omnibus ex parte obiecti respondet unum omnino simplex, secundum huiusmodi conceptiones imperfectè intellectum. An non hæc est præcisio formalis, quæ representat totum, quod est in obiecto, sed imperfectè? An hæc esse poterit præcisio obiectiva, quæ necessariò facit, ut his conceptibus, potentia, sapientia, non respondeat unum omnino simplex, sed potius duplex perfectio distincta ex parte obiecti?

29 Hanc ipsam doctrinam dilucidè tradit Angel. Doctor q. 2. de Verit. art. 1. C.: *Videmus, inquit, in rebus, quæ sunt extrâ animam, quod quælibet res imitatur aliquomodò Deum, sed imperfectè: vnde de & diversæ res diversimodè Deum imitantur, & secundum diversas formas representant unam simplicem Dei formam, quia in illâ formâ vnitur quicquid perfectionis distinctim, & multipliciter in creaturis invenitur... Similiter etiam Intellectus noster secundum diversas conceptiones representat Divinam perfectionem, quia unaquæque imperfecta est... Sunt ergo plures conceptiones in Intellectu nostro representantes essentiam Divinam: vnde essentia Divina unicuique illarum respondet, sicut res suæ imagini imperfectæ &c.* Hactenus D. Thomas, graphicè depingens præcisionem formalem, cuius character est representare totam perfectionem obiecti realiter simplicem, sed imperfectè ex parte sui, sive imperfectè claritate; eo modo, quo Sol v.g. imitatur Deum totum, cum representet unam simplicem Dei for-

mam, sed imperfectè ex parte sui, sive imitatione subiectivè imperfectâ, & inadæquatâ, licet terminativè adæquatâ.

30 Sed, ut Sole clarior appareat mens D. Thomæ, audiatur eadem q. 2. de Verit. art. 1. ad 3. ubi, cum sibi obiectisset, quod nomen Scientia non potest dici de Deo, quia non significat totam perfectionem ipsius &c., si non significat totam, nihil ipsius significat, cum in Deo non invenitur pars: tantum abest, ut respondeat, in Deo inveniri partem per fictionem, aut obiectivam præcisionem, ut potius argumentum solvat his verbis: *Cum nomina sint signa intellectuum, secundum hoc se habet nomen ad totalitatem alicuius rei significandam, secundum quod se habet Intellectus in intelligendo. Intellectus autem noster totum Deum intelligere potest; sed non totaliter totum: quia necessarium est, ut de ipso aut totum intelligatur, aut nihil, cum in eo non sit pars, & totum: sed dico non totaliter, quia non perfectè cognoscit ipsum, secundum quod ipse est in sui natura cognoscibilis... Similiter & nomina, quæ de Deo dicuntur, ipsum totum, sed non totaliter significant.*

31 Vides, credo, sententiam nostram cum suâ ratione fundamentali, quæ militat in omni obiecto realiter impartibili, sive ubicumque datur realis identitas. Hic conceptus animal, vel hic alius sapientia Dei, præcisivus est. Sed cur? quia talis conceptus, inquit Obiectivistæ, non intelligit totum hominem, aut totum Deum, sed tantum realitatem quamdam, relinquendo cæteras incognitas, & intactas. Contra doctrinam istam reclamant Auctores nostræ sententiæ argumento ipso D. Thomæ: nempe, Si conceptus ille attingit hominem, aut Deum, necesse-

cessario attingit totum; quia necessarium est, ut de ipso aut totum intelligatur, aut nihil, cum in Deo non sit pars, & totum, sicut nec in homine, dum spectatur, non secundum partes physicas, sed secundum prædicata realiter identificata. Dum ergo dicitis, quod ille conceptus non intelligit totum, contradictoria statuitis, videlicet totum intelligi, & totum non intelligi per eundem conceptum. Sic rejicimus præcisionem obiectivam. Formalem autem cum eodem Doct. Angelico explicamus hoc modo. Conceptus ille præcisivus est, & inadæquatus, non quia totum hominem, aut totum Deum non intelligat, sed quia non intelligit totum totaliter, id est, quia non perfecte cognoscit ipsum, secundum quod ipse est in sui natura cognoscibilis.

32 Cum enim homo v. g. fit cognoscibilis totâ claritate, quæ respondet his vocibus simul sumptis, animal rationale risibile &c., dum cognoscitur solâ claritate respondente voci animal (idem puta de cæteris singularim), cognoscitur quidem totus, sed non totaliter, quia non cognoscitur totâ claritate, quam iuxta naturâ meretur, & fundare potest etiam quoad nos. Sic vnicus Gratiæ gradus totam sanctificat animam, sed non totaliter. Sic modica lux totum illuminat aerem circumfusum, sed non totaliter, cum magis idem aer illuminari possit. Sic, dum plures causæ partiales producunt simul indivisibilem effectum, v. g. dum potentia & species impressa producunt cognitionem, quælibet causâ producit totum totalitate effectus, & tamen quælibet est causâ inadæquata, nec agit totaliter totalitate causâ. Sic demum, vt exemplo vtar D. Thomæ, quælibet creatura, v. g. Sol, est

imitatio Dei, est physica representatio Dei, totius quidem, sed non totaliter; ideòque rectè dicitur imitatio inadæquata, representatio partialis.

33 Conceptus ergo nostri, de re indivisibili dicuntur inadæquati, non obiectivè, sed formaliter, non terminativè, sed subiectivè, non ex parte obiecti, sed ex parte actus: & in eodem sensu dicuntur præcisivi; quia scilicet inadæquatione suâ faciunt, vt loquamur de obiecto, quasi esset scissum in partes. Composito nunc sententiam nostram cum doctrinâ D. Thomæ: & ad reipsâ Thomistæ simus, iudex esto. Quod attinet ad Eximium Doctorem, longè verius est, eum sentire nobiscum. Nam, vt omittam quæ referunt P. Peynado, & alij, *Distinctio rationis*, inquit Eximius disp. 7. Metaph. sect. 1. num. 5., fit per conceptus inadæquatos eiusdem rei: nam, licet per utrumque eadem res concipiatur, per neutrum tamea exactè concipitur totum id, quod est in re. Nota, quod per utrumque eadem res concipitur, sed per neutrum exactè, id est, non totaliter, vt aiebat D. Thomas. Rationis distinctio, inquit ibidem num. 8., requirit distinctionem saltem in ipsis conceptibus. At, si vnus conceptus findit obiectum in duas realitates, vt volunt Adversarij, ad quid requiruntur conceptus distincti? Consonat L. 4. de Trinit. cap. 4. num. 17. dicens: *Distinctio rationis, vt actualis, nihil aliud est, quàm denominatio a distinctis, & inadæquatis conceptibus eiusdem rei.*

*** **

CAP.

CAP. VIII.

Opposita argumenta solvuntur.

Multa obijciuntur, tum à Thomistis, tum à nostris Auctoribus, pro obiectivâ præcisione, & contra formalem, quæ minutatim persequi infinitum esset. Præcipua solvemus; & simul doctrinam dabimus, quâ cæteris facile occurratur.

S. I.

Prima Obiectio proponitur, & accuratius explicatur *Distinctio rationis.*

1 **O**bjc. 1.: seclusâ præcisione obiectivâ, impossibilis est distinctio rationis inter prædicata, quæ realiter identificantur; sed hoc est absurdum omnibus Scholasticis: ergo &c. *Prob. Mai.*: seclusâ præcisione obiectivâ, prædicata realiter identificata, v. g. animal & rationale, nequeunt fieri duo per rationem: ergo nequeunt ratione distingui; sicut realiter non distinguuntur, quæ nequeunt esse realiter duo, vel plura. *Prob. Antec.*: exclusâ præcisione obiectivâ, per eandem cognitionem, quâ attingitur animal, eodem modo attingitur rationale, sine vllâ partitione, vel separatione: ergo animal & rationale, quamcumque cognitionem terminent, nequeunt non adunata manere in Intellectu: ergo nequeunt fieri per rationem aliud & aliud: ergo nec fieri duo.

2 *Confirm. 1.*: extrema, inter quæ versatur distinctio rationis, non sunt conceptus formales; hi quippe realiter distinguuntur: sunt ergo

conceptus obiectivi, seu formalitates in obiecto respondentes conceptibus formalibus. At, nisi detur obiectiva præcisio, his conceptibus, animal, rationale, respondere non possunt ex parte obiecti distinctæ formalitates, duo vè conceptus obiectivi. *Confirm. 2.*: quæ per rationem conveniunt in omnibus prædicatis, nequeunt ratione distingui, quemadmodum realiter distingui non possunt, quæ realiter conveniunt in omnibus prædicatis, etiam individualibus. Sed exclusâ præcisione obiectivâ, animal & rationale conveniunt in omnibus prædicatis, ac denominationibus rationis; aliter sequerentur contradictoria, quæ vitare conamur: ergo &c. *Confirm. 3.*: ideò animal non distinguitur, nec præcinditur à semetipso per conceptum animal, quia per talem conceptum summè convenit secum ipso, nec suscipit denominationes diversas: at hoc ipsum accidit rationali, iuxta nostra principia. Vel aliter: animal denominatur præcisum, & distinctum à rationali, & non à semetipso: ergo rationale est id, à quo animal præcinditur, & animal non est id, à quo præcinditur animal: iam ergo de ipsis verificantur contradictoria.

3 His accedunt, quæ Thomistæ ponderant pro distinctio in obiecto fictâ; & sic breviter proponi possunt. Si non præcinditur obiectivè, non datur distinctio obiectiva; sed, si non datur distinctio obiectiva, five ex parte obiecti, non datur distinctio rationis: ergo &c. *Prob. Min.*: si non datur distinctio obiectiva, sola restat distinctio in cognitione consistens; sed hæc non est distinctio rationis, sed realis, sicut ipsa cognitio est ens reale: ergo &c. *Confirm. 1.*: cog-

cognitio est *representative* distinctio prædicatorum obiecti: ergo est representatio distinctio; sicut imago, quæ *representative* est Cæsar, est representatio Cæsaris: ergo cognitioni proponitur distinctio tenens ex parte obiecti.

4. *Confirm. 2.*: implicat distinctio purè extrinseca: ergo, si distinctio rationis non est obiecto intrinseca, implicatoria est. *Prob. Antec.* Tum quia distinctio est passio entis, sicut unitas: implicat autem passio entis extrinseca enti. Tum quia vnum ab alio distingui, est esse idipsum quod est, & non aliud: hoc autem habet vnumquodque per se ipsum, & non per aliquid extrinsecum. Tum etiam, quia implicat identitas extrinseca; nam, cum identitas reddat vnum summè intrinsecum alteri, sequeretur, vnum esse alteri summè intrinsecum extrinsecè, quod in terminis implicat: ergo pariter implicat distinctio extrinseca. *Confirm. 3.*: tot sunt genera distinctionum, quot genera etiam: ergo sicuti dantur entia rationis cum fundamento facta, pariter dari debet distinctio rationis facta cum fundamento. *Confirm. 4.*: per hos conceptus, *animal*, & *rationalis*, non minùs representantur extrema ut plura, quam per hos, *Petrus*, & *Paulus*: ergo utrobique representatur obiectiva pluralitas, ac distinctio.

5. Ut argumento respondeas, in memoriam revoca doctrinam, quam ex Doctoribus Angelico & Eximio dedimus cap. 6. & cap. 7. §. 3.: quòd scilicet distinctio rationis completa non fit, nisi per conceptus actu distinctos, ac definitivè diverfos. Quæ enim realiter identificantur, non aliter dicuntur distincta per rationem, nisi prout substantiæ

velis denominationibus à Ratione præstitis. Unde (quod præ oculis habendum est) distinctio rationis *præcisa*, sive *incompleta*, quæ fieri dicitur, quando solus existit conceptus *animalis*, non est distinctio rationis animalis à rationali, nisi relatu ad conceptum possibilem *rationalis*, hoc est, non distinguit animal à rationali specificativè iumpto ex parte obiecti, sed à rationali ut representabili per conceptum *rationalis*, ly ut reduplicante representabilitatem, non purè intrinsecam, sed extrinsecam, constitutam scilicet per conceptum *rationalis* possibilem.

6. Præterea notandum est 1.. Extrema, vel subiecta, quæ denominantur ratione distincta, non sunt conceptus ipsi formales; hi namque realiter inter se distinguuntur. Sunt quidem ipsi conceptus distinctio rationis, seu forma denominans obiectam ratione distinctam; sed non idè sunt ratione distincti. Sic actus visivæ potentie non est visus; & tamen est visio, seu forma constituens visum. Sic etiam cognitio alterius Mundi possibile, est existentia intentionalis alterius Mundi; & tamen ea cognitio non existit intentionaliter, sed physice. Alijs terminis, conceptus formales non sunt ratione distincti ut quod, sed ut quo. Nec item extrema ratione distincta ut quod, sunt integre denominationes, aut concreta resultantia ex entitate obiecti & cognitionibus distinctis, ita ut sumatur hinc concretum ex entitate hominis & cognitione *animalis*, inde concretum ex eadem entitate hominis & cognitione *rationalis*: nam hæc concreta distinguuntur realiter inæquaturè; sicut realiter inæquaturè distinguuntur album, & dulce, quando idem subiectum simul affi-

afficitur albedine & dulcedine.

7. Extrema igitur ratione distincta ut quod, sunt ipsa prædicata realiter identificata, prout cognita diversis conceptibus, ly prout reduplicante conceptus, non per modum subiecti, quod denominetur *racione distinctum*, ne partialiter quidem, sed per modum formæ purè denominantis, non aliter, ac Mundus possibile non dicitur intentionaliter existens ut quod, nisi prout cognitus; quin idè reduplicetur, cognitio per modum subiecti, sed tantum per modum formæ. Ratio: quia, obiectum esse ratione distinctum, est esse cognitum diversimodè, seu per conceptus definitivè diverfos: sicut ergo denominatio *cogniti diversimodè*, cadit unice supra entitatem obiecti ut quod, minimè verò supra conceptus ipsos; ita denominatio *racione distincti*: quamvis utraq; constitutivè & essentialiter importet cognitiones ipsas ut formas, nec sine illis existere, aut intelligi possit.

8. Notandum 2.. Rationis distinctio non est propriè talis in genere distinctionis, sed est quædam impropria veræ distinctionis imitatio. Vera quippe distinctio necessariò præstat, ut vnum verè & propriè non sit aliud, excluditque veram & propriam identitatem utriusque. At inter extrema realiter identificata repugnat distinctio, quæ talia præstat, ut ex superioribus abundè patet, imò ex terminis ipsis. Conficit quidem distinctio rationis in denominationibus, aut formis, quæ veræ ac propriæ sunt in alio genere, nempe quatenus reddunt obiectum verè & propriè cognitum, verè & propriè definibile diversis definitionibus: at ipsidem ipsis improprie tantum, aut metaphoricè convenit no-

men *distinctio* relatu ad obiectum: non enim illud reddunt propriè duplex, sed quasi duplex, apparenter duplex, eo quòd, positus diversis conceptibus inæquaturè eisdem obiecti, perinde illud definit & explicet Intellectus, ac si reipsa duplex esset. Pone Divinitus bilocatum eundem hominem in gymnasio & in foro, & hic albà, ibi nigrà veste indutum. Ex duplici vocatione, & dissimili veste, quæ verè & propriè talis est in genere vestis & vocationis, resultabit quædam apprensus & metaphorica distinctio hominis, qui, prout in illis circumstantijs constitutus, geret munus duorum hominum, & idcirco videbitur duplex, cum reverà sit vnus.

9. Idcirco distinctio rationis vocatur passim ab Auctoribus nostris distinctio *apprensus*: non quidem eo sensu, quo dicitur obiectum in cognitione apprensus, sumpto scilicet *apparere pro detegi*, seu *manifestari*; non enim distinctio rationis est obiectum cognitionis directæ: sed eo sensu, quo florida pratorum amœnitas dicitur risus apprensus, vel quo serpentis instinctus dicitur prudentia apprensus, sumpto scilicet *apparere pro analogice imitari*. Poterit tamen distinctio rationis ratiocinatæ vocari distinctio propriè talis in lineâ rationis; non solum quia datur alia multò magis impropria, nempe distinctio rationis ratiocinantis; sed etiam quia totam habet proprietatem, quam patitur linea rationis. Solum ergo est impropria & apprensus in genere distinctionis simpliciter; non enim propriè participat conceptum distinctionis, qui convenit distinctioni reali. Quod diximus de nomine *distinctio*, intellige pariter de nomine *præciso*: nam, ubi datur

tur realis identitas, cognitio non propriè præscindit, sed quasi præscindit vnum ab alio; nisi præcisio tantum sonet inadæquationem ex parte actus, quam explicuimus cap. sup. §. 3.; hæc enim verè & propriè reperitur. Ex dictis Distinctio rationis ratiocinata sic definiri potest; *Duplex cognitio inadæquata eiusdem obiecti, per quam fit obiectum quasi duplex, dum redditur diversimodè definibile.*

10 Notandum 3.. Rationale non est omninò idem in sensu reali, & in sensu formali (idipsum putate animal, & quovis alio prædicato) nam rationale in sensu reali acceptum, quod etià vocatur rationale obiectivum, solam dicit entitatem hominis specificativè sumptam, ut est à parte rei: at rationale in sensu formali, seu formaliter acceptum, est rationale sub ratione rationalis, quo sensu iam sumitur entitas hominis ut actus cognita conceptu respondente nomini rationale. Ut enim loquitur D. Thomas (a), *Ratio, quam significat nomen, est conceptio Intellectus de re significata per nomen.* Quare, dum loquimur de obiecto sub ratione rationalis, non de eo loquimur nudè sumpto, sed ut est sub conceptione Intellectus, cui nomen rationale respondet. Atque ita sumitur rationale, quotiès hoc nomen reduplicatur, ut cum dicitur rationale ut tale, vel quatenus rationale. Unde colliges, animal & rationale quatenus talia, vel sub ratione talium, distinguuntur realiter inadæquatè; quia sunt idem obiectum prout denominatum à conceptibus realiter distinctis.

11 His prænotatis, ad Obiect. num. 1. neg. Mai. Ad prob., dist. Antec.: nequeunt fieri duo propriè, conc.; impropriè, seu quasi duo,

(a) I. p. q. 13. art. 4. C. (b) Vid. P. Fe. in ad. hic dist. 2. n. 31. & 32. non

neg. Antec. & Conseq. Ad prob.: facter, animal & rationale per cognitionem vnicam sic adunari, ut nullà resulter alietas; quod probat, cognitionem vnicam non sufficere distinctioni rationis, ut monuimus num. 5.: cæterùm per cognitiones diversas non ita adunantur, ut excludat alietatem, ac dualitatem apparentem, in eo sitam, quod Intellectus perinde possit obiectum definire, & explicare, ac si duplicem haberet essentiam. Ad 1. confirm.: extrema distinctionis rationis non sunt conceptus formales, nisi ut quod, ex num. 6. Quare extrema ut quod, sunt conceptus obiectivi impropriè & apparenter duo; quod genus dualitatis non indiget præcisione obiectivâ. Ubi nota, quòd hæc vox conceptus obiectivus aliquando accipitur pro entitate obiecti specificativè sumptâ; quo sensu dari nequeunt conceptus obiectivi propriè duo, ubi datur realis identitas: aliquando sumitur pro secundâ intentione in concreto, seu pro entitate obiecti ut denominatâ per conceptum formalem directum; & hoc sensu duabus apprehensionibus eiusdem obiecti non synonymis duo respondent conceptus obiectivi tamquam effectus formales realiter inadæquatè distincti, qui tamen, prout ita distincti, non sunt extrema ut quod distinctionis rationis, ex num. 6. (b).

12 Ad 2. confirm.: animal & rationale specificativè sumpta conveniunt reipsâ in omnibus prædicatis, atque etiã prout subsistant vnicæ cognitioni: ceterùm sumpta formaliter, vel sub ratione talium, non ita conveniunt: nam animali sub ratione talis convenit esse Genus, & confundi cum brutis; rationali autem sub ratione talis convenit esse,

non Genus, sed Differentiam, discerni à brutis, & aliter definiri. Quid significet illud sub ratione talis, explicuimus num. 10. Sed dices: esse & non esse differentiam, discerni & non discerni à brutis, sunt contradictoria verè talia: ergo postulant distinctionem verè talem inter animal & rationale. Dist. Conseq.: inter animal & rationale sub ratione talium, conc.; specificativè sumpta, neg. Conseq.

13 Animal & rationale sub ratione talium dicunt diversas formas, seu conceptus formales, adeoque sunt concreta realiter inadæquatè distincta. Quare, sicut verè & sine contradictione dicitur, *Saccharum, prout album, est obiectum visus, & non gustus; & idem, prout dulce, est obiectum gustus, & non visus*: ita in re nostrâ contingit. Quæ enim contradictio in eo, quòd tota entitas hominis à conceptu rationale habeat esse differentiam, ac discerni per rationem à brutis; & eadem à conceptu animal habeat per rationem confundi cum brutis, & vnâ cum ipsis denominari genus? Hæc tamen prædicatorum varietas, quæ reverà fundatur in distinctione reali formarum, supponit etiam, vel inducit distinctionem apparentem subiectorum; efficit enim ut perinde loquamur de entitate hominis in ordine ad denominationes eiusmodi, ac si duplex esset; quemadmodum perinde loquimur de substantiâ sacchari in ordine ad visum & gustum, ac si esset duplex.

14 Ad 3. confirm.: animal obiectivum eodem modo, quo distinguitur & præscinditur à rationali, distinguitur etiam, & præscinditur à se ipso, si sermo sit de solo conceptu animal: nam à rationali dis-

tinguitur, non prout incognito ex parte obiecti, sed prout repræsentato, vel repræsentabili per conceptum rationale, iuxta dicta num. 5.: & hoc eodem sensu præscinditur etiam à se ipso, nempe ut repræsentato, vel repræsentabili per eundem conceptum rationale. Quod ergo animal præscindatur à rationali, & non à semetipso, verum est duntaxat in sensu formali, quo vnum & alterum accipiuntur sub ratione talium: ut sensus sit, animal prout ita conceptum præscindi à totâ sui entitate prout conceptâ per conceptum rationale, non tamen præscindi à totâ sui entitate prout explicabili sub conceptu animal, idest, prout definibili relare ad sensationem, seu per Principium sentiendi. Hoc ipsum verificatur de rationali sub iisdem terminis. Unde nulla sequuntur contradictoria de animali, & rationali obiectivè sumptis, sed ut summum de ipsis formaliter acceptis sub ratione talium, quo sensu realiter inadæquatè distinguuntur.

15 Ad obiectionem Thomisticam, concess. Mai. & neg. Min. Ad prob.: distinctio in cognitione consistens, licet sit ens reale, non est distinctio realis prædicatorum obiecti: cum enim distinctio sit exclusio identitatis, non est realis, nisi excludat identitatem realem. Sic cognitio de Antichristo, vel de alio Mundo possibili, ab omnibus dicitur intentionalis existentia obiecti. Numquid, quia cognitio est ens reale, idcirco vocabitur existentia realis? aut Antichristum denominabit realiter existentem? Minimè, inquit; non enim existentia dicitur realis, nisi ab effectu ponendi rem extrâ causas físicas, aut excludendi carentiam entis à parte rei. Id

ergo tibi dictum puta. Sed ne de voce litigetur, propositio illa, *distinctio in cognitione consistens est distinctio realis*, distinguatur sic: est distinctio realis, realitate removente identitatem realem & physicam, *neg.*; realitate non removente identitatem istam, *subdist.*: est realis intentionalis, *conc.*; est realis physica, sive extrinsecam animam, *neg.*

16 Ad 1. *Confirm.*: distinctio est representativa in cognitione, non vt quid representatum, sicut Cæsar est in imagine sui, sed vt modus representandi duplicis cognitionis definitivè diversæ. Vide cavillationem super adverbio *representativè* retusam Tract. 1. disp. 2. cap. 5. n. 40. Ad 2.: distinctio, quæ non est propria, sed metaphorica, utique potest esse purè extrinseca: sicut extrinseca est existentia intentionalis, quia solum metaphoricè dicitur existentia. Nec obstant rationes adiunctæ. Nam sola distinctio realis est passio entis, non verò distinctio rationis; alioquin distinctio ficta, quam Thomistæ ponunt inter prædicata realia, foret passio entis realis; quod esset mirabile. Similiter, cum dicitur, vnumquodque per se ipsum esse quod est, & non aliud, fermo est de distinctione reali, vt etiam Thomistæ fateri tenentur; non enim animal per se ipsum habet, quod habet vnicè per distinctionem rationis fictam. Nec aliter de identitate dicendum: implicat enim realis identitas extrinseca, sicut implicat existentia realis extrinseca: rationis tamen identitas, sicut existentia intentionalis, potest esse extrinseca, tuncque reddet vnum alteri intrinsecum extrinsecè, idest, penès esse extrinsecum, quatenus efficiet, vt esse intentionale vtriusque

sit definitivè vnum, & idem.

17 Ad 3. *Confirm.*: vt tot sint genera distinctionum, quot sunt entium, sufficit, quod duo entia rationis cum fundamento ficta, v.g. duæ privationes, inter se distinguantur distinctione similiter ficta; nec opus est prædicata realia fictè distinguere. Præterea, licet inter prædicata realia detur, aut dari possit ficta distinctio, non ideò erit distinctio rationis, quæ vtuntur Logica & Metaphysica: distinctio quippe scitu digna, non est rationis fingentis, sed rationis inadæquatè concipientis. Ad 4. neganda est paritas. Nā per cōceptus, Petrus, & Paulus, apparent extrema cum prædicatis se se invicem positivè excludentibus à parte rei, nempe cum Petreitate, & Paulitate; ideòque apparent vt realiter plura. Sed per conceptus, animal, & rationale, licet formaliter præscindatur ab identitate extremorum, nihil tamen exprimitur, quo alterum extremum excludat alterum ex parte obiecti. Unde conceptus isti habentur quidem per species plurium, operationum scilicet diversarum; sed non ideò representant extrema vt obiectivè plura: sicut, qui Angelum concipit per species corporis, non ideò concipit Angelum vt corpus. Adde quod omnia hæc argumenta militant contra doctrinam D. Thomæ, quam dedimus cap. 7. §. 3.

18 Sed, quia metaphoricam dicimus distinctionem rationis, contra insurgunt Adversarij clamantes, absurdum esse, quòd ad metaphoras & apparentias tota reducatur fabrica metaphysica, quæ tota nititur distinctione rationis. Hinc enim sequitur, quòd nulla erit compositio metaphysica ex genere &

& differentià, cum totum obiectum concipiatur quavis cognitione, seu genericà, seu differentiali. Nulla item erit radicatio & emanatio passionum, seu proprietatum metaphysicarum ab essentià: nam ex parte obiecti nulla dabitur distinctio essentiæ & proprietatis, ac proinde nulla emanatio: & aliunde conceptus formales non se habent vt proprietates & essentia. Erit etiam aerea Prædicabilium distinctio, & Prædicamentalis arbor. Immò quidquid de Universalibus differitur, metaphoricum erit, v. g. cum dicitur, Universale esse vnum, præcisum, & indifferens ad inferiora. Hoc autem est velut inanes traducere plerisque subtilissimas Scholarum disputationes.

19 Verùm hæc obiectio in primis nihil prodest Thomistis, quorum distinctio ficta ex parte obiecti, certè non nisi valdè impropiè & apparenter distinctio est; omne quippe ens fictum, purè apparenter est ens, vixque meretur nomen entis metaphoricè. Si ergo ficta distinctio basis est totius fabricæ metaphysicæ, plusquam aereo fundamento fabrica ista substruitur. Deinde nec prodest reliquis Adversarijs, apud quos tota metaphysica distinctio, compositio, emanatio, Prædicabilium diversitas, unitas, indifferencia, extrinseca est obiectis, & vnicè consistit in actibus Intellectus certo quodam modo tendentibus. Hæc autem nomina, si nihil intrinsecum significant, impropria sunt, & vim totam fabricæ metaphysicæ revocant, non ad realitatem obiecti, quod intrinsecè immutatum manet, sed ad combinationem con-

ceptuum formalium, quæ pro arbitrio concipientis dissipatur, & evanescit.

20 Itaque nomina, quibus utimur in fabricâ metaphysicâ, ab omnibus explicari debent sensu metaphoricò, sic tamen, vt aliquid subdit realitatis in alio genere veræ & propriæ, ratione cuius non inaniter ijs nominibus utamur. Sicut enim non inaniter loquitur Sacra Pagina, cum Deo tribuit penitentiam, & iram, vel cum Deum appellat ignem, leonem &c.; quia, licet hæc nomina metaphoricè Deo conveniant, tamen aliquid denotant verè & propriè repertum in Deo, quod aliquam habet similitudinem cum significato ipsorum proprio; nam *penitentia Dei*, inquit S. Augustinus (c), *est rerum in eius potestate constitutarum hominibus inopinata mutatio*; & *Deus*, inquit D. Thomas (d), *dicitur iratus, quia operatur ad motum irati, dum punit*; & *dicitur etiam ignis, quia operatur ad modum ignis, dum purgat*; & dicitur leo, (e) quia *similiter se habet, vt fortiter operetur in suis operibus, sicut leo in suis*: ita in re nostrâ dicendum.

21 Nam compositio metaphysica denotat, totum obiectum verè & propriè cognosci duobus conceptibus inadæquatis, ac mutuo definitivè diversis, quorum altero univocetur cum alijs, & altero discernatur ab alijs; vbi quædam est similitudo compositionis physicæ, cum obiectum appareat quasi duas habens partes, alteram communem instar materiæ physicæ, alteram discretivam instar physicæ formæ. Radicatio item, aut emanatio v. g.

(c) L. 1. contr. Adversar. Leg. & Prophet. cap. 20.

(d) q. 7. de pot. art. 5. (e) 1. p. q. 13. art. 6.

rifibilis à rationali, tamquam proprietatis ab essentiâ, denotat, Intellectum progredi à cognitione hominis sub conceptu *rationali* ad cognitionem eiusdem sub conceptu *rifibile*, fundamento desumpto ex ordine operationum, in quibus actus ridendi præsupponit actum intelligēdi. Dicitur illa progressio *emanatio*; quia, sicut in statu physico calor emanat ab igne ut proprietatis eius, ita in statu intentionali obiectum sub ratione rifibilis quasi profuit à se ipso sub ratione rationalis. Vocamus autem *prædicatum essentiale*, obiectum ut cognitum per ordinem ad operationes nobiliores, cuiusmodi est discursus in homine; & *proprietatem metaphysicam*, idem obiectum ut cognitum per ordinem ad operationes ignobiliores, sive consecutas ex alijs. Distinctio Prædicabilium, & prædicamentalis arboris Ordo denotat etiam varietatem conceptuum, quibus possunt obiecta concipi, ac denominari, & quorum energiam bene nosse multum interest Scientiarum, ut plene iudicent de obiectis. Sed de his, ut etiam de unitate Universalis, inferius suo loco plura.

§. II.

Reliqua Argumenta.

22 **O**bjc. 2.: qui videt hominem à longè se moventem, eum nondum figura humana percipitur, ex motu cognoscit animal; sed non cognoscit rationale: ergo præscindit obiectivè. *Prob. Min.*. Tum quia de rationali nullam potest rationem reddere, sed potius interrogatus, an illud obiectum sit rationale? res-

pondebit, nescio, prorsus ignoro. Tum etiam, quia nullum percipit signum rationalitatis, nec eius speciem habet. *Confirm.*: qui sic hominem videt, saltem non cognoscit clarè & evidenter rationale, sed ut summum dubiè; at cognoscit animal clarè, evidenter, & citrà dubium; ergo noti eodem modo cognoscit utrumque: ergo præscindit obiectivè. *Resp. neg. Min.*: Nam eodem modo, quo tunc cognoscitur animal, cognoscitur etiam rationale obiectivum, sive reale, scilicet cognitione, vi cuius dici potest, totum illud obiectum esse principium sentiendi. *Ad prob.*: de rationali nulla ratio tunc reddi potest sub nomine, vel conceptu *rationali*, nec sub alijs hunc ipsum conceptum explicantibus; bene tamen sub nomine, vel conceptu *animal*, & sub alijs ad huius conceptus explicationem pertinentibus, ut sunt *vires sensibile*, *principium sentiendi*: quæcumque enim ratio redditur de animali, redditur etiam de rationali obiectivo, cum sint vnum & idem.

23 Quod interrogatus, an illud obiectum sit rationale, respondeat, nescio, vel ignoro; solum probat, eum carere cognitione expressâ per nomen *rationali*. Quare responsio eiusmodi non negat omnem cognitionem terminatam ad totum illud obiectum; nec talis est mens interrogantis; sed, an adsit cognitio sufficiens, ut applicetur obiecto nomen *rationali*? Mens ergo respondentis hæc est, aut esse debet: Cognosco totum obiectum, sed non totaliter, quia non illud cognosco totâ claritate, quâ potest cognosci; & idè nescio, an ei conveniat nomen *rationali*. Hinc verè tunc dicit, *Cognosco, illud obiectum esse*

esse animal, & non cognosco esse rationale; quia hæc sunt propositiones reflexæ, quæ pro obiecto respiciunt cognitiones directas *animal*, & *rationali*: vnde æquivalent his, *Habeo cognitionem animal*, & non habeo cognitionem rationale; vel istis, *Cognitio, quam habeo de toto obiecto, sufficit, ut illi tribuam nomen animal*, & non sufficit, ut illi tribuam nomen rationale: vbi nulla certè contradictio est.

24 Falsum præterea est, quod nullum tunc habeatur signum, nulla species rationalitatis obiectivæ. Nam, cum ille motus producat indivisibiliter ab animali rationali, nequit non esse reale signum utriusque, necessariòque mittit oculis speciem representativam totius sui principij; neque enim species impressa præscindit obiectivè. Non tamen illa species apta est ad conceptum *rationali*, sed ad solum conceptum *animal*, qui proprius est etiam rationalitatis obiectivæ. *Ad Confirm.*: totum obiectum cognoscitur clarè & evidenter, claritate & evidentiâ propriâ cognitionis *animal*; & totum non cognoscitur clarè & evidenter, sed dubiè, claritate, & evidentiâ propriâ cognitionis *rationali*. Vel, ut alij loquuntur, totum cognoscitur evidenter in ordine ad sensationem, & totum non cognoscitur evidenter in ordine ad discursum. Unde nulla diversitas ponitur ex parte obiecti, sed vnicè ex parte cognitionum. Poteris tamen verè tunc dicere, *Non cognosco evidenter, obiectum esse rationale*, sensu videlicet explicato num. 23.

25 En aliqua exempla, quibus tota instatur obiectio. Viso colore à longè, quin discernere queas, an sit viridis, an rubeus, an cæru-

leus, cognosco evidenter esse colorem; simulque differentiam eius ignoras: & tamen differentiam ipsam attingis ex parte obiecti, cum habeas cognitionem intuitivam, quæ nequit obiectivè præscindere, ut etiam ex Contrarijs plerique docent. Similiter cognoscis clarè & evidenter, lignum esse totum continuum; & tamen constitutionem continui vel ignoras, vel dubiè tantum, aut probabiliter cognoscis; quin idè continuum à suis constitutivis essentialibus præscindi possit. Idem patet in hoc conceptu, *res durat*, quæ nobis evidens est, nec potest obiectivè præscindere ab eo, in quo duratio consistit essentialiter; & tamen per illum non cognoscimus evidenter, an duratio consistat in modo distincto à re durante, vel non? Saepe etiam ignoramus, an homo, quem præsentem cernimus, sit idem ipse, quem olim, vel alibi novimus; quin idè præscindamus illum ab identitate secum ipso. Itaque his terminis, *dubito, nescio, ignoro hoc, vel illud*, non excluditur omnis cognitio, nec omnis evidentiâ illius obiectis alioqui falsò & implicatoriè diceret homini peregrino repenti obvio, *non cognosco te*. Solum ergo excluditur cognitio, vel evidentiâ correspondens vocibus, quibus tunc utimur. Hoc ipsum est, quod alij dicunt, accipi verbum *cognosco*, vel *ignoro*, nunc in rigore scholastico, nunc in sensu civili, & ad familiarum sermonem accommodato.

26 **O**bjc. 3.: potest cognosci animal hominis, quin cognoscatur discursus: ergo etiam, quin cognoscatur rationale. *Prob. Conseq.*: quia rationale, cum sit habitudo, & ordo transcendentalis ad discursum, cognosci nequit incognito discursu; ne-

quit enim ordo & habitudo cognosci sine termino: quoties ergo cognoscitur animal incognito discursu, cognoscitur sine rationali. *Confirm.*: dum nec discursus, nec sentatio cognoscitur, nec rationale, nec animal cognoscitur: ergo, dum non cognoscitur discursus, non cognoscitur rationale. Patet Consequencia: quia rationale non minus dicitur ordinem ad discursum, quam rationale & animal ad discursum & sentationem. *Resp. neg. Conseq.* Ad prob.: ordo & habitudo non potest sine termino cognosci cognitione comparativâ, quâ referatur ad talem terminum; bene tamen cognitione absolutâ, vel etiam comparativâ, quâ referatur idem ordo ad alium terminum, si plures habeat. Cum ergo rationale ex parte obiecti sit indivisus ordo ad discursum & sentationem, cognosci poterit relatè ad quamlibet istarum operationum. Quare ordo ipse ad discursum totus cognoscitur per conceptum *animal* relatè ad sentationem, totus quidem subiectivè & ex parte sui, licet non totus terminativè, seu penes terminos omnes.

27 *Ad Confirm.*: in primis *neg. Conseq.*, admissio Antecedenti, quod idè verum erit, quia nulla restat operatio, per cuius connotationem cognoscatur illud obiectum: ac, licet ignoretur discursus, alia superest operatio eiusdem rationalis, nempe sentatio. Deinde falsum est Antecedens: quia per cognitionem absolutam, v.g. per conceptum *substantia*, cognoscitur totum esse reale animalis & rationalis, etiam si nihil de connotatis, aut operationibus cogitetur. Denique tota obiectio instatur in visione materiali coloris, quæ non præscindit obiecti-

(f) q. 7. de Pot. art. 1. ad 5. (g)

ve, proindeque verè attingit, ac videt ordinem dependentiæ coloris à Deo, quamvis Deum ipsum non attingat. Vid. suprâ cap. 5. à n. 16. ad 18.

28 *Objc. 4.*: idè repugnet obiectiva præcisio, quia per illam verificarentur prædicata contradictoria de subiectis realiter indistinctis; sed hæc ratio est nulla: ergo &c. *Prob. Min. 1.*: quia iuxta D. Thomam (f), de eo, quod est idem re, & differens ratione, nihil prohibet contradictoria prædicari, ut dicit Philosophus 3. *Physic.*: sicut patet, quod idem punctum re, differens ratione, est principium, & finis, & secundum quod est principium, non est finis, & è contrario. 2.: quia abstractio naturæ communis ab inferioribus importat ex terminis intentionalem separationem, vi cuius vnum cognoscitur, alterum incognitum remanet: tum quia alioquin non est *præcisio*, nec *abstractio*: tum quia nulla ratio abstracta foret univoca, si differentias inferiores includeret: tum etiam, quia sic docet expressè D. Thomas (g), dicens: *In abstractione, que fit secundum Universale, & particulare, non remanet id, à quo fit abstractio: remota enim ab homine differentia rationali, non remanet in intellectu homo, sed solum animal.* 3.: quia nec in nostrâ sententiâ vitantur contradictoria: nam saltem verum erit, animal præscindi formaliter & ex parte actus à rationali, & non præscindi formaliter & ex parte actus à semetipso.

29 *Resp. neg. Min.* Ad 1. prob.: D. Thomas eam doctrinam applicat ad contradictoria physica & intrinseca Divinæ Trinitatis; sic enim continud colligit ibidem: *Unde cum essentia & proprietates sint idem re, &*

1. p. q. 40. art. 1. C. diffi-

differant ratione, nihil prohibet, quin unum sit communicabile, & aliud incommunicabile. Num inde tu colliges, in rebus creatis per solam distinctionem rationis verificari posse hæc prædicata, *communicari & non produci*? Porro nos etiam concedimus cum D. Thomâ, de subiecto realiter eodem, & ratione distincto, quatenus ita distincto, verificari posse prædicata, quæ sine tali distinctione forent contradictoria, v. g. de rationali & animali hominis esse *differentiam & non esse differentiam, discerni & non discerni à brutis*. Hoc tamen ab Adversariis distamus, quod illi prædicata ista tribuunt eidem subiecto secundum eandem formam, nempe secundum conceptum *rationale*, idèdque nullâ ex parte contradictione evitant: nos autem illa tribuimus eidem subiecto secundum formas realiter diversas, quas necessariò importat distinctio rationis, idèdque contradictionem tollimus. Vide dicta num. 13. Quare fatemur, quod sicut *punctum secundum quod est principium, non est finis, & è contrario*, ita animal secundum quod est animal, non est rationale, & è contrario; dummodò hoc intelligatur in sensu formali, sitque sermo de animali & rationali sub ratione talium, iuxta dicta num. 10.

30 *Ad 2. prob.* Abstractio illa importat veram separationem expressionum, seu conceptuum formalium; obiectorum verò, non nisi metaphoricam, & apparentem, nec alio sèd dici potest *præcisio & abstractio*, quatenus hæc nomina refunduntur in obiectu. Vid. n. 9. Univocatio rationis abstracte non impeditur per differentias ex parte obiecti attractas, sed per expressionem earum ex par-

te actus, idèd, earum sub ratione talium. Nam univoca sunt, *Quorum nomen est commune, & ratio significata per nomen est omninò eadem*. Omnes autem reales differentie animalium, cum attinguntur conceptu *animal*, hoc nomen habent commune, rationemque etiam uniformem, nempe conceptionem, quæ est ratio significata per nomen, ut suprâ n. 10. atebat D. Thomas. Dum verò idem S. Doctor negat, in intellectu remanere id, à quo fit abstractio, loquitur in sensu formali, quo nos etiam dicimus, in abstractione animalis ab homine non remanere in intellectu hominem, scilicet sub ratione hominis, vel sub conceptu *homo*. At remanet sub ratione animalis, & sub conceptu *animal*; nec id negat D. Thomas, ut suprâ constituit. *Ad 3. prob.*: animal præscindi formaliter & ex parte actus à rationali per conceptum *animal*, & non ita præscindi à semetipso, sunt contradictoria cortice tenens, non mendullitè: nam, si rectè explicentur, hoc sonant: Totum animal rationale obiectivum exprimitur cognitione, vi cuius dici potest, *Est animal, vel Est principium sentiendi*; simulque totum non exprimitur cognitione, vi cuius dici possit, *Est rationale, vel Est principium discurrendi*: id quod in summâ est, huic conceptum *animal* terminari ad totum animal rationale obiectivum, sed non esse hunc conceptum *rationale*. Vid. n. 14.

31 *Objc. 5.*: Voluntas amare potest ex prædicatis realiter indistinctis vnum sine alio: ergo & Intellectus vnum sine alio cognoscere. *Prob. Antec.*: Voluntas amare potest bonum in communi, quin amet peccatum, quod est quædam species boni, non honesti, sed delecta-

bi:

bilis; sed bonum in communi realiter indistinctum est à suis speciebus: ergo &c. *Prob. Mai.*: Voluntas amando bonum in communi, quod est eius specificativum naturale, non peccat; sed peccaret, si amaret peccatum: ergo &c. *Prob. Mai.*: tum quia Voluntas naturaliter propendet in suum specificativum: si ergo in eius amore peccat, habebit à naturâ instam propensionem in peccatum; quod est absurdum. Tum quia Voluntas foret potentia moraliter mala, si eius specificativum involveret moralem malitiam. *Confirm.*: quia sæpe Voluntas amat medium ut utile ad unum finem, & non ut utile ad alium, etiam si utilitas ad utrumque sit realiter eadem: sæpe etiam in bono simul utili & honesto amat honestatem, nihil de utilitate curando, aut è converso.

32 *Resp. neg. Antec. Ad prob.*: si bonum in communi sumatur ut ratio indifferens ad bonum etiam delectabile vetitum, non potest amari sine piaculo, si ve præcindatur obiectivè, si ve formaliter. Cum enim proponitur obiectum, non magis ad honestatem, quam ad malitiam moralem determinatum, imprudenter & temerè se geret Voluntas, si illud amplectatur ita confuse, ut ad honestum non determinet. Saltem amor ille, si obiectivè præcindit, nec bonus erit, nec malus, cum æquè ex parte obiecti præcindat ab honestate, & inhonestate: erit igitur actus indifferens in individuo; qui iuxta communioem Theologiam impossibilis est. Specificativum Voluntatis, cum sit à naturâ præstitum, est quid reale, & à nostris præcisionibus independens; aliter Voluntas careret specificativo, nec esset potentia certæ speciei, antequàm adveniret præ-

cisio obiectiva. Atqui realiter & ante præcisionem non datur bonum ut sic, sed collectio bonorum particularium, in quibus est delectabile vetitum: hæc ergo collectio erit naturale specificativum Voluntatis, in quo proinde adæquatè sumpto peccatum includitur.

33 Itaque distinguendum est duplex specificativum Voluntatis, alterum per modum finis; & hoc est Beatitudo, ad quam Voluntas naturaliter propendet, & in cuius amore non peccat: alterum per modum spheræ obiectivæ, & hoc est bonum in communi, non quidem obiectivè præcisum, sed complexens omnia bona particularia; quod non alia ratione dicitur specificativum, nisi quia Voluntas amare potest bonum quodlibet, seu purè delectabile, seu honestum, nec ferri potest in ullum obiectum, quod non aliquatenus bonum appareat, saltem delectabile. Hanc indolem Voluntas habet à naturâ, quin ideò sit potentia naturaliter mala: quamvis enim malum sit amare peccatum, non ideò malum est amare posse; alioqui mala esset libertas à Deo præstita nobis. Mala quidem esset, si nihil præter peccatum amare posset: at non ita coarctata est, sed potius in suâ libertate relicta, ut ex bonis in eius spherâ obiectivâ comprehensis possit eligere quodlibet. Propensio Voluntatis in bonum, si merè naturalis est, & non à peccato primi parentis derivata, non est in bonum in communi, prout indifferens ad delectabile prohibitum; sed præcisè in bonum honestum. *Ad Confirm.*: Voluntas semper amat ex parte obiecti quicquid in eo realiter identificatur: non tamen semper amat totaliter ex parte actus, id est, non ha-

bet

bet actum, quo referat medium v. g. ad fines omnes, ad quos utile est.

34 Sed quoniam ad Voluntatem provocat Adversarij, iuvat hinc etiam nostram sententiam obiter confirmare. Dolor ac detestatio de peccato commisso sub hoc conceptu, *offensa Dei*, attingit ex parte obiecti omnia peccata commissa in specie, & in individuo: ergo ille conceptus, *offensa Dei*, quamvis præcisivus, & abstractivus, attingit ex parte obiecti differentias omnes peccatorum. Consequentia legitima est. *Prob. Antec.*: qui memor unius tantum peccati, sed plurium reus, dolorem ac detestationem de eo concipit ex hoc generali motivo, quia est *offensa Dei*, satis disponitur ad remissionem omnium in specie, & in individuo, saltem in Sacramento recipiendam, ut est certum: sed nemo disponitur ad remissionem peccati, de quo non dolet, seu quod non verè retractat, & nemo retractat, quod dolor ac detestatio non attingit: ergo &c.

35 *Objc. 6.* si non datur obiectiva præcisio, plurima sequuntur absurda. Nam 1. non poterit evidenter cognosci lumen naturali existentia Dei, quin cognoscatur Trinitas Personarum. 2. qui elicit conceptum *eni*, cognoscat omne cognoscibile, nec ignorabit secreta cordium, & decreta Dei, etiam in particulari, si ve in individuo. 3. omnis cognitio erit comprehensiva, cum ita cognoscat totum obiectum, ut nullum eius prædicatum, nulla formalitas lateat cognoscentem. 4. non dabitur vera distinctio obiecti formalis à materiali, v. g. in Metaphysicâ, si quidem ratio Entis non erit verè distincta à ratione Corpo-

ris, & reliquis inferioribus: nulla item dabitur vera distinctio inter Verum & Bonum, adeoque idem erit Specificativum Intellectus & Voluntatis. 5. Intellectus non magis præcisivus erit, quam potentia visiva materialis, cum hæc possit etiam attingere suum obiectum, nunc clarè, nunc confuse. Imò minus præcisivus erit, quam causa physica; hæc enim potest obiectivè præcindare, ut probat Lynceus Dominicanus ex doctrinâ ipsâ Jesuitarum; apud quos Intellectus producit vitalitatem visionis beatæ, non supernaturalitatem; Deus producit materiale peccati, non malitiam formalem; species impressa producit representationem cognitionis, non verò vitalitatem.

36 Verum hæc absurda facile evanescent. *Ad 1.*: cum Deus lumine naturali cognoscitur, eodem modo cognoscitur Trinitas Personarum obiectivè sumpta, videlicet cognitione, vi cuius dici possit, *Deus existit, est unus, est sapiens &c.* non tamen cognoscitur nec existentia Dei, nec Trinitas, cognitione, vi cuius dici possit, *Deus est trius in Personis*; & relatè ad eiusmodi cognitionem dicunt Theologi mysterium Trinitatis esse supra lumen rationis naturalis, & naturaliter incognoscibile. Unde verè dicitur, cognosci naturaliter, Deum esse unum, & non cognosci, Deum esse trinum, iuxta dicta in solutione 2. obiectio- nis. Sed de præcisione obiectivâ inter Essentiam Dei, & Relationes, vide P. Hurtado disp. 6. Metaph. sect. 4. sublect. 8.

37 *Ad 2.*: non est absurdum, quòd ea omnia cognoscantur sub confuso conceptu *eni*; sed quòd cognoscantur sub claris & discretivis

6X-

expressione. Certè hoc iudicium, *Omnia secreta cordium in individuis sunt honesta*, pro obiecto habet omnia secretorum individua; nam, si vel vnum esset inhonestum, falsificaretur tale iudicium. Concedi tamen potest, non cognosci secreta cordis in particulari, vel in individuis; quia locutio ista reflexa est, solumque negat cognitionem discretivam vnius ab alio. Dices: per conceptum ens cognoscitur ratio entis clarè & discretivè: ergo similiter cognoscuntur omnes differentie entis. *Dist. Antec.*: cognoscitur clarè & discretivè, claritate, quâ discernatur à non ente, *conc.*; claritate, quâ discernatur vnum ens ab alio ente, *neg. Antec.*, & sub eadem distinctione *Conseq.*: tota quippe claritas, discretio, vel confusio, quæ convenit enti obiectivè sumpto, in eodem sensu convenit differentijs.

38 *Ad 3.* nego sequelam cum D. Thomâ q. 7. de Pot. art. 1. ad 2., ubi, cum sibi obiectisset: *Si Deus est simplex, totus attingitur à beatis; sed quod totum attingitur, comprehenditur: ergo Deus à beatis comprehenditur: ita respondet: Deus à beatis mente attingitur totus, non tamen totaliter: quia modus cognoscibilitatis Divina excedit modum Intellectus creati in infinitum: & ita Intellectus creatus non potest Deum ita perfectè intelligere, sicut intelligibilis est: & propter hoc non potest ipsum comprehendere.* Idem dictum puta de quavis cognitione inadæquatâ ex parte actus; quæ ideò non est comprehensiva, quia attingit obiectum totum non totaliter, idest, non totâ perfectione & claritate actus, quam meretur obiectum.

39 *Ad 4.*: distinctio obiecti formalis à materiali non pendet ex præcisione obiectivâ: tum quia seu-

lus externi, iuxta Adversarios communiter, non præcindunt obiectivè; & tamen Visus v. g. dicitur attingere formaliter rationem coloris, & materialiter rationem qualitatis: tum quia inter Verum & Bonum vsq; sic non datur obiectiva præcisio: tum etiam, quia iuxta Thomistam ratio Entis, quam pro formali respicit Meta physica, non præcinditur obiectivè à differentijs. Itaque obiectum formale, & materiale, quando realiter identificantur, non distinguuntur nisi per diversas expressiones Intellectus, quæ iuxta capacitatem obiectorum aliquando sunt distinctio rationis ratiocinatæ, aliquando sunt distinctio penès implicitum & explicitum. Hac autem distinctione positâ, denominatio obiecti formalis, aut materialis, sumitur ab indole, seu modo tendendi actuum potentie, vel scientie. Quia enim actus Metaphysicæ v. g. fundant hoc iudicium, nisi obiectum verificaret conceptum ens, etiam si verificaret conceptum corpus, non attingeretur per actus huius scientie; idcirco dicitur Metaphysica pro formali obiecto respicere rationem entis, & pro materiali rationem corporis. Idem dicito de Vero & Bono respectu Intellectus & Voluntatis.

40 *Ad 5.*: Intellectus non magis præcisivus est ex parte obiecti, quàm potentia visiva; magis tamen præcisivus est ex parte actus; quia plures actus habere potest magis ac magis abstractivos & univertales, quibus idem obiectum attingat. Potest enim attingere colorem sub ratione talis, & sub ratione coloris (hactenus, & non ultra, potest potentia visiva,), & insuper sub ratione qualitatis, accidentis, dependentis à Deo, & tandem sub ratio-

ratione entis. Quod attinet ad causam physicam, miror, Lynceos oculos videre in nostris Auctoribus quod non est. Nihil in Scholâ nostrâ constantius, quàm quod causa physica partialis producit realiter effectum indivisibilem totum totalitate effectus, licet non totalitate causæ, nominatum dum agitur de specie impressâ, & de Intellectu producente visionem beatam in consortio Luminis supernaturalis. Malitiam peccati, si realiter identificatur cum entitate materiali, physicè producit Deus, determinatus tamen à Voluntate creatâ supposito decreto permisso, quâ de causâ non tribuitur Deo existentia peccati.

§. III.

Observanda quedam.

41 **P**RO complemento quaestionis hucusque discussæ observa sequentia. 1.: cum dicimus, animal cognosci sine rationali, non ex parte obiecti, sed ex parte actus, sensus est, animal nunquam cognosci sine rationali obiectivè & specificativè sumpto; cognosci tamen animal sine actu, vel cognitione, vi cuius dici possit est rationale, sub hac expressione. Unde ineptè cavillantur aliqui, dum aiunt, rationale non cognosci ex parte actus perinde esse, ac non dari actum cognoscentem rationale; ineptè, inquam; non enim ea locutio negat omnem actum terminatum ad rationale, sed actum dumtaxat respondentem nomini rationale. 2.: hæc locutiones, rationale non est formaliter animal, est extra rationem animalis, non pertinet ad essentiam animalis metaphysicam, & similes, veræ sunt, quamvis non sonent propriam

separationem obiectivam: sic enim explicantur: Rationale ut tale, idest, ut cognitum hac expressione rationale, non definitur per conceptum animal, nec per eius explicationem: item non ingreditur explicationem animalis ut talis, nec pertinet ad eius definitionem fundatam super conceptu animal; hæc enim est essentia metaphysica animalis, ipsum animal obiectivum prout definitum sub conceptu animal.

42 Similiter explicandæ sunt locutiones aliæ sat frequentes, v. g. *Homo, non quia animal, sed quia rationalis, discurret, & à brutis differet; Deus punit, quia iustus, non quia misericors; Visio beata producitur ab Intellectu, non ut supernaturalis, sed ut vitalis; Creatura pendet à Deo, quatenus creatura, non quatenus ens.* Quorum sensus est: Homo per conceptum rationale discernitur à brutis, & ita cognoscitur, ut possit vocari principium discursus; non ita per conceptum animal: Deus ex punitionis effectum totus cognoscitur sub conceptu iustus, & non sub conceptu misericors: Ex hoc conceptu, Visio est vitalis, oritur hic, Visio producitur ab Intellectu; non autem ex hoc alio, Visio est supernaturalis: Hic conceptus, creatura, benè explicatur per dependentiam à Deo; sed non ita explicatur conceptus ens, aliàs non conveniret Deo ipsi. Generaliter de rebus loquimur, prout illas habemus in cognitione: Nomina enim (inquit D. Thomas) (h) non sequuntur modum essendi, qui est in rebus; sed modum essendi secundum quod in cognitione nostra est. Id quod maximè locum habet, cum nomini superadditur reduplicatio, ut, prout, quatenus, quia &c., ut iam supra notavimus num. 10.

33. : non recte dicitur, per conceptum *animal* cognosci *animal* explicitè, rationale implicitè. Nam ea tantum implicitè cognosci dicuntur conceptu A, quæ sub alio conceptu non synonymo sunt definitio eiusdem conceptus A, vel ad eius explicationem pertinent. Sic prædicata hominis, prout sic concepta, *animal rationale*, dicuntur implicitè cognosci conceptu *homo*. Sic etiam prædicata superiora, *vivens, corpus, substantia*, dicuntur implicitè cognosci conceptu *animal*. Quare locutio ista locum non habet, vbi datur distinctio rationis perfecta, & mutua; sed tantum, dum sermo est de conceptibus facientibus distinctionem rationis imperfectam, seu penes implicitam & explicitam, de qua supra cap. 6. num. 3. Et, cum dicitur, eodem conceptu cognosci *animal* explicitè, substantiam implicitè, non indicatur discrimen ex parte obiecti: sed sensus est, in eo conceptu dari expressionem *animal*, non verò expressionem *substantia*, quæ tamen expressio pertinet ad explicationem expressionis *animal*, dum hæc evoluitur, & evulceratur. A fortiori, non recte dicitur, per conceptum *animal* cognosci *animal* clarè, rationale confusè: quidquid enim confusionis, aut claritatis est in eo conceptu, ad totum *animal* rationale obiectivum terminatur nullo discrimine.

44 4.: quoties D. Thomas distinctionem rationis significat esse in obiecto, loquitur de distinctione fundamentali; vel, si formalem intelligit, eam in obiecto collocat, non *subiectivè*, sed *verificativè*, quatenus in obiecto est perfectio sufficiens ad verificandas conceptiones diversas Intellectus nostri. Hoc planè per-

(i) In 1. dist. 2. q. 1. art. 3. ad 5.

spicies in eius verbis allegatis cap. 7. §. 3., in quibus illud est, quod posent optare Thomistæ, *Unumquodque attributorum est in Deo secundum sui verissimam rationem, & ratio sapientie non est ratio bonitatis in quantum huiusmodi*: quod tamen ipse S. Doctor ita explicat, *ut non aliqua divinitas, vel multiplicitas ponatur in Deo ratione istorum attributorum, sed tantum plena perfectio correspondens nostris conceptibus diversis. Unde, Rationes attributorum, inquit (i), fundantur vel radicanur in Intellectu, quantum ad firmitatem sui esse; quia, ut dictum est, Intellectus est earum subiectum: in essentia autem Divina, quantum ad firmitatem sue veritatis*

45 5.: si quis ita arguat: Distinctio rationis, licet sit apparens, non vitat contradictoria: nam, si per conceptum *animal* apparenter distinguitur *animal* à rationali, & non à se ipso, verè dici poterit, *Rationale est id, à quo animal distinguitur apparenter, Animal non est id, à quo animal distinguitur apparenter*. Hæc autem non minùs propriè contradictoria sunt, quàm ista, *Amenitas pravi est risus apparenter, & non est risus apparenter*. Distinguenda est utraque propositio: *Rationale est id, à quo &c.*, dum rationale accipitur sub ratione talis, *conc.*; dum accipitur sub ratione animalis, *neg.*; item, *Animal non est id, à quo &c.*, dum animal accipitur sub ratione talis, *conc.*; dum accipitur sub ratione rationalis, *neg.* Unde patet, nihil verificari de rationali, quod non eodem sensu, & sub eadem formâ rationis, verificetur de animalis, & vice versâ. Tota autem contradictio evanescit ex diversitate reali formarum.

46 Quod si ita replices: ergo extremum, à quo apparenter distin-

gui-

guitur & præcinditur *animal* sub ratione talis, realiter ab ipso distinguitur; siquidem *animal* sub ratione talis, & rationale sub ratione talis, sunt concreta: realiter inadæquate distincta, ex num. 10.: *dist. Conseq.*: realiter ab ipso distinguitur, secundum id, quo extremum est, *conc.*; secundum id, quod est extremum, *neg. Conseq.* Vid. num. 7. Aliud est quod realis distinctio formarum tollat contradictionem prædicatorum; & aliud quod formæ ipsæ realiter distinctæ, sint ut quod extrema præcisionis, & distinctionis apparentis; ut patet exemplo sacchari, de quo n. 13., & hominis bilocati, de quo n. 8.

47 6.: quidam cum P. Izquierdo præcisionem obiectivam tuentur hoc pacto. Aiunt, cognitionem abstractivam Intellectus nostri pro hoc statu non attingere res immediatè in se ipsis, sed in quodam phantasmate, substituto, vel idolo, quod sibi format, ac substituit Intellectus locorum, & quod hi Auctores appellant *esse obiectivum rei*. Quo posito, dicunt, *animal* obiectivè præcinditur à rationali, non immediatè in se, sed in suo esse obiectivo: quia Intellectus per conceptum *animal* attingit esse obiectivum animalis, & non attingit esse obiectivum rationalis. Sed, ut omittam, falsò supponi, quod abstractiva cognitio non attingat res immediatè in se ipsis, contra 1.: quia in quovis idolo, vel substituto, idem sit argumentum, quod in cognitione *animal*, scilicet non posse citrà contradictionem substitui pro animalis, quin substituat pro rationali, nec verè dici *esse obiectivum* unius, quin dicatur & sit *esse obiectivum* alterius. Contra 2.: quia cognitio *animal* denominat saltem mediatè cognitum *animal* secundum esse reale: Vel

(k) Dis. 2. sect. 1.

igitur eodem modo denominat rationale, vel non? Si primum; non datur præcisio in substituto: si secundum; redit contradictio. Vid. P. Peynado hic (k).

48 7. denique: cognitio intuitiva potest formaliter præcindere. Ita PP. Hurtado, Oviedo, Quirós, Peynado, Ulloa. Patet in visione materiali coloris à longè; atque etiam in visione beatâ, iuxta doctrinam D. Thomæ supra citati num. 8. Dices: cognitio intuitiva fertur in obiectum ut est in se: ergo nequit esse præcisiva. *Neg. Conseq.*: quia ferri in obiectum ut est in se, est illud attingere per speciem propriam (in hoc differt intuitiva cognitio ab abstractivâ); sed non est illud attingere totâ claritate, quâ potest cognosci ut est in se. Hæc autem inadæquatio claritatis est præcisio formalis. Similiter admitteada est in actibus Voluntatis præcisio formalis affectiva. Non tamen poterit Visio beata facere distinctionem rationis in Deo; quia nunquam dabitur dualitas Visionum, quibus obiectum appareat quasi duplex, ita ut ab identitate reali præcindatur ex parte actus. Nec item distinctio rationis fieri potest per Sensum externum, aut Voluntatem, cum nec Sensus, nec Voluntas sit Ratio.

DISPUT. II.

De Constitutione Universalis.

C A P. I.

Quid sit Universale? & an detur à parte rei?

x UNIVERSALE dicitur, quod, unum cum sit, extenditur ad

ad

ad multa. Sic Lex, pro omnibus lata, dicitur Universalis in obligando. Sic prima Causa, atque etiam Sol respectu sublunarium, dicitur Universalis in causando. Sic etiam vox, aut conceptus, omnis homo, dicitur Universalis in significando, vel in representando. In presenti solum agitur de Universalis in essendo, & Universalis in predicando: è quibus primum dicitur Universale metaphysicum, definiturque ex Aristotele (a), *Unum aptum esse in multis*: alterum dicitur Universalis logicum, & ex eodem Aristotele (b) definitur, *Unum aptum predicari de multis*. Communiter censentur hæc inter se differre, vel solum penes implicitum & explicitum, vel etiam tanquam essentia & proprietates ratione distinctas: nam ordine rationis prius concipimus aptitudinem rei, ut sit in multis, & postea velut inde resultantem aptitudinem, ut verè de multis predicetur; aptitudo enim ad essendum in multis, importat identitatem realem, quæ fundamentum est veræ prædicationis.

2 Duo igitur pertinent ad essentiam Universalis, unitas, & aptitudo ad multa. Unitas, iuxta principia mox stabilienda, nequit esse intrinseca naturæ, quæ dicitur Universalis; sed debet esse extrinseca, sita scilicet in actu Intellectus præcisivo, & abstractivo. Aptitudo ad multa supponit realem identitatem illius naturæ cum multis, vel existentibus, vel saltem possibilibus; & addit actum Intellectus, quo natura sic exprimitur, ut possit multis uniformiter convenire prout ita concepta. V.g. Natura humana, prout expressa per conceptum *homo*, est Universalis: quia est una apta esse in multis, & predicari de multis: una; quia, ut

(a) 7. Metaph. cap. 13. & 2. Poster. cap. 18. (b) 1. Periberm. cap. 5.

sic concepta, nullam præfert pluralitatem, aut divisionem sui in plures homines, adeoque manet intentionaliter indivisa, & consequenter una: apta esse in multis, ac de ijs predicari, quia & realem habet identitatem ex parte obiecti cum multis individujs, & ita exprimitur, ut eam possit Intellectus uniformiter applicare multis.

3 Sed notandum, quod aptitudo ista non respicit multa utrumque, sed multa eiusdem nominis & rationis cum naturâ communi, quæ in ipsis multiplicetur, aut dividatur, ita ut terminus, sub quo natura dicitur Universalis, v.g. terminus *homo*, possit efferri pluraliter, coniungique numeralibus *duo*, *tres* &c. Unde natura humana sub conceptu *homo* ideò est universalis, quia potest esse multiplicata in individujs, de quibus verè dicatur, *sunt duo homines*, *tres homines* &c., quorum singulis absolute conveniat nomen *homo*, & ratio, seu definitio hominis. Hinc vides, cur natura Divina conveniens pluribus Personis non sit universalis: quia nimirum semper individua manet in esse naturæ, nec multiplicatur in tres naturas, sive in tres Deos, sed in tres Personas, quæ sunt vnus Deus.

4 Vides etiam, cur Petrus, licet divisibilis in plura, nempe in corpus & animam, non sit universalis: quia scilicet non dividitur in plura, quibus absolute conveniat nomen *Petrus*, eiusvè definitio; non enim absolute dici potest, *anima est Petrus*, sed solum cum addito *inadequate*. Ob eandem rationem Oceanus non est universalis per ordinem ad plures aquas, in quas dividi potest: quia sic non dividitur in plures Oceanos. Non tamen debet na-

tura universalis identificari realiter cum inferioribus secundum universalitatem, idest, secundum indifferentiam, & unitatem, quam accipit à cognitione indefinitâ. Solum ergo identificari debet secundum rectum, quod suscipit extrinsecam denominationem *Universalis*; quod rectum vocari solet *ratio obiectiva*, quia est obiectum correspondens rationi formali, idest, conceptioni *homo* v.g., & definitioni *animal rationale*.

5 Notandum etiam, ut Universalis sic actu constitutum, non requiri, quod natura actu existat in multis à parte rei; ut patet in naturâ Solis, quæ indefinitè concepta, universalis est, quia possunt existere multi Soles, licet actu non sint. Imò, ut aliqua species actu constituatur universalis, nullius individui existentia requiritur; sed sufficit possibilitas plurium. Requiritur tamen actualis unitas: quia concreta constituta per formam extrinsecam intentionalem, cuiusmodi est *Unum aptum ad multa*, licet non semper exigant existentiam subiecti, semper intelligant existentiam formæ, ut patet in hoc *Antichristus cognitus*.

6 Præmissâ hac perfunctoriâ Universalis notitiâ, quæ magis in sequentibus explicabitur, quæritur nunc, an, & quomodo dari possit Universalis? Veteres aliqui nihil esse Universalis asseruerunt; ideòque Scientias, quæ sunt omnes de Universalibus, omninò negarunt. Nominales antiqui & Scientias admittebant, & Universalis, sed Universalis dumtaxat in significando, seu quæ in solis nominibus universaliter significantibus consistenter; vnde *Nominatum* appellatio fluxit. Horum omnium impugnatio videri potest apud Conimbricenses (c). Nobis in an-

(c) In Præfat. Porphy. q. 1. art. 2. (d) Loc. cit. arr. 3.

tiquatam hanc Philosophiam dicere sufficiat, Universalis in essendo, & predicando, importans ut quod naturam realem, & intentionem rationis ut quo, nullatenus posse negari, cum evidens experientia sit, naturam realem hominis, aut animalis, aut arboris &c., passim à nobis ita concipi, ut ab omni hæcitate, divisione, & multiplicitate præscindatur: realem autem naturam ut sic conceptam, & nihil aliud, intelligunt Peripatetici nomine *Universalis*. Alij ex adverso Universalis statuunt à parte rei, & ante operationem Intellectus, secundum omnia constitutiva, idest, secundum unitatem & multiplicabilitatem. Quâ in re non vnus est dicendi modus, ut iam ostendo.

Varie sententiæ statuentes Universalis à parte rei referuntur & impugnantur.

7 Prima sententia (quæ Platonis tribuitur ab Aristotele, seu bonâ, seu malâ fide, quâ de re plures alij Philosophi, & Ecclesiæ Patres variè loquuntur apud Conimbricenses (d)) asserit, vel asseruit, existere in Lunæ concavo naturas universales, æternas, incorruptibiles, ingenerabiles, & à singularibus separatas, quas Platonis Ideas appellant, & quæ per productionem ad singularia descendant, sic tamen, ut nec productio singulari generentur, nec pereunte corrumpantur. Hæc sententia, cuiuscumque fuerit, delirium est. Tum quia ens positivum æternum, & indestructibile, non est nisi Deus, cum sibi vendiceret attributa Divina. Tum quia eiusmodi natura, vel idea, realiter distingueretur à singularibus, utpote

ab ijs separata, vel separabilis; simulque realiter cum iisdem identificaretur, utpote de ipsis verè affirmabilis tamquam propria ipsorum natura, vel essentia. Mitto alia, quibus facillè potest idea Platonis ostendi contradictionibus implicata.

8 Secunda sententia, cuius Auctor est P. Fonseca (e), distinguit triplicem statum naturæ humanæ v. g. : primum possibilitatis, quem vocat hic Auctor statum essentia & solitudinis, in quo natura humana realiter præcisa est ab hæccitatibus, eas præcedit, & est ad quamlibet indifferens, ac proinde Universalis est realiter & ante operationem Intellectus: secundum existentia, in quo statu natura priorem universalitatem amittit, quia per hæccitatem determinata iam est, & singularis: tertium abstractionis formalis, sive existentia obiectivæ, in quo statu deudatur natura per rationem ab hæccitatibus, & iterum universalitati restituitur.

9 Hæc sententia suffragatores non habet, eo quòd status ille universalitatis & indifferentiæ realis videatur omninò commentitius. 1. : quia, sicut natura in statu existentia non est nisi hæc & illa singularis, ita in statu possibilitatis; id enim est possibile, quod postea existit actu. 2. : quia indifferentiæ naturæ in statu possibilitatis, siquidem per existentiam destruitur, nunquam potest existere à parte rei: erit ergo merum nihilum, aut chymera. 3. : quia natura in statu existentia identificatur cum hæccitate, ut non videtur negare Fonseca: non ergo poterit hæccitatem præcedere, & ab eâ præcindi realiter, nisi præcedat se, & præcindatur à se.

(e) L. 5. Metaph. cap. 28. (f) in Grammat. audaci p. 1. medit. 2. art. 2.

10 Caramuel (f) in gratiam huius sententia ingeniosè versat exemplum vocum *phætra*, *tenebræ*, & similia; quæ secundum se realiter indifferentes sunt, ut mediæ syllabæ quantitatem longam, aut brevem habeant in carmine; cum tamen nulla in carmine existat actualiter, quæ non sit determinatè brevis, aut determinatè longa. Sed rogo, vel ea quantitas realiter à totà voce distinguitur, vel non? Si primum; nihil ad rem: nam indifferentia subiecti ad varia accidentia realiter ab ipso distincta, non est universalitas, quæ de loquimur; ut ostendit indifferentia voluntatis ad amorem & odium, vel hominis ad albedinem & nigredinem. Si secundum; indifferentia eiusmodi reperitur quidem in voce *phætra*, ut mentaliter abstracta à suis individuis, & intentionaliter unà; sed nequitquam reperitur in voce, quæ sit una realiter: nam vox *phætra*, quæ duo tempora impendit in mediâ syllaba, realiter distinguitur à voce simili, quæ uno tantum tempore gaudet; & hæc realis distinctio reperitur etiam in statu possibilitatis. Poetis tamen concessum est alterutrâ vi.

11 Tertia sententia est P. Bartholomei Amici, & Recentiorum quorundam, asserentium, naturam humanam v. g. universalem esse à parte rei, quia est una in multis. Unitatem autem, in qua est difficultas, dicunt esse, non numericam, sed formalem, specificam, & essentialem: cum enim natura humana à parte rei non dividatur in plures essentias specie distinctas, hoc ipso est specificè indivisa; hæc autem indivisio est unitas. Si quæras, in qua sita sit hæc unitas à parte rei? Aiunt,

con-

consistere in similitudine, & convenientiâ reali, quam habent homines inter se: similitudo namque vera quædam unitas est, siquidem iuxta Aristotelem, *Similia sunt, quorum qualitas est una*. Hinc tota controversia cum his Auctoribus huc devolvitur, An similitudo, & realis convenientia plurium, dicenda sit unitas, vel identitas verè talis?

12 Reijcitur hæc sententia 1. : quia similitudo potius præferret divisionem ac pluralitatem extremorum, quorum unum sit, sicut aliud; est enim relatio realis, vel eius fundamentum. Idcirco nemo dicitur sibi similis, nec natura Verbi Divini potest dici similis naturæ Patris. Non ergo similitudo meretur nomen identitatis, aut unitatis. Et, quidquid sit de nomine, saltem non est unitas Universalis sufficiens: tum quia Universalis, ut unum, nequit præferre pluralitatem: tum quia Universalis debet esse aptum, ut absolute & sine addito prædicetur, vel identificetur cum quolibet inferiori: natura autem humana, ut una unitate similitudinis tantum, nequit absolute dici de quovis homine; alioqui pluralitas hominum, quorum unus se habet sicut alius, verè diceretur de Petro. Reijcitur 2. : quia, si realis similitudo est vera identitas, aut unitas, creatura realiter identificabitur cum Deo in ratione entis, & in ratione substantiæ, & in alijs etiam prædicatis, in quibus sæpe est realiter Deo similis, præsertim homo, qui factus est ad imaginem & similitudinem Dei (g). Ipsæ quoque hæccitates humanæ, cum realiter assimilentur in ratione hæccitatis, erunt una hæccitas à parte rei, nec natura universalis, quæ humana natura.

(g) Genes. 1.

13 Dices: natura humana à parte rei non est divisa in plures naturas specie diversas, sive in plures species: ergo est indivisa, & una in specie. *Dist. Conseq.*: est indivisa & una fundamentaliter, *conc.*; formaliter, sive actualiter, *neg. Conseq.* A parte rei solum datur species una fundamentaliter, quæ nihil est aliud, quam plures homines realiter similes, fundamentum præbentes, ut ab Intellectu confundantur sub uno conceptu indefinito, & specifico. Hoc autem fundamentum non est actualis unitas, sed pluralitas. Insistes: natura humana à parte rei non est multiplex species: ergo est una species. Verum hæc arguendi formula non tenet ex terminis, ut cernitur in hac omninò simili: *Natura humana non est multiplex arbor, aut multiplex Deus; ergo est una arbor, aut unus Deus*. Non enim bene arguitur à negatione multiplicatis ad unitatem, nisi subiectum supponatur constitutum in eâ lineâ entis, in qua de ipso negatur multiplicitas.

14 Quodsi argumentationem reformes hoc pacto: Natura humana à parte rei est species naturæ; sed non est multiplex species: ergo est una species. In primis negari potest Maior: quia species est nomen secundæ intentionis, ac proinde non verificatur propriè & formaliter de naturâ ut est à parte rei, sed ut est sub conceptu homo. Deinde *permiss. Mai.*, & *concess. Min.*, *dist. Conseq.*: est una species, unitate oppositâ pluralitati, *conc.*; unitate oppositâ pluralitati, *neg. Conseq.* Unitas, & indivisio sæpe contraponuntur diversitati, seu dissimilitudini notabili; quo sensu dixit Aristoteles, *Similia esse, quorum qualitas est una, & æqualia, quorum*

rum *quiritas est vna*, idest, non dissimilis, non diversa plusquam individualiter.

15 Hoc sensu natura humana à parte rei non est species multiplex, sed vna: quia esse multiplicem speciem, significat esse divisam in plures naturas notabiliter dissimiles; quam divisionem sui natura humana excludit à parte rei. At hæc acceptio unitatis impropria est, utpote coherens cum verâ & propria pluralitate actuali in eodem statu reali; siquidem natura humana cum eâ indivisione coniungit à parte rei actualem divisionem sui in naturas verè & propriè multas, videlicet Petri, Pauli, Joannis &c., quarum vna verè & propriè non est alia. Ex terminis autem, & omnium apprehensione, unitas, & divisio propriè sumpta opponitur multitudinî, & pluralitati. Quare divisio, & multiplicitas specifica non excluditur à parte rei per unitatem propriè talem; cum enim sonet dissimilitudinem, sufficienter excluditur per unitatem similitudinis, quæ unitas impropria est, & purè fundamentalis. Si adhuc instes: Unitas præcisionis, licet impropria, sufficit ad Universale: ergo etiam sufficit unitas similitudinis, licet impropria. Responsionem invenies infra cap. 3.

16 Quarta sententia est quorundam Recentiorum, qui Universale à parte rei sic meditantur. Perfectio Divina à parte rei est vna, & per rationem est multiplex, quia ratione distinguimus in Deo plura attributa, quorum quodlibet est perfectio Divina. Hoc autem esse Universale à parte rei, probatur: quia unitas rationis cum pluralitate reali sufficit ad Universale per Intellectum: ergo unitas realis cum plura-

te rationis sufficit ad Universale à parte rei. Similiter discurreunt de quolibet prædicato transcendentis, v. g. de ratione entis, quæ prout est in Petro v. g., realiter est vna, per rationem autem est multiplex; quia possunt in Petro distingui multæ formalitates, quarum qualibet est ens.

17 Cogitatio ista, missis alijs impugnationibus, ex eo rejicitur efficaciter, quod non salvat Universale, quale nunc quærimus, videlicet quod sit commune pluribus secundum eam rationem obiectivam, quæ dicitur vna, ita ut nomina, quæ ipsi conveniunt specificativè sumptæ, possint pluraliter usurpari. Nam perfectio Divina, physice sumpta ut est à parte rei (quo sensu est vna), est totus Deus; sicut etiam entitas Petri, ut vna est à parte rei, totus est Petrus. At nec Deus, nec Petrus, ita communis est pluribus attributis, aut formalitatibus ratione distinctis, ut plures Deos, vel plures Petros ratione distinctos habeamus. Omnibus quidem attributis commune est nomen *perfectio Divina*: sed hoc probat, ab illis omnibus ut ratione distinctis posse reflexè abstrahi rationem communem perfectionis Divinæ, quæ sit universalis per Intellectum; non verò probat Universale à parte rei; neque enim illud nomen commune est, quatenus significat totum Deum, vel, quod idem est, quatenus significat perfectionem Dei ut realiter vnam. Id ipsum dicito de nomine *ens Petri*.

18 Quinta sententia est Scotistarum, qui lux distinctioni formali ex naturâ rei insistentes, tuentur Universale à parte rei. Sed non omnes vno modo, ut videre est apud

apud Mistrum, tum disp. 4. Log. q. 2., tum disp. 9. Metaph. q. 5. Docent quidem omnes, naturam humanam v. g. esse à parte rei identificatam realiter absolute cum individuis, & eorum singularitatibus, si-ve hæccitatibus; simulque ab iisdem esse distinctam formaliter ex naturâ rei. Sed, ut eius universalitatem statuunt, in duos opinandi modos dividuntur. Nam alij dicunt, naturam humanam esse vnam, & communem pluribus *per inexistentiam, ita quod vna est eadem humanitas* (verba sunt Matrij loc. cit. Log. num. 10.) realiter reperitur in omnibus hominibus, v. g. humanitas Petri, & humanitas Pauli non differunt, nisi extrinsecè, ratione scilicet differentiarum adiunctarum, idest, hæccitatum. Ita sentiunt Bonet., Canonic., Meurisse, & alij plures Scotistæ; qui tamen eam unitatem naturæ communis nolunt vocare *numericam*, sed *formalem & essentialem*, quam minorem dicunt unitate numericâ.

19 Hæc opinio à Matrio cum alijs Scotistis impugnatur, & merito. Nam inde sequitur 1., non dari plures homines, sed plures tantum singularitates, quemadmodum in Trinitate non sunt tres Dij propter unitatem Deitatis, seu naturæ Divinæ. Unde arduitas mysterij Trinitatis transfertur ad creata, siquidem individua humana sunt realiter eadem vni naturæ, simulque realiter inter se distincta. Sequitur 2., eandem humanitatem esse in Christo Domino, & in Judâ proditore: unde eadem erit adorabilis & detestabilis, amica, & inimica Deo, damnata simul & glorificata. Sequitur 3., non posse Deum annihilare Petrum manentibus cæte-

ris; manebit enim in Paulo tota natura & essentia Petri, solaque destrui poterit singularitas. Similiter non poterit Deus novum hominem creare: creatio enim est productio ex nihilo; nunc autem, quicumque producat homo, aliquid eius præcedit, nempe humanitas, quæ in alijs hominibus præexistit. Sequitur 4., humanitatem Antichristi nunc existere, & non existere: existere; quia nunc existunt alij homines: & non existere; quia nunc non existit singularitas Antichristi, cui humanitas realiter identificatur; cum enim separabilitas in existendo signum sit evidens distinctionis realis, etiam apud Scotistas, repugnat quod è duobus realiter identificatis alterum existat sine alio: quo argumento probatur quoque, non posse Deum destruere singularitatem Petri, quin destruat humanitatem.

20 Nec his absurdis medentur Scotistæ, dum asserunt, humanitatem omnium non esse vnam numericè, sed formaliter, & essentialiter. Nam 1.: absurda, quæ tertio & quarto loco deduximus, integra perstant. 2.: unitas formalis est vera & propria unitas & identitas à parte rei, iuxta Adversarios: ergo de humanitate verè & propriè vnâ & eadem verificatur esse in Cælo, & in Inferno &c. 3. unitas formalis est unitas strictior, & identitas maior, quàm realis absoluta; & ideo natura Petri magis vna est, magisque identificatur secum ipsâ, quàm cum Petreitate; quia secum formaliter, & cum Petreitate realiter identificatur; secum ita est vna, ut excludat omnem dualitatem ex naturâ rei, quam tamen non excludit quatenus vna est cum Petreitate. At, si humanitas omnium foret vna &

& eadem realiter absolute, foret una numericè, vel certè totà vi procederent absurditates obiectæ: ergo à fortiori &c. 4.: multiplicatio iuxta Adversarios vnicè se tenet ex parte singularitatum, quin naturam multiplicet in esse naturæ: ergo, quidquid sit de nomine unitatis numericæ, non magis multiplicatur in individuis natura humana, quam natura Divina in Trinitate, nec magis erunt plures homines, quam plures Dei. Vide alia apud Maffrium loc. cit. Metaph. à num. 111.

21 Propter hæc Maffinerus, Maffrius, & plerique Scotistæ negant, à parte rei dari naturam unam, quæ sit communis per inexistentiam in pluribus, & agnoscunt totidem naturas, sive humanitates, quot sunt homines. Sed tamen admittunt à parte rei naturam communem per indifferentiam, quod vocant *Universale negativum*, quo nomine intelligunt naturam cuiusque hominis, v. g. Petri, quæ prout distincta formaliter ex naturâ rei à Petreitate, non dicit ex se repugnantiam ut coniungatur cum quavis hæccitate aliorum hominum disiunctam, seu divisivè, licèt sit extrinsecè impedita per Petreitatem, cui de facto identificatur. Hanc indifferentiam, seu communitatem dicunt esse, non positivam, sed negativam; id est, ut ipsi explicant, non expeditam & liberam ab impedimento, sed actualiter impeditam extrinsecè per Petreitatem, per quam de facto contrahitur natura, sic tamen, ut in ipso contractionis statu retineat non repugnantiam ad alias hæccitates. Unde manet indifferens ad multa per aptitudinem, non proximam, sed re-

motam; eo ferè modo, quo materia sub unâ formâ existens, manet indifferens ad alias. Vide Maffrium disp. 9. Metaph. q. 4. art. 1.

22 Hæc etiam opinio rejicitur 1.: quia est vera esset Scotistarum doctrina, non ideò salvaretur à parte rei Universale Logicum, aut metaphysicum; non enim natura Petri foret multiplicabilis in esse naturæ, sed permanens una & eadem foret coniungibilis in sensu diviso cum multis hæccitatibus. Hoc autem haud sufficit ad veram Universalitatem, quâ de loquimur. Tum quia alioquin singularitas quælibet foret etiam universalis, utpotè coniungibilis iuxta hanc sententiam cum omnibus humanitatibus in sensu diviso. Unde nihil esset à parte rei perfectè singulare. Tum quia tot erunt intrâ humanam speciem naturæ universales, quot sunt homines. Tum etiam, quia potiori iure natura Divina disenda esset Universalis, cum non repugnet identitati cum pluribus Personis, & quidem coniunctim, sive in sensu composito.

23 Rejicitur 2.: quia, si natura Petri de se apta est, ut saltem in primâ sui productione coniungatur æquè benè cum Pauleitate, vel cum hæccitatibus alijs, & pro libitu Dei ad unam præ alijs determinatur (h), non poterit coniunctio, vel contractio ista fieri per identitatem realem naturæ cum hæccitate, contra quod omnes Scotistæ supponunt, ac docent (i). Probatur: quia realis identitas non ita variabilis est, etiam de potentiâ Dei absolute, ut quæ modò realiter identificantur, potuerint existere realiter distincta, vel è cõverso: possibiles enim alioqui

fo-

(h) Hæc omnia ex Maffrio disp. 9. Metaph. num. 74. 75. 98. & alijs.

(i) Quid. Maffr. cit. num. 74.

forent mille chymæ, v. g. homo-equus, hirco-cervus. At sic variabilis esset, si talis doctrina stare: nam Petreitas & humanitas Petri, quæ modò realiter identificantur, potuerunt existere realiter distincta, siquidem illa humanitas potuit coniungi cum Pauleitate, & Petreitas cum humanitate Pauli, quo in eventu realiter distinguerentur abs dubio.

24 Accedit, quod separabilitas non coheret cum identitate reali iuxta Scotistas. At humanitas Petri & Petreitas separabiles essent. Negat Maffrius esse separabiles postquam existunt. Sed gratis negat: tum quia, si Deus impedire potuit realem identitatem in primo instanti, quin tolleret existentiam extremorum, cur non poterit eam postea destruere illæsis extremis? Tum etiam, quia, si separatio contingeret, nulla sequeretur contradictio, Accedit insuper, quòd ea inseparabilitas non provenit saltem ab intrinsecò, siquidem utrumque extremum ex se non repugnat coniunctioni cum alijs, & utrumque est indifferens negativè. Solemne autem est Scotistis identitatem realem explicare per inseparabilitatem ab intrinsecò.

25 Mixto modis alios cogitandi Universalis à parte rei, qui facile ex dictis, & statim dicendis impugnari possunt. Tantùm noto, neminem ex patronis Universalis à parte rei loqui de Universalis Logico, seu proximè prædicabile de multis; hoc enim indigere actu rationis præcivo, nemini dubium est. Omnes ergo loquuntur de Universalis metaphysico, sive in essendo; quod à parte rei existere volunt, non solum fundamentaliter (sic enim nec à nobis negatur), sed formaliter,

sive in actu, cum actuali scilicet unitate, & communicabilitate: quo sensu præsens quæstio procedit.

C A P. II.

Probatur generatim repugnantia Universalis à parte rei: & contrarijs argumentis occurruntur.

SENTENTIA negans Universalis à parte rei communis est in Scholâ nostrâ, & Thomisticâ: & præter dicta cap. præced., probatur breviter. Repugnat Universalis à parte rei, si repugnat à parte rei unitas, & communicabilitas eiusdem entis ad plura, quibuscum realiter identificetur, & in quibus realiter multiplicetur secundum nomen, & rationem propriam; sed talis communicabilitas & unitas omninò repugnant à parte rei: ergo &c. Maior constat ex dictis cap. præced. iuxta communem sensum Scholarum. *Prob. Min.*: unitas à parte rei est unitas intrinseca & realis, & communicabilitas illiusmodi importat pluralitatem intrinsecam & realem sub eodem nomine, eademque ratione; sed reali unitas & pluralitas eiusdem entis in eadem ratione, repugnant omninò; siquidem essent intrinseca divisio & indivisio, intrinseca unitas & non unitas in eodem sensu, efficerentque, ut à parte rei plures homines forent intrinsecè vnicus homo: ergo &c.

2 Confirm. 1.: extremis realiter identificatis convenire non possunt contradictoria realia & intrinseca; sed, posito Universalis à parte rei, talia contradictoria convenirent naturæ & singularitati realiter identificatis. Patet: quia natura

foret int. insecē communicabilis, & indifferens ad plura; non ita singularitas, cui realiter identificatur. *Confirm. 2.*: si daretur Universale à parte rei, existeret in creatis quid difficilius mysterio Trinitatis, nempe natura vna, quæ simul esset multiplex natura; quod certè foret quid mysteriosius, quàm vna natura, quæ simul est multiplex persona. *Confirm. 3.* ex Aristotele, qui 7. *Metaph.*, præsertim cap. 14., impugnat Universale Platonum argumentis pariter militantibus contra quodlibet Universale à parte rei: & 1. de *Animâ* text. 8., *Universale*, inquit, *aut nihil est, aut posterius est*: posterius, idest, resultans ex consideratione Intellectus, vt ibi explicat Commentator, necnon D. Thomas ibi *lect. 1. & Opusc. 55.*

3 Quapropter, à parte rei solum est Universale fundamentaliter, quatenus datur fundamentum, vt Intellectus naturam realem abstrahat, & præscindat à multiplicitate reali, atque ita constituat formaliter Universale. Illud autem fundamentum sunt plura individua realiter similia inter se, quæ pro mensurâ similitudinis occasionem præbent Intellectui, vt ea confundat conceptu indefinito, vel generico, vel specifico &c. Potest etiam fundamentum desumi ex vnico individuo naturæ finitæ ac limitatæ, quæ idcirco non repugnat coexistentiæ aliorum similium: nam ex hac non repugnantia fundamentum sumit Intellectus, vt naturam talis individui, v.g. Solis, à singularitate præscindat.

4 *Objc. 1.* pro *Ideâ* Platonis: Scientiæ dicuntur esse de necessarijs, æternis, immutabilibus, quæ nec generantur, nec corrumpuntur:

sed scientiæ sunt de Universalibus: ergo dantur Universalia his attributis prædita, atque aded realiter separata à singularibus. *Confirm.*: quia, nisi datur natura communis à singularibus separata, falleretur Intellectus, dum eam sine singularibus concipit. *Resp.*: ea omnia tribuuntur obiectis scientiarum, non in existendo, sed in verificando propositiones scientificas. Quia enim hæc v.g. propositio, *Homo est animal rationale*, hoc sensu exposita, *Quandocumque existat homo, quidditas eius est animal rationale*, vera est ab æterno in Intellectu Divino, & foret etiam vera in Intellectu creato, si existeret ab æterno; & quia verificatio eius est necessaria & immutabilis, nec pendet ex eo, quod generetur, aut corrumpatur homo; idcirco ipsius obiectum, quod est homo universaliter conceptus, dicitur necessarium, æternum &c., quin requiratur separatio realis à singularibus; nam his etiam eadem attributa conveniunt eodem sensu, prout substant conceptui *homo*. Ad *confirm.*: falleretur quidem Intellectus, si conciperet, naturam obiectivè se iunctam à singularibus: at non ita concipit; sed præcisè naturam intelligit non cogitando singularia, idest, non illa exprimendo sub ratione talium: in quo nulla falsitas, iuxta illud, *Præscindentium non est mendacium*.

5 *Objc. 2.* pro alijs sententijs: vno tantum homine existente, daretur à parte rei natura humana vna, & multiplicabilis: ergo foret natura Universalis. *Dist. Antec.*: multiplicabilis per divisionem sui in plures naturas humanas, *neg.*; multiplicabilis, idest, non excludens possibilitatem & existentiam aliarum si-

milium, & solo numero differentium, *conc. Antec.*; hoc enim sensu sola natura Divina est essentialiter immultiplicabilis. Sed *neg. Conseq.*: quia multiplicabilitas sic accepta non sufficit Universalis, cum non reddat illam naturam aptam esse in multis. *Replc.*: illa natura saltem ab intrinseco non repugnat communicationi sui ad plura individua; aliàs, dum per Intellectum concipitur communis pluribus, conciperetur cum prædicato sibi repugnante: ergo est universalis, saltem negativè. *Dist. Antec.*: non repugnat communicationi sui solius, aut seorsum acceptæ, vt est à parte rei, *neg.*; communicationi sui vt confusæ per Intellectum cum alijs similibus, *conc. Antec.*; & *neg. Conseq.*, nisi per universalitatem negativam intelligatur universalitas fundamentalis. Unde natura illa non concipitur cum prædicato sibi repugnante quia non concipitur communis, nisi prout confusè concepta cum alijs; cui communitati non repugnat ab intrinseco, sed illi fundamentum præbet. Hæc magis infra clarescent.

6 *Objc. 3.*: Singulare, & Universale sunt correlativa: ergo, si alterum datur à parte rei, datur & alterum; sicut, si à parte rei datur dominus, datur & servus. *Dist. Antec.*: sunt correlativa secundum esse, *neg.*; secundum dici, *subdist.*; relatione oppositionis, & repugnantia, eodem modo, quo ens reale & ens chymericum correlativa sunt, *conc.*; alio genere relationis, *neg. Conseq.* Et insto: Unitas & multiplicitas Dei sunt correlativa: ergo dabitur à parte rei Deus multiplex, sicut datur Deus vnus. Loquimur de Universalis à parte rei, quod nobis est chyme-

ricum. Universale tamen ab Intellectu factum relationem dicit ad singulare, saltem secundò intentionaliter acceptum.

7 *Objc. 4.*: natura omnium hominum à parte rei est vnica definitione definibilis: ergo habet vnã essentiam, seu quidditatem; nam quidditas definitioni respondet. Concedo Consequentiam, loquendo de vnitate fundamentali, quæ est vnitas similitudinis. Sed, loquendo de vnitate formali, sive actuali, *dist. Conseq.*: habet vnã essentiam, vnitate præsuppositâ ante operationem Intellectus, *neg.*; vnitate præstitâ per operationem Intellectus, nimirum per conceptum *homo*, vel per ipsam definitionem *animal rationale*, quæ etiam exercitè præscindit à singularitatibus, & naturas omnium hominũ adunat, *conc. Conseq.* Nec probabitur vnquam, aliud genus vnitatis ex parte essentiæ requiri, vt vnica definitioni respondeat.

8 *Objc. 5.*: plures homines à parte rei non distinguuntur formaliter, essentialiter, aut specificè, sed numericè tantum; aliter pertinerent ad distinctas species, & aliquod prædicatum essentiæ conveniret vni, quin alteri conveniret: ergo habent à parte rei vnitatem formalem, essentialem, aut specificam. *Confirm. 1.*: natura humana omnium individuorum non est essentialiter multiplex; alioqui Petrus foret essentialiter multiplex, cum includat quiddid est de conceptu essentiali naturæ humanæ: est ergo natura essentialiter vna. *Confirm. 2.*: vnitas, & multiplicatio naturæ humanæ in individua, non est vnitas formalis, sed materialis. Ergo relinquit naturam humanam formaliter indivisam, & vnã.

9 *Resp. Ad obiect. dist. Antec. :* non distinguuntur &c., distinctione inducente diversitatem, aut dissimilitudinem, *conc.*; distinctione inducente veram pluralitatem entitativam essentiarum, *neg. Antec. :* & *dist. Conseq. :* habent à parte rei unitatem &c., oppositam pluralitati essentiarum entitativæ, *neg.*; unitatem oppositam diversitati, quæ est unitas similitudinis, atque aded unitas impropria, & fundamentalis, *conc. Conseq.* Vide cap. præced. num. 14. & 15. Hanc distinctionem adhibemus, nequa irrepat æquivocatio. De cætero verum est absolute, quod plures homines à parte rei non distinguuntur *specificè*, sed sunt eiusdem speciei: quia vñu communi distinctio specifica sonat diversitatem, & identitas specifica à parte rei sonat similitudinem essentiarum reverà multarum. Eodem sensu verum est, quod non distinguuntur *essentialiter*, aut *formaliter*, quia hæc adverbia communiter idem sonant, ac *specificè*: quare, vel alludunt ad statum intentionalem; vel, si referuntur ad statum realem, non negant distinctionem essentiarum entitativam, sed solam dissimilitudinem. Hinc plures homines non pertinent ad distinctas species; quia habent essentias, distinctas quidem, sed non diversas. Nec vni convenit prædicatum essentialitæ, quod ut ratione prædicatum non conveniat alteri: quamquam à parte rei numericè distinguantur prædicata vnius à prædicatis alterius.

10 *Ad 1. Confirm. :* natura omnium hominum à parte rei est *essentialiter* multiplex, si hoc idem sonet, ac *multiplex essentia similis*; secus verò, si sonet idem, ac *multiplex specificè*, vel *multiplex essentia dissimilis*.

(a) *disp. 6. Metaph. sect. 1. & seq.*

Cum autem dicitur, quod Petrus includit quicquid est de conceptu essentiali naturæ humanæ, sensus est, quod includit quicquid pertinet ad definitionem naturæ humanæ sub conceptu *homo*, scilicet omnia prædicata, per quæ definitur homo ut sic, quorum è numero non est multiplicitas naturæ, proindeque non evadit Petrus essentialiter multiplex. *Ad 2. :* divisio naturæ in individualia dicitur *materialis* in ordine ad Scientias, quæ non curant individualia cognoscere sub ratione talium, ideòque in ordine ad illas de materiali se habet, quod natura sit acta multiplicata numericè. Unde sola divisio in essentias specie diversas dicitur hoc sensu *formalis*, seu de formali se habens. Est tamen ea divisio *formalis*, si hoc nomine denotetur divisio, quæ non solas multiplicat hæcæitates, sed etiam naturas, & essentias.

11 Notandum hic ex Doct. Eximio (a): natura humana à parte rei non solum habet unitatem individualement in quovis homine, sed etiam formalem, à quâ non omninò præcinditur per Intellectum. Nominè unitatis formalis non hic intelligitur unitas rationis; hæc enim est *formalis extrinseca*; sed intelligitur unitas intrinseca proveniens ab essentialitæ. Hanc unitatem habet natura Petri, non solum quia in se habet indivisionem in plures naturas humanas, sed maximè quia est intrinsece indivisa in naturas specie, vel genere diversas, & intrinsece discreta à naturâ equi, leonis, lapidis &c. Ab hac, inquam, unitate, sive indivisione, non omninò præcinditur natura per Intellectum, licet præcindatur ab unitate individuali: nam etiam sub conceptu *homo* apparet in-

intrinsece indivisa, & indivisibilis, in plura dissimilia genere, vel specie.

12 Cæterum hæc formalis unitas naturæ humanæ à parte rei est indivisa ab unitate individuali, proindeque non est vnica, sed multiplicatur entitativè, sicut ipsa natura humana, & sicut unitas individualis: unde non sufficit ad Universale à parte rei. Imò nec sola sufficit, ut Universale per Intellectum dicatur vnum: quia prout comitatur naturam in statu abstractionis, non est unitas intrinsece vnica, nec multiplex, sed purè præcindens à multiplicatione sui, & præcisè dicens indivisionem in plura dissimilia: sicut natura ipsa in eo statu nec apparet intrinsece multiplex, nec vnica; iuxta vulgatum illud ex Avicên. *Equinitas, ut equinitas, non est vna, nec plures*. Humana igitur natura sub conceptu *homo* præcinditur ab unitate formali intrinseca, quatenus entitativè multiplex, non tamen, quatenus excludente divisionem in plura diversa genere, vel specie.

13 *Obijc. 6. :* carentia omnium hominum ab æterno est vna; nam alioqui, cum sint possibiles infiniti homines, darentur ab æterno infinitæ carentiæ in actu, quod repugnat: aliunde illa est multiplicabilis à parte rei, cum alia sit carentia Petri, alia Pauli &c.: ergo est Universalis à parte rei. *Neg. Mai. :* nam carentia nihil est, atque aded propriè nec est vna, nec multiplex: sed eo modo, quo à nobis apprehenditur instar cuiusdam negationis obiectivæ, tot sunt carentiæ, quot homines non existentes, videlicet infinitæ ab æterno; ex quâ infinitudine nullum absurdum sequitur; nam dari ab æterno carentiæ hominum infinitas,

præcisè significat non dari ab æterno infinitos homines. Certè, si carentia foret actuale quid, absurdè poneretur ab æterno sive vna, sive multiplex: repugnat enim ab æterno dari quidquam actu positum extra Deum, præsertim independens ab actione Dei.

14 *Replie. :* vnicus homo est in se ipso negatio rerum omnium, à quibus distinguitur: ergo & carentia vna poterit esse negatio omnium hominum. *Resp.* Antecedens verum est de negatione radicali respectivâ, idest, de repugnantia vniciusque entis ad identitatem sui cum rebus, à quibus distinguitur: at verum non est de negatione formali absolutâ, vñ cuius non fuit res in statu existentie ab æterno; talis enim negatio, vel carentia, necessariò multiplicatur suo modo pro multiplicitate rerum non existentium, ut ex ipsâ carentiarum separabilitate convincitur.

15 *Replie. 2. :* carentia rugibilitatis est multiplex, cum existat in omnibus hominibus; aliunde est vna, cum vnica sit rugibilitas, quam excludit: ergo à parte rei est vna & multiplex, & consequenter Universalis. *Resp.* Si sermo sit de carentiâ absolutâ, quâ rugibilitas excluditur à rerum naturâ, *neg. Mai. :* non enim talis carentia existit in hominibus. Si autem sermo sit de carentiâ respectivâ, *neg. Min. :* nam talis carentia, licet sit variis rugibilitatis, multiplicatur per subiectum multiplex; vs patet in privatione formæ A, quæ multiplex est pro multiplici materiâ primâ. Id quod maximè verum est, quando carentia respectiva est radicalis, sive consistens in repugnantia identitatis, ut in casu argumenti.

16 *Obijc. ult. :* obiectum scientiæ

tia, & Intellectus, est Universale; sed obiectum præcedit actum potentia, vel facultatis, cuius est: ergo Universale præcedit actum Intellectus, & Scientia. *Dist. Min.*: obiectum præcedit &c., secundum naturam subiecta universalitati, *concl.*; secundum universalitatem, *subdist.*; secundum universalitatem fundamentalem, *concl.*; secundum formalem, *neg. Min.*, & *Conseq.* Obiectum scientia, & Intellectus dicitur Universale, quia consideratur universaliter, id est per actus, quibus formaliter constituitur Universale, præcedente naturâ cum universalitate fundamentali, quam explicuimus num. 3.

C A P. III.

Statuitur Universale per Intellectum.

CUM Universalia admitenda sint ex communi consensu Philosophorum, nec existere possint à parte rei secundum omnia sui constitutiva, reliquum est, ut per Intellectum plenè formentur. Id quod fieri posse, sic probatur. Universale est Unum aptum esse in multis, seu communicabile multis; sed per conceptum *homo* v.g. natura humana, quæ realiter multiplicata est in individuis, redditur vna apta esse in multis: ergo redditur Universalis. Probatur Minor quantum ad unitatem, probanda postmodum quantum ad aptitudinem, seu communitatem. Natura humana per conceptum *homo* redditur uniformiter definibilis, ita ut sub eo conceptu non aliter definiatur humanitas, quæ est in Petro, quam humanitas, quæ est in Paulo, aut alio quovis; nam quicumque definitur ut homo, definiri debet

animal rationale: ergo redditur formaliter vna.

2 *Prob. Conseq. ex Aristotele 5. Metaph. tex. 11. sic aiente: Unum ea dicuntur, quorum ratio, quod quid erat esse dicens, indivisibilis ad aliam est, quod quid erat esse rei significatam; ipsa enim per se ipsam omnis ratio divisibilis. Quem locum sic exponit D. Thomas ibi lect. 7. lit. f.: Unum dicuntur, quæcumque ita se habent, quod definitio unius, quæ est ratio significans quod quid est esse, non dividitur à definitione alterius, quæ significat etiam quid est esse eius. Ipsa enim definitio, scilicet secundum se, oportet quod sit divisibilis, cum constet ex genere & differentia. Sed potest esse quod definitio unius sit indivisibilis à definitione alterius, quando duo habeant unam definitionem...*, sicut *bos & equus conveniunt in una definitione animalis &c.* Cuius doctrina ratio est: quia plures naturas fieri uniformiter definibiles, est fieri unius rationis, cum idem sit *ratio*, ac *definitio*, ut supra ostendimus, & hic supponit Aristoteles: fieri autem unius rationis, est fieri ratione unum, formaliter unum.

3 Porro natura humana per conceptum *homo* præcinditur ab omni multiplicitate, adeo ut per solam vim & energiam illius conceptus nunquam possit apparere ut multiplex natura, quantumcumque definiatur, & explicetur: ergo, prout apparet sub tali conceptu, non habet divisionem: ergo est vna. Pater hæc Consequentia ex Aristotele loc. cit. dicente: *Universaliter quæcumque non habent divisionem, in quantum non habent, sic Unum dicuntur: ut, si in quantum homo non habet divisionem, unus homo; si verò in quantum animal, unum animal. Ubi D. Thomas lect. 8., Universaliter, inquit, hoc est verum, quod*

*quod quæcumque non habent divisionem, secundum hoc dicuntur Unum, in quantum divisionem non habent: sicut quæ non dividuntur in eo quod est homo, dicuntur unum in homine, sicut Socrates & Plato: & quæ non dividuntur in ratione animalis, dicuntur Unum in animali. Consonat communis definitio, quâ Unum dicitur Indivisum in se, & divisum à quolibet alio: humanitas enim sub conceptu *homo*, & est divisa ab omni naturâ nõ humana & est indivisa in se, sive in suâ specie, cum præcindatur à pluralitate numerica.*

4 Jam, quod natura per illum conceptum reddatur apta, seu communicabilis pluribus, facile percipitur, & conceditur ab omnibus, supposita Unitate rationis. Nam appetitudo & communicabilitas propria naturæ Universalis est actualis indifferentia, ut sine fictione cognoscatur identificata realiter cum pluribus. Hæc autem indifferentia supponit ex parte obiecti realem identitatem illius naturæ, quæ fit intentionaliter vna, cum pluribus saltem possibili-bus; vel, quod eodem redit, supponit aptitudinem, & communicabilitatem radicalem, seu fundamentalem (quæ iuxta Thomistas est materialitas naturæ, iuxta alios est finitudo & limitatio perfectionis); & addit præcisionem ab omni pluralitate, & differentia inferiori. Natura enim humana, dum præcinditur, & quasi denudatur ab omni differentia individuante, nihil retinet, unde repugnet Petro, nec Paulo, nec alijs hominibus individuis: tota quippe repugnantia, ut natura Petri cognoscatur identificata cum Paulo, oritur ex eo, quod cognoscitur eadem cum Petreitate: si ergo ab hac, & alijs hæcitatibus præcinditur, ma-

net expers repugnantia, & consequenter indifferentia.

5 Ne tamen putes, naturam humanam esse indifferentem, ut cognoscatur identificata cum pluribus per ipsum conceptum *homo*; aliàs per illum non præcinderetur à pluralitate, nec fieret vna. Per hunc ergo conceptum redditur indifferentis, ut quoties prout sic concepta comparatur cum individuis hominibus, statim appareat convenientiam illis per identitatem: hæc autem comparatio necessario fieri debet per alios conceptus, vel apprehensivos, vel iudicativos. Denique tota probatio confirmari potest: quia, si natura humana ita existeret à parte rei, sicut apparet sub conceptu *homo*, præcisa scilicet ab omni differentia individuante, nec habens actualem divisionem, foret absdubio Universale à parte rei: si ergo per Intellectum acquiritur conditiones istas, erit Universale per Intellectum.

6 Ex dictis inferes, Universale esse concretum ex subiecto & formâ: subiectum, quod suscipit denominationem Universalis, est natura realis, quæ multiplicata est à parte rei: forma denominans est cognitio abstractiva, v.g. *homo*, *animal*, *vivens*, per quam natura præcinditur à multiplicitate reali; ab hac enim formâ, licet extrinsecâ, denominatur obiectum unum, & commune pluribus, modo explicato. Unde ipsa est unitas, & communitas in abstracto, & intentio Universalitatis. Quare non sunt audiendi Thomistæ, dum eam intentionem, in quâ consistit unitas & communitas, volunt esse fictam, & obiecto intrinsecam, & attingi per cognitionem directam. Hoc enim satis, superque refutavimus tract. r. disp. 2. cap. 4. à num. 33. ad

37., & cap. 5. à num. 25. ad 28.; quibus in locis luculenta dedimus testimonia D. Thom. pro nostrâ doctrinâ; ostendimusque ex S. Doctore, quòd intentione universalitatis est immaterialis, quia recipitur in animâ sicut in subiecto, nec propriè est in re extrâ animâ, rãquâ in subiecto, sed rãquâ in obiecto: itè, quòd *cognitio facit universale esse in actu universale, & est quoddam formale in universalis; & quòd universale est unum unitate cognitionis.* In eodem cap. 5. solvimus quidquid cõtrâ obijciant Thomistæ.

7 Notandum hic, aliud esse loqui de naturâ humanâ *secundum se*, aliud de eadem *in esse universalis*. Primo modo consideratur natura in statu abstractionis, non tamen secundum prædicata extrinsecã, quæ illi proveniunt à tali statu; sed secundum prædicata penitus intrinsecã, per quæ in tali statu definitur, nempe animal, & rationale, & quæ in his formaliter includuntur: & hæc dicuntur prædicata *primæ intentionis*, & propria naturæ *in suppositione personali*: & hæc eadem sunt, quæ possunt cognosci identificata cum pluribus, iuxta num. 5. Secundo modo consideratur natura secundum prædicata in ipsam derivata ab statu abstractionis, idest, à cognitione præcisivâ, nempe secundum denominationes *unius, communis, indifferentis, universalis, generis, speciei &c.*: hæc dicuntur prædicata *secundæ intentionis*, & propria naturæ *in suppositione simplicis*; nec possunt convenire individuis quâ talibus, aut cum eis identificari. Vide D. Thomam Opusc. de Ent. & Essent. cap. 4., ubi egregiè rem istam explicat. Unde colliges, quare dicatur, quod natura *secundum se* non est vna, nec multiplex: quia scilicet nec per unitatem,

nec per multiplicatam definitur in suppositione personali

Varia difficultates contrâ doctrinam traditam expediuntur.

8 **D**ices 1.: natura, quæ denominatur Universalis, existit à parte rei, & ab Intellectu sola provenit formata: ergo non est cur potiùs universale dicatur esse per Intellectum, quàm à parte rei. *Resp.* In primis nomine *Universalis à parte rei* intelligimus universale prorsus independens ab Intellectu secundum omnia sui constitutiva. Præterea denominationes tribuuntur ponenti formam, sive ultimum determinativum, ut patet in denominatione *cogniti*, quæ dicitur esse per Intellectum, licet res, quæ cognoscitur, sit à parte rei.

9 **Dices** 2.: natura humana sub conceptu homo non magis est vna, quàm multiplex; nam ea cognitio æquè præscindit naturâ à reali unitate, & multiplicitate: ut summum ergo natura sub eo conceptu præcisionem habeat à divisione, & indivisione sui; minimè verò positivam indivisionem, sive unitatem; nam positiva unitas requiritur carentiam divisionis. *Dist. Antec.*: non magis est vna, unitate reali intrinsecã, & numericã, *conc.*; unitate extrinsecã intentionali, *neg. Antec.* Tum *dist. Conseq.*: præcisionem habeat à divisione & indivisione reali numericã, *conc.*; extrinsecã intentionali, *neg. Conseq.* Conceptus *homo* æquè præscindit naturam à multiplicitate, & singularitate reali, cum neutram exprimat ex parte actus; idèdque natura, prout sic concepta, non magis est realiter intrinsecè vna numero, quàm multiplex, idest, æquè non definitur per unitatem, ac per multi-

tiplicitatem. At hoc ipso conceptus ille positivè repugnat in se multiplicari rationis, cum à se positivè excludat expressionem, per quam natura in Intellectu appareat ut multiplex, in quâ expressione consistit multiplicitas, ac divisio rationis. Habet ergo natura sub eo conceptu carentiam divisionis intentionalis, atque adèd positivam unitatem intentionalem & extrinsecam.

10 **Dices** 3.: natura in statu abstractionis apparet intrinsecè Ens: ergo apparet intrinsecè vna; nam Ens & Unum convertuntur, & Unitas est attributum, seu passio Entis metaphysica. *Dist. Conseq.*: apparet intrinsecè vna, unitate formali, *conc.*; unitate numericã, vel singularitatis, *neg. Conseq.* Loquor de unitate formali intrinsecã, quam ex Doct. Eximio proposui cap. præced. num. 11. & 12., ubi ostendi, naturam non omninò præscindi à tali unitate, nec tamen ab eâ solâ constitui universallem, nisi accedat unitas extrinsecã: quia unitas formalis, prout comitatur naturam in statu abstractionis, non excludit pluralitatem numericam naturæ, & sui ipsius, licet excludat specificam, aut genericam. Unde, quoties dicimus, naturam humanam secundum se, sive in statu abstractionis, non esse intrinsecè vnam, loquimur de unitate numericã: nam formalis unitas, cum sit ipsamet differentia specifica, nempe rationalitas, utique reperitur in homine ut sic, præscindens tamen à numericã pluralitate, quam habet à parte rei ipsamet unitas formalis. Vide Caietan. in cap. 4. de Ent. & Essent. ad illa verba D. Thomæ: *Si queratur, utrum ista natura possit dici vna, vel plures; neutrum concedendum est, quia utrumque*

est extrâ intellectum humanitatis. Et nota, quòd huic argumento non occurratur per unitatem fictam; quia hæc non est passio entis realis: nec item per obiectivam præcisionem; quia hæc non separat hominem ut sic à prædicatis transcendentibus.

11 **Dices** 4.: quod cognitio in se fit vna, non sufficit, ut naturam denominet vnam; sicut, quòd fit in se singularis, & spiritalis, non fat est, ut naturam denominet singularem, & spiritualem; & alioquin Divina cognitio, quæ vnica representat res omnes, eas denominaret Unum, & universale. Concedo totum: non enim idèd naturam dicimus fieri vnam à cognitione, quia cognitio in se vna est; sed quia habet modum tendendi adunativum, idest, præcisivum à multiplicitate reali naturæ. Patet hoc in his conceptibus *homo*, & *homines*: Uterque est vnus in se: sed non reddit uterque naturam humanam extrinsecè & intentionaliter vnam; idque ob diversum tendendi modum: nam secundus exprimit ex parte actus pluralitatem obiecti ut talem: primus verò à pluralitate præscindit, idèdque naturam humanam, quæ ex parte obiecti est multiplex, ita proponit ex parte actus, ut Intellectus eam definiat & explicet quasi vnam: & hoc est habere modum tendendi adunativum, & obiectum realiter multiplex exercitè constituere, seu denominare vnum per rationem. Nec idèd debet cognitio denominare obiectum singulare, vel spirituale: talium quippe denominationum à formâ extrinsecã incapax est obiectum (a). Nec item Divina cognitio obiectum in se multiplex facit vnum, aut universale; cum præ-

cindere nequeat ex parte actus à pluralitate obiectivâ.

12. *Dices 5.*: unitas rationis est impropria, sicuti distinctio rationis: ergo non constituit propriè Universale; quemadmodum unitas similitudinis, quia impropria est, Universali non sufficit. *Confirm. 1.*: esse hominem per Intellectum duntaxat, non est reverà hominem esse: ergo neque esse unum, aut Universale per Intellectum, est reverà unum esse, nec Universale. 2. Universale est essentialiter unum, cum per unitatem definiatur: ergo non est unum extrinsecè tantum. 3.: si præcisiva cognitio esset unitas Universalis, multiplicatâ cognitione *homo*, multiplicarentur Species humanæ; sicut multiplicatâ unitate individuali, multiplicantur individua. 4.: unitates, quibus *homo* & *equus* constituuntur Universales, non distinguuntur specificè; nam duplex Species in esse Universalis differunt solo numero. At hi duo conceptus, *homo*, & *equus*, specificè distinguuntur. 5.: cognitio *homo* est singularis: ergo, si est unitas, est unitas singularis: ergo nequit esse unitas specifica, & universalis. 6.: cognitio *homo* vltimum est unitas præcisiva: at Universale requirit unitatem positivam. 7.: natura universalis est vnus conceptus obiectivus: ergo habere debet unitatem obiectivam. *Ultimo*: cognitio accipit unitatem ab obiecto: ergo nequit tribuere obiecto unitatem.

13. *Resp.* Unitas rationis impropria est, si comparatur unitati reali: propria tamen est in lineâ rationis: verè enim, & propriè excludit divisionem de lineâ rationis consistentem in expressione plurium ut plurium. Sic unitas amicitia, vel

unitas politica partium Reipublicæ, impropria est, si unitati physica comparatur; cum tamen sit propria in lineâ morali. Hinc patet disparitas ad unitatem similitudinis: hæc enim, cum non pertineat ad lineam intentionalem, sed ad realem physicam, debet excludere divisionem realem, ut foret unitas propria in suâ lineâ; quam tamen divisionem minimè excludit, sed potiùs positivè præferret pluralitatem. In nullâ igitur lineâ est unitas propriè talis, nec reddit naturam indivisibilem realiter, nec intentionaliter. Hinc etiam inferes, Universale per Intellectum, quamvis dici possit improprium comparativè ad Universale à parte rei, si daretur; tamen absolute esse proprium: tum quia impossibile est aliud magis proprium: tum quia tantam habet proprietatem, quantam requirunt Scientiæ, quæ certè contentæ sunt universalitate rationis, vtpotè sufficiente, ut totam speciem humanam v.g. unicâ definitione definiant, ac de eâ differant quasi esset realiter vna.

14. *Ad 1. Confirm. neg. Conseq.*: quia denominatio hominis de se est physica & intrinseca: quare, si physica non est, nulla est. At denominatio Unius potest esse extrinseca, & rationis, ut probatum est, & denominatio Universalis nequit esse intrinseca subiecto. Et instatur sic: esse album per Intellectum duntaxat, non est reverà album esse: ergo esse cognitum per Intellectum, non erit reverà cognitum esse. *Ad 2.*: Universale adæquatè sumptum, seu prout est concretum ex subiecto & formâ, nempe ex naturâ & cognitione, intrinsecè & essentialiter est unum: quia unitas intentionalis est de essentiâ istius concreti. Solum ergo unita-

tem dicimus extrinsecam Universalis specificativè sumpto, idest, naturæ physica, quæ denominatur universalis. Sic cognitio est de essentiâ concreti cognitum; & tamen est extrinseca rei, quæ cognita denominatur.

15. *Ad 3.*: Universale, vel Species, est concretum accidentale: concreta autem accidentalia non multiplicantur ex multiplicatione formarum eiusdem rationis, si subiectum est idem. Sic Deus mille cognitionibus cognitus, non dicitur multiplex cognitum, sed unum milies cognitum. Pariter ergo natura humana, multiplicato conceptu *homo*, non est multiplex Species, sed eadem multipliciter formata. Contrà unitas individualis, cum non sit forma accidentalis individuo, sed omninò intrinseca & substantialis, necessariò inducit multiplex individuum, si ipsa multiplicatur. *Ad 4.*: conceptus, *homo*, & *equus*, differunt specie physica, quæ ex obiectorum diversitate desumitur: non tamen differunt specie logicâ reflexâ, sive in consideratione reflexâ Logicæ, quæ non pensat cognitiones ex diversitate obiectorum, nisi quantum sufficit ad discernenda inter se quinque Prædicabilia; de cætero solum attendens modum representandi adunativum: hic autem modus in utroque conceptu similis est.

16. *Ad 5.*: cognitio *homo* est unitas singularis respectu sui, non respectu obiecti; & est unitas universalis respectu obiecti, non respectu sui: quemadmodum est representatio obiecti, & non est representatio sui: vel quemadmodum est physica existentia sui, & intentionalis existentia obiecti, non è converso: quâ in re nulla est diffi-

cultas, cum certum & obvium sit, non omnes denominationes, quas forma suscipit ut quod, posse tribuâ subiecto, vel obiecto; nec omnes, quas forma continet respectu subiecti, posse afficere formam ipsam ut quod. Certè, quod forma in se singularis denominet obiectum universale, non est difficilius, quàm quod forma in se incognita denominet obiectum cognitum. Vid. D. Thom. Opusc. 55. & 56. *Ad 6.*: licet cognitio *homo* sit unitas præcisiva, quatenus nec dicit, nec excludit pluralitatem realem obiecti; est tamen unitas positiva in lineâ rationis, quia pluralitatem rationis positivè removet à se; ut iam supra explicuimus num 9.

17. *Ad 7. neg. Conseq.*: quia natura Universalis, est quidem conceptus obiectivus vnus, at non est obiectivè vnus, sed extrinsecè intentionaliter, sive vnus unitate cognitionis, ut loquitur D. Thomas: quemadmodum iuxta Thomistas ea natura est vnus conceptus obiectivus realis, sed non est vnus realiter, cum tantum fide sit vnus. *Ad vltim.*: cognitio desumit unitatem ab obiecto tamquam à fundamento; & obiectum accipit unitatem à cognitione tamquam à forma: cognitio præsupponit in obiecto unitatem fundamentalem, consistentem in similitudine plurium; & obiectum accipit formaliter à cognitione unitatem actualem extrinsecam, consistentem in expressione præcisivâ. Nec obiectum comparatur ad cognitionem ut causa physica, vel univoca, sed ut causa formalis extrinseca, quæ perfectionis effectus non nisi fundamentaliter præcontinere debet.

18. Notandum, quidquid in hac obiectione nobis opponitur, for-

nus vigere Thomistas. Nam unitas facta vique impropria est, & umbratilis, nec Universale constituit nisi umbratilis: item, sicut homo facte constitutus non est verè homo, ita nec verè est Universale, quod facte constituitur: item, cum Universale sit essentialiter unum, habebit essentialiter factam, si unitas facta est: item, multiplicata fictione unitatis in naturam humanam, multiplicabitur humana species: item unitates specierum humanarum & equinarum erunt entia rationis specie diversa, scilicet ex diversitate fundamenti, & subiecti, cui insunt: item, si cognitio est una ab obiecto, debet in eo præsupponere unitatem; non autem præsupponit, sed practicè causat unitatem factam.

19 Quædam alia, quæ Thomista nobis obijciunt, attingemus cap. 5. Id semper negandum est ipsi, quod natura Universalis concipiatur ut una, ut communis, ut universalis, ut indifferens, ut species, aut genus, per cognitionem directam, per quam abstrahitur à differentiis, v. g. per cognitionem *homo*, vel *animal*: tales quippe denominationes sunt obiectum cognitionis reflexæ, & exercitè constituuntur à cognitione directâ ut à formâ, non aliter ac denominatio *cognitum*. Item, omnes istæ denominationes unice cadunt supra obiectum *ut quod*: ipsa verò cognitio, est quidem unitas extrinseca, universalitas, prædicabilitas, genericitas &c.; sed non est universalis, prædicabilis &c., nisi purè *ut quod*.

***

✠ ✠ ✠

C A P. IV.

Quædam sit Obiectum cognitionis constituentis Universalis?

1 **Q**Uæritur, quid attingat ex parte obiecti cognitio *homo*, & aliæ similiter præcisivæ, quibus formaliter constituitur Universale? Patroni præcisionis obiectivæ respondent, per cognitionem *homo* attingi duntaxat prædicata essentialia naturæ humanæ præcisâ ex parte obiecti ab omnibus differentiis individuorum: naturam item sic præcisam non manere in statu abstractionis realiter unam, nec multiplicem, nec esse Petri, nec Pauli, nec alius hominis, neque omnium, sed tantum esse veram essentialiter naturæ humanæ, quæ intentionaliter est una: & ideò, inquit, natura sic accepta prædicabilis est adæquatè & secundum totam sui rationem obiectivam de omnibus & singulis individuis; quia præcisè dicit veram essentialiter naturam humanam, quæ de omnibus hominibus verè affirmabilis est. Natura tamen ista, licet nullius sit in statu intentionali, cum præcindat ab omnibus, at in statu reali est natura omnium, & realiter identificatur cum omnibus hominibus.

2 Hæc doctrina, & subest omnibus difficultatibus præcisionis obiectivæ, & specialiter impugari solet multis ac validis argumentis, apud Auctores nostros passim videndis. Modò breviter impugnatur sic: obiectum cognitionis *homo* secundum totum, quod terminat cognitionem, nequit esse prædicabile de singulis hominibus, absque illâ disjunctione, vel inadæquatione ex par-

parte obiecti: non igitur est natura humana, qualis ponitur à Præcipientibus obiectivè. *Prob. Antec.*: obiectum illud nequit realiter identificari cum singulis hominibus secundum totum, quod terminat cognitionem: ergo nec potest esse prædicabile de singulis &c. Consequentia patet: quia nihil est verè prædicabile, sive affirmabile de subiecto, nisi cum eo realiter identificetur. *Prob. Antec.*: obiectum illud iuxta Adversarios est natura humana, quæ realiter identificatur cum omnibus hominibus; sed quod realiter identificatur cum omnibus, nequit realiter identificari cum singulis adæquatè inter se distinctis: ergo &c.

3 Urgetur 1.: licet obiectum cognitionis *homo* præcindatur ab identitate reali cum Petro, tamen est aliquid, quod ante cognitionem realiter identificabatur cum Petro: ergo per cognitionem non potest fieri prædicabile de Paulo. *Prob. Conseq.*: per cognitionem præcisivam nequit fieri realiter separabile à Petro, quod cum eo realiter identificabatur ante cognitionem; neque enim separatio intentionalis, etiamsi fiat præcisione obiectivâ, realem inducit separabilitatem eorum, quæ realiter identificantur, ut nemo dubitat. At, si fieret prædicabile de Paulo (saltem citrà disjunctionem), fieret realiter separabile à Petro, siquidem posset realiter identificari cum Paulo, qui secundum se totum est realiter à Petro separabilis: ergo per cognitionem illud obiectum nequit fieri prædicabile de Paulo.

4 Urgetur 2.: ex doctrinâ istâ sequitur, expositorium & legitimum esse hunc syllogismum: *Petrus est homo, Paulus est homo, ergo Petrus est Paulus*. Probatur absurda seque-

la: quia terminus medius perfectè distribuitur, nempe terminus *homo*, qui secundum totum, quod ex parte obiecti significat, applicatur absque disjunctione singulis extremis, in quâ applicatione consistit perfecta Medij distributio in Syllogismo expositoryo. Nec dicas, applicari singulis Medium adæquatè intensivè, non adæquatè extensivè. Nam applicari non adæquatè extensivè, nihil est aliud, quam Medium illud manere indifferens, ut applicetur alijs: de cætero autem terminus *homo* nullam ex parte obiecti realitatem significat, quæ non applicetur Petro. Hinc autem necessariò inferitur realis identitas Petri cum Paulo, & cum cæteris omnibus, de quibus tale Medium verè affirmabile est. Pater: nam quæ sunt eadem uni tertio adæquatè sumpto, videlicet secundum totam realitatem eius, necessariò sunt eadem inter se. Si ergo Petrus & Paulus sunt extrema realiter eadem toti obiecto cognitionis *homo* secundum totam realitatem, quæ terminat cognitionem, necessariò identificantur inter se. Nec obstat quod unitas istius Medij, vel obiecti, sit extrinseca & impropria. Nam etiam acervus lapidum improprium habet unitatem: & tamen, si qua extrema sint eadem uni toti lapidum acervo, erunt eadem inter se.

5 Urgetur 3.: si prædicta doctrina vera est, huius propositionis, *Petrus est homo*, sensus erit, *Petrus realiter identificat secum naturam humanam, quæ à parte rei est propria natura Pauli, quamvis nullius hominis propria sit prout in statu abstractionis*. At hic sensus falsus est citrà dubium; aliter Petrus realiter identificaret secum naturam, à quâ distinguitur à parte rei. Hæc maxime

Vim habent contra Præcidentes obiectivè, qui communiter docent, Universale in actuali prædicatione salvari.

6 Urgetur 4. : obiectum cognitionis *homo*, iuxta propositam ideam, est veluti massa naturæ humanæ, collecta ex omnibus individuis, & expurgata ab hæcicitatibus quasi à fursure. Talis autem massa multis nominibus difficilis & obscura est. Tum quia nequit expurgari ab hæcicitate, quin expurgetur à semetipsâ : nam ante cognitionem hæcicitas erat ipsamet natura humana. Tum quia massa ista, cum solum refecet hæcicitates, coalescit ex omnium hominum naturis, ita ut inibi reperitur quidquid est in Paulo præter hæcicitatem, & sic de alijs : at massa coalita ex naturis omnium, nequit realiter identificari cum Petro, nec de eo proinde prædicari; non enim Petrus est natura omnium hominum, nec secum identificat quidquid realiter est in Paulo præter Paulitatem. Tum quia, si massa istiusmodi sumitur ex omnibus hominibus, dum postea ad applicationem, seu prædicationem venit, non poterit tota singulis attribui sine iniuriâ cæterorum, sed pro ratâ distribui debet inter omnes, ita ut sumi cuique frustulum obtingat : vel si tota tribuitur singulis in solidum, necessariò inferetur eorum realis identitas inter se.

7 Nostra igitur conclusio sit, Obiectum cognitionis *homo* (idem intellige proportionem servatâ de quovis acta constituyente Universale) esse omnes hominum naturas, sive omnia individua humana. Ita omnes Defensores præcisionis formalis, ex quâ præcisione conclusio ista necessariò sequitur. Cum enim cog-

tio *homo* attingat prædicata essentialia naturæ humanæ, quæ identificantur à parte rei cum omnibus individuis, hæc omnia attingere debet ex parte obiecti, nisi præcindat obiectivè. Probat autem 1. auctoritate Magni Augustini Categor. cap. 1. dicentis: *Uno vocabulo cum hominem dixeris, noscis omnes*: item, *Equum etiam cum quis dixerit, monstrabis omnes*: itidem, *Cum leonem, vel taurum dixeris, omnes qui ubique sunt, sub uno nomine nature succedunt*. Idem docet de nominibus animal, arbor, gemma, & alijs. Ergo iuxta Augustinum cognitio respondens nomini *homo*, vel *equus*, vel *leo* &c., noscit omnes homines, equos, aut leones, qui ubique sunt.

8 2. auctoritate D. Thomæ, tum Opusc. de Ent. & Essent. cap. 3., ubi dicit: *Quidquid est in Specie, est etiam in Genere, ut non determinatum. Si enim animal non esset totum, quod est homo, sed pars eius, non prædicaretur de eo, cum nulla pars integralis prædicetur de suo toto*. Quam doctrinam ibi latè confirmat, & applicat etiam ad Speciem respectu individuorum. Et 7. Metaph. lect. 12. lit. e, *Genus*, inquit, *prædicatur de Specie: unde oportet, quid significet aliquomodo totum*. Consonat lect. 9. & sæpè aliàs. Unde vides, conceptum *animal* attingere totum, quod est *homo*, & eadem ratione totum, quod est *equus*, & sic de cæteris; sed *aliquomodo*, id est, non ex parte actus, ut fatentur omnes, sed ex parte obiecti: si enim hoc modo non attingit totum hominem, animal ut sic erit ex parte obiecti pars hominis, de quo proinde prædicari non poterit.

9 Tum Opusc. 55., ubi de specie, seu cognitione constituyente Uni-

Universale, sic loquitur: *Est illa in solo Intellectu singularis, & est universalis, in quantum habet rationem uniformem ad omnia individua, quæ sunt extra animam, prout equaliter est similitudo omnium &c.*: & statim subdit exemplum vnius statuar, quæ representaret multos homines. Et Opusc. 56., *Universale*, inquit, *est unum in cognitione; quia, licet plura secundum quod plura, non constituant unum intellectum, tamen plura secundum quod similia sunt, constituunt unum intellectum, ita quod intellectus non potest distingui inter similia, in quantum sunt similia: & idè intellectus apprehendit hominem & asinum, in quantum conveniunt in una operatione, scilicet sensitiva &c.*

10 3. ratione. Obiectum cognitionis *homo* est vera & realis natura humana, ut inficiatur nemo: ergo vel est natura Petri, vel alterius determinatè, vel omnium hominum. Atqui non est sola natura Petri, vel alterius hominis determinatè, cum hæc non possit de omnibus prædicari: est ergo natura omnium, ac proinde cognitio illa terminatur ad omnes homines ex parte obiecti. Urgetur 1. obiectum cognitionis *homo* est prædicabile de omnibus & singulis hominibus: ergo debet includere omnes naturas hominum. *Prob. Conseq.*: quia, si vel vnius naturam non includeret, de eo prædicari non posset, cum nihil includeret realiter identificatum cum tali subiecto. Urgetur 2. : conceptus *homo* attingit ex parte obiecti fundamentum immediatum Universalitatis, seu abstractionis; hoc enim fundamentum est, quod præcedit ut capax & aptum ad terminandum conceptum præcisionem. Sed fundamentum immediatum Universalitatis, vel

abstractionis, est realis convenientiæ & similitudo plurium, & hæc necessariò importat multitudinem hominum: hæc ergo multitudo necessariò attingitur conceptu præcisione.

11 Urgetur 3. : conceptus *homo* illud obiectum attingit, quod intentionaliter adunat, seu reddit vnum: id autem adunat, quod ante cognitionem erat divisum & multiplex. At ante cognitionem non erat divisum & multiplex, nisi omne individuum naturæ humanæ. Certè, nisi hoc ita sit, falsò diceretur, quod Petrus & Paulus sunt vnum in ratione hominis, vel *homo* & *equus* vnum in ratione animalis. Tum quia vnitatis proveniens à conceptu *homo*, vel *animal*, tam non afficeret inferiora, quam si essent realiter distincta à ratione communi; hæc enim est vis præcisionis obiectivæ. Tum etiam, quia duo nequeunt dici vnum in eâ ratione, quæ prout est vna, est separata ab illis. Clariùs, *homo* & *equus* non sunt realiter vnum in ratione animalis, ut supponitur; aliunde nec intentionaliter sunt vnum in eâ ratione: ergo nullatenus sunt vnum. *Prob. Min.*: ratio animalis, iuxta Contrarios, est intentionaliter extra hominem & equum, & sic accepta nec est *homo*, nec *equus* ex parte obiecti; sed in eo sensu, in quo illa ratio non est *homo*, nec *equus*, sed extra vtrumque, *homo* & *equus* non sunt in eâ vnum; sicut nequeunt esse realiter vnum in prædicato, quod in sensu reali nec sit *homo*, nec *equus*, sed extra vtrumque: ergo &c. Sequela autem est contra Aristotelem, & D. Thomam cit. cap. præced. num. 2.

& 3., & contra communem sensum.

*Enodatur præcipua nostre sententia
difficultas.*

12. **C**ontrâ sententiam statutam protinus obijciet, ex eâ destrui prædicabilitatem Universalis. Nam obiectum cognitionis *homo* non erit Universalis, nisi fiat adæquatè prædicabile de singulis hominibus: prædicabilitas enim inadæquata non sufficit; aliter Petrus erit universalis à parte rei, cum sit vnus, & inadæquatè prædicabilis de multis, nempe de corpore & animâ, quibus constat. At illud obiectum, si complectitur omnes homines, nequit esse de singulis prædicabile adæquatè, vel secundum se totum: neque enim de quovis homine prædicari potest *omnis homo*. Verùm obiectio ista non minùs urget Adversarios, vt supra vidimus à num. 2.: imò fortius urget, cum nequeat ipsis prodesse solutio, quam statim dabimus. Recentiorum responsio communis est, obiectum cognitionis *homo* esse prædicabile de Petro v. g. adæquatè intensivè, non adæquatè extensivè, vel, quod eodem redit, adæquatè ex parte actus, & inadæquatè ex parte obiecti. Verùm his terminis acquiescere nunquam potui.

13. **1.** : quia denominatio *prædicabilis* non cadit supra actum, sed supra obiectum, vt fatentur omnes: ergo obiectum cognitionis *homo* denominatur prædicabile adæquatè de Petro, saltem intensivè. Sed illud obiectum est omnium hominum collectio: hæc ergo tota collectio est, quæ suscipit denominationem prædicabilis adæquatè intensivè de Petro. At quomodò po-

teris tota hominum collectio reddi verè affirmabilis absolutè de Petro, quæ pars tantum collectionis est? An verum erit, quod tota perfectio intensiva naturæ humanæ realiter identificata cum Paulo, potest etiam realiter identificari cum Petro? Sane perfectio intensiva naturæ humanæ non præscinditur ex parte obiecti à perfectione extensivâ: ergo, si tota perfectio intensiva denominatur prædicabilis de Petro, tota etiam denominabitur perfectio extensivâ. 2.: denominatio *prædicabilis* de Petro, quæ provenit à conceptu *homo*, non convenit soli naturæ Petri; convenit enim naturæ Universalis, & naturæ Petri non est Universalis se solâ, sed prout intentionaliter vnita cum cæteris: ergo denominatio *prædicabilis* de Petro, convenit naturæ Petri, prout est intentionaliter vnita cum cæteris, & prout indistincta à cæteris: ergo & cæteris eodem modo convenit, atque aded convenit omnibus adæquatè ex parte obiecti, sicut naturæ Petri.

14. **3.** : si natura humana sumpta adæquatè ex parte actus *homo*, est verè affirmabilis de Petro: ergo sic accepta, est adæquatè identificata realiter cum Petro; nihil enim est de Petro verè affirmabile citrà disjunctionem, nisi cum eo realiter identificetur: ergo natura sic accepta, non est natura omnium, sed solius Petri. Dicunt, naturam esse de Petro prædicabilem adæquatè ex parte actus, non positivè, sed negativè, nimirum quatenus est absolutè prædicabilis de Petro, quin vlla inadæquatio, vel divisio exprimat ex parte actus, vel quin necesse sit addere adverbium *inadæquatè*; quamvis reverâ sola natura Petri sit positivè prædicabilis de Pe-

tro.

tro. Sed contra 1.: prædicabilitas respectu singulorum convenit naturæ Universalis in eo sensu, in quo ipsi convenit vnitas, & universalitas; sed vnitas, & universalitas convenit positivè collectioni omnium hominum: ergo & prædicabilitas.

15. **Contra 2.**: si omnes homines sunt obiectum cognitionis *homo*, non poterit tale obiectum prædicari de singulis absolutè, vel absque addito *inadæquatè*. Quod enim in eâ cognitione nulla exprimat pluralitas, parum refert: nam etiam cognitio *Petrus* non exprimit pluralitatem, aut divisionem corporis, & animæ; & tamen eius obiectum non est prædicabile de singulis partibus absque addito *inadæquatè*. **Contra 3.**: si omnes naturæ humanæ, vt subiacent cõceptui *homo*, nõ sunt vnũ prædicabile positivè de singulis, Species humana non erit vnicum prædicabile, sed erit totidem prædicabilia (& quidem prædicabilitate propria Universalis, vt potè præstita per conceptum *homo*), quot sunt homines individui. Sequela est contrâ communem sensum; sed probatur: quia, si non totum obiectum cognitionis *homo* est positivè prædicabile de singulis, sola natura Petri erit positivè prædicabilis de Petro, sola natura Pauli de Paulo, & sic de cæteris, quin detur positiva prædicabilitas naturis omnibus communis, seu quæ conveniât omnibus vniformiter, aut per modum vnus; non enim eadem prædicabilitas, quæ convenit vni naturæ, convenit alteri: omnes ergo naturæ humanæ sub eo conceptu eruat velut scopæ dissolutæ in esse prædicabilis positivè, atque aded totidem erunt prædicabilia positivè, quot sunt homines à parte rei.

16. Existimo itaque, solutionem huius difficultatis pendere ex modo tenendi cognitionis Universalis constituentis. Is motus est indefinitus, id est, vt vox ipsa præfert, indeterminatus, atque aded saltem implicite & æquivalenter vagus, aut disiunctivus, apertusque proinde ad suppositionem contulam, vel disiunctivam, in quâ verificetur per quodlibet è multis, quæ significat. Quare indefinitus conceptus *homo* potest eodem modo resolvi, ac resolvuntur hi, *quidam homo*, *aliquis homo*, *vnus homo*, vel *vnus ex hominibus*. Ita PP. Hartado disp. 5. Metaph. sect. 10. num. 157., Joan. Bapt. de Benedictis lib. 2. Log. q. 1. cap. 10. versùs finem, Sylvester Maurus quoad rem ipsam q. 35. Logic., Arriaga disp. 6. Log. sect. 6. subsect. 3. quantum ad conceptum indefinitum in actuali prædicatione positum, & expressiùs Ulloa disp. 2. Logic. Maior. à num. 91.

17. Probatur 1. ex Aristotele 4. Metaph. cap. 2. dicente: *Idem est vnus homo, & ens homo, ac homo; & non significat diversum aliquid secundum distinctionem repetitam, id est homo, & homo, & vnus homo*. Sed terminus *vnus homo* vagè significat omnes homines, cum idem sonet, ac *vnus ex hominibus*, sitque verificabilis per quemlibet eorum: ergo similiter censendum de termino *homo*. 2. ex D. Thomâ, qui Opusc. 55. ante med. ait: *Genus significat formas, non tamen hanc vel illam determinatè, quam determinatè doctrina (id est, differentia) exprimit, quæ non est alia ab illa, quæ indeterminatè significabatur per Genus*. Significat ergo conceptus *animal* formas humanam, leoninam, equinam &c., non determinatè, sed indeterminatè: &

T 4

for-

forma, quam determinatè significat conceptus *rationalis*, non est alia ab illà, quam indeterminatè significat conceptus *animalis*.

18 Nec prodest auctoritatem eius Opusculi tamquam incerti declinare. Nam id ipsum multò clariùs docet D. Thomas Opusc. de Ent. & Essent. cap. 3., ex quo de cerpo in specimen verba sequentia: *Quidquid est in Specie, est etiam in Genere, ut non determinatum.* Item, *Potest hoc nomen Corpus, hoc modo accipi, ut significet rem quamdam, quæ habet talem formam, ex qua possint in eâ tres dimensiones designari, quæcumque forma sit illa.*; & hoc modo Corpus erit Genus animalis, quia in animali nihil est accipere, quod in Corpore implicitè non continetur: non enim anima est alia ab illà formâ, per quam in re illâ poterat designari tres dimensiones. Et idè, quando dicebam, quòd Corpus est, quod habet talem formam, ex qua possunt designari tres dimensiones, in eo intelligebam quæcumque forma esset illa, sive anima esset, sive lapideitas, sive quæcumque alia forma: & sic forma animalis implicitè in Corpore, sive in Corporis formâ continetur, prout Corpus est Genus eius. Et etiam talis est Animalis habitudo *ad hominem*.

19 Item, *Animal est Genus* secundùm quod significat rem quamdam, ex cuius formâ potest provenire sensus & motus, quæcumque sit illa forma, sive sit anima sensibilis tantum, sive sit anima sensibilis & rationalis simul. Igitur Genus significat indeterminatè id totum, quod est in Specie. Item, *Genus significat quamdam*

formam, tamen non determinatè, hanc vel illam, quam determinatè differentia exprimit, quæ non est alia, quam illa, quæ indeterminatè significabatur per Genus. Item, *Natura Speciei est indeterminata respectu individui, sicut natura Generis respectu Speciei.* Item, *Hoc nomen, homo, significat essentiam hominis ut totum, in quantum scilicet non præterdit designationem materiæ, sed implicitè continet eam & indistinctè, sicut dictum est, quòd Genus continet differentiam: & idè prædicatur hoc nomen, homo, de Individuis.* Hastenùs D. Thomas: cuius ex verbis planè colligitur, hæc nomina, *Corpus, Animal, Homo*, perinde esse verificabilia in ordine ad prædicationem, ac si ita sonarent, *Aliquid radicans tres dimensiones per formam hominis vel lapidis &c., Aliquid potens sentire per animam rationalem vel irrationalem, Aliquid habens essentiam hominis hanc vel illam in individuo.* Habent ergo eiusmodi nomina tendentiam implicitè seu æquivalenter vagam, aut disiunctivam.

20 3. ratione: terminus *homo* in ordine ad prædicationem non habet tendentiam copulativam, aut collectivam: ergo, cum aliundè non habeat tendentiam determinantem vnum hominem individuum præ alijs, superest ut habeat tendentiam indeterminatam, & vagam. *Prob. Antec.*: terminus *homo* reddit obiectum verè affirmabile de singulis, & omnibus, quæ continet: sed non ita facit terminus copulativè significans. Patet hoc in termino *omnis homo*, vel *omne animal*; qui propter tendentiam copulativam nequit reddere obiectum verè affirmabile de subiecto, sive inferiori, sive æquali. Ut enim inquit

quit Aristoteles 1. Periherm. cap. 5. *Nulla erit affirmatio vera, in qua prædicationis nota universalis ei adiungitur, quod universaliter prædicatur, ut, Omnis homo est omne animal.* Id quod verum est (inquit D. Thomas ibi lect. 10. lit. f.), etiam si prædicatum sit convertibile, ut, *Omnis homo est omne risibile: Oporteret enim, subdit Angelicus, quòd quilibet unus homo, esset animalia omnia, aut omnia risibilia, quæ repugnant rationi singularis, quod accipitur sub Universalis.* Contra, ut ibidem observat S. Doctor, terminus vagè significans, vel signo particulari affectus, verificabilis est de subiecto Universalis, v.g. *Omnis homo est aliquod animal*: unde inferitur, terminum, *animal*, habere tendentiam consonam termino, *aliquod animal*; dissonam autem termino, *Omne animal*.

21 *Confirm. 1.*: hi termini, *animal*, & *aliquod animal*, sunt convertibiles in prædicando, ita ut recta illatio sit, *est animal*, ergo *est aliquod animal*, & è converso: sunt, inquam, convertibiles ratione formæ, sive ex modo tendendi; nam in omni materiâ se se reciprocè consequuntur terminus indefinitus, & vagus, seu particularis, ut liquidum erit experienti: ergo terminus, *aliquod animal*, non est minùs amplus, magisvè determinatus, nec ex parte obiecti, nec ex parte modi, quàm terminus, *animal*. Patet Conseq.: nam iuxta regulam Summularum, à termino amplo ad non amplum non tenet illatio affirmativè. Contra, à neutro ex his prædicatis Consequentia valet ad prædicatum, *Omne animal*; quia, licèt hoc ab illis non differat in obiecto, differt tamen in modo tendendi copulativo. *Confirm. 2.*: si iudicium sit qualitas composita, ut fert sententia probabilis, vel si esse

figatur, salvabitur Universale in hac actuali prædicatione, *Petrus est homo*, ut omnes concedere videantur: ergo verè prædicabitur de Petro obiectum complectens omnium naturas hominum. At natura omnes nequeunt verè prædicari de Petro, nisi vagè, vel disiunctivè significantur: ergo terminus *homo*, servans tendentiam indefinitam, æquivaleret termino vagè, vel disiunctivè significanti.

22 Hinc clarè percipitur, quo modo obiectum cognitionis *homo* includat omnes homines, & tamen sit adæquatè prædicabile de singulis. Nam, licèt de Petro solacius natura sit prædicabilis determinatè, at indeterminatè seu vagè omnes naturæ prædicari possunt de Petro, dummodò natura Petri sit vnum de extremis disiunctionis: verè enim dicitur, *Petrus est aliquis homo*, vel *est unus ex hominibus*; ubi ex parte prædicati omnes homines indeterminatè significantur. Nec idè debet totum illud obiectum identificari cum Petro, aut convenire Petro: nam identitas adæquata prædicati cum subiecto, inferitur quidem ex adæquatâ prædicabilitate in sensu determinato, sed non ex adæquatâ prædicabilitate in sensu indeterminato; ex hac enim solum inferitur identitas adæquata subiecti cum vno extremorum disiunctionis. Quare prædicabilitas respectu singulorum afficit totum obiectum universale; non tamen totum afficit identificabilitas, vel identitas cum singulis. Hinc etiam evanescit paritas illa Petri respectu suorum partium: quia nomen *Petrus* collectivè significat corpus & animum.

23 Sed adversus hanc doctrinam dices 1.: hæc tendentia, *aliquis homo*, non constituit Universale, sed in-

individuum vagum: ergo idem dicendum de termino *homo*, si vagè significat. In primis non desunt, qui negent Antecedens, nec improbabiliter. Sed, eo admisso, *neg. Conseq.*: quia prior terminus exprimit ex parte actus divisionem obiecti, cum perinde sonet, ac *aliquis hominum*, vel *onus è multis hominibus*: quare nequit obiecto tribuere unitatem rationis, quæ consistit in expressione plurium præscindendo ex parte actus à reali divisione, seu pluralitate. At verò terminus *homo* nullam divisionem præfert, & idcirco aptus est ad tribuendam indivisionem, & unitatem rationis. Porro, non dicimus, terminum *homo* esse formaliter disiunctum, aut disiunctivum, sed virtualiter tantum, & æquivalenter. Quamvis autem disiunctio formalis præferat divisionem plurium; non ita disiunctio virtualis.

24. Palsim accidit, ut duo æquivalent quantum ad aliquid, simulque formaliter differant. Sol dicitur virtualiter ignis, quia calefacit & illuminat, sicut ignis; quin inæquatur, Solem esse formaliter calidum, eo quòd calida sit res illa, quæ formaliter ignis est. Conceptus etiam, aut voces, æquivalentes quantum ad sensum, sæpe formaliter differunt in modo significandi, ratione cuius differentia potest alteri convenire munus, quod alteri non convenit, nominatim munus constituendi Universale. Sic in his propositionibus, *Homo est animal*, *Homo est iustus*, subiectum constituit Universale, & servat unitatem rationis: & tamen in his alijs, quæ sensu æquivalent illis, *Omnis homo est animal*, *Aliquis homo est iustus*, subiectum non habet unitatem rationis, nec Universale constituit.

25. Sed hinc dices 2.: propositio, *Homo est animal*, & quævis alia indefinita de materiâ necessaria, æquivalenti universali: nam ergo terminus *homo*; retinens tendentiam indefinitam, potest æquivalere termino *omnis homo*: ergo tendentia indefinita non est æquivalenter disiunctiva. Hoc argumentum vtrumsum probat, terminum *homo* æquivalere utrique tendentiæ, *omnis*, & *aliquis*, cum etiam propositio indefinita de materiâ contingenti æquivalent disiunctivæ. Atque ita docui olim, sensû huius asserti, *est homo*, sic explicâli, *est aliquis vel omnis homo*. Nunc tamen id video non esse necessariû. Sed adhuc responderi potest, terminum *homo* habere tendentiam indifferentem ex se, ut ratione materiæ determinetur ad suppositionem, vel distributivam, vel disiunctivam: sicut terminus *aliquis oculus* de se indifferens est, ut ratione materiæ trahatur ad suppositionem, vel parè vagam ac disiunctam, vel particularem ac disiunctivam, ut patet in his enunciatis, *Aliquis oculus requiritur ad videndum*, *Aliquis oculus videt*. Dicit quoque posset, terminum indefinitum, licet nonnunquam æquivalent copulativo, si subijciatur; nunquam tamen, si prædicetur affirmativè. Nunc autem de tendentiâ indefinitâ loquimur, prout obiectum constituit prædicabile, sive affirmabile.

26. Sed, his omnis, respondeo, terminum *homo* ratione sui, sive ex proprio modo tendendi, nunquam æqui valere termino *omnis homo*: id quod, & satis patet ex dictis, & supponitur ab Aristotele, & D. Thomâ 1. Periherm. lect. 10. & 11. Idcirco propositio indefinita, nec universali æquivalent in vllâ materiâ con-

contingenti, nec in omni necessariâ, ut constat quoties prædicatur inferius de superiori, v.g. *Animal est rationis particeps*, atque etiâ quoties prædicatum subiecti suppositionem vagâ exigat, v.g. *Oculus requiritur ad videndum*, *Cibus est necessarius hominis ad vivendum*, quæ propositiones indefinitæ sunt de materiâ necessariâ, quin universalibus æquivalent. Indefinita igitur solum universali æquivalent in materiâ necessariâ, in quâ prædicatum sit superius, vel æquale subiecto, eiusque partibus insit determinatè: nec tunc æquivalentia est ratione formæ, seu ratione signi, sed tantum ratione materiæ, seu ratione significati, ut loquitur D. Thomâ (a), eo scilicet, quod prædicatum *animal* v.g., si convenit alicui homini, debet omnibus convenire: vnde, qui dicit, hominè esse animal, virtualiter mediatè asserit, omnem hominem animal esse; quia hoc ex illo sequitur ratione materiæ. Parem æquivalentiam habet re ipsâ propositio particularis, *Aliquis homo est animal*, respectu universalis; sed quia pro expresso magis ab illâ differt, quam indefinita, idèd huic potius æquivalentia eiusmodi tribuitur.

27. Dices 3.: Universale debet esse adæquatè prædicabile, non solum de singulis, sed de omnibus simul inferioribus: ergo cognitio, quâ constituitur, debet copulativè significare naturas omnium. *Dist. Antec.*: de omnibus simul inferioribus distributivè sumptis, *conc.*; collectivè, seu copulatè sumptis, *neg. Antec.*, & *Conseq.* Si omnes homines copulatè sumantur, hæc propositio, *Omne individuum hominum est homo*, reddet hunc sensum, *Collectio omnium hominum est homo*; sic autem

falsa est, non minus, quam ista, *Exercitius est homo*, *Civitas est homo*, *Collegium Apostolorum est homo*. Solum ergo Universale, *homo*, prædicabile est de omnibus individuis distributivè, ita scilicet, ut, licet simul tempore conveniat omnibus, tamen non nisi singulatim applicetur singulis. Et alioquin posset verè dici, *Omnne individuum humanum est omnis homo*, contra quod supra nos docuit ex Aristotele D. Thomâ. At in sensu distributivo de omnibus simul inferioribus verificatur prædicatum disiunctivè acceptum: verè quippe dicitur, *Omnis homo est aliquis homo*, sicut iuxta D. Thomam (b) verè dicitur, *Omnis homo aliquod animal est*.

28. Dices 4. ex Arriaga: simplex apprehensio incomplexa, v.g. *homo*, repræsentat omnes homines copulativè; quia simul omnes apprehendit; & nihil aliud est copulativè repræsentare, quàm simul omnes apprehendere. Sed verò, cum Arriaga loc. supra cit. fateatur, expressionem, *homo*, in actuali prædicatione repræsentare omnes homines disiunctivè, obiectiorem solvere tenetur: cum enim dicitur, *Petrus est homo*, expressio *homo* repræsentat omnes homines, non successivè, sed simul tempore; cum tamen repræsentet disiunctivè. Præterea, cum dicitur, *Equus necessarius est ad equitandum*, vel etiam, *Homo est iustus*, omnis equus, omnisque homo, simul attingitur; & tamen attingendi modus iuxta omnes est æquivalenter vagus, aut disiunctivus. Rursus, difficultas eadem est in apprehensione complexâ, *aliquis homo*, vel *aliquis ex hominibus*: vbi simul tempore apprehenduntur omnes, quin apprehenduntur

(a) 1. Perih. lect. 10. lit. e. ad finem.

(b) 1. Perih. lect. 10. lit. f. ad finem.

hendantur copulative. Tendencia ergo copulativa non consistit præcisè in repræsentatione simultaneâ plurium, sed in speciali modo repræsentandi, qui nobis ex verificatione innoscit: si enim verificari nequeat, nisi per plura simul, erit tendencia copulativa; si verò per quodlibet seorsum verificari queat, erit disiunctiva, vel formaliter, vel æquivalenter.

29 Dices 5.: ergo conceptus *homo*, nullum obiectum significat determinatè. *Dist. Conseq.*: determinatè, determinatione specificâ, *neg.*; determinatione individuali, *consc. Conseq.*. Conceptus ille significat naturam potius humanam, quam equinam, aut leoninam &c.; & hoc est determinatè significare determinatione specificâ; at non significat naturam huius potius, quam illius hominis, sed omnium indeterminatè; & hæc est indeterminatio individualis. Similiter conceptus *animal* importat determinationem genericam, simulque indeterminatè determinationem specificam ex modo significandi, vt supra nos docuit D. Thomas.

30 Denique notandum, est prædicatum indefinitum in negativâ propositione supponit distributivè, v.g. in hac, *Lapis non est homo*; quæ perinde valet, ac *est nullus hominis*; non idèo exuere tendentiam æquivalenter disiunctivam: nam etiam terminus formaliter disiunctivus à præcedente negatione trahitur ad suppositionem distributivam, vt cum dicitur, *Lapis non est aliquis homo*, iuxta illud, *non aliquis nullus*. Quare distributio à negatione proveat. Notandum etiam, discrimen suppositivum disiunctæ ac disiunctivæ non desumi ex modo tendendi termino-

rum, qui utrobique idem est; sed, vel ex indole materiæ, cum terminus subiicitur, vel ex conditione subiecti, cum terminus prædicatur. Unde idem terminus *animal*, vel etiam *aliquis animal*, dum prædicatur in universalis affirmativâ, supponit disiunctivam, sive confusè; dum verò prædicatur in affirmativâ particulari, vel singulari, supponit disiunctivè: quæ omnia ex Summulis constant, & ex descensu utrobique factibili. Sed in iurto præsentis non obest discrimen illud: nam utralibet suppositio, vel aptitudo ad vtramlibet, salvat prædicabilitatem adæquatam Universalis. Notandum insuper, terminum *homo* posse præscindere, ac ratione distinguere suum obiectum à multitudinè, quam præfert terminus *aliquis homo*, quamvis alter ex altero colligatur; iuxta dicta disp. 1. cap. 6. à num. 9. ad 12.

C A P. V.

Solvuntur Argumenta reliqua contra conclusionem de Obiecto actus constituentis Universalis.

1. **A**DVERSUS præcipuâ conclusionem, cap. præced. Rabilitem contra Præscindentes obiectivè, circa obiectum actus universalis, *Obijc.* 1.: cognitio *homo* constituit suum obiectum unum: ergo debet præscindere à multiplicitate individuorum. Sed non præscindit ab eo, quod attingit: ergo debet non attingere multiplicatè individuorum. *Confirm.* 1.: ea cognitio, vel attingit plura vt plura, vel plura vt unum: si primum dicas, non præscindit à pluralitate: si secundum, ita attingit plura, vt plu-

pluralitatem omninò resecet. *Confirm.* 2.: si dicta cognitio attingit omnes homines, idem habet obiectum, ac cognitio *omnis homo*; sed hæc non reddit obiectum unum, aut Universalis: ergo nec illa. *Confirm.* 3.: cognitio illa non aliter attingere potest omnia individua, nisi vt similia; sed vt similia, sunt plura: ergo attingit vt plura. *Confirm.* 4.: cognitio hæc, *civitas*, aut *populus*, aut *exercitus*; attingit plures homines modo confuso & adunativo; & tamen non constituit naturam eorum Universalis: ergo idem dicendum de cognitione *homo*, si reipsâ plures homines attingit.

2. *Resp.* Ad *obijc.*: cognitio *homo* multiplicatè attingit ex parte obiecti, & tamen ab eâ præscindit formaliter, sive ex parte actus: quia nec est hæc expressio *multiplex homo*, nec per eam definiri potest. Idèo constituit obiectum ratione unum, siquidem illud reddit uniformiter definibile, & intentionaliter indivisum; vt probatum est cap. 3. *Ad 1. Confirm.* Ea cognitio non attingit plura vt plura; hæc enim significat pluralitatem exhibitam ex parte actus: nec item attingit plura vt unum, ly *vt* reduplicante unitatem ex parte obiecti se tenentem; nullam quippe unitatem entitativè unicam totius naturæ humanæ sibi obijcit: attingit tamen plura vt unum, si ly *vt* præcisè reduplicet modum tendendi cognitionis adunativum. Præscindit ergo à pluralitate & unitate reali: at hoc ipso tribuit exercitè unitatem formalem extrinsecam, vt in superioribus explicatum est.

3. *Ad 2.*: duplex illa cognitio habet idem obiectum, sed non eodem modo attractum: nam altera

(2) *Vid. supra disp. 1. cap. 8. num. 38.*

formaliter abstrahit, seu præscindit à pluralitate, quam altera exhibet expressè. Idèo altera præ alterâ inepta est, vt reddat obiectum formaliter unum, & Universalis. Sic hi conceptus, *aliquis homo*, *omnis homo*, idem obiectum habent: & tamen alter præ altero constituit individuum vagum. Sic, iuxta D. Thomam (a), licet totus Deus attingatur à cognitione Beatorum, & totus à cognitione Divinâ; tamen hæc præ illâ denominat Deum comprehensum. *Ad 3. neg. Mai.*: quia, licet similitudo plurium præcedat vt fundamentum cognitionis universalis, non tamen apparere debet similitudo quæ talis ex parte actus, prout indicat ea reduplicatio *vt similia*. Præscindit itaque illa cognitio à similitudine plurium, solumque indefinitè proponit ex parte actus plura, vt sunt *homo*: quia non habet claritatem, vi cuius dici possit, *hoc obiectum est plura similia*, sed claritatem dumtaxat, quæ sic explicari valeat, *hoc obiectum est animal rationale*. Profectò, iuxta Adversarios, similitudo plurium est fundamentum abstractionis univocæ: & tamen ab eâ præscindit obiectivè cognitio abstrahens.

4. *Ad 4. n. g. Conseq.*: quia cognitio, *civitas* (idem puta de reliquis), non reddit universalem naturam civium duplici ex causâ. 1.: quia civis adunat copulatè, seu collectivè; non enim verificabilis est, nisi de collectione ipsorum: hæc autem adunatio non sufficit ad Universalis, vt potè quod debet esse prædicabile de quovis inferiori, & de omnibus distributivè simotis. 2.: quia non perfectè præscindit à multitudinè: non enim definiri potest *Civitas* vt talis, nisi per multitudinem hominum Republicæ formæ digestam: non

ergo

ergo tribuit obiecto unitatem rationis, quæ necessariò excludit expressionem multitudinis ut talis. Omnia aliter habent in cognitione attingente plura individua sub expressione *homo*; ut constat ex dictis. Sed adverte, terminum, *Civitas*, licet sit collectivus, & non indefinitus relatu ad cives, esse tamen indefinitum, & non collectivum relatu ad civitates in particulari, sive in individuo, nempe relatu ad Salmanticam, Romam, &c.: has enim eodem modo attingit, ac individuos homines cognitio *homo*. Quare *Civitas* ut sic est Universalis.

5 *Objc. 2.*: si cognitione *homo* immediatè attingitur individua multiplex, attingitur immediatè forma, per quam natura humana est formaliter multiplex: ergo, quamvis ea forma non exprimat ex parte actus, adhuc natura humana, ut subiaceret cognitioni *homo*, erit multiplex formaliter. *Prob. Conseq.*: quamvis natura sub conceptu *homo* non appareat sub expressione *rationalis*, adhuc sub eo conceptu est formaliter *rationalis*: at hoc non alià de causâ verum est, nisi quia immediatè attingitur forma, per quam natura est *rationalis* formaliter, nempe *rationalitas* obiectiva: si ergo attingitur immediatè forma, per quam natura est formaliter multiplex, natura sub eo conceptu formaliter multiplex erit, quamvis illa forma sub propriâ expressione non appareat. *Confirm.*: cognitio non est forma, per quam natura humana redditur multiplex; ea quippe forma consistit in solis differentiis individuantibus: si ergo tales differentiæ immediatè attinguntur conceptu *homo*, nihil sub eo conceptu deficit naturæ, ut dicatur formaliter multiplex.

(b) Vid. suprâ cap. 2. num. 9.

6 *Resp.*. Antecedens ambiguum est: nam, si natura formaliter multiplex idem sonet, ac specificè multiplex (b); negari debet suppositum, quòd scilicet natura humana per ullam formam sit formaliter multiplex: potiùs quippe dicitur multiplex materialiter per individuationes. Si verò formaliter idem sonet, ac intentionaliter, seu per formam rationis, forma, per quam natura redditur formaliter multiplex, non est individuatio realiter multiplex immediatè attracta utcumque, sed immediatè attracta sub ratione talis, idest, attracta per conceptum huius claritatis, multiplex individuum, aut similis. Falsum est autem, quòd talis forma attingatur conceptu *homo*. Si demùm formaliter idem sonet, ac actualiter, attingitur quidem forma, per quam natura est multiplex formaliter à parte rei; sed hoc non sufficit, ut sit formaliter multiplex per rationem, nisi forma illa attingatur sub ratione multiplicis. Unde *neg. Conseq.*. Ad *prob. neg. Min.*: non enim idèò præcisè natura humana sub conceptu *homo* est formaliter *rationalis*, quia immediatè attingitur *rationalitas* obiectiva; sed quia attingitur formaliter implicite sub ratione talis, idest, per expressionem, quæ, licet non sit hæc expressio *rationalis*, est tamen per eam definibilis. At non sic attingitur multiplicitas individualis per conceptum *homo*.

7 Ad *Confirm.*: cognitio non est forma, per quam natura sit realiter multiplex; est tamen forma, per quam fit multiplex in intellectu: nisi enim adsit cognitio expressiva multiplicis ut talis, natura multiplicata realiter non erit per rationem multiplex, sed indivisa, & una. Adde, quòd ex terminis multiplicitas

ra-

rationis non pendet à multiplicitate reali: nam rationale & risibile, collata invicem, non sunt multa realiter, cum tamen fiant multa per rationem à cognitione tamquam à formâ.

8 *Objc. 3.*: cognitio, *homo*, ratione distinguit naturam à differentiis individuantibus: has ergo non attingit ex parte obiecti. *Prob. Conseq.*: quia, si differentias attingit, eas adunat per rationem, naturamque simul & differentias velut in unum colligit; sed si cognitio id præstat, haud potest ratione distinguere naturam à differentiis: ergo &c. *Prob. Min.*: cognitio *homo* nequit ratione distinguere animal à rationali; sed non aliâ de causâ, nisi quia utrumque per rationem adunat: ergo &c. *Resp.*. Cognitio illa naturam distinguit à differentiis prout cognitio vel cognoscibilibus sub ratione talium, idest, sub conceptibus discretivis unius individui ab alio, cuiusmodi sunt *Petreitas*, *Pauleitas* &c.: non verò distinguit distinctione, quæ compleatur per solum conceptum *homo*; neque enim unicus conceptus præcisivus efficit dualitatem rationis inter extrema realiter indistincta, ut suo loco explicuimus (c).

9 Illa ergo cognitio differentias & naturam adunat, simulque distinguit, diverso sensu: adunat relatu ad se ipsam, cum ipsa repræsentet omnes per modum unius: distinguit relatu ad conceptus discretivos individuorum, quia ex conceptibus, *homo*, & *Petreitas*, resultat quædam alietas apparens, & metaphorica dualitas obiectorum. Unde colliges, quo sensu cognitio indefinita abstrahat naturam à differentiis: abstractione scilicet, quæ tota se teneat,

(c) Suprà disp. 1. cap. 8. num. 5.

non ex parte obiecti, sed ex parte actus: abstrahitur enim natura à differentiis, non obiectivè aut specificativè sumptis, sed acceptis formaliter sub ratione talium. Nec idem est abstrahi naturam à differentiis, ac naturam sine differentiis transferri ad statum intentionalem; nam ad statum constitutum per cognitionem *homo* transferuntur etiam differentiæ secundum totum, quod sunt ex parte obiecti. Non igitur aliud est abstrahi, quàm obiectum, complectens individua omnia, transferri ad statum intentionalem, in quo totum subeat rationem hominis confusam & uniformem; & totum in eo statu non subeat rationem Petri, Pauli, Joannis &c.. Quare natura in tali statu non est sine differentiis, nisi formaliter acceptis. Ad *prob. neg. Min.*: alia enim causa superest, nempe quia cognitio *homo* nec repræsentat animal, nec rationale explicitè sub ratione talis; ideoque inepta est ad distinguendum alterum ab altero, tum in se ipsâ, tum relatu ad aliam cognitionem, saltem distinctione rationis mutuâ.

10 *Objc. 4.*: si cognitio *homo* attingit omnia individua, attingit infinita obiecta, nempe infinitos homines possibili: ergo evadet infinitè perfecta, quod est absurdum. *Prob. Conseq.*: quia continebit in se infinitas formalitates ratione ratiocinatâ distinctas: in eâ quippe distingui poterit repræsentatio Petri à repræsentatione Pauli, & sic de cæteris, ita ut totidem sint repræsentationes formaliter distinctæ, quot sunt homines possibili, & consequenter infinitæ. Sed quævis formalitas repræsentationis, ut distincta à cæteris, dicit perfectionem: ergo cognitio continebit infinitas perfectiones,

at-

aque adeo evadet infinite perfecta. Obiectio instantiam habet apertam in his conceptibus, *Infiniti homines, Omnia & singula entia possibilis, Omne cognoscibile, & similibus*; qui certe respectum dicunt ad infinita obiecta; cum de nullâ collectione finitâ verificari possint. Præterea Visio quæque beata est cognitio obiecti infiniti ut talis, & infinite perfectius infiniti, quàm sit infinita multitudo hominum possibilem. Numquid ea Visio est infinite perfecta?

11 Ad obiectionem ergo *neg. Conseq.* Ad prob.: in primis, *permiff. Mai.*, *dist. Min.*: dicit perfectionem, propriè distinctam à perfectionibus aliarum formalitatum, *neg.*; improprie & apparenter distinctam, *conc. Min.*; & distinctio similiter Consequenti quoad primam partem, nego secundam. Ex eo, quod Intellectus noster possit sine fine distinguere formalitates alicuius entis, non sequitur infinitudo perfectionis, nisi formalitates ipsæ aliunde sibi vendicant infinitatem, ut attributa Divina: quia distinctio rationis non propriè multiplicat perfectiones obiecti. Patet hoc; tum in exemplis nuper adductis; tum in cognitione, quâ credimus, Deum esse infinitum, & infinita posse; tum in scientiâ beatâ animæ Christi, quæ iuxta D. Thomam 3. p. q. 10. art. 3., in Verbo cognoscit infinita, & comprehensivè quidem, quin ideò evadat infinite perfecta. Vide Caietanum ibi.

12 Deinde, *neg. Mai.*, quod scilicet in cognitione homo possint ratione distingui formalitates infinitæ: nequit enim ea cognitio concipi ut representans Petrum, quin hoc ipso concipiatur ut representans cæteros homines. Ratio: quia, cum præcisè representet Petrum ut ho-

minem, non potest concipi ut representans Petrum, quin concipiatur ut habens nudam & indefinitam expressionem homo: talis autem expressio est imprescindibiliter imago & representatio omnium hominum. Dices: ideò animal ratione distinguitur à rationali, quia potest alicubi reperiri animal, quod non sit rationale; sed potest etiam reperiri representatio Petri, quæ non sit representatio Pauli: ergo &c.. *Dist. Min.*: representatio Petri, ut Petri, *conc.*; representatio Petri, ut hominis, *neg. Min.*, & *Conseq.* Paritas animalis ut summum probat, representationem Petri à representatione Pauli distingui posse per rationem in actu secum identificante has expressiones, *Petrus, & Paulus*: hæc quippe altera sine alterâ reperiri possunt eo sensu, quo animal sine rationali. At minimè id probat de representatione Petri, præcisè ut hominis, quæ nullibi reperiri valet sine representatione Pauli, etiam ut hominis.

13 *Objc. 5.*: nemo nostrum habet speciem omnium animalium possibilem: ergo nemo nostrum elicere valet cognitionem terminatam ad omnia: ergo cognitio animal non terminatur ad omnia animalia. *Dist. Antec.*: speciem propriam, quidditativam, aut intuitivam, *conc.*; speciem confusam, & abstractivam, *neg. Antec.*; atque etiam *Conseq.*, quantum ad cognitionem confusam, & abstractivam, cuiusmodi est cognitio animal. Itaque ad cognitionem clarâ quidditativam, aut intuitivam, requiritur quidem species obiecti propria: sed ad confusam, & abstractivam deservire potest species aliena; ut patet in cognitione, quam in presenti statu de obiectis spiritualibus habemus. Non ergo

ergo mirum, si species immissa à quovis individuo animali in eâ ratione, in quâ cæteris assimilatur, videlicet species sensationis, possit esse abstractiva species omnium animalium, & ad confusam eorum cognitionem deservire. Id quod omnes fateri tenentur in specie productivâ huius cognitionis, *Infinita animalia.*

14 *Objc. 6.*: ergo Species humana formaliter constituta nihil est aliud, quàm omnia individua confusè cognita: cum ergo dicitur, *Homo est Species*, hic erit sensus, *Omnia individua humana, confusè cognita, sunt Species*: ergo terminus homo supponit tunc pro omnibus individuis, non minùs, quàm cum dicitur, *Homo est animal*: licebit igitur ita descendere, *Ergo Petrus est Species, & Paulus est Species, &c.*; sicut licet ita, *Ergo Petrus est animal, & Paulus est animal, &c.* At hoc est contra præcepta Summularum, quæ suppositionem simplicem faciunt immobibilem, & resolutionis incapacem: & alioquin rectus erit hic syllogismus, *Homo est Species, Petrus est homo, ergo Petrus est Species.* Verùm hæc difficultas æquè premit Adversarios. Pone hominem obiectivè præcisum ab individuo: adhuc in propositione, *Homo est Species*, subiectum stat in recto, non pro conceptu, sed pro naturâ; non enim conceptus est Species prædicabilis ut quod, sed pure ut quo: ergo terminus homo stat pro eodem recto, ac dum dicitur, *Homo est animal*, ubi etiam ex parte subiecti retinetur natura præcisâ, & universalis. Cur igitur in alterâ præterâ propositione dari potest descendus, ac resolutio subiecti in singula individua? Vel cur claudicat syllogismus ille, & non claudicat hic, *Ho-*

mo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal?

15 Ut ergo pro omnibus respondeam, concessâ primâ illatione, atque etiam secundâ, dummodò ly confusè cognita sit terminus formaliter appellatus à prædicato; distinguo tertiam: terminus homo supponit tunc pro omnibus individuis, non minùs &c., nec aliter, nego; non minùs, sed aliter, concedo. Tum nego postremam illationem. Prædicata secundæ intentionis, cuiusmodi sunt *Species, Genus, &c.*, faciunt subiectum supponi simpliciter, idest, supponi pro obiecto reali, non utcumque, sed ut convestito determinatâ illâ cognitione, quam denotat nomen subiecti, v.g. *homo*, adeò ut, si rectum subiecti à tali cognitione separaretur, non possit ei aptari prædicatum. Ratio est: quia prædicata secundæ intentionis appellant formaliter subiectum, ut sonat; nec aliter ei applicantur, nisi ratione formæ intentionalis, sub quâ tunc nominatur. Quare, *Homo est Species*, reddit huc sensum, *Omnia individua humana, dum subsunt cognitioni homo, ab eâ denominantur Species.* Quando autem prædicatum appellat formaliter, desinit verificari de recto subiecti, si hoc accipiatur sub aliâ formâ, vel priorem exuat. Verè dicitur, *Homo iustus est heres Cali*; si tamen removeatur forma iustitiæ, de illo eodem homine non verificatur prædicatum, *heres Cali.* Ideò etiam malè sic arguas circâ saccharum: *Hoc album pro formali disgregat visum, Hoc album est hoc dulce, ergo hoc dulce pro formali disgregat visum.*

16 Hinc vides, quare non liceat ille descendus, *ergo Petrus est Species, & Paulus est Species, & sic cæteri*

hominis: quia, tamen subiectum idem sit quoad rectum in descensu copulativo individua omnia numerante, ac in propositione, *Homo est Species*, non est eadem forma intentionalis sub qua accipitur: in descensu quippe sumitur subiectum sub nomine & cognitione, *Petrus, Paulus, &c.*, quam formam respicit predicatum *Species*, utpotè quod determinatè petit subiectum sub formam albedinis. Propositio ergo, *Petrus est Species*, significat, hunc hominem à cognitione *Petrus* denominari *Speciem*; quod falsum est. Vides etiam, syllogismum obiectum num. 14. idè non esse rectum, quia variatur suppositio, & appellatio. Vides præterea, quare liceat descensus copulativus à propositione, *Homo est animal*: quia scilicet, suppositio subiecti est personalis, & predicatum non appellat formaliter intentionalem formam, sed convenit subiecto specificativè sumpto. Si quæras, vtrum verè dicatur, *Petrus, quatenus homo, est Species?* Resp., verè dici, si tantum significet, obiectum cognitionis *Petrus*, dum subest conceptui *homo*, subire denominationem *Speciei*, saltem ut subiectum partiale: secus verò, si denotet, quod proclivius apparet, Petro convenire rationem *Speciei*, sicuti convenit naturæ humana.

17 *Replc.*: iuxta principia nostra, posita cognitione *homo*, cuncta individua manent cognita: ergo *Petrus*, & quodlibet aliud individuum, verè suscipit denominationem cogniti conceptu *homo*: sed denominatio *Speciei* humanæ, nihil est

aliud, quam denominatio cogniti conceptu *homo*: ergo *Petrus* verè suscipit denominationem *Speciei* humanæ. Unde, sicut ex hoc Antecedenti, *Homo est indefinitè cognitus*, rectè sequitur, *Petrus esse indefinitè cognitum*, *Paulum esse indefinitè cognitum* &c.: ita sequetur, *Petrus esse Speciem*, *Paulum esse Speciem* &c. Resp.. Si de individuis loquamur, non in sensu formali, sed in obiectivo, idest, secundum esse, quod habent ex parte obiecti (quod sensu loquitur Conclusio nostra de obiecto actus constituentis Universale), concessio 1. entimemate, & Minore subsumptâ, distingo postremum Consequens: *Petrus verè suscipit &c.*, tamquam subiectum partiale, *conc.*; tamquam subiectum totale, *neg. Conseq.*: illa quippe denominatio indivisibiliter cadit supra omnia individua. Similiter concedo, rectè sequi, *Petrus esse indefinitè cognitum*, imò & esse *Speciem*, tamquam subiectum partiale denominationum *indefinitè cogniti*, & *Speciei*; minimè verò tamquam subiectum totale. Sed inde nihil absurdum.

18 Si verò loquamur de individuis in sensu formali, scilicet cognitis sub ratione talium, posita cognitione *homo*, falsò dicitur in rigore dialectico, *Petrus est indefinitè cognitus*, aut *Species*, aut suscipit denominationem cogniti conceptu *homo*; imò falsò dicitur, *Omnia individua humana sunt cognita conceptu homo*. Ratio est, quam nuper dedimus: quia, cum hæc prædicata, *indefinitè cognitum*, *Species*, &c., sint termini secundæ intentionis, faciunt subiectum supponi simpliciter, appellantque formaliter subiectum ut sonat, videlicet ratione illius expressionis, quâ

quâ tunc nominatur. Quare propositiones illæ, in rigore dialectico acceptæ, significant, *Petrus* ab hac cognitione, *Petrus*, esse indefinitè cognitum, & ab eadem suscipere denominationem cogniti conceptu *homo*: item, omnia individua sub hac, & ab hac expressione, *omnia individua humana*, esse cognita conceptu *homo*, vel esse *Speciem*: qui sensus in nostrâ & omnium sententiâ falsus est.

19 *Obijc.* 7. ex Thomistis: præter Universale in representando, cuiusmodi est cognitio, aut vox *homo*, admitti debet Universale in essendo; ne alioqui Nominalium sententia reviviscat, quam graviter increpat S. Anselmus (d), *Dialectica hereticos* vocans eos, qui non nisi flatum vocis putant esse *Universales substantias*. Sed in sententiâ nostrâ non datur Universale in essendo: ergo &c. *Prob. Min.*: in sententiâ nostrâ solum datur cognitio confusa singularium, & ipsa singularia; sed neutrum ex his est Universale in essendo; non cognitio, quia solum est Universalis in representando; non ipsa singularia, quia non sunt quid unum, sed plura: ergo &c. Si dicas, singularia non esse quid unum intrinsecè, constitui tamen quid unum extrinsecè per cognitionem confusam. *Contrâ* 1.: quia Universale in essendo debet adæquatè distingui ab Universalis in representando, quæ est cognitio confusa; nam alioquin non dabitur Universale præter id, quod Nominales admittunt. Probatur: quia Universale formaliter constitutum per cognitionem, non est formaliter aliud à cognitione; nihil enim formaliter distinguitur ab eo, per quod formaliter constituitur: ergo Universale, quod admittimus, est forma-

liter ipsissimum Universale Nominalium, videlicet cognitio representans universaliter.

20 *Contrâ* 2.: quidquid nos admittimus, admitebant etiam Nominales, nempe cognitionem confusam singularium, & singularia ipsa; nec ignorare poterant, singularia extrinsecè denominari cognita confusè: nihil ergo præter Nominalismum adstruimus. *Contrâ* 3.: quia cognitio *homo* est Universalis in representando: ergo representat aliquid Universale. Sed non representat se: ergo representat Universale adæquatè distinctum à se ipsa. *Contrâ* 4.: si Universale nihil est aliud, quam complexum ex singularibus, & cognitione confusâ, cum totum hoc sit reale, verèque potens à parte rei existere, dabitur Universale à parte rei penes omnia sui constitutiva. Vel aliter: Universale non est unum unitate reali, sed cognitio est quid reale: ergo cognitio non est unitas Universalis in essendo. *Contrâ* 5.: cognitio facit Universale, non entitativè sumpta, sed representativè sumpta: cognitio autem sic accepta dicit formaliter id, quod representat: ergo facit Universale, quatenus representat unitatem & universalitatem ex parte obiecti: vel, si non representat, nisi multiplex individuum, cognitio representativè sumpta dicit formaliter multiplicitatem, ac proinde non constituet formaliter unum.

21 *Resp., concess. Mai., neg. Min.*. Ad *prob.* dicimus, veram esse responsionem subiunctam, nempe singularia ipsa obiectivè sumpta constitui formaliter unum, & Universale per cognitionem indefinitam velut formam extrinsecam, ita scilicet, ut singularia, indefinitè repræ-

sentata, sint Universale *ut quod*, cognitio verò non nisi *ut quo*. Nec obstant impugnationes. Ad 1. Universale in essendo ab Universalis in representando distinguitur adæquatè secundum rectum, non verò secundum totam denominationem *Universalis in essendo*. Distinctio autem secundum rectum sufficit, ut falsò dicatur non esse aliud Universale præter id, quod est in representando: quemadmodum falsò & cū hæresi dialecticâ diceretur Universalis nihil esse præter ens rationis fictum: nec tamen iuxta Thomistas denominatio Universalis adæquatè distinguitur à tali ente. Falsò item, & cum hæresi pluraquam dialecticâ diceretur, filium Dei adoptivum & hæredem Cæli nihil esse præter ens supernaturalè, nempe Gratiâ; & tamen denominatio *filij & hæredis* per Gratiâ formaliter constituitur. Hinc, Universale in essendo, & Universalis in representando sunt utique, indistincta formaliter, idest, secundum formam; sed sunt etiam distincta formaliter, idest, verè & propriè secundum subiectum denominatum *ut quod*: nam tale subiectum in altero Universalis est natura realiter multiplex, in altero est cognitio ipsa. Eodem sensu Universalis Thomisticum est & non est formaliter indistinctum ab ente ficto; & filius Dei adoptivus est & non est formaliter ens supernaturalè.

22 Ad 2. Nominales, ut benè notat Exim. Doctor (e), fortè non dissident à reliquis Scholasticis, nisi in modo loquendi: admittunt enim cognitionem indefinitam plurimum realiter similitudinis; sed denominationem *Universalis*, & *Prædicabilis*, nolunt tribuere obiecto indefinitè cognito, sed soli cognitioni, vel no-

(e) *disp. 6. Metaph. sect. 2. num. 1.*

mini, homo v. g. Cum tamen ex hoc loquendi modo sequatur, Scientias, quæ de Universalibus agunt, non agere de rebus, sed de folis conceptibus, aut nominibus; idcirco Nominales iure merito reprehenduntur, tamquam à doctrinâ dialecticè catholicâ recedentes. Longè aliter nos loquimur, & sentimus, qui Universalis, de quo Scientiæ tractant, dicimus stare in recto, & *ut quod*, non pro cognitione, vel nomine, sed pro obiecto reali, connotatâ cognitione in obliquo, sive *ut quo*. In summâ, iuxta nos, multiplex individuum denominari indefinitè cognitum, est formaliter constitui Universalis in essendo: & hoc ipsum insiciantur Nominales. Certè, si quis è Nominalibus assereret, naturam obiectivè præcindi à differentijs, denominarique fictè: vnam, ac fictè relata ad inferiora; is diceret: quidquid Thomistæ dicunt: ipse tamen, si simul vellet, ut Universalis, de quo Scientiæ tractant, staret pro solâ relatione fictâ, citrà dubium improbaretur à Thomistis, qui meritò negarent, se Nominalismo subscribere.

23 Ad 3. Eodem argumento probari posset, quod cognitio, *Omnis homo*, quæ utique universalis est in representando, debet representare Universalis; vel quod Deus, aut Sol, debet causare Universalis, quia dicitur universalis in causando. Cognitio igitur non alio sensu dicitur Universalis in representando, nisi quatenus eius representatio in se est vna, & terminatur ad obiecta realiter plura; sicut causa in se vna influit in plures effectus. Ad 4. nego sequentem, si ly à parte rei significet complexum, aut Universalis, adæquatè existens extrâ animam, quo sensu rejicimus in tractatu præsentis Uni-

ver-

versale à parte rei. Si tamen nomine entis realis, aut existentis à parte rei, amplè intelligatur quidquid existit sine fictione, sequela verissima est, & probata luculenter à D. Thomâ (f). Negandum tamen, quòd cognitio dici debeat vnitatis absolute realis respectu obiecti; nam vnitatis non dicitur realis, nisi ab effectu removendi multipliciter realem inerrinsecam; quem effectum non habet vnitatis rationis, sive intentionalis, etsi consistat in ente non ficto. Vide dicta in simili super distinctione rationis (g).

24 Ad 5. Cognitio facit Universalis exercitè & in genere causæ formalis, *representative sumpta*, idest, secundum modum representandi consuetum & indefinitum; cumque modus hic non distinguatur ab entitate cognitionis, cognitio facit etiam Universalis, *entitative sumpta*. Non tamen Universalis facit cognitio *representative sumpta*, si hoc idem sonet, ac *sumpta secundum id, quod ipsa representat*. Unde, ut cognitio faciat Universalis, nec debet representare vnitatem, aut universalitatem obiecti; nec debet formaliter dicere multipliciter individuum, quam attingit ex parte obiecti. Sic cognitio *representative sumpta* facit cognitum, comprehensionem, scitum: nec idèd representare debet cognitionem, comprehensionem, scientiam.

25 Objic. denique: Scientiæ sunt de Universalibus; sed non sunt de singularibus, nec de cognitione ipsorum confusâ: ergo Universalis aliquid est præter singularia, & cognitionem ipsorum. *Disp. Min.*: non sunt de singularibus, sub ratione talium, idest, ut cognitis per concep-

tus discernentes vnum ab alio, *conco.* de singularibus sub ratione communi, idest, ut cognitis per conceptum indefinitum totius speciei, vel generis, *neg. Min. & Conseq.* Scientiæ dicuntur esse de Universalibus, quia differunt de rebus individujs, speciei humanæ v. g., per actus, qui non potius verificantur de Petro, quam Paulo, sed æquè & vniiformiter de omnibus, ut cum hominem definiunt, eumque demonstrant esse risibilem, admirativum &c. Et hoc est reipsâ differere de singularibus, sed exigendo pro conditione, quòd singularia concipiantur indefinitè, vel vniiformiter, ut ita sebeant vniiformiter quidquid de ipsis prædicatur. Ubi notandum ex D. Thomâ Opus. 1. 6. circa medium, nullam Scientiam per se considerare Universalis adæquatè sumptam, idest, penès formam & substratum, vel subiectum simul: nam Logica per se considerat solam formam; quia non considerat hominem, quod homo, sed in eo quod. *Alia autem Scientia considerant Universalis quantum ad rem subiectam: nam Philosophus naturalis non considerat corpus mobile in quantum Genus, sed in quantum mobile corpus.*

C A P. VI.

Utrum ad Universalis plenè constituendum requiratur notitia comparativa

TRiplex notitia, sive cognitio versari potest circa naturam universalis. Prima, purè præcisiva, directè attingens naturam realiter multiplicem, illamque exercitè

V 3 præ-

(f) *Vid. supra tract. 1. disp. 2. cap. 4. à n. 11. & cap. 7. n. 26.*

(g) *In hoc tract. disp. 1. cap. 8. n. 11.*

præcendens ex parte modi à multiplicitate reali, nihil dicens de inferioribus quàm talibus. Huiusmodi est cognitio homo, vel animal. Et hæc dicitur cognitio purè abstractiva, vel abstractio absoluta, & simplex; quia non comparat naturam communem cum inferioribus. Secunda, cognitio reflexa purè apprehensiva, quæ naturam iam abstractione præcisam, & intentionaliter vnam, reflexè comparat cum inferioribus, apprehendendo identitatem vel convenientiam eius cum multis, quin tamen actu iudicet esse in illis. Talis est hæc apprehensio, *natura mentaliter una, & applicabilis multis*; vel, *animal non apparens homo nec equus, potens tamen esse in homine & equo per identitatem*. Hæc dicitur comparatio, seu notitia comparativa, sed comparatio simplex; quia licet complexa sit in lineâ apprehensionis, caret tamen eâ compositione subiecti & prædicati, quæ est propria iudicij. Tertia, cognitio iudicativa, quæ naturam universalem actu prædicat & affirmat de inferioribus; diciturque comparatio composita. An hæc tertia notitia faciat, aut conservet Universale, quaestione seq. discutietur. Modò quarimus, Utrum Universale plenè constituatur per abstractionem absolutam? an verò requirat insuper notitiam comparativam secundò loco positam?

2. Assero 1.: *Universale metaphysicum formaliter & ultimò constituitur per simplicem abstractionem*. Ita communiter Auctores nostri, consentientibus Thomistis Recentioribus, ut sunt Colleg. S. Thomæ, Palanco, Gabr. à Concept., & alij, post M. Sorum q. 3. de Universal., contra plures alios Thomistas, & Scotistas, quos, indistinctè loquentes de:

Universali in actu, citat & sequitur Makrius (2.). Qui tamen Thomistarum nobiscum sentiunt, Universale metaphysicum fieri docent per abstractionem, non in genere causæ formalis, quasi cognitio ipsa sit forma Universalis, sed in genere causæ efficientis, quatenus abstractio practicè fingit unitatem ex parte obiecti: quæ doctrina satis in præcedentibus impugnata manet.

3. Probatur assertio: simplex abstractio, v.g. cognitio homo, plenè constituit *vnam aptum esse in multis*, sive *vnum indifferens ad multa*; sed hoc est Universale metaphysicum: ergo &c.. Minor constat ex definitione traditâ cap. 1. num. 1. Maior autem ex professo probata manet cap. 3. à num. 1. ad 6.. Et vnicuique confirmari potest ex Aristotele: 10. Metaph. text. 1. docente, *quædam esse vnum, quorum ratio est una; talia verò, quorum intellectio una; talia autem, quorum indivisibilis, &c.*: ubi D. Thomas lect. 1. lit. d. 2. *Quædam*, inquit, *dicuntur vnum, propter rationem vnam: huiusmodi autem sunt, quorum intelligentia est vna, quæ vnâ apprehensione apprehenduntur ab animâ: & dicuntur vnâ apprehensione apprehendi talia, quorum est vna apprehensio indivisibilis*. Et paucis interiectis, *Specie vnum*, subdit, *est indivisibile, quod est vnum secundum scientiam, & notitiam*. Item: *Intellectus apprehendit ut vnum id, in quo omnia inferiora conveniunt*. Et sic in apprehensione Intellectus Species sit indivisibilis, quæ realiter est diversa in diversis individuis. Hactenus D. Thomas, perspicuè docens, individua fieri ratione vnum unitate Speciei Universalis eo ipso, quod vnâ apprehen-

(a) Disp. 3. Log. q. 3.

hen-

hensione uniformiter & indefinitè cognoscantur.

4. Si autem eiusmodi apprehensio reddit naturam vnam, nequit non eam reddere indifferentem ad multa: nam eatenus reddit vnam, quatenus eam denudat mentaliter à differentijs: natura verò sic denudata, reddatur mentaliter indifferens, quemadmodum esset realiter indifferens, & communicabilis pluribus, si realiter esset à differentijs denudata, prout Platonicus somniabant. Hinc D. Thomas 1. p. q. 85. art. 3. ad 1. ait: *Intentio Universalitatis (ut scilicet vnum & idem habeat habitudinem ad multa) provenit ex abstractione Intellectus*. Ubi notandum, Universale bifariam dici aptum esse in multis. 1. purè realiter, sive per identitatem merè realem: & hæc aptitudo non est physica, sed logica, instar illius, quam habet res quæque, ut sit id quod est; atque aded aptitudo ista non provenit ab Intellectu, sed præsupponitur ex parte obiecti. 2. intentionaliter, seu per identitatem realem ut cognitam; quia scilicet natura universalis fit apta, ut per supervenientes actus comparativos apprehendatur, vel iudicetur identificata realiter cum pluribus, non obstante unitate per abstractionem adquisitâ. Vid. P. Peinado (b). Hæc est aptitudo, quæ formaliter provenit à cognitione abstractivâ. Positâ quippe cognitione homo, si Intellectus aliunde apprehendat Petrum, Paulum, & alios homines individuos, illicò detegit identitatem, vel convenientiam illius naturæ abstractæ cum quovis eorum.

5. Assero 2.: *Universale logicum plenè constituitur per simplicem abstractionem, nec indiget notitia comparativa*. Est etiam communior sententia

(b) Hic disp. 5. m. 2. & 3.

rentia nostrorum, præsertim Recentiorum, contra Scotistas, & Thomistas ferè omnes, quibus aliqui è nostris adhærent. Thomistæ, & plures Scotistæ moventur ex eo, quod Universale logicum formaliter constituitur per relationem rationis (fictam intelligunt) ad inferiora: quæ relatio non est, donec fingatur per notitiam comparativam. Nostrum verò, qui talem notitiam requirunt, alio fundamento nituntur, infra referendo. Revoca in memoriam ex cap. 1. num. 1. definitiones utriusque Universalis, metaphysici, & logici: & observa, quod iuxta plurimum sententiam prædicabilitas est de essentiâ Universalis, etiam metaphysici, non minùs, quàm rationalitas est de essentiâ hominis, proindeque Universalis metaphysicum & logicum non distinguuntur, nisi ut summum penès implicitum & explicitum. Hoc si verum est, præsens assertio nostra sponte descendit ex præcedenti, nec aliâ probatione indiget. Communius tamen in omni Scholâ docetur, aut supponitur, prædicabilitatem esse veluti passionem, aut proprietatem Universalis metaphysici; esse autem de essentiâ Universalis Logici, quia hoc per prædicabilitatem definitur, ideòque significatur in communi per nomen *Prædicabilis*, & in particulari per nomen *Generis, Speciei, Differentiæ, &c.* Quo posito, vel admissio,

6. Probatur Assertio 1.: simplex abstractio plenè format Universale metaphysicum, ut modò supponimus cum plerisque Adversarijs: ergo etiam logicum plenè format. *Prob. Conseq.*: quia Universale logicum iuxta commune opinandi modum non est passio physica Universalis metaphysici, sicut calor est passio

palsio ignis, sed est palsio & proprietas metaphysica, sicut Verum, Bonum, & Unum dicuntur pasciones Entis: ergo inter utrumque Universale non est distinctio realis, sed rationis tantum: ergo cognitio, quæ alterum format, non est realiter alia ab eâ, quæ format alterum. Hinc Eximius Doctor, quem pro se allegant Adversarij, disp. 6. Metaph. sect. 8. num. 2. expressè docet, Universale, quod vocant *in essendo*, vel nullum esse, vel esse ipsum Universale *in predicando*, & utrumque in re coincidere, nec aliter differre, nisi quatenus alteram explicamus per ordinem ad esse, alterum per ordinem ad prædicationem. Quæ certè differentia non arguit distinctionem realem, ut patet in Vero, & Bono, quorum alterum explicatur per ordinem ad Intellectum, alterum per ordinem ad Voluntatem. Accedit, quod Universale metaphysicum non minus est relativum, quam Logicum; nequit enim concipi, nec explicari, nisi per ordinem ad multa, in quibus sit, vel esse possit: vel ergo utrumque, vel neutrum exigit notitiam comparativam, titulo relationis.

7 *Prob. 2.* nominatim contra Thomistas. Cognitio comparativa supponit Universale logicum iam constitutum: ergo non constituit. *Prob. Antec.*: cognitio comparativa repræsentat naturam ut universalem, ut superiorem, ut communem & convenientem pluribus, non quidem purè exercitè, ut Thomistæ volunt, sed signatè: at cognitio supponit id, quod signatè repræsentat: ergo supponit naturam cum ijs denominationibus actu susceptis, in quibus consistit universalitas logica iuxta Thomistas. *Prob. Mai.*: cognitio com-

parativa habet hanc, aut similem tendentiam, *natura una communis pluribus, & superior respectu singulorum, & apta prædicari de ipsi*: sed hæc tendentia signatè repræsentat naturam ut communem, ut superiorem &c.; non aliter, ac expressio hæc, *natura rationalis*, repræsentat signatè naturam ut rationalem: ergo &c. *Urgetur 1.*: hæc cognitio apprehensiva, *natura apta prædicari*, tantò signatè repræsentat prædicabilitatem, quàm hæc iudicativa, *natura est apta prædicari*, ut patet exemplo istarum, *natura rationalis, natura est rationalis*: cognitio autem non efficit, sed supponit, quod iudicativè prædicat, ut non ignorant Adversarij.

8 *Urgetur 2.*: definitio formalis non efficit exercitè, sed supponit essentiam definiti; sed cognitio comparativa est definitio Universalis logici, siquidem hoc, aut simili modo tendit, *natura una apta prædicari de multis, vel communis multis*: non ergo facit exercitè, sed supponit essentiam Universalis logici. *Urgetur 3.*: quod Sol sit universalis in causando, & conceptus *omnis homo* in repræsentando, non pendet ab eo, quod illa universalitas reflexè & comparativè cognoscatur: ergo patet, quod natura præcisa, sit universalis in essendo, & in predicando, non pendet à cognitione reflexâ comparativâ. Profectò nulla ratio apparet, cur ex his apprehensionibus, *Sol universalis causa respectu subalternarum, Natura universalis respectu inferiorum*, prima supponat, secunda exercitè faciat universalitatem, quam exprimit.

9 *Prob. 3.* contra nostros Auctores hæc in re contrarios. Cognitio *homo* constituit naturam in statu intentionali, simulque detrahen-

do differentias liberam reddit ab omni impedimento prædicationis de quolibet individuo: ergo reddit illam de quolibet prædicabilem, atque adeo logicè universalem. Patet Consequentia: quia natura iam actu apprehensa, liberaque ab impedimenti prædicationis, manet expedita ad prædicationem; & nihil est aliud esse prædicabilem, seu aptam prædicari. Dicunt, naturam per conceptum *homo* reddi proximè prædicabilem multis, seu proximè aptam esse intentionaliter in multis per simplicem comparisonem (& per hanc aptitudinem constitui censent Universale metaphysicum); non tamen reddi proximè prædicabilem, seu proximè aptam prædicari (quam proximam aptitudinem requirunt ad Universale logicum), sed remotè duntaxat: aptitudo quippe non est proxima, nisi dum nihil meditare debet inter ipsam, & actum, quem respicit; at inter aptitudinem tributam à conceptu *homo*, & prædicationem actualem, mediare debet aliquid, nempe simplex comparatio: non enim Intellectus pervenire potest ad prædicationem actualem hominis de Petro, nisi prius Petrum conferat cum homine ut sic, & utriusque identitatè, vel convenientiam apprehendat. Natura ergo non est proximè apta prædicari de Petro, vel alio quovis, donec adveniat comparatio apprehensiva; quæ proinde supponit Universale metaphysicum, & constituit logicum, constituendo proximè prædicabile.

10 Sed contra hanc doctrinam, quæ vnicè moventur Auctores isti, probatio nostra promovetur sic. Ut natura humana constituatur proximè prædicabilis, quantum sufficit ad Universale logicum, non ex-

pectat eos actus, qui ex parte potentie Intellectivæ requiruntur ad prædicationem, si aliunde non requirantur, ut natura sit præsens Intellectui, liberaque ab impedimentis, quæ ex parte ipsius naturæ obstare possent prædicationi de quolibet; sed notitia comparativa, licet ex parte potentie requiratur ad prædicationem, non tamen requiritur, ut natura sit intentionaliter præsens, nec ut sit libera ab impedimentis multitudinis, aut singularitatis, quæ sola obstant prædicationi de quolibet ex parte naturæ: ergo natura humana non expectat comparationem, ut constituatur &c. Consequentia tenet, & Minor est certa; quia natura humana per conceptum *homo* redditur intentionaliter præsens, & formaliter præcinditur, ac denudatur ab omni multitudine & singularitate.

11 *Prob. Mai. 1.*: quia nisi vera sit, natura humana in esse Universalis logici constitui deberet per speciem impressam singularium, per imperium voluntatis Intellectum determinantis, tum ad comparationem, tum ad iudicium, & per decretum applicativum Omnipotentia cum Intellectu concurrentis ad prædicationem: hæc enim omnia ex parte potentie requiruntur ad naturam actu prædicandam, & in eis omnibus militat ratio Contrariorum, ut applicanti liquebit. At id est inauditum, & planè falsum, cum Logica nihil curet de actibus huius, dum prædicabilitatem Universalis explicat. 2.: quia inter aptitudinem tributam à conceptu *homo*, & simplicem comparisonem, aliquid mediare debet ex parte potentie, videlicet absoluta apprehensio singularium; prius enim est apprehendere singularia, quàm

quam ea cum natura communi comparare: & tamen iuxta Adversarios natura non expectat eiusmodi apprehensionem, ut constituitur proximè comparabilis, quantum sufficit ad Universale metaphysicum.

12 3. quia alioquin natura nunquam posset plenè constitui Universale logicum, quod proinde, quatenus plenè constitutum, foret impossibile. Probat sequela: Universale logicum plenè constitutum debet esse proximè prædicabile de omnibus & singulis inferioribus, etiam possibilibus, nominatim aut singillatim acceptis, ut passim Dialectici supponunt; si ergo proxima prædicabilitas non constituitur ante comparationem, Universale logicum non erit plenè constitutum, donec existat comparatio naturæ cum omnibus & singulis inferioribus nominatim: at comparatio ista impossibilis est, cum infinita sine individua, humana v.g.: ergo & impossibile erit Universale logicum plenè constitutum. Nec dicas, difficultatem esse communem, eo quod Universale, sive comparationem requirat, sive non, debet esse prædicabile de infinitis singulatim; cum tamen sit impossibilis prædicatio actualis de infinitis singulatim expressis. Ne, inquam, id dicas: nam ut Universale sit actu prædicabile de infinitis, non requiritur simultas prædicationis, sed simultas aptitudinis ad prædicationem quamlibet ex infinitis possibilibus: quemadmodum causa activa simul continet infinitos effectus eiusdem speciei, & Universale metaphysicum simul est proximè aptum ad comparationes infinitas. Illa autem simultas aptitudinis in nostrâ sententiâ constituitur per simplicem abstractionem. Si tamen

per comparationem constitueretur: non posset intelligi, donec simul existerent comparationes infinitæ, quod est impossibile.

13 Urgetur: homo ut sic, posita comparatione cum Petro, vel constituitur Universale logicum respectu Pauli, & cæterorum, vel non? Si primum dicas: ergo natura humana redditur proximè prædicabilis de Paulo, quin ad illum actu comparetur, quamvis comparatio cum Paulo requiratur ad prædicationem de ipso; unde totum ruit fundamentum Adversariorum. Si secundum: ergo homo ut sic, ab eâ comparatione non redditur prædicabilis de Petro per modum Universalis Logici. Patet: quia Universale logicum non est proximè prædicabile de vno tantum, aliàs non differet ab individuo: sed homo ut sic, ab eâ comparatione redditur proximè prædicabilis de Petro tantum, non verò de Paulo, nec de cæteris: ergo &c. Et hinc sequitur, hominem ut sic, à nullâ comparatione fieri posse prædicabilem per modum Universalis Logici, cui necessaria est prædicabilitas uniformis de omnibus, & singulis individuis; nusquam enim verificari potest ad omnia & singula comparatum esse. Nec sufficiet comparatio ad omnia confusè cognita sub conceptu *omnis homo, vel infinita individua*. Nam Universale debet esse proximè aptum prædicari de singulis ut cognitis sub proprio cuiusque conceptu: cur enim magis de Petro, & Paulo, ut ita cognitis, quam de cæteris? Non ergo aptitudo Universalis erit proxima, donec adveniant hi proprii conceptus, qui certè prærequiruntur ad prædicationem.

14 4. exemplis: materia prima

constituitur proximè apta in esse subiecti ad recipiendam formam, per dispositiones ex parte materię se tenentes, præscindendo à conditionibus requisitis ex parte Agentis. Pone materiam ligni siccam, & calidam in summo, Deumque denegare concursum causis activis ad producendam formam ignis: tunc certè materia foret proximè apta, & ultimo disposita ad receptionem igneæ formæ; cum tamen conditio aliqua deesset prævia ad receptionem actualem, nempe voluntas Dei de concurrendo cum causis activis: sed quia conditio ista solum requiritur ex parte Agentis, nec est ex dispositionibus passivis ex parte subiecti requisitis, ideo etiam sine illâ dicitur materia proximè & ultimo disposita. Similiter, lapis iam expolitus, præditusque idoneâ formâ, ut collocetur in fornice, censetur ex parte sui proximè aptus, & ultimo dispositus ad collocationem: & tamen priusquam actu collocetur, plura supersunt præmittenda, v.g. quod artifex manus expediat, & operi se accingat, quod lapides alios pariter formet, quodque ipsis elevandis, ac sustinendis instrumenta paret. Ex dictis ergo concluditur in re nostrâ, duplicem esse prædicabilitatem proximam: aliam purè passivam, vi cuius ex parte naturæ communis nihil obstat prædicationi de quolibet inferiori; & hæc sola prædicabilitas, cui sufficit abstractio simplex, intrinseca est Universalis logico, & ipsius constitutiva: aliam activam, quæ reddit potentiam ex parte sui expediat ad exercitium prædicationis; & hæc requirit quidem noticiam comparativam, sed extrinseca est Universalis logico, quod supponit plenè constitutum in esse talis.

Proponuntur Obiectiones, & expediuntur.

15 **O**biectiones contra secundam Conclusionem, quæ præcipua, & difficilior est, modò solvemus: quo pariter, siquid primam oppugnat, solutum erit. *Obije. 1.* ex Thomistis: Universale logicum formaliter consistit in respectu ficto, seu relatione rationis ad inferiora; sed ea relatio non fit, nisi per cognitionem comparativam: hæc ergo necessaria est, ut fiat Universale logicum. Minor est certa; nam ficta relatio non fit, nisi dum cognoscitur, nequit autem cognosci, nisi per noticiam comparativam fundamenti ad terminum. *Prob. Mai. 1.* ex D. Thomâ: tum q. 7. de pot. art. 11., ubi dicit, quod *Intellectus advenit relationis Generis & Speciei, considerando ordinem, qui est in Intellectu ad res ad extrâ: tunc 1. p. q. 28. art. 1.* ubi sic ait: *Respectus significatus per ea, quæ dicuntur ad aliquid, aliquando est tantum in ipsâ apprehensione rationis conferentivâ unum alteri; sicut cum comparat hominem animali or Speciem ad Genus: tum ijs locis, quibus Thomistæ contendebant in Proœmialib., intentionem Universalitatis esse ens rationis iuxta D. Thomam.*

16 *Prob. 2.*: Universale logicum formaliter constituitur per respectum ad inferiora; sed non per respectum, qui sit realis: ergo per respectum rationis, sive fictum. Maior videtur certa: tum quia Universale per id formaliter constituitur, per quod definitur; definitur autem per ordinem ad multa, seu versus multa: tum quia formaliter ut tale, est superius; at superius ut tale

tale dicit formaliter ordinem ad inferiora. Minor ergo probatur: tum quia respectus inter extrema realiter indistincta nequit esse realis: Universale autem non distinguitur realiter ab inferioribus. Tum etiam, quia non datur à parte rei natura una communis pluribus, aut superior pluribus; daretur autem, si relatio superioritatis esset realis.

17 *Resp. neg. Mai.* Ad 1. *prob.*

D. Thomas, cum ait, Intellectum adinvenire relationes &c., loquitur de relatione *secundum dici*, vel quasi transcendentali, quæ non est ficta, sed consistens in cognitione directâ præcisivâ; hæc enim, dum sine fictione denominat naturam aptam cognosci in multis, & prædicari de multis, reddit eam quasi transcendentaliter relatam ad multa, instar aptitudinis physicæ. Hanc relationem Intellectus per cognitionem reflexam comparativam non facit, sed iam factam signatè cognoscit; siquidem illam *adinvenit considerando ordinem, qui est in intellectu ad res ad extrâ*; quæ verba planè significant, talem ordinem iam esse in intellectu ante considerationem reflexam: vt si diceretur, quod Intellectus adinvenit relationem transcendentalem hominis ad discursum, considerando ordinem, qui est in rationalitate ad actum discurrendi.

18 Quodsi **D.** Thomas intelligat relationem fictam, vel eam accipit purè fundamentaliter, vel, si formaliter, non significat, nec intendit, talem relationem pertinere ad constitutionem Universalis, sed solum ex imperfectione Intellectus non posse à nobis reflexè concipi Universale iam constitutum, quin

apprehendatur simul relatio ficta: quemadmodum Deus vt superior, vt creator, vt dominus, non constituitur à relatione fictâ, quæ tamen necessariò, vel frequenter à nobis apprehenditur, quoties Deum eâ ratione concipimus. Sic etiam, hominem esse privatum visu, non consistit in fictione Intellectus, quæ tamen necessaria est, vt privatio à nobis apprehendatur. Id ipsum dicitur ad 2. testimonium **D.** Thomæ, & ad alia, quæ refutant Thomistæ. Et, ne de mente **D.** Thomæ dubites, relege dicta tract. 1. (c), vbi etiam doctrinam traditæ solutionis confirmatam habes. (d).

19 *Ad 2. prob.* Maior vera est de respectu quasi transcendentali, aut *secundum dici*, qui consistit in aptitudine ad prædicationem de multis, imitaturque aptitudinem lapidis vltimò expoliti ad coniunctionem cum alijs in fabricâ. Talis autem respectus non requirit terminum actualiter positum, sed possibilem. Nec aliud probat definitio Universalis per ordinem ad multa: certum quippe est, aptitudinem, & habilitatem rei definitæ ad terminum, aut munus aliquod, à nobis explicari non posse, nec concipi sub ratione talis, nisi expressionibus comparativis, ac mentionem facientibus illius termini, seu muneris, vt possibilem; quibus tamen expressionibus vltimum respondet ex parte obiecti respectus transcendentalis, ab ipsamet aptitudine indistinctus. Exemplo sint definitiones animalis, & rationalis, per ordinem ad sensationem, & discursum: item definitio Universalis metaphysici, quæ non nisi terminis relativis formari valet.

Sic:

(c) *Disput. 2. cap. 4. à num. 33., & cap. 5. à num. 11.*

(d) *Eod. cap. 5. à num. 34. ad 38.*

20 Superioritas, quatenus propriè relationem sonat, non est constitutiva Universalis, sed solum quatenus late accipitur pro communitate, vel amplitudine prædicabilitatis, quam nullum ex inferioribus, quandoquæ in Intellectu existat, adæquare potest. Sic autem accepta superioritas, non est respectus prædicamentalis, nec existentiam termini requirit; vt patet in Omnipotentia, quæ ab æterno est virtus superior virtute creatâ: atque etiam in Angelo, qui naturam haberet humanâ superiorem, etiam si nullus homo existeret actu. Certè, si entitas Gratiæ Divinitus produceretur extrâ subiectum, quin vlla entitas naturalis existeret, non idèò desineret esse ens *supernaturale*; cum tamen hoc nomine exprimat superioritas respectu entis naturalis. Quod verò eiusmodi superioritas, amplitudo, communitas, ordo quasi transcendentalis, & quidquid ad Universalis constitutionem formalem pertinet, sit ens reale intrâ animam, quamvis non detur à parte rei; idèò, extrâ animam; sæpe in superioribus ostendimus, idque repetere iam rædet.

21 *Obijc.* 2. ex Auctoribus nostris: Universale non est proximè prædicabile, donec Intellectus apprehendat convenientiam eius cum inferioribus; de hac enim convenientiâ iudicat Intellectus prædicando, & nequit de incognitis iudicare: sed eiusmodi convenientia non apprehenditur, nisi cognitione comparativâ: hæc ergo requiritur, vt Universale fiat proximè prædicabile. *Consp.*: illa cognitio reddit obiectum proximè prædicabile, ex quâ immediate subsequi potest prædicatio actualis; si enim aliquid mediare de-

bet, obiectum non erit prædicabile, nisi remotè, aut mediatè: quemadmodum non erit proximè visibile, donec habeat conditiones, quas inter, & visionem actualem nihil mediet. At prædicatio actualis solum potest immediate subsequi comparationem, secus verò simplicem abstractionem: ergo &c. Hæc obiectio præoccupata, & soluta manet in probatione Conclusionis. Nunc exhibi dictis—

22 *Dist. Mai.*: non est proximè prædicabile, proximitate activâ, & extrinsecâ Universalis logico, *conc.*; proximitate passivâ, quæ sola intrinsicè est Universalis, *neg. Mai.*; & *concess. Min.*, similiter *dist. Conseq.* Ad Confirmationem eadem distinctio applicanda est, negandumque, non intelligi Universale logicum plenè constitutum, donec sit proximè prædicabile proximitate, quam immediate sequatur prædicatio actualis; sufficit enim proximitas cum hoc addito, *quantum est ex parte nature communis*. Nec absurdum est, quod Universale logicum dicatur prædicabile mediatè, ac remotè, si ratio habeatur omnium, quæ ad prædicationem vndequeque requiruntur; vt Adversarij faceri tenentur, habitâ ratione decreti Dei, aut imperij Voluntatis. Solum quippe dicitur proximè prædicabile ex parte sui, & quatenus contra ponitur prædicabilitati fundamentali, quam habet natura realiter existens in individuis similibus, priusquam simplici abstractione constituatur communis, & indifferens. Sic, vt exemplum retorqueam, obiectum localiter præsens, coloratum, ac luce perfusum, dicitur proximè visibile ab homine clausos oculos habente; cum tamen ante visionem actualem mediare de-

beat.

beat oculorum apertio. Dici præterea posset cum P. Hurtado (e), ad prædicationem actualem non requiri apprehensionem reflexam convenientiæ naturæ communis cum inferioribus; sed sufficere apprehensionem convenientiæ in actu exercito, ac directo, qualis datur in ipsamet simplici abstractione.

23 *Obijc.* 3.: nequit existere prædicabile actu, quin existat subijcibile actu; sed Universale est actu prædicabile: ergo non existit, quin inferiora sint actu subijcibilia, qualia esse non possunt absque notitiâ comparativâ. *Prob. Mai.* 1.: quia correlativa sunt simul tempore, naturâ, & cognitione: prædicabile autem, & subijcibile, correlativa sunt. 2.: quia nequit existere prædicatum actuale sine actu subiecto: ergo pariter &c.. In *sto* 1.: ergo Universale metaphysicum non poterit esse comparabile actu, quin inferiora invicem sint actu comparabilia, qualia non sunt absque propriâ ipsorum apprehensione: per hanc ergo apprehensionem constitueretur Universale metaphysicum. In *sto* 2.: ergo nequit existere prædicabile actu de omnibus individuis in particulari, quin omnia in particulari sint actu subijcibilia beneficio comparationis; quod est impossibile. Addo, quodvis individuum posse reddi subijcibile actu sine comparatione, posita scilicet apprehensione ipsius absolutâ, v.g. *Petrus*, aut *hic homo*.

24. Præterea, *neg. Mai.*: quia, ut Universale sit actu prædicabile, sufficit, quod actualiter habeat quidquid ex se requirit, ut ab Intellectu in prædicationem assumatur: ad hoc autem necessaria non est coexistentia ipsius cum inferioribus iam actu cognitis, & proximè subijcibilibus:

(e) *Disp. 5. Metaph. sect. 8. in Edit. 6.*

lat enim est, quod inferiora isto modo possibilis sint. Ad 1. *prob.*: prædicabile, & subijcibile non debent esse correlativa prædicamentalia, sed possunt quasi transcendentaliter referri, quemadmodum productivum & producibile, vel receptivum & receptibile. Talia verò correlativa, licet debeant esse simul cognitione (hoc est, licet alterum non possit cognosci reflexè, ut relativum est, sine altero), non debent esse simul tempore, & naturâ. Sic enim Omnipotentia ab æterno est actu productiva creaturarum, quin ab æterno existat actu producibilis passiva: materia etiam esse potest actu receptiva formæ, priusquam actu existat receptibilitas ex parte formæ se tenens. Ad 2. *neg. Conseq.*: quia denominatio prædicati dicit ex terminis actualem applicationem & conjunctionem cum subiecto, quod proinde necessariò coexistere debet. At denominatio prædicabilis præcisè dicit aptitudinem & indifferentiam: aptitudo autem ad aliquid, ex se non importat coexistentiam termini. Inter has ergo denominationes illud discrimen est, quod inter *productivum*, & *producens*, aut inter *receptivum*, & *receptiens*.

25 *Obijc.* 4.: totum esse Universale est cognosci, cum non existat in rebus, sed in Intellectu: at Universale quâ tale non cognoscitur, nisi per notitiam comparativam: in hac ergo consistit totum esse Universale. *Confirm.*: Universale est terminus secundæ intentionis: ergo non constituitur per primam intentionem, qualis est cognitio abstractiva. Iterum hæc redit utraque instantia num. 23. *Disp. Mai.*: est cognosci Universale ipsum reflexè, *neg.*: est cognosci naturam realiter multiplicem

tem cognitione indefinitâ, *conc. Mai.*, & *Min.*, & *neg. Conseq.*. Fateor, Universale signatè & reflexè non cognosci, nisi per cognitionem comparativam: nego tamen, non plenè constitui, priusquam ita reflexè cognoscatur; quemadmodum denominatio *cogniti* (quæ pariter non existit in rebus, sed in Intellectu) plenè constituta est, priusquam reflexè noscatur, obiectum esse cognitum. Ad *Confirm.* Hi termini, *Universale*, *Genus*, *Species*, & similes, dicuntur secundæ intentionis, quia significant rem ut iam cognitam abstractione directâ: eorum autem obiectum non est secunda intentio formalis (ut esset, si consisteret in comparatione reflexâ), sed est secunda intentio obiectiva, nempe res cognita, sive concretum ex obiecto reali, & eius cognitione directâ, quæ est prima intentio formalis, & secunda intentio obiectiva, vel forma ipsius; ut liquet ex Procehialibus, ubi relegere poteris pulchrum D. Thomæ locum explicantis, quodnam obiectum respondeat huic rationi, vel conceptioni, *Genus*, aut *Species* (f).

26 *Obijc.* 5.: natura humana sub conceptu *homo* indifferens est, ut sit *Species* prædicabilis, vel subijcibilis, prout comparata fuerit, vel ad individua, vel ad *Genus*: ut ergo determinatè sit *Species* prædicabilis, indiget cognitione, quâ comparetur ad individua. *Confirm.* 1.: quia album ut sic, non est prædicabile determinatæ speciei, donec accedat notitia comparativa; per quam si comparetur ad subiecta, v.g. ad *Petrum*, & *Paulum*, evit *Accidens* quantum prædicabile; si verò ad hoc album, & illud album, erit *Species* secundum prædicabile. Idem contingit in *Proprio*, imò & in *Genere*, & *Differ-*

(f) *Tract. 1. disp. 2. cap. 2. num. 14.*

rentiâ: nam animal v.g., licet sit *Genus* comparatione *Specierum*, si tamen comparetur ad sua individua incompleta, nempe ad hoc animal, & illud animal, indiget rationem *Speciei*. Ex quo argumento P. Suarez *disp. 6. Metaph. sect. 8. num. 5.* docet, divisionem Universalis in quinque Prædicabilia non habere locum, donec fiat comparatio ad diversa. *Confirm.* 2.: Universale per simplicem abstractionem fit tantum unum à multis, respicitque multa ut terminum à quo: atqui Universale logicum debet insuper esse unum in multis, aut versus multa, quæ respiciat ut terminum ad quem: ergo præter abstractionem, indiget comparatione, quâ referatur ad inferiora.

27 Ad *Obijc.* *neg. Antec.*, quod scilicet natura humana sit ita indifferens: est enim vi cognitionis *homo* determinatè *Species* prædicabilis, simulque subijcibilis, respectu diversorum, videlicet hinc individuum, inde *Generis*; quin ad hoc notitiam comparativam expectet: nam illis denominationibus sufficit simultanea aptitudo naturæ humanæ, ut, si cognoscantur individua, de illis prædicetur tamquam superior, & si cognoscatur natura generica, illi subijciatur tamquam inferior. Talis autem aptitudo provenit à conceptu *homo*; sicut ab eo provenit iuxta Adversarios aptitudo simultanea naturæ, ut comparetur individuis tamquam superior, & *Generi* tamquam inferior. Ad 1. *confirm.*: similiter dico, album ut sic, iam ante comparationem constitutum esse in *specie* quinti, simulque secundi prædicabilis (idem cogita de *Proprio*, *Genere*, & *Differentiâ*, proportionem servatâ) respectu di-

ver-

verorum: quia per abstractionem redditur aptum prædicari de subiectis extrâ essentiam contingenter, de suis autem individuis vt tota essentia. Sic idem actus contritionis pertinet simul ad duplicem speciem affectuum, nempe amoris, & odij. Sic etiam idem album vt sic, iuxta Adversarios, simul est fundamentum proximum vtriusque Prædicabilis.

28 Eximius Doctor loc. cit. de Prædicabilium divisione sic loquitur: *Non videtur posse quinque illa membra semper & in universonum commode distingui, .. donec accedat relatio, seu comparatio.* Verisimè dictum: nam, cum pleraque Universalia seculum identificent prædicabilitatem duplicis membri, vt probant exempla nobis obiecta, necessaria est reflexa cognitio, quæ Universale comparans ad inferiora diversa, ratione distinguat in eo prædicabilitatem propriam cuiusque membri, vt beneficio istius reflexæ distinctionis rationis impermixta maneant quinque prædicabilia Porphyriana. Cæterum hoc non probat, comparationem esse necessariam, vt existat prædicabilitas Universalis logici, sed vt existat reflexè distincta in quinque membra: quemadmodum, si potentia realiter identificentur cum animâ, cognitio comparans animam ad varios actus, quamvis non requiratur, vt anima rationalis plenè sit potens intelligere & velle, tamen necessaria est, vt animæ potentia dividatur in Intellectum, & Voluntatem.

29 Quare Doctor Eximius immeritò allegatur pro sententiâ contrariâ, tum loco nobis obiecto, tum etiam ead. disp. sect. 6. num. 8. 10. & 12.: nam ibi expressè distinguit duplex Universalis: alterum ab-

solutum, quod per abstractionem plenè fieri docet, & inter alia de eo sic loquitur num. 9.: *In natura illa sic concepta est nova unitas rationis, quia habet unum conceptum indivisibilem in plures similes: habet etiam communitatem, seu aptitudinem, vt infit multis, & de eis prædicatur: ergo nihil illi deest ad rationem Universalis, videlicet, tum metaphysici, tum logici, vt patet ex illis verbis, vt infit multis, & de eis prædicatur.* Alterum respectivum, seu relativum secundum esse, idest, prædicamentaliter; quod tunc fit, cum reflectentes supra Universalis absolutum, comparamus illud ad inferiora; ex quo resultat relatio quædam quasi prædicamentalis, vel purè facta, vel in ipsâ comparatione consistens. At nullibi docet Eximius, Universalis, sic acceptum, esse illud Universalis logicum, de quo disputamus, nempe quod definitur *Unum aptum prædicari de multis*: quamvis alio sensu possit vocari logicum, videlicet quatenus fit per actum Logicæ, cuius est Universalis iam factum reflexè inspicere, & ad inferiora comparare, vt illi tribuat nomen *Genus, Species, &c.*

30 Hinc etiam patet, verum esse, nec nobis incommodum, quod sæpe docet Angelicus Doctor, Intellectum attribuere obiecto cogito intentiones Generis, Speciei, &c., quatenus illud comparat cum inferioribus, quæ sunt extrâ animam: quavis enim animal abstractè cognitum habeat quiddam significat secundum hæc intentio formalis *Genus*; nequit tamen Intellectus dicere, *Animal est Genus*, donec reflexè cognoscat animal abstractum, & illud comparet cum inferioribus: vt nequit dicere, *Animal est intellectiva*, donec animam comparet cum actibus intelligendi, quos elicere potest. Ad

31 Ad 2. Confirm.: sola abstractio sufficit, vt Universalis respiciat multa, tamquam terminum à quo, & ad quem. Dum enim cognoscitur natura sine multis, fit vna à multis: & cum maneat hoc ipso apta & indifferens, vt applicetur multis, fit etiam vna in multis potentialiter, sive vna versum multa. Nullum autem absurdum in eo, quod per eandem cognitionem cognoscatur natura sine multis, maneatque simul apta, vt rursus per cognitionem iudicativam applicetur ad multa: sicut iuxta Adversarios per eandem formam redditur abstracta à multis, & proximè comparabilis ad multa; vbi etiam est terminus à quo, & ad quem: vel sicut motus circularis idem punctum respicit vt terminum à quo, & ad quem; quia illuc redit, vnde recessit.

C A P. VII.

Utrum Universalis salvetur in actuali prædicatione.

UT facilius controversiæ propositæ sensus percipiatur, duo prænoto. 1.: in iudicijs, seu prædicationibus mentalibus, in quibus nulla exprimitur multiplicitas, differentia inferior, aut singularitas, proculdubio salvatur, seu conservatur Universalis, idest, natura communis præcisa & abstracta ab inferioribus: vnde in hoc iudicio, *Animal est sensitivum*, universalitas illæsa manet, tam ex parte subiecti, quam ex parte prædicati; & in hoc, *Homo est animal*, manet etiam ex parte subiecti, imò & ex parte prædicati manet quædam saltem universalitas restricta ad animal humanum. Tota ergo

lis est de iudicijs, in quibus natura, quæ communis apparet, prædicatur de subiecto formaliter multiplici, vt *Omne sensitivum est animal*, vel de subiecto formaliter singulari, vt *Petrus est homo*, vel saltem de subiecto inferiori, vt *Homo est animal*: in his enim dubium est, an prædicatum retineat universalitatem, quam præhabuit in simplici apprehensione, *animal*, aut *homo*.

2. 2.: communiter pro comparato habetur, aut supponitur, Universalis in actuali prædicatione conservari, si iudicium sit qualitas composita ex apprehensionibus realiter distinctis, quæ vices gerant subiecti & prædicati: tunc enim in iudicio, *Petrus est homo*, apprehensio *homo* eadem est, eodemque modo tendit, atque in idem obiectum, intrâ prædicationem, ac extrâ; neque enim aut obiectum, aut modum repræsentandi mutare potest, nisi mutet essentiam, vt fert communis in omni Scholâ sententia. Si ergo talis apprehensio extrâ prædicationem facit Universalis, facit etiam, vel conservat & intrâ. Nec dicas fortè, posse iudicium esse realiter compositum, quin Universalis conservetur in hoc, *Petrus est homo*, si nimirum expressio *homo*, quæ iudicij pars est, non sit apprehensio præhabita, sed alia tendentia, similis quidem ex parte modi, sed dissimilis in obiecto, vt potè attingens solam naturam Petri.

3. Nam, vt omittam, id esse contrâ receptum ubique sensum, contrâ est 1., quòd saltem in hoc iudicio realiter composito, *Omnis homo est homo*, vel *Omne sensitivum est animal*, nulla ratio est, cur expressio prædicati non faciat Universalis, vt patebit examinanti; cum

tamen in eo militet quidquid difficultatis est in prædicatione de subiecto singulari. Contrà est 2. quòd mentalis expressio *homo*, sive sit apprehensio, sive pars iudicij, ab eadem specie paritur, & similem omnino tendendi modum habet, nec ex vi dumtaxat ipsius potest Intellectus reddere rationem de multiplicitate naturæ humanæ, vel de vno potius, quàm de alio individuo, cum ab omnibus præscindat ex parte actus: Undenam ergo proveniet diversitas obiectorum? vel, cur non utrobique erit representatio indefinita totius naturæ humanæ, sive omnium hominum? Alia ratio est in voce *homo*; quæ potest esse sono similis, aut eadem, & tamen ex varietate circumstantiarum, vel ex aliarum confortio vocum, variare obiectum; habet enim significationem ad placitum.

4. Supponitur igitur in præsentiarum sententia in Animasticâ valde probabilis, quòd scilicet iudicium, seu propositio mentalis sit simplex qualitas, id est, actus realiter indivisibilis, omni partium actuali compositione carens. Quo posito, quaritur, vtrum conservetur Universalis, cum actualiter prædicatur de subiecto singulari, vel inferiori, vel multiplici ex parte actus, ut in propositionibus num. 1. expressis? Negant PP. Hurtado, Arriaga, Oviedo, Compton, Izquierdo, plures etiam Thomistæ, & Scotistæ, quos omnes citat, & sequitur P. Peinado disp. 5. num. 45. Affirmant ex adverso PP. Lynce, Quiros, Joan. Bapt. de Benedicis, & magnâ ex parte Ulloa: eademque videtur esse communior sententia Thomistarum, quibus allegatis subscribit M. Baiona. Et Thomistæ quidem non

est cur aliter sentiant, siquidem Universalis constituunt, non per cognitionem formaliter, sed per distinctionem ex parte obiecti sicutam inter naturam communem & differentias: unde, cum aliàs doceant, per omne iudicium fingi distinctionem subiecti & prædicari, consequens est, ut per hoc, *Petrus est homo*, maneat hominæ ratione distinctus à Petro, adeoque non est unde universalitatem amittat. Præcipua ergo difficultas pertinet ad nostros Auctores, qui Universalis cum D. Thomâ dicunt *Unum unitate cognitionis*.

5. Addi potest & tertia sententia inter extremas præcedentes media, quòd scilicet in prædicatione de subiecto singulari salvetur Universalis quoad positivum, non verò quoad negativum. Conceptus formans Universalis (ut ex concordâ Nostrorum sensu notat P. Peinado loc. cit. num. 37. & ex hæcenus dictis abundè patet) duobus essentialiter constituitur, altero positivo, altero negativo: positivum est representare naturam, quæ reverâ multiplex est actu, vel potentiâ: negativum est non representare differentias, saltem ex parte actus. Asserit igitur ea sententia, in hoc actu, *Petrus est homo*, & similibus, salvari positivum formæ Universalis, nempe representationem totius naturæ humanæ, quâ latè patet; non tamen salvari negativum, quod est nullam representare differentiam. Sic olim tenui, dictavique, nec nunc aliter sentio, quamquam alijs terminis utar. Postèa verò eandem comperi sententiam esse P. Sylvestri Mauri q. 35. Log., vbi tuetur, in prædicatione de quolibet inferiori non salvari *Universale omninò confusum*; salvari tamen *Universale scientificum*, per quod

quod scilicet infinita individua coalescant in unicum prædicatum.

§. I.

PRIMA ASSERTIO.

Universale absolute & simpliciter non salvatur in prædicatione affirmativa de subiecto formaliter multiplici, vel inferiori.

¶ Ita sentiunt Auctores primæ sententiæ. Probatum Assertio quantum ad prædicationem de subiecto multiplici. Si iudicium est simplex qualitas, hic actus, *Omnis homo est animal*, vel hic, *Homo & equus sum animal*, non reddit naturam animalis absolute unam unitate rationis, nec intentionaliter indivisam: ergo in eo non salvatur Universalis absolute & simpliciter. Consequentia tenet; quia illa unitas & indivisio pertinet iuxta omnes ad conceptum Universalis. Prob. Antea: actus ille representat expressè naturam animalis identificatam cum subiecto realiter multiplici: ergo illam expressè representat multiplicatam. Patet hoc: quia in naturâ creatâ idem est identificari cum multis, ac multiplicari; proindeque naturæ multiplicitas exprimitur, quoties apparet eius identitas cum multis; quidquid in oppositum singulariter dicat P. Joan. Ulloa, cap. seq. rejiciendus. Tum sic: Sed actus expressè representans multipliciter obiecti, non reddit illud absolute unum unitate rationis, nec intentionaliter indivisum: ergo &c.

7. Prob. *subsumpt. Min. 1. ex Aristotele, & D. Thomâ supra citatis* (a), qui docent, non aliter obiectum realiter multiplex fieri ra-

tione unum, nisi in quantum in mente non habet divisionem: at per cognitionem, quæ est representatio pluralitatis ut talis, obiectum proculdubio divisionem habet in mente: 2. quia obiectum realiter multiplex non redditur ratione unum, nisi præscindatur, & abstrahatur ab omni differentiâ, quâ realiter multiplicatur: non præscinditur autem, nec abstrahitur ab eo, quod cognitio exhibet ex parte actus. Ideò D. Thomas Opusc. 49., *Intellectus*, inquit, *abstrahit Genus ab speciebus, in quantum intelligit naturam Generis non intelligendo differentias: similiter abstrahit Speciem ab individuis, in quantum intelligit naturam Speciei non intelligendo principia individuantia*. Et rursus: *Sic ergo solum est unum de multis prout intelligitur præter principia individuantia*. Et 2. contr. Gent. cap. 52: *Remotis differentiis constitutivis Specierum, remanet natura Generis indivisa: quia eadem differentia, quæ sunt constitutive Specierum, sunt divisiva Generis*. 3.: quia nihil in Scholâ constantius, quàm quòd actus, sub quo apparet obiectum ut multiplex, non est unitas rationis, nec potest esse forma Universalis; ut patet in his apprehensionibus, *animalia, homines, omnis homo, populus, exercitus*, quæ non à de causâ ineptæ sunt, ut naturam hominum constituant unam & Universalem.

8. Hisdem argumentis probatur Assertio quantum ad prædicationem de subiecto inferiori, vel singulari. Nam hic actus, *Petrus est homo*, est representatio Petreitatis ut talis: ergo formaliter & ex parte actus exprimit aliquam è differentiis divisivis naturæ humanæ: hanc ergo non constituit promus indivisam intentionaliter; nec eam præscindit & abstra-

hit ab omni principio individuante, prout ad unitatem & universalitatem absolutam requiritur. Urgetur: conceptus perfectè constituens Universalis, debet esse univocus: conceptus autem univocus debet ita exprimere rationem obiectivam, ut appareat omnino eadem, & uniformiter se habens ad omnia inferiora sine ulla diversitate, ut constet ex definitione Univocorum. At natura humana sub conceptu, quo de loquimur, non apparet omnino eadem, & uniformis ad individua omnia; siquidem apparet identificata cum Petreitate, quæ est ratio diversificandi naturam, ac differendi à reliquis individuis.

9 Dices: quamvis Universalis non salvetur in prædictis actibus ex parte subiecti multiplicis, vel singularis, poterit tamen salvari ex parte prædicati, ubi datur expressio æquivalens apprehensioni *homo*, vel *animal*. Sed *Contra*: si iudicium est indivisibile, ut modò supponitur, subiectum & prædicatum formalia non sunt alia & alia pars, sed unica impartibilis expressio: ergo in prædicatione de subiecto multiplici nulla datur expressio, quæ non sit representatio pluralitatis ut talis; sicut in homine realiter sumpto nullum est prædicatum, quod non sit rationale: sed representatio pluralitatis, ut talis, nequit esse indivisio & unitas rationis, cum sit potius pluralitas rationis, & divisio intentionalis: ergo nequit esse forma Universalis. Pariter in prædicatione de subiecto singulari, nulla datur expressio, quæ non sit representatio singularitatis ut talis: ergo nulla datur, quæ naturam præcindat, & abstrahat ab omni singularitate, prout ad Universalis perfectum necesse est.

10 Poterit quidem cognitio reflexa præcindere in ijs iudicijs formale prædicatum à subiecto, & tunc manebit expressio naturæ humanæ distincta per rationem ab expressione multitudinis, aut hæcceitatis. At hoc non sufficit, ut in iudicijs eiusmodi salvetur perfecta universalitas. Tum quia nunc tantum inquiritur, an illa iudicia per se & absque reflexâ cognitione retineant, aut faciant Universalis perfectum. Tum quia expressio hominis, ut reflexè præcisa ab expressione multitudinis, vel hæcceitatis, non est universalitas obiecti, sed ut summum præcindit ab unitate & pluralitate rationis, vel ab universalitate, & singularitate formali. Ratio est: quia cognitio formans Universalis debet à se positivè excludere expressionem omnis individuationis, & pluralitatis realis obiecti, seu debet non identificari realiter cum tali expressione, sed carentiam eius in se dicere; ut iam supra notavimus (b), & colligitur ex nuper dictis, ne alioquin eadem cognitio simul sit præcisio & non præcisio, divisio & indivisio, unitas & pluralitas intentionalis eiusdem obiecti. At expressio hominis, ut reflexè præcisa ab expressione subiecti multiplicis, aut singularis, huius expressionis carentiam, vel exclusionem in se non habet, ut manifestum est: ergo &c. Datur itaque in ijs iudicijs expressio æquivalens apprehensioni *homo*, vel *animal*, quantum ad amplitudinem obiecti, ut mox dicam; at non quantum ad vim denominandi obiectum per se præcisum, & intentionaliter unum.

* * *

(b) Cit. cap. 3. num. 11.

S. II.

S. II.

SECUNDA ASSERTIO.

Prædicatum ex se Universalis, dum prædicatur de subiecto inferiori, vel singulari, retinet totam amplitudinem obiectivam, quæ propria est Universalis.

11 **I**Ta omnes Auctores citati supra cap. 4. num. 16. pro æquivalentiã tendentiæ indefinitæ ad disiunctivam: nec aliud intendere videntur plerique Patroni secundæ sententiæ relatæ n. 4. Contrarium expressè tenet P. Peinado (c), quem sequuntur passim Recentiores. Probatur Assertio 1. destruendo præcipuum, & ferè unicum adversæ sententiæ fundamentum. Ideò in hoc actu, *Petrus est animal*, expressio *animal* non attingeret ex parte obiecti omnes species & individua animalis (hæc est amplitudo obiectiva Universalis propria, ut in superioribus ostendimus), quia sequeretur, prædicationem esse falsam, utpote affirmantem de Petro species, & individua, quibuscum omnibus Petrus identificari non potest; sed potest prædicatione vera esse, quamvis aliquomodò affirmet de Petro species & individua omnia animalis, ut patet in hoc actu, *Petrus est aliquod animal*, atque etiam in hoc, *Omnis homo est aliquod animal*, qui attingit, & affirmat de quovis homine species, & individua omnia animalis, quin idèa definat esse verus, iuxta D. Thomam (d), & iuxta omnes: ergo ex eo capite non labefactatur Assertio nostra.

12 Si dicas, excipi debere prædicationem disiunctivam. Subinfero: ergo iam universaliter vera non est regula, quam assumis, videlicet non posse verè affirmari de Petro, nisi quòd cum eo realiter identificatur, nempe suam ipsius naturam. Prius ergo tibi probandum est, tendentiam indefinitam, vel quæ illi respondet in iudicio, non æquivalere disiunctivæ in verificando, ut nos ex eo capite oppugnes. At id non facile probatu est; maximè cum oppositum auctoritate & ratione probaverimus cap. 4. à num. 16. Nec modò circa illam æquivalentiam nova difficultas occurrit soluta digna; nisi fortè, quod obijciunt Thomistæ, terminum disiunctivum non posse distribui, cum tamen terminus communis, indefinitè significans, distribui possit. Sed hoc non urget: nam uterque terminus virtualiter distribuitur in prædicato propositionis negativæ, ut notavimus loc. cit. num. 30.: uterque pariter mediatè distribui potest, quatenus prædicari valet de subiecto distributo; tam enim verè de omni homine dicitur, *est aliquod animal*, quàm, *est animal*. Ut autem ex parte subiecti possit alter præ altero immediate affici signis distributivis, dicaturque aptè, *Omne animal*, & ineptè, *Omne aliquod animal*; sufficere potest, quod alter virtualiter, alter formaliter disiunctivus sit: quamquam non idèa concedendum est, quod terminus *animal*, dum immediate afficitur signo *omne*, maneat indefinitus; iam enim reipsa est alius terminus, licet indefinito similis quoad sonum.

13 Probatur 2.: hic actus, *Petrus est animal*, latius patet ex parte

X 3

præ-

(c) Disput. 5. num. 48. (d) In 1. Perib. lect. 10. lit. f.

prædicatū obiectivi, quàm hic, *Petrus est homo*, vel *est hoc animal rationale*: ergo retinet amplitudinem obiectivam Universalis propriam. Consequentiam tenet, etiam iuxta Adversarios. *Prob. Antec.*: ex hac propositione, *Petrus est hoc animal rationale*, vel, *est homo*, rectè sequitur, ergo *Petrus non est equus*; sed non idem sequitur ex hac alià, *Petrus est animal*: ergo hæc latius patet &c. Maior est certa, & Consequentia videtur legitima: quia si latius aliquid non prædicat altera præ alterà, idem omnino est obiectum utriusque, atque adeò quicquid sequitur ex vna, sequitur ex alterà, maxime cum hic loquamur de illatione materiali. *Prob. Min.*: ex hac propositione, *Petrus non est animal*, sequitur: ergo *Petrus non est equus*: ergo non idem sequitur ex hac, *Petrus est animal*. *Prob. Conseq.*: hæc propositiones, *Petrus est animal*, *Petrus non est animal*, sunt contradictoriæ; sed ex contradictorijs nequit inferri eadem conclusio, siquidem vna destruit, quod adstruit altera, redditque oppositum omnino sensum: ergo &c.

14. Urgetur 1.: ex hoc Antecedenti, *Petrus est equus*, rectè sequitur, ergo *Petrus est animal*; nam, ut constat ex Summulis, ab affirmatione cuiuslibet Membri dividendi inferatur affirmatio Divisi: ergo ex hoc Antecedenti, *Petrus est animal*; nequit rursus inferri, ergo *Petrus non est equus*. Patet Consequentia: nam aliquis vna contradictoria lequereur ex alterà; ut enim docet inconcussa regula Summularum, *Quidquid sequitur ex Consequenti, sequitur ex Antecedenti*. Urgetur 2.: hæc propositio, *Philippus est Rex*, non æquivaleret huic, *Philippus est Rex Hispanie*: ergo quia ex parte prædicati obiectivi at-

tingit omnem regiam dignitatem, habetque amplitudinem, quæ propria est quinti Prædicabilis. *Prob. Antec.*: si æquivaleret, non foret contradictoria istius, *Philippus non est Rex*; sed hoc est falsum ex terminis: ergo &c. *Prob. Mai.*: hæc propositiones, *Philippus est Rex Hispanie*, *Philippus non est Rex*, non sunt contradictoriæ; potest enim utraque falsificari, si nimirum Philippus fiat Rex Gallie solius: si ergo idem valet, *Philippus est Rex*, ac *est Rex Hispanie*, nec erunt contradictoriæ, *Philippus est Rex*, *Philippus non est Rex*.

15. Si fortè dicas, propositiones, *Petrus est animal*, *Petrus est homo*, æquivalere quidem ex parte obiecti, sed non ex parte modi, & ideò non idem ex utraque inferri. *Contrà 1.*: quia perstat integra difficultas modò proposita circa regiam dignitatem. *Contrà 2.*: quia, si diversitas ex parte modi nullam importat diversitatem, aut inæqualitatem obiecti, non est cur id ipsum utraque propositio non inferat; ut cernitur in his, *Petrus est homo*, *Petrus est rationalis*, vel *est admirativus*. *Contrà 3.*: quia si æquivalent ex parte obiecti, ex hoc Antecedenti, *Petrus est equus*, tam non inferatur, *Petrus esse animal*, quàm esse hominem. *Contrà 4.*: quia diversitas ex parte modi tanta est, saltem quoad positivum, quanta foret, si iudicium foret qualitas composita; sed tunc diversitas ex parte modi non pareretur æquivalentiam ex parte obiecti: ergo &c. *Contrà demum*, & efficaciter: diversitas ex parte modi efficit, ut propositio altera præ alterà per se supponat apprehensionem extensam ad omne animal ex parte obiecti (aliter, ne præsuppositivè quidem foret prædicatio Universalis, con-

trà doctrinam Adversariorum), videlicet apprehensionè animal; sed nulla prædicatio per se supponit apprehensionem obiectorum, quæ non attingit: ergo diversitas modi efficit, ut altera præ alterà attingat totum obiectum apprehensionis animal.

16. Si dicas iterum cum quibusdam Recentioribus, ex propositione, *Petrus est animal*, benè colligi, Petrum non esse equum; sed non idem colligi ex contradictorià: nam hæc, *Petrus non est animal*, vel negat omne animal, vel solum animal Petri? Si primum; non erit contradictoria illius affirmativæ, quia plus negat, quàm quod est necessarium ad eam falsificandam; ad hoc enim sufficeret negare animal Petri, quod solum attingit affirmativa. Si secundum; non potest inde colligi, Petrum non esse equum, ut per se patet. Verùm hæc doctrina, cui ansam dedit P. Peinado (e), rejicienda omnino videtur. Quæro enim, Vel hæc propositio, *Petrus non est animal*, attingit aliquando omne animal ex parte obiecti? vel nunquam attingit, nisi solum animal Petri? Si primum eligas: Ergo 1. semper attingit totum illud obiectum, cum semper habeat eundem tendendi, & exprimendi modum circa materiam necessariam, semperque præsupponat easdem apprehensiones: non aliter ac simplex apprehensio animal semper & ubique respicit idem obiectum. Ergo 2., saltem dum attingit omne animal, eius contradictoria, *Petrus est animal*, attingere debet idem obiectum; alioqui non erunt affirmatio & negatio eiusdem de eodem; debet, inquam, attingere, quasi disiunctivè, ut sensus utriusque sit æquivalenter hic, *Petrus nullum est*

animal, *Petrus est aliquod animal*, vè ita altera præcisè affirmet, quod necessarium est falsitati alterius: iam igitur contingere potest, ut actualis prædicatio de subiecto singulari retineat amplitudinem obiectivam, quæ Universalis est propria.

17. Si secundum optes: dicere tereberis, nullius propositionis negativæ prædicatum obiectivum posse latius extendi, quàm subiectum. Unde qui dicit, *Hic lapis non est animal*, non negabit de lapide omne animal, sed vnum individuum animalis, permittetque ratione formæ, ut lapis ille sit quodlibet è reliquis animalibus. Item qui dicit, *Hic diabolus non est sanctus*, removebit quidem à subiecto certam sanctitatem individuum, sed non omnem. At hæc à communi sensu procul aberrant. Adde quod propositio, *Petrus non est animal*, benè convertitur sic, *Nullum animal est Petrus*, ut ex communi doctrinà docent Conimbricenses (f), nec oppositum docuit P. Fonseca ubi citatur à Peinado: ergo quia propositio illa æquivaleret huic, *Petrus nullum est animal*. Adde insuper, quod propositio, *Nullus homo est animal*, non negat solum animal rationale, sed omne, ut patet ex eius Convertente, *Nullum animal est homo*: iam ergo prædicatum ex se commune potest latius extendi, quàm subiectum, in negativis. Ecce non idem contingat in propositione, quæ de loquimur? Præterea Summulistarum regula, *Quod negatio præposita verbo distribuit prædicatum ex se commune*, nunquam habebit locum, ubi subiectum est singulare; tunc enim prædicatum nunquam erit distributionis capax, utpotè singulare pariter ex parte obiecti. Mitto alia, qui-

bus ista doctrina demonstrari potest documentis dialecticis contraria.

18 Quod igitur in contradictorijs altera debeat non plus negare, quam quod necessarium est ad falsitatem alterius, quamquam præcipue locum habet circa subiectum, si tamen etiam de prædicato intelligatur, potius confirmat nostram sententiam. Nam cum hæc, *Petrus non est animal*, neget omne animal, ut nunc ostendimus, eius contradictoria, *Petrus est animal*, debet affirmare quasi disiunctive omne animal, ita ut prædicatum æquivalet huic, *est aliquid animal*. Tum quia simile quid ex parte subiecti requirit contradictio; signum quippe *Nullus non contradicit nisi signo Aliquis*. Tum quia, si solum affirmat animal Petri, poterit utraque simul falsificari ratione formæ, ut ceruitur in materia contingenti sub forma simili, v.g. *Philippus non est Rex, Philippus est Rex Gallie*. Idcirco Summalistæ negant, has esse contradictorias, *Nullus homo est animal, Petrus est animal*; quia, licet ratione materiæ nec possint esse simul veræ, nec simul falsæ, bene tamen ratione formæ, ut constat in materiâ contingenti.

19 Occasione istâ roboratur obiter assertio nostra. Nam huius propositionis, *Omnis homo est animal*, prædicatum obiectivum extenditur plus quam ad animal rationale. Probatio non plus extenditur, ea propositio poterit converti simpliciter; sed hoc est contra leges Dialecticæ: ergo &c. *Prob. Mai.*: hæc propositio, *Omnis homo est animal rationale*, convertitur simpliciter, saltem ratione materiæ; ex ea quippe rectè colliges, *ergo omne animal rationale est homo*, non aliâ de causa, nisi quia prædicatum non plus extenditur, quam

subiectum, sed est convertibile. Cum ergo hæc eadem ratio per se militet in illa alterâ propositione, poterit etiam, saltem ratione materiæ, simpliciter converti. Et hinc eiusmodi Conversio propria erit omnis affirmativæ universalis, etiam ratione formæ: nam id convenit ratione formæ, quod sequitur ex tali genere propositionum in quâcumque materiâ: sed, si vera dicitis, omnis propositio universalis affirmativa, in quâcumque materiâ formetur, necessariò postulat prædicatum subiecto æquale, & convertibile; quo dato, Conversio simplex in affirmativis sponte fluit: ergo &c.

20 Hinc etiam roboratur doctrina cap. 4. stabilita circa æquivalentiam terminorum, *animal*, & *aliquid animal*. Nam propositio, *Omnis homo est animal*, iuxta omnes benè convertitur sic, *Ergo aliquid animal est homo*; malè verò sic, *Ergo omne animal est homo*. Unde sequitur 1., prædicatum *animal*, quatenus affirmabile, vel affirmatum, rectè exponi per tendentiam disiunctivam, non autem rectè per copulativam. Sequitur 2., prædicatum illud extendi ex parte obiecti ad omnia animalia, sicut subiectum *aliquid animal*; alioqui subiectum Convertentis plus extenderetur, quam prædicatum Convertentis, contra præcepta Convertentis.

21 Denique Assertio nostra probatur ijs argumentis, quæ pro conservatione Universalis communiter adducuntur. Duo breviter attingam. Primum: si Universale nullatenus conservatur in prædicatione de subiecto singulari, non erit prædicabile, seu potens prædicari de quolibet inferiori nisi pure amphibivè, nimirum eo sensu, quo lignum est potens comburi, combustionem

scilicet lignum destriciente. Hoc Adversarij fatentur: sed videtur abiurdum. Nam, ut omitam plura, quæ passim contra doctrinam istâ opponuntur, sequitur, quòd omnis prædicatio erit æqualis de æquali, nulla que superioris de inferiori; quo plurima Summularum præcepta redduntur inutilia. Dicunt, ut hæc prædicatio v.g., *Petrus est animal*, absolute dicatur prædicatio superioris, sufficere, quòd prædicatum sit superius præsuppositivè, quatenus præsupponit apprehensionem *animal*, cuius obiectum est Petro superior, id est, universalius: quemadmodum absolute dicitur videre cæcus, dum præcessit cæcitas.

22 Sed in primis, cum magis propriè dicatur de re quâvis id, quod actu & formaliter ei convenit, quam id, quod præsuppositivè tantum; sicut magis propriè dicitur, *Qui non est cæcus videt*, quam *Cæcus videt*; sequitur, prædicationem illam magis esse æqualis de æquali, quam superioris de inferiori. Deinde, ut alia præteream, prædicatio non dicitur esse superioris ex eo, quòd præcedat utcumque apprehensio universalis; alioqui, si post apprehensionem *animal*, sequeretur hic actus, *Hoc animal est Petrus*, foret prædicatio superioris. Requiritur ergo (ut ipsimet Adversarij docent), quòd apprehensio universalis præcedat, non per accidens, sed per se. Tum sic: ergo iudicium, *Petrus est animal*, per se exigit, ac præsupponit apprehensionem terminatam ad omnia animalia. Sed non est cur ita præsupponat, si iudicium ipsum non prædicat omnia animalia, sed solum animal Petri: tum quia, ut iudicetur, cum Petro identificari suum

determinatum animal rationale, tam de materiali se habet apprehensio leonis, & equi, quam lapidis, & Angeli: tum quia non alio titulo debet apprehensio prære iudicium, nisi ut Voluntas illud imperatura non cæcè procedat, vel etiâ ne Intellectus iudicet de incognitis, & sententiâ ferat de obiecto priusquam eius merita per apprehensionem proposita prænotat; quos ad fines absdubio sufficit apprehensio extremorum prædicationis, saltem cum apprehensione identitatis utriusque. Si ergo prædicta prædicatio per se supponit apprehensionem obiecti universalis, ipsa quoque totum illud attingit.

23 Video tamen, argumentum ex prædicabilitate desumptum, non esse omninò firmum, postâ simplicitate iudicij. Si enim iudicium non componitur ex apprehensionibus, iam Universalia per apprehensiones facta nunquam possunt actu prædicari, cum tamen dicantur prædicabilia. Nihilominus in nostrâ sententiâ dici potest, Universale apprehensivè reduci ad actum prædicationis, nõ quidè penès formam (hæc enim omnes excludimus à prædicatione actuali, dum iudicij simplicitatem supponimus), sed penès totum substratum cum alia formâ æquivalente in ordine ad usum scientiarum. Nam animal, quod per apprehensionem denominatur Universale, idem cum eadem latitudine, vel amplitudine obiectivâ prædicatur postea de Petro, vel alio quovis inferiori, sub formâ iudicij; quæ forma, licet non retineat perfectam universalitatem defectu abstractionis perfectæ; tamen ad usum scientiarum perinde valet, ac si retineret; quia verè est prædicatio superioris

de inferiori, idelt, obiecti amphiſoris
de minùs amplo; verè item ſalvat
regulas Converſionis, aliasque dia-
lecticas, & ad ſcientias adquirendas
nò minùs deſervit, quàm ſi iudiciũ foret
ex apprehenſionibus compositum.
Hoc ſenſu non ineprè dicebat ſuprà
P. Maurus, in actuali prædicatione
ſalvari *Univerſale ſcientificum.*

24 Alterum argumentum: ſi
propoſitio, *Petrus eſt animal*, non at-
tingit niſi animal Petri, verè dice-
tur, *Solus Petrus eſt animal*, ſicut ve-
rè dicitur, *Solus Petrus eſt animal Pe-
tri.* Negant ſequelam Adverſarij:
quia propoſitio, *Solus Petrus eſt ani-
mal*, non ſolum affirmat de Petro
animal eius, ſed ſimul implicite ne-
gat de alijs ſubiectis ſuum cuiuſque
animal; continet enim has exponen-
tes, *Petrus eſt animal*, & *omne aliud
à Petro non eſt animal.* Sed non ſa-
tis faciunt. Nam, vt obſervant con-
corditer Summuſtiſtæ, dum Excluſiva
exponitur, idem debet eſſe prædica-
tum Præiacentis, & ſecundæ Expo-
nentis: idèdque propoſitio ex parte
ſubiecti Excluſiva deſiniri ſolet, *Que
excludit alia ſubiecta ab eodem prædi-
cato, vel à participatione euſdem præ-
dicati.* Sed per vos, *Petrus eſt animal*,
quæ eſt Præiacens, non prædicat ni-
ſi animal Petri: ergo hoc idem ani-
mal debet eſſe prædicatum ſecundæ
Exponentis, nempe, *Omne aliud à
Petro non eſt animal*, ſeu, *Nihil præter
Petrum eſt animal.* Sic autem etiam
hæc negativa erit vera, cum perinde
valeat, ac *Nihil aliud à Petro eſt ani-
mal Petri.* Prædicta igitur Excluſiva,
ſive conſideretur in ſe, ſive in Expo-
nentibus, verificabitur in veſtris
principijs. Videatur P. Fonſeca

L. 3. Intit. Dialectic.

cap. 19.

CONSECTARIA.

25 **E**X dictis hætenùs in-
fertur 1., quoties præ-
dicatum alias univer-
ſale affirmatur de ſubiecto inferiori,
ſalvari tum amplitudinem Univerſa-
lis propriam, tum etiam abſtractio-
nem, præciſionem, & unitatem, non
quidem perfectam, & abſolutam,
ſed imperfectam, & ſecundùm quid,
videlicet reſpectu aliorum inferiorum,
quæ tunc pro ſubiecto non
aſſumuntur. Animal v.g. in hoc actu,
Omnis homo eſt animal, manet præci-
ſum, & abſtractum reſpectu leonis,
equi, & aliorum animalium præter
hominem, quæ omnia ſiunt ratione
vnum. Ratio: quia omnia ex parte
obiecti attinguntur, quin eorum plu-
ralitas, aut differentia appareat ex
parte actus. Dices: per illum actum
non redditur animal prædicabile de
leone; neque enim dici poteſt, *Leo
eſt omnis homo eſt animal*: ergo non
redditur Univerſale reſpectu leonis.
Sed hoc nihil eſt dictum. Nam omnes
concedunt, ſalvari Univerſale in præ-
dicatione indefinita æqualis de æqua-
li, v.g. in hac, *Animal eſt ſenſitivum*;
& tamen dici nequit, *Leo eſt animal
eſt ſenſitivum.* Poſita ergo ſimplicitate
iudicij, nemo diſputat, an Univer-
ſale ita conſervetur, vt ſub eodem
actu iudicativo poſſit prædicari de
alijs ſubiectis: id enim evidens eſt
fieri non poſſe: quare tota contro-
verſia eſt, an ibi retineat amplitudi-
nem obiectivam cum perfectâ abſ-

trac-

tractione à differentijs. Præterea, cum
animal ibi non præcindatur ab ho-
mine, quid mirum, ſi ſub eo actu
non ſit prædicabile de leone?

26 Infertur 2., in prædica-
tionibus negativis, ſaltem quæ veræ
ſunt, prædicatum ex ſe commune,
nullo ſigno quantitativo immediatè
affectum, permanere ſimpliciter Uni-
verſale, v.g. in hac, *Nullus lapis eſt
animal*, permanet animal, non ſo-
lum cum amplitudine complectente
cuncta animalia ex parte obiecti, ſed
etiam cum unitate & abſtractione
perfectâ ex parte actus. Ratio: quia
talis actus ita repræſentat animal, vt
nullam eius pluralitatem, aut diffe-
rentiam exprimat: pluralitas enim
lapidis, quàm exprimit, non eſt plu-
ralitas animalis. Dices: actus ille
perinde valet, ac *Omnis lapis eſt nul-
lum animal*, idèdque benè converti-
tur ſic, *Ergo nullum animal eſt lapis*:
iam ergo continet æquivalenter hanc
expreſſionem, *nullum animal*, quæ
eſt expreſſio multitudinis. *Diſt. Antec.*:
perinde valet, quantum ad verifica-
tionem, *conc.*; quantum ad modum
tendendi, *neg. Antec.*, & ſub eadem
diſtinctione *Conſeq.* Sic perinde va-
let, *Homo eſt animal*, ac *Omnis homo
eſt animal*, ſiquidem in materiâ ne-
ceſſariâ propoſitio indefinita æqui-
valet univerſali; & tamen homo in
alterâ præ alterâ retinet abſtractio-
nem & unitatem propriam Univer-
ſalis, vt omnes paſſim concedunt,
non aliâ ex cauſâ, niſi ex diverſo
tendendi modo.

27 Nec obſtat Converſio: nam
in negativis de prædicato communi
requiritur ad Converſionem cog-
nitio reflexa de eo, quòd prædicatum
ſit ex ſe Univerſale: ſi enim ex ſe ſit
ſingularè, falſa erit Converſio per

ſyncategorema, *Nullus*; vt patet in
hac, *Nullus lapis eſt Deus, Ergo nullus
Deus eſt lapis.* Cum autem prædica-
tum commune non poſſit reflexè
cognoſci vt commune, ſive vt Uni-
verſale, niſi per cognitionem com-
parativam cum multis inferioribus,
vt conſtat ex cap. præced. ſit, vt
prædicta Converſio præſupponat qui-
dem cognitionem pluralitatis ani-
malis, ſed reflexam, diſtinctamque à
iudicio directo, *Nullus lapis eſt ani-
mal.* Nec inde inferas, eam Conver-
ſionem non fieri ratione formæ, ſed
ratione materiæ. Ut enim verificetur
fieri ratione formæ, fat eſt quòd,
poſtquam deprehenditur prædicatum
ex ſe eſſe commune, tutò fiat illa-
tio in quacumque materiâ, ſeu con-
tingenti, ſeu neceſſariâ.

CAP. VIII.

Enervantur argumenta contraria.

PLura præoccupavimus cap. præ-
cedenti. Plura item, quæ con-
trâ alteram Aſſertionem mili-
tant, exarmat altera. Nihilominus—

§. I.

Contrâ primam Aſſertionem.

1 **O**bjec. 1.: iudicia iudi-
cabilia, *Omnis homo eſt
animal*, non ſolum
æquivalent præhentioni, *omnis ho-
mo*, quæ eſt intentionalis pluralitas
obiecti, ſed etiam apprehenſioni, *ani-
mal*, quæ eſt extrinſeca indiviſio, &
intentionalis unitas omnium anima-
lium: ergo ita eſt intentionalis plu-
ralitas & diviſio animalis, vt ſimul
animalis naturam reddat intentio-

na-

nāter indivisam & vnam, consequenterque absolutē & simpliciter Universalem. Consequentia constare videtur: quia, sicut virtus vnius causæ activæ, quæ duplici æquivaler, tantum præstat, quantum illa duplex; ita vis vnius actus indivisibilis, qui duobus æquivaler, tantum præstare poterit in genere causæ formalis, quantum illi duo: sed duo actus, *omnis homo, & animal*, in genere causæ formalis reddunt animal divisum, & indivisum intentionaliter: ergo id ipsum præstare poterit actus indivisibilis, qui utriusque æquivaler. Antecedens verò certum apparet: tum ex modo tendendi, quem præfert iudicium illud: tum quia per se supponit utramque apprehensionem, tamquam exemplar, quod imitetur in representando.

2 *Confirm. 1.*: quia non repugnat, quòd actus idem simul sit confusus, & clarus respectu eiusdem obiecti; & idè iuxta plures indivisibilis actus potest esse fides & scientia de eodem obiecto: ergo, quamvis iudicium indivisibile clarè exprimat pluralitatem animalium, poterit simul esse confusus & unitas intentionalis eorundem. *Confirm. 2.*: non magis opponuntur circa idem obiectum representatio indefinita, & definita, seu discretiva, quam representatio disiunctiva, & determinata: disiunctiva enim est indeterminata, proindeque solo ipso videtur excludere determinationem: sed potest simplex actus representare idem obiectum determinatè simul & disiunctivè, ut hic, *Petrus est aliquis homo*, qui determinatè representat Petrum ut ralem, simulque disiunctivè ut vnum ex hominibus: imò potest simplex actus identificare secum

affirmationem vagam, & determinatam eiusdem obiecti, ut patet in hoc, *Petrus, qui est homo, est vel Petrus vel Joannes*: ergo poterit etiam simplex actus representare obiectum realiter multiplex indefinitè, sicut apprehensio *animal*, simulque definitè, seu discretè, sicut apprehensio *omnis homo, vel omne animal*. Representatio autem indefinita reddit obiectum ratione vnum absolutè & simpliciter.

3 *Confirm. 3.*: iudicium, *Omnis homo est animal*, attingit omnia individua animalis per modum vnius: ergo omnia reddit intentionaliter vnum, & consequenter Universale perfectum. *Prob. Antec.*: idè non attingeret omnia per modum vnius, quia aliqua, nempe humana, attingit per modum multiplicis; at hæc ratio non obstat. *Prob.*: actus attingens idem obiectum per modum duplicis obiecti, potest illud attingere, tum per modum vnius, tum per modum multiplicis; sed actus ille iudicativus attingit animal humanum per modum duplicis obiecti; tum quia illud apparere facit ut animal, & ut hominem; tum quia illud attingit vt subiectum, & vt prædicatum: ergo potest attingere per modum vnius animalia omnia, etiam humana. *Confirm. 4.*: prædictum iudicium reddit omnia animalia unicà definitione definibilia: ergo omnia reddit ratione vnum, estque conceptus omnium univocus. *Confir. 5.*: non repugnat quòd idem actus præcindat naturam à differentijs, eandemque simul cum differentijs attingat: hinc enim tantum sequitur, eundem actum simul esse recessum à differentijs, & accessum ad easdem: hoc autem non repugnare, patet exemplo

motus circularis, qui respicit idem punctum, vt terminum à quo, & ad quem.

4 *Resp. Ad Obiect. dist. Antec.*: æquivaler apprehensioni *animal*, in prædicatis positivis, *com.*; in prædicatis negativis, *neg. Antec.*, & *Conseq.*. Apprehensio *animal* attingit ex parte obiecti omnia animalia, & omnia representat sub ratione animalis, idèst, ita vt de toto illo obiecto dici possit esse vivens sensibile, omnia item representat modo æquivalenter disiunctivo in ordine ad prædicationem. Hæc voco prædicata illius apprehensionis positiva: & in his eam imitatur iudicium. At eadem apprehensio simul in se est negatio, vel exclusio expressionis, per quam appareat vlla obiecti differentia, sive pluralitas vt talis; nequit enim identificare secum expressionem eiusmodi. En prædicatum negativum, in quo repugnat quòd eam imitetur iudicium, *Omnis homo est animal*, vt evidens est supposita simplicitate iudicij. Atqui in eà ipsà negatione consistit, quòd apprehensio *animal* reddat obiectum ratione vnum, & indivisum, vt ex nostrâ probatione constat, & ex vi nominum, unitas, *indivisio*, quæ important carentiam divisionis, & pluralitatis in lineâ, in quâ verificantur: non ergo iudicium in his æquivaler apprehensioni. Sic anima hominis æquivaler anmæ leonis in vi positivâ vegetandi, & sentiendi; non tamen in exclusione rationalitatis. Nec obstat paritas causæ activæ. Nam æquivalentia inter Solem & ignem v.g. ad producendos effectus similes, aut eisdem, coheret cum diversitate causarum entitativâ: non sic autem æquivalentia in ordine ad eosdem effectus formales, qui non distin-

guuntur ab entitate causæ. Imò nec in causis activis entitativè diversis dari potest æquivalentia in ordine ad effectus omnes.

5 *Ad 1. Confirm. neg. assumptum*: quia claritas, & obscuritas, aut confusio propriè dicta, respectu eiusdem, tam opponuntur, quam lux, & tenebræ. Qui tenent, identificari posse fidem & scientiam de eodem obiecto materiali, negant quòd fides debeat esse obscura positivè, aut exclusivè; solumque de ratione fidei esse putant obscuritatem quasi permixtivam ex parte proprii motivii, quod ex se nec refundit claritatem, nec exigit aliunde refusam, nec tamen prohibet ab alio motivo refundi. Quare non dicunt, actum, qui simul est fides & scientia eiusdem obiecti, evadere clarum & obscurum, sed evadere clarum absolutè, & non evadere clarum claritè refusâ ex motivo fidei, quòd ex se permitteret, actum evadere obscurum, nisi concurreret motivum scientiæ.

6 *Ad 2. neg. Mai.*, cum probatione subiunctâ, nempe quòd omnis representatio disiunctiva, seu vaga, sit indeterminata. Si representatio sit pure disiunctiva, seu vaga, vt in his apprehensionibus, *aliquis homo, Petrus vel Joannes*, tunc est indeterminata, quia determinationem excludit ab identitate sui: ceterum potest dari representatio disiunctiva non pure, sed secum identificans expressionem determinatam; quòd licet videatur difficile, tamen ab omnibus admittendum est suppositâ simplicitate iudicij: tunc autem repugnat, quòd ea representatio indeterminata sit. Sic anima vegetativa est irrationalis & insensibilis; non ita verò, si, vt potest, sit vegetativa non pure. Sic etiam, vt vta-

mur exemplo nuper obiecto, actus fidei est positivè obscurus, dum est fides purè; non tamen, dum secum identificat claritatem scientiæ. At representatio indefinita, tum ex vi nominis, tum ex acceptione communi, constituitur per non expressionem multiplici- tatis, nec unitatis obiectivæ, nec ullius differentiæ inferioris: quare omninò repugnat, quòd indefinita maneat, si secum identificat expressionem eiusdem obiecti discretivam. Nec iudicium, de quo est quæstio, continet expressionem indefinitam, sed tantùm æquivalentem indefinitæ secundam prædicatam positivam, iuxta num. 4.

7 Ad 3., dist. Antec.: per modum unius, unitate excludente in se ipsam multiplici- tatem formalem, sive rationis, neg.; alio genere unitatis, transeat Antec., & neg. Conseq. Ut obiectum re multiplex fiat ratione unum, quantum requiritur ad Universale, non sufficit quod attingatur utcumque per modum unius; nam hæc apprehensio collegium, aut populus, attingit plures homines per modum unius, quia eorum naturam constituat unam unitate propriam Universalis. Debet ergo ita representari per modum unius, ut cognitio, quæ est unitas eius extrinseca, positivè excludat in se ipsam multiplici- tatem formalem obiecti; quam minimè excludit cognitio secum identificans expressionem obiecti ut multiplicis. Unde, quidquid sit, an iudicium, de quo est sermo, attingat animal humanum per modum duplicis obiecti, nunquam illud denominabit unum, quantum requiritur ad Universale perfectum.

8 Ad 4., dist. Antec.: unicâ definitione non adæquante claritatem definiti formalis, conc.; eam

claritatem adæquante, neg. Antec., & Conseq. Hic actus indivisibilis, *Omnis homo est animal*, quia secum identificat expressionem animal, claritatem habet explicabilem per hanc definitionem, *Vivens sensibile*, quæ est definitio omnium animalium; sed, cum etiam secum identificet expressionem *omnis homo*, claritatem habet, cui respondet etiam hæc explicatio, *Animal rationale multiplex*. Ille igitur actus, qui totus, ut potè simplex, est definitum formale, non probatur univocus, nec adanativus omnium animalium, ex definitivitate, cum potius illi multiformis definitio respondeat. Ad 5.: quòd idem actus naturam præscindat à differentiis, eamque simul cum differentiis attingat (intelligo, non tantùm ex parte obiecti, sed etiam ex parte actus), tam implicatorium est, quàm quòd eam attingat cognoscendo differentias, & non cognoscendo differentias; quid enim est præscindere unum ab alio, nisi unum cognoscere non cognoscendo aliud, vel ex parte obiecti, vel saltem ex parte actus? Illud de accessu & recessu negandum pariter ut implicatorium in sensu obiectivis: nec motus circularis recedit & redit eadem viâ, sed diversâ, seu per diversam partem loci, quod nullo ex capite repugnat,

9 Obijc. 2. ex Thomistis, iudicium, *Petrus est homo*, ratione distinguit hominem à Petro: sed homo ratione distinctus à Petro, cum aliunde præscindatur, ut volumus, à reliquis individuis, manet perfectè universalis: ergo &c. Prob. Mai.: vitalis iudicij Petrus est subiectam, & homo est prædicatum; sed prædicatum formaliter distinguitur à subiecto, saltem dum prædicatio non est

est identica: ergo &c. Confirm.: repugnat unio & compositio physica, nisi inter extrema acta distincta physice: ergo repugnat unio & compositio intentionalis, nisi inter extrema acta distincta formaliter. Sed iudicium est intentionalis unio & compositio subiecti & prædicati: ergo reddit alterum ab altero formaliter distinctum. Hæc obiectio nititur doctrinâ Thomisticâ, quòd scilicet omnis propositio mentalis fingit ex parte obiecti distincti- onem intrinsecam inter subiectum & prædicatum; quam doctrinam satis efficaciter impugnatam habes in Proœmialib. (a), eiusque fundamentum plenè solum ibidem (b), nominatim si iudicium sit simplex qualitas (c). Ex ibi dictis, postâ simplicitate iudicij, neg. Mai. In probat. dist. Min.: prædicatum formaliter distinguitur à subiecto, distincti- one præsuppositâ ad iudicium, conc.; distincti- one factâ per iudicium, neg. Min., & Conseq.

10 Ad Confirm.: cum propositio dicitur unire, & componere prædicatum cum subiecto, sermo est vel de propositione vocali, vel de mentali, quæ supponatur ex apprehensionibus composita. Quod si supponatur, ut modò, simplex qualitas, nullam in se continet unionem, aut compositionem actualem, sed utsummum virtualem, aut æquivalentem, quatenus apprehensionibus distinctis æquivaleret quoad positivum, præbetque fundamentum, ut reflexè distinguatur per rationem expressio prædicati ab expressi- one subiecti, atque ita consideretur inibi reflexa quædam compositio utriusque. Potest etiam concedi totum Entymema

cum Minore subsumptâ, tumque negari Consequentia: quia, ut iudicium sit unio, & compositio subiecti & prædicati, non debet præcisè reddere alterum ab altero distinctum, sed vel reddere, vel præsupponere; iuxta dicta locis citatis.

11 Obijc. 3.: in hoc iudicio vero, *Homo, prout est Species, est perfectè præcisus à Petro*, salvatur perfecta universalitas, & præcisio hominis à Petro; alioquin falsa propositio foret: iam ergo potest homo perfectè præscindi à Petro per actum experimentem Preteritatem. Nego Antecedens in sensu quæstionis, quòd scilicet actus ille per semetipsum præscindat hominem à Petro, sitque forma perfecti Universalis: est enim ea propositio vera, non quia facit Universale, sed quia reflexè attingit, ac representat factum per apprehensionem *homo*: hæc igitur apprehensio est, quæ hominem præscindit à Petro: illud verò iudicium, quæ est propositio reflexa, representat quidem hominem iam præcisum, sed non præscindit. Idem dicto de hoc iudicio, *Petrus & ceteri homines, confuse cogniti, sunt una natura Universalis*.

12 Obijc. 4. ex P. Joan. Ulloa (d), qui, licet teneat, in nullâ prædicatione, quæ terminum aliâs communem immediatè afficiat quantitate vel signo singulari, aut universalis, aut particulari, posse manere Universalis naturam significatam per illum terminum, v. g. in his, *Hic homo est homo, Omnis homo est homo, Aliquod animal est animal*; contendit tamen, Universale simpliciter salvari respectu omnium suorum inferiorum, quoties prædicatum aliâs Uni-

(a) Disp. 2. cap. 4. à num. 24. (b) Ibi cap. 5. num. 30. 31. 43. & 44. (c) Ibid. cap. num. 45. (d) Disp. 2. Logic. Mai. cap. 4. §. 6.

veritate affirmatur de his, aut illis inferioribus significatis per proprios conceptus, ut in prædicationibus hæc, *Petrus est homo, Homo & equus sūt animal, Omnis homo est animal*. Sic, inquam, *Obijc.*: quilibet ex conceptibus nunc dictis, v.g. hic, *Omnis homo est animal*, attingit in primis naturam à parte rei convenientem omnibus animalibus, ut nos vtrò concedimus; aliunde multipliciter illius naturæ non proponit clarè, & expressè: ergo illam constituit simpliciter Universalem. Consequentia tenet: quia conceptus attingens naturam à parte rei multiplicem, quin eius multipliciter exprimat, perfectè constituit Universalem.

13. *Prob. Min.*: modus tendendi huius prædicationis, *Omnis homo est animal*, est omninò similis modo tendendi huius, *Omnis Persona Divina est Deus*: sed hæc secunda non habet per suam essentiam repræsentare multipliciter Dei, sed tantummodò eorum, quæ sunt Deus: ergo nec prima per suam essentiam habet repræsentare clarè multipliciter animalis, sed tantummodò eorum, quæ sunt animal, nempe hominum. Ut solutiones præoccupentur, *Confirm. 1.*: quod natura significata, sit vel non sit à parte rei multiplex, non est legitima regula ad cognoscendum, an cognitio clarè proponat, vel non proponat multipliciter eius. Patet hoc: quia cognitio *homo* significat naturam à parte rei multiplicem, & tamen eius multipliciter clarè non exprimit: & ex adverso hæc falsa cognitio, *Omnis Deus est Omnipotens*, clarè significat multipliciter naturæ Divinæ, quæ tamen immultiplicabilis est. Quare unica regula est modus

tendendi cogitationum. Cum ergo modus tendendi vtriusque prædicationis nuper adductæ sit prorsus similis, vel vtraque, vel neutra significat multipliciter prædicati.

14. *Confirm. 2.*: singularitas, aut multipliciter subiecti prædicationis actualis non refunditur in prædicatum: ergo quòd in his, *Omnis homo est animal, Petrus est animal, subiectum* proponatur ut multiplex, vel ut singulare, non probat, prædicatum clarè proponi ut singulare, vel multiplex. *Prob. Antec.*: quia in hac prædicatione, *Omnis Persona Divina est Deus*, subiectum est multiplex, prædicatum autem essentialiter unicum: & in his, *Deus est Persona Divina, Petrus est aliquis homo*, prædicatum est multiplex, quamvis subiectum sit prorsus singulare.

15. *Confirm. 3.*: signum omnis, immediatè cadens supra subiectum, non impedit universalitatem prædicati. Probatur: eatenus impederet, quatenus significaret ex se multipliciter prædicati: sed non ita significat. Probatur hoc: si ex se significat multipliciter prædicati, significabit illam semper & ubique; quod tamen falsum esse constat in dicta prædicatione, *Omnis Persona Divina est Deus*, quæ alioquin vera esse non posset. Nec prodest recursus ad incapacitatem obiecti: nam, quia signum omnis ex se significat multipliciter subiecti, supra quod immediatè cadit, ideò semper illam significat verè vel falsè, etiam si obiectum sit in se immultiplicabile, ut patet in hac prædicatione, *Omnis Deus est Omnipotens*, quæ non alio ex capite falsa est: si ergo ex se quoque significat multipliciter prædicati, semper illam significabit verè vel falsè, quodcumque sit obiectum.

Cor-

16. *Confirm. 4.* ratione à priori: conceptus, *Omnis homo est animal*, ita proponit animalis naturam identificatam cum multis, ut præscindat ab eo, quòd talis natura distinguitur virtualiter (idem puta de distinctione formali ex natura rei), vel non distinguitur virtualiter ab illis multis; nam ex tali conceptu, nisi aliud adiungas, ineptè colliges, animal distingui, vel non distingui virtualiter ab hominibus: ergo formaliter præscindit à multipliciter naturæ animalis. *Prob. Conseq.*: conceptus præscindens ab eo, quo posito natura non esset multiplex, & quo ablato natura esset multiplex, præscindit ab eo, quòd natura sit vel non sit multiplex; sed virtualis distinctio inter naturam animalis, & subiecta multa, quibus communicatur, est id, quo posito natura non esset multiplex (ut patet in naturâ Divinâ, quæ non est multiplex, licet identificetur cum multis Personis, quia virtualiter distinguitur ab eis), & quo ablato natura erit multiplex, ut realiter contingit in creatis: ergo &c. *Urgetur*: naturam esse à parte rei multiplicem, non stat præcisè in eo, quòd identificetur cum multis (ut venitur in naturâ Divinâ), sed vltèrius addit virtuales indistinctionem inter naturam, & illa multa: ergo pariter, naturam esse in Intellectu multiplicem, non stat præcisè in eo, quòd appareat identificata cum multis, sed insuper apparere debet ab eis indistincta virtualiter. At non ita apparet natura animalis per conceptum, quo de loquimur: ergo &c.

17. Hoc est totum prædicti Auctoris fundamentum, satis acutè inventum, atque promotum. Sed displicet 1., quia totum nititur arduitate mysterij Trinitatis, ex quo si

res logicas, tritosque modos significandi obiecta creata, metiri velimus, consueta forma Syllogismi expositiorij plerumque fallit; & in præsentè puncto contingere poterit, ut de subiecto multiplici verè affirmetur natura creata, quin præscindatur à reali unitate, vel singularitate; sic enim contingit cum de multis Personis affirmatur natura Divina. Displicet 2., quia, tamen daretur, multipliciter animalis non clarè significari per ea iudicia, non ideò animal foret perfectè universale; non enim esset abstractum, aut præcisum, nec ratione distinctum ab omnibus speciebus inferioribus, prout requiritur ad universale iuxta D. Thomam supra citatum (e), & communem doctrinam. Displicet 3., quia natura creata non præscinditur ab eo, quòd est ipsi essentialè, & à nemine vertitur in dubium; sed incapacitas distinctionis virtualis, aut formalis ex naturâ rei, quæ naturam essentialiter unicam reddat identificabilem cum multis instar naturæ Divinæ, ita est essentialis omni naturæ creatæ, ut à nemine vertatur in dubium: ergo natura creata non præscinditur ab incapacitate istiusmodi, sed eam formaliter imbibit, non minus, quâ finitudinè, & limitationè. At hoc ipso ruit tota ratio à priori, quâ nititur obiectio, & habetur n. 16.

18. Itaque ad *Obiect.* num. 12. *neg. Min.* Ad *prob., neg. Mai.*: quia, sicut non est omninò similis modus tendendi harum apprehensionum, *animal, Deus*; altera enim est terminus communis, altera singularis; altera præscindit ab unitate reali sui obiecti, altera non, siquidem Deus verus ab unitate præscindi non potest; ita non est omninò similis modus tendendi prædicationum illarum,

rum, cum apprehensiones per se prævias imitentur quantum possunt, & secunda ex se significet prædicatum ut positivè repugnans multiplicati, prima verò non ita significet. *Ad 1. Consim.* concedo totum, præter suppositum Consequentis, nempe quòd utriusque prædicationis modus tendendi sit omninò similis. Imò argumentum retorqueo sic: hæc prædicatio, *Omnis Persona Divina est Deus*, ex modo tendendi non præscindit ab unitate naturæ Divinæ, utpotè cui unitas est tam essentialis, quàm vera Divinitas: ergo hæc prædicatio, *Omnis homo est animal*, si est prorsùs similis in modo tendendi, non præscindit ab unitate reali naturæ animalis. Sed actus non præscindens obiectum ab unitate reali, nequit illud reddere Universale, ut est certum: ergo &c.

19 *Ad 2.* In primis quantum ad multiplicatam, *dist. Antec.*: multiplicitas subiecti non refunditur in prædicatum, quod proponitur ut essentialiter immultiplicabile, *conc.*; in prædicatum, quod non ita proponitur, *neg. Antec.* Vel aliter *dist.*: non refunditur in prædicatum, si hoc non excludat distinctionem virtualem sufficientem ad identitatè unius cum multis realiter distinctis, *conc.*; si prædicatum talem distinctionem positivè excludat (ut iuxta omnes excludit quælibet natura creata, eo præcisè quòd finita sit), *neg. Antec.*, & sub eadem distinctione *Conseq.* Deinde quantum ad singularitatem *dist. Antec.*: singularitas subiecti non refunditur in prædicatum, ita ut eius amplitudinem impediatur, aut coarctet, *conc.*; ita ut illud apparere faciat ut continens in suo significato unum singulare (quod sufficit, ut impediatur perfecta præcisio, ab-

tractio, & unitas rationis), *neg. Antec.*, & eodem sensu *Conseq.* Nec hisce distinctionibus officit probatio Antecedentis, ut consideranti patebit.

20 *Ad 3.* Mentale signum *omnis*, positâ indivisibilitate iudicij, semper impedit universalitatem prædicati; non quia semper significet ex se multiplicatam eius; sed quia ex se illam significat, quoties non invenitur identificatum cum expressione limitante significationem ipsius, qualis est expressio prædicati ut singularis, vel ut essentialiter unius, quæ expressio pariter impedit universalitatem prædicati, ut nemo dubitat. Unde tale signum nunquam finit prædicatum esse perfectè Universale; quia vel significat multiplicatam prædicati, vel eius intrinsicam unitatem exprimit identificando secum expressionem nunc dicendam: & utrovis modo non patitur illud esse Universale. Nec inde inferitur, signum *omnis* posse aliquando non significare multiplicatam subiecti, supra quod immediatè cadit. Nam ex eo, quod significatio signi mentalis possit limitari, non sequitur quòd possit omninò destrui, seu quòd possit tale signum existere nihil prorsùs significans. Limitatio significationis nihil habet absurdi: sic enim in hac expressione, *Omnis homo doctus*, limitatur signum *Omnis* ad minorem multitudinem significandam, quàm in hac, *Omnis homo*. Destructio autem totius significationis destruit mentale signum, ut per se patet. At, si tale signum non significaret multiplicatam subiecti, vel obiecti, supra quod immediatè cadit, nihil prorsùs significaret, sed omni significatione careret. Nunquam ergo contingere potest, ut exis-

istat signum *omnis*, quia significet, seu verè, seu falsè, multiplicatam illius obiecti, quodcumque sit, & quomodoque exprimat.

21 *Ad 4. neg. Antec.*, si loquatur de distinctione virtuali sufficiente ad realem identitatè unius cum multis: huius enim distinctionis exclusio formaliter imbitur in conceptu cuiuslibet naturæ finitæ; neque vltus est Virtualista, vel Scotista, qui naturam creatam realiter unam concipiat indifferentem, ut cum extremis realiter distinctis identificetur instar Divinæ. Quare ex illo conceptu rectè colligitur, animal esse tali sensu virtualiter indistinctum ab hominibus, quamvis ibi non detur hæc expressio, *virtualiter indistinctum*. Ut enim rectè colligitur, animal esse ens finitum, limitatum, oppositum chymæræ, quamvis hæc prædicata sub proprijs expressionibus ibi non appareant; quia scilicet hæc, & alia transcendentia omnem naturam creatam, factâ reflexione super energiam illius conceptus, tamquam in eo imbita deteguntur: sic in re nostrâ dicendum. Certè, qui reflectat supra conceptum clarè proponentem animal realiter identificatum cum multis hominibus, illicò detegit, animal esse multiplicatum in multa animalia rationalia.

S. II.

Contra secundam Assertionem.

22 **O** *Bijc. 1.*: hic actus, *Petrus est homo*, illam naturam attingit ex parte obiecti, quam de Petro prædicat; sed solam prædicat naturam Petri: ergo &c. *Prob. Min. 1.* ex *D. Thomâ Opusc. 56.* aient: *Homo, qui prædicatur de Sorte, idem est quod*

Sortes; & qui prædicatur de Platone, idem est quod Plato; cum prædicatum insit subiecto. 2.: quia solùm potest verè prædicari de subiecto, quòd cum ipso identificatur; sed sola natura Petri identificatur cum ipso: ergo &c. 3.: quia talis actus singularizatur mentaliter naturam humanam, contrahendo illam ad unum individuum: ergo tollit amplitudinem propriam Universalis. Atque ita commodè explicatur, quo pacto natura omnium, prius confusa per apprehensionem *homo*, distribuatur deinde per actuales prædicationes, singulis individuis tribuendo quòd suum erat. 4.: quia iudicium illud prædicat naturam, quam Petro convenire novit Intellectus per apprehensionem comparativam immediatè præcedentem; sed per hanc apprehensionem cognovit Intellectus convenire Petro naturam singularem; cognovit enim Petrum ut talem sub conceptu *Petrus*, qui formaliter exprimit naturam ut coniunctam singularitate, sicut conceptus *hic homo*: ergo &c.

23 *Resp. neg. Min. Ad 1. prob.*

D. Thomas eo loci magis contrarius est obijcientibus: sic enim ait, *Homo poterit considerari absque hoc quòd sit particularis, & sic est in pluribus, & prædicatur de pluribus, non tamen unus homo in numero, sed unus in specie.* Tum subdit verba nobis obiectas quibus addit, quòd *homo non prædicatur de Sorte secundum quòd est particularis: cuius ratio, inquit, est, quia terminus idem prædicat, quòd significat: ergo qualiter significat, taliter prædicat. Modò iste terminus homo significat naturam humanam absque omni participatione, & particulari ratione: ergo sic prædicabit eam; non tamen prædicat sic eam universaliter,*

quia intellectus hominis secundum quod homo, alius est à sua universalitate. Hæc si bene consideres, potius militat contra r. nostram Assertionem, probantque, salvari Universale perfectum in actuali prædicatione: quamquam, ut hoc obiter moneam, D. Thomas hic, & sæpe aliàs non supponit simplicitatem iudicij, sed loquitur ex suppositione, quod terminus homo non identificetur cum termino Petrus. De cætero concedimus, quod homo, qui prædicatur de Sorte, idem est quod Sortes, non identitate adæquatâ, sed inadæquatâ, qualis datur inter subiectû & prædicatum, cum dicitur, *Sortes est aliquis homo*: nisi enim prædicatum formaliter vel æquivalenter disiunctivum contineret id, quod est idem cû Sorte, non posset verè prædicari de Sorte. Et hoc vnum intendit D. Thomas.

24. *Ad 2. dist. Mai.*: prædicatione determinatâ, *conc.*; prædicatione indeterminatâ, *neg. Mai.*, & concess. Minore, *neg. Conseq.* Probatio, imò & tota obiectio, insinuat in prædicatione formaliter disiunctivâ, ut *Petrus est aliquis homo*, atque etiam in iudicio, *Petrus est homo*, quod sit qualitas composita, sicuti de facto est iuxta plures: in hac enim hypothesi, quam immeritò dixeris impossibilem, omnes naturæ humanæ verè prædicarentur de Petro, ut etiam Adversarij concedunt, nec tamen omnes cum ipso identificarentur. Illa igitur prædicatione, ut constat ex distis, quoad verificationem æquivaleret huic, *Petrus participat naturam humanam*, vel, *est vnus ex hominibus*, quæ vera est, quamvis plus prædicet, quam quod cum Petro identificatur.

25. *Ad 3. dist. Antec.*: singularizat naturâ humanâ, denominan-

do illâ subiectû singulari, *conc.*; denominando illam prædicatum singulari, *neg. Antec.*, & *Conseq.* Considera diversitatem modi tendendi prædicationum istarum, *Petrus est homo*, *Homo est Petrus*: vtraque naturam humanam singularizat mentaliter, quia vtraque secum identificat expressionem *Petrus*: sed prima ex modo tendendi essentialiter habet denominare naturam humanam subiectum singulari, & prædicatum universale (universalitate scilicet imperfectâ, vel secundum quid); secunda verò è converso. Solutio item patet in hac prædicatione, *Petrus est aliquis homo*, in quâ planè infringes quidquid Adversarij replicare libeat. Forma quidem earum denominationum est actus indivisibilis; sed subiecta, vel obiecta distinguuntur inadæquatè: nam denominationi subiecti singularis cadit supra solam naturam Petri, denominatio autem prædicati universalis cadit supra naturas omnium. Sic etiam in physicis eadem vno materiam & formam singularitè denominat partes actuales; easdem verò simul sumptas denominat totum, sive compositum. Distributio naturæ communis in individua, tribuendo vnicuique quod suum erat, fieri potest, vel determinatè per prædicationes, *Petrus est hic homo*, *Paulus est hic homo*, & alias prædicati singularis; vel indeterminatè per prædicationes, de quibus loquimur.

26. *Ad 4. retorqueo argumentum*: sola apprehensio *Petrus* non est comparativa, ut constat, sed apprehensio comparativa debet reflectere supra naturam humanam vti iam tractatam conceptu *homo*, & proponere convenientiam eius cum Petro cognito ut tali: si ergo Intellectus sam naturam prædicat de Petro, quam

quam per apprehensionem comparativam prænovit convenire Petro, prædicat naturam communem, qualis attingitur conceptu *homo*. Itaque Intellectus per apprehensionem *Petrus* præcognoscit quidem naturam humanam ut singularem, ex quo tantum sequitur, quod possit tunc elicere hoc iudicium, *Petrus est hic homo*: sed cum simul præhabeat apprehensionem *homo*, & insuper apprehensionem comparativam obiectorum vtriusque conceptus, potest etiam erumpere in prædicationem naturæ communis de Petro ut tali, qualem dicimus illam, *Petrus est homo*; sicut potest erumpere in hanc, *Petrus est aliquis homo*, quamvis in eâ militet pari ritulo difficultas obiectionis.

27. *Obijc. 2.*: ergo etiam in iudicio, *Petrus est hic homo*, salvabitur amplitudo obiectiva Universalis. Probat: quia in eo invenitur expressio *homo*, quæ tenebitur imitari apprehensionem indefinitam, saltem quoad obiectum. Item: ergo hæc definitio, *Animal rationale*, attinget ex parte obiecti cuncta animalia. *Nego 1. Conseq.* cum probatione: quia, licet ob penuriam vocum explicemus verbaliter tendentiam illius iudicij per terminum *homo* coniunctum syncategoremate *hic*; tamen in iudicio ipso mentali non datur expressio *homo*, sed expressio vnius individui ut talis. Idem dicito de simplici apprehensione, *hic homo*. Vel, si mavis, distingue probationem: in eo invenitur expressio *homo*, quæ per se supponat indefinitam apprehensionem *homo*, nega (ideo enim nec Adversarij dicunt, eam esse prædicationem superioris de inferiori, etiam præsuppositivè; nec in eâ militant nostræ sententiæ probationes); quæ

non supponat per se talem apprehensionem, transeat; non enim inde sequitur, quod eam imitari debeat.

28. Secundam Consequentiã omnes concedunt, si definitio sit compacta ex apprehensionibus distinctis. Quod si supponatur simplex qualitas, adhuc multi concedunt Consequentiã; imò inde probant, Universale salvari, dum prædicatur de inferiori, sicuti salvatur Universale genericum in actu definitivo secum identificante expressionem differentia; definitio enim debet constare genere & differentia; genere, inquam, si non simpliciter Universalis, saltem æquivalenter quoad amplitudinem obiectivam. Sed, licet negetur Consequentiã, nihil incommodi: quia apprehensio indivisibilis, *Animal rationale*, non per se supponit præviam apprehensionem *animal*, nec in eâ militant aliæ rationes nostræ sententiæ. Generatim advertito, terminum ex se communem non ita restringi per terminum inferiorem dum alter de altero prædicatur, sicut dum ambo coalescunt in vnum terminum complexum. Cum dicitur, *Homo est animal rationale*, censetur animal restringi ad sola rationalia; at, cum dicitur, *Animal est rationale*, non ita restringitur, sed manet quid obiectivè superius; aliter non ea foret propositio indirecta. Similiter ergo manebit superius, cum dicitur, *Rationale est animal*.

29. *Obijc. 3.*: repugnat Petrum identificari à parte rei, nisi cum suâ humanitate determinatâ; ergo & repugnat Petrum identificari mentaliter, nisi cum suâ determinatâ humanitate. Sed per iudicium, *Petrus est homo*, apparet Petrum mentaliter identificatum cum humanita-

te: ergo cum suâ tantummodò. Sed nonnè vides evidentem instantiam in hypothesi, quâ tale iudicium esset composita qualitas? atque etiam de facto in iudicio, *Petrus est aliquis homo*? Itaque *neg. 1. Conseq.*: quia identitas à parte rei nequit esse indeterminata, seu cum extremis indeterminatis; nihil enim existit in rebus, nisi determinatum: ac identitas mentaliter sumpta, idest, vt per cognitionem significata, potest vtique à modo tendendi cognitionis denominari extrinsecè indeterminata penès alterum extremum, vel etiam penès vtrumque, vt cum dicitur, *Aliquis homo est aliquod animal*. Sic repugnat individuum vagum à parte rei; nec ideò repugnat per Intellectum.

30 *Obijc. 4.*: Universale esse prædicabile de inferioribus, est esse divisibile in inferiora velut in membra, sive partes; sed quando totum actu dividitur in partes, non retinet amplitudinem, quam præhabuit: ergo &c. *Resp. 1. neg. Mai.*: nam esse prædicabile, est esse affirmabile, seu verificabile; verificari autem, aut affirmari, non est in membra discindi, vt patet in individuo vago, v.g. *aliquod animal*, quod etiam est prædicabile de inferioribus. *Resp. 2. dist. Mai.*: est esse divisibile, divisione oppositâ perfectæ præcisioni & unitati rationis, *conc.*; divisione oppositâ amplitudini obiectivæ, *neg. Mai.*, & similiter distinctâ Minore, *Conseq.*. Solutio constat ex dictis hætenus. Tandem, quod Adversarij dicunt, naturam communem, dum prædicatur de inferiori, contrahi, applicari, determinari, discerni, concedendum est de contractione, applicatione, &c., impediente perfectam abstractionem, unitatem rationis, & univocationem, iuxta 1. nostram

Affertionem; negandum verò de contractione, &c., impediente obiectivam amplitudinem, quæ Universalis est propria, iuxta 2. nostram Affertionem. Summa nostræ sententiæ est: Quoties prædicatum aliàs Universale affirmatur de subiecto inferiori, vel multiplici, vel singulari, non retinet universalitatem exactam, atque rotundam, quam præhabuit in apprehensione indefinitâ; retinet tamen modum & amplitudinem universalitati æquivalentem in ordine ad regulas Dialecticæ, & vsum Scientiarum. Relege nominatum num. 23. cap. præced.

C A P. IX.

Percurruntur breviter, quæ supersunt de Universalibus generalit.

PRO complemento Tractatus quæstiunculas aliquot breviter decidemus. *Queritur 1.*, an potentia materialis externa, v.g. visiva, possit facere Universale? Certum est, experientiâ teste, colorem, vel propter distantiam, vel propter lucis tenuitatem, sæpe videri adeò confusè, & imperfectè, vt nequeat discerni, cuiusnam sit speciei: quo in eventu Visus quasi præcindit colorem à differentijs, præsertim si in obiecto distante, vel subobscurò, variaz colorum species re ipsâ dentur. Sed nihilominus negandum est cum communi sententiâ, quòd Visus tunc faciat Universale, imò & quòd attingat rationem communem Coloris indefinitè.

2. Probatur: quia Sensus, vt sæpe docent Aristoteles, & D. Thomas, solum attingit obiectum sensibile

bile sensibiliter, idest, prout affectum circumstantijs individuatis, nec præcindere potest ab his & nunc: ergo semper figit intuitum in individuo determinatis, quamvis forsan præcindat à differentijs specificis; non aliter, ac conceptus, *hoc animal*, quamvis non discernat inter rationale, & irrationale, fertur tamen in determinatum individuum, ideòque non facit Universale. Quando autem visio plures colores attingit confusos, atque permixtos, attingit omnes collectivè per modum cuiusdam cumuli, vel collectionis; qui modus attingendi non est indefinitus, nec aptus ad Universale, vt patet in his tendentijs, *exercitus, populus*.

3. *Quer. 2.*, an Sensus internus, vel potentia imaginativa, faciat Universale? *Resp.* Communis doctrina est, Imaginativam, licet possit attingere obiectum absens, illud semper attingere in singulari. Quare eadem ratio militat in sensu interno, & externo: ideòque D. Thomas (a), generaliter docet, quòd *Sensus non cognoscit, nisi singularia*; & quòd *secundum Intellectum possumus cognoscere res in universali; quod est supra facultatem sensus*. Sed, quamvis fortè possit Imaginativa præcindere rationem communem ab omnibus differentijs, non ideò faciet Universale logicum, de quo nunc tractamus, nempe quòd sit prædicabile de multis per actus eiusdem potentie; non enim potentia materialis elicere potest actus enuntiativos, aut prædicativos.

4. *Quer. 3.*, an fiat Universale per operationem Intellectus agentis? Intellectus est duplex, munere saltem & officio, dividiturque in agentem, & possibilem, aut passibilem.

(a) 1. p. 7. 12. 2. 1. 4. C.

lem. Dicitur Intellectus agens, quatenus efficit species impressas, idest, virtutes quasdam spirituales, quibus deinde ad cognitiones producendas adiuvatur. Dicitur possibile, aut passibile, quatenus producit, ac recipit cognitiones obiectorum. Unde sensus quæstionis est, vtrum species impressa, virtualiter continens cognitionem præcisivam & indefinitam, faciat Universale? Negat communis sententia Nostrorum cum Doctorib. Angelico, & Eximio, quibus adherent Illustrissimus Palanco, & Collegium S. Thom., contra communem sententiam Thomistarum.

5. Resolutio pendet ex alijs quæstionibus, quæ non sunt huius loci, sed Animæ. Si Intellectus agens producat species, quæ non sint representativa singularium vt tallium; & aliunde si species sint representationes formales obiectorum, vt placet multis; existimo, per eas fieri Universale quoddam, saltem specificum. Cur enim representatio formalis naturæ humanæ v.g. cum præcisione ab omni singularitate, nõ eam denominet extrinsecè vnam, & indifferentem ad multa, sicut præcisiva cognitio? Atque ita sub eis conditionibus concedit Exim. Doct.. Illud tamen Universale non erit prædicabile nisi remotè. Quia verò communiter apud Auctores nostros falsum creditur, quòd species impressa (etiã si fortè suo modo præcindat à singularibus) sit formalis imago, seu representatio formalis obiectorum, solumque censetur representatio virtualis, & effectiva, quatenus est virtus adiuvans ad elicendam cognitionem; ideò absolutè negandum est, per eam fieri Universale, nisi cù hoc addito alienante, *virtualiter, sive in actu primo*.

6 Ratio est: quia Universale debet esse vnum in esse apparenti, seu representato, vt Peripateticis in confesso est: cum ergo obiectum per speciem impressam nondum habeat esse representatum formaliter, sed solum virtualiter, & in actu primo, nondum redditur formaliter Universale, donec adveniat cognitio, si- ve Intellectio, quæ est representatio formalis. Atque ita docet aperte D. Thomas: tum Opusc. 56. iniquiens, *Universale est vnum in cognitione; ... & quia res per idem est ens & vnum, & è converso, oportet quod universale sit universale per predictam unitatem, ita quod nature talis cognitio facit universale esse in actu universale, & est quoddam formale in universale.* Intra: *Est igitur universale vnum unitate cognitionis, ... & propter hoc dicit Aristoteles, quod est vnum in multis, scilicet cognitum.* Tum q. 7. de Pot. ar. 6. & 9. vbi docet, obiectum harum conceptionum, *Genus, Species, & aliarum significantium universale, solum esse rem intellectam: quod item repetit sepe aliàs. Urgetur: iuxta Thomistas, universale constituitur per unitatem rationis in obiecto sitam; sed species impressa non fingit, nec ens rationis aliter existere potest, quam in cognitione, cum totum esse illius sit cognosci: ergo &c.*

7 Dices 1.: D. Thomas non semel indicat, per operationem Intellectus agentis abstrahi, ac depurari naturam à conditionibus individuantiibus. *Resp.* Loquitur D. Thomas de abstractione mediata, virtuali, & in actu primo, quatenus species est medium & virtus ad cognitionem formaliter abstrahentem. Dices 2.: natura animalis, prout est in specie impressa, non est singularis, nec vlli individuo appropriata:

ergo est natura communis, & Universalis. Permissio Antecedenti, *diff. Conseq.*: est natura communis & Universalis, virtualiter & in actu primo, *conc.*; formaliter & in actu secundo, *neg. Conseq.* Itaque datur status medius, in quo natura nec sit formaliter singularis, nec formaliter universalis, nempe status, in quo neutro modo representatur formaliter, sed est velut in via & virtute proximà ad representationem præcisivam & indefinitam. Vid. Doct. Exim. disp. 6. Metaph. sect. 6. num. 6. 7.

8 *Quer. 4.*, an Voluntas Universalis faciat? Quod Voluntas affectivè præcindere possit rationem communem à differentijs, amando v.g. virtutem, aut honorem vt sic, & non amando differentias vt tales, extrà dubium est. Quod verò tunc Voluntas Universalis faciat, aliqui negant ex eo quod amor ille supponat Universalis iam factum ab Intellectu; quod autem factum supponitur, nequit iterum fieri. Verum hæc ratio nulla est. Tum quia in sententiâ multorum iudicium facit Universalis, quamvis illud supponat factum per apprehensionem. Tum quia in omnium sententiâ iudicium denominat cognitum & representarum idem obiectum, quod ab apprehensione cognitum præsupponitur; amor denominat præcisum, quod iam à cognitione præcisum est; & affectus efficax reddit volutum, quod iam à simplici complacentiâ volutum supponitur. Potest ergo iterum atque iterum tribui per alias formas denominatio extrinseca, quæ iam præsupponitur in obiecto, & consequenter denominatio Universalis. Dicendum igitur, per actum Voluntatis fieri posse Universalis quoddam affectivum, quatenus obiectam re multi-
plex

plex potest ex parte affectus præcindi à multiplicitate, atque ita constitui extrinsecè vnum unitate affectivâ. Non tamen illud erit Universalis scientificum, quo de loquimur: tum quia non est quid vnum in esse apparenti, seu representato: tum quia non dicit ordinem ad prædicationes, & scientias.

9 *Quer. 5.*, an Intellectus Divinus, aut Angelicus, Universalis faciat? *Resp.* Intellectus Divinus minimè facit: quia ipsi repugnat cognitio imperfecta, quæ scilicet habeat modum tendendi inadæquatum, confusum, indefinitum, & non comprehensivum omnium formalitarum obiecti, qualis ad Universalis constitutum necessaria est. Nec obstat, quod Deus cognoscat Universalis à nobis factum: nam etiam cognoscit fragmenta nostra, quin ipse fingat. Dum ergo nostras cognoscit præcisiones, simul ab infinitâ lux mentis perspicaciâ determinatur, vt non præcindat, sed eodem intuitu pervideat quidquid à nobis prætermissum est in obiecto. Intellectus Angelicus poterit facere Universalis circâ obiecta supernaturalia, quæ tantum abstractivè cognoscit. At circâ naturalia, circâ quæ vtitur speciebus proprijs & intuitivis, non potest; nisi forte pro imperio Voluntatis vii valeat inadæquatè tantum suis speciebus; quod non est huius loci.

10 *Quer. 6.*, vtrum natura, si abstrahatur ab vno tantum individuo, sit Universalis? Sensus questionis non est, vtrum Universalis fieri possit per conceptum, qui ex parte obiecti solum attingat naturam vnius individui, nec vlatenus extendatur ad naturas aliorum, saltem possibilem: sic enim incunctanter negandum esset; neque enim natura

sic concepta posset fieri conveniens multis, aut prædicabilis de multis. Sensus ergo est, an per speciem acceptam ab vno tantum individuo, elici possit cognitio faciens Universalis, idest, indefinitè representans naturam omnium in eâ ratione similitum? Hoc sensu *resp.* cum distinctione. Si natura abstrahatur ab aliquo prædicato individuo, sic tamen, vt contracta maneat per hæcæitatem, non redditur Universalis. Ex.g. video hominem à longè se moventem, in quo nihil præter animalitatem discerno, & protinus elicio conceptum *hoc animal*, mentem determinatè figendo in obiecto sub aspectu posito: tunc, licet à rationalitate præcindam, Universalis non facio, sed individuum incompletum; quia rationem animalis contraho per determinatam hæcæitatem.

11 Si verò in casu posito eliciam nudum conceptum *animal*, nihil experimentem de circumstantijs talis individui; tunc Universalis constituo, etiam si vtar specie ab vno tantum individuo immixtâ. Probatur: quia ille conceptus in representando est omnino similis ijs cognitionibus, quibus aliàs fieri solet Universalis, nec vi illius apparet obiectum vt multiplex, vel vt vnum realiter, nec aliud de eo prout sic concepto dici potest, quam esse *vivens sensibile*, quæ est definitio conveniens uniformiter omnibus animalibus. Talis ergo conceptus attingit rationem obiectivam omnibus individujs communem cum præcisione ab omni differentiâ, & multitudine; quod est facere Universalis. Dices: conceptus ille paritur ab specie vnius tantum individui; ergo non attingit ex parte obiecti omnia individua, prout requiritur ad Universalis. *Diff. Antec.*: ab
spe-

specie remissa, & tenui, præstitaque per operationem, in qua illud individuum assimilatur cæteris, nimirum per sensationem, & insuper applicatâ ad inadæquatè operandam, conc. 3 ab specie, quæ sit aliis idolis, vel quæ aliter applicetur, neg. Antec. 3 & Conseq. Vide supra cap. 5. num. 13. Certè nemo negat, quòd natura Solis, aut Mundi, fieri possit Universalis: & tamen ex eius naturæ individuus non nisi vnius speciem habemus.

12 *Quer. 7.*, an, & quatenus Universalia sint æterna, immutabilia, ingenerabilia, incorporea, realia, & substantialia? *Resp.* particularim. Universalia dicuntur æterna, immutabilia, ingenerabilia: tum in verificando propositiones scientificas, vt explicatum est supra cap. 2. num. 4.: tum in sensu præcisivo, quatenus obiectum vniuersaliter conceptum præcinditur, saltem vt plurimum, à circumstantijs temporis, & loci, & ab statu existentie, generationis, aut corruptionis. Unde D. Thomas 1. p. q. 16. art. 7. ad 2., *Universale*, inquit, *dicatur esse ubique & semper, in quantum Universalia abstrahuntur ab hic & nunc: sed ex hoc non sequitur ea esse æterna, nisi in intellectu, si quis sit æternus.* Dixi, saltem vt plurimum: quia potest aliquando fieri Universalis quoddam restrictum ad locum, vel tempus aliquod, vt per hos conceptus, *Homo existens in platea, Homo durans hodie*, qui proponunt indefinitè rationem obiectivam verificabilem de multis.

13 Deinde Universalia secundum formam sunt incorporea; quia forma, nempe cognitio, spiritualis est. Sunt etiam secundum formam entia realia, prout reale op-

ponitur ficto; non tamen prout ens reale est idem, ac ens naturæ, existens extrâ animam, sive independenter ab Intellectu; potius enim, prout huic enti reali contrapostita dicuntur, & sunt entia rationis, nimirum subiectiva, vel denominativa. Sunt item secundum formam, non substantialia, sed accidentalia, cum eorum forma, quæ est cognitio, sit accidens, non quidem intrinsecum subiecto, vel obiecto, quod denominat Universalis, sed extrinsecum obiecto, & intrinsecum animæ, in qua recipitur. Hæc omnia manifestè docet D. Thomas Opusc. 55. & 56., cuius aliqua testimonia in specimen habes in Proœmialib. ditp. 2. cap. 4. §. 4. Sed, si Universalia spectentur secundum subiectum, vel substratum, seu rem denominatam, erunt corporea, vel incorporea, substantialia, vel accidentalia, realia, vel ficta, prout fuerint individua, à quibus abstrahitur ratio communis: potest enim abstrahi ratio lapidis, vel Angeli, vel coloris, vel etiam chymera.

14 Norandum hic ex D. Thoma cit. Opusc. 56., quòd Universalis, prout est concretum ex obiecto & forma extrinsecus denominante, nec est vnum per se, sive in substantiâ, nec est propriè vnum per accidens, sed sibi vendicat specialem classem unitatis. Ideò, cum dixisset Angelicus, quòd secunda intentio, quæ forma est Universalis, non recipitur in re denominatâ, sed in animâ, subdit: *Ex hoc patet, quomodo Universalis est vnum, & quomodo non est vnum. Non enim est vnum in substantiâ, cum aggreget in se accidens, scilicet intentionem secundam, & rem extrâ animam, que quandoque est accidens, vt albedo, quandoque subs-*

tantia, vt homo: nec est vnum per accidens, sive accidentaliter, cum accidens sit in subiecto. Est igitur Universalis vnum unitate cognitionis, ita quòd de ratione Universalis non requiritur nisi illa unitas rationalis.

15 Ex dictis inferes, qualem habeat causâ Universalis. Nam causa efficiens est Intellectus creatus: causa formalis, est cognitio indefinita præcindens ex parte actus ab omni multitudine, differentiâ, & unitate numericâ obiecti realiter multiplicis: causa materialis, est obiectum, quod ita præcinditur: causa finalis dici potest assuetio scientiarum.

16 *Quer. tandem*, quo sensu intelligendæ sint quedam proprietates, quas Philosophus tribuit Universalis prout contrapostito singularibus. *Resp.* Universalis præ singularibus dicitur 1. *scibile*, & *intelligibile*. Scibile; quia Scientiæ communiter non curant de singularibus sub ratione taliû, sed sua obiecta in vniuersali considerant. Intelligibile; quia Universalis non percipitur sensibus, vt singulare, sed proprium est obiectum Intellectus. Dicitur 2. *principium singularium*, non quidem effectivam, sed intrinsecum & constitutum ratione nostrâ; constituit enim singulare ex prædicatis communibus, & hæcitate, velut formâ quâdam.

17 Dicitur 3. *prius singularibus*, tum prioritate, quam vocant in subsistendi consequentia, quatenus ex prædicato singulari sequitur vniuersale, & non vice versâ; valet enim, *Est Petrus, ergo est homo*, non è converso. Tum prioritate quâ-

dam naturæ, quatenus Universalis simpliciora sunt quoad expressiōnem, quàm singularia, suntque velut constitutiva ipsorum, vt modò diximus. Unde & Universalis priora dicuntur ordine cognitionis: quod tamen intelligendum, quandò Intellectus in cognoscendo sequitur ordinem compositionis, progrediturquæ à partibus ad totum, à simplicibus ad composita; si enim sequatur ordinem analyticum, seu resolutionis, potius Universalis posterioritatem cognitionis habet. Illud autem Aristotelis, *Universale aut nihil est, aut posterius est*, explicari solet in ordine ad existentiam, tum physicam à parte rei, quam Universalis non habet nisi ratione singularium, tum intentionalem, quia vt Intellectus Universalis faciat, præcedit communiter notitia singularium vt similitum. Procedunt hæc de Universalis absoluto: nam Universalis relativum (prout explicatum est cap. 6. num. 29. ex Doctorè Exim.) est simul cognitione cum singularibus vt subijcibilibus.

18 Dicitur 4. *perfectius singularibus*; quod intellige de perfectione extensivâ; nam intensivè perfectiora sunt singularia. Denique dicitur proprium esse Universalis habere plura inferiora, saltem possibilia, quibus comparari possit comparatione tum simplici, tum compositâ, tamquam illis verè conveniens. Hæc & alia magis clarescent Tractatu sequenti. Iam enim de Universalibus generatim acceptis dicta sufficiunt.

TRACTATUS TERTIUS,

De Universalibus singillatim, seu de quinque
Prædicabilibus.

HUIUS Tractatus auctor, vel concinnator fuit Mæchus, cognomento Porphyrius, natione Phœnix, vel, ut alij censent, natione Judæus, Bathanæ natus, qui sub Aureliano, & Diocletiano, ac deinde sub Constantino Imperatore vixit. Platonicæ Philosophiæ sectator, primùm quidem Christianus fuit; sed deinde magicis artibus deditus, Christianæ Religionis impius desertor extitit, & oppugnator. Doctrinam tamen in hoc Opere tradidit innociam, & vilem, utpotè non tam luam, quàm ex Platonis & Aristotelis fontibus; haustam. Opus hoc inscripsit *Isagogem*, idest, Introductionem ad Prædicamenta, seu Categorias Aristotelis: in eoque tractat de quinque vocibus, seu de quinque Prædicabilibus, quæ significantur his vocibus, *Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens*: & hæc eadem sunt Universalia in particulari, quæ nunc explicare singulatim aggredimur, & in quæ velut in specifica membra dividitur Universale in communi.

DISPUT. I.

De Genere, & Specie.

C A P. I.

Definitur Genus, & definiola quedam
resolvuntur.

GENUS logicè, seu philosophicè usurpatum, ne grammaticis acceptio-
nibus immoremur, ex Porphyrio,
& Aristotele definitur, *Prædicabile
de pluribus specie differentiis in eo quod
quid*. Illa verba, *Prædicabile de plu-
ribus*, explicant convenientiam Ge-

neris cum cæteris Prædicabilibus,
quæ omnia sunt apta prædicari de
multis. Reliqua verba discrimen
exhibent huius Prædicabilis à cæte-
ris. Primùm enim differt Genus ab
Specie, quia hæc prædicatur de plu-
ribus solo numero distinctis; Genus
verò de pluribus specie diversis. Di-
cuntur specie diversa, quæ notabili-
ter dissimilia sunt in essentiâ, ideo-
que diversas habent definitiones es-
sentialia, ut homo, equus, leo, &
canis: dicuntur autem solo distincta nu-

numero, quæ usque adeò similia
sunt in essentiâ, ut solum discernan-
tur quia numerum, seu multitudi-
nem faciunt, ut hic homo, & ille
homo. Differt consequenter Genus
ab Specie, quia Genus prædicatur
incompletè, sive ut pars essentiæ
metaphysicæ, animal v.g. prædica-
tur de homine, non ut explicans
totam essentiâ hominis, sed ali-
quid eius: at Species prædicatur
completè, sive ut tota essentiâ indi-
vidui; cum enim dicitur *Petrus est
homo*, prædicatur formaliter quid-
quid est Petrus, præter hæcçaita-
tem, quæ non pertinet ad essen-
tiam metaphysicam, ut alibi expli-
cavimus (a).

2 Deinde differt Genus à
Differentiâ, quia hæc prædicatur,
non in eo quod quid, sed in quale quid,
Postremò differt à Proprio, & Acci-
denti, quia duo hæc prædicantur in
quale simpliciter. Ea prædicantur in
quid, quæ sunt prædicata essentialia
& quidditativa subiecti; per illa
quippe respondemus interroganti,
Quid est res? Ex ijs alia prædican-
tur in eo quod quid, idest, purè in
quid; alia in quale quid. Quæ signi-
ficantur instar *per se stantis*, sive ter-
minis substantivis, ut *animal, homo*,
prædicantur purè in quid: quæ verò
significantur per modum *adiacentis*,
sive terminis adiectivis, prædican-
tur in quale. Quodsi prædicata, quæ
adiectivè significantur, sint essen-
tialia, tunc pertinent ad quid, & qua-
le, & prædicantur in quale quid;
cuiusmodi sunt *rationalis, sensibile, &
alla*, quæ nomine Differentiæ ve-
niunt. Si verò, quæ significantur ad-
iectivè, sint accidentalia, sive extrà
essentiâ, tunc prædicantur in qua-

le simpliciter, cuiusmodi sunt, *sensibile,
calidum, album, &c.* ea omnia, quæ
sub Proprio, & Accidenti conti-
nentur.

3 Eundem sensum habet de-
finitio Generis à Recentioribus pro-
bata, videlicet, *Prædicabile de pluri-
bus specie differentiis tamquam pars
materialis essentiæ ipsorum metaphysi-
cæ*. Porro Genus dicitur *pars mate-
rialis*, Differentia verò *pars forma-
lis*, per analogiam cum materiâ &
formâ physicis. Ut enim materia
prima *per se stat* (idest, non stat in
alio subiecto), & est indifferens ad
composita specie diversa, per for-
masque supervenientes determina-
tur ad unam speciem compositi præ-
aliâ: sic in lineâ metaphysicâ Ge-
nus concipitur quasi *per se stans*, &
est indifferens ad varias species, do-
nec per superadditas Differentias ad
certam aliquam contrahatur. Quare
vulgatum illud, *Genus à materia,
Differentia sumitur à forma*, non sic
intelligas, quasi Genus, *animal v.g.*,
solam significet materiam primam,
& Differentia, v.g. *rationalis*, solam
formam, nempe animam hominis
(utrumque enim significat ex parte
obiecti totum compositum physi-
cum); sed intellige per analogiam,
sive imitationem. Vide D.
Thomam (b).

4 Sed obijc. 1.: Genus defi-
niri non potest. *Prob. 1.*: quia, cum
definitio constare debeat genere &
differentiâ, Genus definiretur per
genus, proindeque definitum ingre-
deretur definitionem sui, contra le-
ges bonè definiendi. Daretur item
genus Generis, quod repugnat, sicut
actio actionis. *Prob. 2.*: quia seque-
retur, Genus constare genere & dif-

(a) *Tract. 2. disput. 1. cap. 3. num. 18. & 22. Aristotelis metaphysicæ lib. 1. cap. 1. & 2. & 3. & 4. & 5. & 6. & 7. & 8. & 9. & 10. & 11. & 12. & 13. & 14. & 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. & 21. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42. & 43. & 44. & 45. & 46. & 47. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52. & 53. & 54. & 55. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60. & 61. & 62. & 63. & 64. & 65. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100.*
(b) *In 5. Metaph. lect. 7. dist. 1. e. & in 7. Metaph. lect. 9. litt. a.*

ferentia, proindeque iam non esse Genus, sed Speciem. Ideò D. Thomas 5. Metaph. lect. 4. litt. b., loquens de Generibus, ait: *Non est ratio eorum & definitio, quam oporteat componi ex genere & differentia; sed definitiones propriè dantur de speciebus.*

5 *Neg. assumptum.* Ad 1. prob.. Genus definitur quidem per genus, videlicet per rationem communem *Prædicabilis de multis*, in quâ genericè convenit cum alijs Prædicabilibus: sed non ideò definitum ingreditur definitionem sui modo prohibito per leges definiendi, scilicet sub conceptu proprio definiti formalis: hoc enim tantum ijs legibus prohibetur, ne terminus, sub quo res definienda proponitur, iterum in definitione ponatur, ne homo v.g. definiatur sic, *Animal, quod est homo.* De cætero, quod unumquodque definiatur per se ipsum sub diversâ expressione, prorsus est necessarium; quia definitum & definitio obiectiva sunt idem. Cum ergo data definitio Generis non contineat hanc expressionem *genus*, quæ est definitum formale, non violatur definitio. Et instatur obiectio in definitione Definitionis, atque etiam in definitione Nominis, nempe *Vox significativa &c.*, ubi nomen ponitur in definitione sui, quia *Tò Vox est nomen.* Dari genus Generis, nihil est aliud, quam Genus posse convenire cum alijs Prædicabilibus in aliquâ ratione communi: quâ in re nullum est absurdum ex ijs, quibus in Physicâ reijcitur actio actionis.

6 *Ad 2..* Quòd Genus constituitur ex alio simpliciori genere, & differentia, solum probat, simul esse posse Speciem subalternam, & subij-

cibilem; quod nullo ex capite repugnat. Sic genus *animal* constituitur ex genere *vivens*, & differentia *sensibile*; & rursus genus *Vivens* ex genere *corpus*, & differentia *animatum*. Nec contrarius est D. Thomas, qui loc. cit. subdit: *Si aliquid genus definitur, non definitur in quantum est genus, sed in quantum est species.* Id est, dum genus aliquod definitur definitione propriè tali (quæ scilicet strictis genere & differentia constet), non id habet ex eo præcisè, quòd sit genus (nam genus supremum strictè defini non potest, cum tamen verè sit genus), sed ex eo, quòd simul sit species subijcibilis. Adde quòd D. Thomas loquitur de definitione directâ generis primò intentionaliter accepti; nunc verò loquimur de definitione reflexâ, quæ Genus explicat secundò intentionaliter sumptum. Solutio data sufficit pro meritis obiectiois. Quòd autem replicari potest molestè satis, diluetur *disput. seq.*, ubi de convenientiâ quinque Prædicabilium in ratione communi Prædicabilis.

7 *Obijc. 2.*: Genus est pars essentia specificæ; sed pars nequit absolutè prædicari de toto: ergo Genus non est absolutè prædicabile de Specie. *Resp.* Pars physica non prædicatur absolutè de toto; ideòque falsò dicitur, *Homo est anima, nisi cum addito inadequatè.* Ceterum pars metaphysica de toto prædicari valet absolutè, tum propter identitatem realem adæquatam, tum quia ex parte obiecti attingitur sub conceptu partis quidquid est in toto. Vide locum D. Thomæ supra citatum (c).

8 *Obijc. 3.*: data definitio non complectitur Genera supremum, & subalternum: ergo est di-

minuta, *Prob. Antec.*: quia Genus supremum, atque etiam subalternum, est prædicabile de pluribus genere differentibus; quæ prædicabilitas in definitione datâ non explicatur. Accedit, quòd Genus etiam est prædicabile de pluribus numero distinctis; cuius prædicabilitatis non meminit definitio. Pro solutione scito, Genus aliud esse supremum, aliud subalternum, aliud infimum. Supremum est, quòd supra se non aliud genus habet, vt *Substantia vt sic*, vel potius *Ens*, si fortè ratio Entis possit esse genus, vt plures volunt. Subalternum est, quòd & sub se, & supra se habet alia genera, vt *Vivens*, quòd sub se continet genus *animal*, & supra se habet genera *corpus*, & *substantia*. Infimum est, quòd infra se solas habet species, vt *avis*, aut *piscis*. Scito insuper, Genera infima, & subalternam, vocari & esse species subalternas subijcibiles relatu ad genera superiora: v.g. *animal* est quidem genus respectu hominis, equi, leonis, &c.: at est species subalternam subijcibilis relatu ad genus *vivens*, cui subijcitur velut quadam integra essentia metaphysica, constituta ex genere *vivens*, & differentia *sensibile*.

9 Jam ad *obijc. neg. Antec.* Ad prob.: Genera supremum & subalternum, ita prædicantur de differentibus genere, vt hoc genus verè sit species subijcibilis, nec relatu ad genera superiora consideretur vt genus, sed vt species: quare illa prædicatio, seu prædicabilitas, satis comprehenditur & explicatur nomine prædicabilitatis de differentibus specie. Prædicabilitas autem de pluribus numero distinctis, vel est communis, & transcendens omnia Prædicabilia, ideòque non debuit peculiariter exprimi circa Genus; vel im-

bibitur in prædicabilitate de differentibus specie; quidquid enim de specie prædicatur, eo ipso prædicari valet de individujs eius. Dices: adhuc diversa manet prædicabilitas Generum supremi & infimi, cum alterum prædicetur de differentibus specie subalternâ, alterum de differentibus specie infimâ. *Resp.* Diversitas ista purè materialis est in consideratione Logicæ, quatenus discernentis & examinantis modum prædicandi. Sive enim inferiora differant specie subalternâ, sive infimâ tantum, modus prædicandi ex parte Generis idem est; semper enim prædicatur vt pars materialis essentia specificæ subiectorum.

10 Dices iterum: ideò Species est Prædicabile logicè diversum à Genere, quia respicit inferiora diversimodè differentia, nimirum solo numero distincta, cum Genus respiciat inferiora specie differentia: sed etiam Genera supremum, & infimum, respiciunt inferiora diversimodè differentia, nempe alterum differentia genere, alterum differentia specie: sunt ergo Prædicabilia logicè diversa. *Resp.* Quòd Species sit Prædicabile logicè diversum à Genere, non provenit ex eo præcisè, quòd inferiora diversimodè differant utcumque, sed ex eo quòd eorum diversitas inducat diversum prædicandi modum ex parte rationis communis: dum enim inferiora solo numero differunt, ratio quidditativa communis prædicatur completè, sive vt tota essentia, vel certè non vt pars materialis: dum verò differunt specie, ratio communis non prædicatur nisi incompletè, sive vt materialis pars essentia metaphysicæ. Non ita contingit inferioribus Generum supremi & infimi; eorum quippe

quippe diversitas invariata relinquit prædicationis modum ex parte rationis communis, ut nuper advertimus: quare non sufficit ad Prædicabilia logicè diversa.

11 *Obije. 4.*: Ens ut sic non est genus; & tamen prædicatur in quid de pluribus specie differentiibus. *Resp.* Ens iuxta plures est genus supremum: iuxta alios ideò non est genus, vel quia non est univocum, sed analogum, atque adeò non habet unitatè Universalis propriam, quam supponit definitio Generis, & cuiuslibet Prædicabilis; vel quia transcendit formaliter differentias, ac proinde non prædicatur ut pars metaphysica, cum ipsi non correspondeat alia compars mutuò distincta. Dices: nec Genus prædicatur ut pars metaphysica materialis, tum quia, dum actu prædicatur animal de homine v.g., non præscinditur, nec ratione distinguitur ab homine, nec à rationali: tum quia prædicatione contrahitur, ac determinatur ad speciem humanam, atque adeò non manet indifferentis ad alias species, prout manere debet pars materialis.

12 *Resp.* In sententiâ negante, Universale in actuali prædicatione salvari, sicut de specie non prædicatur genus, quod tale sit actu & formaliter, sed quod tale sit, aut fuerit præsuppositivè per apprehensionem præviã indefinitam; ita non alio sensu prædicatur ut pars metaphysica materialis. In sententiâ oppositâ, manet utique animal formaliter distinctum à rationali, adeò que indifferentis ad alias species. In sententiâ mediâ, quam tenuimus tract. præced., animal actualiter prædicatum de homine, manet pars metaphysica materialis, non forma-

liter, aut simpliciter, sed virtualiter, & æquivalenter. Hæc intellige, suppositâ simplicitate iudicij: nam eã negatâ, fallum est quicquid obiectio asserit.

13 *Obije. 5.*: Color ut sic prædicatur in eo quod quid de coloribus specie differentiibus: & tamen non est genus, sed accidens, quod pertinet ad quintum Prædicabile. *Resp.* Color ut sic, est quidem accidens respectu subiecti, quod accidentaliter afficit, v.g. respectu ligni, lapidis, &c.: at, si comparatur ad varias colorum species, ut sunt albedo, nigredo, &c., non est accidens, sed genus primum Prædicabile.

Dubiola quadam circâ Genus.

14 **D** *Ubit. 1.*, utrùm Genus requirat essentialiter plures Species possibiles? an vnâ dumtaxat contentum sit? *Resp.* Requirit essentialiter plures, quidquid reclamant aliqui Thomistæ. *Prob. 1.* ex Aristotele 4. topic. cap. 3. dicente: *Quoniam autem omnis Generis plures Species, inspicendum si non contingit alteram Speciem esse dicti Generis: nam si non est, manifestum quoniam non erit Genus omnino quod dictum est.* Consonat D. Thomas in 1. Poster. lect. 12. lit. b. inquitens: *Non est possibile invenire aliud quod Genus, cuius vnâ tantum sit Species.*

15 *Prob. 2.*: quia Genus communiter definitur Prædicabile (idest, verè affirmabile) de pluribus specie differentiibus: ergo de essentiâ Generis est capacitas, ut verè dicatur conveniens pluribus speciebus, non minus, quam ut verè dicatur conveniens alicui saltem Speciei; non enim potius definitur per ordinem ad

ad vnâ, quam per ordinem ad plures. Sed capacitas prædicati realis (quale modò supponimus Genus pro substrato), ut verè dicatur conveniens pluribus speciebus, earum possibilitatem essentialiter exigit; aliàs dici posset verè conveniens speciebus chymericis: ergo &c. Accedit, quòd Genus iuxta omnes debet esse prædicabile ut pars materialis, idest, indifferens, contrahibilis, & determinabilis per differentiam specificam: si autem reliquæ Species repugnarent, nulla Generis maneret indifferentia, vel contrahibilitas.

16 *Obije.*: etiamsi omnes animalium species præter humanam repugnarèt, adhuc animal foret genus. *Prob.*: quia homo tunc eandem haberet essentiã, quam nunc habet, atque adeò constitutam ex genere animal, & differentia rationali. *Confirm.*: quia si tunc animal non foret genus, homo aliter definiendus esset in eã hypothesi, scilicet per aliud genus: ergo diversã essentiã haberet; nam diversa definitio diversã arguit essentiã. Varias huius argumenti solutiones adducit, & late impugnat P. Lynce lib. 9. Dial. tract. 2. cap. 2. Breviter dico, animal in dictâ hypothesi non fore genus; quia non foret pars materialis & indifferens ad alias species. Esset quidem animal hominis idem, quod modò, intrinsecè & physicè (attentâ scilicet perfectione primariâ principij sentiendi, quæ saltem per locum intrinsecum non deficeret); at non esset idem logicè & extrinsecè; quia non haberet eas denominationes extrinsecas, quas nunc in ipso considerat Logica, nempe denominationes partis materialis, superioris, & indifferentis ad plures species: has quippe

denominationes animal hominis modò suscipit extrinsecè ab actu, quo indefinite confunditur cum alijs speciebus; qui actus esset tunc impossibilis.

17 Homo item haberet tunc essentiã eandem physicè, non tamen eandem metaphysicè, & logicè: quia essentiã metaphysicã involvit denominationes extrinsecas ab actibus rationis, qui tunc varientur ex variatione obiecti. Homo itaque diversimodè definiendus esset, sic nimirum *Vivens sensibile rationale*, ita ut differentia specificã adæquata constitueretur ex sensibili & rationali. Nec inde sequitur, hominem habiturum essentiã diversã physicè; sed tantã diversã metaphysicè, logicè, & extrinsecè. Si queras, quòdnam Prædicabile tunc esset animal, prout sic expressum substantivè? *Resp.* Foret Prædicabile diversum ab ijs, quæ modò nominamus: non enim foret Genus, quia non esset pars materialis: non Species, quia non prædicaretur complete: non Differentia, quia includeret genus *Vivens*, & non prædicaretur in quale quid: non Proprium, aut Accidens, quia prædicaretur in quid. Foret ergo Prædicabile diversum ab ijs omnibus; cuius nomen tu sige pro libitu. Quod autem in hypothesi impossibili cresceret numerus Prædicabilium, quid refert? Possent tamen quodammodò reduci ad Speciem, cui proximè accederet, nisi quòd differentiam partialem omitteret.

18 *Replie.*: possibilis est materia prima non indifferens ad plures formarum species, ut multi putant de materiâ cœlesti: ergo pariter censendum de Genere, utpotè quòd materiam imitatur. *Neg. Conseq.*: quia

Genus non imitatur materiam omnem, aut in omnibus, sed præcisè materiam de facto notam in sublu- naribus, vnicè, vel præcipuè secun- dum indifferentiam ad plures for- marum species: neque enim Genus alio sensu dicitur *pars materialis*, nisi quatenus concipitur instar subiecti contrahibilis, ac determinabilis per varias differentias.

19 *Dubit. 2.*, vtrum Genus de Specie prædicatur vt totum? an vt pars? Totum, aliud est *actuale*, quod scilicet actu continet partes; aliud *potentiale*, quo nomine venit ratio quævis abstracta, contrahibili- lis, ac divisibilis per alias rationes inferiores, quas formaliter non in- cludit, sed tamen de illis prædicari potest, idèdque ipsa dicuntur partes *subiectivæ*, seu *potestativæ*. Dico 1.: Genus de Specie prædicatur vt to- tum, quatenus significatur in con- creto, & importat ex parte obiecti quidquid est in Specie. Hoc sensu docet D. Thomas *cap. 3. & 4. de Ent. & Essent.*, quodvis Universale præ- dicari de inferioribus, non vt par- tem, sed vt totum: & eodem sensu dici potest prædicari vt totum actua- le, siquidem ex parte obiecti actu includit Species.

20 Sed quia Logica præci- puè considerat Genus penès id, quod habet ex parte actus, dico 2.: Genus prædicatur de Specie vt totum po- tentiale vel formaliter, vel æquiva- lenter: formaliter quidem, si iudi- cium sit qualitas composita; quia tunc animal in hac prædicatione, *Homo est animal*, manet simpliciter Universale, adeòque indifferens ad alias Species, in qua indifferentia & extensione fiat ratio rotius potentia- lis: æquivalenter verò, si iudicium sit simplex qualitas; quia tunc in

actuali prædicatione retinet animal amplitudinem Universali æquiva- lentem.

21 Dico 3.: Genus non su- premum prædicatur etiam vt to- tum actuale, non respectu inferiorum, sed respectu differentia sibi æqualis, & alius generis superioris. Patet in animali v.g., quod de homi- ne prædicatur vt actu includens dif- ferentiam *sensibile*, & genus *vivens*, respectu cuius est species subalterna. Dico 4.: Genus etiam ex parte actus prædicatur de Specie vt pars, idest, vt non exprimens formaliter totam essentiam Speciei: prædicatur, in- quam, vt pars materialis indifferens ad alias species vel formaliter, vel æquivalenter, iuxta modò dicta de toto potenciali. Nec repugnat ani- mal de homine prædicari simul vt partem, & vt totum potentiale; quia sumuntur hæ denominationes ex di- verso capite, denominatio *totius*, ex amplitudine, vel extensione; deno- minatio *partis*, ex intensione, seu perfectione exhibitâ ex parte actus.

22 *Dubit. 3.*, vtrum Genus prædicatur de individuis tamquam pars materialis, seu more Generis? Individuum, prout à nobis concep- tum, aut significatum, aliud est *com- pletum*, quod scilicet continet for- maliter totam essentiam specificam, quæ est à parte rei, prout affectant singularitate, vt *Petrus*, *Hic homo*; aliud est *incompletum*, quod tantum dicit formaliter partem essentia rea- lis, idest, aliquod essentielle prædi- catum, prout affectum hæcæitate, vt *Hoc animal*, *Hoc vivens*, *Hæc subst- antia*. Talia individua concipi à no- bis posse cum præcisione à reliquis prædicatis individui completi, mon- strat experientia, maxime dum ho- minem à longè cernimus. His pos- tis,

tis, dico 1.: de individuis comple- tis prædicatur Genus incompletè, & vt pars materialis. *Prob.*: quia in hac prædicatione, *Petrus est animal*, non prædicatur formaliter tota es- sentia Petri; hæc enim non solum est animal, sed animal rationale: er- go prædicatur pars essentia; non pars formalis, vt patet: ergo mate- rialis.

23 Dices: Genus vt tale, so- lum dicit relationem ad Species. *Resp.* Genus relationem dicit *im- mediatè* ad Species tantum; *mediatè* verò, etiam ad individua, quippe quæ verè continent essentiam speci- ficam. Dices iterum: vbi termini re- lationis sunt diversi; relatio est di- versa; sed Species, & individua sunt termini diversi: ergo relatio Generis ad utrosque nequit eadem esse. *Resp.* Transeat, quòd in Gene- re considerari possit quasi duplex diversa relatio, altera ad Species, altera ad individua. Sed vnde pro- bas, quòd vtraque non sit propria Generis vt talis? cum altera sequatur ex alterâ, & quæ respicit individua, subnascatur ex eâ, quæ respicit Spec- ies? Adde quod terminorum diver- sitas de materiali se habet, quando omnes respiciuntur eodem, aut si- mili prædicabilitatis modo, qui pro- prius est Generis vt talis: atque ita evenit in presenti: nam Genus respicit tam individua, quàm Species, vt Prædicabile more partis materia- lis metaphysicæ.

24 Dico 2.: Genus prædica- tur de individuis incompletis, non vt Genus, sed vt Species. *Prob.*: quia in hac prædicatione, *Hoc animal est animal*, prædicatur animal in *quid* completè, & vt tota essentia subiec- ti: nam subiectum prout ita expres- sum, *Hoc animal*, non est formaliter

rationalè, nec irrationale, sed ab utroque præscindit, cum ex vi, & energiâ illius expressionis neutrum appareat, aut designando apparere possit. Eius igitur essentia metaphy- sica præcisè est animal: ergo, cum de ipso prædicatur animal, tota ip- sius essentia prædicatur: non aliter, ac cum dicitur, *Hic homo est homo*. Hic autem modus prædicandi pro- prius est, non Generis, sed Speciei.

25 Dices: hoc animal, & il- lud animal, si contingat esse Pe- trum, & Bucephalum, specie differ- runt: ergo animal de illis prædicari debet vt Genus. *Resp.* Differunt qui- dem specie à parte rei, & prout ex- primuntur conceptibus completis, *Petrus*, *Bucephalus*, per quos fiunt in- dividua completa. Cæterum, prout expressa conceptibus incompletis (quâ ratione fiunt individua in- completa), solo numero distinguun- tur logicè & formaliter: non enim maior apparet diversitas inter hoc animal, & illud animal, prout ita concepta, quàm inter hunc homi- nem, & illum hominem. Dices in- super: ergo, cum dicitur, *Hæc subst- antia est substantia*, prædicabitur substantia tamquam Species. Id au- tem impossibile est: nam substan- tia, cum sit Genus supremum, ne- quit subijci superiori Geni: subij- ceretur autem, si foret Species. *Resp.* Negatur hoc vltimum: quia nullâ ratione probabitur, omnem Speciem prædicabilem, etiam in- completam, debere esse Speciem subijcibilem.

26 *Dubit. 4.*, an Genus præ- dicatur immediatè de individuis? *Resp.* Prædicatur immediatè de in- completis. Tum quia respectu illo- rum non est Genus, sed Species: at Species immediatè prædicatur de

suis individuis, ut homo de Petro & Paulo. Tum quia inter *hoc animal*, & Genus *animal*, non mediat aliqua ratio specifica: si enim aliqua medieret, ea formaliter includeretur in individuo incompleto, ex eoque inferretur immediatius, quam ratio animalis. At hoc esse falsum ex eo patet, quod minimè valet, *Est hoc animal, ergo est homo*; valet autem immediatissimè, *Est hoc animal, ergo est animal*, neque alio medio congruenter vteretur Intellectus, ut tali Consequenti assentiatur.

27 Quod attinet individua completa, de illis prædicatur Genus mediatè; tum attento ordine arboris Prædicamentalis, in quo mediat Species inter Genus & individuum; tum quatenus ratio specifica congruenter assumi potest pro medio ad probandum, seu verificandum Genus de individuo, v. g. *animal de Petro*, sic nimirum, *Petrus, quia est homo, est animal*, aut sic, *Omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal*. Hoc duplici sensu prædicatio Genus de individuo completo mediata est. Nil tamen prohibet alio sensu immediatam vocari, v. g. immediatione assensus: potest enim contingere, ut Intellectus immediatè assentiatur huic veritati, *Petrus est animal*, priusquam expressè iudicet, Petrum esse hominem; quamvis etiam tunc possit congruenter assumi pro medio quod Petrus sit homo, ut assensus ille firmior evadat; ideòque talis assensus dici solet mediatus fundamentaliter.

28 Dices: hæc sunt prædicationes immediatæ prorsus, *Petrus est homo, Hic homo est animal rationale*; sed utrobique prædicatur animal de individuo completo: ergo

&c. *Dist. Min.*: prædicatur animal, ut inclusum in conceptu specifico, vel simpliciter, ut *homo*, vel definitivo, ut *animal rationale, conc.*; prædicatur animal seorsim acceptum more Generis, *neg. Min.*, & sub eadem distinctione *Conseq.* Non hic disputatur de prædicato generico prout imbibito in specie, vel coniuncto cum differentiâ specificâ; sed tantum prout se solo prædicatur ut purum Genus.

C A P. II.

Quodnam sit definitum in definitione Generis?

Certum est, definitione Generis definiri Genus, sicut definitione hominis definitur homo. Sed, quia nomine *Genus* significatur concretum accidentale, duo dicens constitutiva, nempe naturam, animalis v. g., tamquam subiectum, vel substratum, & secundam intentionem, quæ dicitur *generitas*, tamquam formam (sive hæc secundæ intentio sit ens rationis, sive potius actus Intellectus); dubium est, qualiter constitutiva ista definiantur per definitionem Generis? an eorundem alterum dumtaxat? an utrumque simul? an alterum in recto, alterum in obliquo? Quæstio communis est omnibus Prædicabilibus, imò & omnibus concretis accidentalibus, ut sunt *album, calidum, sanctum*, &c. Quidam cum P. Rubio tenent, definitione Generis definiri concretum dicens in recto, sive æquè primò & principaliter naturam & secundam intentionem. Thomistæ, & Scotistæ communiter docent, definiri ut quod, in recto, & principaliter secundam intentionem connotando na-

naturam, quæ de obliquo importatur. Nostri, quibus consentiunt exteri complures, vultur, definiri concretum dicens naturam in recto, & secundam intentionem in obliquo.

2 Contentio videtur merè vocalis. Thomistæ, ut videre licet apud Colleg. S. Thomæ, fatentur, naturam, & non secundam intentionem, esse id, pro quo supponit nomen *Genus*, & id, de quo verificatur definitio Generis. Nostri verò, ut liquet ex P. Peinado, fatentur etiam, secundam intentionem, & non naturam, esse id, quod principaliter & formaliter significatur nomine *Genus*, atque adeò, quod principaliter & formaliter explicatur definitione Generis. Unde totum dissidium in eo esse videtur, quod Nostri vocant *definitum ut quod & in recto* in concretis accidentalibus, non id, quod formaliter significatur, sed id, de quo verificatur definitio: Thomistæ autem opposito modo loquuntur. Rectior apparet sententia, seu locutio Nostri. Quare asserimus.

§. I.

Definitum in definitione Generis, est concretum constitutivè importans naturam in recto, & secundam intentionem in obliquo.

Prob.: id est definitum in definitione Generis, de quo verificatur definitio ipsa; sed hæc verificatur de naturâ in recto, & ut quod, importatâ secundâ intentione in obliquo: ergo definitum in definitione Generis est quid importans naturam in recto, & intentionem in obliquo. Consequen-

tia legitima est, & Minor certat quia natura est unicum subiectum, de quo verè dicitur esse *Prædicabile de pluribus specie differentibus in eo quod quid*, adeò ut ne partialiter quidem id verificetur de secundâ intentione, utpotè quæ ne partialiter quidem identificatur cum inferioribus Generis, nec de ipsis affirmari potest in recto, seu sola, seu simul cum naturâ; falso enim dices, *Homo est secunda intentio Generis*, vel, *Homo est animal & secunda intentio*. Vocamus autem *rectum & quod* in concretis, illud subiectum, cui verè tribuimus denominationes concreti proprias.

4 Quia tamen natura in esse capacis verificandi definitionem Generis, constituitur per secundam intentionem (non enim animal v. g. seorsum à cognitione præcisivâ est Genus, aut Prædicabile); ideò natura, prout verificans definitionem Generis, constitutivè importat secundam intentionem, sed in obliquo, sive *ut quo*: id enim vocamus *obliquum & quo* in concretis, cui non conveniunt denominationes concreti propriæ, cum tamen ratione ipsius altera pars denominetur. Unde verè dicitur, *Sola natura est prædicabilis &c.*, solitudine excludente secundam intentionem à munere subiecti, quod denominetur *prædicabile*; non tamen solitudine excludente secundam intentionem à munere formæ constituentis ipsum *esse prædicabile*. Tota hæc doctrina patet in concretis, *visum, cognitum, album*; atque etiam in denominatibus, *ius-tus, filius Dei adoptivus, hæres Glorie*, quæ non nisi de naturâ rationali verificantur in recto, & ut quod, sic tamen, ut Gratia constitutivè importatur in obliquo, & ut quo,

5 Maior igitur num. 3. probatur 1.: quia definitum est, quod cum definitione convertitur: conversio autem exigit, ut de quocumque verificatur definitio, verificetur esse definitum. 2.: quia id, de quo definitio verificatur, est id, cui per identitatem convenit essentia per definitionem explicata; sed id, cui sic convenit talis essentia, est definitum, siquidem definitum est id, cuius explicatur essentia: ergo &c.. 3. inductione: nam id, de quo verificatur definitio hominis, est homo; & sic de alijs. Quod his argumentis reponunt Adversarij, §. sequenti rejicietur. *Confirm. 1.*: hæc definitiones, *Forma reddens naturam prædicabilem, Natura facta prædicabilis de pluribus &c.*, valde diversæ sunt, diversumque proinde respiciunt definitum; sed prima pro definito respicit secundam intentionem in recto, connotatâ in obliquo naturâ: ergo secunda pro definito respicit naturam in recto, importatâ in obliquo secundâ intentione.

6 *Confirm. 2.* retorquendo præcipuum sententiæ contrariæ fundamentum: illud est definitum, cuius propria est essentia, quæ definitione explicatur; sed essentia, quæ definitione Generis explicatur, non est propria secundæ intentionis, sed naturæ: ergo &c.. *Prob. Min.*: essentia explicata definitione Generis, est denominatio prædicabilis in concreto, seu esse prædicabile de pluribus &c.; sed hæc essentia non est propria secundæ intentionis, sed naturæ. Patet: nam omnis essentia est propria illius, cui verè convenit, & verè attribuitur; denominatio autem prædicabilis in concreto, seu esse prædicabile de pluribus, non convenit secundæ intentioni, nec ipsi attribui-

tur, sed soli naturæ, ut est certum; Unde colliges, naturam genericam, v.g. animal ut sic, habere quasi triplicem essentiam, nempe physicam, metaphysicam, & logicam, quarum merito respondet ipsi triplex definitio, pertinens ad triplicem Facultatem. Pertinet enim ad *Physicam* hæc definitio animalis, *Compositum constans corpore & anima sensitiva*; ad *Metaphysicam* hæc, *Vivens sensibile*; ad *Logicam* hæc, *Prædicabile de pluribus &c.* Quare, dum dicimus, definitione Generis definiri naturam animalis, non dicimus, eam definiri physicè vel metaphysicè sumptam, sed tantum logicè acceptam, seu secundum esse logicum.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

7 **O** *Bijc. 1.*: id est definitum in definitione Generis, cuius essentiam explicat ea definitio; sed non explicat essentiam naturæ, v.g. animalis, sed potius secundæ intentionis: ergo &c.. *Prob. Min. 1.*: quia definitio Generis non explicat, quid sit animal. 2.: quia definitio illa explicat essentiam communem omnibus Generibus; naturæ autem, quæ subternuntur genericitati, communem essentiam habere nequeunt, cum aliæ sint substantiæ, aliæ accidentia, aliæ entia rationis. 3.: quia tali definitione sola explicatur prædicabilitas: hæc autem non est de essentiâ animalis, sed solius secundæ intentionis, cuius effectus formalis est. 4.: quia definitione Generis id explicatur, quod principaliter & formaliter significat nomen *Genus*; sed hoc nomen principaliter & formaliter

liter significat formam Generis, quæ est secunda intentio, naturam autem significat materialiter & in obliquo: ergo &c. *Prob. Min.*: tum quia nomine abstracto, & concreto accidentaliter significatur idem formaliter; sed abstracto genericitas formaliter significatur forma Generis: ergo & nomine concreto *Genus*. Tum quia commune est nominibus concretorum accidentalium significare formaliter, & principaliter formam, substratum autem materialiter.

8 *R-sp. Ad obiect. neg. Min.* propter dicta num. 6.. *Ad 1. prob.*: definitio Generis non explicat, quid sit animal physicè, vel metaphysicè sumptum; explicat tamen, quid sit animal logicè consideratum. Sic, cum definitur filius Dei adoptivus, explicatur, quid sit creatura rationalis, non secundum esse physicum, aut metaphysicum, sed secundum esse theologicum, aut supernaturale, quod per Gratiâ habetur. *Ad 2.*: quæcumque naturæ subternuntur genericitati, id est, secundæ intentioni, quæ est forma Generis, essentiam habent communem, non physicam, aut metaphysicam, sed logicam: omnes quippe, licet summè diversæ in esse physico, conveniunt in esse prædicabilis de pluribus &c., quod est esse logicum, quodque in ipsis vice considerat Logica. Sic, licet Angelus & homo valdè differant physicè, conveniunt theologicè in esse iusti, filij Dei, potentis videre Deum per lumen Gloriæ.

9 *Ad 3.*: definitione Generis explicatur sola prædicabilitas, non in abstracto, & per modum formæ, sed in concreto, & per modum denominationis, aut effectus formalis iam præstiti: non enim explicatur forma constituens prædicabi-

le, sed ipsammet esse prædicabile. Hoc autem esse non est proprium secundæ intentionis, sed constituere prædicabile; quemadmodum non est proprium luminis Gloriæ esse elevatum ad videndum Deum, sed elevare; nec est proprium Gratiæ esse amicam, aut filiam Dei, sed constituere filium, & amicam. Unde esse prædicabile est de essentiâ animalis logicè constituti, & considerati; sicut esse Dei amicum est de essentiâ hominis ut supernaturaliter constituti, & theologice inspecti.

10 Sed nonne, inquis, secunda intentio continet essentialiter denominationem prædicabilis? Continet quidem; sed purè ut quo, nullatenus ut quod, id est, non sibi, sed naturæ, non sibi tribuendam, aut à se suscipiendam (cum secunda intentio sit intrinsecè incapax illius denominationis), sed naturæ necessariò præstandam, & communicandam. Repete exempla Gratiæ, & Luminis. Insistes: non est dubium, quin denominatio, sive effectus formalis, identificetur cum formâ: quomodo ergo non est propria essentia formæ? In primis non identificatur adæquatè: nam effectus formalis, præter formam, constitutivè importat capacitatem subiecti; idèque, si Gratiâ, vel cognitio Divinitus poneretur in lapide, non resultaret inibi formalis effectus sancti, vel cognoscentis. Deinde, quatenus inadæquatè identificatur cum essentiâ formæ, non identificatur cum ipsâ ut cum subiecto denominabili, sed ut cum formâ denominante purè ut quo, nec sibi ius vllum reitervante ad denominationem etiam partialiter suscipiendam. Quapropter ipsamet formæ essentia, quatenus denominationem in concreto ingrediens,

non est quid proprium formæ: quia denominatio solum est propria illius, à quo habetur, seu à quo suscipitur.

11 *Ad 4.* Maior vera est: sed in Minore ambigua sunt adverbia, *principaliter*, *formaliter*. Nomen *Genus* significat *principaliter* naturam principalitate attributionis, & verificationis (soli quippe naturæ tribuitur, de ipsâque ut unico subiecto verificatur); formam autem significat *principaliter* principalitate claritatis (clarius enim in concretis accidentalibus exprimitur forma, quam subiectum): significat etiam *formaliter* formam Generis, naturam verò *materialiter*, si terminis hæc denoterur, alteram significari per modum formæ, alteram per modum subiecti, seu materiæ denominatæ. Sed quid inde? Duo sequuntur, inquis. 1., quòd secunda intentio est definitum principale principalitate claritatis. 2., quòd eadem intentio est definitum formale, natura verò solum est definitum materiale. Distinguo primum: principalitate claritatis, manifestantis secundam intentionem purè *ut quo*, & *ut inclusam in esse logico proprio solius naturæ*, *conc.*; principalitate claritatis, aliter manifestantis secundam intentionem, *neg.* Tum distingo secundum: eadem intentio est definitum formale, significatum purè *ut quo*, & *in obliquo*, *conc.*; significatum *in recto*, & *ut quod*, *neg.*

12 In concretis substantialibus, ut sicut *homo*, *ignis*, quod est definitum formale, manifestatumque principaliter, idest, clarius, simul est definitum *in recto*, & *ut quod*; quia significatur ut subiectum, cui simul cum materiâ convenit essentia def-

nita: Non sic in accidentalibus, ut sunt *album*, *sanctum*, *genus*: in his enim illa pars, quæ formaliter, & clarius manifestatur, non est definitum *in recto*, & *ut quod*, sed purè *ut quo*, & *in obliquo*; quia non manifestatur ut id, quod habet essentiam definitam, sed ut id, quo pars materialis redditur habens. Unde in hisce concretis significari *materialiter*, idest, per modum materiæ, vel subiecti, non est significari *in obliquo*, sed potius *in recto*, & *ut quod*; siquidem subiectum semper significatur ut id, cuius est in solidum tota denominatio.

13 Nec obstant probationes Minoris. Nomine abstracto, & concreto accidentali, significatur idem formaliter, idest, eadem forma; sed non eodem modo: quia nomine abstracto significatur forma *in recto*, & *ut quod*; concreto autem, purè *ut quo*, & *in obliquo*; idèdque alterum præ altero verificatur de formâ; verè quippe dicitur, *Secunda intentio est generitas*; falsò autem, *Secunda intentio est genus*, aut *est quod prædicabile de pluribus* &c. Nomina concretorum accidentalium significant formaliter formam, materialiter subiectum; sed non idèd formam *in recto*, subiectum *in obliquo*; sed è converso potius, ut nuper vidimus.

14 *Obijc. 2.*: definitum cuiuslibet definitionis, est id, cui per se convenit definitio; sed esse prædicabile de pluribus &c., quæ est definitio Generis, non convenit naturæ per se, sed per aliud, scilicet per secundam intentionem: ergo natura non est definitum in definitione Generis. *Confirm.*: disgregare visum non convenit parieti per se, sed per accidens, quia convenit ipsi per aliud,

videlicet per albedinem, quæ est tota ratio disgregandi; & eadem ratione aqua, dum calida est, non calefacit per se, sed per accidens, & per aliud: pariter ergo naturæ animalis per se non convenit esse prædicabilem de pluribus, cum ipsi conveniat per secundam intentionem, quæ est aliud ab animali, & est tota ratio prædicandi.

15 *Resp. dist. Min.*: non convenit per se naturæ, perfectate subiecti immediatè denominati, *neg.*, alio genere perfectatis, *conc.* Item; convenit naturæ per aliud, tamquam per subiectum immediatè prædicabile, *neg.*; tamquam per formam prædicabilem purè *ut quo*, *conc. Min.*, & *neg. Conseq.* Sensus distinctionum patebit num. sequenti. Dicit præterea potest, quòd esse prædicabile convenit naturæ per se, non secundum esse physicum, sed secundum esse logicum, quo sensu accepta natura est ipsummet concretum *Genus*, cui certè per se convenit esse prædicabile, sicut concreto *homo sanctus* per se convenit esse amicus Dei. Nec secunda intentio est aliud à naturâ logicè constitutâ, nisi alienate partis à toto, sicut anima est aliud ab homine, nempe inadæquatè: natura quippe in esse Generis includit constitutivè de obliquo secundam intentionem.

16 *Ad Confirm.* In primis non est inconveniens, quòd paries in esse concreti accidentalis albedine constituti de obliquo (idem pura de aqua calidâ), dicatur per se disgregare visum, licet solum per accidens in esse puræ substantiæ. Deinde, transmissio Antecedenti, *neg. Conseq.* Disparitas in eo est, quòd disgregare visum, & calefacere, sunt denominationes, aut munera, ad quæ non con-

ducit subiectum immediatè & per se (quamvis enim albedo & calor sine subiecto existant, eadem illa munera præstarent): quare nec sunt denominationes solius concreti propriæ, nec subiecto conveniunt immediatè, sed medio calore, vel albedine, tamquam subiecto immediatè denominabili; per prius enim verificantur de accidenti, ac deinde mediatè de subiecto accidentis. Omnia aliter habent in denominatione prædicabilis: nam ad illam conducit subiectum immediatè, & per se (si enim secundam intentionem Generis seorsum à subiecto spectes, aut eam fingas in solâ hominis naturâ positam, non invenies denominationem prædicabilis): est item denominatio solius concreti propriæ, quæ numquam potest verificari de secundâ intentione ut subiecto denominabili, sed pro subiecto immediatissimo respicit naturam genericam. Idem cernere est in denominationibus, *visum*, *cognitum*, *elevatorum ad videndum Deum*, *amicus* & *filius Dei adoptivus*, & innumeris alijs.

17 *Obijc. 3.*: vel substratum definitur secundum aliquid, quòd ex se habet ut distinctum à formâ; vel solum, ut præcisè substat formæ, & vnicè secundum effectum formalem ab illâ præstitum. Primum est falsum; quia definitio non explicat, quid sit substratum ut à formâ distinctum. Secundum autem probat, substratum non esse definitum in recto: nam definitum in recto, est definitum per se, & ratione sui: definitum autem præcisè ut substat formæ, & secundum effectum formalem ab eâ præstitum, est definitum purè ratione formæ, ac proinde nullo modo ratione sui. *Resp.* Desinitur substratum

tum secundum effectum formalem à formâ præstitum, quin idèò desinat esse definitum in recto: nam effectus formalis est ipsa denominatio Generis in concreto sumpta, quæ subiectum dicit in recto, & formam in obliquo. Definitur etiam præcisè *ut substat formæ*, si ly *ut* reduplicet formam, non *ut id*, cui convenit definitio, sed *ut id*, quo definitio convenit naturæ. Definitur præterea inadæquatè secundum aliquid, quod ex se habet *ut distinctum* à formâ: definitur enim secundum effectum formalem, seu denominationem Generis; omnis autem effectus formalis constituitur, non solum ex formâ, sed etiam ex capacitate subiecti, quæ capacitas est quid intrinsecum substrato *ut à formâ distincto*.

18 Nec obstant illæ voces, *per se*, *rationis sui*, *ratione formæ*. Substratum quippe definitur *pure ratione formæ*, tamquam partis formalis (non enim est alia pars formalis in concreto definito); non tamen tamquam totius essentiæ definitæ, nec tamquam partis, cui partialiter conveniat *esse prædicabile*, ac proinde nec tamquam partis importatæ in recto, & *ut quod*. Definitur ergo substratum *per se* perfectitate subiecti immediatè denominati: definitur etiam *ratione sui*, tamquam partis materialis, atque aded definitur in recto; quia in concretis accidentalibus pars materialis est, cui unicè immediatè convenit illud esse concretivum, quod per definitionem explicatur. Unde obiter colliges, quatenus vera sit propositio obiecta num. 14., nempe *secundæ intentio est tota ratio prædicandi*: est etenim tota ratio formalis, idest, per modum formæ ultimò determinantis, ac completis denominationis,

nem *prædicabilis*: non tamen est tota ratio constitutiva illius denominationis.

19 *Obijc. 4.*: aggregatum ex naturâ & secundâ intentione, est totum per accidens, utpotè constans partibus ad diversa Prædicamenta spectantibus; sed iuxta Aristotelem & D. Thomam, totum per accidens nequit unicâ definitione definiri: ergo, cum definitio Generis unica sit, definitum eius non est aggregatum ex naturâ & intentione, sed sola intentio connotans naturam. Obiectio probat, definitionem generis non convenire concreto in esse talis, sed soli secundæ intentioni in abstracto; quod est planè falsum. Probat item, non posse unicâ definitione definiri utramque aggregati partem in recto, quod fatemur, sed nullatenus probat, definiri potius intentionem connotando naturam, quàm naturam connotando intentionem. Itaque Minor vera est de unicâ definitione, quæ verificetur in recto de utràque parte totius per accidens: minimè verò de unicâ definitione, quæ solum verificetur de parte materiali secundum illud esse, quod habet à parte formali *ut quo*; sic enim unicâ definitione definitur quodvis accidentale còcretum,

20 *Obijc. 5.*: definitio Generis, cum sit actus Logicæ, id principaliter & in recto definit, quod Logica respicit principaliter; sed Logica respicit principaliter secundam intentionem, cum hæc sit obiectum Logicæ formale: ergo &c.. Huius argumenti duplicem solutionem vide supra tract. 1. disp. 2. cap. 6. à num. 9. ad 13.: nec modò quidquam addere necesse est.

21 Ut alia præcaveas, nota sequentia. 1.: cum definitur Genus, non

non explicatur, quid sit natura secundum se; sed quid sit natura per secundam intentionem; nam *esse*, quod tribuit secundæ intentio, verè est *esse habitum* à naturâ. Sic, cum definitur filius Dei adoptivus, explicatur, quid sit homo per Gratiam. 2.: etsi omne accidens, utpotè entis ens, suam entitatem in sensu physico non tam habeat sibi, quàm substantiæ, cui inhæret; tamen in sensu logico, cum definitur accidens in abstracto, & instar per se stantis (ut sub his terminis, *albedo*, *gratia*, *secundæ intentio*), non explicatur eius essentia, ut propria subiecti, sed ut sua, idest, non ut à subiecto habita, & possessa, sed ut conveniens ipsimet accidenti, quod proinde est definitum in recto, & *ut quod*. Ratio: quia Logica non tam attendit modum essendi physicum, quàm modum prædicandi & subiiciendi: tunc autem subiicitur & prædicatur accidens modo substantiæ. 3.: quamvis nomen *Genus*, dum loquimur de animali ut sic, significet in recto id, quod cum homine identificatur, sicut nomen *albus*, dum loquimur de homine albo; non idèò verè dicitur, *Homo est Genus*, sicut verè dicitur, *Homo est albus*. Discrimen petendum est ex diversitate prædicatorum primæ, & secundæ intentionis, quæ diversimodè appellant subiectum. Vide tract. præced. disput. 2. cap. 5. à num. 15. ad 19.

C A P. III.

De Specie, tum subijcibili, tum prædicabili.

1 **N**omen *Species*, quod aliàs plura, variaque significat, ut figuram, imaginem,

pulchritudinem, prætextum, & virtutem, quæ nomine obiecti iuvat potentiam cognoscitivam ad suos actus, nunc accipitur logicè pro ratione quâdam abstractâ, quæ modò subiicitur Geni, sicque dicitur *Species subijcibilis*, modò prædicatur de individuis, sicque dicitur *Species prædicabilis*. Species subijcibilis definitur ex doctrinâ Porphyrij, *Ratio obiectiva, quæ immediatè subiicitur Geni ut tali*, vel etiam, *quæ sub Genere immediatè collocatur*.

2 Hæc definitio in primis explicat discrimen Speciei ab individuo: nam individua completa non subiiciuntur Geni nisi mediatè, sensu exposito cap. 1.: item individua incompleta non subiiciuntur immediatè Geni ut tali, nempe *ut Genus est*, sed tantum ut est Species; quod etiam ibidem monuimus. Deinde discernit Speciem à Differentiâ, cum hæc non subiiciatur Geni ut tali; Genus enim non prædicatur de Differentiâ in *quid*, proindeque non ritu Generis. Postremò discernit formaliter Speciem à Genere: hoc enim, licet materialitè sit Species subijcibilis, dum non est Genus supremum, tamen formalitè ut Genus est, non dicit respectum ad aliud Genus superius, sed præcisè constituitur per ordinem ad Species inferiores. Quatenus autem Species subijcibilis differat à prædicabili, constabit inferius.

3 Sed contrà datam definitionem *obijc. 1.*: cum Genus definiatur per Species, non sine circulo vitioso definitur Species per Genus. *Resp. 1.* Dum Genus definitur per Species (scilicet tamquam per connotatum extrinsecum, quo sensu definitur rationale per discursum, & scientia per scibile) sumatur *Species,*

cies, non sub munere subijcibilis, sub quo nunc definitur Species, sed physice & specificativè, quatenus significant essentias notabiliter inter se diversas. Quare nullus fit circulus vitiosus. Resp. 2. Genus & Species sunt correlativa: nullum autem correlativum definiiri potest absque mentione alterius; neque is est circulus vitiosus. Sic pater in esse patris nequit sine filio definiiri, nec vice versâ. Non ergo ex hoc capite definitiones peccant, saltem dum non explicant ordinem unius correlativi ad alterum, sed ulterius peculiarem essentiam, & modum ordinis exponunt. Atque ita fit in præsentî: non enim crudè dicimus, Genus esse, quod Speciem respicit, & Speciem esse, quæ respicit Genus; sed modum, & iudolem respectus aperimus.

4. *Obijc. 2.*: dum per Genus definitur Species, explicatur ignotum per ignotius, vel saltem per a què ignotum. Nego assertum: quia Genus iam modò supponitur notum ex eius definitione suprâ traditâ. *Dices*: saltem Genus suprâ definitum fuit per ignotum, scilicet per Speciem nondum notam. *Resp.* Genus definitum fuit per ordinem ad Speciem, sumptam sub munere quidditatis notabiliter diversæ ab alijs: quo sensu Species vulgo nota est, notiorque Genere prout logicè definibili. *Obijc. 3.*: homo est Species subijcibilis Generi *Vivens*; & tamen illi non subijcitur immediate, sed mediò Genere *animal*. *Resp.* Non est de conceptu Speciei subijcibilis immediate subijci omni Generi, sed alicui. His, & alijs scrupulis melius forsitan occures, si Speciem subijcibilem definias hoc pacto, *Essentia non formaliter singularis, quæ*

metaphysice componitur ex ratione communi, & ratione discretiva.

5. Iam Species prædicabilis ex eodem Porphyrio definitur, *Prædicabile de pluribus numero differentibus in eo quod quid complete*. Cui definitioni consonat hæc alia communis apud Recentiores, *Prædicabile de pluribus numero differentibus ut tota essentia ipsorum metaphysica*. Discrimen hæc videt Speciei à cæteris Prædicabilibus: nam cætera, vel non prædicantur essentialiter, sive *in quid*, vel non prædicantur ut tota essentia, sive *in quid complete*. Dicitur autem Species tota essentia individui; quia, ut iam suprâ monuimus, licet individuum præterea includat hæc ceitatem, hæc tamen in consideratione logicâ censetur extra essentiam: ideoque Petrus & Paulus non dicuntur differre essentialiter, quamvis hæc ceitate differant.

6. Quæres, quatenus distinguantur, aut idenuiscentur Species subijcibilis, & prædicabilis? *Resp. 1.* Si loquamur in sensu reali, non omnis Species prædicabilis est subijcibilis, omnis tamen Species subijcibilis est prædicabilis. Ratio primæ partis: quia Genus supremum est Species prædicabilis relatu ad individua incompleta; nec tamen est Species subijcibilis alteri Generi. Ratio secundæ partis: quia omnis natura creata, iuxta vera Scholæ nostræ principia, est numero multiplicabilis: ergo omnis natura, quæ Generi subijcitur immediate, potest sub se admittere plura numero distincta, de quibus prædicetur. Omnes etiam rationes genericæ, quæ sunt Species subijcibiles subalternæ, sunt prædicabiles de individuis incompletis *in quid complete*. Fateor, admisis Thomistarum principijs de

de immultiplicabilitate numericâ Angelorum, dari Speciem subijcibilem non prædicabilem. Sed ea principia, utpotè nobis falsa, responsioni nostræ non obstant.

7. *Resp. 2.* Si loquamur in sensu formali, Species subijcibilis non est prædicabilis, nec è converso; sed potest ratione præscindi formalitas subijcibilis à formalitate prædicabilis, & vice versâ, etiam ubi realiter identificantur. *Prob. tum* quia Species vt subijcibilis & vt prædicabilis diversâ definitionibus definiuntur, sicut animal & rationale: tum quia respectum dicunt ad terminos diversos, nempe altera ad Genus, altera ad individua.

8. Sed contra 1. responsonem *obijc.*: Deus est Species subijcibilis, & non prædicabilis: & saltem Personæ Divinæ specie differunt inter se; sed non specie prædicabilis ergo purè subijcibili. *Resp.* Deus non est Species subijcibilis: tum quia plusquam genere differt à creaturis: tum quia iuxta plures nulla potest abstrahi ratio univoca Deo & creaturis: tum quia, licet abstrahi possit, ea non erit Genus, nec de Deo prædicabilis vt pars metaphysica materialis, cum non detur in Deo propria compositio metaphysica. Non ergo natura Divina potest vlli Generi subijci; sed est natura ordinis altissimi, extra spheram prædicabilium, & subijcibilium nostrorum collocata. Personæ Divinæ non propriè differunt specie; quia non habent essentiam diversam, imò nec distinctam. Sumptæ verò quoad relationes præcisè, quælibet earum est essentialiter individua, nec essentiam metaphysicam ex genere & differentia continet. Unde dici poterunt individuationes quædam

quasi specificè diversæ, præter communem ordinem: ipsaque ratio personæ, à tribus Personis Divinis abstracta, erit Prædicabile quoddam mysterijs plenum, quod nec novit Aristoteles, nec nisi reduclivè pertinere potest ad Genus, aut Speciem.

9. Contra 2. responsonem *obijc.*: ratio Speciei subijcibilis, abstracta ab omnibus Speciebus subijcibilibus vt talibus, est prædicabilis de illis omnibus: ergo concipi nequit ratio Speciei subijcibilis, quin sit prædicabilis. *Resp.* Species subijcibilis vt sic, fit exercitè prædicabilis de hac & illâ Specie vt subijcibili: sed non est prædicabilis signatè; quia hoc nomen, *Species subijcibilis*, non significat formaliter rationem abstractam ab Speciebus vt prædicabilibus. Et hoc vnum intendimus, vt scilicet illud nomen non dicat signatè prædicabilitatem, sive vt inferiora, à quibus abstrahitur ratio Speciei subijcibilis, à prædicabilitate præscindant. Doctrina responsonis magis clarescet disp. sequent. circa Prædicabile in communi.

10. Hic dividi solet Species in subalternam, & infimam. Subalternam est, quæ sub se alias habet Species. Infima, quæ & atoma dicitur, est, quæ sub se non nisi individua numero distincta continet. Hæc tamen divisio soli convenit Speciei vt subijcibili: nam Species vt prædicabilis semper est atoma. *Prob.*: quia, si Species vt prædicabilis sub se continet alias Species, iam de illis non prædicabitur vt Species; non enim prædicabitur vt tota essentia, seu non *in quid complete*. Præterea, Genera intermedia, quæ sola dici possent, si dies

subalternæ, sunt atomæ quatenus sunt Species prædicabiles: non enim hoc nomen & munus habeat, nisi relatu ad individua incompleta; sub hoc autem respectu sunt atomæ, cum sola individua sub se admittant. Sola igitur Species subijcibilis potest esse Species subalterna, v.g. animal ut sic, quia & immediate subijcitur Generi *Vivens*, & sub se continet alias Species subijcibiles, v.g. hominem, & equum.

11 Dices: ratio vnionis humanæ abstracta ab vnionibus omnium hominum, est Species prædicabilis; sed est subalterna: ergo Species prædicabilis potest esse subalterna. *Prob. Min.*: ratio illa sub se continet alias Species, nempe rationem vnionis Petri abstractam ab vnionibus Petri possibilibus, & rationem vnionis Pauli similiter ab eius vnionibus individuis abstractam: hæc quippe rationes sunt Species prædicabiles, cum prædicari possint de pluribus solo numero distinctis; & aliunde sunt Species inter se diversæ; quia earum individua differunt plusquam numero: nam duæ vniones Petri plus differunt ab vnionibus Pauli, quam inter se; sed inter se differunt numero: ergo ab vnionibus Pauli, plusquam numero: ergo differunt specie. *Resp. 1.* Illud esse vnionem Petri, vel addit prædicatum specificum supra rationem vnionis humanæ; vel non? Si primum: iam ratio vnionis humanæ, non erit Species prædicabilis, sed erit Genus; quia non prædicabitur ut tota essentia inferiorum. Si secundum: iam ergo rationes vnionis Petri, & vnionis Pauli, non differunt specie inter se, prout intendit obiectio.

12 *Resp. 2.* Ratio vnionis

humanæ est Species atomæ, non minus, quam ratio hominis: si enim inter vniones Petri & Pauli daretur specifica diversitas, daretur quoque inter Petrum & Paulum. Nec obstat quod magis differant vniones Petri & Pauli, quam vniones Petri inter se; quia maior illa differentia manet intra lineam individualem, quæ latitudinem & inæqualitatem aliquam admittere potest. Ratio est: tum quia non facit vniones differre notabiliter: tum quia esse vnionem Petri determinatè, non addit supra rationem vnionis humanæ prædicatum aliquod estimabile, & scientificè consideratione dignum, proindeque non addit prædicatum aliquod specificum, seu quod specificæ diversitati sufficiat. Hinc illæ rationes abstractæ, non sunt Species prædicabiles; quia, cum exprimant prædicatum individuale, non prædicantur essentialiter. An autem ad aliquod Prædicabile pertineant, infra decidetur.

13 Ad extremum tria notanda sunt. 1.: forma constituens Speciem subijcibilem est simplex abstractio, quæ natura sub Genere contenta præscinditur à suis inferioribus: eo enim ipso fit præsens Intellectui, & intentionaliter vna, nec quidquam desiderat ex parte sui, ut immediate subijciatur Generi. Quare nec opus est notitiâ comparatiuâ, nec fictâ relatione rationis. Vide dicta in simili tractat. præced. disput. 2. cap. 6., ex quibus facile dilues quæ nunc obijci possunt. 2.: in eadem ratione communi possunt realiter identificari ratio Generis, ratio Speciei subalternæ, & ratio Speciei prædicabilis: quia, licet rationes istæ non coherant in eodem subiecto relatu ad eum.

eundem terminum, bene tamen relatu ad terminos diversos, sicut amor & odium respectu diversorum. V.g. animal ut sic, est Genus relatu ad Species humanam & equinam: est Species subijcibilis subalterna relatu ad Genus *vivens*: est Species prædicabilis relatu ad individua incompleta, nempe ad hoc, & illud animal incompletè conceptum.

14 3.: communiter dicitur ex Philosopho, quod *tota Speciei perfectio salvatur in quovis individuo: tota verò perfectio Generis in quavis Specie non salvatur*. Quæ locutio non est intelligenda de perfectione naturæ genericæ, & specificæ abstractè sumptæ; sic enim nullum inter utramque discrimen est: quia tam Speciei, quam Generis perfectio extensiva (idest, indifferentia & aptitudo ad prædicationem de multis) non tota salvatur in quolibet ex inferioribus; perfectio autem intensiva (idest, illa quidditas, quam exhibent ex parte actus hi conceptus, homo, & animal v.g.) tota salvatur æquâ proprietate in quovis individuo, & in quavis Specie.

15 Sermo igitur est de perfectione quam habent Genus & Species, prout sunt in statu contractionis. Nam Genus *animal*, dum contrahitur, idest, dum consideratur ut actu constituens Speciem, perficitur à differentijs specificis, quæ illi adiacent quasi formæ; cumque differentie specificæ sint inæqualis perfectionis, reddunt Genus magis perfectum in vnâ Specie, quam in aliâ; perfectius enim est animal rationale, quam animal rugibile. Hoc autem non accidit in Specie: tum quia hæcitates non censentur quasi formæ perficientes Speciem in-

tensivè: tum quia, licet illam perficerent, cum ipsæ non sint perfectione inæquales, notabiliter saltem, semper Species æquè perfecta maneret in quolibet individuo.

C A P. IV.

Utrum Species prædicabilis necessariò requirat plura individua possibilis?

1 **P**RÆfixa quæstio solet etiam proponi sub hoc titulo, *Utrum natura Angelica sit Species prædicabilis?* Cuius in limine, disputandi gratiâ, permittitur, vel supponitur doctrina Thomistica circa principium, sive radicem multiplicatis numericæ. Thomistæ namque docent, multiplicatam numericam provenire à materiâ, vel ordine ad materiam, tamquam ab vnica radice: unde inferunt, naturam Angelicam, cum nec sit materialis, nec ordinem ad materiam habeat, non posse multiplicari numero; & non solum de facto Angelos omnes specie differre inter se; sed etiam omninò repugnare duos Angelos eiusdem Speciei, soloque numero distinctos. Quo posito, quæritur, utrum natura specificæ Michaelis v.g., quamvis nequeat multiplicari realiter in plura individua, possit adhuc esse vniversalis, & Species prædicabilis de pluribus?

2 **A**ffirmant plerique Thomistarum apud Carmelitas Complutenses, apud quos nonnulli rigidiores decernunt, non censendum esse Thomistam, qui oppositum sentit. Sed agrè ferent, se à Thomistarum albo expungi. M. Martinez de Prado, Eminentiss. Aguirre, Colleg. S. Thomæ, Illustriss. Palan-

co, Gabriel à Concept. & apud ipsos alij, subscribentes sententiæ neganti, quam propugnant cum Doctoribus Angelico (a), Subtilis (b), & Eximio (c) Auctores nostri, & Scotista communiter. Hanc sententiam, quæ nobis etiam vera est, multi probant ex eo, quod natura Michaelis præscindi nequit à singularitate formali. Sed, quamquam id verum est supposita opinione Thomistica, eo tamen omisso, nostra sententia probatur argumento communi, & ineluctabili.

3 Non est Species prædicabilis ea natura, quæ non est apta prædicari de multis (id est, verè affirmari de multis; nam posse de multis falsè prædicari, & affirmari, convenit cuilibet singulari quæ tali), ut constet ex definitione Universalis, & ipsius Speciei: sed natura Michaelis, etiam inadæquatè concepta, id est, concepta secundum prædicatam specificam cum præcisione à singularitate formali, non est apta verè prædicari de multis: ergo &c. *Prob. Min.*: non est apta identificari realiter cum multis: ergo nec verè de multis prædicari. *Prob. Antec.*: illa natura in conceptu specifico dicit positivam repugnantiam ut multiplicetur in plura individua. *Prob. hoc*: in conceptu specifico est natura spiritualis completa, positivè excludens à se materiam, & ordinem receptibilitatis ad materiam: sed ex principijs, quæ modò supponimus, materia, vel receptibilitas in materiâ, est necessaria, & unica radix multiplicatis individualis: ergo illa natura in conceptu specifico hanc necessariam & unicam radicem positivè excludit: ergo posi-

tivè repugnat multiplicati sui in plura individua: quemadmodum positivè repugnat sensationi, quod positivè excludit unicam radicem sensationis, videlicet animalitatem.

4 *Confirm. 1.*: natura illa positivè differt à naturâ humanâ prout multiplicabilis: ergo est positivè immultiplicabilis: *Prob. Antec.*: quia positivè differt à naturâ humanâ prout materialis: natura autem humana solum est multiplicabilis prout materialis. *Confirm. 2.*: natura Michaelis ex conceptu specifico positivè excludit statum, in quo fieret natura chymærica: sed chymærica fieret, si multiplicaretur in individua. Patet: quia fieret materialis simul & immaterialis: natura quippe Angelica multiplicata numero, foret materialis quia multiplicata, simulque foret immaterialis quia Angelica. *Confirm. 3.*: repugnat in subiecto reali ad terminum chymæricum relatio ficta cum fundamento: sed Species, sicut & quodvis Prædicabile, constituitur per relationem ad plura inferiora fictam cum fundamento iuxta Thomistas: ergo, dum inferiora sunt chymærica, repugnat, naturam realem constitui Speciem prædicabilem respectu illorum.

5 Profectò, quamvis aptitudo ad prædicationem de multis, formaliter constituatur & compleatur per actum Intellectus, vel relationem rationis, tamen pro fundamento necessariò requiritur ex parte substrati realem identitatem cum multis, vel actualem, vel possibilem: alioquin posset pro libitu collocari intentio Generis, vel Speciei, in quolibet singulari, v. g. in Pe-

Petro qua tali. Dum ergo non supponitur eiusmodi fundamentum, quæcumque intentio, vel relatio ponatur, erit sine fundamento idoneo ficta, nec aptitudinem dabit propriam Speciei Logicæ. *Confirm. 4.*: natura Divina, quamvis præscindatur à singularitate formali, nequit fieri logicè universalis, aut Species prædicabilis, ut omnes ferè Thomistæ concedunt cum D. Thomâ (d): idem ergo de naturâ Michaelis censendum: omnia quippe argumenta Thomistarum perspicuè instantur in naturâ Divinâ. Sed iam solutiones Thomisticas impugnemus.

6 *Respondent 1.*, naturam Michaelis unicè repugnare multiplicationi titulo singularitatis: quare, dum à singularitate præscinditur, consequenter, inquit, præscinditur à repugnantia multiplicationis, manetque proinde secundum conceptum specificum indifferens ad multa. Sed *contrà 1.*: natura Michaelis in conceptu specifico est natura spiritualis, ut constat: ergo ex conceptu specifico est impotens identificari cum individuis materialibus, qualia supponimus omnia, quæ solo numero distinguuntur. *Contrà 2.*: quia idem dicere licebit de naturâ Divinâ.

7 *Contrà 3.*: etsi natura Michaelis præscindatur à singularitate formali, nunquam præscinditur à singularitate radicali, hoc est, à prædicato inferente singularitatem unicam: nequit enim præscindi ab immaterialitate specificâ; & hæc, utpotè prorsus impotens identificari cum pluribus individuis, necessariò infert unicam singularitatem formalem: ergo nequit manere indifferens, & potens verè prædicari de pluri-

bus. Patet *Conseq.*: quia prædicatum ex se connexum cum certo aliquo termino, nequit esse indifferens ad oppositum; sed singulare unicum, & singulare multiplex, sunt termini oppositi: ergo &c. Sic rationale, licet præscindatur à risibile, quia tamen illud ex se radicat, & cum eo determinatè connectitur, nequit esse indifferens ad risibile, & non risibile, potens de verò habet prædicari. Eadem ratione Divina essentia, quamvis præscindatur à singularitate formali, vel ab immensitate, non manet prædicabilis de individuo multiplici, vel de immenso, & mensurato.

8 *Respondent 2.*, naturam Angelicam in conceptu specifico esse multiplicabilem quantum est ex se, & quasi conditionatè; quia, licet individua repugnent aliunde, natura tamen ex se potest, aut posset illis convenire, nisi repugnent. Sic Deus dicitur ex se potens producere chymæram, si hæc non repugnet: & potentia visiva ex se apta est videre Angelum, si coloratus esset. Verùm hæc solutio cum præcedenti coincidit; supponit enim, repugnantiam multiplicationis non oriri à prædicatis specificis naturæ Angelicæ, sed à solâ singularitate formali: quare impugnationibus istis refutanda est.

9 Præterea impugnetur 1.: quia, si Deus careret ex se principio unico productionis chymæreæ, in nullâ sententiâ diceretur ex se potens producere chymæram; sed Angeli natura caret principio unico multiplicationis numericæ, nempe materialitate: non ergo ex se potens est multiplicari numero, etiam conditionatè. Urgetur: si Omnipotentia

A a con-

(a) Vid. P. Hurtad. disput. 5. Logic. num. 31.

(b) Vid. Masstrum disp. 4. Logic. q. 4. (c) Disp. 5. Met. sect. 2. num. 28.

(d) Vid. Martinez de Prado L. 1. Logic. q. 21. i. num. 20.

connectitur cum possibilibus, ut Thomista putant cum communi sententia, à nemine dicitur ex se potens producere impossibilia; sed natura Angelica ex se connectitur cum individuo ut immateriali, proindeque ut unico: ergo non est ex se potens ad multiplex. Sanè, qui cum P. Vazquez negant connexionem Omnipotentia cum possibilibus, ideò putant, Deum ex se posse etiam impossibilia producere, si non repugnant, quia censent, Omnipotentiam esse quid prorsus absolutum, & expers omnis relationis etiam transcendentalis ad possibilia. At Species prædicabilis, maximè iuxta Thomistas, non est quid absolutum, sed formaliter constituitur per relationem ad inferiora.

10 Impugnatur 2.: si plura individua Angelica non repugnant, possibilis forent plura individua Angelica materialia; sed Angeli natura, quæ nunc est, ex se repugnat identificari cum individuis materialibus, etiam si possibilis forent. Patet: quia ex se repugnat identificari cum individuis, quæ destruerent essentialiter aliam: at individua Angelica materialia, si possibilis forent, contrahendo ad se naturam specificam, redderent eam essentialiter materialem, proindeque essentialiter aliam ab illa, quæ nunc est. Dicere autem, quòd natura Angelica est prædicabilis de multis sub conditione, quòd non esset eadem, quæ modò est, sed alia natura essentialiter diversa, mera nugatio est: idem quippè dici potest de naturâ Divinâ, sub conditione quòd esset creata; nec non de Petreitate, sub conditione quòd esset natura specifica. Exemplum num. 8.

nulla sunt. Nam primum retorquetur potius ex num. 9. Secundum est omninò falsum, si repugnet Angelus coloratus: quia potentia creata essentialiter dicit relationem transcendentalem ad suum terminum: repugnat autem relatio ad terminum impossibilem.

11 Respondent 3., naturam Angelicam repugnare quidem ex se multiplicationi per individua materialia; non tamen per individua spiritualia: quia, licet ex se materiam excludat, quæ est principium multiplicationis numerice materialis, non excludit principium multiplicationis numerice spiritualis; quòd principium repugnat quidem aliunde, sed non ex parte nature, quæ proinde manet ex se multiplicabilis spiritualiter. Sed contra 1.: principium multiplicationis numerice spiritualis, per vos est insignis chymera; sed natura realis positivè excludit à se principium chymericum: ergo &c. Contra 2.: ideò natura Angelica excludit principium multiplicationis materialis, quia positivè concipitur ut natura non materialis; sed etiam positivè concipitur ut natura non chymericum: ergo positivè excludit à se principium multiplicationis chymericæ, qualis est multiplicatio numerica spiritualis. Profectò quis dubitet, omne ens reale ex se positivè repugnare identitati cum chymera quâlibet, vnde cumque chymera sit? At individua spiritualia solo distincta numero, iuxta Thomistas adeò chymericum sunt, ut expressè implicant in terminis.

12 Respondent 4., naturam Angelicam saltem esse prædicabilem de pluribus obiectivè existentibus eum fundamento: potest enim Intel-

lectus concipere plura individua Angelica ut possibilis, fundamento desumpto ex non repugnantia nature quantum est ex se ad prædicationem de multis: de illis igitur individuis prout obiectivè existentibus poterit natura prædicari. Sed contra 1.: natura Angelica, ut ostendimus, ex se, & ex conceptu specifico positivè repugnat pluribus individuis, tam materialibus, quàm spiritualibus: ergo nullum præbet fundamentum Intellectui, ut sibi fingat pluralitatem individuorum. Id quod expressit D. Thomas quæst. vnic. de Spiritual. Creatur. art. 8. per hæc verba: *Si Angelus est forma simplex abstracta à materia, impossibile est etiam fingere (cum fundamento scilicet), quòd sint plures Angeli unius Speciei.*

13 Contra 2.: etsi demus, plura individua cum fundamento concipi, illa tamen sunt mera entia rationis, utpotè intrinsecè impotentia existere, nisi purè obiectivè in Intellectu: at implicat, naturam realem posse verè prædicari de ente rationis; alioqui posset cum eo identificari. Contra 3.: Species prædicabilis debet iuxta omnes esse ratio univocæ suis omnibus individuis: sed repugnat, quòd natura Angelica univocè conveniat individuo reali Michaelis, & illis alijs obiectivè existentibus in Intellectu; magis enim Michael ab illis differt, quàm homo verus à picto: ergo &c.

14 Respondent tandem Moderni quidam, naturam Michaelis prædicabilem esse de pluribus, non secundum rem, sed secundum rationem: quia, licet ipsi repugnent plura individua actualia, non tamen plura virtualia. Michael, inquiunt, est individuum virtualiter & æquivalen-

ter multiplex; quatenus æquivalenter pluribus, imò & omnibus individuis humanis, in circumscribendo totam amplitudinem Speciei: tam enim Michael exhaustit, & adæquat extensionem suæ Speciei Angelicæ, quàm omnes homines extensionem Speciei humanæ. Cum ergo Michael sit æquivalenter plura individua, natura ipsius est universalis secundum rationem: quia, sicut realis pluralitas individuorum sufficit ad Universale secundum rem, ita ad Universale secundum rationem sufficit individuorum pluralitas virtualis.

15 Sed contra 1.: natura Divina respondet eadem individuorum pluralitas virtualis: cum eius amplitudinem penitus exhaustiat Deus unicus, non misis, quàm individuum Angelicum, & omnia humana totam extensionem suæ nature: & tamen natura Divina non est Universalis secundum rationem. Contra 2.: communitas secundum rem, & secundum rationem tantum, in eo distinguuntur, quòd prima convenit nature multiplicatæ de facto, v. g. humanæ; secunda convenit nature, cuius licet unicum individuum existat plura tamen sunt possibilis, ut contingit nature Solis. Ita docet expressè D. Thomas 1. p. q. 13. art. 9. Dum ergo impossibilia sunt plura individua, inpossibilis est communitas, sive universalitas, etiam secundum rationem. Contra 3.: si Michael æquivalenter omnibus individuis humanis, Michael erit infinita individua virtualiter distincta: Cum ergo distinctio virtualis possit fieri per rationem actualis, ut nemo dubitat, poterit Intellectus ratione discernere Michaeli in infinita individua eiusdem Speciei.

16 Hoc autem falsum esse, probatur. Tum quia, ut aiebat supra D. Thomas, *impossibile est etiam fingere, quod sint plures Angeli unius speciei*. Tum quia per se dissonum est, quod Michael cum fundamento dividi possit in infinitos Michaelés actu & formaliter distinctos. Nullum certè apparet sufficiens fundamentum ad eiusmodi distinctionem rationis. Quamvis enim obiectum realiter indivisibile possit dividi per rationem in plures formalitates dissimiles, non tamen in plura obiecta integra, prorsus similia; alioquin posset Petrus dividi per rationem in plures Petros, aut rationale Petri in multiplex rationale, aut Deus in plures Deos. Profectò plura illa individua ex vno Michaelé fabricata, nec conciperentur vt principia diversarum operationum, nec vt diversimodè definibilia: vndenam ergo forent ratione distincti? Tum denique, quia talia individua conciperentur vt solo numero distincta, proindeque vt habentia vnicum principium distinctionis numericæ, quod est materia: ergo conciperentur vt materialia: ergo vt chymérica; nam individua materialia, simulque contractiva speciei purè spiritualis, chymérica sunt absdubio. At natura Angelica nequit fieri verè prædicabilis de individuís chymericis.

* * * * *

* * * * *

* * *

(a) *Quest. vnic. de Spiritual. Creat. art. 8. ad 4.*

CAP. V.

Enodantur obiectiones.

1 **O**bjic. 1.: iuxtà D. Thomam (a), *Natura huius Angeli non prohibetur esse in multis ex hoc, quod est natura in tali ordine rerum, quod pertinet ad rationem speciei; sed ex hoc, quod non est nata recipi in aliquo subiecto, quod pertinet ad rationem individui: ergo natura Angelica ex conceptu specifico non prohibetur esse in multis, proindeque nec prædicari de multis.* Resp. 1. Natura Angelica ex mente D. Thomæ non prohibetur esse in multis *explicitè*; quatenùs non concipitur sub hac expressione *repugnans esse in multis*; benè tamen *implicitè*, quatenùs formaliter imbit essentialè repugnantiam existendi in multis. Resp. 2.. Non prohibetur esse in multis *formaliter*, quatenùs præcinditur à singularitate formali; prohibetur tamen *radicaliter*, & *mediatè*; quatenùs essentialiter infert vnicam singularitatem, quâ mediante repugnat multis.

2 *Objic. 2.: natura Michaelis præcindi potest à singularitate; sed vt sic præcisâ, redditur natura universalis: ergo &c.* Prob. *Min. 1.* quia natura sic præcisâ, non manet singularis: ergo fit universalis; non enim datur medium. 2.: quia iam præcinditur à formâ, quâ redditur determinata ad vnicum individuum: ergo manet indeterminata, atque adeò indifferens ad plura. 3.: quia manet absque vnico impedimento, vt sit in multis. 4.: quia, siqua natura præ-

cin-

cinditur à multiplicitate, redditur positivè vna per rationem: ergo siqua natura præcinditur à singularitate, redditur positivè universalis per rationem: non enim minùs opponuntur Universale & singulare, quàm vnum & multa. Resp. *dist. Mai.*: præcindi potest à singularitate formali, *translatè*; à singularitate radicali, *neg. Mai.*, & *Min.* Esto natura Angeli præcindatur ab ultimâ actualitate, quâ redditur formaliter singularis, & individua: non ideò præcinditur vnquam ab spiritualitate completâ, nec à repugantiâ identitatis cum chymera: in his autem prædicatis stat singularitas radicalis, seu radix necessariò inferens vnicam singularitatem: inferens, inquam, non radicatione physica, & reali, sed radicatione formali, seu metaphysicâ; sicut rationale radicat risibile, & essentialè Divina radicat attributa.

3 *Ad 1. prob.* Inter universale & singulare formaliter, datur medium, nempe singulare radicaliter, vt patet in naturâ Divinâ, dum à formali singularitate præcinditur, atque etiam dum præcinditur ab attributis æternitatis, & inamensuratis; tunc enim non ideò redditur temporalis, & mensurata; quia datur medium per rationem inter æternum & temporale, nempe radicalis æternitas. *Ad 2.* Præcinditur quidem à formâ, quâ natura redditur ultimò & formaliter determinata ad vnicum individuum; non tamen à formâ, quâ redditur determinata radicaliter: vnde non manet indeterminata & indifferens *absolutè*, sed tantùm *secundùm quid*: quia non manet absque omni determinatione, sed absque ultimâ tantùm. Repete exemplum naturæ Divinæ.

4 *Ad 3.* negatur assertum;

quia singularitas formalis non est vnicum impedimentum existentie in multis; quemadmodum formalis æternitas non est vnicum impedimentum existendi temporaliter: ideoque Dei essentia, dum ab æternitate præcinditur, non manet indifferens ad existentiam temporalem. *Ad 4.*, *concess. Anteced.*, *neg. Conseq.* Tum quia ex terminis magis & immediatius opponuntur vnum & multa, quàm Universale & singulare: vnum quippè definitur per indivisionem, seu per negationem multitudinis, supposito ente positivo: at Universale non definitur per negationem singularis. Tum quia ad positivam vnitatem rationis nihil aliud requiritur, quàm cognitio, vi cuius non appareat multitudo, quâ talis: at ad Universale requiritur positiva aptitudo ad essendum in multis; per eam quippè definitur: aptitudo autem ad terminum chymericum, chymérica est. Quare nihil prodest præcisio à singularitate, quamdiù multitudo individuorum chymérica manet.

5 Sed adhuc in gratiam Thomistarum replicari potest 1.: natura humana, licèt præcindi nequeat à multitudine radicali, reddi potest vna per rationem: ergo natura Angelica, licèt impræcindibilis à singularitate radicali, fieri potest communis per rationem. *Prob. Conseq.*: quia vnitatis non minùs, imò magis opponitur multitudini, quàm singularitati communitas, vt nuper dicebamus; ideoque multitudo quævis, etiam confusè, aut vagè cognita, destruit vnitatem rationis, vt liquet in his conceptibus, *Salmantica*, *aliquis homo*: si ergo multitudo purè radicalis, non officit vnitati rationis, cur singularitas purè radicalis universalitati, seu communitati ratio-

nis officiet? Aliâ viâ replicari potest
z. : natura humana præcindi potest
à multiplicitate radicali : ergo & na-
tura Angelicâ à singularitate radicali.
Prob. Antec. : multiplicabilitas, seu
radix multiplicationis, non est præ-
dicatum essentialia specificum, aut
genericum naturæ humanæ : hæc er-
go ab eâ radice præcindi potest.
Prob. Antec. : quia alioquin, cum om-
nia prædicata essentialia naturæ hu-
manæ reperiantur in Petro, de ipso-
que verificentur, sequeretur, Petrum
verè esse multiplicabilem in plures
homines numero distinctos; quod est
absurdum. Præmissâ instantiâ natu-
ræ Divinæ. —

6. *Resp. ad 1. neg. Conseq. Ad
prob. resp.* Unitas, iuxta communem
sententiam, non opponitur divisibi-
litati, sed divisioni actuali sui; siqui-
dem vnum definitur *indivisum in se* :
id quod saltem de unitate rationis
negari non potest; nemo enim ad-
eam exposcit plusquam indivisionem
actualem in mente. Idem autem est
divisio actualis, ac multitudo forma-
lis, idemque est divisibilitas, ac mul-
tiplicabilitas, seu multitudo radica-
lis, aut potentialis. Unde benè co-
hæret unitas rationis cum radicali
multitudine, licet immediatè, &
summè opponatur multitudini forma-
li, etiam confusè, vel vagè. At
communitas, cum requirat positi-
vam aptitudinem ad unita, oppo-
nitur omni, quod eam aptitudinem
reddit impossibilem, proindeque sin-
gularitati, tum formali, tum radica-
li, quamvis hæc oppositio non sit
tam immediata, & ex terminis, quam
quæ datur inter vnum & multa.

7. *Ad 2. nego Antecedens pri-
mum, & secundum* : quia multipli-
cabilitas fundamentalis, seu radicalis
multitudo, quæ dicitur fundamen-

tum universalitatis ex parte naturæ
requisitum, nihil est aliud, quam in-
trinseca incholes naturæ humanæ
v.g., nullo ex capite repugnans veri-
tati huius asserti, *Dantur, aut dari
possunt plures homines solo numero
distincti*. Ex hoc enim fundamen-
tū potest Intellectus præcindere natu-
ram cuiuslibet hominis ab hæcitate,
& confundere cum naturis omnium
hominum possibilem : quod nulla-
tenus facere valet, ubi tale funda-
mentum abest, vt in naturâ Divinâ;
quæ idè est essentialiter vnica, &
immultiplicabilis, quia ab intrinseco
falsificat hoc assertum, *Dantur, aut
dari possunt plures Dij*. At illa in-
choles penitus essentialis est naturæ
humanæ : quia, vel est materialitas,
vt Thomistæ volunt, vel, vt alij
melius forsitan opinantur, est ipsa li-
mitatio & finitudo propria naturæ
creatæ; & utrovis modo ab eâ im-
præcindibilis est natura humana.

8. Hinc concedendum est, quòd
eiusmodi multiplicitas fundamen-
talis, aut radicalis, reperitur in Pe-
tro, de ipsoque verificetur benè in-
tellecta. Atque illa propositio, *Natu-
ra Petri est radicaliter multiplex, vel
Petrus est multiplicabilis in plures ho-
mines*, sic distinguenda est: multiplex,
aut multiplicabilis, per divisionem
sui, *neg.*; per coexistentiam cum alijs
omnino similibus, *conc.* : nihil enim
aliud est ea multiplicabilitas, quam
vera potentia, seu non repugnantia
realis ad constituendam multitudi-
nem cum alijs solo numero distinc-
tis. Ubi notandum, quòd aptitudo
ad essendum in multis, quæ propria
est Universalis metaphysici, & logici,
non consistit præcisè in prædictâ
multiplicitate fundamentali (alio-
quin inveniretur in quolibet indi-

viduo), sed eam supponit ex parte
obiecti pro fundamento necessario,
& superaddit denominationem ex-
trinsecam *indefinitè cogitati*, sine quâ
verificari nequit naturam humanam
esse *vnam aptam esse in multis & præ-
dicari de multis*. Tota solutionis doc-
trina est Doctoris Eximij disput. 6.
Metaph. sect. 4. præsertim num. 12.

9. *Objic. 3.* : natura Michaelis
à nobis pro hoc statu concipitur in-
star naturæ materialis : ergo concipi-
tur instar naturæ multiplicabilis : er-
go redditur Universalis saltem ex
modo concipiendi, vel, si non secun-
dum rem, saltem secundum ratio-
nem. Obiectio evidenter instatur in
naturâ Divinâ, quam etiam pro hoc
statu concipimus instar rerum mate-
rialium. Præterea, si ly *instar naturæ
materialis, & multiplicabilis*, præcisè
denotet modum concipiendi per spe-
cies alienas, *conc. Antec. & 1. Conseq.*
sed *neg. 2.* Si verò denotet, aliquam
in naturâ Michaelis concipi materia-
litatem intrinsecam, *neg. Antec.* : quia,
licet pro hoc statu naturas spirituales
concipiamus per species, non pro-
prias, sed alienas (haustus nimirum
à rebus materialibus, vt cum Ange-
lum concipimus per species alati iu-
venis); non idè concipimus eas vt
in se ipsis materiales, nec Angelum
vt intrinsecè corporeum; alioquin non
verum Angelum conciperemus. Hinc
Angelus dicitur à nobis concipi vt
materialis, vel instar materialis, non
constitutivè, sed connotativè, per con-
ceptum scilicet connotantem res ma-
teriales. Non ergo in vnâ naturâ re-
sultare potest denominatio *Universa-
lis*, vt potè quæ materialitatem requi-
rit obiecto intrinsecam, si vera est
Thomistica doctrina.

10. Quodsi natura Angelica
concipiatur vt intrinsecè materialis,

iam non erit natura verè Angelica,
sed fictitia; quam si velis esse univer-
salem, per me transfer. Illud autem
de Universalis secundum rationem,
quatenus locum habere possit, supra
nos docuit D. Thomas (b). Præ-
terea, vel significat, naturam Ange-
licam, quamvis non sit Universalis à
parte rei, esse tamen per Intellectum,
sicut est natura humana, & quævis
alia materialis; & hoc hæcenus im-
pugnatum est, nec à te probatur : vel
significat, non esse Universalem nisi
per rationem sine fundamento fin-
gentem; & hoc non est ad rem; si-
quidem per relationem gratis fictam
ad inferiora chymica, quodlibet in-
dividuum vt tale universalitatem
habere potest.

11. *Objic. 4.* : prædicatio na-
turæ specificæ de Michaelis, est præ-
dicatio superioris de inferiori : tum
quia est prædicatio Speciei de indi-
viduo : tum quia, si foret prædicatio
æqualis de æquali, foret identica : est
ergo prædicatio naturæ universalis.
Confirm. : individuum Angelicum
ponitur in prædicamento Substan-
tiæ, & non immediatè sub Genere,
cum nullum individuum immediatè
subijciatur Generi vt tali : ergo in-
ter ipsum & Genus mediat Species,
quæ proindè superior est, & Univer-
salis. *Resp. neg. Antec.* : quia natura
specificæ Michaelis, & ipse Michael
sunt termini convertibiles, nec alter
latius patet altero, sicut natura Dei,
& hic Deus. Nec obstant adiunctæ
probationes : nam illa est prædicatio
Speciei physicæ, non logicæ; quia
in sententiâ, quam supponimus, ne-
quit fieri prædicabilis de pluribus, nec
præcindi ab individuo præcissione
sufficiente ad universalitatem : vel
dic, esse prædicationem Speciei pu-
rè subijcibilis. Nec ex eo, quòd præ-

dicit æquale de æquali, sequitur quod sit identica; non enim subiectum & prædicatum exprimit terminis synonymis; & alioquin identica foret hæc, *Deus est omnipotens.*

12 *Ad Confirm.* Individuum Angelicum non immediate subijciatur Generi, sed mediâ specie, non quidem prædicabili, sed purè subijcibili; quæ, licet non latius pateat, quam individuum, adhuc inter ipsum & Genus mediare potest, quatenus alicui valet ut medium, & ratio, cur Genus conveniat individuo. Præterea, quod de ur Species subijcibilis non prædicabilis, quodque individuum Angelicum inmediate subijciatur Generi, & sub eo immediate collocetur in prædicamento Substantiæ; incommoda sunt, quæ sequuntur ex hypothese de immultiplicabilitate: numerica Angelorum: nos autem, qui talem hypothese non nisi disputandi gratiâ permittimus, non tenemur componere quæcumque absurda ex ea deducantur. Hinc etiam, si quis contendat, Naturam Michaelis in conceptu specifico præsciendi simul & non præsciendi ab individuatione formali, siquidem adhuc manet prædicabilis de vno tantum, & prorsus indivisibilis in plura; non tam contra nos arguet, quam contra dictam hypothese: ex quâ necessario sequitur, quod ea natura, vel nequit præsciendi ab individuatione formali, vel, si præscienditur, manet adhuc tam incapax multiplicationis, quam si esset formaliter individua.

13 Superfunt obiectiones quædam ex acuto Recentiore nostro. 1.: aptitudo naturæ Universalis ad multa, non est vera & realis, sed solum apparens; hæc autem aptitudo convenit naturæ Michaelis à singularitate præcisè; quia tunc nulli indi-

viduo apparet appropriata, proindeque apparet indifferens ad multa. 2.: quod natura appareat apta esse in multis, omnino pendet ex modo concipiendi: eodem autem modo potest concipi natura Angelica, ac concipitur humana, dum sit universalis; quia potest concipi confusè, & indeterminatè, sive indefinitè, idest, absque vllâ notâ singularitatis, aut pluralitatis; ut si ponamus, hunc conceptum, *Natura Angelica intellectiva ut oïto*, esse proprium naturæ Michaelis specificè sumptæ. *Confirm.*: natura non denominatur apta esse in multis ab aliquo prædicato sibi intrinseco (alioquin eam denominationem haberet à parte rei), sed à solo modo tendendi cognitionis: ergo, quamvis non sit intrinsecè multiplicabilis, dummodo concipiatur modo præcisivo, & indefinito, denominabitur apta esse in multis. 3.: hi conceptus, *unum, individuum, singulare*, repræsentant obiectum intrinsecè immultiplicabile: & tamen illud exercitè reddunt Universale, & prædicabile de multis: ergo pariter &c.

14 Hæc tamen ferè soluta sunt in superioribus. *Ad 1.* Aptitudo illa, licet sit apparens quantum ad unitatem obiecti, quam supponit, aut involvit (nam rationis unitas, ad unitatem realem comparata, est apparens, idest, impropria, & metaphorica), non ita, quantum ad verificationem de multis, ad quam ordinatur; reddit enim naturam aptam, ut verè affirmetur, proprièque verificetur de multis. Sed sit apparens: non qualibet apparens aptitudo sufficit ad Universale; sed illa tantum, quæ supponit fundamentum in re sufficiens, ut prædicatio de multis evadat vera: quale fundamentum procul abest à naturâ Angelicâ, sicut abest

abest à naturâ Divinâ, in quâ planè instatur quidquid Recentior obijcit. Porro natura Angelica præcisè ab individuatione formali, manet appropriata radicaliter vnicui individuo; nec manet indifferens, nisi secundum quid, ex num. 3.

15 *Ad 2.* Pendet id quidem formaliter ex modo concipiendi; sed fundamentaliter pendet ex indole obiecti, quam explicuimus num. 7.: sine illâ quippè impossibilis est modus concipiendi aptus ad Universale constituendum. Cognitio itaque formans Universale, debet esse confusa, idest, confundens plura instar vnius: debet esse indeterminata, idest, non determinans inter plura vnum præ alio, sed verificabilis in prædicatione de omnibus & singulis: debet item esse indefinita, idest, attingens plura sine signis multitudinis, aut singularitatis, ut sunt, *hoc, aliquid, omne*. Unde non sufficit, quod natura concipiatur sine hisce signis, ut patet in hoc conceptu, *Deus*: sed requiritur, quod cognitio attingat plura ex parte obiecti, eaque repræsentet modo explicato. Fallum ergo est, quod natura Angelica possit indefinitè confusè, & indeterminatè concipi, sicut humana.

16 Ubi nota, quod hi termini, *natura Angelica, hæc natura Angelica*, non differunt, sicut indefinitus, & definitus, qualiter differunt isti, *homo, & hic homo*: ille quippè terminus, *natura Angelica* (sumptus, non genericè, sed specificè) non est propriè indefinitus, proter modò dicta. Differunt ergo, sicut definitus formaliter, & definitus radicaliter; quemadmodum termini, *Deus, & hic Deus*. *Ad confirm.* Denominatio illa non provenit ab aliquo prædicato intrinseco, tamquam à formâ;

provenit tamen ab eo, tamquam à constituyente subiectum capax denominationis, proindeque tamquam à constituyente denominationem ipsam: omnis quippè denominatio, & effectus formalis, ex capacitate subiecti constituitur. Provenit item ab illo, tamquam à fundamento, sine quo existere nequit forma idonea tali denominationi.

17 *Ad 3.* Tangitur ibi difficultas postmodum expedienda circa rationem communem Individui ut sic. Nunc breviter dico, hunc terminum, *individuum* (idem puta de reliquis), dum facit Universale, non attingere ex parte obiecti vnicuius individuum, sed plura, imò omnia; in ijsque præcedere sufficiens fundamentum ad conceptum indefinitum, & denominationem prædicabilis: quia, licet vnumquodque sit immultiplicabile in esse talis, non tamen in esse individui: nihil enim habet Petrus v. g., unde repugnet huic veritati, *Dantur, aut dari possunt plura individua*: quare in hoc sensu verè est multiplicabilis, non per divisionem, sed per coexistentiam, de quâ supra num. 8. At conceptus specificus naturæ Michaelis, nec attingit ex parte obiecti plura, nec aliquid vllò modo multiplicabile in esse speciei Angelicæ.

18 *Replie. 1.*: non minùs excludit multiplicabilitatem hic conceptus *unum*, quam hic conceptus *natura spiritualis intellectiva ut oïto*: & tamen conceptus *unum* constituit suum obiectum in esse Universalis: ergo &c. 2.: conceptus, *homo*, constituit suum obiectum ratione vnum, licet illi respondeat ex parte obiecti natura multiplex: ergo conceptus, *natura Angelica intellectiva ut oïto*, constituet suum obiectum ratione mul-

multiplicabile, quamvis illi respondeat ex parte obiecti natura vnica. 3.: nullo titulo requiritur multiplicitas individuorum etiam possibile, vt natura fiat Universalis. *Prob.*: in primis non requiritur per modum obiecti terminantis cognitionem factivam Universalis, cum potius eiusmodi cognitio debeat ab omni multiplicitate præscindere. Deinde nec requiritur per modum conditionis, vt fiat Universale cum fundamento in re: tum quia, iuxta communem sententiam, natura materialis abstracta ab vnico individuo fit Universalis cum fundamento in re; quin ibi præsupponatur multiplicitas: tum quia, si non obstat realis multiplicitas unitati rationis cum fundamento, cur obstat universalitati rationis cum fundamento immultiplicabilitas realis?

19 *Resp.* Ad 1. *neg.* Mai.: quia prior conceptus, licet excludat multiplicabilitatem per divisionem subiecti realiter vnus in plura talia, non tamen per coexistentiam plurium proprie similia in ratione vnus: nihil enim involvit repugnans huic veritati, *Existunt plura, quorum quodlibet est realiter vnum.* At posterior conceptus hanc etiam multiplicabilitatem excludit, si specificus est. Ad 2. *neg.* *Conseq.*: quia multiplicitas ex parte obiecti non opponitur unitati rationis ex parte actus, siquidem ab eâ præscinditur. At vnitas obiecti penitus excludens possibilitatem aliorum similia, pugnat cum multiplicabilitate rationis, cum hæc debeat esse aptitudo, vt natura verè cognoscatur identificata cum multis.

20 Ad 3. *neg.* assumptum. Ad *prob.* negatur vtraque pars. Nam cognitio factiva Universalis debet ex parte obiecti terminari ad multa,

quamvis à multitudine præscindat ex parte actus, vt ex tract. præced. (c) constat. Quare nulla cognitio est factiva Universalis, nisi quæ plura confundit in vnum, seu quæ attingit plura instar vnus. Item multiplicitas, saltem possibilis, requiritur vt conditio, sine qua non potest obiectum denominari prædicabile de multis, hæc enim prædicabilitas, cum sit relatio ad multa, debet suum terminum supponere possibilem. Nec obstat illud de naturâ abstractâ ab vnico individuo: tunc enim supponitur multiplicitas possibilis; imò attingitur ex parte obiecti natura multiplex, vt suo loco notavimus (d). Realis autem multiplicitas ideò non obstat unitati rationis, quia coheret cum similitudine & convenienciâ reali multorum, quæ est fundamentum unitatis intentionalis. At realis immultiplicabilitas destruit fundamentum Universalitatis, quod explicuimus num. 7. & 8.

21 Ad extremum observa, RR. nostros passim permittere Thomistis, quòd natura Michaelis præscindatur etiam à singularitate radicali; & adhuc negare, quòd fiat Species prædicabilis. Ratio, inquit, est: quia universalitas, seu prædicabilitas, dicit positivam aptitudinem ad plura: natura autem Angeli sub eâ præcisione, præscinderet quidem à positivâ ineptitudine ad plura; sed non ideò positivam aptitudinem acquireret, quia non acquireret materialitatem, in quâ consistere supponitur multiplicabilitas fundamentalis, sine quâ nullum obiectum est capax extrinsecè denominari aptum esse in multis, & prædicari de multis. Natura ergo sic præcisa, nec esset apta nec inepta positivè ad plura, nec singularis

ris

CAP. VI.

De Individuo. Ubi, an possit abstrahi communis & vnica ratio Individui.

1 **C**UM Individuum sit correlativum Speciei, nunc post Speciem breviter explicandum venit Individuum idem est, ac res determinata, & singularis. Potest accipi, vel primo intentionaliter, id est, secundum ea, quæ ipsi conveniunt à parte rei; vel secundo intentionaliter, id est, secundum extrinsecas denominationes, quas accipit ab actu Intellectus. Priori modo acceptum, definitur à Porphyrio *Id, cuius collectio proprietatum nunquam in alio erit eadem.* Proprietates autem Individui comprehenduntur his verbis:

Forma, Figura, Locus, Tempus, cum Nomine Sanguinis, Patria: sunt septem, quæ non habet vnus, & alter.

2 Sensus itaque definitionis est, illud esse Individuum, quod nunquam cum alio convenit in hisce septem proprietatibus collectivè sumptis, in temperamento scilicet, figurâ, existentia in eodem loco, & in eodem tempore, nomine, stirpe, & patria. Illa tamen non est stricta definitio, sed quadam descriptio quoad nos vt sensu percipientes, ac discernentes individua corporea. Tum quia non convenit individuis spiritualibus. Tum quia duo etiam individua corporea saltem Divinitus convenire possunt in ijs omnibus proprietatibus.

3 Aptius ergo definitur Indi-

vii

ris nec universalis; nec determinata nec indeterminata positivè; sed hæc omnia haberet merè præcisivè: sicut animal à rationali & irrationali præcisum, dici potest vtrumque præcisivè, neutrum verò positivè: & sicut homo secundum se nec est albus, nec non albus, nisi in sensu merè præcisivo. Et hoc vnum intendunt aliqui Thomistæ nobiscum sentientes, dum naturam Angelicam vocant Universalem negativè, nimirum non singularem, seu ab omni singularitate præcisam, quin tamen positivè fundet relationem ad multa.

22 Dices: saltem in naturâ Angelicâ sic præcisâ datur multiplicabilitas præcisiva: hæc autem sufficit Universalis, sicut sufficit unitas præcisiva. *Resp.* Ad Universale requiritur multiplicabilitas positiva, tum fundamentalis num. 7. explicata, tum formalis & logica, quæ est ipsa denominatio prædicabilis. Requiritur pariter unitas positivâ, non intrinsecè obiecto, sed extrinsecè, & intentionalis vt explicatum est tract. præced. Hæc probabiliter dicuntur. Mihi tamen imperceptibilis est præcisio à singularitate radicali, quamdiu pluralitas individuorum, seu materialium, seu spiritualium, supponitur chymerica: cum enim Angelica natura præscindi nullatenus possit à repugnantia identitatis cum individuis chymericis, nequit non concipi cum essentiali necessitate ad vnum. Ut summu admitterem præcisionem pro explicato, quatenus necesse non est, vt Angeli natura concipiatur expressè vt radix individuationis vnica.

✠ ✠ ✠

viduum communiter ex D. Thoma (a), *Indivisibile in se, & distinctum à quolibet alio*; vel, quod in idem recidit, *Indivisibile in se, & divisibile à quolibet alio*. Ex quâ definitione Individuum est, quod repugnat identificari cum alijs, & est incapax divisionis in plura eiusdem nominis & essentialis; atque in hoc differt ab Universalibus. Unde inferes, idem esse Individuum, ac Unum realiter, cum verumque definiatur eodem modo: & esse terminos ferè synonymos, *individuum, singulare, unum realiter, hoc*, dum scilicet hoc substantivè sumitur.

4 Sed dices 1: Singulare iuxta Aristotelem defini non potest. *Resp.* Singulare non potest defini sub propria & determinatâ expressione, v.g. sub conceptu *Petrus*, aut *Petrus*: bene tamen sub ratione communi singularis, aut Individui, in quâ singularia omnia conveniunt. Ita D. Thomas (b), qui Aristot. allegat. *Dices 2.*: esse indivisibile in se, & ab omni alio divisibile, convenit etiam Generi, & Speciei; quæ tamen non sunt Individua, sed Universalia. *Resp.* Universalia secundò intentionaliter accepta, sive in esse concreti intentionalis, sunt etiam Individua logica, ut explicabimus di. put. seq. cum de ratione communi Prædicabilis agemus. Solum ergo sunt Universalia, dum primò intentionaliter accipiuntur, quo sensu divisibilia utique sunt in plura eiusdem nominis & essentialis.

5 Jam verò Individuum secundò intentionaliter acceptum, definiti potest, tum ut subijcibile, tum ut Prædicabile. Ut subijcibile sic, *Quod potest immediate subijci Speciei*: ut Præ-

dicabile sic, *Quod de uno tantum prædicari potest*. Quæ definitiones explicant duo munera ejusdem rei, seu duas denominationes ab eadem formâ in idem subiectum provenientes respectu diversorum quasi terminorum. Nam idem Petrus v.g. ab actu Intellectus, quo apprehenditur ut singularis, redditur proximè subijcibilis respectu Speciei humanæ, & proximè prædicabilis de suâ tantum entitate. Potest autem Individuum prædicari quinque modis, iuxta numerum & normam quinque Prædicabilium, affecta scilicet eorum materiâ signo demonstrativo: v.g. *Petrus est hic homo, hoc animal, hoc rationale, hoc risibile, hoc album*.

6 Individuum in consideratione metaphysicâ, aliud est completum, aliud incompletum. Super quâ divisione, præter dicta cap. 1., nunc addere sufficiat, Individua metaphysicè incompleta ferè ab omnibus admitti, & experientia comprobari. Nam, dum hominem à longè vides, iuxta varia signa, quæ paulatim ex maiore propinquitate percipis, successivè formas hosce conceptus, *hoc corpus, hoc vivens, hoc animal*; quibus certè præscindis à differentijs, tantumque concipis gradus genericos hæcitate affectos: tunc ergo concipis Singulare quoddam secundum essentialiam incompletam, sive inadæquatam: & hoc appellamus Individuum incompletum.

7 *Dices 1.*: hæcitas in unoquoque individuo unica est pro omnibus prædicatis superioribus: ergo, dum concipitur hæcitas Petri v.g., concipiuntur, saltem implicite, omnia prædicata Individui completi, quorum contractio est. *Dices 2.*: hæc-

hæcitas non afficit immediate prædicata generica, sed mediâ specie: ergo concipi nequit ut efficiens prædicatum genericum, quin prius concipiatur ut efficiens essentialiam speciei.

8 *Resp. ad 1.* Hæcitas unius Individui completi unica est realiter: nihil tamen prohibet eam formaliter ac præcisivè dividi in plures hæcitates incompletas, distinctasque saltem non mutuo, ita ut hæcitas hominis includat hæcitatem animalis, ista hæcitatem viventis, ista hæcitatem corporis, quia tamen includantur invicem; sicut accidit in ipis gradibus specificis & genericis, detractâ latitudine. Quare, dum concipitur hæcitas Petri ut efficiens hominem, concipiuntur quidem implicite prædicata superiora: non tamen ita concipiuntur differentia inferioris, dâ concipitur hæcitas ut efficiens corpus, vivens, aut animal. *Ad 2.* Concedo totû de hæcitate completè sumptâ, seu quatenus constituit Individuum completum, v.g. dum concipitur sub nomine *Petrus*: nego tamen de hæcitate incompletâ, quam nunc nunc explicuimus: hæc enim potest concipi ut immediate efficiens prædicatum genericum. Ideo cap. 1. diximus, solum Individuum completum esse, quod mediâ subijcitur Generi nam de incompleto prædicatur Genus immediate, & instar Speciei.

9 Solet insuper Individuum dividi in determinatum, ut est *Petrus*, & in determinatum, seu vagum, ut est *Aliquis homo*. Individuum vagum in esse talis non datur à parte rei; nihil enim existit in rebus nisi determinatum. Quare solum datur à parte rei secundum materiale, id est, secundum pluralitatem Individuo-

rum, quæ attingitur ex parte obiecti: at secundum formam, quâ redditur vagum, non est nisi in Intellectu, consistitque in modo tendendi cognitionis. Porro, cum Individuum vagum sit prædicabile de pluribus, non est propriè Individuum; quamvis ita vocetur, quia ex parte actus hæcitatem exprimit, licet indeterminatè; quo ex capite deficit à rigore & proprietate Universalis. Est ergo medium quid inter Universale, & Individuum.

10 Restat quæstio satis implexa, Utrum scilicet abstrahi possit communis, & univoca ratio Individui vel, Utrum hæc nomina *Individuum, singulare &c.*, significant rationem univocam omnibus Individuis? Affirmant apud P. Peinado hic disp. 2. n. 28. & apud Serveram disp. 8. n. 2., Doctores, Angelicus, Subtilis, & Eximius, quos sequuntur plerique nostrorum, & Thomistarum cum pluribus etiam Scottis, quos citat, & sequitur Mastrius. Negant verò plures Thomistæ, quibus adheret Collegium S. Thomæ, Pontius Scottista, & nostrorum aliqui, quos sequitur P. Lynce. Præcipua lis est de Individuo primò intentionaliter accepto: si enim secundò intentionaliter sumatur, *vix* est, qui partem negativam teneat; imò affirmativam ut omnino certam supponit Collegium S. Thomæ. Siquid tamen in ea difficultatis est, obiter etiam enodabitur.

S.

NOSTRA CONCLUSIO.

Ab omnibus Individuis abstrahi potest ratio communis, & univoca.

11 **P**rob.: Petrus & Paulus (idem est de cæteris) sunt

(a) 1. p. q. 29. art. 4.

(b) Ibi art. 1. ad 1.

sunt similes in esse individui: ergo potest ab illis abstrahi ratio Individui communis, & univoca. Consequentia liquet paritate cuiuslibet rationis univocæ, v. g. animalis, aut viventis. *Prob. Antec.*: sunt similes in indivisione in se, & divisione a quolibet alio: ergo & in esse Individui. *Prob. Antec.*: Tum quia esse similes, est unum se habere sicut alium: verè autem dicitur, *Sicut Petrus est in se indivisus, & à quovis alio divisus, ita & Paulus.* Tum quia in eà indivisione non sunt purè dissimiles. Patet: quia, si Petrus foret in se divisus, & Paulus indivisus, forent absurdio purè dissimiles in indivisione. Dum ergo uterque pariter indivisus est, alio modo se habent, quàm si purè dissimiles essent.

12 Dices: sunt quidem similes, sed non purè, quia simul sunt in eadem ratione dissimiles: ideòque ratio Individui est analogica; quia, cum simul sit ratio conveniendi & differendi, evadit partim eadem, partim diversa. Sed hoc nihil est dictu: nam modò loquimur de similitudine, quæ fundamentum præbet abstractioni: talis autem similitudo, utpotè existens ante operationem Intellectus, nullibi pura est, etiam in esse hominis, aut animalis, cum semper dissimilitudinem admixtam habeat. Si ergo nihilominus ab homine & equo potest abstrahi univoca ratio animalis, quia sunt à parte rei verè similes, est non purè; cur non idem contingat in ratione Individui?

13 *Confirm. 1.*: omnia Individua sub nomine *Individuum* unicà definitione definiuntur, quæ tam propriè convenit his, quàm illis, ut Adversarij fatentur. Sed quæ unicà definitione propriè definiuntur,

(c) *Tract. præced. disp. 2. cap. 3. n. 2.*

subeunt perfectam unitatem rationis, ut alibi (c) ostendimus ex Aristotele & D. Thomà; & conceptus objectivus perfectè unus, nequit non esse univocus, ut constat: ergo &c.

14 *Confirm. 2.*: nomen, *Individuum*, non est æquivocum; aliunde non est analogum: ergo est univocum. Ex Adversarijs alij negant Maiorem, alij Minorem, quos inter est Collegium S. Thomæ: quare singulæ præmissæ probandæ sunt. *Prob. Mai.*: non est nomen æquivocum; quod diversis rebus convenit eadem proprietate, & titulo. Sic nomen, *animal*, non est æquivocum respectu hominis & equi, quia ipsis aptatur æquè propriè titulo sensationis: nec nomen, *canis*, æquivocum est relatu ad canes terrestres, quia singulis propriè convenit propter veram latitudinem. Atqui nomen, *Individuum*, Petro, Paulo, & Bucephalo convenit verè & propriè titulo indivisionis: ergo &c. Adde quòd æquivoca defini non possunt unicà definitione, ut omnes cum Aristotele concedunt.

15 Deinde *prob. Min.*: ratio significata nomine, *Individuum*, non est partim eadem, partim diversa: ergo nomen illud non est analogum. *Prob. Antec.* Tum quia ratio partim eadem, partim diversa, nequit unicà definitione, quæ verificetur æquè propriè de omnibus inferioribus, ut patet in ratione *sanis* abstractà ab animali & medicamento; in ratione *hominis* abstractà à vivo & picto, in ratione *risus* abstractà à risu præti & hominis, & iuxta Thomistam in ratione *entis* abstractà à Deo & creaturis, vel à substantiâ & accidenti. Quis autem dubitet, definitionem Individui æquè propriè verificari de Petro & Bucephalo? Tum quia

quia saltem inter individua substantialia creata nullum est principale analogatum, ut examinati patebit; nullaque datur habitudo, nullus ordo, nulla dependentia unius ab alio: nihil ergo est, quod analogiam funder.

16 Quædam insuper alia non exigui roboris militant pro conclusione nostrâ. 1.: iuxta D. Thomam 1. p. q. 30. art. 4., potest abstrahi communis & univoca ratio *personarum*; sed persona idem est, ac *Individuum rationale*; nam ex celebri definitione Boetij, est *Rationalis natura individua substantia*: ergo &c. 2.: terminus potens distributivè supponi tamquam Medium in syllogismo recto, capax est univocationis. Talis autem est terminus, *Individuum*, ut patet in hoc syllogismo: *Omne Individuum est incommunicabile, sed Petrus est Individuum, ergo Petrus est incommunicabilis.* 3.: ab omnibus differentijs specificis abstrahi potest univoca ratio *Differentiæ*, ut fert communis sententia: ergo pariter &c.; vix enim vlla difficultas est, quæ non pariter militet utrobique. 4.: abstrahi quoque potest univoca ratio *dissimilitudinis*, aut *distinctionis ut sic*: cum tamen non minus difficilis appareat, quàm univoca ratio *Individui*. Quæ de individuo diximus, procedunt pariter de individuatione in abstracto, significatâ scilicet his nominibus, *individuatio*, *singularitas*, *hæcitas*: quæ similiter esse potest ratio communis, & univoca Petreitati, Bucephalitati, &c.

C A P. VII.

Occurritur obiectionibus.

1 **O** *Bijc. 1.*: differentia individualis est ratio, cur

differant, ac dissimilentur Petrus & Paulus: ergo nequit fundare convenientiam, & similitudinem utriusque. Accedit, quòd individuales differentie sunt *primò diversa*, proindeque in nullo conveniunt. *Instatur* obiectio in ratione *differentiæ specificæ*, in quâ conveniunt rugibile & rationale, cum tamen ideò inter se differant, quia differentie sunt. Præterea, vel sermo est de individuali differentiâ, prout apparet in nostris conceptibus, vel prout est à parte rei. Si prima velis: erit ratio differendi sub his conceptibus, *Petreitas*, *Paulcitas*; erit verò ratio purè conveniendi sub hoc indefinito conceptu, *individuatio*, sub quo nullum apparet discrimen Petri à Paulo, sed potius univoca convenientia. Si secundum; *conc. Antec. & neg. Conseq.*: nam Petrus & Paulus à parte rei simul dissimulantur & assimilantur in esse Individui, similitudine, quâ uterque fit Individuum, & dissimilitudine, quâ non uterque fit Petrus, nec uterque Paulus. Vide dicta in simili tract. præced. disp. 1. cap. 3. Ut autem differentie individuales dicantur *primò diversa*, sufficit, quòd in nullo prædicato conveniant ex ijs, quæ ponuntur in arbore Prædicamentali. De cætero repugnat, quòd formalitates positive, ita sint primò diversa, ut in nullo prorsus prædicato convenire possint.

2 *Obijc. 2.*: ratio Individui abstracta, erit verè Individuum, sicut ratio hominis verè est homo: aliunde non erit verè Individuum. Probatur hoc 1.: quia Individuum est singulare: illa autem ratio non est singularis, sed Universalis. 2.: quia ratio illa est divisibilis in plura eiusdem nominis & essentiæ; quòd est contra conceptum Individui. 3.: quia

In-

Individuum est Prædicabile de uno tantum, illa autem ratio est prædicabilis de pluribus. In isto in ratione differentie specificæ, vel dissimilitudinis ut sic, quæ verè est differentia, vel dissimilitudo; & aliunde non est, cum non sit ratio differendi, sed conveniendi.

3 In isto insuper in ratione producibilis, aut generabilis ut sic; quæ verè producibilis erit, sicut homo ut sic verè est homo; simulque non erit producibilis, cum repugnet produci producibile ut sic. Certè nihil producit, nisi quod est singulare, ut notum est: illa autem ratio non est singularis, sed universalis. Et alioquin produci posset Universale à parte rei. Par verget instantia in ratione existentis à parte rei, aut currentis ut sic, aut comedentis ut sic; cum certum sit non existere existens ut sic, nec currere, aut comedere, currentis, aut comedens ut sic. Imò in quâlibet ratione communi par est difficultas: nam homo ut sic, est essentialiter potens discurre; & aliunde non est, cum repugnet discurre hominem ut sic. Obiectio itaque, licet terminis implexa, communis est omnibus: & in præsentis solvenda est à plerisque Adversarijs, cum fateantur, abstrahi posse rationem communem Individui, saltè analogam: sive eam univoca, sive analogam sit, ipsèdem subest difficultatibus, ut patebit consideranti; maxime cum sit simplex conceptus obiectivus, ut fateatur Collegiam S. Thom.

4 Directa solutio, quæ passim traditur, hæc est. Ratio Individui ut sic, est Individuum signatè, id est, secundum illud obiectum, quod significatur his terminis, *individuum, differentia individualis*: tale quippe obiectum nihil est aliud, quam Pe-

trus, Paulus, Bucephalus &c., quorum quilibet est singularis, indivisibilis, prædicabilis de uno tantum. At eadem illa ratio non est Individuum exercitè, id est, secundum eas denominationes, quas obiectum accipit exercitè à cognitione indefinitâ, v.g. à conceptu *Individuum*: ab eo enim obiectum in se, & intrinsecè individuum, extrinsecè denominatur Universale, divisibile, prædicabile de pluribus.

5 Hinc denominationes *universalis, & singularis* (idem cogita de cæteris, quas obiectio ponderat) non pugnant in eadem ratione communi, quia proveniunt à diversis formis, prima scilicet ab extrinsecâ formâ intentionali; secunda verò ab intrinsecâ entitate obiecti. Dicitur quoque solet, Individuum ut sic esse individuum in suppositione personali, & non esse individuum in suppositione simplici; quod eundem sensum reddit: nam idem est accipi in suppositione personali, ac accipi secundum prædicata obiecto intrinsecâ, quæ cum inferioribus identificantur; & accipi in suppositione simplici, ac accipi secundum denominationes à cognitione indefinitâ præstitas, quæ non descendunt ad inferiora. Nec novum est, quod aliquid conveniat rationi communi, quod nulli convenit inferiori, modò illud sit quid extrinsecum, & intentionale; nam animali ut sic convenit esse genus, quod nec homini, nec equo, nec alijs convenit.

6 Paulò aliter. Quælibet ratio communis continet quidem essentiam metaphysicam inferiorum: at non ut exercendam pro statu abstractionis, sed vnicè pro statu contractionis, in quo solo suum veluti formalem effectum explicare, aut exer-

exercere potest. Homo ut sic v.g. continet potentiam discurrendi, per quam definitur; non ita, ut illum reddat potentem discurre pro statu abstractionis (cum prorsus implicet discurre hominem ut sic); sed ita ut reddat potentem discurre pro solo statu contractionis ad singula individua. Item Ens reale ut sic, est essentialiter aptum existere à parte rei; non quidem aptitudine respiciente statum abstractionis (sic enim potius est ineptum existere à parte rei); sed aptitudine respiciente contractionis statum. Idem cernere licet in exemplis num. 3. Jam ergo possunt eidem rationi communi competere denominationes oppositæ, per ordinem ad diversos status, videlicet esse aptam, & ineptam existere, potentem & impotentem discurre, producibilem & improducibilem, &c. Hinc Individuum ut sic dicit repugnantiam divisionis &c., in statu quidem abstractionis, at non pro illo statu, nec pro illo exercendam, sed pro solo statu contractionis: quemadmodum currens ut sic dicit exercitum currendi in eo statu, sed non pro illo; & sic de alijs.

7 Obijc. 3.: Individuatio ut sic, est differentia vltimâ; & aliunde non est vltima, cum sit contrahibilis ad Petrum & Paulum per vltiores alias differentias. *Confr.*: si præcinditur Individuatio à Petreitate, jam Petreitas non erit formaliter individuatio, vel saltem includet aliquam talitatem formaliter distinctam ab individuatione; quemadmodum, quia animal ab homine præcinditur, homo includit aliquid, quod non est formaliter animal. At, si Petreitas eiusmodi talitatem includit, ab eâ talitate & alijs abstrahi

poterit nova ratio univoca differentie vltimæ, quæ iterum contrahetur per vltiores talitates, à quibus alia fieri poterit abstractio, & sic in infinitum; quod est absurdum.

8 Obiectio solvitur ut præcedens. Individuatio ut sic, est differentia vltima signatè, & in suppositione personali: exercitè verò, & in suppositione simplici, non est vltima, sed vltius contrahibilis. Vel aliter: est differentia vltima relatu ad statum contractionis; non verò relatu ad statum abstractionis. Confirmatio continet difficultatem agitari solitam vbi de transcendentia Entis. Nuac *resp. 1.*: Si transcendentia supponitur, Petreitas nihil includit, quod non sit formaliter individuatio. Quia tamen est conceptibilis per conceptus, *Petreitas, & Individuatio*, quorum primo exprimitur ut determinata ad Petrum, & Pauleitati dissimilis; secundo autem non apparet ad Petrum contracta, nec à Pauleitate differens; idcirco per secundum præcinditur à se, & confusa cum cæteris sic ratio communis univoca; per primum autem discernitur à cæteris, apparetque ut contrahens ac determinans Individuationem ut sic.

9 Quare inter Petreitatem & Individuationem ut sic datur formalis distinctio non mutua; sicut inter perseitatem & ens ut sic. Poterit quidem à Petreitate quæ tali iterum atque iterum abstrahi ratio Individuationis ut sic; at non nova, sed eadem ipsa, quæ primùm abstrahitur: vnde non sequitur infinitudo formalitatum obiectivarum; sed tantum vis intellectus, quam nemo negat, ad iterandos conceptus similes syncategorematicè infinitos. Id quod patet in ratione Entis infiniti

abstrahibili à perfectate quâ tali.
Resp. 2. : Si transcendentia non admittitur, Petreitas est resolubilis in duos conceptus invicem distinctos formaliter, alterum Individuationis, alterum talitatis eius. Quod autem à talitatibus Individuationis nova ratio talitatis abstrahi possit, & sic in infinitum syncategorematicè; non indicant absurdum Autores intranscendentia, quorum è numero est P. Peinado, pro se allegans Doct. Eximium.

10. *Replie.* : ratio Individui includit diversitatem inferiorum: ergo non est univoca, sed analoga. *Prob. Antec.* : includit differentias individuales; sed in his consistit tota diversitas individuorum, v.g. Petri & Pauli ergo &c.. Nego Antecedens, intellectum de inclusione formali, & ex parte actus. Ad *prob. dist. Mai.* : includit differentias individuales, ex parte obiecti, *conc.* ; ex parte actus, *subdist.* : ut explicatas, aut explicabiles conceptibus proprijs ac discretivis, v. g. his, *Petreitas, Pauleitas, neg.* ; ut explicabiles indefinitè conceptibus indiscriminatum convenientibus cuilibet individuo, v.g. his, *singularitas, hæcçitas, conc. Mai.* . Tum *dist. Min.* : in his consistit tota diversitas &c., realiter, *conc.* ; formaliter, *subdist.* : in his ut expressis per conceptus discretivos, *conc.* ; ut expressis per conceptus indefinitos, *neg. Min. & Conf. q.*

11. *Obijc. 4.* : ratio ipsa communis Individui est individuum logicum in esse Universalis, cum dividi nequeat in plura Universalia: ergo ab ipsâ, & reliquis Individuis, poterit abstrahi nova ratio Individui; & cum hæc etiam sit individuum logicum, nova iterum abstrahio redibit, & sic procedetur sine

fine. Inito in sententiâ P. Lyncei, cuius est argumentum: ratio Prædicabilis ut sic, est etiam quoddam Prædicabile: ergo ab illâ, & cæteris, nova ratio Prædicabilis abstrahi poterit, & ibimus in infinitum. Item, ab omnibus Speciebus abstrahi potest ratio Speciei quæ ratio, cum sit etiam quædam Species particularis, eidem subest difficultati. *Directè resp.* , non inferri processum infinitum: quia ratio Individui præscindit etiam à semetipsâ, prout est quoddam individuum logicum: conceptus enim, *Individuum*, attingit etiam ex parte obiecti concretum, quod constituit, simul cum cæteris individuis confusè, & indefinitè, ita ut illud non discernat à cæteris. Quare non superest abstrahenda nova ratio Individui, licet eadem possit millies abstrahi, ex num. 9. Vide quæ dicemus in simili circa rationem communem Prædicabilis disput. sequent.

12. *Obijc. 5.* : ratio communis univoca debet præscindere ab unitate reali; sed non ita præscindit ratio Individui, cum sit ipsamet ratio *Unius realis*: ergo &c.. *Confirm. 1.* : terminus, *Unum*, non est univocalis, cum affirmari nequeat de omnibus simul inferioribus: ergo nec terminus, *Individuum*, qui sonat idem. *Confirm. 2.* : *Individuum* sonat hoc; sed hoc non est terminus communis, sed demonstrativus: ergo &c.. *Confirm. 3.* : quia alioquin verè diceretur, *Singulare est Universale*, sicut verè dicitur, *Homo est Univerfalis*. *Resp.* Quidquid sit de alijs rationibus communibus, ratio ipsa *Unius realis* solum debet præscindere ab unitate reali prout conceptâ per expressionem determinatam, & discretivam; non verò prout indefinitè con-

conceptâ. Ratio est: quia realis unitas solum obstat univocationi, & univocalitati, quatenus determinat rationem communem ad aliquod inferius: at non ita determinat, quando exprimitur conceptu indefinito; ut quilibet videt.

13. *Ad 1. Confirm. n.g. Antec.* cum probatione: quia terminus, *Unum*, indefinitè sumptus verificatur de omnibus simul individuis, non collectivè, sed distributivè sumptis: eo quippe sensu, quo verè dicitur, *Omnis homo est homo*, dicitur etiam verè, *Omne individuum est unum*. *Ad 2.* : terminus, hoc, dum substantivè sumitur, est terminus communis, & indefinitè significat omnes hæcçitates in concreto. Quare solum est terminus demonstrativus, quando sumitur syncategorematicè, seu adiectivè. *Ad 3.* . Propositio illa vera est, dum *Singulare* sumitur indefinitè, & in suppositione simplici; & sic eam concedit Scotus apud Mairium (a).

14. *Obijc. 6.* : si potest abstrahi univoca ratio Individui, immediatius prædicabitur de individuis, quàm Species: unde individuum non erit immediatè subijcibile Speciei. Nego sequelam: quia imprimis individuum ut sic, latius patet, quàm Species, humana v.g.; idèoque mediare nequit inter ipsam, & eius individua. Deinde, si abstrahatur sola ratio *Individui humani*, tam latè patet, quàm Species; nec habet unde assumatur ut medium, aut ratio cur Species conveniat individuis. Sed quæres, ad quodnam Prædicabile pertineat Individuum ut sic? *Resp.* Idem dicendum, quod de Ente ut sic, & Uno ut sic, prædicari scilicet transcendendo talitates ultimas, atque adeò ad nullum Prædicabile

(a) *Disp. 5. Log. n. 98.*

proprie pertinere, quia prædicata transcendentia sunt extrâ classem Prædicabilium: vel, si non est transcendens, reduci ad Genus, quia prædicatur de individuis proprio sub nomine propositis in quid incompletè, & more partis materialis. Nec magnum erit piaculum, esse dicatur esse Prædicabile diversum à quinque vulgatis. An autem hic etiam conceptus, *distinctum*, seu *divisum reale à quolibet alio*, sit communis & univocus, consule P. Peinado hic disp. 2, sect. 3. §. 2.

DISPUT. II.

De reliquis Prædicabilibus Porphyrianis: ubi etiam de numero, & convenientia Prædicabilium.

CAP. I.

DE DIFFERENTIA.

1. **D**ifferentia larissimè accepta, est forma diversificans extrema, qua alioquin conveniunt in al'quo predicato, ut sumitur ex Aristotele 5. Metaph. cap. 9. Triplex est, communis, propria, & propriissima. Differentia communis ea est, quæ extrema differunt contingenter, scilicet ratione accidentis, contingenter additi. Sic differt homo albus ab homine nigro. Et hæc differentia recurrit cum *Accid. nri* quinto Prædicabili. Differentia propria, quæ ferè coincidit cum

Bb 2 Pro-

Proprio quarto Prædicabili, est, quæ extrema differunt necessariò, sed non essentialiter, seu non per aliquid ad essentiam eorum pertinens. Sic ignis ab aqua differt per calorem in summo. Differentia propriissimã, de qua solã in præsentì Capite loquimur, est, quæ extrema differunt essentialiter, nempe ratione prædicati essentialis. Sic rationale differre facit hominem à brutis.

2 Hæc ipsa Differentia est tertium Prædicabile: quod in essentiali definitur ex Porphyrio, *Prædicabile de pluribus specie differentibus in quale quid.* Hæc tamen definitio communiter improbat ut diminuta, cum non comprehendat Differentiam ultimam specificam, quæ ad hoc Prædicabile pertinet. Melior est, & probata communiter, hæc alia definitio, *Prædicabile de pluribus in quale quid, sive tanquam pars formalis metaphysica illorum;* quæ convenit omni Differentiæ, ut patebit, & aliunde convenit ipsi soli: nam Genus non prædicatur ut pars formalis, Species non prædicatur ut pars, Proprium, & Accidens non prædicatur in quid.

3 Porro Differentia prædicari dicitur in quale, quia prædicatur quasi adiectivè, nempe ut adiacens Generi, sive instar formæ qualificantis prædicatum genericum (nam interroganti, Quale animal est homo? responderetur, rationale); sed cum simul ipsa sit prædicatum quidditativum Speciei, non prædicatur purè in quale, sed in quale quid. Dicitur etiam prædicari ut pars formalis essentie, per analogiam cum formã physicã: quia, sicut forma physica discernit essentialiter compositum ab alijs specie diversis, & determinat indifferentiam materiæ;

ita Differentia discernit essentialiter unam Speciem ab alijs, & determinat indifferentiam Generis.

4 Sed obijcies contra definitionem. Differentia prædicatur de Specie, & Individuis; & non prædicatur in quale, quia illis non adiacet. Resp. Sensus definitionis est, *Prædicabile de pluribus ut pars qualificans aliam partem essentie illorum.* Quare Tò in quale non refertur ad totam essentiam Speciei, vel Individui, sed ad aliquod prædicatum eius, nempe genericum. Obijc. iterum: Genus prædicatur in quid, & Differentia in quale: ergo Species, quæ Genus & Differentiam includit, prædicabitur in quale quid. Resp. Totum concedi potest, si sumatur Species pro definitione, ut cum prædicatur essentia hominis, non sub termino homo, sed sub termino animal rationale. Sed in hoc tractatu sumitur Species prout significata simplici termino, v.g. homo; quo sensu includit Genus & Differentiam implicitè & indistinctè. Differentia autem non prædicatur in quale, nisi prout distinctè expressã.

5 Dividitur Differentia in subalternam & ultimam, sive atomam. Subalterna est, quæ sub se continet Species, ut sensibile, quæ est differentia Generis Vivens. Ultima est, quæ solã individua numero distincta sub se continet, ut Rationale. De differentia individuali (quæ alioquin verè ultima est) non habetur ratio in præsentì: tum quia contemnitur ab Scientijs quasi nulla, vel nullo digno examine, saltem quando non sumitur in communi ut prædicatum transcendens: tum quia nunc solùm agitur de ijs differentijs, quæ immediate dividunt Genera directè collocata in arbore Prædicamentali: quo sensu

sensu Differentia Speciei atomæ dicitur ultima.

6 Et hæc eadem est, quæ vocatur Specificativum intrinsecum, Ultimum & formale constitutivum Speciei, Distinctivum primarium, Prima radix proprietatum specificarum: quæ omnia intelligenda sunt in sensu metaphysico & logico; nam in physico non nisi de formã physica realiter à subiecto distinctã verificantur. Quocirca rationale v. g. eatenus dicitur metaphysicè radicare proprietates hominis, quatenus per illud prædicatum ea probantur quasi accessoria. Ex eo enim, quod homo sit rationalis particeps, argumentando colligimus, esse volitivum, capacem liberi arbitrij, disciplinæ, risus, admirationis, &c. Unde resultat, à nobis apprehendi rationale instar cuiusdam radicis talium prædicatorum, fundamento desumpto ex ordine, quem servant operationes inter se: quamvis ex parte obiecti nulla sit distinctio inter rationale & volitivum, &c. proindeque nulla radicio, vel emanatio.

7 Quatuor numerã passim tribuuntur Differentiæ. 1. dividere, seu contrahere Genus. 2. constituere Speciem. 3. essentiam Speciei ab alijs distinguere. 4. de inferioribus prædicari. Hæc omnia sunt opus rationis: nam à parte rei nulla est indifferentia Generis, nec datur Genus nisi fundamentaliter; nec Species constituitur ex partibus metaphysicis; nec ab alijs distinguitur per partem sui, sed per se totam; nec quidquam est superius, quod de inferioribus prædicetur. Quare illa omnia solum verificantur in sensu reflexo supponente distinctionem rationis inter prædicata Speciei.

8 Si quæras, quanam sit forma rationis, per quam Differentia

constituitur talia munera præstant? Resp. 1. Differentia constituitur actum dividens, seu contrahens Genus, per iudicium exprimens identitatem realem utriusque, sive illud sit directum, ut Rationale est animal, sive indirectum, ut Animal est rationale. Probatur: quia Genus eatenus dividitur, seu contrahitur, quatenus apparet determinatum ad unam Speciem præ alijs; ut è contrario eatenus est indivisum & abstractum, quatenus ita concipitur, ut ad nullam Speciem determinatum appareat. Sed per iudicium illud appareat Genus, animal v.g., determinatum ad Speciem humanam. Patet hoc: nam, sicut animal apparet indeterminatum & indifferens ad varias Species, dum non apparet realis identitas eius cum rationali, nec irrationalis ita apparet determinatum ad Speciem humanam, dum apparet eius identitas cum rationali; iam enim auferatur tota ratio indeterminationis, & indifferentiæ. Talis autem identitas proculdubio apparet in eo iudicio.

9 Obijcies: si iudicium est qualitas composita, manet animal in ijs prædicationibus perfectè Universalis: ergo manet indeterminatum & indifferens: ergo non contrahitur. Imò in nostrã sententiã, etsi iudicium sit simplex qualitas, manet animal cum amplitudine obiectivã Universalis propriã: implicat autem, quod Totum, dum actu dividitur, retineat amplitudinem, quam præhabuit. Resp. Si iudicium est compositum, manet animal indeterminatum vi cognitionis animal, simulque determinatum vi conceptus est ut affixi conceptui rationale: unde non pugnant illæ denominationes; quia tribuuntur à formis realiter distinctis. Illud

autem mentale verbum est denominat animal contractum, & rationale contrahens ut quod; quia, dum necit extrema latitudinis inæqualis, ex se habet tribuere angustiori denominationem contrahentis, & ampliori denominationem contracti.

10 Quodsi ponatur iudicij simplicitas, per actum iudicij non manet animal simpliciter indeterminatum, aut indifferens, cum appareat convesiens determinatæ Speciei. Quod autem, cum dividitur, obiectivam Universalis amplitudinem retineat, non est absurdum. Tum quia divisio Totius potentialis non imitatur in omnibus divisionem Totius actualis, ut notum est: quare sufficit ei, quod formalem indifferenciam à Toto præhabitam (v. g. in præviâ apprehensione animal) minuat, aut impediat. Tum quia, licet divisio realis destruat amplitudinem Totius, non ita divisio mentalis, ut patet vel in ipso Toto actuali, quod per hunc actum indivisibilem, *Hominis alia pars est anima & alia corpus*, mentaliter dividitur, quin ideò desinat cognosci ut Totum per expressionem, *hominis*, quam secum identificat totus actus. Ad divisionem ergo mentale sufficit, quod aliqua, vel omnis pars distinctè cognoscatur ut inclusa in Toto, vel sub Toto, quamvis eodem actu simul cognoscatur Totum ipsum ut tale.

11 *Resp. 2.* Differentia redditur actu constituens Speciem explicitè, tum per iudicium, de quo n. 8., tum etiam per apprehensionem complexam, quæ est definitio Speciei. Probatur: quia pars tunc constituit Totum, cum actualiter coniungitur, sive unitur alteri compari: per iudicium autem, *Rationale est animal*,

(a) Tract. 1. disp. 2. cap. 7. num. 22.

mentaliter coniungitur rationale cum animali, cum appareat expressè realis identitas utriusque; sicut è contrario mentaliter disiungitur, quando ab illâ identitate præcinditur. Hinc, si iudicium est realiter compositum, expressio respondens verbo est gerit munus vnionis metaphysicæ. Si verò iudicium sit actus simplex, res est difficilior: quia omnis compositio est vnio distinctorum in eâ lineâ, in quâ compositio est animal autem & rationale per illum actum non sunt extrema ratione distincta. Dicendum tamen, compositionem metaphysicam, utpotè impropriam, & metaphoricam, non omnibus teneri legibus compositionis physicæ, proindeque non esse vnionem distinctorum actu & formaliter, sed distinctorum præsuppositivè, quatenus est actus per se supponens simplices apprehensiones, animal, & rationale, per quas extrema ratione distinguuntur.

12 Quod attinet ad apprehensionem definitivam, v. g. *Animal rationale*, per illam etiam apparet realis identitas utriusque prædicati, licet minus expressè, quam per iudicium: ut enim definitiva sit, reddere debet hunc sensum, *Animal quod est rationale*: quare iam unit mentaliter utrumque prædicatum. Quodsi definitio illa sit actus realiter compositus, conceptus rationale per se ipsum est alligatus conceptui animal, ut alibi (a) notavimus; ideòque ipsemet erit & forma vnus partis, & compositio in abstracto, sive vnio utriusque. Si verò ponatur simplex actus, idem de eo, quod de simplici iudicio, dicendum. Dixi in responsione num. 11., explicitè: quia Differentia redditur implicitè constituens Speciem per simplicem expres-

sionem Speciei ut talis, v. g. per conceptum *homo*, per quem constituitur Species prout in hoc tractatu sumitur, scilicet non ut definita, sed ut proximè definibilis, atque adeò ut imbibens Genus & Differentiam implicitè & indistinctè.

13 Ex dictis vides, quid sit, & in quo consistat compositio metaphysica, de quâ toties incidit sermo. Est etenim *Cognitio*, per quam prædicata genericum & differentiale, quæ seorsum accepta formaliter distinguuntur mutuo, rediuntur quasi coniuncta & unita ex apparentia realis identitatis ipsorum. Unde ad compositionem metaphysicam duo præquiruntur, & quod detur mutua distinctio rationis inter extrema, & quod alterum sit Genus, alterum Differentia; ut ita concipiatur alterum indifferens, & quasi determinabile, potentiale, & perfectibile per alterum: nam compositio ista nomen analogicè desumpsit à compositione physicâ materiæ, & formæ, maxime secundum indifferenciam vnus partis, ac determinationem alterius. Hinc, ut hoc obiter notem, in Deo non admittitur compositio metaphysica: quia, nec attributa Divina, etiamsi ratione distinguantur, nec prædicata sive analogicè sive univocè communia Deo & creaturis, habent rationem Generis, aut Differentiæ logicæ; ut alibi Deo dante disceris.

14 *Resp. 3.* Differentia redditur actu distinguens essentiam Speciei ab alijs, per eodem actus, per quos redditur explicitè constituens Speciem. Res est clara: quia Differentia, suppositâ ipsius indole distinctivâ, seu discretivâ, nihil expectat, ut actu distinguat essentiam, quam quod requiritur, ut illam actu

constituat; ut patet in forma physicâ. *Resp. 4.* Differentia prædicatur actu de inferioribus per iudicium, in quo subiiciuntur ipsi vel inferiora solo distincta numero, si Differentia sit vltima; vel etiam specie distincta, si Differentia sit subalterna. Hoc etiam per se planum est. Hactenus de Differentia prout actualiter præstante quatuor illa munera num. 7. Sed, si quæras, per quam formam constituitur proximè potens ea præstare? *Resp.*: per simplicem conceptum differentialem, v. g. *rationale*: per illum enim sit proximè habilis ex parte sui, ut subiiciatur Generi, vel de Genere, deque suis inferioribus prædicetur; ac proinde sit proximè contractiva Generis, constitutiva & distinctiva Speciei, & prædicabilis de inferioribus. Quare non opus est notitiâ comparativâ, ut circa Universale Logicum ostendimus tract. præcedenti.

C A P. II.

Nonnullæ Questiones circa Differentiam deciduntur.

1 **Q**uer. 1. : an Differentia sit Universalis respectu Speciei, quam constituit? Affirmat cum alijs Thomistis M. Prado. Sed negat communis, & vera sententiâ: quia Differentia non est superior Specie, quam constituit, cum non latius pateat, sed cum eâ convertatur, v. g. rugibile cum leone, vel sensibile cum animali: omne autem Universale superius est eo, quod respicit quatenus Universale, ut notum est. *Dices 1.*: Differentia rationale v. g., de solâ Specie prædicatur ut Differentia (nempe in quale quid, sive ut pars formalis), non ve-

ad de individuis; hæc enim inter se differunt, non per rationale, sed per hæccitates: atqui Differentia Universalis est respectu illius, de quo prædicatur vt Differentia: ergo &c. *Resp. 1. neg. Min.*: quia, licet omnis Differentia sit Universalis, non tamen sub eodem formali respectu, sub quo est Differentia: & idcirco dici solet, non idem, sed duplex munus Differentiæ, *distinguere*, & *prædicari* mote Universalis. Quia tamen prædicabilitas de pluribus, fundatur in munere constituendi, ac distinguendi Speciem; ideò propria est Differentiæ vt talis, tertiumque Prædicabile constituit. *Resp. 2. neg. Mai.*: quia rationale prædicatur etiam de individuis vt Differentia, non quâ Petrus & Paulus differant inter se, sed quâ differant à brutis; facit enim differre, non solum hominem ab equo, sed etiam Petrum à Bucephalo.

2 *Dices 2.*: Differentia prædicatur de individuis mediâ Specie: ergo vt Universalis immediatius respicit Speciem, quàm Individua. Patet Consequentia paritate Generis, quod prout Universale respicit Speciem immediatius, quàm individua completa, quia de his prædicatur mediâ Specie. *Dist. Antec.*: mediâ Specie, tamquam æquali, *conc.*; tamquam inferiori, *neg. Antec.*, & *Conseq.*, quin obstat probatio: Genus quippè vt Universale respicit Speciem, non quia hæc mediat utrumque inter Genus & individua, sed quia mediat tamquam ratio inferiori Genere. Hinc respectus Differentiæ tamquam Universalis ad individua, est immediatus, quia non terminatur prius ad alium terminum. *Replie.*: eodem modo, quo prædicatum dicitur de subiecto, dicitur de omni contento

sub ipso: ergo eodem modo, quò Differentia prædicatur de Specie, prædicatur de individuis sub eâ contentis. *Dist. Antec.*: eodem modo, quantum ad prædicationem essentialem, vel accidentalem, *conc.*; quantum ad prædicationem superioris de inferiori, vel æqualis de æquali, *neg. Antec.*, & sub eadem distinctione *Conseq.*.

3 *Dices 3.*: hæc est prædicatio formalis, *Homo est rationalis*; ergo pertinet ad aliquod Prædicabile: sed non ad aliud, quam ad tertium: ergo &c. *Confirm.*: Differentia non prædicatur de Specie vt singularis: ergo vt Universalis *Resp. neg. 1. Conseq.*: nam, cum illa non sit prædicatio superioris de inferiori, ad nulum Prædicabile pertinet. Ut autem sit prædicatio formalis, sufficit quòd sit prædicati formaliter pertinentis ad essentiam subiecti, quamvis sit æqualis de æquali, modò non sit identica; vt patet in his, *Deus est Substantia infinita*, vel *est Ens à se.* *Ad Confirm. neg. Conseq.*: quia, licet omne prædicatum debeat esse re ipsâ vel singulare, vel universale, non tamen debet alterutrum munus gerere respectu cuiuslibet subiecti: sed potest ab utroque præscindere, dum respicit subiectum nec superioris nec inferioris, sed purè æquale.

4 *Replie.*: Differentia de pluribus prædicatur prædicatione formali, quàm Specie; prædicatur enim, tum de individuis, tum de specie ipsâ, cum tamen species de se ipsâ non prædicetur nisi identicè: jam ergo Differentia latius patet in prædicando, proindeque superior est Specie. *Dist. Antec.*: prædicatione formali, quæ sit æqualis de æquali, *conc.*; quæ sit superioris de inferiori, *neg. Antec.* & *Conseq.*: nam la-

titudo maior in prædicando, quæ propria est Universalis, desumitur ex ordine ad plura inferiora. Adde quòd etiam Species de Differentiâ prædicatur prædicatione non identicâ, cum tamen Differentia de se ipsâ non nisi identicè prædicetur: datur ergo compensatio latitudinis in prædicando, proindeque illæsi manet æqualitas. Notandum hic, Differentiam prædicari vt Speciem de suis individuis incompletis, prout ita conceptis v. g., *Hoc rationale*, *Illud rationale*; sicut de Genere notavimus *disp. 1. cap. 1.*

5 *Quer. 2.*: an Differentia datur à parte rei? *Resp.* Datur à parte rei (id est, independenter ab Intellectu) Differentia sumpta pro dissimilitudine, seu diversitate inter extrema, quæ simul conveniunt convenientiâ sumptâ pro similitudine. Atque hoc sensu intellecta definitio Differentiæ, tradita cap. 1. num. 1., propriè verificatur à parte rei. Si tamen Differentia, saltem propriissima, sumatur logicè, aut metaphisicè, non datur à parte rei formaliter, sed purè fundamentaliter: sic enim accepta, est pars formalis essentiæ specificæ, contractiva Generis, distinctiva eorum, quæ alioqui conveniunt convenientiâ significante unitatem in prædicato generico, ac demùm prædicabilis de pluribus *in quale quid*: quæ omnia supponunt distinctionem actualem inter prædicata realiter identificata, quæ distinctio, cum sit opus rationis, non datur à parte rei.

6 *Quer. 3.*: an vltima Differentia sit formalitas simplex, sive indivisibilis in plures formalitates directas, & invicem ratione distinctas? Negarunt unversim plures Antiqui, omnem Differentiam vltimam ex

duabus, aut pluribus constituentes: unde hominem v. g. definiebant, *Animal rationale mortale*, vt per mortale differret ab Angelis, per rationale à brutis; atque ita coalesceret ex utroque differentiâ hominis completa. Communis tamen sententia, in pletrisq; substantijs, & accidentibus, præsertim physicis, & absolutis, vltimam Differentiam asserit esse prædicatum simplex. *Prob.*: quia *rugibile* v. g., nullo fundamento divides in plures formalitates illiusmodi: quamvis enim in leone consideres proprietates, aut operationes inter se diversas, nec alijs animalibus communes, semper tamen vnam præcipuam operationem invenies, quæ veluti fundat & radicat cæteras, quamque *rugitum* appellamus. Si ergo concipias istius operationis principium conceptu *rugibile*, habebis prædicatum simplex, quod leonem discernit ab alijs, estque prima radix omnium proprietatum eius.

7 Idem experientia docet in alijs substantijs. Idem in accidentibus: quo enim fundamento divides in plures formalitates Differentiam coloris in Specie albedinis v. g. ? Sæpè quidem discrimen vnius Speciei ab alijs explicamus, non vno, sed pluribus terminis: at non tunc vltimam definitionem essentiali, sed merè descriptivâ, plerumque necessariâ ob ignorantiam differentiæ essentialis. Sed nota, quæstionem procedere de formalitatibus directis, quæ scilicet denotant prædicata primæ intentionis, vt illa, *rationale, mortale*. Si tamen reflexè loquamur, à quilibet Differentiâ iam præcisâ potest abstrahi ratio communis *differentiæ*, quæ, si non transcendat formalitertatitatem, per quam ad rugibile contrahitur, erit formaliter invicem

distincta ab eâ talitate. Sed in hoc sensu non loquimur.

8 Nihilominus putant Arriaga, Quiros, Averſa, cum alijs, valde probabile esse, quod ultima Differentia non raro ex pluribus coalescat, præsertim in accidentibus, sive in actibus animæ. Sic apparet in pluribus Speciebus mixtis, quæ perfectionem duarum secum identificant: v.g. in habitu, vel actu simul practico, & speculativo, in actu simul pertinente ad duas virtutes, justitiæ, & temperantiæ, & in actu, qui simul sit scientia & fides. Enimvero, Species, de quâ prædicantur duo Genera diversa, & non subordinata, videtur exigere duplicem formalitatem differentialem, quarum quælibet suo Generi respondeat. Justitia autem & temperantia, aut scientia & fides, Genera sunt diversa, & inconnexa. Nec obstat paritas formæ physicæ, quæ unica est in quovis composito. Tum quia unica etiam est materia physica; & tamen Genus, quod est materia metaphysica, potest in unâ Specie multiplex esse; ut modò notavimus. Tum quia Differentia, cum sit forma analogica, & metaphorica, non debet esse per omnia similis formæ physicæ: unde in quavis Specie atomâ, præter Differentiam ultimam, dantur plures aliæ subalternæ; quin ideò simile quid inveniatur in formis physicis.

9 Dices: ergo ultima Differentia hominis non erit simplex. Resp. Rationale est Differentia hominis adæquata, non prout præcisè sonat *Intellectivum* (sic enim est Genus ad hominem & Angelum), nec item prout convenit animæ a corpore separata; sed prout significat *Discursivum* *connaturaliter pendens in*

intelligendo à sensone phantasia. Hoc sensu probabile videtur ex dictis, quod Rationale non sit differentia omnino simplex; contrahit enim ad hominem duo Genera prorsus inconnexa, & non subordinata, nempe *Animal*, & *Intellectivum*; idque habet speciale præ cæteris speciebus substantialibus. Qui tamen velit, utrumque Genus contrahi per indivisibilem formalitatem, quæ in alijs Speciebus mixtis, v.g. in actu scientiæ & fidei, est innominata, in homine autem nominatur *rationale*; non facile impugnabitur.

10 *Quer. 4.* & principaliter: utrum Genus transcendat formaliter ultimas Differentias? sive, utrum Differentia ultima includat formaliter Genus? Tunc prædicatum A transcendit formaliter prædicatum B, aut in eo formaliter includitur, quando pertinet ad definitionem, seu explicationem quidditativam illius, ita ut B sub proprio conceptu non possit plenè explicari, quin dicatur esse A: & ideò tunc A dicitur identificari formaliter cum B. Sic in homine formaliter includuntur prædicata, *animal*, & *rationale*, & illa etiam omnia, per quæ definitur tam animal, quam rationale. Certum est, omnia Genera, & Differentias superiores includi formaliter in Speciebus inferioribus, v.g. in homine Genera *corpus*, *vivens*, *animal*, & Differentias *animatum*, *sensibile*. Certum item, prædicata inferiora, sive Species, sive Differentiæ sint, non includi formaliter in superioribus: neque enim animal definitur per hominem, aut rationale; neque vivens per animal, aut sensibile. Solum itaque dubitatur, an Genera & Differentiæ superiores transcendant formaliter Differentias Specierum inferiorum constitutivas. Bre-

vi-

vitatis gratia loquimur de Differentijs ultimis, ut sunt rationale, rugibile, hincabile, è quibus consequentia facilis erit ad subalternas relatu ad Genera, quæ contrahunt.

11 Pro parte affirmativâ citantur Nominales, necnon Soncinas, & Averſa, quibus adhærent aliqui RR. Negativa communis est in omni Scholâ cum Aristotele & D. Thomâ citatis à P. Peinado (a). Hæc mihi vera est: &, omnis probationibus, quæ pariter impugnant transcendentiam entis, de quâ modò nihil discernimus, probatur breviter. Genus & Differentia componunt Speciem in lineâ formali, seu tantquam partes metaphysicæ: sed partes in eâ lineâ, in quâ Totum componunt, debent mutuo distingui, nec altera alteram includere. Probatur hoc: tam exemplo partium in lineâ physicâ componentium: tum quia, si altera pars alteram includit, æquabitur Toti; unde, vel non erit pars, vel falsificabit principium illud per se notum, *Omne Totum est maius sua parte*. Urgetur hoc ipsum: si Differentia formaliter includit Genus, nihil est formaliter in Specie, quod non sit etiam in Differentiâ, ut evisceranti patebit: ergo Differentia ultima non erit Prædicabile ab Specie diverso; siquidem *rationale*, non minus quàm *homo*, prædicabitur individuis in quid completè, sive ut tota essentia. Confirm. Certum videtur, quod nec Species, nec Genus transcendit formaliter Proprium metaphysicum, v.g. *visibile*: in quo tamen argumenta contrariorum æquè militant.

12 *Objc. 1.*: rugibile v.g., quæ est differentia leonis, est formaliter principium sensationis, & vitæ: ergo est formaliter animal, & vi-

(a) Tract. 2. disp. 3. n. 2.

vens. Prob. Antec.: quia rugibile est formaliter principium rugitus & rugitus est formaliter sensatio, & vita. Similiter discursus, quævis nō sit sensatio, est formaliter vita: ergo principium eius, quod est rationale, debet includere formaliter Genus *vivens*. Imprimis obiectio instatur in risibili, quod est formaliter principium risus, qui est formaliter sensatio, & vita. Deinde noto, *rugibile*, *rationale*, & alia nomina Differentiarum, sæpè accipi pro totâ Specie, significarique substantivè hoc aut simili sensu, *Quod est rugibile*, *Quod est rationale*. Hoc modo prædicata ista Genus includunt, suntque principium rugitus, aut discursus adæquatè sumpti. Sed eo sensu non loquimur in præsentî. Accipimus igitur illa nomina, seu prædicata purè adiectivè, quatenus concipiuntur instar formæ adiacentis, & modificantis aliud: quo sensu potest rugibile v.g. definiri bifariam, nempe vel sub munere Differentiæ, vel per connotatum operationis inadæquatè sumptæ.

13 Rugibile sub munere Differentiæ definitur, *Talitas determinans animal ad leonem*; quæ definitio non est per animal in recto, sed in obliquo, seu connotato; sicut ubicatio non definitur per corpus in recto, dum sic definitur, *Modus ultimò determinans corpus ad locum*. Per connotatum operationis definitur, *Principium rugitus*: sed, cum rugitus sit etiam quadam integra Species operationis, includens sua prædicata generica, quæ sunt sensatio, & vita, insuperque suam differentiam specificam, per quam ab omni aliâ sensatione discernitur; fit, ut rugitus adæquatè sumptus corresponsdeat prædicatis leoais distributione accommodatâ: nam, quatenus est vita, corres-

pon-

ponder prædicato *viventis*; quatenus est *sentatio*, prædicato *animalis*; quatenus est *talitas*, aut *differentia* discernens hanc speciem operationis ab alijs, prædicato *rugibilis*. Unde *rugibile*, purè adiectivè conceptum, non est formaliter principium *rugitus* adæquatè sumpti, sed tantum purè differentialiter accepti; quo sensu *rugitus* non est formaliter *sentatio*, nec *vita*. Idem dicito de *discursus* qui tamen, etiam adæquatè sumptus, non est *vita* illius *Generis*, quod sub se continet animal, & non nisi medio animali descendit ad inferiora; non enim *discursus* est *sentatio*. Solum ergo est *vita* de *Genere Intellectivo*, quod etiam contrahitur per rationale hominis absque transcendentia formali.

14 *Objc. 2.*: *Differentia* cognitionis terminata ad *Petrum*, includit formaliter prædicatum genericum *cognitionis*, aut *tendentie cognoscitivæ*: iam ergo aliqua *Differentia* includit formaliter *Genus*. *Prob. Antec.*: quia *Differentia* illa non est præcisè *tendentia* intentionalis in *Petrum*; alioqui non differret à *tendentia* amoris terminati ad *Petrum*: ergo est *tendentia* formaliter *cognoscitiva*. *Neg. Antec.*: & in *probat. neg. Conseq.*: quamvis enim illa *Differentia* non sit formaliter *cognitio*, seu *tendentia* cognoscitiva, satis differt à *tendentia* propria amoris ex eo, quod sit *talitas* *tendentie* cognoscitivæ, connotans scilicet *Genus* *cognitio*, cuius determinatio est. Plurimas quidem *Differentias* explicamus terminis significantibus totam *Speciem*: sed id provenit, nõ ex *inclusionem* formali, sed ex *penuria* vocum.

15 *Objc. 3.* *vulgatus* syllogismus in *Darapti*, videlicet, *Omnis homo est formaliter animal, Omnis ho-*

mo est formaliter rationalis; ergo aliquod rationale est formaliter animal: ubi concluditur *formalis* *identitas* *rationalis* cum *animali* ex *Præmissis* *veris*, & *ritè* *dispositis*. Verùm hæc *obiectio* solvenda est omnibus: nam eadem formã potest contrã *sententiam* omnium concludi *formalis* *inclusio* *rationalis* in *animali*, sic nimirum, *Omnis homo est formaliter rationalis, Omnis homo est formaliter animal, Ergo aliquod animal est formaliter rationale*. Præterea, syllogismi forma non tenet: quia *formalis* *identitas* potest esse non *mutua*, iuxta *communem* *sententiam* alibi *probandam*: atque ita est in *præsentis*; quamvis enim *homo* sit *formaliter* *animal*, non idèò *animal*, ut nec *rationale* seorsum, est *formaliter* *homo*. At, quando *Extrema* non *identificantur* cum *Medio*, licet hoc *identificetur* cum *illis*, non *concluditur* *ipsorum* *identitas* inter se; cum non habeat *locum* illud *principium, Que sunt eadem vni tertio &c.* Hinc *formalis* *identitas* non *mutua* tam non *distribuit* *Medium*, quàm *realis* *inadæquata*: idèòque *syllogismus* ille *similis* est huic, *Omnis homo est inadæquatè anima rationalis, Omnis homo est inadæquatè corpus, Ergo aliquod corpus est inadæquatè anima rationalis*.

16 *Objc. 4.*: *Differentia* ut talis concipi nequit sine *Genere*: ergo formaliter includit *Genus*. *Dist. Antec.*: sine *Genere*, tamquam *connotato*, *conc.*; sine *Genere*, tamquam *prædicato* sui *quidditativo*, *neg. Antec.*, & *Conseq.* *Differentia* ut talis connotat *Genus* ut *obliquum*, sive ut *terminum* *connexionis*; idèòque sine *mentionem* illius concipi non potest. Sed non inde inferitur *inclusio* *formalis*, imò nec *realis*; ut patet in *creaturã*, quæ ut talis non con-

ci-

18 *Ad* extremum duo notabis. 1.: *Genus, substantia*, prout significat *substantiam* completam, quæ in *Prædicamento* ponitur, non includitur *formaliter* in *rationali*. Unde *rationale* *formaliter* nec est *substantia*, nec *accidens*, sed est *talitas* *substantie*: potest enim in *sensu* *formali* dari *medium* quid inter *substantiam* & *accidens*, licet non in *sensu* *reali*. Si tamen *ratio* *substantie* in aliqua *abstractione* sit *prædicatum* *transcendens*, includetur quidem in *rationali*; sed tunc non erit *Genus*. 2.: quod diximus de *Genere* respectu *Differentie* *specificæ*, *subalternæ*, vel *infimæ*, intelligendum pariter de *Specie* respectu *Differentie* *individualis*, v.g. de *hominem* respectu *Petreitatis*.

17 *Objc. 5.*: *Differentia* est *definibilis*: ergo per *Genus*: ergo *formaliter* includit *Genus*. Imprimis, *Differentia* iuxta *communem* *opinionem* non est *strictè* *definibilis* per *Genus* & *Differentiam*, cum non habeat *compositionem* *metaphysicam*; sicut etiam de *supremo* *Genere* dici solet. Deinde, esto per *Genus* aliquod *definiatur*, non *definitur* per illud, de quo *disputamus*, nempe quod *contrahitur* ad illam *Speciem*, cuius *Differentia* est *pars*. *Definietur* ergo per alia *Genera* *transcendentia*, vel quæ non *pertinent* ad *lineam* *Prædicamentalem*, v.g. per *principium*, ut eum *rationalem* *definitur*, *Principium* *discurrendi* vel etiam per *Genera* *talitatis*, *formalitatis*, *differentie* ut *scilicet*; & in *esse* *Universalis* *logici*, per *genus* *reflexum*, *Prædicabile*. Sed nunc de *solis* *Generibus* *disputamus* *directè* *positis* in *Prædicamento*, cuius in *lineã* *transversali* ponuntur *Differentie*: nam *relatu* ad illa alia *Genera*, *Differentia* non est *differentia*, sed *species* *quædam*.

18 *Ad* extremum duo notabis. 1.: *Genus, substantia*, prout significat *substantiam* completam, quæ in *Prædicamento* ponitur, non includitur *formaliter* in *rationali*. Unde *rationale* *formaliter* nec est *substantia*, nec *accidens*, sed est *talitas* *substantie*: potest enim in *sensu* *formali* dari *medium* quid inter *substantiam* & *accidens*, licet non in *sensu* *reali*. Si tamen *ratio* *substantie* in aliqua *abstractione* sit *prædicatum* *transcendens*, includetur quidem in *rationali*; sed tunc non erit *Genus*. 2.: quod diximus de *Genere* respectu *Differentie* *specificæ*, *subalternæ*, vel *infimæ*, intelligendum pariter de *Specie* respectu *Differentie* *individualis*, v.g. de *hominem* respectu *Petreitatis*.

CAP. III.

DE PROPRIO.

1 *Quartum* *Prædicabile* *Porphyrianum* est *Proprium*, seu *Differentia* *propria*; quæ *primò* *intentionaliter* *accepta*, est *id, quod* *essentiam*, quàm *supponit* *constitutam*, *necessariò* & *per se* *consequitur*: *accepta* *verò* *secundò* *intentionaliter*, sive in *esse* *Universalis*, est *Prædicabile* *de* *pluribus* in *quale* *per se* & *necessariò*; vel, quod eodem *redit*, *Prædicabile* *de* *pluribus* *per se* & *necessariò*, sed *extra* *essentiam*. Per *ly* *extra* *essentiam* *differt* à *Genere*, *Specie*, & *Differentia*; per *ly* *per se* & *necessariò*, *differt* ab *Accidenti* *mox* *explicando*. *Proprium*, aliud est *physicum*, aliud *metaphysicum*, sive *logicum*. *Physicum* est, quod *per se* *necessariò* *consequitur* *essentiam*, à quâ *realiter* *distinguitur*. Sic *lux* est *proprietates* *Solis*, &

ca-

calor ignis. Metaphysicum est, quod, cum realiter idem sit cum essentiâ, tamen ab eâ formaliter distinguitur, & ex modo concipiendi ab eadem quasi radicaliter: quod genus radicalionis explicimus supra cap. 1. n. 6. Sic risibile, & admirativum dicuntur proprietates hominis.

2 Quatuor genera proprietatum, seu quatuor modos Proprii distinxit Porphyrius. Proprium primo modo est, quod soli Speciei convenit, sed non omni eius individuo; ut esse Medicum; quod solus est hominis, sed non omnis. Proprium secundo modo est, quod omni individuo Speciei convenit, sed non soli; ut esse bipedem; quod & omni homini convenit, & etiam avibus. Proprium tertio modo est, quod omni & soli individuo Speciei convenit, sed non semper; ut canescere, quod omnis & solus est hominis, non omni tempore, sed in senectute. Proprium quarto modo est, quod convenit omni & soli individuo Speciei, & semper: atque ita convenit homini esse risibilem. Hæc exempla, quæ Porphyrius adducit pro quatuor modis Proprii, fortè rejicere völes ex Caramuele.

3 Nam in primis, esse Medicum etiam Angelis convenit, addo & brutis animantibus, quæ naturæ instinctu opportuna sibi remedia passim adhibent. Deinde, bipedem esse non omni homini convenit: nam, siqua fides Plinio, non longè à Trogloditis homines sunt miræ pernicitatis, quos *Sci.podes* vocant, unico pede instructi, atque ita magno, ut umbrâ illius ab æstu se protegant resupini jacentes. Præterea, canescere convenit etiam corvis, & canibus; & iuxta Aristotelem 5. de gener. animal. cap. 5., maximè convenit equis. Postremò, risibiles esse con-

venit etiam equis, elephantis, & canibus. Eadem exempla latè rejicit Servera disput. 10. Log. cap. 1.; qui præsertim invenitur contra risibile. Nam primùm carpit vocabulum ipsum ut ineptum: risibile enim non tam significat ridere potens, quam risu dignum; sicut amabile, & admirabile significant amore, & admiratione dignum: quare aptius diceretur homo risivus, sicuti dicitur admirativus. Deinde fusè probat, eam proprietatem alijs animantibus præter hominem convenire. Postremò probat etiam cap. 3., præsertim num. 3. 5., non omniæ hominem necessariò esse risibilem, aut risivum.

4 Scrupulis hæc poterit occurrere, si dicatur ad 1., medicinam, prout est ars studio & labore parata, propriam esse solius hominis, nec Angelis, aut brutis convenire. Ad 2., Plinij testimonium reculari posse: vel eo admisso, tales homines per se, & suapte naturâ binos pedes exigere, quamvis per accidens nascantur unipedes, ut non rarò, vel inter nos, bicipites nascuntur. Ad 3., canescere manifestè, & toto capite, solius esse hominis; quamvis animalia quadam imperfectè canescant; ut monet Aristoteles ibidem cap. 3. & 5.. Ad 4. canes (idem esto de brutis alijs) blandiri quidem, exultare, & quadam lætitiæ signa præferre; sed non propriè ridere; sicut non propriè discunt, quamvis naturali sagacitate discursum imitari videantur. Risus ergo, si vere talis est, & non merè apparens, per se supponit admirationem aliquam, proindeque rationis actum; de quo in Animalisticâ. Nec facilè probabitur, dari posse homines suapte naturâ non risivos, & tamen eiusdem speciei cum ijs, quos de facto novimus. Significatio acti-

activa vocabuli risibile sustinet potest ob consuetudinem Scholarum, quibus immeritò negabitur ea potestas in vocabula, quæ cadit in vulgus.

5 Facilè tamen assignari poterunt alia exempla pro singulis quatuor modis Proprii, sistendo in Specie humanâ. V. g. pro primo, esse baptizatum, aut Sacerdotem: pro secundo, posse cibum capere, vel esse locomotivum, aut sensibilibiter appetitivum: pro tertio, esse divisum in corpus & animam permanentem, ut accidit tempore mortis: pro quarto, esse admirativum. Ubi notandum, fieri posse plures alias combinationes Proprii, præter quatuor enumeratas à Porphyrio: quâ de re videndus Servera disput. 10. num. 2.

6 Nunc queritur 1.: quoniam ex illis quatuor modis pertineat Proprium ad quartum Prædicabile? Communiter dicitur, solum Proprium quarto modo huc pertinere: quia cætera, vel contingenter accidunt subiecto, vel sunt alijs rebus communia; proprium autem contra ponitur communi; unde inquit Aristoteles 1. Topic. 4., *Nemo proprium alicuius rei dixerit, quod alijs convenire potest.* Dicendum tamen, ad hoc etiam Prædicabile pertinere Proprium secundo modo: quia plurima sunt accidentia, quæ per se prædicantur, & necessariò consequuntur essentiâ; & tamen sunt Propria secundo modo, cum non soli Speciei conveniant. Hæc autem pertinere nequeunt ad quintum Prædicabile: ergo ad quartum.

7 Sic tres illæ proprietates, quas pro secundo modo assignavimus num. 5., per se comitantur essentiâ hominis, nec contingenter

prædicantur: & tamen brutis etiam conveniunt; quia fundantur in prædicato generico animalis. Imò proprietates aliquæ sunt, quæ fundantur in supremo Genere substantiæ, v. g. esse receptivum accidentium, vel esse ab accidenti perfectibile: quæ est proprietas per se & necessariò comitans omnem substantiam completam, & creaturam. Nec obstat rigor nominis, proprium: quod, ut notant Conimbricenses, non accipitur nunc in rigore grammatico, sicut illud accepit Aristoteles loco nobis obiecto; sed tantum prout significat accidens per se exactum ab essentiâ subiecti.

8 Quer. 2.: utrùm prædicationes de Proprio sint necessariæ veritatis? Resp. 1.. Prædicationes de Proprio metaphysico sunt æternæ veritatis: quia risibile v. g., vel admirativum, est essentialiter inseparabile ab homine, utpotè cum ipso realiter identificatum. Nec te moveat argutia Serveræ loc. cit. à n. 27. negantis contra sententiam omnium, vltum esse Proprium metaphysicum: quia, inquit, non est Proprium, saltem quarto modo, nisi quod necessariò subsequitur essentiâ, & ab eâ necessariò dimanat: hoc autem nulli prædicato convenit realiter identificato cum essentiâ. Probat: quia subsecutio, ac dimanatio inter prædicata realiter identificata, necessariò involvit, aut supponit distinctionem rationis; sed distinctio rationis contingens est, & contingenter advenit obiecto; ergo subsecutio, ac dimanatio pariter contingens esse debet, minimèque necessaria.

9 Ne, inquam, hoc argumento movearis; quod pariter probat, Differentiam non esse necessariò con-

contractivam Generis, nec necessariò constitutivam, aut distinctivam Speciei: nec item essentiam hominis metaphysicam necessariò constitui ex animali & rationali: hæc enim omnia supponuat, aut involvunt distinctionem rationis. Probat etiam, nullum Proprium esse Prædicabile per se & necessariò, cum non constitutur prædicabile, nisi per actum rationis contingentem. Probat denique, nec Proprium physicum necessariò dimanare ab essentia: nam dimanatio caloris ab igne v.g., necessariò supponit physicam existentiam ignis; sed ea existentia contingens est: ergo & dimanatio contingens erit.

10 Dic ergo, ut subsequens Proprij metaphysici dicatur necessaria, sufficere, quòd distinctio rationis sit fundamentaliter necessaria, quatenus fundamentum eius indefectibile est, licet non necessariò fundet in actu secundo. Vel melius dici potest, dimanationem esse necessariam, non independentem ab omni suppositione, sed supposità existentia metaphysicà talis essentia, quæ existentia per distinctionem rationis constituitur: quæ immodum dimanatio physica non est necessaria, nisi supposità existentia physica essentia, ut in nupero caloris exemplo videre licet. Est tamen æternæ veritatis prædicatio Proprij metaphysici; quia veritas eius nititur identitate reali: sicut ob eandem rationem, æternæ veritatis est prædicatio Generis de Specie, quamvis actualis denominatio Generis sit contingens.

11 Resp. 2. Prædicationes de Proprio physico, sunt veritatis naturaliter necessariae, vel omninò absolute, ita ut solum de potentia Dei absolutà deficere possit, v.g.

hæc, *Sol est lucidus in summo*; vel saltem cum hoc addito, *nisi obstat violentia contrariorum*, qualiter necessaria est hæc prædicatio, *Aqua est summe frigida*; nam summa frigiditas ita est connaturalis proprietas aquæ, ut tamen per violentiam contrariorum Agentium auferri possit, auferaturque passim citrà miraculum. Quare adverbium *necessariò*, quod ponitur in definitione Proprij, debet intelligi cum illo addito, *nisi obstat &c.*, vel cum hoc, *iuxta exigentiam sibi relictam*, vel, *à contrarijs liberam*: quo sensu quævis prædicatio de Proprio physico veritatem habet: non nisi Divinitus defectibilem.

12 Quer. 3.: de quibus prædicetur Proprium ut Universale? Resp. Non prædicatur ut Universale de Specie, vel Genere, cuius est proprietas, sed tantum de inferioribus individuis, aut speciebus: idque propter rationem, quam in simili dedimus circa Differentiam cap. 2. num. 1. Notandum tamen, Proprium prædicari ut Speciem de suis individuis formatis ex nomine communi Proprij, & signo demonstrativò, ut cum dicitur, *Hoc admirativum est admirativum*: de quo iterum redibit sermo circa Accidens.

13 Quer. 4.: an Proprium detur à parte rei? Resp. Proprium metaphysicum, existit quidem à parte rei secundum substratum, sed non habet rationem proprietatis à parte rei, cum non realiter distinguatur ab essentia. Proprium verò physicum propter rationem oppositam gerit à parte rei munus proprietatis, sed non habet esse Universale, seu Prædicabile, nisi fundamentaliter.

CAP.

CAP. IV.

DE ACCIDENTI

Accidens in præsentia non sumitur, prout Substantia contraponitur, quo sensu vocatur Accidens prædicamentale: sed accipitur pro eo, quod contingenter advenit alicui, sive sit entitativè substantia, ut vestes, & arma, cum homo dicitur *vestitus*, & *armatus*; sive sit accidens entitativè, ut albedo, cum homo dicitur *albus* atque ita vocatur Accidens prædicabile; & prout condistinguitur à Proprio, vocatur Accidens commune. Hoc autem primò intentionaliter acceptum sic definit Porphyrius, *Quod potest adesse atque abesse sine subiecti corruptione*: id est, quod ita contingenter advenit subiecto, ut possit vel in eo existere, vel ab eo separari, quin subiectum ex hac variatione destruat.

2 Sed huic definitioni nonnulla opponuntur. 1.: nigredo est accidens coryi, & æthyopis, ut etiam albedo cygnæ, & nivis; quin possint illæ subiecto separari. 2.: hæc sunt prædicationes Accidentis, *Homo est existens*, *est laceratus*, aut *est capite truncatus*: & tamen hæc accidentia non adsuat, atque absunt sine corruptione subiecti. 3.: tali definitione non differt Accidens à Proprio: nam summa frigiditas, quæ est aquæ proprietas, potest adesse vel abesse, quin aqua corrumpatur. Responsio communis hæc est. Non negat Porphyrius accidentia realiter inseparabilia, cum ipsemet dividat Accidens in separabile, & inseparabile: quare solum intendit, ut Accidens possit adesse vel abesse

mentaliter positive, negatè etiam convenientià connaturali, quin idè subiectum destruat in mente.

Unde ad 1.: nigredo coryi, & æthyopis (albedo cygni, ac nivis, non cessatur accidens, sed proprietas *secundo modo*, quæ proinde pertinet ad quartum Prædicabile, ex dictis cap. præced.) mentaliter separari potest per positivam negationem illæ in mente subiecto: nihil enim de æthyopis essentia detrahit, etiamsi dicas, *Æthyops non est niger ex propria natura exigentia*. Ad 2.: accidentia illa subiectum corrumpunt physicè, sed non mentaliter: potest enim quis etiam concipere essentiam hominis, sive illum mortuum, sive existentem asserat. Ad 3.: summa frigiditas, si de aqua negetur secundum convenientiam connaturalem, sic nimirum, *Aqua suapte natura non est summe frigida*; non manebit in mente vera essentia aquæ: sed destruetur saltem illativè, cum ipsi detrahat, non solum frigiditas, sed etiam eius exigentia connaturalis, quam secum identificat, & quam retinet etiam dum privatur frigore per violentiam contrarij agentis, aut per miraculum.

4 Huic tamen doctrinæ obstat, quod, licet alijs difficultatibus utcumque satisfacta, tertiò non satisfacit: nam summa frigiditas, prout est physica proprietas aquæ, realiter adæquatè distinguitur ab aqua, proindeque non est accipienda simul cum exigentià connaturali, quæ cum aqua realiter identificatur, & vltimum est proprietas eius metaphysica: sed summa frigiditas, quatenus realiter ab aqua distinguitur, & seorsum ab exigentià connaturali, potest absubidè positive negari de aqua, quin hæc in mente

destinatur: ergo quatenus physica proprietas est, comprehenditur definitione Accidentis. Quidquid sit de mente Porphyrij, melius forsitan, & clarius definitur Accidentis hoc pacto, *Quod subiecto advenit, quin ab eius essentia permanenter exigatur*: quæ definitio non prohibet Accidentis esse alio ex capite inseparabile.

5 Jam Accidentis secundò intentionaliter sumptum in esse Universalis logici, definitur communiter, *Prædicabile de pluribus in quale contingenter*: ubi ly *contingenter* intelligi debet attenda naturali existentia subiecti non violatâ per actionem contrarij agentis; ita vt definitio reddat hunc sensum, *Prædicabile de pluribus extrâ essentiam & existentiam naturalem, saltem vt existentem permanentem*. Sic hæc sunt prædicationes Accidentis, quod constituit quintum Prædicabile, *Homo est albus, est armatus, est dormiens, est videns*. Ubi notandum, dari quoque Accidentia metaphysica, ea nimirum, quæ in consideratione metaphysicâ contingenter adveniunt subiecto, seu extrâ essentiam, & existentiam eius. Sic rationale prædicatur de animali, & quævis alia Differentia specifica prædicatur de Genere, tamquam accidens metaphysicum; quia nimirum animal abstractè consideratum, indifferens est, vt sit, vel non sit rationale. Unde patet discrimen inter Proprium metaphysicum, & Accidentis etiam metaphysicum; nam hoc non radicatur, nec exigitur à naturâ, cui accidit; illud verò radicatur necessariò à naturâ, cuius est proprietas, v.g. risibile à rationali.

6 Circâ Accidentis ita explicatum, sciendum est 1., illud, quatenus est quintum Prædicabile, non

prædicari in abstracto, nec in recto, sed in concreto dicente subiectum in recto, & accidentalem formam in obliquo: non enim verè dicitur, *Petrus est albedo, vel, est albedo, & subiectum eius, sed, est albus*; quod ita exponitur, *est subiectum habens albedinem, vel, affectum albedine*. Dices: quomodò potest Accidentis verè dici de Petro, cui non identificatur? Resp. Solum debet cum subiecto identificari, quod de eo dicitur in recto, non verò quod dicitur tantum in obliquo. Sic verè dicitur, *Creatura est effectus Dei*, quamvis obliquum prædicati non identificetur cū subiecto.

7 Dices insuper: ergo in hac prædicatione, *Petrus est albus*, solum affirmatur identitas subiecti cum recto prædicati: ergo prædicatio non erit contingens, sed necessariò vera; nam ea identitas est indefectibilis. Resp. Non affirmatur identitas illa nudè & solitariè; sed simul affirmatur, aut supponitur actualis unio accidentis cum recto prædicati; vt perinde sit dicere, *Petrus est albus, ac, est subiectum habens albedinem sibi unitam, vel, cui albedo unitur*: & cum hæc unio sit contingens, absolutè contingentem reddit propositionis veritatem.

8 Sciendum est 2., Accidentis comparatum ad inferiora, de quibus prædicari, valet in abstracto, non esse quintum Prædicabile, sed esse Genus, aut Speciem, aut Differentiam, prout fuerit gradus, & modus abstractionis. Unde color vt sic, prædicatur de albedine & nigredine vt Genus; & albedo vt sic, de hac, & illâ albedine vt Species. Sciendum est 3., Accidentis in concreto non prædicari contingenter, seu ritu quinti Prædicabilis, nisi de subiecto nudè expresso: de inferioribus enim

expressis nomine concreti ipsius, aut sub ipso contenti, prædicatur essentialiter. Unde hæc est prædicatio Generis, *Album est coloratum*, & hæc Speciei, *Hoc album est albus*. Imò hæc etiam prædicatio, *Homo albus est albus*, & similes ex parte subiecti experimentales totum esse concreti accidentis, non sunt contingentes, sed necessariae, vt in Summulis dictum est; vocarique possunt prædicationes Speciei, eo quod *album* prædicetur vt tota essentia subiecti in esse concreti; siquidem *homo albus*, & *paries albus* solo numero differunt in esse concreti accidentalis; diversitas enim intrinseca subiectorum de materiali se habet in ordine ad illud concretum constituendum.

9 Sciendum est 4., ad veram & absolutam prædicationem accidentis physici & intrinseci, dum prædicatur per modum quinti Prædicabilis, necessariò requiri existentiam subiecti à parte rei. Ratio est; quia simul asseritur actualis unio Accidentis cum subiecto, vt constat ex num. 7.: implicat autem actualis unio Accidentis physici, & intrinseci, cum subiecto non existenti. Unde inferes contra P. Lynceum, hanc prædicationem, *Petrus est possibiliter albus*, non esse quinti Prædicabilis, sed quarti, nimirum Proprij metaphysici secundò modo: reddit enim hunc sensum, *Petrus est potens recipere albedinem*; proindeque solum prædicat potentiam albedinis receptivam, quæ est proprietas metaphysica substantiæ corporeæ, saltem in plerisque Speciebus. Dixi, ad prædicationem absolutam; quia conditionalis, v.g. *Si Petrus existat, erit albus*, poterit vera esse & contingens, est subiectum non existat actu; non enim adstruit unionem albedinis, quæ sit,

sed quæ esset in hypothesi, quâ subiectum existeret.

10 Sciendum est 5., non requiri semper existentiam realem subiecti ad veram prædicationem Accidentis extrinseci, præsertim intentionalis. Ratio: quia, cum Accidentis intentionale non vniatur intrinsecè subiecto, nec in eo sustentetur, non indiget eius existentia, vt illud extrinsecè denominet. Sic verè dicitur, *Antichristus est cognitus, &, Salus, quæ non existit, est optata*. Imò nec requiritur subiecti possibilitas; verè quippe dicitur, *Chymra est cognita*. Nonnulla tamen accidentia intentionalia ex peculiari genio requirunt existentiam obiecti, quod denominant, v.g. visio materialis, aut actus Fidei de existentia alicuius obiecti.

CAP. V.

De numero, & convenientia Prædicabilium.

1 Quidam super sunt quinque Prædicabilibus communia, quæ in hoc, & sequenti Capite discutiemus. Quæritur 1.: verum alia sint Prædicabilia præter quinque iam explicata? Communis responsio negativa est. Nam quod prædicatur tamquam Universale, vel est de essentia subiecti, vel extrâ essentiam. Si primum: prædicabitur vel tamquam pars materialis, vel tamquam pars formalis, vel tamquam tota essentia; proindeque vel erit Genus, vel Differentia; vel Species. Si secundum: prædicabitur vel necessariò, seu iuxta existentiam subiecti, & erit Proprium; vel contingenter, seu extrâ subiecti existentiam, & erit Accidentis.

Caramuel assignat Prædicabilia 46., additque, plura forte inveniri posse, si curiosè quærantur. P. Lynce approbat numerum quinarium: sed addit, potuisse non incongruè maiorem, vel minorem constitui. Plures alias Auctorum opiniones circa numerum Prædicabilium erulitè recenſet Scævera disp. 11. cap. 1. Mihi res est non magni momenti: nec pro doctrinâ Porphyrii, tamquam pro aris, & focis pugnandum existimo. Numerum quinarium congruenter statutū puto. Valde tamen probabile est, posse augeri, ut apud citatos Auctores videre licet. Si communem sententiam tueri velis, præ oculis habeo, quod in hoc tractatu solùm agitur de Prædicabilibus, qui sunt termini univocales, incomplexi, univoci, intranscendentes, à rebus extrâ Deum abstracti, & quærendis sunt verè affirmabiles de inferioribus. Cum hitce conditionibus non facillè assignabitur Prædicabile, quod revocari nequeat ad aliquod. è quinque vulgatis, per quamdam saltem proportionem.

3 Dices adhuc: cum Prædicamenta sint decem, & omnia sint prædicabilia, quomodò non sunt Prædicabilia decem? Resp. Prædicabilium numerus determinatur, non ex modo essendi, sicut numerus Prædicamentorum, sed tantùm ex modo prædicandi, in quid, vel in quale, &c.: cumque modus iste sit idem in pluribus Prædicamentis, fit, ut licet omnia sint prædicabilia, non constituent singula Prædicabile logicè diversum, sed plura pertineant ad unam è quinque Prædicabilium speciebus.

4 Dices insuper: si ratio calidi abstrahatur ab igne & aquâ calefactâ, aut ratio lucidi à Sole & aere, fiet

Prædicabile diversum à quinque vulgatis: prædicabitur enim extrâ essentiam, quin prædicetur nec contingenter, nec necessariò, nec iuxta, nec extrâ exigentiam, proindeque nec ut Proprium, nec ut Accidens, sed ut præcindens ab utroque. Resp. Ratio illa simul est Proprium, & Accidens respectu diversorum: prædicatur enim necessariò de hoc & illo igne, vel de hoc & illo Sole (non est admittendum, quod illa ratio abstrahi possit ab vno igne, vel Sole, quin abstrahatur pariter à cæteris eiusdem speciei possibilibus, id est, quin attingantur omnes ex parte obiecti (a); similiterque censendum de aquâ, & aere); prædicatur verò contingenter de hac & illâ aquâ, vel de hoc & illo aere. Quare, sicut animal ut sic, est Genus relatu ad hominem & equum, & est Species relatu ad sua individua incompleta, nempe hoc animal, & illud animal: ita res habet in præsentia.

5 Quæ. 2.: an divisio logici Universalis in quinque Prædicabilia, sit immediata? Resp. Non est: quia Prædicabile ut sic, immediatè dividitur in Prædicabile essentialiter, & Prædicabile extrâ essentiam: ac deinde primum membrum subdividi potuit in Genus, Speciem, & Differentiam; & secundum, in Proprium, & Accidens. Quæ. 3.: an sit divisio in species ultimas Prædicabilis? Resp. Non est, saltem penès omnia membra. Ut enim omittam subdivisionem Generis in supremum, subalternum, & infimum, nec non Speciei, ac Differentiæ, in subalternam, & atomam; cerè Proprium subdividi potest in reciprocum, & non reciprocum, vel in Proprium quarto, & secundo modo, cum utrumque

que

que pertineat ad quartum Prædicabile, ut cap. præced. vidimus; vel etiam in Proprium metaphysicum, & physicum; & hoc in prorsus indefectibile naturaliter, ut est lux in Sole, & calor in igne, & naturaliter defectibile, ut est frigus in aquâ.

6 Accidens item subdividi potest in separabile, & inseparabile naturaliter, ut divisit ipse Porphyrius; vel etiam in intrinsecum, & extrinsecum; & alijs præterea modis. Nec dicas, in his importari diversitatem purè physicam, non tamen logicam, sive in modo prædicandi. Nam cur, quæso, prædicari necessariò, & contingenter, importat diversitatem logicam, si non eam importat, prædicari cum necessitate metaphysica, & cum physica? vel cum necessitate naturaliter frustrabili, & cum infrustrabili? vel extrinsecè, & intrinsecè? Magno eris ingenio, si discrimen dederis idoneum.

7 Quæ. 4.: utrùm vulgata divisio sit in membra necessariò distincta, ita ut non possit unum, idemque Prædicabile duo vel plura in se membra identificare? Resp. Est in membra necessariò distincta terminativè, seu connotativè; non verò subiectivè. Patet responsio ex supra dictis: nam in primis omnia Prædicabilia sunt Species relatu ad sua individua incompleta, seu expressa nomine communi per hæccitarem contracto, ut suis locis notavimus: deinde eadem ratio communis potest esse Proprium, & Accidens, ut constat ex num. 4. Mitto combinationes alias. Hæc intelligo, quin ex parte Universalis necessarium sit multiplicare formas, vel intentiones. Semper tamen necessaria est diversitas terminorum, quos unaquæque denominatione connotat: non enim po-

test eadem ratio communis esse v. g. Genus & Species respectu eorundem inferiorum, sed tantùm respectu diversorum; ut etiam suis locis observatum manet. Nec idè vitiosa est divisio; sicut vitiosa non est divisio actus Voluntatis in amorem, & odium, quamvis utrumque membrum identificari possit in eodem actu respectu diversorum. Sufficit ergo, quòd membra saltem possint ratione distingui per connotata extrinseca.

8 Quæ. 5.: utrùm quinque Prædicabilia univocè conveniant in ratione Prædicabilis? Vel alijs terminis, Utrùm abstrahi possit communis & univoca ratio Prædicabilis, quæ sit Genus ad quinque Prædicabilia? Affirmat communis in omni Scholâ sententia, contra veteres quosdam, quibus consentit unus, aut alter è modernis. Probatur breviter. Quinque Prædicabilia propriè conveniunt in ratione Universalis, seu Prædicabilis de multis: ergo ab omnibus abstrahi potest univoca ratio Prædicabilis; quæ, si talis est, nullo titulo prohibetur esse Genus ad illa omnia. Antecedens unicè dubium probatur: idè non propriè convenirent, quia alia prædicantur essentialiter, alia extrâ essentiam, alia completè, alia incompletè, &c.; sed hoc non obstat: ergo &c..

9 Prob. Min.: quod homo sit animal rationale, & equus animal hinnibile, non tollit propriam convenientiam utriusque in ratione animalis: ergo pariter in re nostrâ. Prob. Conseq.: nam, sicut illa diversitas hominis & equi spectat ad differentias specificas, quia non efficit, quominus propriè dicatur de quovis eorum, Est principium sentiendi; ita illud Prædicabilium discrimen in pecu-

cularares eorum differentias refundi debet, cum nihilominus verissimè dicatur de singulis eorum, *Est prædicabile de multis*. At ab his differentijs omninò præcinditur per communem conceptum, *Universale*, seu *Prædicabile*, non misùs quàm per conceptum, *animal*, à differentijs hominis & equi: ergo &c.

10 *Objc. 1.*: quinque Prædicabilia non propriè conveniunt in ratione Prædicabilis: nam quartum & quintum prædicantur solum accidentaliter, atque adeò non propriè. *Resp.* Prædicari accidentaliter, est prædicari verè & propriè: quis enim dubitet, propriè verificari prædicationes istas, *Aqua est calida*, *Petrus est dormiens*, *est æger*, *est prædestinatus*, *est justus*? Ubi nota, quod particule, *extra essentiam*, & *contingenter*, quæ ponuntur in definitione quarti & quinti Prædicabilis, denotant modum, quo Prædicabilia conveniunt subiectis; nec referri debent ad modum, quo prædicabilitas convenit Proprio & Accidenti secundò intentionaliter sumptis: nam utriusque essentialiter convenit *posse prædicari extra essentiam*, & Accidenti convenit etiam necessariò & essentialiter *posse prædicari contingenter*. Non aliter ac etiam in sensu physico accidentibus essentialiter est *non esse de essentia substantie*; & calori convenit per se & necessariò *non advenire aquæ nisi per accidens*.

11 *Objc. 2.* famosum argumentum, quod mille tricus & captivibus aditum aperit. Si Prædicabile ut sic, est Genus ad quinque Prædicabilia, erit ratio superior Genere ut sic, proindeque & omnibus Generibus, utpotè inferioribus Genere ut sic. Hinc autem sequitur 1., quòd Prædicabile ut sic sub hac eadem ex-

pressionè, vel intentione, simul est superius & inferius Genere ut sic; superius, quia de Genere ut sic prædicatur ut Genus; inferius, quia ipsum est Genus quoddam particulare, proindeque continetur sub Genere ut sic. Unde etiam fit, Genus aliquod esse inferius suà Specie; nam Prædicabile comparatur ad Genus ut sic, tamquam ad sui Speciem. Fit item, Speciem aliquam esse inferiorem vno suo individuo; nam Prædicabile ut sic, cum sit Genus quoddam particulare, vnum est individuum Genere ut sic, tamquam Speciei logicæ. Sequitur 2., quòd Prædicabile ut sic est superius & inferius semetipso, cum sit superius omni Genere, simulque sit vnum ex Generibus. Sequitur 3., quòd omnia quinque Prædicabilia sunt Genus: nam sicut omne contentum sub ratione hominis est animal, eo quòd sub animali contineatur homo; ita omne contentum sub ratione Prædicabilis est Genus, si sub Genere continetur Prædicabile.

12 Pro solutione præmittot notaciones aliquot. *Not. 1.*: vnum esse logicè superius altero, est posse verificari de illo, & insuper de alijs; ut patet in animali ut sic, quod idcirco dicitur superius homine. *Not. 2.*: Prædicabile ut sic, spectari potest bifariam. Uno modo, *primo intentionaliter*, idest, secundum illud esse, quod attingitur & exprimitur per hanc cognitionem, *Prædicabile*, quæ respectu illius est veluti prima intentio formalis: quemadmodum animal ut sic, accipitur primò intentionaliter, cum spectatur secundum illud esse, quod exprimitur per conceptum, *animal*, nempe secundum prædicata viventis & sensibilis.

13 Alio modo, *secundò intention-*

aliter, idest, secundum illud esse, quod per denominationem extrinsecam accipit ab illà eadem cognitione, *Prædicabile*, & quod non exprimitur nisi per novam cognitionem reflexam, quæ sit veluti secunda intentio formalis: quemadmodum animal ut sic, accipitur secundò intentionaliter, cum spectatur secundum denominationem Generis, quam accipit à cognitione, *animal*, & quæ non exprimitur nisi per hanc reflexam cognitionem, *Genus*. Eundem sensum reddunt vulgares alij termini, videlicet *signatè & exercitè*, in suppositione personali & in suppositione simplicis; quorum explicationem huic affinem vide disput. præced. cap. 7. num. 4. & 5.

14 *Not. 3.*: Intellectus per cognitiones directas, *homo*, *animal*, &c. constituit Universalia directas; quæ secundò intentionaliter accepta, sunt indivisibilia in plura, atque adeò sunt individua logica: v. g. animal ut sic, dividi quidem potest in plura animalia; at non in multiplex Genus; proindeque in esse Generis proximi ad hominem & brutum est quid individuum, & singulare. Idem cernere est in alijs Generibus, Speciebus, Differentijs, &c.. Deinde ab his reflexè abstrahitur ratio Generis ut sic, Speciei ut sic, Differentiæ ut sic, &c., quæ sunt Species reflexæ, prædicabilesque de hoc & illo Genere directo, de hac & illà Specie directa, &c., tamquam de individuis. Demùm ab hisce Speciebus reflexis per novam reflexionem abstrahitur communis ratio *Universalis*, aut *Prædicabilis* ut sic; quæ ratio est Genus respectu quinque Prædicabilium, ita ut illi tamquam Species correspondent Genus ut sic, Differentia ut sic, &c., & tamquam individua, Universalia directas, nempe *animal* ut sic,

arbor ut sic, *homo* ut sic, &c.—

15 His ita præmissis, ad *Obiect. resp.* Prædicabile ut sic, signatè, seu primò intentionaliter sumptum, est ratio superior Genere ut sic; quia illud esse, quod exprimit cognitioni, *Prædicabile*, verificari potest de Genere ut sic, & insuper de alijs, nempe de Specie ut sic, Differentiâ ut sic, &c.; in quo stat superioritas logica, ex num. 12. At exercitè, vel secundò intentionaliter acceptum, non est ratio superior; quia extrinseca denominatio *Generis* ad quinque *Prædicabilia*, quam accipit ab hac cognitione, *Prædicabile*, non est verificabilis de Genere ut sic, nec de alijs, sed de solo ipso Prædicabili ut sic, tamquam de Genere individuo. Non aliter ac animal ut sic, signatè sumptum, est ratio superior homine: sed acceptum exercitè, vel secundò intentionaliter, non est ratio superior, cum non sit verificabilis de homine, nec de alijs præter ipsummet animal ut sic in esse talis concreti; falsò quippè diceret, *Homo est Genus ad hominem & brutum*.

16 Hinc ad 1. *sequel.*, concedo, quòd Prædicabile ut sic, sub hac eadem intentione sit superius, & inferius Genere ut sic, in diverso sensu: est enim superius secundum esse signatum, & primo intentionale; & est inferius secundum esse exercitè acquisitum, & secundò intentionale, quia secundum hoc de ipso verificatur Genus ut sic, tamquam ratio specifica de suo individuo. Neque id est inconveniens; quia duplex illud esse, primò intentionale, & secundò intentionale, realiter distinguuntur, cum alterum reduplicet intentionem rationis, alterum non. Concedo similiter, quòd Genus aliquod sit inferius suà Specie in eo sensu, in quo non est superius: quod

etiam intellige de quâdam Specie relatu ad suum individuum.

17 *Ad 2. sequel.*, concedo pariter, quod intenditur, secundum diversas acceptiones: illud quippe nihil est aliud, quam Prædicabile ut sic, signatè sumptum, posse verificari de se ipso exercitè accepto, & insuper de alijs; cum tamen exercitè sumptum non nisi de se ipso verificari possit. Tertia sequela neganda est, si quinque Prædicabilia sumantur primò intentionaliter; quin obliet adiuncta probatio: falsum quippe est, quod Prædicabile in eo sensu, in quo sub se continet quinque Prædicabilia, contineatur sub Genere ut sic; quia potius illud sub se continet. Solum ergo contineatur sub Genere ut sic, quatenus accipitur secundò intentionaliter, sive in suppositione simplici: sic autem acceptum, non continet sub se quinque Prædicabilia, cum non possit de illis verificari, ex num. 15. Si tamen quinque Prædicabilia, prout reflexè abstracta ab Universalibus directis, sumantur secundò intentionaliter, omnia sunt Species, ex num. 14.

18 *Replic.*: Prædicabile ut sic, tunc sumitur secundò intentionaliter, cum accipitur in esse Generis, seu quatenus, Genus est: at in esse Generis continet sub se quinque Prædicabilia, cum sit de ratione Generis ut talis continere sub se Species: iam ergo Prædicabile secundò intentionaliter sumptum, quo sensu continetur sub Genere ut sic, continet sub se quinque Prædicabilia. *Resp.* Cum dicitur esse de ratione Generis ut talis continere sub se plures Species, de quibus possit prædicari, non est sermo de ratione Generis quantum ad esse secundæ intentionis, nempe quantum ad denominationem Ge-

neris; neque enim hæc denominatio prædicari potest de Speciebus.

19 Est igitur sermo de ratione Generis quantum ad esse primæ intentionis, quod explicuimus n. 12.: non ita, ut illud esse contineat sub se Species seorsum ab extrinsecâ denominatione Generis, vel independenter ab illâ; sed ita, ut per illam constituatur quid superius Speciebus, non secundum illam, sed secundum intrinsecâ sui prædicata. Sic dicitur esse de ratione obiecti visi terminare visionem ocularem: non secundum denominationem visi, quæ certè non videtur, sed secundum esse coloris: quod tamen non ita intelligitur, ut obiectum actu terminet visionem independenter à visione ipsâ, vel denominatione visi, cum per illam constituatur actu terminans; sed ita, ut per illam fiat terminans, non secundum illam, sed secundum colorem sibi intrinsecum. Alijs præterea modis infinitis replicari posset: sed in re senticosâ, & parum utili non oportet nimis immorari.

20 P. Joannes Ulloa (b) implexam istam obiectionem aliter solvit, si non verius, saltem expeditius. Negat, Prædicabile ut sic esse inferius Genere ut sic, aut sub eo contineri. Nam prædicatum A contineri sub B, & esse logicè inferius, in eo consistit, quod B possit verificari de A, & insuper extendatur ad alia, ad quæ non extenditur A. Non ita res accidit in præsentî. Quia Genus ut sic verificatur quidem de Universalî, seu Prædicabili ut sic; sed non extenditur ad alia, ad quæ Prædicabile non extendatur, ut patebit examinanti: quin imò Prædicabile ut sic, & convenit Generi, & ad plura extenditur, quæ non sunt Genus, nimirum ad

(b) *Disp. 2. Logic. adior. à num. 15 1.*

quatuor alia prædicabilia; præindeque purè superius est Genere ut sic.

21 Hinc autem totus obiectionis cardo ruit. Conceditur, quod sub Genere ut sic contineri debet quodlibet Genus particulare, dummodò excipiatur illud Genus universalissimum, quod omnia complectitur Universalia. Negatur, quod Genus aliquod sit inferius suâ Specie: quod sit superius, aut inferius semetipso: quod omnia Prædicabilia sint Genus: nam hæc omnia deducuntur ex falsâ inferioritate Prædicabilis respectu Generis. Conceditur tamen, quod aliqua Species sit inferior vno suo individuo, tunc solum quando in eo militat manifesta ratio exceptionis à communi lege, quæ Speciem superiorem statuit individuo quolibet. Id quod forsân nullibi contingit, nisi in præsentî propter indolem reflexionum multarum, de quibus num. 16.

22 *Objc. 3.* nonnulla incommoda. 1., quod Universale ut sic, præcindet etiam à se ipso, cum sit quoddam Universale, seu quoddam Genus. 2., quod Genus aliquod transcendit formaliter differentias; nam Universale ut sic transcendit differentias quinque Prædicabilium. 3., quod Substantia ut sic non erit Genus supremum, cum contineatur sub Prædicabili ut sic, tamquam sub Genere superiori. Verum hæc non urgent. *Ad 1.*: quod hæc cognitio, *universalis*, præcindet à se ipsâ, quatenus indefinîtè attingit Universalia omnia cum suis formis, & consequenter illud etiam Universale, quod ipsamet exercitè constituit, quia signatè discernat se ipsam à cæteris; non est incommodum. Sic enim *secunda intentio ut sic* à se ipsâ præcindet: atque etiam indefinîta hæc ap-

prehensio, *cognitio*, cum præcindet rationem communem cognitionis ab omni cognitione particulari. Neque in hac re contradictio probabitur, si terminis illis, *signatè*, & *exercitè*, congruenter utaris.

23 *Ad 2.*: Universale ut sic, transcendit quidem Differentias directas, quæ pertinent ad tertium Prædicabile, nempe *rationalis* ut sic, *irrationabile* ut sic, &c., quantum ad esse secundò intentionale: at non transcendit differentias reflexas quinque Prædicabilium, quæ ipsi tamquam Generi correspondent, videlicet *in eo quod quid*, *in quale quid*, &c.: hæc quippe non sunt formaliter prædicabiles, sed sunt talitates contrahentes communem rationem Prædicabilis. Intellige, non esse formaliter prædicabiles ex se, & intrinsecè, quod obiectioni satisfacit. Si tamen nomine accommodato significantur, poterunt extrinsecè fieri prædicabiles à novâ reflexione; quod tantum probat, Intellectus humani reflexiones posse sine fine procedere. *Ad 3.*: Substantia ut sic, solum est Genus supremum in ordine directo, & prædicamentali, in quo nulli Generi subest: at in ordine reflexo, & secundæ intentionis, non est Genus supremum, sed potest Generi superiori subesse.

C A P. VI.

De varijs prædicationum modis.

1 **P**rædicatio idem sonat, ac propositio, vel enuntiativa; quæ, si affirmativa sit, nunquam vera est sine identitate reali subiecti, & prædicati. Varios prædicationis modos dedimus in

in Summulis. Nunc pro coronide Tractatus duo sunt explicanda. Primum, quandonam prædicatio sit formalis. Secundum, quomodo veræ sint prædicationes de abstractis, & concretis. Circa primum duas accipe regulas. Prima sit: *Prædicatio est formalis semper ac non est identica*, idest, semper ac non resolvitur in terminos synonymos, eodemque modo significantes, ut resolvitur hæc, *Homo est homo*; vel hæc, *Ensis est gladius*, quæ idcirco sunt prædicationes identicæ. Hinc inferes, omnia quinque Prædicabilia de suis inferioribus prædicari prædicatione formali.

2. Secunda regula sit: *Prædicatio formalis non semper est vera in sensu formali, sed tunc solum, quando prædicatum formaliter identificatur cum subiecto*, idest, quando non solum realem cum subiecto identitatem habet, sed etiam pertinet ad definitionem eius, iuxta dicta aliàs de identitate formali (a). Quando autem sola intervenit realis identitas, tunc dicitur prædicatio verificari in sensu purè reali, sive in sensu identico materiali. Unde colliges, prædicationes Generis, Speciei, & Differentiæ de suis inferioribus, veras esse in sensu formali; non ita verò prædicationes Proprij, & Accidentis, quatenus efficiunt Prædicabilia quartum, & quintum. Colliges item, hanc prædicationem, *Iustitia Dei est misericordia*, & alias, in quibus prædicatum non est de conceptu definitivo subiecti, licet cum eo realiter identificetur, solum esse veras in sensu reali, sive identico materiali: quod etiam dicendum de prædicationibus indirectis, in quibus inferius de superiori prædicatur.

3. Circa secundam, suppositâ

(a) Tract. 2. disp. 5. cap. 6. num. 20.

doctrinâ de concretis, & abstractis, quam in Summulis dedimus, Dico 1.: concreta omnia, tam accidentalialia, quàm substantialialia, indefinitè concepta, verè prædicantur essentialiter, & in sensu formali de concretis inferioribus, ad quæ comparantur tamquam ad Species, vel individua, v.g. *Petrus est homo*, *album est coloratum*. Constat hoc ex supra dictis, nominatim cap. 4. num. 8. E converso concreta inferiora de superioribus non nisi accidentaliter, indirectè, & materialiter prædicantur. Dico 2.: similiter abstracta omnia indefinitè concepta verè prædicantur de abstractis inferioribus, v.g. *Humanitas est animalitas*, *Albedo est color*: sunt enim pariter de formali conceptu inferiorum.

4. Dico 3.: concreta, & abstracta generica; non nisi identicè materialiter verificantur de concretis, & abstractis differentialibus, v.g. *Rationale est animus*, *Rationalitas est animalitas*: quare in sensu formali prædicationes eiusmodi sunt falsæ; quia Genus non includitur formaliter in Differentiâ. Idem puta de abstracto specifico relatu ad abstractum individuale, v.g. *Petreitas est humanitas*: & à fortiori, dum vice mutuatâ sunt prædicationes indirectæ.

5. Dico 4.: abstracta substantialialia metaphysica verè prædicantur in sensu reali de concretis item substantialibus metaphysicis, & vice versâ: scilicet dicendum de abstractis & concretis physicis. Vocantur concreta metaphysica, quæ coalescunt ex partibus solâ ratione, vel modo significandi distinctis: physica verò, quæ partibus realiter distinctis constant. Quare, si homo sumatur ut concretum ex naturâ specificâ & differentiâ individuali, est concretum

me-

metaphysicum, tuncque verè dicitur in sensu reali, *Hic homo est humanitas*, vel, *est animalitas*, vel etiam, *est rationalitas*; & è converso: quamvis enim abstractum concipiatur instar partis concreti, cum tamen inter utrumque detur realis identitas adæquata, non est cur in sensu reali prædicatio desinat esse vera. Si autem homo sumatur ut concretum ex naturâ & substantiâ (quo sensu dicitur *suppositum*, vel *persona*), est concretum physicum, tuncque in sensu etiam reali non verè dicitur absolutè, *Hic homo est humanitas*, vel, *est rationalitas*, nec è converso: quia pars in eo sensu, in quo est pars, non verè prædicatur absolutè de toto, nec vice versâ; idèdque falsò dicitur absolutè, *Homo est anima*, vel, *Anima est homo*.

6. Dico 5.: abstracta accidentalialia physica non verè prædicantur de suis concretis absolutè dictis: falsò enim dices, *Album est albedo*: quia vera prædicatio requirit identitatem cum subiecto secundum rectum (b); *album* autem absolutè dictum, in recto importat rem denominatam, cui non identificatur albedo. Sed quid, si concretum reduplicetur, sic nimirum, *Album ut album est albedo*? Resp.: si reduplicatio accipiat utramque partem in recto, propositio est falsa; quia prædicatum se habet ad rectum subiecti velut pars ad totum. Quod si reduplicatio solam formam ponat in recto, vera erit ea prædicatio.

7. Dico 6.: concreta acciden-

tialia verè prædicantur de substantialibus, quibus realiter inest accidentalialis forma, licet non exprimat ex parte subiecti; sic tamen, ut prædicatio sit accidentalialis: quæ simul erit necessaria, si pertineat ad quantum Prædicabile, ut *Ignis est calidus*; contingens verò, si pertineat ad quantum, ut *Aer est lucidus*. Tota hæc doctrina constat ex supra dictis cap. 3. & 4. Ceterum nec abstracta accidentalialia de abstractis substantialibus, nec vice versa, verè prædicantur, ut quilibet videt.

8. Dico tandem: concreta accidentalialia, quæ diversas, imo & inconexas formas præferunt, verè possunt invicem prædicari, dum modò non sumantur reduplicativè, & utraque forma re ipsa inest eidem subiecto. Unde verè dicitur, *Album est dulce*, *Dulce est album*: quia datur identitas adæquata inter rectum subiecti, & rectum prædicati, cum actuali unione formarum, quæ de obliquo importantur. Quod dictum est de abstractis & concretis accidentalibus physicis, dictum intellige de intentionalibus, sive logicis, ut sunt *Universalis*, *Genus*, *Species*, *Universalitas*, *Generetas*, *Spicetas*. Regulas, & præceptiones alias sciens omitto, quæ commodius Scholasticâ exercitatione discuntur. Omittendas etiam in præsentiarum duxi prædicationes quasdam in Divinis, & in mysterio Incarnationis; quia difficultates continent Theo-

logici iuris.

* * *   * * *   * * *   * * *   * * *
* * *   * * *   * * *   * * *
* * *   * * *   * * *

(b) Vid. supra cap. 4. num. 6. & 7.

TRAC-

TRACTATUS QUARTUS,
DE PRÆDICAMENTIS SUMMATIM.

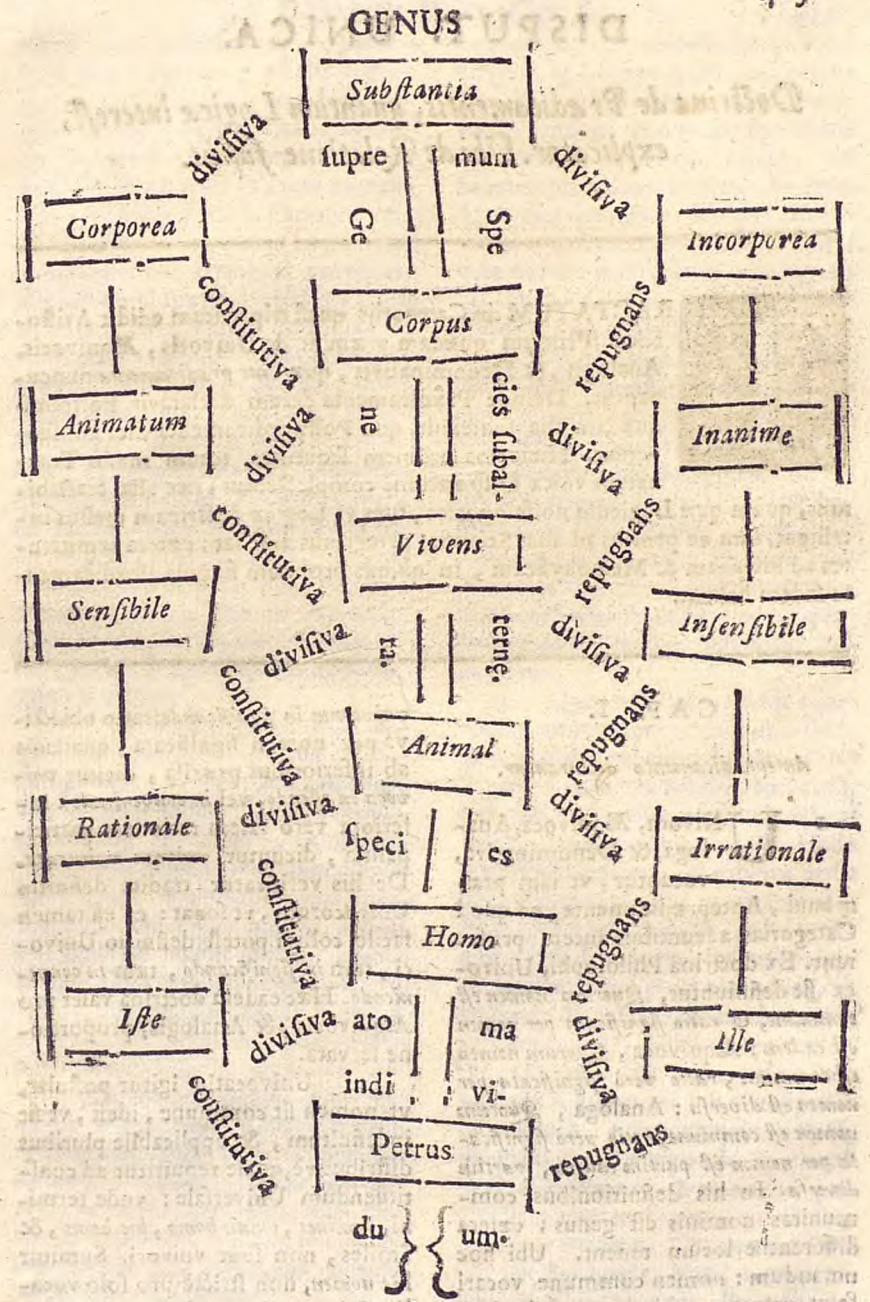

PRÆDICAMENTUM latinè, Categoriâ græcè, est ordo, vel series prædicatorum, quæ à supremo aliquo Genere gradatim ad individuum usque deducitur. Aristoteles Philosophorum princeps, tum ut vagam mentis aciem certis limitibus coarceret, tum ut materiam artefactis logicis ministraret, prædicata omnia, vel pleraque saltem, quæ de re quâlibet enuntiari possunt, in decem Classes distribuit, quas *Categorias*, vel *Prædicamenta* nuncupavit, & nominibus distin-

tinxit hisce, *Substantia*, *Quantitas*, *Qualitas*, *Relatio*, *Actio*, *Passio*, *Ubi*, *Situs*, *Quando*, & *Habere*. Horum omnium exemplum proponit S. Isidorus (a) hac periodo: *Augustinus magnus orator, filius illius, stans in templo hodie infulatus, disputando fatigatur*: ubi dicitio *Augustinus* Substantiam designat; *Quantitatem magnus*; *Qualitatem orator*; *Relationem filius illius*; *Situm stans*; *Ubi in templo*; *Quando hodie*; *Habere infulatus*; *Actionem disputando*; *Passionem fatigatur*.

Primum Prædicamentum artificiosè digerit gradus Substantiæ. Reliqua novem sunt Accidentia, saltem in sensu logico. In singulis fieri potest descensus per Genera & Species, quasi per gradus totidem, usque ad Individua: qui gradus duplici lineâ coordinari solent, alterâ rectâ, seu directâ, alterâ indirectâ, seu laterali. In lineâ rectâ, quæ dicitur *Stipes*, vel *truncus Arboris prædicamentalis*, collocantur Genera, & Species: lateralis exhibet Differentias divisivas Generis, & Speciei constitutivas. Additur etiam ex adverso collateralis alia, quæ Differentias ostendat eorumdem Generum aliunde divisivas, sed Speciebus in tali trunco positis repugnantes. Hæc omnia sub aspectum ponit Typus, aut Arbor vmbra-tilis, quam de more subiicimus, & in quâ digeritur exempli gratiâ Prædicamentum Substantiæ.

(a) Lib. 2. Etymol. cap. 26.

*Doctrina de Prædicamentis, quantum Logicæ interest,
explicatur. Ubi de Relatione fasius.*

LRACTATUM de Categorijs quasi tripartitum edidit Aristoteles. Primum quædam præmisit de Univocis, Equivocis, Analogis, & Denominativis, quæ *Ante prædicamenta* nuncupantur. Deinde Prædicamenta decem declaravit. Postremò quædam alia subtexuit, quæ Postprædicamenta dici consueverunt. Hunc nos ordinem sequentes, totum modò Tractatum unica Disputatione complectemur; nec alia tractabimus, quàm quæ Logicæ nosse oportet, tum ut Logicæ doctrinam melius intelligat, tum ne penitus ad alias Scientias peregrinus accedat; cætera remittentes ad Physicam & Metaphysicam, in quibus propriam singula Prædicamenta sedem habent.

CAP. I.

Antepredicamenta declarantur.

UNIVOCA, Æquivoca, Analogica, & Denominativa, vocantur, ut iam præmonui, Antepredicamenta, eo quod Categorijs adeuntibus lucem præferant. Ex doctrinâ Philosophi, Univoca sic definiuntur, *Quorum nomen est commune, & ratio significata per nomen est eadem*: Æquivoca, *Quorum nomen est commune, ratio verò significata per nomen est diversa*: Analoga, *Quorum nomen est commune, ratio verò significata per nomen est partim eadem, partim diversa*. In his definitionibus communitas nominis est genus; cætera differentię locum tenent. Ubi hoc notandum: nomen commune vocari solet *univocum univocum*, vel etiam

univocum in significando: ratio obiectiva per nomen significata, quatenus ab inferioribus præcisa, dicitur *univoca in essendo*, vel *in conveniendo*: inferiora verò talem rationem participantia, dicuntur *univoca univocata*. De his verificatur tradita definitio Univocorum, ut sonat: ex eâ tamen facile colligi potest definitio Univoci, tum *in significando*, tum *in conveniendo*. Hæc eadem doctrina valet pro Æquivocis, & Analogis, proportionem servata.

2 Univocatio igitur postulat, ut nomen sit commune, idest, ut sit indefinitum, & applicabile pluribus distributivè, quale requiritur ad constituendum Universale: unde termini, *homines, omnis homo, hic homo*, & similes, non sunt univoci. Sumitur hic nomen, non strictè pro solo vocali, sed amplè pro *dictione*, mentali, ve-

vocali, vel scriptâ: nec improbandum puto, si quis in prædictis definitionibus substituat *signum* loco *nominis*. Postulat item, ut ratio significata per nomen sit eadem; non quidem identitate reali (alioqui nomen, *Deus*, conveniens tribus Personis, univocum esset; cum tamen Logici non alios agnoscant terminos univocos, nisi qui simul sunt univocales); sed identitate, vel veritate rationis, vi cuius omnia inferiora, quatenus ipsis convenit tale nomen, definiri possint univoca definitione, quæ propriè singulis aptetur. Idem est *ratio*, ac *definitio*, ut sæpè notavimus ex Aristotele: quare, ubi eadem est *definitio*, *ratio* est eadem. Ideò S. Augustinus lib. de princip. Dialect. cap. 9., *Ea*, inquit, *quæ una definitio potest claudere, vocantur Univoca*. His de causis nomen, *homo*, univocum est omnibus hominibus, & nomen, *animal*, hominibus & belluis.

3 Aliter dici potest, tunc nomen esse univocum, quando ita plura significat, ut omnibus distributivè conveniat eodem titulo; proindeque omnia percarreati, & interroganti, cur singulis tale nomen aptetur, univoca, & univocum responsione fiat satis. Unde, quia nomen, *animal*, ita significat varias species animalium, ut interroganti singulatim, cur homo, cur leo, cur aquila (sic de cæteris) dicatur *animal*?, plenè satisfiat hac unâ responsione, *Quia potest sentire*; ideò est univocum. Hinc non officit univocationi realis diversitas inferiorum, qualis cernitur inter hominem, & equum, quando non impedit perfectam præcisionem, & unitatem formalem, vi cuius plura physicè diversa sub communi nomine univocum definiuntur.

4 Quod attinet ad Æquivo-

ca, quæ & *homonyma* dicuntur apud Græcos, & Latinos Auctores, possulant illa quoque nomen commune, idest, cuiuslibet ex obiectis significatis applicabile, aptumque accipi, vel supponi pro quovis eorum. At ratio significata debet esse multiplex, & diversa, tam formaliter, quàm realiter: quia nomen æquivocum non significat plura ut unum, sed ut plura, & aliquid in unoquoque denotat, quod non convenit alijs. Hoc modo nomen *Taurus* significat animal de genere bubulo, signum Zodiaci, montem Asiæ, radicem arboris, aviculam, & hominem sic appellatum. Similiter nomen *Gallus* significat hominem in Galliâ natum, avem Solis præstantiam, fluvium Phrygiæ, sacerdotem Cybeles. Eodem iure æquivoca censentur nomina propria, quatenus eadem multis individuis imponuntur.

5 Quapropter Æquivoca equivocata, prout nomini æquivoco substantant, diversas habent definitiones: *Illis enim* (inquit S. August. loc. cit.), *quæ sub uno nomine necesse est definirè diversè, æquivocum nomen est*. Unde dixit Philolophus, Æquivoca prius esse dividenda, quàm definienda. Nam quærenti, quid sit Gallus? nequit univoca definitione, vel responsione satisfieri: sed prius videndum, an sermo sit de gallinaceo, an de homine Franco, &c. Nihil tamen prohibet, ea, quæ sub uno nomine sunt æquivoca, univocari sub alio significante plura, non quatenus diversa, sed quatenus convenientia in aliqua ratione communi. Sic omnia, quæ significat nomen *Taurus*, aut *Gallus*, univoca redduntur sub nomine *Corpus*, aut *Substantia*. Nihil item prohibet, æquivoca omnia, secundò intentionaliter accepta sub hoc termi-

no *equivocum*, qui est terminus secundæ intentionis, uniformiter definiti, sicuti definita sunt num. 1.: conveniunt enim in ratione *equivoci*, sicut omnis differentia in ratione *differentia*.

6 Dices: nomen *Gallus* nullam diversitatem præferret: quomodo ergo plura significat ut diversa? *Resp.* Non præferret diversitatem in sono vocis: præferret tamen in munere signi conceptum excitantis: qui enim tale nomen audit, non elicit conceptum uniformem circa totum significatum, sed vel plures, diversosque conceptus, vel, si mavis, unicum apprehendentem objecta plura quatenus diversa. Sed hinc quaeritur, an etiam mentis conceptus possit esse *equivocus*? Affirmant aliqui, eo quod possit conceptus indivisibilis exprimere plura ut inter se diversa, ut hæc apprehensio, *Petrus & Paulus*, vel hæc, *Ens à se & ens à alio*, quæ potest esse realiter simplex.

7 Negat tamen communis sententia, quæ in dissidio vocali præferenda est: non quia simplex conceptus representare nequeat plura ut plura, ut Thomistæ volunt; id enim incertum, aut falsum est: sed quia conceptus, utpotè naturale signum, ita indivisim representat omnia sua objecta, ut non possit pro vno supponi, vel accipi, quia simul præ cæteris, quæ formaliter & ex parte actus apparent, accipiatur. Unde conceptus, *homines*, nequit accipi pro unico homine, nec conceptus, *Petrus & Paulus*, pro solo Petro. At signum *equivocum* ex usu communi debet esse idoneum, ut pro quolibet ex diversis significatis accipiatur ad libitum; idque satis indicant illa verba definitionis *Equivocorum*, *Quorum nomen est commune*. Adde quod alio-

quin omne ferè iudicium *negativum*, si ponatur simplex qualitas, erit *equivocum*, v. g. *Homo non est equus*; imò Scientia Dei, quæ certè representat objecta infinita secundum omnem diversitatem, quam inter se habent, dicenda esset *equivoca*; quod videretur absurdum. Nec omnis conceptus, qui non est univocus, debet esse *equivocus*, ut patet in his, *omnis homo, homines, aliquis homo*.

8 Ex *equivocis* alia dicuntur à consilio, alia à casu. *Equivoca* à casu dicuntur, quæ fortuito sortita sunt idem nomen, ut homo Francus, & mas gallinaceus, quatenus uterque *Gallus* appellatur: & hæc eadem vocantur *purè equivoca*. Dicuntur verò *equivoca* à consilio, quæ conveniunt in nomine propter aliquam proportionem, aut similitudinem, quam inter se habent: & hæc eadem sunt *Analogæ*, quæ medium locum tenent inter *Univoca*, & *purè equivoca*, ut constat ex eorum definitione traditâ num. 1.. Quotiescumque ergo nomen commune significat plura ut inter se diversa, denotando simul eorum habitudinem, proportionem, aut similitudinem aliquam inter se, dicitur *analogum*. Idem quippè sonat *analogia*, ac *attributio*, *similitudo*, *proportio*, vel *proportionalitas*. Ubi notandum, quod proportio apud Mathematicos est comparatio duarum quantitatum inter se, cum altera se habet ad alteram, vel ut æqualis, vel ut inæqualis, ita ut excedat, vel exceditur v. g. dimidia, tertiâ, vel quartâ parte: proportionalitas verò est comparatio, vel similitudo duarum aut plurium proportionum inter se, ut si dicatur, Sicut se habent 5. ad 10., ita 50. ad 100.; utraque enim est proportio dimidij ad duplum. Hinc Philosophi transferunt

sunt eadem nomina ad convenientiam, vel similitudinem inter substantias, qualitates, & alia.

9 Ex dictis inferes, sub nomine *Equivocorum* absolute dicto comprehendendi *Analogæ*, saltem logicè sumpta. Unde Aristoteles in præfati non explicat *Analogæ* seorsum, solumque meminit de *Univocis*, & *Equivocis*, quorum exemplum exhibet in nomine, *animal*, quatenus dicitur de vivo & picto; quo certè sensu analogum proportionalitatis est. Eodem utitur exemplo pro *Equivocis* D. Augustinus *Categor. cap. 2.*: idemque Lib. de Princip. *Dialect. cap. 10.* computat inter *Equivoca* nomen, *Tullius*, quatenus dicitur de Cicerone, & libro, quem ille scripsit; cum tamen absurdum sit analogum attributionis. *Analogæ* igitur verè sunt *Equivocæ*; quia significant plura quatenus definitivè diversa, ut in exemplis adductis docet cum Aristotele S. Augustinus: dumque medium tenere dicuntur inter *Univoca*, & *Equivoca*, intellige de *Equivocis purè talibus*, quæ scilicet ita significant res diversas, ut nullam earum habitudinem denotent, sicuti denotant *Analogæ*. Sic homo, licet verè corporeus, medium tenere dicitur inter substantias spirituales, & corporeas, eo quod ex parte corporeâ, & ex parte constet spirituali.

10 Jam *Analogæ* alia sunt attributionis, alia proportionis, vel proportionalitatis. *Analogæ* attributionis definiuntur, *Quorum nomen est commune, & ratio significata eadem secundum terminum, diversa tamen secundum habitudinem ad illum*. Sic analogum est nomen *sanum*, quatenus dicitur de animali, medicamento, & lotio: de his enim omnibus

dicitur propter habitudinem ad eundem terminum, nempe sanitatem formalem, significando tamen diversitatem habitudinis, ita ut in lotio denotetur habitudo signi, vel effectus, in medicamento habitudo causæ, in animali habitudo subiecti propriè sanitatem habentis.

11 *Analogæ* proportionalitatis definiuntur, *Quorum nomen est commune, & ratio significata partim diversa, partim eadem secundum proportionem*. Sic ridere analogicè dicitur de prato, & homine; quia, ut risus hominis intuentes exhilarat, & lætam animi dispositionem ostendit, sic amœnitas prati recreat aspicientes, & rectum indicat temperamentum soli. Hæc analogia dicitur *impropria*, quoties nomen per metaphoram seu translationem extenditur ad alia præter proprium significatum: dicitur autem *propria*, quando nomen propriè convenit pluribus, diverso quidem titulo, sed non absque proportionalitate quadam inter se: ut cum nomen, *principium*, aptatur auroræ respectu diei, causæ respectu effectus, & fundamento respectu domi. Vulgare proloquium est, quod *Analogum per se sumptum stat pro famosiore analogo*: id est, nomen analogum absolute dictum, nec à circumstantiis determinatum, accipitur pro re, quam propriè, vel præciue significat; ut *sanum* pro animali, & *ridens* pro homine.

12 Triplex alia species analogiæ trahitur à nonnullis. Prima dicitur *Analogia inæqualitatis*; quæ tunc datur, cum ratio significata per nomen, eadem quidem est, sed inæqualiter participatur ab inferioribus, sive non æquè perfecta reperitur in ipsis. Sic ratio corporis non æquè perfecta est in corpore corrupti-

ibili & incorruptibili, nec ratio animalis in bruto & in homine, cum homo sit animal perfectius, quam brutum. Verùm hæc non est analogia in sensu logico; quia tota inæqualitas se tenet ex parte differentiarum, nec impedit perfectam abstractionem & unitatem prædicati communis: & alioquin nulla ratio Generica foret univoca; quod nemo logicus ferat. Ut summum dici potest analogia metaphysica, vel physica; quo sensu docuit Aristoteles ( ), sub Genere latere æquivocationes. Vide D. Thomam in 1. dist. 12. q. 5. art. 2. ad 1.

13 Secunda est analogia dependentiæ; quæ tunc adest, cum ratio communis ita convenit pluribus, ut ex vi suâ postulet essentialem dependentiam unius ab alio. Hac ratione Doctor Exim. disp. 28. Metaph. sect. 3. docet, Ens ut sic analogum esse Deo & creaturis. Satis tamen probabile est, ut indicat Eximius ipse num. 20., analogiam huiusmodi metaphysicam esse, nec obstat univocationi logicæ, de quo aliàs. Tertia est analogia transcendentis; quam plures agnoscunt in quovis prædicato communi, quod formaliter transcendat differentias. Sed idem de hac analogiâ, quod de præcedenti, dicendum: nec facile apparet, cur transcendentia destituat univocationem logicam, si non impedit perfectam abstractionem prædicati communis à differentijs. Solet hoc loco disputari, an ratio Entis perfectè præscindi possit ab omni differentiâ? an sit univoca, vel analogia Deo & creaturis, substantantiq; & accidenti? & an transcendat formaliter differentias omnes? Sed præstat hæc remittere ad Metaphysicam, quam seorsum, Deo dante, dabimus.

14 Restant Denominativa; & quibus, præter dicta in Summulis, nihil apparet scitu dignum. Ab Aristotele definiuntur sic: *Quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu.* Sic *justum* nominis appellationem habet à *justitia*, à quo vocabulo differt *solo casu*, idest, terminatione; quia incipit similiter, & desinit diversimodè. Sunt qui definitionem subtiliùs interpretentur. Sunt qui ut ineptam reprobent. Lis est nullius ferè momenti. Definitio, quàm in Summulis dedimus, videtur aptior.

CAP. II.

Prædicamenta breviter perstringuntur.

1 NON intendimus exactas definitiones modò tradere, sed quasdam tantùm descriptiones communi sensu consonas indicare. Primum Prædicamentum est *Substantia*, quæ definiiri solet *Ens per se*, id est, Ens, cui debetur existere in se independentè à subiecto, cui inhæreat; cuiusmodi sunt Angelus, Homo, Lapis. Ex opposito *Accidens* definitur *Ens in alio*, idest, Ens naturaliter impotens existere, quin subiecto inhæreat, ut Color, Calor, Cognito. Nomen *Substantia* sumitur, tum à *substanto*, quia denotat subiectum substans accidentibus, & illis quasi convestitum; tum à *subsistendo*, quia in se subsistit sine fulcro alieni subiecti.

2 Substantia, alia est *completa*, quæ nullum sui generis complementum expectat; alia *incompleta*, quæ aliquo sui generis complemento indiget, ut anima, & materia prima. Completa, alia est *simplex*,

ut Angelus; alia *composita*, ut Homo, Lapis, & quodvis aliud compositum substantiale. De Substantiâ completâ propriè verificatur, quod sit *Ens per se*, idest, à subiecto independentè. Inter incompletas verò aliquæ sunt, de quibus id non verificatur, nisi *ut quo*, quatenus sunt partes constituentes substantiam completam; atque ita se habet anima Equi, arboris, & quævis alia forma materialis, utpotè quæ à materiâ tamquam à subiecto pendet, & in eâ recipitur. Denique iuxtà Aristotelem *Substantia prima* vocatur, *Quæ nec in subiecto est, nec de subiecto dicitur*; ut est quodlibet individuum substantiale, v.g. Petrus, aut Bucephalus: *secunda* verò *Substantia* appellatur, *Quæ in subiecto non est, dicitur tamen de subiecto*, ut Homo, Animal, aliaque Genera, vel Species.

3 Secundum Prædicamentum est *Quantitas*, videlicet molis, aut dimensionis, definiturque passim *Accidens reddens corpus proxime impenetrabile cum alio eiusdem rationis*; vel etiam, *quod reddit corpus exigens extensionem suarum partium secundum locum.* Alia dicitur *Quantitas continua*, alia *discreta*. Continua est, *Cuius partes communi aliquo termino copulantur*; qualis invenitur in tabulâ, cuius partes aliquo puncto, tamquam communi termino, coniunguntur. Discreta est, *Cuius partes nullo communi termino copulantur*; qualis reperitur in numero. Continua, alia est *permanens*, nempè cuius partes simul existunt, ut in tabulâ; alia est *successiva*, videlicet cuius partes nequeunt esse simul, sed continuo existentie fluxu dilabuntur, ut partes temporis.

4 Tertium Prædicamentum est

Qualitas, quæ sic à pluribus explicatur, *Accidens absolutum, à quantitate distinctum, quo bene vel malè afficitur subiectum.* Aliæ sunt Qualitates primæ, sive Elementares, quatuor scilicet, Calor, Frigus, Humiditas, & Siccitas: alia sunt qualitates secundæ, quæ scilicet ex primis resultant, ut Color, Sapor, Odor.

5 Quatuor Species Qualitatis distinxit Aristoteles. Ad primam pertinent *habitus*, & *dispositio*. Habitus est *Qualitas difficilè mobilis à subiecto*, ut scientia, virtus, vitium. Dispositio est *Qualitas facile mobilis à subiecto*, ut sanitas, morbus. Ad secundam, *potentia*, & *impotentia*. Potentia est *Qualitas, quæ natura subiectum habitat ad operandum*, ut calor in igne, vel in homine vis ambulandi. Impotentia est *Qualitas subiectum impediens, aut retardans ab operando*, ut stultitia. Ad tertiam, *passio*, & *passibilis Qualitas*. Passio, prout hic accipitur, est *Qualitas alterationem causans*, & *citò transiens*, ut pallor ex metu, & rubor ex verecundiâ. Passibilis qualitas dicitur, *quæ alterationem causans, diu permanet*, ut pallor ex ægritudine. Ad quartam, *forma*, & *figura*. Forma coincidit cum pulchritudine, sumiturque pro rectâ dispositione partium secundum distantiam, magnitudinem, & colorem. Figura sumitur pro terminatione quantitatis, quæ redditur corpus planum, rotundum, quadratum &c.

6 Quartum Prædicamentum est *Relatio*, de quâ fusius cap. sequ. Quintum est *Actio*, quæ definitur *Ultima & formalis determinatio causæ ad producendum*, censeturque modalis entitas distincta à causâ & effectu. Cum Actio dependet à præsupposito subiecto, dicitur *Eductio*,

vel Generatio, vt cum ignis ex præsuppositâ materiâ gignitur: cum non ita pendet, sed effectum producit ex nihilo, dicitur *Creatio*, vt productio Angeli. Sextum est *Passio*, quæ definitur *Ultima & formalis determinatio subiecti ad recipiendam formam, quæ in eo sustentetur*: hæc etiam creditur in entitate modali consistere.

7 Septimum est *Ubi*, seu *Ubicatio*, seu *Præsentia*, quæ est *Ultima determinatio rei vt sit in loco*. Octavum est *Quando*, seu *Duratio*, quæ est *Ultima determinatio rei ad aliquod tempus*. Nonum est *Situs*, qui significat specialem posituram partium corporis in loco, vt sedere, vel stare. Decimum est *Habere*, quod accipitur hic pro exercitio habendi circa se ornatum, vel quid simile ab arte, vel industriâ questum, vt esse armatum, togatum, redimitum, &c.

8 Jam vt res prædictæ in Prædicamento locentur, septem conditiones assignari solent his versibus:

Vox vna, & simplex, rebus concinna locandis:

Entia per se se, finita, realia, tota.

Prima conditio est, vt eligatur vox *vna* in significando, nempe significans obiectum, vel vnum realiter, vt vox *Petrus*, vel vnum formaliter, vt vox *Homo*: vnde relegantur voces æquivocæ, vel analogæ. Secunda, vt eligatur vox *simplex*: vnde excluduntur termini complexi. Tertia, vt vox sit *concinna*, idest, vt significet in concreto, vel in abstracto, iuxta indolem obiectorum: vel etiam, vt non sit casus obliquus, aut grammaticè dissona.

9 Reliquæ conditiones re-

quiruntur ex parte rerum. Nam quæ res in Prædicamento locantur, debent esse *Entia per se se*; quo rejiciuntur entia per aggregationem, vt acervus lapidum: item *Entia finita*; & idcirco Deus, aut *Attributa Divina* non solent in Prædicamentis collocari: item entia *realia*; quo removentur entia rationis: demum entia *tota*, idest, in suo genere completa; quo removentur entia partialia, vt materia & forma substantialis, quæ seorsum, aut ratione sui non habent locum in Prædicamento Substantiæ, sed tantum prout inclusa in composito; atque etiam partes metaphysicæ, quæ adiectivè concipiuntur, nempe *Differentiæ*, quæ non in stipite Arboris, sed indirectè ad latera collocantur.

C A P. III.

Quid sit Relatio? & quotuplex?

1 **C**UM passim occurrat, vel in Logicâ ipsâ, mentio Relationis, non oportet eam diutius inexplicatam præterire. Res est valdè prolixæ discussionis, si quidquid potest in questionem venire, disputandum sit. Quædam maioris momenti vocabimus in examen: reliqua tantum indicabimus iuxta communiorum doctrinam, & veluti sub fide parentum relinquemus; curiosum indagatorem remittentes ad Doctorem Eximium, qui totâ Disput. 47. Metaph. materiam istam penitus exhaustit.

2 Relatio idem sonat, ac respectus, ordo, vel habitudo vnus ad aliud. Ideò Relativa definiuntur ab Aristotele in præsentî, *Quorum esse est ad aliquid se se habere*: quia Relativorum esse in eo consistit, quod ad

ad aliquem terminum dicant ordinem, vel habitudinem. Sic esse denominationum istarum, *pater, filius, similis, equalis, maior, aut minor*, situm est in respiciendo aliud extremum, sive terminum, cui res denominata confertur. Relatio ergo concipitur velut forma quædam, quæ tales denominationes præstat subiecto in ordine ad aliud quid, ab eo distinctum. Unde in Relatione consideratur conceptus *In*, & conceptus *Ad*. Quatenus Relatio inspicitur vt subiecto inhærens, habet conceptum *In*: quatenus verò spectatur vt respiciens terminum, habet conceptum *Ad*. Et quia conceptus iste proprius est Relationis vt condistinctæ à reliquis Prædicamentis, ideò Philosophus hocce Prædicamentum vocat *Ad aliquid*.

3 Relatio sic adumbrata dividitur 1. in *realem*, & *rationis*. Realis est, quæ in rebus existit independentè ab Intellectu, vt Patris ad filium. Rationis est, quæ vel ab Intellectu fingitur, vel in ipsâ mentis operatione consistit, vt relatio subiecti ad prædicatum, si qua est. Dividitur 2. in Relationem *secundum esse*, quæ serè coincidit cum Relatione reali; & Relationem *secundum dici*, quæ variè à Philosophis exponitur: à pluribus enim confunditur cum Relatione rationis, à plerisque cum Relatione transcendentali, de quâ statim. Exim. Doctor loc. cit. sect. 3. à num. 6. tunc eam contingere docet, cum res in se absoluta concipitur à nobis instar respectivæ, & terminis comparativis explicatur, sive dicitur, quin ideò ipsi attribuitur ex parte obiecti vlla relatio, vera, vel ficta. Sicut, inquit, quando à nobis concipitur res spiritualis instar corporeæ, v. g. Angelus instar alati iu-

venis, nullam obiecto attribuiamus corporeitatem realem, aut fictam; sed tantum concipimus vnâ rem per imitationem, & analogiam ad aliam. Sic igitur interdum concipimus rem absolutam instar respectivæ, & de illâ ita loquimur, ac si respectiva esset, & ideò dicitur esse *relativa secundum dici* tantum.

4 Dividitur 3. in *mutuam*, & *non mutuam*. Prima datur, cum duo extrema se se invicem respiciunt, vt pater, & filius. Secunda, cum respectus, aut ordo non est reciprocus. Sic creaturæ intrinsecè referuntur ad Deum, qui iuxta communem sententiam non refertur ad creaturas. An detur Relatio nõ mutua, variæ sunt opiniones. Relatio mutua, alia dicitur *æquiparantiæ*, quæ scilicet eodè modo denominat vtrumque extremum, vt Relatio similitudinis, aut æqualitatis: alia *disquiparantiæ*, quæ subiecto & termino diversas tribuit denominationes, vt Relatio patris, & filij, vel maioris & minoris. Dividitur 4., & principaliter in *transcendentalem*, & *prædicamentalem*: in quibus inter se discernendis magna varietas est apud Authores.

5 Omisiss alijs explicationibus, vel quia minus veris, vel quia minus claris, dico, Relationem transcendentalem esse, quæ realiter adæquatè identificatur cum immediato subiecto, quod referri dicitur; prædicamentalem verò, quæ realiter distinguitur saltem inadæquatè à subiecto immediato, ideòque ipsam in suo esse constitutum velut accidentaliter denominat. Hoc discrimen inter vtramque Relationem tradunt Nostri communiter, vt PP. Hurtado, Arriaga, Oviedo, Izquierdo, Peinado, Ulloa, & exteri complures; idemque approbat re ipsâ

Doctor Eximius sect. 4. num. 15.

6 Probatur inductione. Nulla quippè est Relatio transcendentalis aliter se habens. Exemplo sint respectus vnionis ad extrema, actionis ad effectum, cognitionis ad obiectum, potentia vt productiua ad suos terminos vt producibiles, & generatim respectus illi, qui consistunt in aptitudine per se ordinata ad aliquid. In his omnibus Relatio est penitus identificata subiecto proprio, & immediato: & idcirco vocatur *transcendentalis*, quia subiecti essentiam intimè transcendit; quamquam etiam sic appellari potest, quia non pertinet ad certum aliquod Prædicamentum, sed omnia transcendit sub proprijs eorum conceptibus: nam Ubicatio, Actio, & Passio sub proprijs conceptibus transcendentalem Relationem præferunt ad corpus, agens, & passum; quodlibet Accidens ad substantiam; quælibet item entitas incompleta ad suum complementum; imò quælibet creatura ad primam causam.

7 Ex aduerso nulla est Relatio prædicamentalis, cui non conveniat character ille distinctionis, inadæquatæ saltem, & quasi accidentariæ denominationis. Exemplo sint Relationes æqualitatis, similitudinis, paternitatis creatæ, coexistentiæ, maioritatis, &c., quarum indolem explicabimus inferiùs. Hinc oritur duplex alia differentia. 1. : quod Relatio transcendentalis nunquam sit à subiecto separabilis, & existente subiecto non possit non existere; prædicamentalis verò plerumque sit contingens, & existente subiecto defectibilis. 2. : quod transcendentalis non semper postulat existentiam termini; sed sæpè respicit terminum purè possibilem, &

aliquando per modum obiecti etiam terminum impossibilem, vt cernitur in cognitione chymera: prædicamentalis autem semper indiget termino actualiter existente, iuxta communioem sententiam.

8 Jam, Relatio prædicamentalis est quæ propriè pertinet ad Prædicamentum Relationis; diciturque *habere totum suum esse ad aliquid*, videlicet pro explicito, quia, dum apprehenditur denominatio relativa vt talis, v.g. denominatio *similis*, nihil in eà primo aspectu apparet, nisi quoddam esse connotans aliquid à subiecto distinctum. Non tamen *ly totum* excludit alia prædicata formaliter imbibita in Relatione, saltem conceptum *In*, vtique essentialem omni Relationi; iuxta illud, *Distinctio exclusiua non tollit concomitantia*.

9 Aristoteles 5. Metaph. cap. 15. prædicamentales Relationes distribuit in tria genera. Primum earum, quæ fundantur in vnitate, & numero, idest, in convenientiâ, & disconvenientiâ. Tales sunt Relationes dupli, aut tripli, &c., maioris, & minoris, æqualis, & inæqualis, similis, & dissimilis, eiusdem, & diversi. Ubi nota, quod Aristotelicâ phrasi *identitas* in præsentî sonat convenientiam duorum in substantiâ, sive substantia sumatur vt ab accidenti condistincta, sive generalius pro essentiâ cuiusque entis: *similitudo* propriè sonat convenientiam in qualitate: *æqualitas*, convenientiam in quantitate.

10 Secundum genus est earum, quæ fundantur in actione, & passione, sive physicâ, vt Relatio producentis, & producti; sive intentionali, vt Relatio cognoscentis, & cogniti; sive morali, vt Relatio domini, & serui. Tertium earum, quæ fun-

fundantur in mensurâ, & mensurabili, vt Relatio Scientiæ ad scibile: vbi non est sermo de mensurâ quantitativâ, v. g. vna (hæc enim fundat Relationem æqualitatis), sed de mensurâ obiectivâ, cui proportionatur perfectio actus: dicitur enim obiectum mensura cognitionis, quia perfectionem eius regulariter ex obiecto colligimus. Ubi nota, in Scientiâ considerari posse duplicem relationem ad obiectum, alteram transcendentalem, quam omnes agnoscunt; alteram prædicamentalem, quam veluti accidentariò resultantem, quando obiectum actu existit, cum Aristotele agnoscit Exim. Doctor sect. 13. num. 9.

11 Denique diligenter notandum, in omni denominatione relativâ reperiri subiectum, terminum, & rationem fundandi. Subiectum (quod alij vocant fundamentum remotum) est id, quod refertur, & in comparatione mentali accipitur in recto. Terminus est id, quod ab alio respicitur, & in comparatione mentali accipitur in obliquo. Ratio fundandi est illud fundamentum, vel motivum proximum, & adæquatum, quod ex parte obiecti movet Intellectum, vt subiectum concipiat cum ordine ad terminum, illudvè cum termino conferat. Sic, dum dicimus, *Petrus est Paulo similis in albedine*, Petrus est subiectum, Paulus est terminus, albedo eiusdem intensiois, in vtroque existens, est fundamentum proximum, sive ratio fundandi.

12 In Relativis transcendentibus ratio fundandi est iuxta omnes Relatio ipsa, consistitque proinde in essentiâ subiecti, ex num. 5. & 6. At in prædicamentibus diversa est iuxta diversa genera Rela-

tionum, de quibus num. 9. & 10. Nam in primo genere ratio fundandi consistit in illâ formâ, vel prædicato duplici, ratione cuius conveniunt, aut disconveniunt subiectum, & terminus: & aliquando est indistincta realiter à subiecto, & termino simul sumptis: vt, cum Petrus refertur ad Paulum relatione identitatis (idest, similitudinis specificæ), ratio fundandi est rationalitas vtriusque: & cum duæ albedines dicuntur similes, vel duæ quantitates æquales, ratio fundandi est vtraque albedo, vel vtraque quantitas: sed adhuc realiter inadæquatè distinguitur à subiecto, siquidem constituitur etiam ex termino. Aliquando realiter distinguitur ab vtroque, vt quando dicuntur similes in albedine duo parietes; tunc enim ratio fundandi est albedo vtriusque.

13 In secundo genere ratio fundandi est actio & passio. Sunt, qui in hoc secundo genere Relationum distinguant rationem fundandi à fundamento proximo, censentque, in Relatione *patris*, aut *agentis*, aut *producentis*, rationem fundandi consistere in actione; fundamentum autem proximum consistere in potentia activâ, vel in substantiâ principij agentis. Hoc vltimum approbat Exim. Doctor sect. 7. n. 12, & sect. 12. n. 4. & seqq; sed rationem fundandi identificat cum fundamento proximo; actionem verò dicit esse conditionem necessariam. Dissidium videtur esse de modo loquendi, vt indicat ipse Doctor Eximius: de re constat, scilicet formam denominationis *agentis*, aut *producentis* in actu secundo (atque aded *patris*, aut *matris*, quæ comparatur ad denominationem *agnis*, vt species ad genus) esse influxum, sive

actionem: illa autem forma esse videtur, quæ proximè movet Intellectum, ut in hoc genere conferat vnum alteri.

14 Quod igitur in secundo genere ratio fundandi sit actio & passio, docent communiter Auctores nostri cum alijs: quorum sententia mihi placet, saltem quia clarior, & expeditior. Nec obstat quod Petrus dicatur *actualiter* pater Joannis, transactâ physicè actione generativâ, quamdiu existit uterque: ad hoc enim sufficit quod actio perseveret moraliter. Sic ab actu peccati physicè præterito, & moraliter permanente, dicitur homo verè & propriè peccator, odio dignus, & reus iræ. Denique in tertio genere, si qua est Relatio prædicamentalis præter transcendentalem, Ratio fundandi consistit in indole perfectionis utriusque extremi, ex qua movemur, ut perfectionem Scientiæ asseramus commensuratam Scibili.

C A P. IV.

In quo consistat Relatio prædicamentalis?

1 **T**Riplex est sententia celeberrima in hoc puncto. Prima Relationem consistere dicit in modo quodam accidentali realiter distincto à subiecto, termino, & ratione fundandi, qui modus inhæreat subiecto relato, nec aliud munus habeat, quam purè respicere terminum. Ita sentiunt Thomistæ, & plerique Scotistæ. Secunda totam Relationem (saltem primi generis; de quo maximè disputatur) identificat cū solo fundamento, quod se tenet ex parte subiecti relati, ita ut terminus, & quidquid se tenet ex parte termini, nullatenus constituat

intrinsecè Relationem, sed sit purum connotatum extrinsecum, quamvis necessariò requisitum, ut Relatio detur. V.g. Relatio, quæ albedo A dicitur similis albedini B, tota consistit in albedine A; requirit tamen necessariò existentiam albedinis B, tamquam purum connotatum extrinsecum. Ita nonnulli Recentiores, quibus præluxit P. Maratus, faventque plures alij Doctores, quos citat Servera disp. 18. Log. cap. 5. Ab hac de connotatis doctrinâ, quæ passim aliàs videntur, Auctores eius *Connotatores* appellantur: eandemque sæpè adoptare solent Thomistæ pro alijs difficultatibus explicandis. Tertia sententia Relationem adæquatè identificat cum ratione fundandi prout pertinente ad subiectum & terminum, modo explicato ad finem capituli præced. Ita communiter Auctores nostri, quos alij sequuntur.

S. I.

Reijcitur Sententia Thomistica.

2 **C**ONTRA primam sententiam de accidenti relativo, seu modo Relationis, unicè à naturâ instituto, ut referat, *Arguitur* 1.: similitudo duplicis albi ut quatuor, est Relatio prædicamentalis: sed non consistit in modo superaddito utriusque albedini existenti, & duranti in subiecto & termino: ergo &c. *Prob. Min.*: posita utraque albedine in subiectis, v.g. in Petro & Paulo, & præciso, seu non intellecto modo Thomistico, Petrus & Paulus sunt similes in albedine: ergo similitudo utriusque non consistit &c. *Prob. Antec.*: iuxta Aristotelem (a) *Similia sunt, quorum qualitas*
(a) 5. *Metaph. cap. 15.* li.

litas est una; sed in casu dicto, una est Petri & Pauli qualitas, nempe albedo, etsi non intelligatur ille modus. Patet hæc *Minor*: quia duorum qualitatem esse unam, est esse eiusdem speciei, seu præbere fundamentum, ut ab Intellectu univocetur utraque qualitas sub conceptu specifico; non enim alia unitas inter utramque dari potest à parte rei. At Albedines Petri & Pauli esse eiusdem speciei, absdubio consistit in quidditate & intensione ipsarum: nec ad hoc potest conducere modus ille superadditus, qui, si daretur, potius foret index multiplicationis, quam unitatis.

3 Respondent, Petrum & Paulum, præciso modo Relationis, esse similes in albedine *fundamentaliter*, non *formaliter*. Sed *contrà* 1.: esse formaliter similes, est habere illam formam, vi cuius utriusque qualitas est una à parte rei, si quid valet Aristotelica definitio *Similium*; sed talis forma est albedo utriusque intentâ ut quatuor, ut nuper ostendimus; nec potest esse modus Relationis, quippè qui non facit, sed supponit utramque albedinem esse eiusdem speciei: ergo &c. *Contrà* 2.: esse formaliter similes in albedine, est vnum esse formaliter album sicut alium; & hoc nihil est aliud, quam Petrum esse formaliter album, & Paulum esse etiam formaliter album ut quatuor: sola autem albedo est, quæ constituit *formaliter album*, ut nemo nescit. Certè quicumque Intellectus, immemor prioris modi Thomistici, videat in Petro albedinem ut quatuor, atque etiam in Paulo, nihil aliud quæreret, aut expectabit, ut dicat vnum esse album sicut alium, proindeque ut plenè concipiat eos esse similes in albedine,

4 *Arguitur* 2.: positis fundamento & termino, fieri potest, saltem de potentiâ Dei absolutâ, ne resultet modus Relationis, ut concedunt Thomistæ plures; sed tunc maneret Cælum formaliter maius terrâ, & quodvis Totum formaliter maius suâ parte, manerent item duo Cycni formaliter similes in candore, ut etiam duæ quantitates bicubitæ formaliter æquales: ergo Relatio *majoritatis*, *similitudinis*, *æqualitatis*, non consistit in modo resultante. Negabitur forsan Antecedens propter ly *formaliter*. Sed imprimis videtur id fore *contrà* apprehensionem terminorum.

5 Deinde vrgetur Argumentum sic: impeditâ resultantia omnis modi, duo Cycni similes essent in non habendo modum Relationis; sed hæc similitudo non consisteret in modo resultante, ut est evidens: iam ergo dari potest Relatio similitudinis absque modo. Si dicas, fore similitudinem purè fundamentalem. *Contrà*: illa per se est similitudo fundamentalis, quæ potest fieri formalis per modum superadditum; at similitudo in non habendo modum, nequit fieri formalis per modum superadditum, cum potius adveniente modo penitus destruetur, ergo &c.

6 *Arguitur* 3.: pro signo prioris ad resultantiam modi, duæ albedines habent similitudinem in ratione causæ, tum efficientis, tum materialis, proximè potentis & exigentis causare modum Relationis. At hæc similitudo non constituitur per modum illum, utpotè qui nondum existit pro prioris signo; nec item per alium modum præcedentem; de hoc enim idem argumentum fiet, & ibitur in infinitum. Non est.

est autem ea similitudo purè fundamentalis: quia nullum expectat modum, ut fiat formalis; qui enim modus pro posteriori sequitur, faciet quidem albedines formaliter similes in habendo modum, vel in intentione, minimè tamen in prioritate naturæ, nec in potèntiâ cauſandi modum ipsum. Adde quod denominatio *fundamentaliter similis*, quæ iuxta Thomistam præcedit modum, est denominatio formaliter relativa, cum fit contingens albedini, ab eâ separabilis, & impotens à nobis concipi nisi cum ordine ad terminum.

7 *Arguitur* 4.: Entitas absoluta Cœli est formaliter maior, siue perfectior modo Relationis, quo per se refertur ad terram; est etiam ipsi dissimilis, & diversa formaliter, ut est evidens: sed hæc Relatio *majoritatis*, & *diversitatis* non consistit in alio modo; alioquin ibimus in infinitum, cum etiam respectu cuiuslibet alterius modi fit formaliter maior entitas Cœli: ergo nec maioritas Cœli respectu terræ consistit in modo superaddito. Patet Consequentia: tum quia fundamenta contraria militat utrobique: tum quia idè Cœlum ratione sui est maius modo, & ipsi dissimilis, quia secum identificat excessum perfectionis, & alterius indolis à modo actualiter existente. Hæc autem ratio pariter militat respectu terræ, ut quisque videt. Nec dicat, Cœlum constitui formaliter maius modo per modum ipsum, quo maius est. Nam in primis nihil Thomistis magis displicet, quàm quod Relatio constituatur per terminum. Deinde cur non etiam constituatur Cœlum formaliter maius ubicatione suâ per ubicationem ipsam? cur non res

quælibet constituatur dissimilis per terminum, cui dissimilis est?

8 *Arguitur* 5. ab absurdo: Nam ex Thomisticâ sententiâ sequitur, quâvis muscâ denuò productâ, vel se movente, statim resultare mutationes innumeras in toto Universo; quia statim in omnibus Entibus Universi produci debent novi modi Relationum ad muscâ, videlicet *coexistentiæ, distantie, dissimilitudinis, inæqualitatis* &c.; qui omnes modi repente perire debent pereunte muscâ, cum nequeant sine termino conservari. Hoc autem & per se dissonum, atque incredibile videtur, & magis insuper auctoritati repugnans.

9 Nam in primis D. Thomas 5. Physic. lect. 3. sic ait cum Aristotele, ibi: *Nihil advenit mihi de novo per hoc, quod incipio esse alteri æqualis per eius mutationem.* Et 3. p. q. 16. art. 6. ad 2.: *Es, quæ relative dicuntur, possunt de novo prædicari de aliquo absque eius mutatione, sicut homo de novo fit dexter absque sua mutatione, per motum illius, qui fit ei sinister.* Videatur præsertim Angelicus Doctor in Opusc. 48., quod tamquam legitimum D. Thomæ citant passim Thomistæ: nam ibi tract. 5. cap. 2. post alia in id ipsum explicatissimè, concludit sic: *Et homo similis alicui sine sui mutatione, ut patet: nam si quis in India fieret rudd albus, fieret similis mihi, & ego sibi, nulla in me facta mutatione. Similitudo enim in me nullam rem addit supra albedinem, quæ realiter est in me, ut patet.*

10 Deinde D. Bonaventuræ in 3. dist. 1. artic. 1. q. 1. ad 3. inquit: *Si ego sum albus, & generatur alius albus, statim mihi incipit esse similis, nulla in me facta mutatione.* sed

sed solum in ipso. Denique D. Anselmus in Monolog. cap. 16. sic fatetur: *Homini post annum nascituro nec maior, nec minor, nec æqualis sum. Omnes autem Relationes has utique cum natus fuerit, sine omni mei mutatione ad illum habere poterò.* Ad hæc dices 1., Relationem esse minutissimum ens, idè quæ facere mutationem quasi nullam. *Contrà: Relatio à te posita, quantumvis minutissimum ens, non est nullum ens: ergo mutatio, quam facit, non est nulla mutatio.* Dices 2., nullam fieri mutationem ex Relatione secundum conceptum *Ad*, fieri tamen secundum conceptum *In*. *Contrà: iuxta citatos Patres nulla fit mutatio, dum sit realis transitus de non habendo ad habendum totam denominationem relativam: at in eo transitu citrà dubium advenit de novo Relatio secundum conceptum *In*.*

11 *Arguitur* 6.: albedo refertur ad Gratiâ, ad Visionem beatificam, vel quodvis aliud ens supernaturalè, relatione dissimilitudinis, diversitatis, aut inferioritatis in perfectione. At ea Relatio, si foret modus ex albedine resultans, & ipsi inhærens, esset, & non esset intrinsecè supernaturalis: ergo esset chymica. *Prob. Min.:* esset intrinsecè supernaturalis, quia essentialiter conduceretur cum existentia entis supernaturalis ut talis (redderet enim albedinem formaliter inferiorè Gratiâ prout supernaturali), & quidquid ita conduceretur, supernaturalè est. Deinde non esset: quia produceretur, seu resultaret activè ex albedine tamquam ex univè radice (hoc enim iuxta Adversarios commune est omnibus Relationibus, pullulare ex virtute solius fundamenti, cui inhærent), & hoc

ipso non esset supra vires naturæ, quod est contrà conceptum supernaturalitatis.

12 *Arguitur* denique: vna Relatio refertur ad alias Relationes inconnexas, absque novo modo relationis, v.g. vna paternitas similis est paternitati alterius hominis, est etiam absque ulteriori modo diversa, & dissimilis Relationibus æqualitatis, maioritatis, unionis, coexistentiæ, &c.: si enim requiritur ulterior modus, cum de illo idem argumentum fieri possit, dabitur processus modorum infinitus. Pariter ergo sine modo superaddito poterit vna albedo referri ad aliam. *Prob. Conseq.:* tum quia utrumque, vel neutrum probant plura argumenta Thomistarum. Tum quia etiam paternitati A contingens & accidentarium est, quod fiat actu similis, coexistens &c. paternitati B. Tum quia duæ Relationes inconnexæ, & diversi generis, non aliter inter se comparantur, quàm duæ res omninò absolutæ. Mitto alia argumenta apud nostros Auctores videnda.

§. II.

Reſicitur sententia Connotatorum.

13 **C**Laritatè gratiâ loquamur de Relatione coexistentiæ Petri ad Paulum, quam Connotatores dicunt identificari cum solâ existentia Petri (adde insuper modum durationis, si fortè datur, de quo nulla quæstio in præsentia), quamvis ita connotet actualem existentiam Pauli, ut sine illâ stare nullatenus possit. *Arguitur* ergo sic: existente Petro, & deficiente Paulo, dicta Relatio coexistentiæ non existit, ut cer-

tum est omnibus: ergo dicta Relatio non identificatur adæquatè cum solâ existentia Petri. Patet Consequentiâ: quia, si taliter identificatur, omnis casus possibilis, in quo permanet existentia Petri, erit casus, in quo permanet illa Relatio; sicut in quocumque casu existit homo, existit animal rationale, quia hoc identificatur adæquatè cum homine; & generatim evidens est, quod ex duobus adæquatè identificatis nequit unum in rerum naturâ existere sine altero. Paulò aliter: existentia Petri realiter separabilis est à Relatione prædictâ, siquidem existere potest eâ Relatione non existente, quando scilicet non existit Paulus: atqui separabilitas est signum evidens distinctionis realis: datur ergo distinctio realis, saltem inadæquata, inter existentiam & Relationem.

14 Alijs terminis impugnari solet eadem doctrina. Videlicet: *Id, quo solo deficiente, & manentibus cæteris ab eo adæquatè distinctis, deficit res A, vel est tota essentia rei A, vel saltem pars essentia illius*: sed deficiente solâ existentia Pauli, & manentibus cæteris, adæquatè ab eâ distinctis, deficit Relatio coexistentiæ Petri ad Paulum: ergo existentia Pauli vel est tota essentia talis Relationis, vel saltem pars intrinsecè constituens illam. Minor cum Consequentiâ constat. Maior, cuius in Philosophiâ & Theologiâ frequens occurrit vsus, à nonnullis vel falsa, vel ambigua censetur; ab alijs contemnitur etiam, & irridetur: sed à plerisque, præsertim ex nostrâ Scholâ, tamquam principium inconcussum habetur.

15 Et meritò quidem: nam veritas eius nititur huic principio per se noto, *Impossibile est idem simul esse*

& non esse. Si enim id, quod deficit, non est tota essentia, nec constitutum essentia rei A: ergo eo solo deficiente, nihil deficit ex quidditate, & essentia rei A: ergo nec deficit ipsa res A, quæ est sua ipsius quidditas, & nihil ultra: vel, si deficit, sequitur eam simul esse, & non esse. Et ut in materiâ præsentem loquamur, per te tota entitas, quidditas, & essentia Relationis prædictæ, adæquatè & unicè consistit in existentia Petri actualiter durante: ergo, dum nihil istius existentia deficit, nihil Relationis deficit: aliunde deficit Relatio per te, deficiente existentia Pauli, etsi nihil existentia Petri deficiat: ergo Relatio deficit, quando nec minimum quid essentia ipsius deficit, seu quando nihil ipsius deficit. Quid autem est deficere simul & non deficere, si hoc non est?

16 Nec mihi quidquam respondere videntur Adversarij, dum generaliter aiunt, manere posse constitutiva omnia alicuius compositi, quin maneat compositum ex defectu connotati extrinseci (idem docent de re simplici, nempe manere posse totam eius entitatem, quin res maneat), eo quod tunc maneat omnes partes compositi *entitative* & *materialiter* sumptæ, non verò *formaliter in esse partium*, vel *prout partes*, & *constitutiva* sunt; quia non sunt partes, nisi *prout connotantes* talena terminum extrinsecum. Addunt, manere tunc constitutiva omnia, vel rem ipsam, de quâ est sermo, *quoad entitatem*, non *quoad denominationem*: item manere *quoad implicitum, quidditative*, *quoad rectum*, ut quod non autem manere *quoad explicitum, denominative*, *quoad obliquum, ut quo*.

17 Hæc, inquam, verba sunt sensu vacua, nisi fallor. Insistamus

Relationi, claritatis gratia. Quæro abs te, an existentia Petri, prout *formaliter* est essentia Relationis, vel *sumpta in esse* Relationis, vel *prout est*, & *eo modo quo est* Relatio, vel *prout connotans terminum*, vel ita ut *sumatur Relatio denominative*, seu *quoad denominationem*, *quoad explicitum, quoad rectum*, vel *ut quo*: an, inquam, sic accepta constituatur per aliquid distinctum ab existentia nudè sumptâ secundum suam entitatem actu durantem? Si neges: ergo quoties perseverat existentia Petri quod entitatem actu durantem, perseverare debet cum illis omnibus adimniculis, ita ut Relatio maneat cum totâ realitate obiectivâ reduplicationum illarum (suppono cum Adversarijs, reduplicationes illas, *quoad denominationem*, *quoad explicitum*, &c., non consistere in solis verbis, aut conceptibus, sed habere suam realitatem ex parte obiecti); alioqui redibit eodem impetu argumentum supra factum à num. 13.

18 Si autem affirmes: iam ergo Relatio *formaliter* ut talis, vel *sumpta quoad denominationem* &c., non consistit in solâ entitate fundamenti, videlicet existentia Petri, sed insuper constituitur in esse talis per aliquam aliam realitatem obiectivam, saltem *de obliquo*, sive ut quocumque nullam aliam realitatem superaddere velis præter terminum, hic etiam ingrediatur constitutionem Relationis *quoad denominationem*. At de Relatione sic acceptâ nos loquimur. Ubi nota, posse aliquod importari *ut quo*, vel *de obliquo*, & tamen intrinsecè constituere rem. Sic unio inter corpus & animam, verè constituit hominem intrinsecè, licet solum *ut quo*: sic Gratia intrinsecè constituit denominationem

filij Dei adoptivi, licet *de obliquo*, non enim ea denominatio verificatur nisi de creatura rationali, & in quavis denominatione *rectum* dicitur id, de quo illa verificatur.

19 Scio, plura esse ita conexa cum aliquo connotato penitus extrinsecò, ut, eo deficiente, necessariò deficiant. Sic unio connectitur essentialiter cum extremis, actio cum termino, creatura cum Deo, vel cum concursu Dei, & quilibet modus cum re, quam modificat; adèd ut chymericum sit actionem v.g. existere, deficiente termino, à quo tamen actio distinguitur adæquatè. Sed tunc falsum est, quod actio deficiat, solo termino deficiente, & manentibus in rerum naturâ cæteris entitatibus adæquatè distinctis à termino actionis; nam tunc, præter terminum, deficit etiam ipsamet *entitas* actionis *materialiter* sumpta, *quidditative*, & *quod rectum*: & per defectum huiusce entitatis deficit *formaliter* actio, per defectum autem termini solum deficit actio *pure illative*, quatenus ex defectu termini inferitur defectus entitatis actionis, titulo scilicet dependentiæ, & connexionis essentialis.

20 Quando enim res deficit per defectum totius suæ entitatis, vel alicuius partis, aut prædicati essentialis, dicitur deficere *immediate*, *formaliter*, *per locum intrinsecum*: quando verò deficit per defectum alicuius termini, vel connotati extrinseci, quo cum essentialiter connectitur, dicitur deficere *per locum extrinsecum*, vel *mediate*, *pure illative*, *argutive*, *consecutive*; quia ex defectu connotati arguitur defectus illius entitatis, in quâ consistit res, vel saltem alicuius constitutivi, seu partis illius. Atqui iuxta Ad-

versarios ex defectu termini Relationis non sequitur defectus alterius entitatis, ex quâ Relatio constituitur: ergo ex defectu termini non deficit Relatio *purè illativè*. Vel ergo Relatio permanet adhuc; vel, si deficit, *formaliter* deficit, eo quod intrinsicè constituitur ex termino.

21 Si tamen quis fingat, solum terminum actionis A deficere, & manere ceteras omnes entitates adæquatè distinctas à tali termino, finget utique rem impossibilem, quia ex entitatibus adæquatè distinctis ab eo termino vna est entitas actionis A, quæ sine termino manere non potest, etiam *materialiter* sumpta. Dummodò tamen hæc impossibilitas dissimuletur, & entitas actionis manere statuatur, manebit utique actio A, quæ nihil est aliud, quam suamet entitas. Vel saltem inferatur, quod manebit simul & non manebit: manebit, quia manere supponitur tota entitas, cum quâ identificatur adæquatè; non manebit, quia repugnat actio & entitas eius, sine termino manens. Videant Adversarij, an similiter velint, ut Relatio simul deficiat & non deficiat, deficiente termino.

22 Unde colliges, importunè instari nostrum argumentum in actione, vniione, & alijs metaphysicè connexis cum alio adæquatè distincto. Importunè, inquam. Tum propter dicta num. 19. & 21. Tum quia nunquam salvatur, quod deficiente termino, maneat actio *materialiter*, quoad entitatem, quoad rectum, &c. Tum quia, quoties deficit actio ut *connotans* terminum, deficit etiam *entitivè*, seu *quidditivè*, ipsaque formalis *connotatio* est inseparabilis ab entitate actionis. Omnia hæc aliter accidunt, quando res ali-

quæ ponitur essentialiter pendens à connotato sibi extrinsecò, quin tamen entitas illius rei, vel aliquod ex constitutivis eius, habeat connexionem cum tali connotato, sed potius sine illo permanere possit in rerum naturâ. Hoc volunt passim Connotatores, nominatim in Relatione. Id verò mihi prorsus implicatorium apparet, tum hic, tum in quavis aliâ materiâ.

23 Quocircà principium positum num. 14., videlicet, *Id, quo solo deficiente, &c.*, ineluctabile iudicò saltem quoties applicatur ad casum, in quo possibile est verificari conditionem expressam in ablativis absolutis, nimirum, *Si hoc solum deficiat, & maneat ceteræ omnes entitates ab eo adæquatè distinctæ, & conducentes ad constitutionem rei, de quâ disputatur. Quis enim possibile credat, quod maneat omnia constitutiva rei A, vel quod nihil deficiat ex tota quidditate ipsius, & tamen verè deficiat ipsa res A?* Porro Connotatores nullum argumentum à ratione producant, quo principium illud impugnent. Producere tamen solent ex varijs materijs, præsertim Theologicis, exempla satis difficilia, quæ modò percurrere infinitum, & importunum esset. Cautus esto: ut quoties proponitur aliquod constitutum, vel denominatio, verè deficiens ex defectu certi cuiusdam connotati, ne concedas illud esse merum connotatum extrinsecum, nisi priùs inter constitutiva illius denominationis invenias aliquod (saltem *de obliquo, vel ut quo*) essentialiter connexum cum tali connotato, quod simul

& consequenter deficiat
quoad entitatem.

§. III.

Tertia sententia præfertur, & probatur.

24 **P**referenda igitur est tertia sententia communis in Scholâ nostrâ, quæ Relationem in abstracto (idest, sumptam per modum formæ) realiter adæquatè identificat cum adæquatâ ratione fundandi. Relatio uera autem in concreto (idest, sumptam pro totâ denominatione relativâ) docet intrinsicè constitui per subiectum & terminum cum ratione fundandi. Prob. 1. ex Aristotele in Categor. cap. de Qualitate, ubi sic ait: *Similia, dissimiliaque per qualitates solas dicuntur. Simile enim quippiâ cuipiâ nulla alia profectò ratione esse videtur, quam ea, quæ quale est.* En, ut Relatio similitudinis constituitur per qualitates solas, in quibus stat ratio fundandi; nec aliud requiritur, ut duo sint plenè similia, quam ut habeant uniformem qualitatem. Item ex Boetio in Comment. super cap. de Relat., dicente, *Substantiam esse rem unam, Relationem duas, & subinde non in simplicitate, sed pluralitate consistere: & iterum, Rem eandem & esse qualitatem, & Relationem propter terminum.* Consonat S. Augustinus Categor. cap. 11. dicens: *Claret igitur, Ad aliquid* (idest, Relationem) *non sua vi, sed alterius coniunctione consistere.* En, ut Relatio non aliter distinguitur à substantiâ, qualitate &c., nisi quatenus consistit in pluralitate, coniunctione, seu complexo fundamenti & termini.

25 Prob. 2. eadem sententia: eum ab impugnatione ceterarum. Si enim Relatio aliquid est ex parte

obiecti, & non consistit in accidenti relativo, seu modo superaddito, ut Thomistæ volunt; nec aliunde consistit in solo fundamento, seu ratione fundandi se tenente ex parte subiecti solius, ut volunt Connotatores; superest, ut consistat in complexo fundamenti & termini, sive in ratione fundandi, prout hæc pertinet ad subiectum & terminum. Tum à priori: quia id, quo præcisè intellecto, Relatio plenè intelligitur, & quo non intellecto penès quamlibet sui partem, nequit Relatio intelligi, est vnicæ & tota quidditas Relationis. Atqui præcisè intellectâ v.g. duplici albedine ut quatuor, alterâ vnitâ Petro, alterâ Paulo (semper includimus durationem, si fortè distinguatur ab existentia rei), intelligimus quidquid sufficit, ut incunctanter dicamus Petrum esse Paulo *similem* in albedine; & si quilibet ex hisce entitatibus non intelligatur, individua ista denominatio nequit intelligi, ut experienti constabit: ergo &c.

C A P. V.

Fundamenta contraria dissolvuntur.

1 **O**bj. 1.: si nostra sententia vera est, Relatio *identitatis*, quâ Petrus est sicut Paulus in naturâ humanâ, consistet in complexo utriusque. Hoc autem falsum esse probatur 1.: quia complexum illud est vnicæ substantiale: Relatio autem est accidens, cum sit Prædicamentum à Substantiâ distinctum, debeatque fundamento advenire contingenter. 2.: quia Relativum & Absolutum opponuntur, proindeque identificari non possunt: at quidquid est in

in eo complexo, est absolutum. 3.: quia totum esse Relationis est ad aliud; quod minimè verificatur de tali complexo.

2 Resp.. Concedo sequelam, quin obstant probationes obiectæ. Ad 1.: Relatio non semper debet esse accidens physicum, & in essendo, sed potest esse accidens logicum, sive in prædicando, quatenus tribuit denominationem contingentem, & velut accidentaliter supervenientem subiecto. Talis est denominatio *similis*, aut *convenientis in natura humana*; prædicatur enim contingenter de Petro; quia ultra naturam Petri, constitutivè involvit naturam Pauli actu existentem: cum autem Petro contingens & accidentalium sit quod existat Paulus, contingens etiam est denominatio prædicta: redditur enim quælibet denominatio contingens ex contingentia cuiuslibet ex constitutivis. Hinc Petrus absque intrinsecâ sui mutatione transire potest de non habendo ad habendû illam denominationem relativam, aut è converso, per solam scilicet mutationem Pauli. Et instatur in denominatione proxime fundamentaliter *similis*, aut *convenientis in natura*, quæ denominatio est etiam contingens, & superveniens Petro, cum exigit existentiam Pauli; & tamen nullum addit accidens physicum.

3 Nec Relatio debet realiter distingui à Substantiâ, vel à reliquis Prædicamentis. Unde D. Thomas 1.1. Metaph. lect. 9. ad finem, cum docuisset, Actionem, & Passionem identificari realiter, subdit: *Prædicamenta diversificantur secundum diversos modos prædicandi. Unde idem secundum quod diversimodè de diversis prædicatur, ad diversa Prædicamenta*

pertinet. Sufficit ergo distinctio rationis, etiam imperfecta, seu penès modum significandi, vt Prædicamenta dicantur diversa: quia sufficit ad diversos prædicandi modos. En duplex prædicatio, *Petrus est homo, Petrus est Paulo similis in natura*. Utraque prædicat aliquid physicè substantiale; sed valde diverso modo: nam prima est necessaria, & essentialis, nihilque connotat à Petro distinctum; atque idè pertinet ad Prædicamentum Substantiæ: secunda verò est contingens, & defectibilis permanente subiecto, constituiturque per connotationem alterius extremi distincti; & idè pertinet ad Prædicamentum Relationis. Nec Relatio prædicamentalis, eo quod identificetur cum alijs Prædicamentis, vocari debet transcendentalis: quia non transcendit alia Prædicamenta sub proprijs eorum conceptibus, sicut illa, quæ verè transcendentalis est, vt notavimus cap. 3.; sed potius præstat denominationem velut adventitiam subiecto.

4 Ad 2. prob.: si absolutum idem sonet, ac *liberum ab omni respectu ad aliud*, opponitur quidem relativo; sed in hoc sensu nihil est absolutum, saltem in rebus creatis, quæ omnes ad Deum saltem referuntur, tum respectu transcendentali, tum prædicamentali, videlicet *distinctiois, diversitatis, inferioritatis* &c.: quare negandum est, quod complexum Petri & Pauli sit in hoc sensu quid absolutum. Si autem absolutum idem sonet, ac *aptum concipi & explicari in propria specie citrà comparationem cum alio*, plura sunt in creatis absoluta, & inter alia complexum Petri & Pauli; quia verè potest in specie explicari terminis non comparativis, his v. g.

duplex homo, duplex animal rationale. At in hoc sensu absolutum realiter non opponitur omni relativo, sed dumtaxat relativo entitativè modalis, quale invenitur in Relationibus secundi generis; nec aliud probabunt facile Thomistæ; nihil enim prohibet eandem rem explicari posse varijs conceptibus, tum absolutis, tum comparativis. Utimum dabitur oppositio quoad statum intentionalem, quatenus non est idem cognosci comparativè, & cognosci absolute.

5 Ad 3. prob.: cum dicitur, quod totum esse Relationis est ad aliud, non debet sumi Relatio in sensu reali, nec pro implicito; nam conceptus *In*, qui iuxta Thomistas pertinet ad esse Relationis pro implicito, non est ad aliud. Sumitur ergo Relatio prout subest conceptui comparativo, & tunc secundum explicitum: quia sub hoc conceptu, *Petrus specificè convenit cum Paulo*, solùm explicatur quomodo Petrus se habeat ad Paulum. Sic autem totum esse complexi ex Petro & Paulo, quod est unicum obiectum illius comparativi conceptus, est etiam ad aliud. Sed hic cavenda æquivocatio diligenter. Cum audis, quod totum esse Relationis est ad aliud, ne intelligas ad aliud distinctum à totâ Relatione, sed ad aliud à fundamento, vel subiecto relato: vt sensus sit iste; totum esse Relationis, quâ Petrus dicitur Paulo similis in essentiâ, est referre Petrum ad aliud à Petro, nempe ad Paulum.

6 Ratio est, quia ly *aliud* solùm debet intelligi respectu illius subiecti, quod accipit denominationem relati, v.g. denominationem *similis, æqualis, maioris* &c. At Relatio, quatenus est adæquata forma,

vel quasi forma; est id quo subiectum denominatur *simile*, &c. sed non est id quod eam denominationem accipit: est *similitudo*, sed non est *similis*: quemadmodum actus potentia visiva est *visio*, sed non est *videns*, nec *visus*, nisi purè vt quos; & sic de alijs innumeris. Hinc si argumenteris hoc modo: Relatio respicit terminum vt quid extrinsecum, sive vt quid distinctum: ergo non identificatur cum termino etiam inadæquatè. *Dist. Antec.*: respicit vt quod, nego; Relatio enim prædicamentalis non est quod respicit terminum, sed est id quo res vna respicit aliam, idèque definitur *Respcctus*, vel *Habitudo unius rei ad aliam*: respicit vt quo, subdistinguo; respicit terminum vt quid distinctum, vel extrinsecum Relationi adæquatè sumptæ, nego; vt quid distinctum, vel extrinsecum soli fundamento, vel subiecto, *conc. Antec.*, & *neg. Conseq.* Hinc etiam hæc propositio, *Petrus, vt distinctus à Paulo, est Paulo similis in natura*, vera est, si denotet, Petrum, vt distinctum à Paulo, esse subiectum, quod denominatur *simile Paulo*; falsa tamen, si denotet, Petrum in se habere quiddam involvitur in denominatione *similis*, tam vt quo, quam vt quod.

7 Itaque Petrus denominatur *similis Paulo*, partim per suam naturam, partim per naturam Pauli, qui proinde ingreditur vt quo denominationem *similis* convenientem Petro. Sic Petrus denominatur *disimilis* accidenti relativo Thomistico per ipsummet accidens, ne abeamus in infinitum. Sic idem Petrus denominatur proxime fundamentaliter *similis* Paulo per ipsum Paulum, in principijs Thomisticis. Similitudo igitur Petri ad Paulum est quædam

dam quasi forma constituta, ex naturis Petri & Pauli, tribuitque Petro denominationem partim intrinsecam, partim extrinsecam, in qua denominatione Petrus gerit munus formæ partialis, & subiecti totalis. Ubi notandum, quod in Relationibus mutuis, præsertim æquiparantia, vtrumque extremum est terminus & fundamentum respectu alterius: nam Petrus est fundamentum (idest subiectum) similitudinis sui ad Paulum, & est terminus similitudinis Pauli ad Petrum ipsum; & idem accidit Paulo vice versa. Utraque autem similitudo, Petri ad Paulum, & Pauli ad Petrum, habet eadem constitutiva cum solâ diversitate subiecti denominati. Hæc omnia præ oculis habeto, ne captiosis arguendi formulis irretiaris.

8 Sed hinc *objc. 2.*: ergo Paulus est fundamentum similitudinis Petri ad Paulum; est enim fundamentum similitudinis sui ad Petrum, & hæc similitudo est ipsamet similitudo Petri ad Paulum, cum habeat eadem constitutiva. Atqui fundamentum similitudinis Petri ad Paulum est Petrus: ergo Paulus est Petrus. *Instatur* obiectio in actu contritionis, qui sit amor Dei & odium peccati propter Deum, hoc modo: Deus est terminus odij peccati; est enim terminus contritionis, quæ est odium peccati: atqui terminus odij peccati est peccatum: ergo Deus est peccatum. *Instatur* etiam in similitudine proximè fundamentali inter Petrum & Paulum: item in dissimilitudine Petri ad modum Relationis Thomisticæ: item in similitudine duarum paternitatum, vel similitudinum inconnexarum: in quibus omnibus, vt constat ex cap.

præced., eadem est difficultas, nisi confugas ad Connotatores, vel modos singas infinitos.

9 Directè distinguo primum Consequens: *Paulus est fundamentum similitudinis &c.*, quæ sit tantum similitudo Petri ad Paulum, nego suppositum; quæ sit etiam similitudo Pauli ad Petrum, *conco. Conseq.* Tum *dist. Min. sumsumpt.*; fundamentum suscipiens denominationem *similis Paulo*, est Petrus, *conco.*; fundamentum suscipiens denominationem *similis Petro*, est ipsemet Petrus, *neg. Min. & Conseq.* Similitudo illa, cum simul sit Petri ad Paulum, & Pauli ad Petrum, duo habet fundamenta, alterum quod denominat *simile Paulo*, & hoc fundamentum est solus Petrus; alterum quod denominat *simile Petro*, & hoc est solus Paulus; nec istæ denominationes inverti possunt, nisi propria essentia illius similitudinis invertatur. Id quod passim cernitur in varijs formis, quæ diversas continent denominationes pro diversis subiectis: vt cum eadem cognitio denominat Intellectum *cognoscentem*, & obiectum *cognitum*, non è conuerso: & cum eadem calefactio (quæ simul est actio, & passio) denominat lignum *passum*, & ignem *agentem*, non è contrario.

10 Unde facile solvitur, quod obiici solet in Relatione *Majoritatis*, quæ cubitalis quantitas v. g. refertur ad palmarem; quæ Relatio constituitur ex vtraque quantitate; & quæ maior est, constituit denominationem *minoris*; sicut quæ minor est, denominationem *maioris*. Sic igitur argues: ergo *maioritas*, & *minoritas* idem sunt, cum habeant eadem constitutiva: ergo palmaris quantitas refertur ad cubitalem re-

latione *maioritatis*; proudeque denominabitur *maior* cubitali. Patet consequentia: quia refertur relatione *minoritatis*, quæ est eadem cum relatione *maioritatis*. Et eadem ratione sequitur, quod cubitalis quantitas erit *minor* palmarum.

11 Insto, vt nuper: voluntas contrita tendit in Deum per actum odij; ergo denominabit Deum odio *habitu*. Negatis Consequentiam: quia voluntas contrita tendit in Deum per actum odij, non Dei, sed peccati, qui actus simul est amor Dei. Hoc ple respondeo. Palmaris quantitas refertur ad cubitalem relatione *maioritatis*, non qualiscumque, non quæ sit *maioritas* palmi ad cubitum, sed quæ sit *maioritas* cubiti ad palmum; quæ Relatio simul est *minoritas* quantitatæ palmaris, cui soli tribuit denominationem *minoris*, & soli cubitali denominationem *maioris*. Idem tenentur dicere Thomistæ in *maioritate* fundamentali proximâ, & in eâ, quæ Coelum dicitur maius, & perfectius modo Relationis.

12 *Objc. 3.*: nostra sententia re ipsâ negat Relationes reales. *Prob. 1.*: quia nihil in Relatione *similitudinis &c.* nos admittimus, quod non admitterent Veteres illi, qui Relationes ex parte obiecti negasse dicuntur; non enim illi negabant, dari posse à parte rei v. g. duo alba eiusdem intensiõis actu existentia. *Prob. 2.*: quia nihil ponimus, quod suapte naturâ habeat ordinari ad aliud: nam album A ex se non ordinatur ad album B, nec vice versâ; complexum autem vtriusque nec potest habere ordinem, quem non habent partes eius, nec potest respicere *aliud* à se distinctum. *Prob. 3.*: quia non salva-

mus in Relatione conceptum *Im* nam in Relatione *identitatis* inter dua substantias, nullam damus formam, quæ subiecto inhereat. *Prob. 4.*: quæ Relatio est ens per se unum; nos autem ponimus unum per accidens, sive unum per aggregationem, cuiusmodi est complexum ex duplici albo. *Prob. 5.*: quia vera Relatio debet *resultare* ex fundamento & termino simul positus: nequit autem ex his resultare iuxta nostram sententiam, cum ab illis non distinguatur.

13 *Res. neg.* assumptum; cuius probatione non vrgent. *Ad 1.*: hoc distamus à negantibus Relationes reales, quod illi negabant dari à parte rei formalem *similitudinem &c.*, quamvis actu existerent duo alba, solamque in his agnoscebant fundamentum ad actum Intellectus comparativum, in quo consisteret *similitudo* formalis: nos autem agnoscimus ex parte obiecti, & ante operationem Intellectus, quidquid sufficit, vt existat vera, propria, formalis, & completa *similitudo*, *diversitas*, *æqualitas*, *maioritas &c.*, adeo vt hæc nomina non necessariò verificentur de actu Intellectus comparante obiecta, sed plenum habeant in obiectis ipsis verificativum. Et cum hæc sint nomina Relationum, quæ nobis reliquit Aristoteles, non est cur inter negantes Relationes reales censeamur: quamquam nec ea censura est valdè timenda in Relationibus primi generis; has enim à parte rei solùm existere fundamentaliter, & complei formaliter per actum Intellectus, valdè probabiliter opinantur plures Auctores magni nominis.

14 *Ad 2.*: In Relationibus secundi generis aliquid ponimus,

quod super naturam clarè ordinetur ad aliud, v.g. actionem, passionem, unionem. In primo autem genere, v.g. in similitudine duplicis albi, quod ex se ordinatur ad aliud, non est unumquodque album nudè sumptum, & seorsim spectatum, nisi utrumque inchoativè, vel in aptitudine; sed est tota denominatio similis, consistens in complexo utriusque albi, & conveniens ut quæsi alterutri eorum respectu alterius, quæ denominatio tota ex se ordinatur ad aliud, non quod sit aliud à se tota, sed quod sit aliud à recto, vel subiecto, cui ipsa convenit, ut iam supra monuimus. Porro ex se ordinari ad aliud, est ita se habere, ut non possit explicite concipi (etiam intuitivè, vel per speciem propriam), nisi comparando unum cum alio. Atque ita se habet illud complexum, quatenus tribuit denominationem similis; neque enim potest concipi, nisi comparando unum album ad aliud. Nec repugnat quod totum complexum habeat aliquid, quod non habent singulæ partes considerata seorsum; alioquin complexum ex unitatibus non esset numerus, quia nulla unitas est numerus; nec complexum ex hominibus esset Rel-publica, ob eandem rationem.

15 Ad 3.: plurimæ Relationes habent physicè conceptum In, cum sint accidentia physicè distincta à subiecto relato, iuxta dicta cap. 3. circa rationem fundandi. Quoties verò ratio fundandi non distinguitur à subiecto & termino, tunc, sicut Relatio non est accidens physicè superveniens, & inhærens, sed tantum logicè, & ex modo prædicandi contingenter, ita non nisi logicè & ex modo significandi habet conceptum In, quatenus videlicet à nobis

concipitur & significatur instar formæ denominantis subiectum, & ipsum efficientis. Ad 4.: Relatio debet esse unum per se, non unitate physicà, sed unitate logicà, seu prædicationis, quatenus prædicatur per modum unius prædicati, & non per modum plurium. Nec alia unitas per se requiritur in Prædicamentis, ut cernitur in Prædicamento Habere, cum dicitur v.g., Homo est vestitus. In sensu autem physico non semper habet Relatio unitatem per se, cum potius in conjunctione, seu concomitantia plurium consistat, ut supra vidimus ex Augustino, & Boetio.

16 Ad 5.: illa resultantia non est effectiva, sed formalis, scilicet per modum effectus formalis realiter indistincti, eo sensu, quo ex animâ & corpore unitas resultat esse hominis, & ex obiecto & cognitione resultat esse cogniti. Denique moneo, ut præ oculis habeas instantiam in Relatione, quæ referuntur inter se duæ Relationes inconnexæ, utique sine alijs modis superadditis, ne isti sint infiniti. Nam in primis, cum v.g. duæ Paternitates dicuntur similes, nihil est in complexo utriusque, quod ex se ordinetur ad aliud: una enim Paternitas ordinatur quidem ad suam filiationem, vel ad filium, sed non ad aliam Paternitatem. Deinde, similitudo illa non habet physicè conceptum In; quia Paternitas A, quæ est fundamentum, vel subiectum, nec inhæret sibi ipsi, nec est subiectum Paternitatis B, ad quam refertur. Præterea, similitudo non erit unum per se; quia consistit in complexo fundamenti & termini, nisi recurratur ad Connotatores. Postremò, nec apparet quomodo similitudo resultet ex Paternitatibus A, & B, simul positis, cum non

non sit accidens utriusque superadditum.

17 Objc. 4. similitudo duorum eorum in naturam specificam, est æqualis similitudini duorum hominum inter se: at perfectio specifica utriusque binarij, vel complexi, non est æqualis: ergo in his non identificatur similitudo cum perfectione specificâ extremorum. Resp. Hoc argumentum vide solutum in simili supra tract. 2. disp. 1. cap. 5. n. 20.: & adde manifestam instantiam in similitudine fundamentali. Quæ eadem instantiâ, & solutione facile diluet hoc aliud argumentum non ab simile: Duo Calida ut quatuor possunt crescere in calore, quin crescant in similitudine; si enim utrumque fiat Calidum ut sex, non erunt similia, quàm antea: ergo similitudo utriusque non identificatur cum calore utriusque.

18 Objc. 5.: si à duobus Calidis ut quatuor alteri adveniat novus gradus caloris, & non alteri, perit similitudo præcedens; sed nihil perit caloris præcedentis: ergo similitudo non consistebat in calore. Resp.: duo Calida ut quatuor duplicem habent similitudinem, alteram positivam consistentem in utroque calore, alteram negativam consistentem in carentiâ maioris intensiõis. Ex his prima non perit adveniente novo gradu caloris; adhuc enim unum Calidum cum altero convenit in habendo quatuor gradus: perit tamen secunda; quia cessat in altero extremo carentiâ maioris intensiõis. Et iterum redit instantiâ in similitudine fundamentali.

19 Objc. 6.: Relatio coexistentiæ Petri & Pauli dicit aliquid distinctum à complexo utriusque: ergo idem de quavis aliâ Relatione

cessandum. Prob. Antec.: per hos duos conceptus, Petrus existit, Paulus existit, concipitur quidquid est in illo complexo; & tamen non concipitur coexistentia: ergo hæc dicit aliquid distinctum, &c. Patet Minor: quia coexistentia non concipitur, nisi per conceptum comparativum; illi autem conceptus sunt ambo absoluti. Confirm. 1.: in hac propositione, Petrus existit sicut Paulus, vel in hac copulativâ, Petrus existit & Paulus existit, aliquid ex parte obiecti respondet partiçulæ sicut, vel conjunctioni &, quod sit distinctum à Petro, & Paulo: sed quod respondet, est coexistentia: ergo &c. Confirm. 2.: non datur comparatio intentionalis, nisi detur simplex conceptus formaliter comparativus, quantumvis dantur multi conceptus absoluti: ergo nec datur Relatio realis, nisi detur simplex entitas formaliter respectiva, distinctaque ab omni ente absoluto.

20 Resp. neg. Antec.. Ad prob. dist. Mai.: concipitur quidquid est &c., omni modo, quo est conceptibile, neg.; aliquo dumtaxat modo, conc. Mai.. Tum dist. Min.: non concipitur coexistentia, omni modo, quo est conceptibilis, conc.; aliquo vero modo, neg. Min. & Conseq.. Tam complexum Petri & Pauli existentium, quàm coexistentia utriusque, potest concipi, nunc per conceptus absolutos, nunc per comparativos, absque ullâ distinctione obiectivâ: quemadmodum eadem entitas hominis apta est concipi, nunc per conceptum homo, qui est absolutus, nunc per conceptum essentialis dependentia hominis à Deo, qui est comparativus. Et instatur obiectio in coexistentiâ fundamentali, quæ, prout talis, non minus postulat conceptum

comparativum: item in similitudine, vel æqualitate duarum Paternitatum inconnexarum; ubi etiam utraque Obiectionis confirmatio instatur.

21 *Ad 1. Confirm.*: particula *sicut*, vel coniunctio *et*, indicat tantum specialem tendendi modum ex parte conceptus, nec requirit aliquid ex parte obiecti distinctum ab utroque extremo simul sumpto; ut ex adverso cernitur in disiunctione *vel*, quæ nihil denotat nisi modum tendendi ex parte conceptus. Secunda *Confirm.* retorquetur sic: comparatio intensionalis debet in repræsentando complecti utrumque extremum comparationis: ergo Relatio realis debet in essendo complecti fundamentum, & terminum, proindeque non est accidens adæquatè distinctum ab utroque. Præterea, permissio *Antec. neg. Conseq.* Disparitas in eo est, quod nomen *comparatio* determinatè impositum est ad significandum conceptum expressè conferentem duo, vel plura extrema inter se: nomina autem, *similitudo*, *æqualitas*, & similia, quæ propria sunt Relationum realium, imposita sunt ad significandam uniformem duorum qualitatem, quantitatem, &c.; quæ significatio plenè verificatur absque entitate simplici purè respectivâ, ut supra ostendimus.

22 Denique *objicies* Doctores Angelicum, & Eximium, quorum alter Thomistis, alter Connotatoribus favere viderur. Nam in primis D. Thomas 1. p. q. 28. art. 2. ad 2. planè docet, in Relativis creatis distinguere Relationem à fundamento, seu ab illâ re, quæ refertur. Item q. 7. de pot. art. 9. ad 4. & 5., Relationem similitudinis distinguere à qualitate; & Relationem, quâ substantia creata

refertur ad Deum, distinguere à substantiâ ipsâ. Item q. 8. de pot. art. 2. 4. contra *Gent.* cap. 14., & in 1. dist. 4. q. 1. art. 1. ad 3., & ibi dist. 20. q. 1. art. 1. & dist. 21. q. 1. art. 2., & alibi sæpè, docet, quod Relatio creata est accidens; quo i eius esse est aliud ab esse substantiæ, & à subiecto, in quo est; quod realiter advenit substantiæ quod inhaeret subiecto, & cum eo compositionem facit; & quod habet esse debilissimum, & imperfectissimum. Hæc autem omnia convenire non possunt nisi modo Relationis Thomistico. Deinde, quod Exim. Doctor totum esse Relationis ponat ex parte fundamenti, vel subiecti, ad eò ut terminus nequeat esse pars intrinseca Relationis, sed merum connotatum extrinsecum; patet ex multis locis citatæ disp. 47. Metaph., præsertim sect. 2. num. 22., & sect. 8. n. 10.

23 *Resp.* Relatio creata, licet realiter indistincta, sive ab accidenti absoluto, sive à complexo substantiali, tamen ab utroque distinguitur eâ distinctione, quæ sufficit ad diversificanda Prædicamenta, nempe secundum modum significandi & prædicandi: præstat item subiecto denominationem contingentem, in quâ semper involvitur, saltem de obliquo, aliquid realiter distinctum à subiecto, cui proinde realiter advenit in denominando. Semper igitur est accidens, saltem logicum; & eo sensu, quo est accidens, verè ipsi tribuitur inhaerentia, compositio, & quidquid est proprium accidentis; quamvis alioqui sæpè sit physicè quid substantiale. Exemplo sit prædicamentum *Habere*, quod inter accidentia computatur, quamvis aliquid substantiale prædicet. Eodem etiam sensu dici potest, quod similitudo v.g. cau-

cau-

causatur, & pendet ab albedine, quatenus logicè, & ex modo nostro concipiendi prius est Petrum esse album, quàm esse Paulo similem in albedine, & quod dicatur similis, pendet & causatur ex eo, quod cognoscatur albus. Relege doctrinam datam inter solvendum primam *objectionem*.

24 Fateor, D. Thomam sæpè loqui de Relatione creatâ, tamquam de accidenti physico, ut probet, Relationes Divinæ Trinitatis, v.g. Patris & Filij, non distinguere realiter à substantiâ, sicut in creatis. Sed tunc non loquitur de omnibus Relationibus creatis, sed de notioribus, & magis obvijs, cuiusmodi sunt quæ fundantur in quantitate, qualitate, præsentia, actione, & passione: quæ omnes, utpotè realiter indistinctæ ab ipsâ proximâ ratione fundandi, sunt accidentia physica subiecti substantialis, à quo realiter distinguuntur. Constat hæc expositio. Tum ex dictis cap. præced. §. 1. de mente D. Thomæ contra modum Thomisticum. Tum quia ad ostendendam differentiam inter Relationes Divinas, & creatas (quod erat intentum D. Thomæ in omnibus ferè locis num. 22. allegatis), comparatio potissimum instituenda erat cum Relationibus creatis patris, & filij, & alijs in actione & passione fundatis. Nec obstat, quod S. Thomas indefinite loquatur de Relatione creatâ. Nam etiam indefinite docet, Relationem fundari in substantiâ medio alio accidenti, ut patet ex 4. cont. *Gent.* cap. 14. ibi: *Relatio non solum præexigit esse substantiæ, sed etiam esse aliorum accidentium, ex quibus causatur Relatio: sicut unum in quantitate causat æqualitatem, & unum in qualitate similitudinem.* Et tamen certum

est, quod D. Thomas admittit Relationes immediate fundatas in substantiâ, ut ibi monet Ferrariensis, patetque de Relatione identitatis specificæ ex 1. p. q. 28. art. 1. ad 2., & de Relatione creationis ex q. 7. de pot. art. 9. ad 4. & 5.

25 Dicitur autem esse Relationis imperfectissimum, ac debilissimum pro explicito conceptus *Ad*: quia denominatio relativa ut talis, quatenus ex modo significandi superaddita perfectioni absolutæ subiecti, licet sit aliquantulum perfecta quantum sufficit ut dicatur realis, tamen ferè nihil valoris physici addit subiecto: postea enim quod Petrus sit albus, non redditur physicè melior, dum illi accrescit denominatio *similis Paulo*, quæ iam unice pendet ab existentia termini Petro extrinseci. Quam rationem tradit D. Thom. cit. L. 4. cont. *Gent.* cap. 14., vocans esse Relationis imperfectissimum, *Quia*, inquit, *propria Relationis ratio consistit in eo quod est ad alterum; & esse eius proprium dependet ab esse alicuius exterioris.*

26 Eximius Doctor, dum negat terminum esse partem intrinsecam Relationis, intelligit Relationem secundum *rectum*: nam de cætero planè docet, quod Relatio, saltem ut præstans suum effectum formalem, includit terminum de obliquo, seu de connotato, non extrinsecum, sed intrinsecum, & constitutivo. Patet hoc ex cit. disp. Inquit enim sect. 2. num. 23.: *denominatio relativa includit aliquomodo terminum.* Et ibidem pro eodem usurpat *includere*, & connotare, dicens: *Terminum aliquomodo includit, seu connotat illa res, quæ est similitudo, sub ratione & conceptu similitudinis, & non sub ratione albedinis.* Item: *Concedimus*, relativam de-

nominationem esse ab aliqua forma intrinseca, includendo tamen seu connorando aliquam aliam extrinsecam in extrinseco termino. Et sect. 8. num. 10. docet, quod Relatio vt talis est, dici potest includere aliquomodo terminum in sua essentia. Et clarius infertur n. 14., quod Deus non potest conservare sine termino entitatem fundamenti sub tali ratione & denominatione (nempe relativâ), quia secundum illam involvit ipsam terminum; imò in re ipsa nihil distinctum addit præter coexistentiam termini. Sed quod planè demonstrat nostris Suarij mentem à Connotatoribus alienam, est locus dist. 7. Metaph. sect. 2. n. 3. post medium, ab illis verbis, *Et idè valde errant &c.*, ubi eo tem vitur argumento, quo nos vsi sumus cap. p. x. S. 2.

CAP. VI.

Reliqua de Relatione perstringuntur.

1. Quoniam relatio in abstracto est realiter indistincta à ratione fundandi, quedam hinc sequuntur notata digna. 1.: ratio fundandi non ita vocatur, quia realiter fundet Relationem à se distinctam; sed quia fundat ex modo significandi; vel potius quia fundat conceptum comparativum, qui dicitur Relatio formalis formalitate intentionali, & qui terminatur ad ipsam rationem fundandi, quæ est Relatio formalis formalitate physica. 2. Relatio prædicamentalis variè constituitur, iuxta varietatem rationis fundandi explicatam ad finem cap. 3. Aliquando enim consistit in complexo duplicis substantiæ, vt identitas specifica duorum hominum: aliquando in complexo duplicis accidentis absoluti, vt

similitudo, & æqualitas: aliquando in simplici entitate modali, vt Relatio vaionis inter materiam, & formam, Relatio producentis, & producti, patris, & filij: aliquando in complexo duplicis modi, vt propinquitas, aut distantia localis.

2. Semper tamen realiter distinguitur, saltem inadæquatè, à fundamento, vel subiecto, quod denominat, vt inde à Relatione transcendentali discernatur. Subiectum enim, quod denominatur v.g. simile in natura per Relationem identitatis specificæ Petri & Pauli, non est complexum vtriusque hominis, sed alteruter homo; complexum autem gerit munus formæ, vel quasi formæ denominantis, & est integra Relatio, quæ ab vnoquoque homine inadæquatè distinguitur. Unde sequitur 3., quod Relatio, quæ vno refertur ad extrema, est transcendentalis; identificator enim adæquatè cum fundamento, vel subiecto relato, quod est vno ipsa. Unde potest eadem simplex entitas esse Relatio transcendentalis sui ipsius ad aliud, & prædicamentalis aliorum inter se, quatenus illis præstat denominationes correlativas. Sic accidit in vniõne, actione, cognitione, quæ semetipsas transcendentaliter referunt ad extrema, ad causam, & effectum, ad Intellectum & obiectum; simulque, prout denominant extrema in vicem vnita, causam producentem, & effectum productum, Intellectum cognoscentem & obiectum cognitum, istorum inter se prædicamentales sunt Relationes.

3. Sequitur 4., quod entitas realiter indivisibilis (saltem in secundo genere Relationum, seu quando Relatio est entitas modalis) potest esse forma duorum correlativo-

rum,

rum, eorumque mutua Relatio. Nam eadem cognitio est forma cognoscentis & cogniti, & eadem actio forma producentis & producti. Dices: ergo, dum Petrus est pater Pauli, paternitas est filiatio: ergo nequit paternitas denominare Petrum, quin ipsum etiam denominet filiatio; ac proinde, quin denominet filium Pauli. Sed verò instantia manifesta est in cognitione, productione, passione. Paternitas igitur in casu posito est filiatio, non Petri respectu Pauli, sed Pauli respectu Petri; hæc autem filiatio verè denominat Petrum, non filium, sed patrem; quia denominationem filij non continet vt dandam Petrum, sed tantum vt dandam Paulo. Dices iterum: denominationes patris & filij sunt oppositæ, petuntque distinctionem realem. Dist.: distinctionem realem subiectorum, conc.; formarum, neg.: & in isto in denominationibus agentis & passi, producentis & producti. An autem pariter dari possit Relatio similitudinis, aut æqualitatis, si Deus collocet in duplici subiecto eandem numero albedinem, vel eandem numero quantitatem; negant Thomistæ, affirmant Scotistæ.

4. Sequitur 5., quod Relationes Divinæ Trinitatis non sunt prædicamentales, sed transcendentales mutua; quia vnaquæque realiter adæquatè identificatur cum suo fundamento, vel subiecto, v.g. Paternitas cum solo Patre, Filiatio cum solo Filio, &c.. Si quæras, an Deus prædicamentaliter referatur ad creaturas? Negandum omninò, si Relatio sit accidens physicum, modulvè realiter superadditum. Positis verò nostris principijs, non est questio magni momenti, sed ferè de modo lo-

quenti, vt bene monet Exim. Doct. disp. cit. sect. 15. num. 20. Si enim denominatio relativa, vel est merè extrinseca, vel saltem nihil realiter superaddit complexo fundamenti & termini, nihil certè derogat immutabilitati Dei. Constat Deum contingenter denominari dominum, producentem, creatorem &c.; quas denominationes non habuit ab æterno, sed tunc solum, cum creaturæ actu existunt. Qui autem admittunt Relationes Dei ad creaturæ, eas præcisè consistere volunt in denominationibus illis.

5. Quod tamen Relatio Deï ad creaturam non sit realis, sed rationis tantum, sententia est D. Thomæ multis in locis, subscribente Suario nostro sect. cit. Moventur, quia Deus, nullatenus à creaturâ pendet, sed est extrâ totum ordinem creaturæ, vt loquitur D. Thomas. 1. p. q. 13. art. 7.: realis autem Relatio non est, nisi inter extrema eiusdem ordinis, idest, vt explicat P. Suarez num. 23., inter extrema, quæ vel pertinent ad idem Genus, vel ad duo, quorum alterum est perfectibile per alterum, cuiusmodi sunt substantia creata & qualitas: vel saltem requirit dependentiam fundamenti à termino, qualis invenitur in creaturâ respectu Dei. Quare ex mente Doctorum Angelici & Eximij, denominatio v.g. producentis, vt conveniens Deo, non est relativa realiter, non tam ex defectu formæ, quam ex defectu capacitatis in subiecto, quod non est ex se ordinabile ad creaturam.

6. Nihilominus Auctores nostri communiter cum alijs pluribus præcis ac modernis, quos citant P. Theophilus Raynaudus Theolog. natur. dist. 7. q. 1. art. 5., & Servera

disp.

disp. 18. Logic. num. 41. , iocunctanter agnoscit Relationes prædicamentales Dei ad creaturas existentes, in sensu explicato numer. 4. Eisdem agnoscit D. Anselmus, cuius verba refert P. Suar. cit. sect. 15. num. 16. Nec dissentire videtur D. Thomas 3. p. q. 16. art. 6. ad 2. dicens: *Esse hominem convenit Deo ratione unionis, quæ est Relatio quedam*: probat etiam ibidem, quod Deum fieri hominem non est mutari, quia in relativis fieri de novo non importat mutationem. Et verò, cum certum sit, Deo competere plures denominationes contingentes, quæ requirunt existentiam creaturarum, & suapte naturâ concipi non possunt sub ratione talium, nisi conferendo Deum cum creaturis; dissidium, quod superest de nomine Relationum, videtur spectare dumtaxat ad modum loquendi. Eodem etiam spectat quæstio, an dicendæ sint Relationes prædicamentales? an potius *instar prædicamentaliū*? eo quod Deus, & quicquid Deo convenit, non collocetur in Prædicamentis.

7 Duo hic notanda circa mentem D. Thomæ. Alterum: quod 2. cont. Gent. cap. 13. generaliter ait: *A Relatione non invenitur aliquid denominari quasi exteriori existente, sed inherente: non enim denominatur aliquis pater, nisi à paternitate, quæ ei inest*. Consonat P. Suar. cit. disp. sæpe docens, quod denominatio relativa non potest esse *merè extrinseca*. Hoc videtur esse contra doctrinam nostram, in quâ homo denominatur pater ab actione generativâ, quæ est in filio, ut quælibet causa denominatur *producens* à productione, quæ existit in effectu.

8 Resp. D. Thomas, & P. Suar. solum excludunt relativam de-

nominationem a formâ, quæ sit *merè*, seu *adæquatè* extrinseca; voluntque, ut forma subiecto insit *secundum reatum*. In nostris autem principijs pleræque Relationes non sunt *merè extrinsece* subiecto, sed partim intrinsece, partim extrinsece, conflitæ scilicet in recto & principaliter per aliquid subiecto intrinsecum, licet de obliquo includant aliquid extrinsecum, nempe terminum. Huiusmodi sunt, quæ fundantur in qualitate, quantitate, præsentia, & aliæ. Non paucæ verò in actione fundatæ, erunt quidem extrinsece subiecto, si ratio fundandi consistat in actione, ut multi putant, quos secuti sumus propter maiorem claritatem, & facilitatem doctrinæ: erunt autem intrinsece, si in paternitate v.g. ratio fundandi præcipuè sit potentia generativa, vel substantia patris, prout sentire videntur Doct. Angelicus, & Eximius; actio verò sit conditio de obliquo constituens. Sed hoc etiam dissidium à modum loquendi pertinere puto.

9 Alterum: quod *Relatio rationis* apud D. Thomam non semper est relatio sicca, sed sæpè est ipsemet actus Intellectus duo extrema concipiens ordinatè, seu modo tendendi comparativo, quin ex parte obiecti concipiat ordinem aut relationem. Id quod nominatim verum est de Relationibus Dei ad creaturam, quas S. Doctor vocat *rationis tantum*. Patet ex q. 7. de pot. art. 11., ubi D. Thomas duobus modis contingere dicit Relationem rationis. Primo, cum Intellectus per cognitionem reflexam invenit Relationes in rebus intellectis, prout intellectæ sunt, v.g. Relationes generis, & speciei. Lege textum, & confer cum ijs, quæ diximus tract. 1. Proæm. disp. 2.

Disp. 2. cap. 5. à num. 12., & postea à num. 34.

10 *Alio modo* (pergit ibidem S. Thomas) contingit Relatio rationis, cum *Intellectus intelligit aliquid in ordine ad aliud, licet illum ordinem Intellectus non adveniat; sed magis ex quadam necessitate consequatur modum intelligendi. Et huiusmodi relationes Intellectus non attribuit ei, quod est in Intellectu, sed ei, quod est in re. Et hoc quidem contingit secundum quod aliqua, non habentia secundum se ordinem, ordinatè intelliguntur: licet Intellectus non intelligat, ea habere ordinem; quia sic esset falsus*. Tales vult esse Relationes Dei ad creaturam. Nota, quod Intellectus non fingit illum ordinem, siquidem iuxta Thomistam in phrasi D. Thomæ idem est *advenire*, ac *ingere*. Item, quod non intelligit ordinem in obiecto, nec obiectum habere ordinem, *quia sic esset falsus*. Ille igitur ordo nihil est aliud, quam modus tendendi cognitionis ordinatus, seu comparativus. Nec obstat, quod talis ordo *consequatur modum intelligendi*: qualis enim sit ista consecutio, explicuimus loco cit. Proæmial.

11 Superiunt quæstiones aliquot. *Quæ. 1.*: utrum Relatio terminetur formaliter ad relativum? id est, utrum paternitas v.g. terminetur ad filium ut filium? an verò ad entitatem absolutam illius hominis, qui filius est? Primum affirmant Thomistæ omnes de Relatione mutuâ, & multi etiam de non mutuâ. Sed negant Auctores nostri. Et probant frequenter: quia aliquam Relationem terminaretur ad se ipsam: nam eadem actio, quæ est paternitas, est forma filij ut filij; & eadem forma, quæ reddit extremum A simile, vel æquale extremo B, reddit etiam ip-

sum B consimile, vel cœquale. Hæc ratio mihi non est efficax. Nam si detur effectus à suâ productione indistinctus, ut multi putat de actibus Intellectus, & Voluntatis: tunc Relatio causæ ut actu causantis, quæ est productio, terminabitur ad se ipsam: imò cum quævis causa in actu secundo referatur, non solum ad effectum, sed ad actionem, quæ est Relatio causæ: iam hæc Relatio terminatur ad se. Adde quod, ut cap. præced. monuimus, Relatio non debet referri *ut quod*; sed *ut quo*, nec est id, quod terminum respicit, sed id quo fundamentum respicit terminum; proindeque terminus non debet necessariò distingui realiter à Relatione, sed à fundamento, vel subiecto: quemadmodum, licet omnis effectus debeat realiter distingui à causâ producente *ut quod*, non sic ab actione, seu productione sui, quæ tantum est producens *ut quo*.

12 Nihilominus in plerisque Relationibus vera est sententia Nostorum. Nam terminus paternitatis, & cuiuslibet actionis effectum à se distinctum producentis, est absoluta entitas effectus specificativè sumptas, sicut terminus cognitionis, aut visionis, non est obiectum ut cognitum, aut visum, sed specificativè sumptum; ut etiam patet in termino unionis. Terminus item similitudinis, aut æqualitatis, concipi, & exprimi solet sub ratione absolutâ: unum enim album dicitur simile alteri albo *ut albo*; & unus homo æqualis alteri *ut habenti tantam staturam*. Imò, etiam quando Relatio prædicamentalis identificatur ad æquarè cum termino, ut in exemplis numeri præcedentis, non terminatur ad relativum prædicamentale: tunc enim terminus non refertur

invicem, nisi transcendentaliter, per talem Relationem.

13 *Dices 1.* Pater in Trinitate refertur ad Filium vt talem. *Resp.* Tantum loquimur de Relationibus prædicamentibus. Transcendentales enim mutæ, cuiusmodi sunt in Trinitate, ad relativum terminantur: & sic materia prima transcendentaliter refertur ad formam prout ex se invicem ordinantur. *Dices 2.* iuxta D. Thomam 1. p. q. 40. art. 2. ad 4., *Cum dicitur, quod relativi esse est ad aliud, per ly aliud intelligitur correlativum; sed correlativum non est absolutum: ergo &c. Resp.* Ly aliud est correlativum, non reduplicativè, & formaliter, sed specificativè, & materialiter, nempe illa entitas, quæ denominatur *correlativa*. Sic dicimus, quod cognitio terminatur ad cognitum, & visio ad obiectum, five ad terminum, quin id intelligatur reduplicativè; alioquin cognitio, aut visio, terminaretur ad se, quia per cognitionem constituitur obiectum in esse cogniti, & per visionem in esse obiecti, aut termini actualis.

14 Hinc inferes, quod Petrus non est pater Pauli vt filij, sed vt hominis: & quod filiatio & paternitas non sunt Relationes oppositæ, nisi quoad effectus formales: nam in abstracto sunt eadem simplex entitas generationis; quia tamen hæc entitas non potest vtramque denominationem præstare eidem extremo, sed requirit duo realiter distincta, idè Relationes illæ dicuntur oppositæ. Nec oppositio ista facit, vt altera relatio, vel denominatio respiciat alteram formaliter; sed tantum vt alterum extremum constituat respiciens alterum, & vice versâ; & vt vna denominatio nequeat existere si-

ne alterâ, eo quod vtraque proveniat ab eadem formâ essentialiter exigente duo subiecta denominabilia. Quod etiam proportione servatâ contingit in alijs relationibus mutuis iuxta nostra principia.

15 *Quer. 2.* Utrum detur Relatio non mutua? Affirmat communissima sententia, & in exemplum adducit Relationem scientiæ ad scibile, nec non creaturæ ad Deum. Negat tamen plures, & graves Auctores, quos citat & sequitur eruditus Servera disput. 18. Log. num. 8. Dico 1.: satis probabile est, Deum referri ad creaturas prædicamentally, aut instar; vt vidimus supra n. 4. & seqq. Dico 2.: probabilius est, Deum non referri transcendentaliter ad creaturas, etiam possibiles, licet cum eis connectatur: quia Relatio transcendentalis videtur importare dependentiam aliquam à termino. Et in hoc sensu forsân loquitur D. Thomas multis in locis, vbi negat Relationem Dei ad creaturas. Ut enim plures observant, D. Thomas & Aristoteles, de Relatione loquentes, non semper solam prædicamentalem intelligunt, sed sæpe etiam transcendentalem; quam multi quoque volunt ad Prædicamentum Relationis pertinere.

16 Dico 3.: in nostris principijs admittentibus Relationes extrinsecas, non est cur negetur, Scibile mutuo referri ad scientiam, vt etiam sensibile ad sensum, visibile ad visum, & quodvis obiectum, vt extrinsecè denominatum ab actu, referri ad potentiam, aut actum: sunt enim huiusmodi denominationes ex se respectivæ. Cum autem oppositum docent Aristoteles & D. Thomas, intelligendi sunt de Relatione in-

intrinsecâ instar illius, quæ scientia refertur ad scibile. Dico 4.: dantur Relationes prædicamentales non mutue: atque ita vera est absolutè sententia illa communissima. Probatur exemplis num. 11.: nam, licet Intellectus vt producens referatur prædicamentally ad suum actum; ipse tamen actus, vt productus, non nisi transcendentaliter refertur invicem ad Intellectum, cum se cum adæquatè identificet suam Relationem. Et notandum, quæstionem procedere de Relatione mutua formaliter, id est, de correlatione resultantem ex duabus contextis, & invicem correspondentibus vtrimque, vt sunt Relationes patris & filij, producentis & producti, scientiæ & scibilis. Si enim sermo sit de inconnexis & disparatis, nulla est, quæ non possit esse mutua, saltem in creatis: nam iuxta omnes scibile referri potest ad scientiam Relatione coexistentiæ, diversitatis, &c.; sicut etiam cognitio ad Intellectum in exemplo nuper adducto.

17 *Quer. 3.* an verum sit, quod Relatio prædicamentalis indiget semper termino existente? Affirmat communissima sententia, si Relatio tota physicè existat: quia vel constituitur per terminum, vel saltem consistit in formâ essentialiter connexa cum existentia termini, vt in nostris principijs Relatio patris, aut producentis. *Dices:* veritas cognitionis de obiecto non existente, huius v.g. *Troia fuit*, est Relatio prædicamentally ad obiectum, cum sit quædam similitudo actus tamquam imaginis cum obiecto. *Resp.* Veritas illa est eadem Relatio; sed quando est circa obiectum actu non existens, tunc nec Relatio, nec veritas physicè existit adæquatè, seu

quoad omnia sui constitutiva, sed tantum quoad rectum. Dicitur tamen existere tota denominativè; quia communi sensu cognitio denominatur *vera*, si obiectum sit illi conforme in eâ temporis differentia, quam cognitio denotat.

18 Nihilominus duas limitationes adhibere quis posset. Prima est, vt terminus debeat esse existens in aliquâ differentia temporis, præsentis, præteriti, vel futuri. Quædam enim sunt denominationes, quæ videntur importare relationem prædicamentalem ad terminum præteritum, aut futurum, v.g. cum Petrus denominatur *posterior Adamo*, aut *prior Anti-Cristo*. Altera limitatio est, vt terminus existere debeat, vel physicè, vel saltè intentionally. Denominationes enim *cognoscantis*, & *amantis*, semper important Relationem Intellectus & Voluntatis ad obiectum, & quidem prædicamentalem, vt potè realiter distinctam à fundamento, vel subiecto relato: & tamen sæpe respiciunt obiectum nullatenus existens, nisi intentionally, vt cum cognoscitur chymera, vel amatur bonum purè possibile. Nec idè tollitur discrimen ex hoc capite sumptum inter Relationes prædicamentalem & transcendentalem: nam transcendentalis, quamvis interdum ex indole specificâ requirat terminum existentem, vt cum vnio refertur ad extrema, vel actio ad terminum; tamen ex genere suo admittit terminum purè possibilem, nec existentiam eius etiam intentionalem petit, sed ab eâ præciadit; vt cum virtus causæ refertur ad effectus possibilem.

19 *Quer. 4.* quæ sint proprietates Relationis? *Resp.* Quinque numerat Aristoteles. Prima: *habere*

contrarium. Hæc non convenit omni Relationi, ut ipse monet Aristot., sed ei, quæ fundatur in qualitate. Secunda: *suscipere magis & minus.* Nec ista convenit omni, iuxta eundem: quamvis enim possit aliquid esse alteri magis aut minus dissimile, vel inæquale; non ita magis aut minus pater, vel filius. Tertia: *dici ad convertentiam:* id est, ut ex correlativis nequeat alterum sine mentione alterius significari, v. g. nec dominus sine servo, nec servus sine domino. Quarta: *esse simul natura.* Quinta: *esse simul cognitione.* Utraque proprietates ferè in idem recidit: nam, ut ait D. Thom. 1. p. q. 13. ar. 7. ad 6., tunc relativa sunt simul naturâ, quando unum in suo intellectu claudit aliud, id est, quando sub ratione talis non potest concipi sine alio; & hoc est esse simul cognitione. Si tamen ly *simul natura* propriè intelligatur, ita ut neutrum sit causa existentæ alterius; non est proprietates generaliter vera, ut idem Aristoteles advertit.

CAP. VII.

De Post-prædicamentis.

Affectiones quædam Prædicamentorum, de quibus egit Aristoteles in postremis Capitibus, vocantur Post-prædicamenta. Quinque numerantur, videlicet, *Oppositio, Prioritas, Similitas, Motus, & Habere.* Oppositio est quadruplex: *relativa, contraria, privativa, contradictoria.* Relativa est, quæ versatur inter correlativa, sive inter extrema mutuo relata, consistitque in repugantiâ duorum denominationum eandem correspondentiam, ut ei talem subiecto convenient, saltem in individuo sumptæ; id est,

que talis oppositio subiectorum distinctionem arguit. Sic repugnat, quod idem subiectum ex vi eiuſdem generationis sit pater, & filius. Hæc oppositio datur etiam in correlativis æquiparantibus: nam album A denominatur *simile albo B*, & album B *simile albo A*; neutri autem eorum convenire potest utraque denominatio.

2. Contraria versatur inter duas qualitates se se excludentes ab eodem subiecto, ut inter calorem, & frigus, aut inter alborem & nigrorem. Privativa, inter formam, & eius carentiam in subiecto formæ capaci, ut inter visum & cæcitatem in homine. Contradictoria, inter esse, & non esse rei absolute. Loquimur hic de oppositione rerum in essendo: nam oppositio in significando, quæ propria est enuntiationum, in Summulis explicata est.

3. Prioritas contingit quatuor modis, quos hi versus indicant:

Tempore, natura, prius ordine dicendi, & honore.

Causam causato dicimus esse prius.

Quatuor, inquam, modis: nam prioritas causæ recurrit cum prioritate naturæ. Dicitur prius tempore, quod duratione præcedit aliud, ut Alexander Cæsarem. Dicitur prius natura, quod est causa alterius, vel saltem prærequisitum, aut conditio se tenens ex parte causæ: sic Sol habet naturæ prioritatem respectu lucis, quam producit. Hinc, dum causa producit effectum, etiam in instanti temporis indivisibili, dicitur causa esse in signo priori illius instantis, effectus autem in signo posteriori eiuſdem instantis.

4. Huic prioritati annectitur prior-

prioritas in existendi, vel subsistendi consequentia; quæ reperitur inter extrema connexa non mutuo, & convenit ei, cuius existentia inferatur ex alio, quin vicissim inferatur existentiam illius. Sic Deus est prior creaturis in subsistendi consequentia; quia bene sequitur, *Existit creatura, ergo existit Deus*, quin è converso valeat consequentia. Hæc prioritas convenit etiam prædicatis superioribus respectu inferiorum, ut prædicato animal respectu prædicati homo; & tunc vocatur quoque prioritas logica.

Dicitur prius ordine, quod

alijs collocatione præmittitur, ut exordium orationis respectu epilogi. Dicitur prius honore, quod alijs dignitate præit.

6. Similitas totidem modis contingit, quot prioritas. Motus est transitus eiuſdem subiecti ab uno termino in alium: de quo latè in Phisicis. Habere, dum significat habere aliquid circumpositum, ut vestes, aut arma, pertinet ad decimum Prædicamentum: at prout significat habere aliquid quocumque modo, ut habere divitias, servos, amicos, scientiam, magnitudinem, &c., extenditur per varia Prædicamenta.

TRACTATUS QUINTUS.

DE QUIBUSDAM DUBIOLIS AD LIBROS

Perihermenias spectantibus: præcipuè verò de Veritate,

& Falsitate Enuntiationum.

L duobus Libris Perihermenias, id est, de Interpretatione, disseruit Aristoteles de Signo, de Nomine, Verbo, & Oratione, præsertim Enuntiativa. De his egimus in Summulis ex professo, prout usus obtinuit. Sed quia hæc remissimus dubiola quædam de Signo, ac Definitione, & quia hic etiam Scholæ usus attexit quædam alia graviora de Veritate, & Falsitate Enuntiationum; idcirco pro ijs omnibus expediendis Tractatum præsentem instituimus.

DISPUTATIO I. De Aliqua Dubia de Signo, ac Definitione.

CAP. I. De Dubia de Signo.

Dubit. 1. an omne Signum debeat esse cor-

poreum, aut sensibile? 2. an ratio Signi propriè conveniat Signo? 3. an possit aliquid esse Signum sui ipsius? 4. an quodlibet possit esse Signum cuiuslibet, si faciat in cognitionem eius venire? Hæc omnia in præsentiarum tractare decre-

veram, sed video, metas esse quaestiones de nomine, pendereque à definitione Signi, quam sibi quisque pro arbitrio format. Sunt, qui in ijs omnibus negativè: sunt, qui affirmativè respondeant. Ad me quod attinet, negandum putò in primâ quaestione, in secundâ affirmandum: nam utrumque satis colligitur ex dictis in Summulis; vbi etiam advertimus, S. Augustinum, nec non multis in locis D. Thomam, non loqui de Signo in communi, sed de solo humano externo, & sensibili, quod apud nos antonomasticè dicitur Signum.

2 In tertiâ putò etiam affirmandum, dummodò detur distinctio quoad accidentia, vel circumstantias, saltem loci, aut temporis, vel ut minimùm distinctio rationis. Nam Christus Dominus in sacrificio Missæ se ipsum offert in Signum memorativum sui ipsius in arâ Crucis olim immolati, ut constat ex Tridentino Sess. 22. cap. 1. & 2. Nec repugnat, quod idem sit signum, & signatum, ut obijciunt hæretici. Si enim Dux aliquis, ut victoriam à se olim obtentam celebraret, quotannis deinde comædiam ageret, in quâ ipsemet cum iisdem militibus, & insignibus in scenam prodiret, & incruento certamine prælium à se cruentè peractum exhiberet; tunc & Dux, & miles quisque, repræsenteret semet, essetque signum sui ipsius: quo exemplo vultur Catholicis contra hæreticos. Utrobique tamen intervenit distinctio quoad circumstantias, ut quisque videt.

3 Dices: etiam absque tali distinctio dari potest signum sui ipsius: nam cognitio Divina se ipsam repræsencat, nec non cognitio

creata in se reflexa: item vox *nomen* significat se ipsam, cum ipsa sit nomen; quo exemplo probat S. Augustinus *Lib. de Magistro cap. 4.*, esse signa, quæ inter alia, quæ significant, & se ipsa significant, & eod. lib. c. 10., *Locutio*, inquit, *inter alia se quoque significat*. Resp. Exempla ista in primis admitti possunt ob aliqualem distinctionem rationis, quæ consideratur in cognitione Divinâ v. g., prout se habet *ut quo*, & *ut quod*, seu prout est actus, & obiectum. Deinde, si hæc distinctio videatur nimis impropria, negari potest, cognitionem reflexam esse propriè signum sui, sed tantùm impropriè, quatenus *significare* latè sumitur pro *repræsencare* quocumque modo: propria namque Signi ratio requirit, ut signum aliquatenus mediet, sive interveniat inter potentiam & signatum. Ad exempla S. Augustini dicatur insuper, nec vocem *nomen*, nec locutionem esse signa sui, tamquam signati vñci, vel adæquati; nam *nomen* significat coniunctim omne nomen, ut & *locutio* omnem locutionem; unde realiter inadæquatè distinguitur à suo signato, Idèò S. Augustinus notanter ponit illud *inter alia*.

4 In quartâ quaestione communis sententia negat; quia plura inde sequerentur absurda, v. g. quod homo diceretur signum suæ imaginis. Sunt tamen, qui hoc, & alia huiusmodi fateantur quidem abhorere à consuetudine vulgari, non tamen à sensu philosophico, apud quem verè signum est quidquid in alterius cognitionem venire facit.

5 *Dubir. 5.*: quænam sit forma, quâ vox constituitur formaliter in esse Signi ad placitum? Variæ sunt sententiæ. Alij dicunt esse modum

dum relationis realem, quem vox habet ad rem significatam: alij, relationem rationis fictam: alij, quoddam ens diminutum, mediumque inter reale, & rationis. Hi omnes hoc vno argumento rejiciuntur. Modus ille, vel entitas in voce relata, produci deberet ab Institutibus idiomatum, cum ipsis tribuatur significatio vocum, & ab eorum Voluntate vnicè pendeat. Quod autem Voluntas Institutum idiomatis Hispanici v. g., tot iam sæculis transacta, fingere nunc, aut physicè producere quidquam possit, dum vox à me profertur; & incredibile est, & impossibile.

6 Vera ergo sententia, quam tenent communiter Nostri, & Scotistæ, docet, vocem in esse Signi ad placitum constitui per denominationem extrinsecam, cuius forma est Maiorum, aut Populi voluntas, prout moraliter perseverans in acceptione & memoriâ Posterorum. Nam vox *taurus* v. g., per id constituitur in esse signi, per quod redditur proximè habilis ad excitandam cognitionem tauri, quæ excitatio cognitionis est significatio in actu secundo, & quasi effectus Signi: sed ea vox ita redditur habilis per voluntatem Maiorum; ergo &c. *Prob. Min.*: tam quia per illam redditur deputata, & ordinata, ut in cognitionem tauri venire nos faciat: tum quia, præciso quovis alio, dummodò intelligamus, vocem ab eâ voluntate destinari ad tale munus, intelligimus esse signum, & statim nobis oberrat in mente taurus. Id quod perspicuè patet in alijs signis ad placitum, in quibus eadem est ratio. Quid enim aliud facit, ut campanæ sonitus Missam significet, aut ramus vinum vendibile, nisi hominum intentio?

7 *Obijc. 1.*: pueri, & rustici non norunt Maiorum voluntatem; & tamen vocum significationem sciunt. Adde 1., quod nec sapientes de tali voluntate cogitant semper ac percipiunt signa vocalia. Adde 2., quod bruta percipiunt signa ad placitum, imò interdum eis vultur opportunè, ut exemplis eruditè confirmat P. Lynce; & tamen voluntatem Institutum, utpotè spiritualement, percipere non possunt. *Resp.* Rusticus novit voluntatem Maiorum confusè saltem; scit enim suo modo, voces idè ita significare, quia sic volunt, & intendunt homines; quâ de causâ, dum vocem audit sibi ignotam, sæpè loquentem interrogat, *Quid vis dicere?* Et inflatur: quia rusticus novit valorem monetæ, ignorans, vel non cogitans voluntatem Principis, per quam valor ille constituitur: novi etiam se esse matrimonio iunctum, quin matrimonij constitutiva distinctè valeat explicare: imò novit significationem vocum, quin novit quidquam de relatione, vel de ente rationis, aut ente diminuto. De pueris iam ratione vventibus eadem esto responsio: de illis ante vsum rationis dicam statim.

8 Additiones nil provoment. Prima instatur, ut nuper: quia nec sapientes actu cogitant de constitutivis plurimarum rerum semper ac eas vulgariter noscunt, aut vident; sicut nec de ente rationis, aut aliâ formâ, per quam tibi placuerit constituere signa vocalia. Imò sæpè constitutum evidentem noscunt, & constitutiva prorsus ignorant, vel de illis valdè dubitant; ut accidit circa Continuum. Semper ergo, ac cognoscitur signum ad placitum, cognoscuntur omnia illius constitu-

tiva, proindeque voluntas Institutorum; implicat enim cognoscitur, quin eius constituta noscantur: sed cognoscuntur sub conceptu consulo *signum talis rei*; non verò sub conceptibus expressis uniuscuiusque. Secunda militat contra omnes: nam in quocumque consistat forma Signi ad placitum, non percipitur a brutis. Itaque bruta nullum percipiunt signum ad placitum, nullo utantur: quæcumque dant signa, vel percipiunt præter naturam, sunt illis signa ex consuetudine, & hæc consistit in facilitate, quam adquirit canis v.g., renovandi speciem alicuius obiecti iucundi, audito materialiter aliquo nomine. Et idem eodem modo Canes moventur vocibus nihil significantibus, si illis assuefiant; & Pstracius, aut Pica, non solum reperit vocem *homo*, sed vocem *Angelus*; quia tamen eius vocis significatum percipere possit. Idem puta de pueris ante usum rationis

9 *Obijc. 2.*: significatio vocum nunc existit; Maiorum autem voluntas iam non existit. *Resp.*: non existit ea voluntas physice; existit tamen moraliter, quatenus perseverat in effectu aliquo derelicto, in memoriâ scilicet, & acceptatione Posterorum. Sic voluntas Legislatoris iam mortui, quia moraliter perseverat, verè obligat posteros ad opus præceptum. Sic etiam voluntas Principis, iam vitæ defuncti, valorem monetæ constituit.

10 *Obijc. 3.*: voluntas Institutorum habet pro obiecto significationem vocum: ergo, ne semetipsam pro obiecto habeat, oportet ut à significatione distinguatur. *Resp.* Triplex distingui potest significatio. Alia, in actu primo remoto, consistens in entitate vocis de se capaci, ut assumatur in signum. Alia

in actu primo proximo, consistens in aptitudine proximâ ad excitandam cognitionem de re aliquâ: & de hac significatione quæstio procedit, illamque dicimus constitui per voluntatem Maiorum, cuius non est obiectum, sed effectus formalis. Alia est significatio in actu secundo, consistens in actuali excitatione cognitionis de obiecto, dum vox auditur. Hæc vltima est obiectum voluntatis Maiorum, qui vnicè volunt, ut, audita voce, talis in audiente cognitio excitaretur; & eâ ipsâ voluntate formaliter constituerunt voluntæ in esse signi. Illa ergo voluntas non respicit se pro obiecto: quia significationem in actu primo, non vult, sed formaliter constituit; solumque vult significationem in actu secundo, à quâ distinguitur. Dices: si vult significationem in actu secundo, nequit non velle, ut vox sit Signum, quod est velle significationem in actu primo. *Diff.*: nequit, non velle signatè, sive expressè, *neg.*; exercitè, *conc.*: hoc autem non est absurdum, quia omnis volitio exercitè vult se, cum idem quisque velit, quia vult. Totam solutionem aptè explicabis exemplo valoris monetæ, aut voluntatis legislativæ.

11 *Obijc. 4.*: Signum pro formali dicit relationem ad signatum; sed Maiorum voluntas non est relatio: ergo &c. *Resp. neg. Min.*: quia illa voluntas est transcendentalis relatio sui ad signatum, & potest denominare vocem relatum prædicamentaliter ad idem. Quodsi nolis, ut denominatio extrinseca sit relatio realis, & secundum esse, voca relationem secundum dici, vel etiam relationem rationis fundamentalem, de quâ intelligendi sunt plures Authores, dum signum relatione rationis constitui dicunt.

Du-

12 *Dubit. 6.*: quonam ordine vox significet rem, & conceptum? Non est sermo de his vocibus, *conceptus*, *cognitio*, & similibus, quæ certum est vnicè significare conceptus. Nec item est sermo de naturali significatione, quâ vox, ut qualibet actio voluntaria, supponit, atque adeò significat conceptum de se ipsâ. Sermo igitur est de vocibus significantibus res à conceptu distinctas, necnon de conceptibus, quos loquens habet circa res easdem, quas voce significat. Prima sententia tenet, rem, & conceptum æquè principaliter significari per vocem. Secunda, primariò & immediatè solum conceptum; secundariò & mediatè rem. Tertia, primariò, principaliter, & directè rem; secundariò, indirectè, & ex consequenti conceptum. Hæc est communis sententia nostrorum cum Eximio Doctore in 1. p. Lib. 2. de Attribut. negativ. cap. 3. n. 6. & 21. Imò est sententia Magni Augustini, ut patebit statim.

13 *Prob. 2.* Id voces directè significant, quod loquentes intendunt manifestare, dum serid loquuntur, nec vanam subtilitatis gloriolam aucupantur. Id autem non esse proprios conceptus, sed res, probatur 1.: quia deberemus alioqui reflexè cognoscere nostros conceptus semper ac loquimur; nemo quippè directè intendit manifestare quod non præcognoscit. At, ut experientia ipsa testis est, plerumque de rebus loquimur absque tali reflexione. Adde quod, si vox *homo* v. g. per se supponeret in loquente duos conceptus, alterum de homine, alterum de conceptu hominis, quicumque illam audit, utrumque conceptum intelligeret; quod item est contra experientiam.

14 *Probatur 2.*: qui alios loquendo docent & instruunt, non intendunt primariò ac directè cogitationes proprias manifestare discipulis, nec isti doceri, ac discere intendunt, nisi res: ergo hæc est, aut esse debet directæ intentio loquentium. Antecedens expressè tradit S. Augustinus *Lib. de Magist. cap. 14.* dicens: *Num hoc magistri profitentur, ut cogitata eorum, & non potius ipse disciplina, quas loquendo se tradere putant, percipiantur, atque teneantur?* Subiungit: *Nam quis tam stultè curiosus est, qui filium suum mittat in Scholam, ut quid magister cogitet, discat?* Ideò, qui Fidei myste. ia docet, aut discit, totus intendit in rem significatam. Ideò etiam hæc propositio vocalis, *Deus est trinus*, est absolute de Fide, & absolute credenda per Fidem supernaturalem: talis autem esse non posset, si directum, primariumque significatum eius foret conceptus loquentis.

15 *Confirm. ex eodem S. Augustino Lib. de Princip. Dial. cap. 7.*, ubi sic loquitur: *Per verbum accepto signo, animus nihil aliud quàm ipsum rem intuetur, cuius illud signum est, quod accepit: ut cum, Augustino nominato, nihil aliud quàm ego ipse cogitor ab ipso, cui notus sum; aut cuilibet hominum mente occurrit, si fortè hoc nomen, vel qui me ignorat, audierit, vel qui alium novit, qui Augustinus vocetur.* *Confirm. iterùm*: quia aliter nobis manifestatur conceptus loquentis per hanc vocem, *cognosco lapidem*, quàm per hanc vocem *lapis*: sed per primam directè & principaliter manifestatur nobis conceptus loquentis, & indirectè lapis: ergo per secundam è converso. Adde quod hæc nomina *Leo*, *Aries*, *Taurus* &c., non sunt, nec dicuntur nomina conceptuum,

atum; sed rerum. Appellavit Adam nominibus suis cuncta animalia. Genes. 2.

16 *Obije. 1.* idè loquimur, vt conceptus manifestemus, & propter humanum commercium, quod consistit in manifestatione conceptuum: nec alium ob finem instituta sunt signa vocalia; quæ superflua essent, si conceptus per se se manifestari possent. Primaria ergo significatio vocum respicit conceptus. Accedit auctoritas Aristotelis dicentis, voces esse earum, quæ sunt in anima passionum notas. Item D. Thomæ sapè docentis, quod vox non significat rem, nisi mediante conceptu. Quod S. Augustinus confirmat *Lib. 2. de doctr. Christ. cap. 2.* dicens: *Nec ulla causa est nobis significandi, id est, signi dandi, nisi ad deprecandum; & traiciendum in alterius animum id, quod in animo gerit is, qui signum dat.*

17 *Resp.* Sicut idè Proreges in Provinciis instituti sunt, quia Rex per se ipsum vbique adesse, & regere non potest, quod si posset, superflua esset illorum institutio; & tamen primum munus protegum non est representare Regem (alioquin non differrent à Regis statu), sed est facere id, quod Rex faceret, si adesset, nempe ius dicere, & consulere populis: ita prorsus in re nostrâ contingit. Si conceptus per se paterent exterioribus, non essent necessaria signa vocalia: sed hoc probat quidem, ea substitui pro conceptibus, vt Prorex loco Regis; non tamen, primum eorum omnium munus esse significare conceptus (quod solum competit voci conceptus, & alijs, quæ sunt velut statua conceptuum), sed potius facere illud ipsum, quod conceptus internè faciunt, & externè fa-

cerent, si patecerent, nempe directè & immediatè significare res. Humanum autem commercium exigit quidem voces aliquas directè impositas ad significandos conceptus, & motus animi; sed insuper exigit plurimas alias primariò institutas ad excitandum in altero noticiam similem illi, quæ in nobis est, & nonnisi secundariò noticiam de nostrâ noticiâ.

18 Porro, quod Aristoteles ait, voces esse conceptuum notas, intelligendum est indirectè, & secundariò: nam de cætero docet ipsemet *1. Elench. cap. 1.*, quod *vocum veluti nutibus rerum vice vivimur*, quia ipsas per se res in disputationem adducere non possumus. D. Thomas explicari potest de mediacione conceptus, non per modum significari propinquois, sed per modum menturæ, id est, exemplaris, aut regulæ, quam imitatur vox in significando res extrâ animam. Ut enim observat P. Suarez cit. *cap. 3. 1.*, communiter dicitur, voces significare conceptus obiectivos, & exprimere formales; quemadmodum imago Cæsaris, delineata ad normam alterius imaginis, præcipuè representat Cæsarem, sed exprimit alteram imaginem. Hinc voces significant res vt conceptas, sive vt obiectas conceptibus, ly vt reduplicante conditionem prærequisitam ex parte loquentis per modum regulæ, seu normæ significandi; quâ ratione in exemplo nuperò dici potest, quod imago B representat Cæsarem vt representatum per imaginem A, quin idè hanc representet primariò. Denique, ex verbis D. Augustini solum habetur, externa signa idcirco dari, vt in alterius cognitionem venire faciamus illa ipsa obiecta, quæ nos in mente gerimus.

Re-

19 *Reple. 1.*: vox homo significat naturam universalem: ergo directè significat conceptum, quo natura redditur universalis. 2.: vox homo aliter significat, quàm vox animal rationale; sed non significat diversam rem: ergo diversum conceptum. 3.: voces substituuntur pro conceptibus, vt fatemur: ergo pro illis supponuntur: ergo illos directè significant. *Resp. ad 1.*: vox homo significat naturam humanam directè, sive in recto, & universalitatem indirectè, seu de obliquo; nec aliter significat naturam universalem. *Ad 2. concess. Præmiss. dist. Conseq.*: primariò, & directè, neg.; secundariò, & indirectè, conc. *Conseq. Ad 3.*: si suppositio nihil aliud sit, quàm substitutio, concedo Antecedens, & primam Consequentiam, sed nego secundam: quia non est idem substitui pro alio, ac illud significare directè; cum enim vna Regis imago substituitur loco alterius, non illam directè significat, sed Regem. Si autem sumatur suppositio in sensu logico, quatenus idem sonat, ac vsus termini ad manifestandum in enuntiatione materiam circâ quam, neganda est prima Consequentia. Imò inde firmatur validè nostra sententia: nam voces id directè significant, pro quo in enuntiatione accipiuntur: at certum est, non accipi pro conceptibus, sed pro rebus; aliter falsè diceretur v. g. *Petrus est homo*, quia cognitio *Petrus* non est cognitio *homo*.

20 *Obije. 2.*: qui loquitur aliter, quàm concipit, mentitur: ergo voces maximè significant conceptus. *Neg. Conseq.*: quia ad mentendum sufficit, quod voces non conformentur conceptibus in significando res enuntiativo modo. Aliud autem est, quod voces debeant con-

formari conceptibus, id est, eos imitari in significando; aliud verò, quod eisdem præcipuè significare debeant. Illa conformitatis obligatio probat, conceptus esse regulas, aut normas signorum vocalium: sed simul convincit, quod, sicut conceptus directè, & immediatè significant res, ita & voces eorum imitantes. Sapè mentitur, qui verum externè dicit contra opinionem internam, seu qui vocaliter enuntiat rem prout est in se, putans aliter esse: ergo voces, etiam dum menti non conformant, verificari possunt, dummodo res ita se habeat vt enuntiat: ergo quia maximè significant res. Adde quod, vt vocalis enuntiatio falsificaretur absolutè, sufficere posset indirecta significatio iudicij mentalis.

21 *Obije. 3.*: scriptura directè & immediatè significat voces, & non nisi mediatè & indirectè res: vt enim inquit S. Augustinus *Lib. de Princip. Dial. cap. 5.* *Quid aliud litteræ scriptæ, quàm se ipsas oculis, & præter se animo voces ostendunt?* Idem ergo dicendum de vocibus relatu ad conceptus. *Resp.* Multi sunt, qui disparitatem agnoscunt. Tum ab experientiâ: quod enim immediatè occurrit imaginationi legentis, sunt voces; non sic autem occurrere solet conceptus loquentis, dum locutio vocalis auditur. Tum à ratione; quia singulæ litteræ, seu characteres seorsum nihil aliud significant, quàm varios sonitus vocales: ergo, dum ex ijs formatur integrum verbum scriptum, significabit vnice vel præcipuè verbum vocale.

22 Alij tamen censent, etiam scripturam primariò ac directè significare res. Tum quia scribentes historiam, intendunt significare posteris, non voces suas, sed res antè

actas: id quod etiam intendunt dicere, qui libros legunt. Tum quia latinæ linguæ ignarus, etsi legat librum latinè scriptum, & eius menti occurrant voces illis characteribus respondentes, non idè intelligit quid liber significet. Tum quia alioquin nulla scripta propositio esset de Fide, imò nulla esset vera: nam hæc v.g. *Deus est sanctus*, si voces directè significaret, redderet sensum omnino falsum, nempe vocè *Deus* esse vocem *sanctus*. Alij dicere poterunt, tam voces, quàm res immediatè significari per scripturam, sed rem in recto, & per modum obiecti verificativi, vocem autem in obliquo, seu per modum obiecti purè manifestati, & non verificantis: quemadmodum, cum dicis, *creatura Dei*, non solam creaturam, sed Deum etiam significas immediatè & expressè; & tamen Deus non significatur in recto & per modum obiecti verificativi; & idè verè dices, *creatura Dei est quid finitum, ac limitatum*. Placet rem hanc in medio relinquere.

CAP. II.

Dubia circa Definitionem.

Dub. 1. : ad quam Intellectus operationem spectet Definitio? Prima sententia tenet, Definitionem perfectam in solo iudicio reperiri. Sic PP. Hurtado, Compton, Quiros, quibus adherent Echaz, Servera, & alij. Secunda, pertinere ad primam operationem Intellectus, atque adeo in solâ apprehensione complexâ reperiri. Sic PP. Oviedo, Alphonso, & Recentiores nostri frequenter, idemque tenent Thomistæ communitè. Tertia, ad primam, & secundam

operationem pertinere posse, idèque interdum esse iudicium, interdum apprehensionem. Ita PP. Arriaga, Lynce, Izquierdo, & alij. Nostri sententia sit, Definitionem perfectam ita spectare ad primam Intellectus operationem, ut non possit in iudicio consistere, nisi quâ parte iudicium continet apprehensionem, vel apprehensioni æquivalet.

2 *Prob. 1.*: hoc iudicium, *Homo est animal rationale*, non est definitio hominis, nisi quâ parte continet formaliter aut æquivalenter apprehensionem, *animal rationale*: ergo Definitio ita pertinet ad primam operationem, ut in iudicio adæquatè sumpto consistere non possit. *Prob. Antec.*: in primis iudicium illud, prout continet terminum *homo*, non constituit hominis definitionem. Tum quia ex regulis bonæ Definitionis una est, ut Definitum non ingrediatur Definitionem: terminus autem *homo* est definitum formale. Tum quia Definitio ex conceptu suo est explicatio Definiti, & clarior Definito: ille autem terminus certè non est explicatio sui, nec clarior se.

3 Deinde neque illud iudicium, prout continet copulam, est definitio, nec pars eius. Tum quia copula est applicatio, & unio Definitionis ad Definitum, tamquam formæ ad subiectum: unio autem supponit formam, quam subiecto applicat, & ab eâ distinguitur, saltem virtualiter, aut per rationem. Tum quia tam verum est, quod in eo iudicio prædicatur Definitio de Definito, quàm quod in hoc, *Animal rationale est homo*, prædicatur Definitum de Definitione, & quod in hoc, *Homo est animal*, prædicatur Genus de Specie: sed in his copula non

non constituit, sed supponit Definitum, aut Genus, quod prædicat: ergo pariter &c.

4 Et hinc *prob. 2.*: quia lex Definitionis inconcussa est, ut possit converti, seu reciprocari cum Definito, ita ut tota Definitio verè & apertè prædicetur de Definito (nempe obiectiva in essendo, formalis in significando), & vice versâ: sed ea lex corrumpit, si Definitio consistit in iudicio adæquatè sumpto; non enim nisi falsò, aut ineptè diceret, *Homo est homo est animal rationale*, aut è converso: ergo &c. Et quidem alioqui numquam verum erit, quod integra Definitio prædicatur de Definito, aut illi subijcitur, sed tantum pars Definitionis. *Prob. 3.* auctoritate Aristotelis sæpè docentis, quod Definitio nihil affirmat, aut negat, idèque non dicitur vera, vel falsa, sed bona, vel mala. Videatur in specimen lib. 1. Periberm. cap. 4. & lib. 1. Poster. cap. 8. & lib. 2. cap. 3. Videatur etiam D. Thomas ibidem, nec non alij in locis, ubi planissimè nostram sententiam docet, v.g. 1. p. q. 16. art. 2., & q. 17. art. 3., & q. 1. de Verit. art. 3. & 12. Quare, dum Philosophus ait, quod in demonstratione Definitio solet esse una ex Præmissis, vel etiam Conclusio, non loquitur de Definitione secundum se, sed prout applicatâ Definito ad usum syllogizandi.

5 Ex his facilè colliges, apprehensionem complexam, v.g. *animal rationale*, prius quàm inseratur iudicio, esse plenè ac perfectè Definitionem. Quod ulterius probatur. Tum quia illi convenit definitio Definitionis, nempe *Oratio explicans essentiam rei*: explicat enim, seu distinctè manifestat ani mal, & rationale, in quibus consistit essentia homi-

nis. Tum quia est oratio commans genere proximo, & ultimâ differentia: quod omnes Dialectici sufficere putant ad perfectam Definitionem. Unde quidquid ei additur in iudicio, est extrâ rationem Definitionis perfectæ. Sed observa, quod si iudicium, *Homo est animal rationale*, sit realiter indivisibile, secundum se totum erit definitio in sensu reali; non enim partes habet, quarum alia præ alijs sit definitio. Verum id nemo negat, nec in quæstionem adducit: sed tunc nostræ doctrinæ sensus erit, quod iudicium ut tale non est de conceptu formali Definitionis, sicut iuxta Adversarios non est de conceptu formali Definiti, quamvis illud ipsum iudicium adæquatè identificetur cum Definito. Quare debet inibi distingui per rationem pars, quæ sit Definitio, nimirum tendentia iudicij præcisè prout æquivalet apprehensioni definitivæ. Hoc autem sufficit, ne Definitio dicatur absolute consistere in iudicio, sicut sufficit iuxta omnes, ne Definitum in iudicio consistat.

6 *Obijc. 1.*: perfecta Definitio est Modus sciendi perfectus; per apprehensionem autem à iudicio seiunctam nihil scitur, ut patet in hac apprehensione, *stella pares*, per quam nihil scimus de numero stellarum pari, vel impari. *Confirm.*: Modus sciendi est oratio: ergo Modus sciendi perfectus, est oratio perfecta: atqui nulla apprehensio est oratio perfecta: ergo nulla est Modus sciendi perfectus, proindeque nulla esse potest Definitio. *Resp.* Si Modus sciendi strictè sumatur pro actu generante scientiam propriè ralem, ne iudicium quidem est Modus sciendi, quia sola demonstratio scientiam generat. Quare difficultas

ea lem vrget Adversarios. Si verò Modus sciendi idem sit, ac Oratio ignoti manifestativa, vt defini solet in Summalis, vel, quod eodem redit, Oratio dialectica artificiosè declarans id, quod simpliciter nomine confusè significatur; vti que apprehensio *Animal rationale*, est Modus sciendi perfectus, cum artificiosè declaret essentiam hominis, quæ confusè significatur nomine *homo*.

7 Apprehensio, *Stelle pares*, non est Modus sciendi: tum quia non illi convenit definitio Modi sciendi, prout communiter explicatur: tum quia ex illis apprehensionibus est, quibus nullum fundamentum præbent obiecta, & quæ dicuntur non *suasivæ*, quia non inclinant ad assensum. Apprehensio autem definitiva debet esse ex apprehensionibus *suasivis*; & ad assensum inclinantibus, vt mox dicam. *Ad Confirm.* En instantiam evidentem: vermis est animal; ergo vermis perfectus, est animal perfectum: atqui nullam ex his animalculis dicitur animal perfectum, vt constat ex *Animasticâ*: ergo nullum dici potest vermis perfectus. Potest ergo aliquid esse de genere imperfecto, & tamen dici perfectum in sua specie, quia totam habet perfectionem, quæ in talem speciem cadere potest.

8 *Obije. 2.*: iudicio, *Homo est animal rationale*, convenit definitio Definitionis; est enim Oratio explicans essentiam rei. *Dist.*: prout illud iudicium continet apprehensionem, *animal rationale*, vel prout illi æquivaler, *conc.*; prout continet expressionem *homo*, *neg.*: sic enim non est definitio, sed definitum, non explicat, sed explicatur. *Repl.*: vi solius apprehensionis, *animal rationale*, nondum scimus quid sit homo, do-

nec illud obiectum comparemus cum homine, quæ comparatio fit per iudicium. Nescimus item, cuius rei sit explicatio, donec appareat identitas illius obiecti cum homine. Adde quod Definitio dicit relationem ad Definitum, quod proinde simul esse debet in mente. *Resp.* In primis ad hæc omnia sufficit, quod simul in mente existat apprehensio *homo*, simulque detur apprehensio reflexa comparativa definitionis cum definito, apprehendens scilicet identitatem, seu convenientiam vtriusque.

9 Deinde, licet nondum sciamus, quid est homo, per notitiam comparativam; scimus tamen per notitiam absolutam illius quidditatis, quæ est hominis: scire enim quidditatem hominis, verè est scire quid est homo. Sic per apprehensionem, *homo*, cognoscitur natura communis Petro, & Paulo; sed cognoscitur absolute, non comparative, donec superveniat comparatio reflexa. Nec definitio debet signatè dicere, cuius rei sit explicatio; sed solum talis esse, atque ita vividè proponere rei essentiam, vt Intellectus, si terminos penetret, nequeat illam negare de re, cuius est, nec alteri applicare: quemadmodum propria pictura hominis, quamvis non habeat inscriptionem *homo*, non ideo definit esse perfecta eius imago; imò imperfecta esset, si inscriptione indigeret. Relatio ad definitum sufficit transcendentalis, sicut iuxta Adversarios relatio definiti ad definitionem. *Instabis*: prædicta apprehensio non explicat hominem per genus & differentiam, non enim meminit hominis. *Resp.* Definitio non aliter debet explicare rem per genus & differentiam, nisi explicando illa prædicata:

cata primaria, quæ sunt ipsa res. *Instabis iterum*: per Definitionem respondetur interroganti, Quid est homo? Respondetur autem per enütiationem. *Resp.* Definitio non est tota responsio, sed illa tantum pars, quam interrogans scire cupit, videlicet prædicatum.

10 *Obije. 3.*: in his iudicijs, *Leo est animal rationale*, *Homo non est animal rationale*, non datur hominis definitio, cum tamè detur apprehensio, *animal rationale*. *Confirm.*: qui prædictam apprehensionem habet, adhuc potest esse indifferens ad affirmandum, vel negandum, hominem esse animal rationale; potest enim contingere, vt apparenti aliquâ ratione ductus, id neget, vel saltem de eo dubitet. Sed qui est ita dispositus, non propriè scit quid est homo, vt videretur evidens: ergo &c.

11 *Resp. ad obiect.* In illis iudicijs datur hominis definitio. Nam primum ideo falsum est, quia leoni applicat definitionem alienam, videlicet hominis: illam ergo continet. Secundum ideo non est verum, quia negat definitionem de tuo definito: illam igitur exprimit. Certè D. Thomas locis citatis supra num. 4. planè supponit definitionem per iudicium applicari posse rei, cuius non est. *Ad Confirm.*, *permisissa Mai.*, *dist. Min.*: non propriè scit quid est homo, per cognitionem comparativam hominis cum sua quidditate, *conc.*; per cognitionem absolutam quidditatis hominis, quæ sit cognitio purè definitiva, *neg. Min.*, & *Conseq.* Quamvis autem scientia discursiva, seu iudicativa necessariò excludat dubium, errorem, aut indifferentiam Intellectus circa idem obiectum; non sic scientia purè definitiva, quæ nec requirit comparisonem cum Definito, vt vidimus num. 9., nec est scien-

tia in sensu stricto, vt constat ex n. 6.

12 Aliter, & forsitan veriùs, huic argumento responderi potest, videlicet: Ad Definitionem non sufficit quælibet apprehensio prædicatorum essentialium, sed requiritur apprehensio tam clara, perspicua, & ultimata, vt necessitet ad non applicandam talem quidditatem alieno subiecto, nec illam de subiecto proprio negandam, si tunc ad iudicium deveniatur: quemadmodum pictura hominis, si perfecta sit, necessitat Intellectum, vt illam nec hominis esse neget, nec iudicet esse leonis. Apprehensiones huiusmodi vocantur *suasivæ*, quia tam vividè proponunt obiectum, vt vehementer inclinent in iudicium, & si ad illud non necessitant quoad exercitium, necessitant quoad specificationem, excludendo radicaliter iudicium contrarium; ideoque, licet non sint iudicia formalia, quia formaliter nihil affirmant, aut negant, sunt tamen iudicia virtualia, seu radicalia; quatenus ad iudicandum movent, & iudicio æquivalent in vi certificandi Intellectum. Talis est apprehensio primorum principiorum: talis & illa, quæ resultat ex visione obiecti præsentis, aut quoniam obiectum percipimus cum ingenti motivo ad iudicandum. Tales etiã quodammodo sunt cognitiones brutorum, quæ cum iudicia non sint, nec esse possint, tamen certificant sensum internum de iucunditate obiecti.

13 Huius igitur indolis esse debet apprehensio definitiva, vt patet ex ipso munere Modi sciendi, seu *manifestationis ignoti*; non enim reddet obiectum propriè notum, ac manifestum, nisi illud eâ claritate proponat, vt non possit coherere cum dubio, vel errore circa ipsum. Et hoc est quod alij, communiter

dicunt, Intellectum non proprie definire, nisi terminos penetret, & penetratis terminis non posse definitionem applicare alieno subiecto, nec dubitare cuius sit. Certè Definitio iuxta Aristotelem est Medium in Demonstratione; in quâ nequit esse Medium, quod non evidenter apprehenditur. Dices: apprehensio *animal rationale*, quamvis non sit suavis, constat nihilominus genere & differentiâ, & est Oratio explicans essentiam hominis, cum eius prædicata essentialia distinctè proponat. Nos autem nihil aliud desideramus ad perfectam Definitionem.

14. *In* hoc iudicio coniecturali, *Forstian homo est animal rationale*; quod non est definitio hominis, nec Modus sciendi, siquidem per illud non proprie scitur quid sit homo, nec dubitatio excluditur; & tamen nihil in eo desiderari videtur, ut sit iuxta Adversarios perfecta definitio. Si dicas, desiderari evidentiam, aut claritatem, quæ est de conceptu Modi sciendi, idem à nobis tibi dictum puta. Itaque, licet apprehensio non suavis possit utcumque constare genere & differentiâ, esseque aliqualis explicatio essentia rei, numquam tamen hæc munera præstat perfectè, siue non cum eâ claritate, quæ pertinet ad conceptum Modi sciendi, & quæ proinde est de essentia Definitionis, cuius genus proximum est Modus sciendi; non aliter ac quidquid est de essentia animalis, est de essentia hominis.

15. Hinc ad *obiect.* & *confirm.* num. 10. negandum est, quod Intellectus coniungere possit illa iudicia cum apprehensione perfectè definitivâ, necnon quod talis apprehen-

sio relinquat locum indifferentiæ, dubitationi, vel errori. Quare, si quando Intellectus illa iudicia format, tunc habebit quidem apprehensionem *animal rationale*, sed non penetrabit terminos; nec illa erit apprehensio suavis, nec proprie, ac perfectè definitiva, sed erit apprehensio non vitimata, vel certè non ex proprijs obiecti meritis concepta.

16. *Obijc.* 4.: Si definitio consistere potest in apprehensione, poterit etiam in visione materiali, maxime si visio clara sit. *Nego* sequentem: quia visio materialis, nec est Modus sciendi, sed sentiendi, nec facit genus & differentiâ, nec explicat distinctè rerum essentias. *Denique* observa, quod etiam Divisio non necessariò requirit iudicium, sed potest in apprehensione salvari, v.g. in hac, *Homini alia pars corpus, alia rationalis anima*. Nihil tamen prohibet, eam sæpè consistere in iudicio, v.g. *Homini alia pars est corpus &c.*: neque enim in eâ militant argumenta, quæ super Definitione supra dedimus.

17. *Dubit.* 2.: an Definitio sit Modus sciendi à divisione distinctus? Hocce dubium affirmativè resolvimus in Summulis, quantum ad Divisionem accidentalem, integralem, & potentialem per se. Quod attinet ad Divisionem actualem essentialem, sunt qui negativè respondeant: nam quælibet ex his divisionibus, *Homini alia pars corpus, alia anima rationalis, Homini alia pars animal, alia rationale*, non minus est Oratio explicans essentiam hominis, tum physicam, tum metaphysicam, quam contextæ definitiones hominis: ergo utrisque convenit Defini-tionis definitio, & essentia. Sunt

18. Sunt ex adverso, qui distinctionem agnoscant, saltem ex parte modi tendendi: nam Definitio tendit modo compositivo, partes scilicet copulando in unam essentiam: Divisio è contrà modo resolutivo, totum scilicet in suas partes distribuendo, seu resolvendo. Hæc autem diversitas sufficit ad diversas species Modi sciendi; sicut ad diversas species Enuntiationis complexæ sufficit diversitas in modo tendendi, ut patet in Copulativâ & Disiunctivâ de iisdem extremis. Hæc secunda sententia probabilior apparet, maxime cum Divisio debeat exprimere Divisum proprio nomine, saltem de obliquo; Definitio autem potius debeat à Definiti mentione abstinere. Ad fundamentum primæ sententiæ dici potest, per Divisionem non proprie explicari essentiam rei, quia nomine *essentiæ* non veniunt partes distributivè sumptæ, sed copulativè acceptæ.

etiam enuntiationi falsæ, ut cuilibet enti reali, diciturque consistere in intrinsecâ rerum cognoscibilitate, vel, ut alij malunt, in intrinsecâ rerum necessitate, ut conformentur cum Divinis Ideis. Sermo est igitur de Veritate Enuntiationum, quatenus correspondentium obiectis, quæ vocatur *Veritas formalis*, & in omni Scholâ passim definitur, *Conformitas actus cum obiecto*: quæ definitio desumpta est ex illo Philosophi pronuntiato, *Ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa*. Enuntiationem itaque veram esse formaliter, est intèntionaliter conformari cum obiecto, dum ita se habet in representando, sicut obiectum se habet in essendo; ut è contrà, falsam esse formaliter, est eâ conformitate destitui, seu evadere difformem obiecto in ratione imaginis intentionalis: unde formalis Falsitas definitur, *Difformitas actus cum obiecto*. Idcirco hic actus, *Petrus currit*, verus est currente Petro, & non currente fallus.

§. I.

Vera sententia de constitutivo Veritatis eligitur, & probatur.

DISPUT. II.

De Veritate, & Falsitate Enuntiationum.

CAP. I.

In quo consistat Veritas Enuntiationum? Et an illam essentialiter exigat omnis Enuntiatio vera?

1. **N**on est sermo de Veritate transcendentali, quæ est passio Entis ut sic, & convenit

2. **C**ircâ Veritatis constitutum varix sententiæ circumferuntur. Præcipue sunt quatuor. Prima tenet, Veritatem esse relationem actus ad obiectum, ab utroque distinctam; quam alij volunt esse rationis, alij realem. Sed contrà est 1., quod scientia Dei ab æterno est vera, quin ab æterno detur ens rationis, & quin vnaquam in Deo dari possit realis modus relationis. 2., quod vel in nobis, priusquam illa relatio

ratiōnis fingatur, propositio hæretica est omninò falsà, & catholica omninò vera. 3., quod relatio realis, consistens in modo superadditò, reiecta manet tract. præced. 4., quod seclusis hisce relationibus, eo præcisè, quod intelligatur, Petrum à parte rei currere, & actum hoc affirmare, plenè intelligitur, actum esse verum.

3. Secunda docet, Veritatem adequatè identificari cum actu; quod potest intelligi bifariam: vel eo sensu, quo Connotatores identificant relationem cum solo fundamento, ita ut nihilominus possit actus non esse verus ex defectu solius obiecti, tamquam connotati purè extrinseci: vel in sensu Patris Hurtado, infra referendo. Sed prior sensus displicet ex dictis Tract. præced. circa relationem: posterior infra rejicietur. Tertia Veritatem actus contingenter veri constituit per actum & obiectum; & Veritatem actus necessariò veri, per solum actum. Sed quod in utroque sit eadem ratio, postea monstrabimus. Quarta generaliter Veritatem stare dicit in complexo actus & obiecti, ita ut hoc nomine *Veritas* importetur actus in recto, obiectum in obliquo, proindeque denominationem *veri* esse partim intrinsecam, partim extrinsecam actui, intrinsecam prout involvit actum ipsum, extrinsecam prout importat obiectum. Hæc est communis in Scholâ nostrâ cum Eximio Doctore disp. 8. Metaph. sect. 2., & mihi probabilior cæteris, quamvis illi contradicat acerrimè P. Hurtado cum pluribus alijs.

4. *Prob.*: conformitas actus cum obiecto constituitur ex actu & obiecto: ergo & Veritas, quæ per eam conformitatem definitur. *Prob.*

Antic.: actum esse obiecto conformem, est representare obiectum sicuti est, seu ita se habere in representando, sicut obiectum se habet in essendo; sed hoc constitutivè includit actum & obiectum: ergo &c.. *Prob. Min.* r. paritate similitudinis, aut convenientiæ physicæ, quâ v.g. Petrus & Paulus sunt conformes in esse hominis; nam physica ista conformitas includit utrumque extremum, non aliâ de causâ, nisi quia Petrum esse ita conformem Paulo, præcisè stat in eo, quod Petrus in esse hominis habeat se, sicut Paulus se habet: ergo pariter, actum habere se in representando, sicut obiectum in essendo, necessariò includit & representationem actus, & ipsum esse obiecti. Consequentia videtur evidens. Antecedens probatur ab Hurtado, ubi de Relationes & contra alios probari potest argumentis Tractat. præced. adductis. Adde paritatem imaginis artificialis, cuius conformitas cum prototypo, ex imagine & prototypo constituitur, ut fatetur Hurtado: idem ergo de imagine intentionali dicendum.

5. 2. ratione: illa sunt constitutiva cuiusque rei, quibus præcisè positis intelligitur res constituta, & quoniam quolibet mente secluso, vel præcisè, res intelligitur immediatè deficere; quod videtur principium omninò firmum ad exploranda constitutiva rerum, & constat inductione perpetuâ. Atqui, posito & intellectu hoc actu, *Petrus currit*, eo præcisè quod insuper intelligas, Petrum se ipsâ currere, intelligis, actum representare obiectum sicuti est, & esse omninò verum; & aliunde, si vel obiectum, vel actum mente secludas, aut præcindas, intelli-

gis,

gis, conformitatem istam immediatè deficere, vel integram non permanere: ergo &c. Minor apparet innegabilis: quis enim concipiat, per illum actum representari cursum Petri sicuti est, si præcindat vel à representatione, vel ab eo quod Petrus se ipsâ currat?

6. Dices ex P. Hurtado: secluso obiecto, deficit Veritas, non ex defectu solius obiecti, sed ex defectu exigentiæ essentialis, quam seculum identificat actus, ut obiectum ita se habeat, sicut enuntiatur. Sic nequit existere actio sine termino, nec virtus causæ sine possibilitate effectus; quin ideò constituatur actio per terminum &c. Sed *contra* 1.: quia in multis actibus non datur eiusmodi exigentiæ, ut infra patebit. *Contra* 2.: quia etiam si quis præcindat à tali exigentiâ, vel etiam si nesciat, illam esse propriam actus, aut eam per possibile vel impossibile perseverare concipiat; adhuc intelliget deficere Veritatem huius actus, *Petrus currit*, eo præcisè quod videat Petrum non currere; nec adhuc indigebit aliâ ratione, vel motivo; nec expectabit defectum alius entitatis in rerû naturâ, ut incòstantè credat, actum non esse verum; quia eo ipso planè videt, cursum Petri non representari sicuti est. Deficit ergo Veritas ex defectu obiecti, non tantum arguitivè, seu per locum extrinsecum, ut in exemplo actionis, aut virtutis causæ; sed per locum intrinsecum, aut *immediatè*, ut in probatione nostrâ dicebamus. Hinc talis exigentiæ, etiâ in actibus, quibus inest, est extrâ conceptû Veritatis formalis; quamvis enim à tali exigentiâ omninò præcindas, adhuc concipies actum esse verum per hoc præcisè quod representet ob-

iectum sicuti est, sive id exigat, sive non. Aliud perfectò est conformari cum obiecto, & aliud conformitatem exigere; ut patebit exemplis num. 8.

7. Unde colliges, per obiectum etiam constitui Veritatem formalem illorum actuum, qui sunt necessariò veri. Hæc necessitas aliquando provenit ex solâ naturâ obiecti de se necessarij, ut si quis ex testimonio purè humano dicat, *Deus est trinus*: aliquando ex solâ intrinsecâ perfectione actus, ut si quis per actum naturalem intuitivum, aut per actum Fidei supernaturalis, affirmet obiectum ex se contingens aliquando ex utroque capite, ut in Visione Beatorum de existentia Dei, aut in actu supernaturali de quovis obiecto necessario, & in scientiâ Divinâ necessariâ. Quâdo ea necessitas provenit ex perfectione actus (sive obiectum sit in se necessarium, sive non), dicitur & est Veritas radicalis, sive non tam Veritas, quàm exigentiæ Veritatis, alio nomine Certitudo. Sed nec etiam tunc pertinet ad conceptum Veritatis formalis: quia hæc à nemine explicatur per exigentiâ conformitatis, aut connexionem actus cum obiecto; sed per actualem conformitatem, quæ est velut terminus illius exigentiæ, & ab illa realiter inadæquatè distinguitur, utpote constituta per obiectum.

8. Sic, licet Creatura existens, necessariò exigat coexistere Deo, & non possit non esse Deo dissimilis, & inæqualis in perfectione, tamen actualis ipsa coexistentia, dissimilitudo, vel inæqualitas, non identificatur adæquatè cum Creaturâ, sed constituitur etiam per Deum. Sic item denominatio *calidi* non mi-

nus distinguitur inadæquatè à subiecto illam intrinsicè exigente, quàm à subiecto non exigente; vt patet in igne, & aquâ calidâ. Unde similiter colliges, per obiectum constitui veritatem formalem scientiæ Divinæ prout terminatæ ad Creaturas; vt expressè docet Exim. Doctor disput. 8. Metaph. sect. 2. num. 17.

9 Quæ de Veritate diximus, intellige cum proportione de Falsitate, illam scilicet esse partem extrinsecam actui, & ab eo inadæquatè distingui. Hoc tamen est discrimen, quod Veritas constituitur per obiectum prout ita se habens sicut enuntiatur; Falsitas autem per obiectum prout non ita se habens sicut enuntiatur; quod est constitui per carentiam obiecti (in quocumque consistat carentia, de quo in Metaphysicâ), vel per aliquid ex parte obiecti se tenens incompossibile cum conformitate inter actum & obiectum. Exemplo sit Falsitas istorum actum, *Antichristus existit, Homo est leo*. Sed notandum, quæ hucusque diximus, procedere de Enuntiationibus affirmativis; quia de his in præsentî disputant omnes. Quodsi de negativis loquamur, Veritas constituenda videtur per carentiam obiecti, Falsitas autem per obiectum, vt consideranti patebit. Notandum insuper, hanc, & sequentem quæstionem versari tantum circâ actus à suo obiecto distinctos: nam si actus identificetur cum obiecto, sicut scientiâ Dei prout semetipsum contemplantis, nemo dubitat, quin Veritas formalis adæquatè identificetur cum actu.

* *

§. II.

Non omnis Enuntiatio, quæ vera est, exigit essentialiter, aut ab intrinsecò Veritatem.

10 **C**onclusio ista non pendet à præcedenti: nam licet quis omni Enuntiationi concedat exigentiam Veritatis, cum tamen hæc exigentia solum sit Veritas quasi radicalis, poterit adhuc Veritatem formalem constituere per aliud quidvis ab actu distinctum; nil enim prohibet aliquid essentialiter connecti cum alio, vel adæquatè, vel inadæquatè distincto; & sic actio connectitur cum termino, & cognitio cum effectu formali, seu denominatione *cogniti*, quæ ex cognitione, & obiecto constituitur. Repete dicta nam. 7. & 8. E converso, licet quis Veritatem asserat contingentem actui, poterit illam per solum actum constituere, vt faciunt Connotatores. Porro non negamus, scientiam Divinam, & Enuntiationes creatas, quæ sunt supernaturales, aut naturales intuitivæ, seu aliàs evidentes, habere Veritatem radicalem, sive, quod idem est, exigere ab intrinsecò Veritatem formalem, vel essentialiter, vel, si de naturali actu sit sermo, saltem naturaliter. De solis actibus naturalibus abstractivis & inevidentibus quæstio superest: in quâ P. Hurtado disput. 9. de Anim. à §. 36., quem pauci sequuntur, nobis adversatur putans, Veritatem formalem adæquatè identificari cum omni actu vero, ita vt non sit actui contingens, sed potius in eius essentiâ radicetur tamquam proprietas metaphysica.

Præ-

11 Præfixa tamen Conclusio est serè omnium, & probatur: hic actus, *Petrus currit in foro*, quem suppono verum, sed elicium ex motivo fallibili (v.g. ex auctoritate vnus testis, vel ex eo quod Petrus plerumque solet in hac horâ quotidie currere in foro), ille, inquam, actus potuit idem numero elici non currente Petro; sed tunc esset falsus: ergo de se est indifferens vt sit verus vel falsus, consequenterque non exigit essentialiter Veritatem. *Prob. Mai.*: quia, non currente Petro, possent adhuc existere principia omnia, & causæ nunc influentes in illum actum, videlicet idem Intellectus, eadem species, idem motivum (Petri cursus in nullo genere causæ influit in talem actum, cum supponatur absens, & distans); nihil enim horum connectitur necessario cum existentia cursus Petri, & ex his ipsidem principijs proflueret iuxta Adversarios alius actus falsus tendentiæ similis, si Petrus non curreret: at manentibus ipsidem principijs prorsus immutatis, non est cur non posset idem actus elici; nam, vt est in proverbio, *Idem manens idem semper est naturam facere idem*: ergo &c.

12 Urgetur: ille actus nullo ex capite connectitur cum existentia cursus Petri. Non in primis titulo alicuius influxus, vt videtur evidens, nec ab Adversarijs negatur. Non deinde titulo repræsentationis, etiam enuntiativæ; nam iudicium falsum, *Petrus currit in foro*, enuntiativè repræsentat eandem existentiam cursus, & non connectitur cum illâ. Non denique titulo alicuius principij ex se repugnantis falsitati, cuiusmodi est habitus Fidei supernaturalis; nullum quippe

illius actus principium ex se falsitati repugnat, non Intellectus, non species, non motivum. Quid ergo est, cur actus ille tantoperè pendeat ab existentia obiecti? *Dices*, pendere ab illâ tamquam ab extrinsecâ conditione, sine quâ principia actus influere non possunt: non aliter ac actus Fidei de obiecto futuro, à futuratione obiecti pendet tamquam ab extrinsecâ conditione.

13 Sed *contrà 1.*: quia satis durum apparet, quod actus naturalis opinativus non sit minus certus intrinsicè, quam actus Fidei supernaturalis. Hoc autem, & supponit P. Hurtado, qui solum ex parte principiorum ponit excessum certitudinis; & evidenter sequitur ex eius sententiâ, siquidem uterque actus est essentialiter impotens existere, nisi obiectum ita se habeat sicut enuntiatur. Et verò, si principia actus supernaturalis pollent in se certitudine maiore, cur illam non communicant actui? *Contrà 2.*: quia in habitu Fidei adest fundamentum repugnantia ad falsitatem actus, nempe supernaturalitas, quæ Deum facit specialem Authorem omnis actus Fidei; atque ideo habitus ille in nullum actum falsum influere potest. At nullum principium actus in casu nostro est supernaturale, inò nullum, quod ex se non possit influere in actum falsum. *Contrà 3.*: Nam ideo futuritio obiecti est conditio ad actum Fidei necessaria, quia sine illâ nequit existere motivum Fidei, quod est Divina revelatio, seu testimonium Dei: at sine existentia cursus Petri potest absdubio existere in casu nostro motivum iudicandi, quale assignavimus num. 11.

14 *Dices* iterum, actum verum

tum connecti cum existentia cursus tanquam cum suo obiecto formalis: nullus enim actus sine obiecto existere potest. Sed *contra*: quia iudicium falsum, *Petrus currit in foro*, ex eodem motivo fallibili conceptum, idem habet obiectum formale; tum quia idem signatè repræsentat, & affirmat, ac actus verus; tum quia falsificatur per carentiam cursus existentis, & nullus actus falsificatur, nisi per carentiam sui obiecti; tum quia, si diversum habet obiectum formale, quomodo illud omnino tacet? At actus ille falsus certè non connectitur cum existentia cursus titulo obiecti formalis. Quomodo autem non possit existere actus sine obiecto, explicabitur cap. seq.

15. Alia probationes eiusdem Conclusionis adduci solent haud inefficaces. 1. ab exemplis: tum externæ imaginis, quæ de se potest esse nunc conformis, nunc difformis prototypo, per solam prototypi mutationem: tum enuntiationis vocalis, quæ iuxta Adversarios, etiam in esse signi, non habet exigentiam Veritatis; & tamen stante eadem significatione, sive institutione Maiorum, non potest non significare quod semel significat. 2. à ratione: quia actus verus, & falsus, habentes hanc tendentiam *Petrus currit*, & ex eodem fallibili testimonio concepti, eiusdem speciei sunt. Tum quia non est vnde hauriant diversitatem specificam, siquidem conveniunt in principijs, in obiecto, in modo tendendi. Tum quia species non sunt multiplicanda sine necessitate, ut est in Philosophiâ solenne: hic autem nulla est necessitas, cum varias denominationum *veris* & *falsi*, salvari possit

per solam mutationem obiecti in suo esse physico; ut videre licet in externâ imagine, atque etiam in physicis denominationibus *similis*, & *dissimilis*, *equalis* & *inequalis*. At, si vera est contraria sententia, actus illi non sunt eiusdem speciei, cum differant in prædicato essentiali.

16. 3. Ab absurdo: sequitur enim ex contrariâ sententiâ, posse Angelum, aut dæmonem propriolumine cognoscere evidentè secreta cordium, & futura contingentia, quæ à libero pendent arbitrio; si nimirum probabiliter, aut etiam temerè, vel ex levissimo indicio iudicet, Petrum cràs peccaturum, vel habere nunc internum consensum peccaminosum. Nam, si fortè contingat, tale iudicium esse verum, connectetur essentialiter cum obiecto ut se habente, vel habituro, sicut enuntiatum: cum ergo Angelus, aut dæmon suum illud iudicium comprehensivè cognoscat, evidentè cognoscat in illo, tanquam in medio, reipsâ obiectum ita fore, vel esse. Sequitur item, posse in medio naturali cognosci evidentè entia supernaturalia, & ipsum etiam mysterium Trinitatis: si nimirum comprehensivè noscatur actus, quo quis credat ex merâ auctoritate humanâ, Deum esse trinum, aut si quis comprehendat actus illos, quos hæretici credunt plura Fidei mysteria. Idem absurdum sequitur (ut hoc obiter advertas), si veritas consistat in modo relationis Thomistico; hic enim iuxta suos Autores connectitur essentialiter cum termino. Dices ex Hurtado, non deberi Angelo concursum ad certè cognoscenda futura, vel secreta cordium, adeoque neque ad penetrandum obiectum cum illis connexum. *Contra* iuxta

iuxta omnes, debetur Angelo concursus ad cognoscendum secreta proprii cordis, seu suos ipsius actus naturales actu existentes. Hoc autem, si tua sententia vera est, absurdè infert, ipsi deberi pariter concursum ad cognoscenda futura, & secreta cordis alieni.

17. Ex dictis colliges, actus etiam de materiâ necessariâ, si naturales sint, & opinativi, aut inevidentes, esse contingenter veros quantum est ex se, quamvis ex immutabilitate obiecti nequeant esse falsi. V.g. dum quis ex merâ auctoritate magistri iudicat, triangulum habere tres angulos duobus rectis æquales, iudicium illud est necessariò verum, sed ratione obiecti, non ratione sui, seu non ab intrinseco; proindeque idem ipse permaneret, si per possibile vel impossibile aliter se haberet obiectum. Ratio est: tum quia nihil cogit adstruere exigentiam actus intrinsecam, cum per merita solius obiecti salvetur necessitas Veritatis. Tum quia ille actus nititur motivo ex se fallibili, & aliunde nullum principium habet intrinsecè repugnans Falsitati. Tum quia sequeretur alioquin, dari aliquid naturale immediate connexum essentialiter cum Divinâ Trinitate, videlicet actum fidei humanæ, de quo num. præced., consequenterque posse in illo, tanquam in medio, evidentè cognosci Trinitatem.

18. Sed intellige, actus istos non connecti cum suis obiectis speciali titulo Enuntiationis, aut Veritatis; quidquid sit de alio titulo generali, quo iuxta plures quodlibet ens connectitur cum quolibet. Hoc, si verum est, faciet quidem eos actus connecti cum obiectis, sed non magis, nec aliter, quam cum rebus

alijs non obiectis, aut quam leo cum aquilâ: nec ista connexio iuxta suos patronos talis est, ut quodlibet ens reddat medium idoneum ad cognoscenda distinctè cætera omnia per comprehensionem creatam.

CAP. II.

Argumenta contra doctriam Capituli præcedentis onervantur.

1. Argumenta nunc dissolvenda militare possunt contra utramque Conclusionem Capituli superioris: nam eò tendunt, ut probent, Veritatem formalem esse adæquatè intrinsecam actui, atque adeò essentialem esse cuilibet actui, nisi ad modum relationis, vel ad connotata nobis invisâ recurramus. *Obijc.* 1. si Veritas consistit in actu & obiecto, denominabit utrumque *formaliter verum*; quemadmodum, quia similitudo duarum albedinum in utràque consistit, utramque denominat *similem*. *Resp. neg. sequel.*: quia denominatio *formaliter veri* exigit determinatè profubiecto actum repræsentantem: definitur enim, *Conformitas actus cum obiecto*, non verò, *Conformitas obiecti cum actu*. Obiectum ergo non est capax denominationis *formaliter veri* à formâ vel quasi formâ Veritatis, quamvis ab eâ denominetur utcumque simile vel conforme actui; nam esse verum, non est esse conforme utrumque, sed esse conforme per modum imaginis intentionalis. Similitudo duarum albedinum ita circò utrumque extremum denominat, quia ex vi suæ definitionis non determinatur potius ad unum, quam ad aliud, & quia utrumque est capax denominationis. *Oppositum accidit*

in relationibus disquarantia, in quibus instatur obiectio; nam, licet inæqualitas duarum quantitatum constituitur ex utraque, non ideo utramque denominat *maior*, aut utramque *minorem*.

2. *Obijc. 2.*: obiectum dicitur mensura Veritatis actus: mensura autem à mensurato distinguitur. *Inso.*: externa imago in esse vera, seu conformis, mensuratur ab obiecto: ergo obiectum non constituit eam conformitatem. Item: forma substantialis dicitur mensura perfectionis Compositi physici, & differentia specifica dicitur mensura perfectionis Speciei: ergo neutra constituet intrinsicè mensuratum. Mensura igitur, alia est extrinseca, ut vna relatè ad telam, vel etiam obiectum specificativum relatè ad solam representationem actus; & hæc adæquatè distinguitur à mensurato: alia est intrinseca, & constitutiva mensurati, à quo solùm inadæquatè distingui debet; ut in exemplis nuper adductis, atque etiam in casu nostro, in quo obiectum, licet sit extrinsecum actui specificativè sumpto, est intrinsecum Veritati, sive actui ut vero.

3. *Obijc. 3.*: si Veritas constituitur per obiectum, plura sequuntur absurda. 1.: quod Veritas Divinæ Scientiæ de peccato, erit mala moraliter, utpote ex obiecto moraliter malo constituta; nam, ut aiunt, *Malum ex quocumque defectu*. 2.: quod Veritas mex cognitionis enuntiantis Scientiam Dei, simpliciter infinita erit, imò prorsus æqualis Veritati Scientiæ Divinæ de cognitione meâ, siquidem utraque Veritas habet constitutiva prorsus eadem. 3.: quod Veritas huius actus, *Hircocervus est chymera*, erit Veritas impossibilis

& chymericæ; nam *chymericum est id, cuius vel vnum constitutivum est chymera*. 4.: quod poterit aliquid de præsentis existere, non existentibus eius constitutivis; nam Veritas huius actus, *Troia fuit*, de præsentis existit, quin eius obiectum modò existat. *Resp.* Hæc omnia evidenter instantur in denominatione *cogniti*, quæ certè constituitur ex obiecto & actu.

4. Nam pariter sequitur 1., quod Scientia Divina de peccato, ex se refundit effectum formalem moraliter malum; & quod peccatum *ess. à Deo cognitum*, est quid malum. 2.: quod Scientia Dei tam perfectè est *à me cognita*, quàm mea cognitio *à Deo cognita*, siquidem utraque denominatio habet constitutiva prorsus eadem. 3.: quod denominatio *cogniti*, cadens in Hircocervum, est denominatio impossibilis & chymericæ. 4.: quod nunc existit denominatio *cogniti* sine subiecto, ex quo intrinsicè constituitur, ea nimirum, quæ provenit ex hac cognitione, *Troia fuit*, vel ex alijs de obiecto futuro, præterito, vel purè possibili. Quidquid ergo hîc dixerunt Adversarij, sibi dictum habeant in re nostrâ.

5. *Resp.* igitur ad 1.: Veritas illa Divinæ Scientiæ moraliter mala est, non quoad rectum, nec absolutè, seu formaliter, sed quoad obliquum, idque purè materialiter. Ratio est: quia Veritas eas dumtaxat denominationes absolutè seu formaliter suscipit, quarum est capax actus, utpote qui significatur in recto, non solùm hoc nomine *actus verus*, sed etiam hoc nomine *Veritas*: actus autem Divinæ Scientiæ non est capax denominationis *mali moraliter*, sicut nec alia quævis cognitio enuntians pec-

peccatum, in quod nullatenus influit; nam ex suppositione, quod alius peccet, non est malum cognoscere peccatum sicuti est. Adde quod peccatum non refundit denominationem *mali* in omni Constitutum, cuius est pars, saltem quando Constitutum importat, vel in recto, vel pro formali, compartem aliam, quæ non est causa, nec effectus peccati. Pater hoc; tum in Justificatione, quæ constituitur per peccatum, tamquam per terminum à quo: tum in Sacramento Pœnitentiæ, quod in sententiâ Cardinalis de Lugo & aliorum constituitur de obliquo per peccata præterita: tum in relatione Coexistentiæ, vel Oppositionis Dei cum peccato, quæ constituitur per terminum.

6. Quibus exemplis clarescet sensus illius proloquij, *Malum ex quocumque defectu*; quod intelligendum est de defectu alicuius circumstantiæ, vel partis, ex ijs, quas Constitutum habere debet, & non habet; sic enim humana actio dicitur mala, si vel vna deficiat ex circumstantijs debitis. Negamus autem, quod Veritati, de qua est sermo, quidquam deficiat debitum. *Repl.*: Deus amat Veritatem suæ Scientiæ de peccato. *Dist.*: Veritatem radicalem, *concl.*; formalem, *subdist.*: amat secundum rectum, *concl.*; secundum obliquum, *neg.* Ut Deus absolutè dicatur amare Constitutum aliquod, fat est, quod amor supponat constitutiva omnia, & terminetur ad præcipua, non enim alio sensu Deus absolutè amat Justificationem nostram, Sacramentum Pœnitentiæ, & suam Oppositionem cum peccato. Sic etiam Deus hominem iustum amat amore amabili, quo amore non amat, nec amare potest materiam primam.

7. Ad 2. nego sequelam absolute, & in sensu formali, sive in ordine ad denominationes utriusque Veritatis proprias. Quamvis enim materialiter, idest, in esse binarij, vel complexi, non detur inæqualitas, quia binarium ex creaturâ & Deo non est imperfectius binario ex Deo & creaturâ; nihilominus constitutiva ista diversimodè importantur hoc nomine *Veritas cognitionis creatæ*, & hoc *Veritas Scientiæ Divinæ*; nam primo nomine importatur creatura cognitio tamquam rectum, idest, tamquam vnicum subiectum denominationum; secundo autem nonnisi cognitio Divina. Et hinc fit, ut prima illa Veritas nec sit æqualis secundæ, nec infinita: tum quia rectum eius est incapax talium denominationum: tum quia infinitudo obiecti, licet in Veritate adæquatè sumptâ includatur, manet extrinseca actui; atque adèd, licet illi tribuat denominationem partim extrinsecam, qualis est denominatio *veri*, nequit tribuere denominationem *simpliciter infiniti*, quæ suapte naturâ requirit communicationem intrinsecam. Hac ratione coexistentia creaturæ cum Deo non est infinita, nec æqualis coexistentiæ Dei cum creaturâ, licet utraque importet eadem constitutiva.

8. Ad 3.: sequela est absolute falsa: quia, Veritatem illius actus esse impossibilem, absolutè significat, actum illum non posse obiecto conformari: conformatur autem absudbio. Nec obstat quod constituitur ex obiecto chymericò; nam illud enuntiat ut chymericum; & Veritas in suâ lineâ dicitur possibilis, quando constituitur ex obiecto tali, quale per actum enuntiat. Sed, ne terminis implicemur, distinguo sic: Ver-

ritas illius actus erit impossibilis & chymica, secundum rectum, *neg.*; secundum obliquum, *subdist.*: secundum obliquum erit chymica in esse entis, *conc.*; in esse verificativi, idest, in ordine ad denominandum actum conformem obiecto, *neg.*; quia in hoc sensu nulla chymica est chymica, nec impossibilis. Vel paulo aliter: secundum obliquum erit chymica in ordine ad existentiam realem, *conc.*; in ordine ad existentiam intentionalem sibi proportionatam, *neg.*: sic enim nullum obiectum est chymicum. Illa verò propositio, *Chymica est id, cuius vel unum constitutum est chymica*, distinguatur sic: si sit Constitutum de lineâ reali, *conc.*; si sit de lineâ intentionali, *subdist.*: si vel unum constitutum sit chymica tam in esse entis, quam in esse verificativi, vel tam in ordine ad existentiam intentionalem, quam in ordine ad realem, *conc.*; si aliter, *neg.*

Ad 4.: Veritas propositio- num de obiecto præterito, futuro, & purè possibili, non existit tota physice, quando existit actus; sed solum dicitur existere tota morali modo, quatenus obiectum enuntiatum, sicuti fuit, erit, aut esse potest, perinde correspondet propositionibus illis, ac propositionibus de præsentibus obiectum enuntiatum sicuti est; & idcirco obiectum præteritum, &c., quantum ad munus verificandi se habet in æstimatione prudentum quasi præsens; quod est morali modo nunc existere. Plura certè sunt Constituta, vel successiva, vel instar successivorum, quæ absolute dicuntur existere per existentiam vnius partis, nec requirunt simultaneam existentiam omnium, imò sæpe illam excludunt. Sic se habet denominatio *cogniti*, de qua num. 4.: item denominatio *prio-*

ris, aut *posterioris temporaliter*: item, cum homo dicitur *senex*, aut domus *antiqua*, per annos præteritos. Sic etiam absolute dicitur *præsens* hæc dies, vel hæc hora, cum tamen non nisi pars atomæ diei, vel horæ, possit esse physice præsens.

10 *Obije. 4.*: Veritas est perfectio Intellectus: ergo non constituitur per obiectum; nihil enim redditur melius, aut deterius per formam extrinsecam. *Prob. Antec. 1.*: quia ita se habet Veritas ad Intellectum, sicut bonitas ad Voluntatem; bonitas autem est perfectio Voluntatis, aut in eius actibus tota consistit. 2.: quia Veritas est Attributum Dei, qui & ipse Veritas appellatur. 3.: quia error, seu falsitas actuum Intellectus, est imperfectio mentis; nam idcirco repugnat in mente Divinâ, & idcirco habitus errandi, seu falsè iudicandi, magna imperfectio est humanæ mentis; & idcirco etiam non licet mentiri, seu alios decipere. 4.: quia Intellectus innatè appetit Veritatem, & innatè refugit falsitatem: appetitus autem innatus non quærit, nec refugit, nisi bonum, aut malum intrinsecum.

11 *Obiectio in primis instatur*: quia Veritas externæ locutionis non est intrinseca verbis, nec loquenti; & tamen hæc etiam Veritas dicitur perfectio loquentis, sicut externum mendacium dicitur & est imperfectio non modica; & idcirco repugnat Deo, dum exterius alloquitur homines; & idcirco nec licet nobis vocali mendacio decipere quemquam; & etiam idcirco facilitas, vel consuetudo barbarè loquendi, peiorandi, blasphemandi, quamvis absolute internâ advertentiâ, magnâ censetur imperfectio. Si dicas, vocalem Veritatem, aut mendacium, esse

perfectiorem, aut imperfectiorem, non formaliter, sed, tum arguitivè, quatenus inde arguitur, loquentem esse mente veracem, aut mendacem, tum causaliter, quatenus inde plura proveniunt bona, vel mala in audientes: id ipsum nobis dicere libebit.

12 Itaque Veritas radicalis, quæ inest actibus ab intrinseco veris (vt sunt actus scientifici, & alij, de quibus cap. præced. num. 7.), physica perfectio est, tum ipsius actus, cui penitus identificatur, tum potentia intellectivæ, cui physice immanet. Et hinc etiam veritas formalis, quæ radicalem supponit, est physica mentis perfectio præ Falsitate, non secundum se totam, sed dumtaxat secundum rectum, nempe secundum representationem actus, quæ semper est physice melior in actibus radicaliter veris, quam in alijs. Veritas autem purè formalis, à radicali se iuncta, qualis est in actibus contingenter veris, non est physica perfectio præ Falsitate, sive sumatur adæquatè, sive quoad rectum: hic enim actus opinativus, *Petrus currit*, non magis perficit Intellectum physice & formaliter, dum est verus, quam dum est falsus.

13 Sed, quamquam hæc purè formalis Veritas præ falsitate non sit physica perfectio mentis *formaliter*, idest, immediate & ratione sui; est tamen *arguitivè*, & *causaliter*: *arguitivè*, quatenus regulariter supponit acumen & solertiam Intellectus, aut prudentiam in iudicando de rebus etiam contingentibus: *causaliter*, quatenus ex conformitate iudicij cum rebus plura derivantur humanæ vitæ commoda, pluraque mala vitantur, eo quod Voluntas & alia potentia pendeant à ductu iudicij. Propter

hæc, formalis Veritas dici potest *perfectio moralis*; quia est moraliter æstimabilis, seu prudenter appetibilis; & quia Intellectus melius cum Veritate, quam cum Falsitate, se habet in æstimatione prudentum, fundamento desumpto ex ijs bonis, quæ præsupponuntur, & subsequuntur. Hoc eodem modo, proportionem servatâ, discurrendum est de Falsitate, vel errore formali, vt dicatur, vel non dicatur imperfectio mentis. Unde ad *obije.*, loquendo de perfectione physice & formaliter perficiente, *dist. Antec.*: Veritas radicalis, vel quæ in eâ fundatur Veritas formalis quoad rectum, est perfectio Intellectus, *conc.*; Veritas formalis adæquatè sumpta, vel etiam purè formalis sumpta quoad rectum, & comparative ad Falsitatem, *neg. Anteced. & Conseq.*

14 Ad 1. *prob.*: fateor, quod bonitas actuum Voluntatis (quidquid sit, an aliunde possit esse partim extrinseca) non constituitur per obiectum: sed disparitas in eo est, quod bonitas non stat in similitudine, seu conformitate volitionis cum obiecto, neque enim volitio est representatio, vel imago intentionalis obiecti; sed stat in eo, quod actus tendat in obiectum bonum prosecutivè, & in malum aversivè; tendentia autem prosecutiva, vel aversiva, adæquatè identificatur cum actu Voluntatis, sicut tendentia iudicativa cum actu Intellectus: vnde non mirum, quod sit perfectio potentia. Ad 2.. Veritas est Attributum Dei, quatenus accipitur pro Veracitate in dicendo, quæ est summa necessitas non mentiendi, seu non fallendi, & quatenus idem sonat, ac Infallibilitas, quæ est Veritas radicalis infinita, excludens essentialiter à men-

te Divinā omnem Falsitatem, & errorem. Alijs etiam acceptionibus tribuitur Deo Veritas in Sacra Scripturā. Ceterum Veritas præcisè formalis circa objecta creata, licet secundum rectum sit perfectio Dei, & ipse Deus; tamen adæquatè sumpta prout involvit rectum & obliquum, non est Attributum, nec appellatio Dei; quis enim dicat, *Deus est Conformitas actus cum obiecto?*

15 Ad 3. Error, seu Falsitas radicalis (idest, fallibilitas potentia, seu capacitas, aut proclivitas errandi) est physica imperfectio mentis; formalis autem, non nisi arguitivè, & causaliter; aut etiam moraliter, quatenus mens cum Falsitate, quàm cum Veritate, deterioris se habet in æstimatione prudentum. Hoc sufficit, ut Falsitas omninò repugnet in mente Divinā, maximè cum argueret defectum Veritatis radicalis infinitæ, idest, Infallibilitatis omnimodæ, quæ est Attributum Dei. Sufficit item, ut non liceat mentiri, nec alios decipere, maximè propter humanum commercium, quod in bonis de lineâ morali præcipuè consistit. Sufficit denique, ut habitus errandi sit imperfectio & vitium Intellectus; est enim quædam potentia Falsitas radicalis.

16 Sed quædam hic advertito. 1. : habitus, qui dicuntur *Virtutes intellectuales* (de quibus vid. tract. 1. disp. 1. cap. 8.); propriè perficiunt intellectum, non præcisè propter formalem Veritatem suorum actuum, sed propter vim & exigentiam producendi iudicia certa, atque adè radicaliter vera. 2. : nullus habitus dicitur *vitium Intellectus*, nec propriè *habitus errandi*, nisi qui de se

inclinat in actus, vel semper, vel plerumque falsos ex perversitate motivi; cuiusmodi est habitus assentiendi conclusionibus prout sophisticè deductis, aut existimandi perversam in materiā Religionis, vel alias necessariā, v. g. putandi plures esse Deos, aut Solem esse terræ minorem, vel etiam temerè iudicandi de contingentibus ex motivo levissimo. Habitus isti sunt intrinsecè vitiosi. Tum quia pariunt actus radicaliter falsos, quales dici possunt, qui nituntur motivo irrationabili, ex quo redduntur intrinsecè connexi cum Falsitate, vel saltem vsque adè fallibiles, ut si aliquando contingat Veritas (ut interdum in iudicio temerario), sit omninò per accidens, & præter, aut contra indolem motivi. Tum quia, licet actus in se non forent radicaliter falsi, tamen habitus inclinans ad iudicandum ex motivo irrationabili, foret intrinsecè vitiosus; quemadmodum intrinsecè vitiosa est consuetudo externè mentiendi, quamvis effectus illius non sit vitium intrinsecum. 3. denique: habitus probabiliter iudicandi de rebus, præsertim contingentibus, videlicet ex motivo gravi, & rationabili, non tamen certo, qui dicitur *habitus opinativus*, ita est quædam perfectio physica Intellectus, ut nec sit perfectio per modum *Virtutis intellectualis*, nec imperfectio per modum *Vitij*; quamvis moraliter denominari possit, nunc perfectus, nunc imperfectus, à Veritate, vel Falsitate, quæ suis actibus contingat.

17 Ad 4. Intellectus appetit quidem innatè Veritatem radicalem, qualis inest actibus scientificis, & hoc sensu innatè appetit scire: sed, quod etiam innatè appetat Ve-

ritatem formalem, tamquam terminum immediatum appetitus, incertum est: potest enim dici, quod eam elicite appetit ex inclinatione naturali, ita ut naturalis inclinatio, quæ est appetitus innatus, terminetur ad appetitum elicitem, & hic ad Veritatem formalem. Præterea, quamvis admittatur appetitus in Obiectione intentus, tantum probat, Veritatem esse bonum hominis extrinsecum, moraliter æstimabile. Appetitus innatus aliarum rerum non fertur, nisi in bonum intrinsecum: at appetitus innatus Creaturæ rationalis fertur etiam in bona extrinseca, & moraliter dumtaxat æstimabilia. Sic homo dicitur innatè appetere honorem, gloriam, famam, commercium, societatem, amicitiam; quæ omnia non redduntur melior, aut deterior, nisi arguitivè, causaliter, aut moraliter. Nec aliter discurrendum de odio, seu fugâ innatâ Falsitatis.

18 Obijc. 5.: saltem actus ab intrinseco verus, v. g. actus Fidei supernaturalis, secum adæquatè identificat Veritatem formalem. Prob.: actus Fidei per id constituitur formaliter verus, per quod repugnat Falsitati formali; sed huic repugnat per suam essentiam: ergo per suam essentiam constituitur formaliter verus. Inso: ignis per id constituitur formaliter calidus, per quod repugnat frigori; sed huic repugnat per suam substantiam: ergo per suam substantiam constituitur formaliter calidus, & non per calorem superadditum. Deinde dist. Mai.: per quod repugnat immediatè & formaliter, con.; per quod repugnat solum mediatè & radicaliter, neg. Mai. Tum dist. Min.: Falsita-

ti repugnat per suam essentiam immediatè & formaliter, neg.; solum mediatè & radicaliter, quatenus essentialiter exigit Veritatem formalem immediatè oppositam Falsitati, conc. Min. & neg. Conseq.. Sed replic. ex Hurtadi.: qui clarè cognosceret actum Fidei, cognosceret in eo mysterium revelatum: ergo talis actus per se ipsum est conformis obiecto. Resp.. Ad id sufficit, quod talis actus intrinsecè connectatur cum mysterio; quæ connexio solum est veritas radicalis. Et inso: qui comprehendit Solem, in eo vel ex eo cognoscit Deum existere: ergo Sol per se ipsum est coexistens Deo.

19 Obijc. 6. maximè pro sententiâ Patris Hurtado: hic actus, *Lapis existit*, per se ipsum repræsentat obiectum sicuti est, non enim ab obiecto iuvatur ad illud repræsentandum sicuti est, alioquin obiectum partialiter repræsentaret se: ergo talis actus per se ipsum, & non per obiectum, constituitur formaliter verus. Inso contra P. Hurtado in relatione maioritatis; nam pariter sequitur, quod gigas per se ipsum est maior pygmæo, nec ab eo iuvatur, ut sit maior, alioqui pygmæus esset partialiter maior se. Itaque neg. Antec. intellectum cum exclusione obiecti: nam hoc totum, *repræsentare obiectum sicuti est*, non importat nudam repræsentationem, sed insuper addit correspondentiam obiecti secundum suum esse physicum; aliter non dabitur verificativum illius additi, *sicuti est*. Nec inde sequitur, quod obiectum partialiter repræsentet se: quia non adjuvat actum ad repræsentandum utcumque, sed ad repræsentandum conformiter ad obiectum, constituendo scilicet conformitatem re-

præsentationis, non ut quod, sed ut quo.

20 *Obije.* vltimò pro eadem sententiâ. Hæc enuntiatio, *Petrus currit*, non potest mutare obiectum, nec sine obiecto existere; sed eius obiectum est Petrus re ipsâ currens, sive cursus vt actu conueniens Petro: ergo non potest existere, quin Petrus re ipsâ currat, & consequenter nequit existere, quin vera sit. *In* in propositione vocali, quæ pariter mutare nequit obiectum stante eadem institutione. Item in hoc iudicio falso, *Petrus re ipsâ currit*, quod pro obiecto habet Petrum re ipsâ currentem, & tamen potest existere, quin Petrus re ipsâ currat. Quod propositio falsò dicens, Petrum currere, idem habeat obiectum, ac propositio verè dicens, Petrum currere, satis probatum est cap. præcedent. num. 14., nec diffidetur P. Hurtado disp. cit. à §. 54. ad 57.

21 Dices forsân: propositio falsa pro obiecto habet cursum Petri fictum, sive ens rationis: tum quia repræsentat cursum aliter ac est in se: tum quia cursus Petri non existens, tantum habet esse obiectivè in Intellectu, qui est character entis rationis. Sed *contrà* est, quod idèò propositio est falsa, quia deficit verus & realis cursus Petri: hoc igitur est obiectum illius; nulla quippè propositio falsificatur nisi per defectum proprii obiecti. Quapropter, vt obiectum dicatur fictum, & ens rationis, non sufficit quod repræsentetur aliter ac est in se quoad existentiam, nisi etiam repræsentetur aliter ac est in se quoad essentiam, ita vt concipiatur essentia quædam impotens existere, seu chymica. Nec verum est, quod Petri cursus, dum non existit, habeat esse purè obiectivè in

Intellectu; nam hoc solum verificatur de obiecto intrinsecè repugnantis, quod in se nec est, nec esse potest. Quod autem non repugnat, insuper habet esse in statu possibilitatis, sive in virtute & potentiâ causæ; sicut obiectum huius actus, *Alter Mundus est possibilis*, quod proinde non est ens rationis.

22 Itaque ad *obije. diff. Mai.:* non potest mutare obiectum *signate*, idest, mutatione cadente in significationem, seu repræsentationem actus, *conc.*; propositio enim semel significans, Petrum currere, nunquam potest significare, Petrum sedere: non potest mutare obiectum *exercitè*, idest, mutatione cadente in existentiam physicam obiecti, *neg. Mai.:* non enim connectitur cum eo quod obiectum se habeat in re sicut enuntiat. Tum *concess. min., neg. Conseq.:* quamvis enim Petrus re ipsâ non currat, potest propositio significare quod re ipsâ currit. Tunc autem non manet sine obiecto signatè sumpto, nec sine obiecto in esse obiectis; quia non manet sine repræsentatione, quam habebat, & per quam constituitur obiectum in esse obiecti: manet tamen sine obiecto sumpto exercitè, specificativè, in esse entis, idest, secundum existentiam physicè exercitam, quæ adæquatè distinguitur ab actu: nam hoc sensu omnis propositio falsa manet sine obiecto, & idèò est falsa.

23 *Replie. 1.:* illa propositio non habet pro obiecto cursum Petri signatè sumptum (alioquin se ipsam pro obiecto haberet), sed sumptum exercitè, specificativè, & in esse entis: dum ergo Petrus exercitè non currit, propositio penitus caret obiecto. *Replie. 2.:* propositio vera verificatur per suum obiectum, & falsa

fa falsificatur per suum: ergo si altera potest existere sine suo verificativo, & altera sine suo falsificativo, poterit utraque sine obiecto existere.

24 *Resp. Ad 1. diff. Antec.:* sed habet pro obiecto cursum Petri sumptum exercitè &c., repræsentando illum quasi ita se habentem à parte rei, *conc.*; exigendo, vel inferendo quod ita se habeat, *neg. Antec.:* & *diff. Conseq.:* penitus caret obiecto se habente sicut repræsentatur, *conc.*; aliter se habente à parte rei, *neg. Conseq.* Cum dicitur, nullam esse propositionem sine obiecto, non est sensus, quod obiectum debeat esse aliquid existens à parte rei, alioquin propositiones de obiecto præterito, futuro, aut possibili, non haberent obiectum; imò nec debet esse aliquid possibile, alioquin cognitio de ente rationis foret cognitio sine obiecto. Sensus igitur est, quod omnis propositio, sive cognitio, debet esse repræsentatio alicuius rei, vel existentis, vel possibilis, vel chymicæ. Ac hoc sensu nunquam obiecto carere potest propositio, quæ de loquimur. *Ad 2.:* concedo Antecedens benè intellectum, nempe vt verificativum sit obiectum prout ita se habens sicut enuntiat, falsificativum autem, prout non ita se habens. Unde in Consequenti concedo, quod utraque propositio potest existere sine obiecto, prout verificante, vel falsificante; nego tamen, quod ita possit existere sine obiecto, vt nullius obiecti repræsentatio sit, iuxta nuper dicta.

C A P. III.

Utrum Propositio aliqua semel vera possit abire in falsam?

PRæfixa quæstio instituitur circa propositionem de

materia contingenti, mentalem, naturalem, & inevidentem: utque disputationi sit locus, ab omnibus hic supponitur 1., propositionem eiusmodi, non essentialiter, sed contingenter veram esse, iuxta dicta cap. 1. §. 2. Nec est idem esse veram contingenter, ac mutabiliter; nam licet in primâ sui productione potuerit non esse vera, quæstio superest, an Veritatem semel habitam possit exuere? Supponitur 2., propositionem eandem posse in Intellectu conservari per aliquot instantia temporis, quæ instantia vocentur A, B, C, D, &c. Quibus suppositis, dubitatur, an propositio vera v. g. in A, possit eadem reddi falsa in B? Negativam sententiam tenent, & subtiliter promovent PP. Hurtado, Arriaga, Oviedo, Alphonsus, Lynceus, Comptom, & alij, consentientibus exteris haud paucis, quos citat, & sequitur Servera. Affirmativa tamen longè celebrior, ac verior est, eamque tenent Thomistæ & Scottistæ communiter, & è Nostris cum Eximio Doctore disp. 8. Metaph. sect. 2. PP. Combric., Amicus, Rubius, Quiros, Mauri, Joan. Bapt. de Benedicis, & alij quàm plurimi.

2. *Prob. 1.* auctoritate Aristotelis, ac D. Thomæ. Nam ille *cap. de subst.* sic ait: *Eadem oratio vera, & falsa videtur esse, veluti si vera sit oratio sedere quempium, eo surgente, eadem falsa erit. Quem locum citat, & approbat D. Thomas 1. p. q. 14. ar. 15. ad 3.* vbi quamdam opinionem reiiciens ab absurdo, *Sequeretur, inquit, quod propositio, quæ semel est vera, esset semper vera; quod est contrà Philosophum, qui dicit, quod hæc oratio, Sortes sedet, vera est eo sedente, & eadem falsa est eo surgente.* Nec licet hæc interpretari de oratione vocali,

vt quidam faciunt. Nam Philosophus loquitur ibi de oratione, quæ permanet: *Oratio*, inquit, & opinio ipse quidem immobiles perseverant: cum verò res movetur, contraria circa ipsas fiunt. At vocalis oratio fluxa & successiva est. D. Thomas autem q. 1. de Verit. art. 6. ex professo probat, quod propositio mentalis vera mutari potest in falsam. *Veritas*, inquit, est adæquatio rei & intellectus:.. Et quia ab uno equalium si aliquid tollatur, & nihil à reliquo, .. necesse est inæqualitatem provenire, quæ se habet ad falsitatem sicut equalitas ad veritatem; inde est, quod si, intellectu ad veritatem, mutetur res non mutato intellectu, .. provenit falsitas; & sic erit mutatio de veritate in falsitatem.

3 *Prob. 2.* ratione: propositio, *Petrus currit*, vera in instanti A, si conservetur in B, in quo Petrus iam non currit, redditur falsa: ergo potest de verà in falsam abire. *Prob. Antec.*: illa propositio, quancumque existit, enuntiat Petrum currere de præsentis; sed in instanti B falsum est Petrum currere de præsentis; ergo &c.. Dicunt Adversarij, per illam propositionem enuntiarì cursum Petri præsentem, non quidem præsentem pro instanti B, sed præsentem pro solo instanti A, in quo propositio fuit primò producta, & in quo supponitur existisse cursum Petri. Sed redit probatio nostra: propositio illa non enuntiat cursum Petri de præterito, sed absolute de præsentis, non dicit Petrum cucurrisse, sed currere: at enuntiare in instanti B cursum vt præsentem pro solo instanti A, non est absolute enuntiare cursum de præsentis, sed de præterito, cum instans A non sit præsens in B, sed iam præteritum; & consequenter non est dicere quod Petrus

currit, sed quod cucurrit: ergo dicta propositio non enuntiat cursum præsentem pro solo instanti A, sed præsentem pro instanti, in quo ipsa invenitur, sive sit A, sive B. Urgetur: in B falsum est dicere, *Instans A est præsens*: ergo pariter falsum est dicere in B, *Petrus currit de præsentis*, si cursus non est præsens nisi pro A.

4 Propter hæc P. Arriaga disput. 14. Logic. sect. 2. subsect. 1., quem Adversarij communiter imitari videntur, monet intrepidè, quod esse de: præsentis, præterito, aut futuro, non sunt differentia intrinsecæ propositionum mentalium Intellectus nostri, sed denominationes extrinsecæ, quæ proveniunt à variatione instantium, & quæ variari possunt, quin varietur entitas, aut representatio cognitionis. Addit exemplum scientiæ Divinæ de creatoris existentibus, quæ invariata permanet, sive creaturæ actu existant, sive extiterint, sive extituras sint. Hinc sequitur, quod propositio, *Petrus currit*, producta in A, tunc est de præsentis; sed conservata in B, iam non est de præsentis, sed de præterito, idque sine intrinsecâ sui variatione. Verùm hæc doctrina, quæ multis videtur absorta, & contra communem sensum, rejicitur 1. auctoritate SS. Augustini & Thomæ.

5 Nam Magnus Augustinus Lib. 11. de Civit. Dei cap. 21. ex professo probat discrimen inter scientiam Dei & cognitionem humanam ex capite variationis temporum: *Non enim*, inquit, *more nostro Deus, vel quod futurum est prospicit, vel quod præsens est aspicit, vel quod præteritum est respicit: sed alio modo quodam à nostrarum cogitationum consuetudine longè latèque diverso.* Et post alia: *Quoniam non sicut nostra, ita & eius quo-*

quoque scientia trium temporum, præsentis videlicet, & præteriti, vel futuri, varietate mutatur. Nostra ergo cognitio non est hac in parte similis scientiæ Dei, vt vult Arriaga; sed ex intrinsecò modo tendendi consignificat vnam ex illis tribus differentijs temporum præ alijs; alioqui non mutaretur ex temporum varietate. Hanc eandem intrinsecam diversitatem modi tendendi & significandi docet expressissimè D. Thomas multis in locis, v.g. 1. p. q. 16. art. 8. ad 4., & Quodlib. 4. art. 17. c., & q. 1. de Verit. art. 5. c., & ibi art. 6. ad 6. Legendus præsertim articulus ille 5. quæstionis 1. de Verit., vbi S. Doct: accuratè docet, in Intellectu nostro diversificari Veritatem dupliciter: *Uno modo*, inquit, *propter diversitatem cognitorum: alio modo ex diverso modo intelligendi; cursus enim Socratis est res una; sed anima diversimodè intelligit cursum Socratis, vt præsentem, præteritum, & futurum; & secundum hoc diversas conceptiones format, &c.* Et statim explicat ibidem, cur non eadem ratio militet in cognitione Divinâ.

6 *Reijc. 2.*: quia Intellectus manifestè experitur, se diverso modo tendere, cum ita iudicat, *Petrus est*, quàm cum ita, *Petrus fuit*, vel *erit*. Et alioquin nunquam sciremus pro quo tempore iudicamus aliquid existere, quia non discernimus taleitates instantium, & aliunde iudicium præcendit, vt vultis, à differentijs temporis, præteriti, & futuri. Consequenter, qui videt Petrum sedentem, nesciet, an hoc iudicium, *Petrus currit*, verum sit, nec nò? quia non discernit pro quo instanti affirmet cursum Petri, & si affirmat pro instanti iam præterito, vel futuro, fortalsè verum est.

Reijc. 3.: quia diversis vocibus explicantur iudicia de præsentis, ac de præterito: ex vocibus autem colligimus diversitatem conceptuum. Urgetur: qui Petrum videt non currentem, si vocaliter dicat, *Petrus currit*, absdubio mentitur: sed mentiri est contra mentem ire: ergo illa propositio vocalis est contraria iudicio mentali tunc existentis. Cur autem est contraria, nisi quia illi respondet iudicium oppositum huic, *Petrus non currit*? Igitur illi respondet iudicium intrinsecè diversum ab eo, quod explicatur his vocibus, *Petrus cucurrit*, aut his, *Petrus curret*; quod enim sic explicatur, non opponitur iudicio tunc existentis, & idcirco voces istæ sine mendacio tunc proferri possunt.

7 *Reijc. 4.*: hæc iudicia, *Generale diluvium existit in aliquo tempore*, *Generale diluvium existit in aliquo tempore*, vel intrinsecè differunt ex modo tendendi, vel non? Si primum; habemus intentum, scilicet iudicium nostra intrinsecè non præcendere à trinâ temporum varietate; non enim diversitas modi tendendi potest aliunde provenire, cum illa iudicia omninò conveniant in obiecto. Si secundum; absurdè sequitur, vtrumque verum esse nunc; ex iudicijs enim, quæ nec differunt in obiecto, nec in modo tendendi, nequit alterum præ altero verum esse. Urgetur: illæ tendentiæ, *existit, existet*, vel contrahunt tempus ad præteritum præ futuro, & è converso? vel non contrahunt? Si contrahunt: ergo differunt ex modo significandi. Si non contrahunt: ergo sinunt, illam particulam in aliquo tempore vagari per omnia tempora possibilis; atque ita non magis primum, quàm secundum iudicium verificabitur. Idem argumentum fieri

potest in his, *Antichristus existet in aliquo instanti ex possibilibus*, *Antichristus existit* (vel etiam, *existit*) *in aliquo instanti ex possibilibus*.

8. *Probatur 2.* vera sententia, simulque rejicitur adhuc doctrina Contrariorum. Propositio, *Petrus currit*, in primis non affirmat cursum Petri pro omni tempore collectivè, ut est evidens. Deinde, nec pro omni tempore disiunctivè, factà disiunctione inter præteritum, præsens, & futurum, ut etiam est evidens: tum quia contradictoria, *Petrus non currit*, non negat cursum pro omni tempore collectivè: tum quia redderet hunc sensum, *Petrus aut currit, aut cucurrit, aut curret*, atque ita nulla propositio contingens, esset quoad nos vera, nec falsa, cum ignoremus præsertim futura; & præterea sequeretur, veras esse nunc propositiones istas, *Diabolus est sanctus*, *Petrus Apostolus peccat lethaliter*, & alias æquè diffonas, & erroneas. Denique, nec affirmat cursum Petri pro instanti determinato, v. g. pro A: superest ergo, ut cursum affirmet pro tempore præsentis indefinitè sumpto, iuxta dicenda cap. seq. *Probatur hoc ultimum Antecedens 1.*: quia conceptus hic, *tempus præsens*, non significat tempus ut contractum ad instans A; facit enim Universale, & est verificabilis successivè de quolibet instanti: sed illa propositio non minus confusè & indefinitè designat tempus præsens, ut patet: ergo neque illud contrahit ad instans A.

9. 2.: quia posset alioquin iudicium illud, *Petrus currit*, in eodem intellectu coniungi cum hoc iudicio evidenti, *Petrus non currit*, si nimirum conservetur in instanti B, in quo iam Intellectus ad conspectum Petri sedentis iudicat, illum non cur-

rere. Sequela patens quia iudicia ista non pugnant, si de diversis instantibus loquuntur. Unde Intellectus in instanti B iudicaret absolutè, Petrum currere, & non currere: absolutè, inquam; nam restrictio ad instans A, quam ponitis in iudicio affirmante, aded est implicita, & occulta, ut non discernatur, nec innotescat Intellectui. Posset etiam quis in conspectu Solis plenissimè radiantis conservare iudicium hoc ante Auroram elicitum, *Nondum ortus est Sol*. Hæc autem, & similia, quæ inde sequuntur, satis apparent absurda, & incredibilia.

10. *Probatur* denique nostra sententia, retorquendo exemplum, quo passim armantur Adversarij. Hæc propositio, *Petrus existit in instanti A*, quamvis expressè designet instans A, & in eo sit vera, si conservetur in B, redditur falsa: ergo determinatio instantis, sive implicita, sive explicita, nihil iuvat contrariam sententiam. *Prob. Antec.*: illa propositio non solum affirmat existentiam Petri in A, sed simul significat, ipsum instans A esse absolutè præsens: at instans A non est, nec esse potest absolutè præsens in B, in quo iam est absolutè præteritum: ergo talis propositio, existens in B, falsum significat. *Prob. Mai.*: hæc propositio, *Petrus existit in instanti A*, significat, instans A esse absolutè futurum, & hæc, *Petrus existit in instanti A*, tale instans esse absolutè præteritum; sed eadem est ratio de propositione prædictâ relatè ad tempus præsens: ergo &c. *Maior* constat: nam alioquin verè nunc dici posset, *Antichristus existit prope finem Mundi*, *Adamus existet in exordio Mundi*: non enim est, unde propositiones istæ nunc falsificentur, nisi quia altera denotat, finem Mundi esse præteritum; altera,

EXOR-

exordium Mundi esse futurum.

11. *Dices*: propositio de præsentis ad sui Veritatem non exigit, ut tempus, pro quo affirmat obiectum, sit præsens secundum propositio conservatur, sed solum ut sit præsens tunc, cum ipsa primò producitur. Quare, si semel est vera, quia datur obiectum in tempore tunc præsentis, semper vera manet, licet postea conservetur quando iam tale tempus est præteritum. Sic veræ sunt adhuc plures propositiones Sacræ Paginæ, quæ de futuro, vel de præsentis loquuntur, quamvis earum obiectum iam modò non sit futurum, nec præsens: v. g. illa *Isaiæ*, *Ecce Virgo concipiet & pariet filium*, & illa Christi Domini, *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum*. Similiter, si propositio de præsentis semel est falsa, vel quia non datur obiectum in instanti designato, vel quia tale instans non est præsens ipsi ut primò productæ, quamvis postea fiat præsens ipsi ut conservatæ, semper falsa manet. Idem cum proportionibus valet in propositionibus de præterito, & futuro. Quo fit, ut illæ num. præced. circa existentiam Adami, & Antichristi, nunc falsificentur, quia respectu huius temporis, quo primò producuntur, nec exordium Mundi est futurum, nec finis Mundi est præteritum.

12. Verùm hæc solutio in primis incurrit vitium, quod nobis obijci solet, nempe quod propositio reflectatur in se: hæc enim, *Petrus currit*, reddet hunc sensum, *Petrus currit in tempore, quod mihi ut primò productæ præsens est*. Deinde ex eâ doctrinâ promoveretur efficaciter nostra sententia sic: propositio, *Petrus existit in A*, vel essentialiter exigit primò produci in ipso instanti A: vel est indifferens, ut producatur ante,

vel post? Primum dici non potest iuxta suppositionem factam num. 1., ab omnibus admittam in Quæstione præsentis, nempe quod eadem propositio conservari possit per plura instantia: si enim potest conservari in B, vel in C, cur non & primò produci? Certè instans, ut physicè existens, est penitus extrinsecum propositioni mentali, nullumque in illam præstat influxum: & aliunde propositio non est modaliter alligata ad illud instans in existendo, licet alligata sit in significando, alioquin sine illo conservari non posset, sicut nec unio sine extremis, nec actio sine termino.

13. Si autem dicatur secundum, ut re ipsa dicitur à multis Authoribus contrariæ sententiæ: ergo propositio, *Petrus existit in A*, si primò producatur in B, significat, instans A esse præsens in B; & primò producta in C, significabit, instans A esse præsens in C; & sic de reliquis. Illa similiter, quæ non designat instans, ut *Petrus existit*, affirmabit existentiam Petri in tempore, quo ipsa producitur, sive sit A, sive B, sive C. Est igitur secundum se indifferens, ut significet, obiectum esse præsens, nunc unum, nunc alij instantis: quoniam, ut dicitis, debet significare, obiectum esse præsens respectu instantis, in quo ipsa primò producitur; & aliunde secundum se indifferens est, ut primò producatur in varijs instantibus. At, si hoc ita est, manifestè ruit præcipuum, aut unicum fundamentum sententiæ contrariæ, sumptum scilicet ex eo, quod propositio mentalis nequit non significare semper, quod semel significat, ne alioquin successivè mutet significationem, & obiectum. Nam eodem iure verum est, quod

propositio eadem non potest significationem mutare divisivè, significando scilicet aliud, aut aliter, si producat in vno tempore, quam si producat in alio. Si ergo mutationem istam admittunt Adversarii, omninò se se examinant.

14 *Confirmatur*: hæc propositio, *Existit instans A*, quam suppono elicitam in ipso instanti A, vel ex se potest primò produci in alio instanti? vel non? Hoc secundum si dicas, *contra* est, quod talis propositio non est necessaria, sed contingens; non enim minùs contingens est, existere instans A, quam existere Petrus; discrimen autem inter propositiones necessariam, contingentem, & impossibilem, desumitur ex materia *circà quam*, ut ex Summulis notum est. At, si essentialiter posceret primò produci in A, necessaria foret, & eius contradictoria impossibilis: nam, dum producit, necessariò est vera; implicat enim, quod in ipso A non verè dicatur, *Existit instans A*: postea verò, quamvis conservetur in æternum, iam non potest exuere Veritatem iuxta Adversarios. Unde sequitur, quod circà existentiam instantis A, nulla potest in quocumque tempore formari propositio de præsentis, quæ non sit necessariò vera, vel necessariò falsa, sive affirmet, sive neget; ut patebit consideranti.

15 Si autem dicatur primum: ergo propositio illa transire potest de verà in falsam. *Prob. Conseq.*: conservata in B, significat, instans A existere in B: sed hæc significatio est manifestè falsa: ergo &c. *Prob. Mai.*: illa propositio idem & eodem modo significat conservata in B, quod significaret, si primò produceretur in B; sed tunc significaret, instans A

esse existens, & præsens in B, si verè est solutio num. 11.: ergo &c. Cætera constant, & Maior est innegabilis; quia significatio, & modus significandi est essentialis propositioni mentali, atque adeò prorsus invariabilis in quocumque tempore conservetur, aut producat, nisi varietur essentia actus. Eadem ratione poterit illa propositio transire de falsà in veram, si nimirum producat antè instans A, & in illo deinde conservetur.

16 Nec vrgent exempla Sacræ Paginæ obiecta num. 11. Nam illa sunt propositiones scriptæ, quæ, sicut & vocales, pro mensurâ & regulâ significandi respiciunt iudicia mentalia, ideòque non aliud, nec pro alio tempore significant, quam iudicia, pro quibus substituuntur. Cuius autem propositiones Sacræ Paginæ ex intentione hominum & Dei substituuntur, non pro iudicijs nunc existentibus, sed pro existentibus olim in mente Prophetarum, ad illud tempus antiquum suam significationem retrahunt, & inde suam derivant Veritatem. Aliud est in iudicijs mentalibus, quibus essentialis est modus significandi cum tempore, nec possunt ad placitum in varia tempora referri. Unde iudicia supernaturalia Prophetarum, nisi à nostris differant in modo tendendi, non possent etiam Divinè conservari vsque ad tempus, quo iam obiectum desijt esse futurum; sicut nec possent conservari nunc actus Fidei, quibus olim Apostoli credebant, Christum esse præsentem in carne mortali. Quia tales actus, ut potè ab intrinseco & essentialiter veri, nequeunt existere, quando iam obiectum non ita se habet, sicut enuntiatur.

Nec

17 Nec tamen negamus, dari posse actus mentis creatæ habentes modum tendendi absolutum à temporum differentijs instar scientiæ Divinæ, ut intuitus, quæ Beati futura vident in Verbo, & actus scientiæ per se infusæ, præsertim animæ Christi Domini. Cæterum de his non est quæstio præsens, sed de actibus naturalibus, & contingenter veris, quos intrinsecè variari pro varietate temporum, auctoritate & ratione probavimus.

CAP. IV.

Dirigitur fundamentum contrariæ sententiæ.

1 **Q**ui sententiam contrariam tenent, hoc vno fundamento, quod variè promovent, innituntur. Ut propositio, *Petrus currit*, sit vera, debet obiectum eius existere toto tempore importato per copulam, seu verbum, eo modo, quo importatur; id est, debet Petrus currere toto tempore, pro quo illum currere affirmat propositio: ut autem sit falsa, debet Petrus non currere in aliquâ saltem parte illius temporis. At si semel Petrus supponitur currens toto illo tempore, iam non potest in aliquâ illius temporis parte non currere, ut est evidens: ergo si dicta propositio serael est vera, iam non potest unquam esse falsa. Explicatur, & vrgetur: illa propositio, vel significat, Petrum currere in omni instanti, vel in vno determinato, v.g. in A, vel in aliquo instanti disiunctivè? Quocumque autè ex his modis significet, nequit transire de verà in falsam; nam ad hunc transitum opus est, ut Petrus in omni instanti

currens, in aliquo non currat, vel currens in A, in eodem non currat, vel currens in aliquo, in nullo currat: quod est implicatorium, & contradictione plenum.

2 Ut obiectio solvatur, explicandus est modus, quo propositio de præsentis connumerat tempus. Propositio, *Petrus currit*, determinat quidem tempus præsens præ futuro & præterito, sed illud significat indefinito modo quantum ad instantia particularia, ita scilicet præscindendo à taleitatibus eorum, ut ex se permittat, rationem temporis præsentis contrahi de factò sive per instans A, sive per B, &c. Quare in ordine ad instantia dici potest æquivalenter disiunctiva; quia solum petit ad sui Veritatem, Petrum currere in eo instanti, quod actu est præsens, quodcumque illud sit. Unde reddit æquivalenter huic sensum, *Aliquod instans est præsens, sive A, sive B, sive aliud, & in eo Petrus currit*. Hinc fit 1., ut talis propositio non possit exponi sic, *Petrus currit in aliquo instanti, quod fuit, est, vel erit*; hoc enim esset disiunctivè tendere in tempus præsens, præteritum, & futurum: illa verò essentialiter significat tempus præsens, quod à præterito, & futuro discernit.

3 Fit 2., ut illa significatio temporis præsentis possit verificari successivè per varia instantia, prout quodlibet eorum fuerit actu præsens, dum ipsa existit: nam in prædicatione contingentis significatio indefinita rationis communis participabilis per varia individua, verificari potest modò per vnum, modò per aliud; ut patet in hac, *Homo currit*, quæ modò per Petrum, modò per Paulum, modò per alium quemlibet est verificabilis: vel, ut

aiunt,

aiunt, modò supponit pro vno, modò pro alio. Ubi nota, verbum *supponere* nunc accipi iuxta Suppositio- nis explicationem, quæ à Thomistis traditur in Summulis, ita scilicet, *Acceptio termini pro eo, de quo verificatur*: ubi se. mo est de verificatione, non totius enuntiationis, sed termi- ni, quem verificari dicunt, quando accipitur pro re existente in tempo- re importato per copulam. Unde, cum in re nostra hic terminus, *tempus præsens*, possit verificari succes- sive per varia instantia, fit, vt ver- bum *currit*, quatenus importat tem- pus præsens, successive supponat pro varijs instantibus.

4 Fit 3., vt dicta proposi- tio, quamvis vera fuerit in A, possit esse falsa in B, in quo iam Petrus non currit: quia in B iam non sup- ponit pro A, sicut antea, sed pro solo B; supponit enim pro eo instan- ti, de quo verificatur esse tempus præsens, dum ipsa propositio loquitur; & cum in B iam non sit præ- sens A, sed præteritum, desinit pro illo supponere, & supponit pro B, quod actu est præsens, & in quo si Petrus non currit, falso enuntiat, illum currere tempore præsentis.

5 Jam ad *Obiect. dist. Mai.* debet obiectum existere toto tempo- re utcumque importato per copu- lam, *neg.*; toto tempore, pro quo supponit significatio temporis præ- sentis, in quo propositio loquitur, *conc. Mai.* Tam *dist. Min.*: iam non potest non currere in aliqua parte illius temporis, pro quo supponit propositio, dum vera est, *conc.*; in alio tempore, pro quo successive supponat propositio, vel significatio temporis præsentis, *neg. Min.*, & *Conseq.* Ad *Confirm.*: illa propositio expressè & formaliter nullo ex

ijs modis significat, *Petrum curre- re*, sed tantum modo indefinito de- signat tempus præsens, præscinden- do ab eo, quod sit A, vel B. Nihilo- minus concedo, quod virtualiter, seu æquivalenter significat illo modo ultimo, dummodò non verteret disiunctio inter præsens, præteri- tum, & futurum, sed inter taleita- tes instantium, simul exigendo ab- solute, vt eorum aliquod sit præ- sens.

6 Æquivalet igitur huic ten- dentia, *Petrus currit in aliquo instan- ti*; quæ tendentia per *ly in aliquo instanti* disiunctivè attingit taleitates omnium instantium; sed per verbum *currit*, propriè lumpsum, ab olurè significat, aliquid eorum esse præ- sens, determinaturque vt nunquam supponat pro vilo instanti, quod fortè fuerit præteritum, aut futu- rum. Hinc dicta propositio, curren- te Petro in A, vera est in A; quia tunc verificatur totum illud, *currit in aliquo instanti*, siquidem instans A est aliquid instans, & est tunc præ- sens: at eadem falsa est in B, Petro iam tunc non curren- te; quia Petrus iam in nullo instanti currit, quod sit præsens; solum enim B est præ- sens, & in hoc non currit: tunc ergo verbum *currit* falsificatur. Unde pa- tet, quomodò sine contradictione salvetur, quod Petrus in aliquo instan- ti currat, & in nullo currat, ita scilicet, vt primum salvetur in A, secundum in B.

7 Verùm tota hæc solutio vehementer displicet Adversarijs eo, quod iuxta illam propositio muta- ret significationem & obiectum, si- quidem modò significat Petrum cur- rere pro instanti A, postea iam non significat pro A, sed pro B, & sic de reliquis. Hoc autem est propositio- nem

nem essentialiter variari; sicuti iuxta nos variaretur, si modò significaret pro tempore præsentis, & postea pro futuro, vel præterito. Sed in primis hæc difficultas æquè premit Adver- sarios, vt ostendimus cap. præced. à num. 13. ad 16.: nec doctrina ibi tradita num. 11., repudiari potest ab ipsis, nisi argumentum num. 10. maneat insolutum. Deinde, iuxta multos è nostræ sententiæ patronis, non est absurdum, quod propositio mutet obiectum materiale, dummo- dò non sit tractum explicitè, & ex parte actus, sed dumtaxat implici- tè, sive ex parte obiecti. Quà de re multa producantur exempla. Sic enim propositio, *Homo currit*, modò significat Petrum, modò alium, cum possit verificari per quemlibet: hæc similiter, *Quotquot sunt in gymnasio scribunt*, ita significat eos, qui de fac- to sunt in gymnasio, vt eadem invariata significaret alios, etiam plures, vel pauciores, si essent inibi.

8 Sic etiam actus Voluntatis detestans omne prohibitum, & eli- citus ante legem prohibentem lude- re, tunc non detestatur ludum; & tamen si conservetur post legem, iam ludum detestatur. Sic denique, vt alia omittam, actus contritionis, quo quis ex generali motivo offensæ Dei summè dilecti dolet de peccatis omnibus à se commissis, quorum tamen non meminit tunc, nisi in communi; talis, inquam, actus ita est dolor de peccatis, quæ de facto commisit ille homo, vt absque in- trinsecà sui variatione foret dolor de alijs diversis, pluribus, aut paucio- ribus, si fuissent ab eodem homine commissa. Et tamen obiectum mu- tare tam repugnat actibus Volunta- tis, quàm Intellectus. Cum ergo propositio, *Petrus currit*, quando

existit in A, solum implicitè signifi- cet taleitatem instantis; poterit con- servata in B, loco taleitatis A signifi- care taleitatem B, quia per illam tunc contrahitur tempus præsens, quod propositio significat explicitè: sicut in exemplis nuperis actus Vo- luntatis ea tantum attingit obiecta materialia, in quibus de facto inven- tur ratio *obiecti prohibiti*, vel *peccati commisi*, aliàs non tracturus ea- dem obiecta, sed alia. Et quidem ex contrariâ sententiâ sequitur muta- tio difficilior: si enim propositio, *Petrus currit*, ex se indifferens est, vt significet nunc obiectum, quod fuit, nunc quod est, nunc quod erit, iam potest significationem de præsentis mutare in significationem de præte- rito, vel futuro; cum tamen signifi- catio temporis præsentis sit explici- ta & signata.

9 Postremò, si mutatio ista obiecti materialis, implicitè vel confusè tantum tractati, videatur difficilis, vt verè mihi videtur; faci- lè cum nostris Recentioribus negari potest, quod propositio mutet obiectum in esse obiecti intrinsecè significati sive explicitè, sive implici- tè: nam in quocumque instanti inveniat, semper significat, ali- quod instans esse præsens, & Petrum in eo currere: quò fit, vt semper exprimat tempus præsens præ futu- ro & præterito, semperque attingat ex parte obiecti taleitates omnium instantiam possibilem, quatenus potentium secundum se participare rationem temporis præsentis; il- las, inquam, attingat æquivalenter disiunctivè, denotando solum, ali- quam earum actu coexistere ipsi pro- positioni, sive actu esse tempus præ- sens. Cum hoc tamen cohæret, quod propositio, quatenus significat tem-

pus præsens, mutet verificativum, siue obiectum in esse verificativi; quia significatio temporis præsentis, quæ imbitur in verbo *currit*, modò verificatur per instans A, modò per B, modò per aliud. Sic propositio, *Homo currit*, quin mutet significationem individuum naturæ humanæ, mutare potest Verificativum, cum sit indifferens, ut verificetur siue per Petrum, siue per alium.

10 Unde in rigore falsa est illa locutio, *Propositio, dum existit in A, significat Petrum currere pro A, & postea iam non significat pro A, sed pro B*: nam propositio semper significat idem, & eodem modo. Potest tamen ea locutio admitti, si *ly significat* sumatur minùs propriè, ita ut idem sonet, ac *supponit*, seu *verificatur quoad significationem temporis præsentis*. Quod explicari potest exemplo nupero propositionis, *Homo currit*. Si quæras, cur, variato verificativo, non varietur significatio propositionis? Ratio est: quia significatio disiunctiva, vel formaliter, vel æquivalenter (qualis est significatio indefinita, saltem intrâ prædicationem contingentem), indifferens est, ut verificetur per quodlibet membrum disiunctionis, quin ipsa determinet, quodnam sit. Quare determinatio membri verificantis oritur ab existentia obiecti, & est extrinseca propositioni, quæ de se contenta est membro quolibet, ac proinde invariata manet, quando membrorum existentia physica ita mutatur, ut loco vnus succedat aliud in munere verificandi. Sed magis tota hæc doctrina clarescet, solvendo quæ replicant A.versarij.

11 *Repl. 1.*: ut propositio disiunctiva non falsificetur, sufficit,

quod existat vnum extremum, seu membrum disiunctionis, quamvis cætera non existant; nam idcirco hæc, *Aliquis homo currit*, vera persistit, etiamsi nullus homo, præter Petrum currat: sed propositio, *Petrus currit*, per nos æquivalenter disiunctivè significat instantia A, B, &c.: ut ergo non falsificetur, sufficit, quod existat cursus in instanti A, etsi non existat in reliquis. *Resp. 1.*: concedo totum; ex quo solum sequitur, quod ea propositio non potest falsificari, quando existit cursus in instanti A. Sed nihilominùs falsificari potest in B; quia tunc, sicut non existit instans A, sed existit, ita nec existit cursus in instanti A, sed existit (vide dicta cap. præced. num. 10.); & cum in nullo alio tunc existat, siquidem nullum aliud est præsens præter B, in quo non est cursus; sit, ut cursus iam in nullo membro disiunctionis existat. Sic, ut retorqueatur exemplum, propositio *Aliquis homo currit*, si conservetur, vel proferatur in B, in quo nullus homo currit, utique falsificatur, quamvis Petrus curreret in A: quia non dicit, aliquem hominem ecurrisse, sed currere.

12 *Resp. 2.*: claritatis gratiâ *dist. Mai.*: sufficit, quod existat &c., eo modo, quo existere affirmatur, *conc.*; alio modo, *neg. Mai.*. Tum *dist. Min.*: disiunctivè significat &c., simul affirmando, aliquod instans esse actu præsens, *conc.*; præcindentem à præterito, præterito, vel futuro, *neg. Min.*. Demùm *dist. Conseq.*: sufficit, quod existat cursus in instanti A, de præterito, *conc.*; quod in eo instanti existat de præterito, ut reipsâ evenit in instanti B, *neg. Conseq.*. Et hinc iterùm redit instantia, & retorquendo nuper adducta. *Insistes*: illa pro-

po-

positio non determinat tempus: ergo verificatur per existentiam cursus in quolibet. *Dist. Antec.*: non determinat tempus, quoad differentiam præsentis præ futuro, & præterito, *neg.*; quoad talem instantis, *conc. Antec.* Deinde *dist. Conseq.*: dummodò illud quodlibet sit præsens, *conc.*; si est præteritum, aut futurum, *neg. Conseq.*. Sic illa, *Aliquis homo currit*, etsi non determinet cursum Petri præ alio, determinat tamen cursum alicuius hominis præsentem; idèque non verificatur per futurum, aut præteritum.

13 *Repl. 2.*: ex instantibus A, B, C, aliud est præteritum, aliud est præsens, aliud est futurum, dum propositio conservatur in B: si ergo propositio æquivalenter disiunctivè significat illa instantia, nequit non disiunctivè significare præsens, præteritum, & futurum. *Concess. Anteced., dist. Conseq.*: nequit non disiunctivè significare præteritum, & futurum, reduplicativè ut talia, *neg.*; specificativè sumpta, ita ut significatio præcindat ab statu præteritionis, aut futuritionis, & solum attingat instantia quatenus secundum se possunt, aut possent esse actu præsentia, *conc. Conseq.*. *Insistes*: quod est præteritum, iam non potest esse præsens. *Dist.*: reduplicativè ut præteritum, *conc.*; specificativè & secundum se, *neg.*. Vel aliter *dist.*: iam non potest esse præsens, nec possit, attentâ exigentiâ propositionis, *neg.*; iam non potest, possit tamen, attentâ propositionis exigentiâ, *conc.*. Cum propositio sit ex se indifferens, ut existat in quolibet instanti possibili, non potest indefinitè significare tempus præsens sibi, quin æquivalenter disiunctivè significet instantia omnia possible; quia nullum est, cui illa

ex se & in statu possibilitatis considerata non possit coexistere. Unde per accidens est respectu illius, quod, dum producitur, aut conservatur, inveniatur iam præteritum instans A, & consequenter impotens iterùm existere: nam, cum ipsa potuerit antea produci, quando adhuc poterat illud instans esse præsens, nunc ab eâ impotentiâ præcindit.

14 *Repl. 3.*: dicta propositio, dum existit in A, significat quantum potest, & capax est: vel ergo capax est significare cursum Petri pro instanti B? vel non? Si primum dicatur: ergo iam in A significabat cursum pro B: ergo iam erat falsa in A, si cursus non existit in B. Si secundum: ergo, dum conservatur in B, non significat Petri cursum pro B, ac proinde non falsificatur per carentiam cursus in B. *Concesso Antecedenti*, ad subiunctam interrogationem *resp.*: propositio est capax significare cursum pro A, pro B, & pro alio quovis instanti, atque ita de facto significat, dum existit in A, & vbilibet; significatione tamen verificabili dumtaxat per illud instans, quod propositioni coexistit; quia est significatio æquivalenter disiunctiva, & aliunde non attingit instantia, nisi sub ratione temporis præsentis, quam affirmat contrahi per aliquod eorum. Unde significatio ista, dum existit in A, nondum est verificabilis per B, quippe quod nondum est præsens: fiet tamen verificabilis, si conservetur in B, in quo proinde si Petrus non currat, affirmatio cursus falsa erit. Sic propositio, *Quotquot sunt in gymnasio scribunt*, disiunctivè significat omnes homines potentes esse in gymnasio (nisi velis, ut mutet significationem, quando verificatur iamper

Elh 2

hos

hos, iam per illos, divisivè facta), & pro omnibus affirmat scriptio- nem; sed tamen eà significatio non est verificabilis, nisi per eos, qui de facto existunt in gymnasio; quia omnes attingit sub ratione *existentis in gymnasio*, quam supponit contrahi per aliquos.

15 *Repl. 4.*: vel propositio significat tempus præsens sibi, quando ipsa primum existit? vel præsens sibi, quamdiu ipsa durat? Quocumque autem ex his modis, si semel est vera, nequit amittere Veritatem. *Resp.* Propositio ex intrinseco modo representandi nec determinat tempus præsens ad primum instans suæ productionis, nec ad totum tempus suæ durationis: sed exprimit indefinitè tempus sibi existenti coexistens, sive in quo existit ipsa, præcindendo ab eo quod illud sit A, vel B, atque etiam ab eo quod ipsa existat conservata, vel primò producta. Cumque ipsa sit indifferens ad coexistendum varijs temporibus, tum successivè, tum divisivè, remanet locus mutationi de verà in falsam, aut è contrà. Nec inferas tamquam absurdum, quod propositio, *Petrus currit*, reflectitur supra se, quandoquidem significat tempus ut sibi coexistens. Nam reflexio quædam indirecta, qualis est illa, satis communiter admittitur: tum in actibus Voluntatis, etiam primis; quia nemo vult, nisi quia vult velle: tum in actibus Intellectus; quia semetipsos notificant potentia. Nec tendentiæ propositionum de futuro, & præterito, si differunt intrinsecè, ut videntur evidens, explicari possunt absque reflexione quâdam in se: nam hæc, *Petrus curret*, sic debet exponi, *curret in tempore post me venturo*; & hæc, *Petrus cucurrit*, sic, *cucurrit in tempore, quod me præcessit*.

16 *Repl. 3.*: per nos propositio illa determinatè significat tempus præsens: ergo existens in A, determinatè significat instans A; quia tunc non aliud est tempus præsens. *Confirm.*: tempus præsens in A, est essentialiter ipsum instans A, nec ab eo realiter distinguitur: ergo propositio significans in A tempus præsens, nullum instans significat, nisi A. *Confirm. iterum*: non potest significari ratio *temporis præsentis* ut communis pluribus; quia nunquam est possibile, nisi unicum instans actu præsens, cætera enim sunt præterita, vel futura: semper ergo significatur tempus præsens ut contractum ad unum instans individuum. *Resp. dist. Anteced.*: determinatè significat &c., determinatione discernente præsens à præterito, & futuro, *non*; determinatione discernente taleitatem unius instantis ab alijs, *neg. Anteced.*, & *Conseq.* Nec obstat, quod in A non aliud sit tempus præsens, nisi ipsum A: hoc enim facit, ut propositio, quatenus importat tempus, determinatè verificetur per A, non tamen ut illud determinatè significet. Sic propositio, *Homo existens currit*, determinat hominem præ leone, & alijs speciebus animalium, sed non determinat Paulum præ Joanne, & reliquis: & si non alius esset homo existens, nisi Paulus, per illum determinatè verificaretur, sed non idèò determinatè significaret illum.

17 Prima *Confirmatio* instatur hoc eodem exemplo: nam dato quod solus Paulus nunc existat, iam homo existens est essentialiter ipse Paulus, nec ab eo realiter distinguitur; & tamen ille actus, *Homo existens currit*, non significat solum Paulum, sed indefinite omnes homines, sup-

ponendo, aliquem existere. Sicut ergo respectu istius propositionis per accidens est, quod homo existens non distinguatur à Paulo; ita in casu nostro. Concedo itaque Antecedens: quia tempus præsens, est tempus actu existens; existentia autem non distinguitur realiter ab essentiali, quamvis prout actu exercita non dicatur prædicatum essentialiale. Sed nego Consequentiam: quia propositio, sicut non significat illud solummodò tempus, quod tunc est præsens, sed quasi disiunctivè omnia, quæ possunt, aut possent significationi coexistere, vel esse præsentia; ita non significat solum A, licet pro illo solo tunc supponat. Ubi nota, quod temporibus præsentibus & instantibus A non conveniunt contradictoria intentionalia: nam utrumque discernitur à differentijs præteriti, & futuri; & utrumque non discernitur à taleitatibus aliorum instantium.

18 Altera *Confirmatio* instatur pariter in conceptu, *homo existens*, qui significat rationem communem pluribus, etiam si unus tantum homo existat. Si dicas, posse saltem existere plures simul, quod sufficit, ut abstrahatur ratio communis: dicam invicem, posse etiam existere plura instantia successivè, quod pariter sufficit, ut abstrahatur communis ratio *instantis existentis*, sive *presentis*; non enim minus propriè participant rationem *existentis* individua, quæ existunt successivè, quam quæ simul existunt: Certe hæc apprehensio, *tempus præsens*, non minus indefinita & confusa est, quam illa, *tempus præteritum*, vel *tempus futurum*; sed istæ significant rationem communem pluribus: ergo & illa. Adde, quod propositio ista, *Papa existens est caput Ecclesie*, non sig-

nificat illum dumtaxat Papam individuum, qui nunc existit, sed indefinitè omnes, cum posset verificari per quemlibet, si tempore illius conservaretur, aut produceretur: & tamen hic obiectivus conceptus, *Papa existens*, non est verè participabilis, nisi successivè, cum non possit simul existere duplex Papa. Idem cernitur in hac propositione, *Homo existit in loco A*, si supponamus, locum A non esse capacem, nisi unius hominis, ac proinde posse plures admittere successivè tantum.

19 *Repl. tandem*: saltem propositio, *Petrus currit in instanti A*, si semel est vera, nequit fieri falsa, cum non significet tempus præsens indefinitè, sed determinet taleitatem instantis: hoc autem admissio, nostræ sententiæ probationes infirmantur. Nego assumptum; quod à nonnullis nostræ sententiæ defensoribus minus cautè conceditur. Imò ab illius propositionis exemplo validè firmatur nostra sententia, ut vidimus cap. præced. Nec obstat, quod ea propositio per illud additum *in instanti A* designet taleitatem instantis; nam simul per verbum *currit*, formaliter aut æquivalenter distinctum, significat, instans A esse absolute præsens, quæ significatio falsa est in B. Itaque verbum *currit* significat ibi tempus præsens cum eadem amplitudine, quam habet in propositione non designante instans; ac proinde indifferens est, ut supponat pro quolibet instanti, quod illi coexistat. Si opponas fortè simplicitatem iudicij, remittam te ad supra dicta Tract. 2. disp. 2. cap. 7. & 8., cuius in num. 25. solvitur difficultas non absimilis. Nunc adde participium exemplum, & instantiam in propositionibus de præterito, &

futuro, quæ, licet designent instans A, simul significant, illud esse præteritum, aut futurum. Vid. cap. præced. num. 10.

20 Ad extremum observa: Propositio de præsentem potest mutari, tum de verâ in falsam, tum de falsâ in veram: similiter aliquæ propositiones, quæ sunt de futuro, vel de præterito limitato; nam hæc, *Petrus curret crâs*, potest esse hodiè falsâ, & crâs vera, si scilicet cursus non existat crâs, sed die proximè sequenti; ut è converso potest vera esse hodiè, & crâs falsâ; quod etiam militat in hac, *Petrus cucurrit heri*. Aliter dicendum, si tempus futurum, aut præteritum, non limitetur: nam tunc affirmativa propositio de futuro mutari potest de verâ in falsam, sed non vice versâ. Hæc v.g., *Petrus curret*, vera est hodiè, si cursus Petri sit futurus crâs: eadem tamen, si conseruetur crâs, quando iam cursus est præsens, deinde non futurus in posterum, redditur falsâ. At, si semel est falsâ, ideò est, quia in nullo tempore futuro exiturus est cursus Petri: quo dato, iam nunquam potest fieri vera. Nec est eadem ratio in propositione de præsentem: nam, quod semel non est præsens, potest aliquando esse præsens; quod autem semel non est futurum, nunquam deinceps est futurum. E contrario, propositio affirmativa de præterito potest mutari de falsâ in veram, sed non vice versâ: hæc v.g. *Petrus cucurrit*, hodiè falsâ; crâs fiet vera, si Petrus hodiè curret: si tamen est hodiè vera, nequit deinde falsificari; quia Petrus, si cucurrisse supponitur, iam non potest non cucurrisse; nam *ad præteritum non datur potentia*, ut aiunt. Nec est idem in propositione de præsentem: quam-

vis enim iam non possit non fuisse quod semel fuit, potest tamen decursu temporis non esse quod semel est. Opposito modo censendum de propositionibus negativis.

C A P. V. *Deciduntur aliæ de Veritate & Falsitate quæstiones.*

1 **Q**uæ. 1. : verum Veritas, aut Falsitas formalis conveniat soli iudicio; an etiam apprehensioni? *Resp. 1.* : Veritas, & Falsitas, simpliciter aut propriè talis, soli iudicio convenit formaliter: nemo quippè dicitur propriè veritatem assequi circa existentiam, essentiam, aut accidentia alicuius obiecti, donec sententiam apud se ferat obiecto conformem; ut nemo dicitur propriè decipi, seu falli, donec sententiam ferat obiecto disformem: qui enim apud se nondum statuit, quid de re propositâ sentiat, nec fallitur, nec veri est compos. Idem autem est ferre sententiam, ac iudicare. Quare Veritas ista dici potest *Veritas sententiæ*; quæ propria est solius Intellectus. Dixi formaliter; quia radicaliter, aut inchoatè, convenit etiam apprehensionibus, saltem complexis, ut his, *leo rugibilis*, *leo rationalis*, quarum altera quodammodò invitat ad verum de leone iudicium, altera ad falsum.

2. *Resp. 2.* : Veritas largè sumpta, prout est præcisè conformitas repræsentationis cum obiecto citrà sententiam, reperitur etiam in apprehensione, tum complexâ, tum simplici, ut est manifestum; nam v. g. conceptus *homo* repræsentat id, quod verè est in obiecto, ac proinde

de est repræsentatio illi conformis. Sed tamen Veritas ista, quæ dici potest *Veritas pure repræsentationis*, minùs propria est: tum propter dicta in 1. response: tum quia nomen *Veritas* propriè significat aliquid proprium Intellectus: Veritas autem ista est communis sensui, v. g. visui, imò picturis etiam, & statuis, *Resp. 3.* : Falsitas, etiam largè sumpta, reperiri potest in apprehensione complexâ, v. g. in hac, *homo quadrupes*; secùs autem in apprehensione pure simplici; quia, licet volens apprehendere hominem, elicias conceptum *leo*, non idèd hæc repræsentatio est disformis obiecto suo, quia non respicit hominem, sed leonem. Hisce distinctionibus facilè conciliabis textus Aristotelis & D. Thomæ apparenter oppositos, nec non varias hæc de re sententias Authorum.

3. *Quæ. 2.* : Utrum Veritas & Falsitas suscipiant magis & minùs? Vel, quod eodem redit, utrum vna propositio possit esse verior, aut falsior alterâ? Quod atinet ad Veritatem, affirmandum in primis est, si sermo sit de Veritate radicali, seu de necessitate conformandi repræsentationem cum obiecto, seu certitudine, vel evidentia cognitionis. Sic actus Fidei supernaturalis verior est naturali, idest, certior: sic cognitio intuitiva verior est abstractivâ, idest, evidentior: sic Scientia Divina est summè vera, idest, summè certa, summè evidens, summâque necessitate conformis cum obiectis. Affirmandum item, si Veritas accipiatur materialiter, & in esse entis: vbi enim entitas actus est perfectior, Veritas, quæ actum in recto importat, nequit non esse perfectior, sive maior entitativè.

4. Cæterum, si sermo sit de Veritate formali, prout præcisè dicit conformitatem iudicij ut talis cum obiecto, Veritas non admittit magis, & minùs, sed, ut aiunt, *conficitur in indivisibili*. Ita communiter Authores. Ratio est: tum quia Veritas, ut passim asseritur cum D. Thoma q. 1. de Verit. art. 5., & sæpè aliàs, est quædam æqualitas actus cum obiecto secundum illud esse, quod enuntiat. At æqualitas non admittit magis & minùs, ideòque tam æquales sunt duo palmi, quam duæ vlnæ. Tum quia non stat Veritas actus, nisi obiectum in se habeat totum illud, quod actus enuntiat; si enim desit aliquid ex eo, desit Veritas, ut patet in hoc actu, *Homo est animal rationale quadrupes*. At obiectum in se habere totum illud, quod enuntiat, ita ut nihil ex eo desit, consistit in indivisibili, nec latitudinem admittit.

5. Aliter discurrendum est de Falsitate, non solum radicali, sed formali: potest enim vna esse maior alterâ. Ratio est: tum quia Falsitas desumitur ex distantia, seu recessu a vero: magis autem a vero distare potest vna, quam altera propositio; & mille exemplis notum est, in distantia, & recessu dari posse magis & minùs. Quare, si centum homines in foro sint, falsior est propositio dicens, esse tantum decem, quam dicens, esse tantum nonaginta. Tum quia Falsitas est inæqualitas actus cum obiecto secundum illud esse, quod enuntiat, ut passim dicitur cum D. Thomâ loc. cit.: inæqualitas autem admittit latitudinem; ideòque magis est inæqualis vlnæ semipalmus, quam palmus.

6. *Obije. 1.* : Veritas eò maior est, quò magis repugnat Falsitati

magis autem Falſitati repugnat Veritas neceſſaria, quàm contingens. *Reſp.* In actibus neceſſariò veris datur quidem maior ad Falſitatem repugnantia radicalis; ſed in hac non conſiſtit formalis Veritas, ſed in excluſione Falſitatis formali & immediatâ, quæ eſt actualis conformitas cum obiecto. Hæc autem formalis excluſio eſt æqualis vbilibet: tam enim eſt impoſſibile dari Falſitatem in ſenſu compoſito conformitatis contingentis, quàm in ſenſu compoſito neceſſariæ.

7 *Obije. 2.*: Veritas eſt ſimilitudo actus cum obiecto; ſed ſimilitudo admittit magis & minùs: ergo & Veritas. Unde hic actus, *Homo eſt animal rationale*, verior erit, quàm hic, *Homo eſt animal*; eſt enim ſimilior obiecto ſuo, cum plures illius perfectiones exprimat. *Reſp.* Propter hoc argumentum locutus ſum num. 4. de Veritate iudicij ut talis, quæ eſt Veritas ſententiæ num. 1. explicata. Puto enim, quod Veritas *pura representationis* (de quâ num. 2.) admittit magis & minùs. Nam imago quælibet representationem ſuam eò magis conformat obiecto, quo vividius, ac diſtinctius exprimit quod in obiecto eſt, vel quò plura obiecti prædicata, ſeu lineamenta detegit; ut patet in apprehenſione Intellectus, in viſu, in picturâ, & ſtatuâ.

8 Itaque in propoſitione mentali poteſt conſiderari, tum Veritas *representationis*, in quâ iudicium convenit cum apprehenſionibus prævijs, & ſecundum illam poteſt vna propoſitio eſſe verior aliâ, ut convincit exemplum Obiectionis, quemadmodum in hoc ſenſu apprehenſio *animal rationale* verior eſt hominis imago, quàm aſſe-

ſio *animal*; tum Veritas *ſententiæ*, quæ propria eſt iudicij ut talis, & in quâ propoſitio diſtert ab omni conceptu purè apprehenſivo; & ſecundum illam nulla propoſitio eſt verior aliâ; quia tam verè habet homo in ſe totum, quod enuntiat hic actus, *Homo eſt animal*, quàm totum, quod enuntiat ille, *Homo eſt animal rationale*; nec ex hoc capite (ex quo præciſè ſumitur Veritas ſententiæ) alter actus eſt ſimilior obiecto, quàm alter, licèt ſimilior ſit ex capite claritatis & expreſſionis vividioris, unde ſumitur Veritas *representationis*. Concedo igitur quidquid Obiectione intendit, ſi loquatur de Veritate *representationis* non importantis ſententiam, vel ab eâ præſcindentis. Sed; loquendo de Veritate *ſententiæ*, *diſt. Mai.*: eſt ſimilitudo qualiſcumque, *neg.*: eſt ſimilitudo in habendo totum aliquid, *conc. Mai.*. Tum *diſt. Min.*: ſimilitudo admittit magis & minùs, *ſæpè*, *conc.*; ſemper, *neg. Min. & Conſeq.* Nam ſimilitudo conſiſteas in habendo totum aliquid, eſt quædam æqualitas, adeoque non patitur latitudinem; v.g. ſimilitudo duplicis albi in habendo totos quatuor gradus albedinis.

9 *Obije. 3.* contra reſolutionem num. 5.: Falſitas conſiſtit in privatione Veritatis; ſed in eâ privatione omnes actus falſi conveniunt æqualiter: ergo nullus poteſt eſſe alio falſior. Certè, ſicut non eſt latitudo in hoc, quod obiectum habeat totum, quod enuntiat; ita nec in hoc, quod non habeat totum, quod enuntiat. *Inſo.* diſtancia conſiſtit in defectu propinquitatis; ſed in eo defectu conveniunt æqualiter Madritum & Roma reſpectu Salmantica: ergo diſtabant æqualiter à Salmantica. Similiter inferri poteſt,

teſt, nullam eſſe latitudinem inter inæqualia; quia conveniunt in privatione æqualitatis. Item, omnes egros æqualiter ægrotare; quia conveniunt omnes in privatione ſalutis. Falſitas igitur ex uſu communi non ſumitur pro merâ privatione Veritatis, ſed inſuper importat poſitivum reſeſſum à vero; nec ſolet deſignari non conformitas, ſed diſformitas actus cum obiecto: in reſeſſu autem, & diſformitate dari poteſt magis, & minùs; ſicut in non habendo totum, quod enuntiat, ſumpto pro habendo aliter, aut minùs quid.

10 *Quar. 3.*: vtrum propoſitio ſingularis de futuro, ſit determinatè vera, aut determinatè falſa? De futuro neceſſario nemo dubitat, v.g. cum dicitur, *Sol orietur cràs*, *Petrus modo vivens morietur*, *Si Petrus currat, movebitur*. Difficultas eſt de futuro contingenti, ſeu libero, quod ſcilicet exiſtèr abſque neceſſitate exiſtendi, etiam poſitis omnibus prærequiſitis ex parte cauſæ; ſive illud ſit futurum abſolutum, ut cum dicitur, *Petrus peccabit*; ſive futurum conditionatum, ut cum dicitur, *Si Petrus tentaretur, peccaret*. *Ariſtoteles* 1. Periherm. cap. 8. cenſuit propoſitiones ſingulares de futuro contingenti nec eſſe determinatè veras, nec determinatè falſas, eoductus motivo, quod alioquin tolleretur libertas, & contingentia rei futuræ; ſi enim hodiè verè dicitur, *Petrus cràs peccabit*; iam Petrus cràs non poterit non peccare, quia nemo poteſt facere, ut quod ſemel verum ſupponitur pro certo tempore, reſpectu eiſdem temporis non ſit verum: & eadem ratione ſequitur, quod, ſi propoſitio illa ſupponitur determinatè falſa, iam Petrus non poterit cràs peccare.

Reſp. Sed contrariam ſententiam alij vocant veriſſimam & receptiſſimam, alij catholicam, alij iuxtà Fidei principia innegabilem. Et eſt quidem abſdubio ſententia catholica, ſi loquatur de Divinâ ſcientiâ futurorum, aut etiam de cognitione creatâ ſupernaturali, ut cum per lumen Fidei aſſerimus futurum peccatum Antichriſti, vel generale iudicium in fine Mundi; has enim cognitiones eſſe nunc determinatè veras, & oppoſitas determinatè falſas, nemo Catholicus dubitat. De alijs verò cognitionibus naturalibus, licèt idem teneat ſententia communifſima, tamen aliter ſentiunt Authores quidam, licèt forſitan diſſidium ſit merè vocale.

12 *Quæſtio* non poteſt pro dignitate diſcuti, niſi plura Theologica miſceantur, de quibus longa liſ eſt inter Thomiſtas & Noſtros in Tract. de Scient. Dei; v.g. num futurum conſtituatur formaliter in eſſe futuri per Divinum decretum? num tale decretum, ut actu præſens, ſit verificativum formale propoſitionis de futuro? & num ſit prædeterminans? Quapropter, ut à quæſtionibus alieni iuris abſtineamus, pauca nunc breviter dabimus, quæ reſellendæ ſententiæ Ariſtotelicæ ſufficere poſſint. *Probat*ur ergo 1. communis ſententia: quia propoſitio naturalis, *Antichriſtus peccabit*, idem aſſerit, quod ſcientia Dei, vel ætus Fidei de peccato Antichriſti futuro: ſed ſcientia Dei eſt determinatè vera de quovis obiecto futuro, ut notum ſuit etiam Gentilibus, tum ex Providentiâ Dei, tum ex infinitâ perſpicacitate Divinæ mentis, unde Oraacula de rebus futuris conſulendi mos apud Ethnicos invaluit: ergo & illa noſtra propoſitio determinatè

vera est: implicat enim, quod ex duabus cognitionibus idem affirmantibus, altera determinatè vera sit, altera non.

13 2.: peccatum Petri hodiè aut est determinatè, aut determinatè non est; neque enim potest hodiè manere suspensum inter esse & non esse, ut est evidens. Ponatur igitur, quod hodiè sit. Infero: ergo heri verum fuit dicere, *Petrus cràs peccabit. Prob. Conseq.*: ideò verè dicitur hodiè, *Petrus peccat*, & ideò, Petro peccante hodiè, verè dicitur cràs, *Petrus peccavit h.ri*, quia datur peccatum Petri in tempore importato per copulam; sed hæc ratio pariter militat in illa propositione heri prolata, ut quisque videt: ergo &c. 3.: sicut est per se notum hoc principium, *Quodlibet est vel non est*, & hoc etiam, *Quodlibet fuit vel non fuit*; ita & hoc, *Quodlibet erit vel non erit*: sed propter illa duo evidens est, quod ex duabus Contradictorijs de præfenti, vel de præterito, altera est determinatè vera, & altera determinatè falsa: ergo propter illud tertium evidens esse debet, quod ex contradictorijs de futuro, v.g. *Petrus peccabit, Petrus non peccabit*, altera determinatè vera est, altera falsa. Hæc eadem argumenta valent pro futuris conditionatis, ut applicanti constabit.

14 *Obijc.* 1. fundamentum Aristotelis propositum n. 10. *Resp.* Motivum illud apparentius urget in Divinâ præficientia, utpote omninò certâ, & infallibili; quam si Philo-
sophus lumine Fidei destitutus negare voluit, turpiter erravit; quamquam non defuit, qui mentem eius aliter interpretentur. Illa igitur manet Petri libertas ad peccandum: nam Veritas, tam Divina, quam

humana, licet tempore præcedat peccatum Petri, tamen est peccato posterior posterioritate *attemporationis*, ut vocant; quatenus non ideò peccabit Petrus, quia Deus, aut homo id verè cognovit; sed potiùs ideò cognitio vera fuit, quia Petrus liberè peccaturus erat.

15 Ex suppositione talis Veritatis iam Petrus non potest non peccare, sed quendam habet necessitatem peccandi. Verùm non omnis impotentia, vel necessitas opponitur libertati, sed illa solum, quam Voluntas liberè non facit, nec vitare potest, & quæ dicitur *necessitas antecedens*: illa verò, quam Voluntas liberè sibi facit, aut vitare potest, & quæ dicitur *necessitas consequens*, libertati non officit. Sic ex suppositione quod nunc liberè consentias tertiari, necesse est te peccare nunc; & ex suppositione quod te videam nunc ridentem, necesse est te nunc ridere, nec potes non ridere nunc. Quia tamen hanc impotentiam, & necessitatem ipsè tibi facis liberè, cum potueris in hoc etiam instanti suppositiones istas impedire; idcirco liberè peccas, & liberè rides. Huius indolis est necessitas peccandi, quam infert cognitio vera de peccato Petri futuro: Petrus enim, postea suo tempore existens, liberè faciendo peccatum, liberè sibi facit illam necessitatem, siquidem illa Veritas nunquam extitisset, nisi Petrus nunc liberè peccaret: vnde potest Petrus illam impedire; quia si non peccet, ut potest, iam Deus ab æterno non præscivit peccatum, sed præscivit non peccatum, & propositio creata naturalis iam ab initio fuit falsa. Prioritas autem temporis de materiali se habet quando connexio rei præcedentis perinde attempatur

liberæ determinationi Voluntatis, ac si esset præfens.

16 *Obijc.* 2.: futurum liberum non est actu determinatum ut sit, nec in se ipso, cum nondum existat, nec in causâ, quæ vel nondum est, vel non est determinata, sed indifferens: nunc ergo nihil est vnde propositio de futuro libero determinatam habeat Veritatem. Patet Consequentia: quia propositio Veritatem haurit ab obiecto, quod determinatè sit, iuxta illud, *Ab eo, quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa. Resp.* Omissâ determinatione futuri in Causâ primâ, de quâ Theologi disputabunt, *dist. Antec.*: non est actu determinatum in se ipso, nec erit postea, *neg.*; non est, erit tamen postea, *canced. Antec.*, & *neg. Conseq.* Propositio de futuro libero, v.g. *Petrus peccabit*, non affirmat, quod peccatum est actu determinatum, sed quod erit in tempore venturo: si ergo re

ipsâ erit, quamvis modò non sit, iam propositio conformatur suo obiecto: sicut enim conformatur propositio de præfenti, si enun. obiectum sicuti est, & propositio de præterito, si enun. obiectum sicuti fuit; ita propositio de futuro, si enun. obiectum sicuti erit. Unde illud, *Ab eo, quod res est &c.*, intelligendum est cum ampliatione ad tempus importatum per copulam, sive sit præfens, sive præteritum, sive futurum. Difficultas autem ex eo petita, quod Veritas formalis constituitur ex obiecto, ac proinde non potest existere, priusquam existat obiectum, soluta manet cap. 2.: & modò non est ad rem, cum æquè militet in propositione de præterito, quam esse determinatè veram, nec Aristoteles, nec alius negat. Qui alia argumenta soluta voler, adeat Conimbricenses in cap. 8. de Interpret. quæst. vnic. per tot.

TRACTATUS SEXTUS, ET ULTIMUS.

In Libros Aristotelis Analyticos.

QUATUOR scripsit Libros Aristoteles, quos Analyticos (idest, Resolutorios, nam græca vox *analysis* latine vertitur *resolutio*) nuncupavit, quia in eis materiam & formam Syllogismi, nec non principia, partes, & affectiones eius, distinctè examinando, resolvit mentaliter Syllogismum. Liber primus, & secundus Formam syllogisticam in communi declarant, dicunturque Libri *Priorum*, seu *de Priore resolutione*: tertius, & quartus, Demonstrationem, sive syllogismum Demonstrativum, & conditiones eius à materiâ desumptas explicant, vocanturque Libri *Posteriorum*, seu *de Posteriore resolutione*. De Syllogismo, præter dicta in Summulis, pauca restant, quæ simul cum doctrinâ de Demonstratione breviter modò tractanda sunt.

DISPUT. I.

De Syllogismo in communi.

CAP. I.

Dubia quædam de Syllogismo, & Præmissis eius in ordine ad Conclusionem spectatis.

Dubit. 1., in quo consistat essentia Syllogismi: Sunt, qui dicant, in solis consistere Præmissis: quia syllogismus Demonstrativus iuxta Philosopherum facit scire, seu causat scientiam, idest, Conclusionem evidentem; quod autem Conclusionem causat, solæ sunt Præmissæ. Sunt ex adverso, qui totam syllogismi essentiam in Conclusionem ponant: quia syllogismus est cognitio unius veritatis per aliam, & post aliam; quod soli convenit Conclusioni. Sed commu-

nis sententia collocat essentiam syllogismi in Præmissis & Conclusionem simul sumptis. Tum quia definitio Syllogismi Aristotelica, quam omnes approbant in Summulis, nempe *Oratio, in qua quibusdam positis aliud quiddam ab ijs, quæ posita sunt, ex necessitate accidit, eo quod hæc sunt*, nec de solis Præmissis, nec de solâ Conclusionem verificatur; nam illud *in qua* planè denotat, intrâ Syllogismum claudî & id quod infertur, & ea ex quibus infertur. Tum etiam, quia stantibus iisdem Præmissis per solam diversitatem Conclusionis diversus efficitur syllogismus, ut patet in Modis directis & indirectis primæ Figuræ; similiterque diversus evadit, si eadem Conclusio inferatur ex Præmissis diversis.

Cum

Cum autem syllogismus Demonstrativus dicitur efficere scientiam, sermo est de scientiâ habituali; vel si de actuali, sumitur per synedochem pars pro toto, dum Præmissæ pro syllogismo sumuntur; vel, si magis, Demonstratio causat scientiam in genere causæ formalis, quatenus est forma denominans Intellectû scientem. Quodsi nonnunquam syllogismus dicitur cognitio unius veritatis per aliam, non idè excluduntur ab eius constitutione Præmissæ; sicut non excluditur albedo à constitutione albi, eum album dicitur subiectum denominatum per albedinem: nisi etiam velis, ut tunc figuratè sumatur pars pro toto. Unde soluta manent fundamenta contraria.

3 *Dubit. 2.*: verum Syllogismus stare possit in actu realiter indivisibili, qui repræsentet totum obiectum Præmissarum & Conclusionis? *Resp.* Si forsan eiusmodi actus dari potest in humano Intellectu, non erit propriè & formaliter syllogismus: quia *syllogismus* idem sonat, ac *Ratiocinatio*, seu *Discursus mentis*: discursus autem, & ratiocinatio necessariò importat cognitiones realiter distinctas, quarum una oriatur ex aliâ, vel alijs. Idcirco nec Deus, nec Angeli discunt; quia, licet cognoscant effectus in causis, non tamen ex causis, quasi ex eis prius cognitis progrediantur ad cognitionem effectuum. Vide D. Thomam 1. p. q. 14. art. 7., & q. 58. art. 3. Ut summum ergo talis actus dici poterit syllogismus virtualiter, aut eminenter.

4 *Dubit. 3.*: qualiter Præmissæ formales causent Conclusionem? Certum est, causalitatem aliquam intervenire: Syllogismus enim

non est discursus per succellionem cognitionum accidentariam, ut cum post cognitum Petrum convertimus nos ad cognoscendum Paulum; sed est *discursus secundum causalitatem*, ut loquitur D. Thomas cit. q. 14. art. 7. Sed dubium est, cuiusmodi sit ea causalitas? Plures, præsertim Thomistæ, sentiunt, Præmissas effectivè concurrere ad Conclusionem, ita ut illam physicè producant, & coëfficiant simul cum Intellectu. Alij, præsertim ex Nostri, tenent, eas concurrere quasi directivè, quatenus ostendendo identitatem Extremorum cum Medio inclinant, & determinant Intellectum ad affirmandum identitatem eorum inter se: quod genus concursus, illuminando, invitando, inclinando, dicitur causalitas moralis, qualem habent regulæ Artis in artefacta, & iuxta communem sententiam cognitio obiecti amabilis in amorem.

5 Probatur hæc sententia 1. eâ ipsâ paritate cognitionis purè directivè concurrentis ad amorem. 2. paritate apprehensionis suavis, seu evidentis, quæ licet determinet ad iudicandum, non causat effectivè iudicium. 3.: quia intentio finis, licet connectatur cum electione mediæ, non illam causat physicè, sed moraliter, inclinando Voluntatem: ergo pariter &c. 4.: quia ignis approximat ad lignum non causat effectivè calorem in ligno: Præmissæ autem sunt intentionalis approximatō motivi ad inferendâ Conclusionem. 5.: quia nequit unus actus vitalis physicè producere alium eiusdem potentiz: alioquin visio visio, & auditio auditio pateret. Tandem: quia non est multiplicanda virtus effectiva causarum abique

abique necessitate; quæ nulla est in præsentia. Quæstionis huiusmodi plena decisio pendet ex disputandis in Animasticâ. Sed interim non sunt imbelles probationes adductæ.

6 Pro contrariâ sententiâ *objic.* 1. D. Thomam 1. Poster. lect. 3. dicentem: *Principia se habent ad conclusiones in demonstrativis, sicut causæ activæ in naturalibus ad suos effectus: unde in 2. Physicor. propositiones syllogismi ponuntur in genere causæ efficientis.* 2.: quia sine causalitate physica non propriè verificabitur, quod syllogismus est *discursus secundum causalitatem.* 3.: quia Præmissæ complent vim proximam Intellectus ad eliciendam Conclusionem: quod autem vim causæ activæ complerent & actuarent ad agendum, activè insuunt. 4.: quia Præmissæ sibi assimilant Conclusionem in evidentia, vel probabilitate: sola autem causa physica sibi assimilat effectum. Conclusio item secundum formalitatem illationis debet in Præmissis contineri, quia in Intellectu continetur secundum formalitatem *intellectionis*, & in specie secundum formalitatem *imaginis.* 5.: quia Præmissæ respectu Conclusionis gerunt munus speciei.

7 Respondetur ad 1.: D. Thomas eo loci sumit *ly sicut*, non univocè, sed analogicè, significando proportionem, quæ datur inter influxum physicum, & moralem, qui reducitur etiam ad genus causæ efficientis. Ad 2.: causalitas moralis, seu directiva, licet sit minus propria, quàm effectiva, certè sufficit, ut unum dicatur absolute causa, vel effectus alterius. Sic domus propriè dicitur effectus Artis. Sic, qui mandato vel consilio determinat alium ad furandum, absolute dicitur causa

furti. Ad 3.: Præmissæ non complent, nec actuarent vim Intellectus ad Conclusionem, nisi per modum comprincipij moralis, aut etiam per modum applicationis, vel approximationis. Et insinuat in regulis Artis respectu potentie proximè citharizandis; nec non in cognitione prærequisitâ ad amandum, & in approximatione ignis ad lignum. Ad 4.: Intellectus, cum sit intrinsecè cognoscitivus evidenter, probabiliter, & discursivè, seu illativè, sufficienter continet in consortio speciei correspondentis illa omnia prædicata, seu formalitates Conclusionis, quin opus sit recursum ad Præmissas, nisi per modum applicationis, aut comprincipij moraliter præcontinentis Conclusionem. Ad 5.: falsè id asseritur; nam ipsamet species obiecti Præmissarum, quod est realiter indistinctum ab obiecto Conclusionis, poterit in Conclusionem influere, saltem si determinetur à Præmissis, tamquam ab applicatione, vel conditione *sine qua non.*

8 Sed, utramlibet teneas partem, colligere inde poteris contra quosdam Authores, Præmissas debere existere simul tempore, sive in eodem instanti cum Conclusionem, quando illam causant. Quod enim causa physica debeat actu existere, dum causat, suo loco monstrabimus: quod autem idem valeat in causâ directivâ, seu morali, saltem dum causat immediatè per se, & non præcisè per aliquem effectum derelictum, persuadent exempla cognitionis ad amandum, applicationis ad comburendum, & alia. Præmissæ verò ad Conclusionem dirigunt, inclinant, & determinant, non præcisè medio alio effectu, sed immediatè, & ratione sui, ut om-

nibus est in confesso. Adde, quod aliqui posset esse falsa Conclusio legitimè illata ex Præmissis evidentibus. Existat unicus in Orbe leo; sed existat in instanti A, & pereat in B: videat illum Petrus existentem in A, & eliciat has Præmissas: *Si existit leo, existit rugibile; sed existit leo.* Tum, si potest in instanti B legitimè inferri Conclusio ex Præmissis iam non existentibus in B, sed in instanti præcedenti, poterit Petrus in B sic ritè concludere, *Ergo existit rugibile;* quod falsum est tunc; & tamen utraque Præmissa fuit evidens, cum exiitit.

9 Cum hoc tamen cohereret, quod regulariter Præmissa maior tempore præcedat Conclusionem; id quod etiam sæpè contingit utriusque Præmissæ, quando scilicet Intellectus nondum satis penetrat terminos utriusque, ut ad Conclusionem eliciendam determinetur. Nec obstat, quod Præmissæ sint causæ necessariæ: non enim causa necessaria sine morâ temporis causat, nisi in primo instanti sit proximè expedita. Solum itaque volumus, ut utraque Præmissa, licet existat prius tempore, debeat saltem conservari, vel repeti in instanti, in quo elicitur Conclusio: quemadmodum cognitio obiecti conservari debet, dum amor elicitur, licet sæpè existat prius tempore. *Objicis:* iuxta D. Thomam 1. p. q. 14. art. 7., discursus syllogisticus requirit successionem temporis, ita ut non simul cognoscantur principia, & conclusiones.

10 Resp. ex nuper dictis. Quando Intellectus, adquirendam scientiam, incipit vestigare principia, ut inde procedat ad conclusiones, datur successio temporis, non quoad conservationem Præmissa-

rum dum Conclusio elicitur, sed quoad primam productionem, præferim Maioris, quæ præcipue solet vocari *principium*, & quæ non connectitur cum Minore, nec per se solara cum Conclusionem. Id quod oritur ex imbecillitate mentis humanæ, quæ regulariter veritates non detegit, nisi pedetentim. Hoc unum voluit D. Thomas; qui tamen aliter docet, quando iam adquisitâ scientiâ syllogismus formatur ex habitu. Unde S. Doctor 1. p. q. 5. art. 7. ad 2., *Dicendum*, inquit, *quod due operationes possunt simul esse unius potentie, quarum una ad aliam refertur, ut patet cum Voluntas simul vult & finem & ea que sunt ad finem; & Intellectus simul intelligit principia & Conclusiones per principia, quando iam scientiam acquisivit.*

CAP. II.

Utrum Præmissæ necessitent Intellectum ad Conclusionem?

Duplex est pro re præsentâ necessitas, altera quoad *specificationem*, seu quoad *speciem*, seu *contrarietatis*; quæ necessitas, quamvis non cogat ad ponendum actum certæ speciei, cogit tamen ad non ponendum actum oppositum: altera quoad *exercitium*, seu *contradictionem*; quæ necessitas cogit ad actum certæ speciei re ipsâ ponendum, & exercendum. Communis ferè omnium sententiâ docet, Præmissas, tam probabiles, quàm evidentes, necessitare ad Conclusionem quoad speciem, ita ut Intellectus, dum assentitur Præmissis, nequeat dissentiri Conclusioni, seu, quod eodem redit, nequeat Intellectus elicere iudicium Conclusionem

contrarium vel contradictorium. Probatur communiter: quia Intellectus dissentiri nequit principiis illis per se notis, *Quæ sunt eadem uni tertio sunt idem inter se*, *Dici de omni, & dici de nullo*: dissentiretur autem, si, postquam per Præmissas assensit identitati Extremorum cum Medio, identitatem eorundem inter se negaret per contradictoriam Conclusionis; vel si iudicans verè dici animal de omni homine, & Petrum esse hominem, iudicaret non verè dici animal de Petro. Unde fieret etiam, quod impossibile est, Intellectum in eodem instanti contradictoria iudicare, videlicet omnem hominem esse animal, & aliquem hominem (qualem iudicat Petrum) non esse animal.

2 Hæc militant pariter in Præmissis probabilibus, ut patebit consideranti. Potest quidem Intellectus Conclusioni probabili dissentiri absolute, sed non ex suppositione quod assentiat Præmissis: id enim esset directè iudicare simul duo contradictoria, saltem virtualia; quod etiam in materia probabili repugnat. Sic, licet Voluntas possit absolute averlari medium necessarium ad finem, non tamen ex suppositione quod efficaciter intendat finem. Dices: Intellectus cum Præmissis probabilibus potest habere motivum grave ad dissentiendum Conclusioni: ergo potest dissentiri. *Dist. Antec.*: ad dissentiendum in sensu diviso Præmissarum, *transseat*; ad dissentiendum in sensu composito, *neg. Antec.*, & sub eadem distinctione *Conseq.* Quamvis Intellectus actu assentiens his Præmissis probabilibus, *Omnis homo existens in foro ambulat, Petrus existit in foro*, possit simul apprehendere grave motivum

iudicandi absolute, Petrum non ambulare, imò quamvis reflexè iudicet, illud motivum esse grave; nequit tamen in eo instanti directè iudicare sic, *Petrus non ambulat*: quia nec illud, nec aliud motivum inclinare potest ad tale iudicium ut ponendum in circumstantijs, in quibus actu iudicatur, Petrum esse unum ex hominibus, qui ambulant.

3 Maior est Authorum dissensio circa necessitatem quoad exercitium. Sed affirmativa sententia, saltem quantum ad Præmissas evidentes, communis est inter Thomistas & Scotistas, eamque tenent plerique Nostrorum, ut Fonscolombe, Hurtaud, Arriag, Ovied, Compton, Mauri, Joan. Bapt. de Benedictis: & eadem satis clarè traditur à D. Thomâ p. 1. q. 82. art. 2. Probatur communiter: quia Intellectus necessariò, & independentè ab imperio, vel applicatione liberâ Voluntatis, assentitur obiecto, quod ipsi proponitur ut omninò evidens: sed positis Præmissis, obiectum Conclusionis Intellectui proponitur ut prorsus evidens: ergo tunc Intellectus suspendere nequit assensum Conclusionis, atque adeò necessitatur quoad exercitium. Consequentia est legitima, & Minor non negatur ab Adversarijs, nec videtur negabilis: quia Intellectui, qui iudicat evidenter v.g. omnem hominem esse animal, & Petrum esse hominem, nihil apparet evidentiùs, quàm Petrum consequenter esse animal.

4 *Prob. Mai.* 1. experientiâ: quia sæpè Intellectus in plures assensus erumpit necessariò, quin possit à Voluntate cohiberi; ut cum quis in se advertens, iudicat se existere; vel cum videns ortum Solem, assentitur existentia diei; vel cum ei proponuntur

nantur primæ principia, & veritates per se notæ, v.g. *Totum est maius sua parte*, *Duo & tria faciunt quinque*. Si autem evidentia semel rapit assensum necessariò, non est cur non rapiat semper, cum semper avertat omne dubium & suspitionem falsi, aliter non erit vera evidentia. 2. paritate: quia potentia visiva licet possit à Voluntate impediri, ne videat, quatenus cogi potest ut oculos claudat, vel aliò avertat, nequit tamen apertis oculis impediri, ne videat obiectum præsens clarè luce perfusum; cuius rei nulla ratio esse potest, nisi evidentia obiecti: ergo pariter Intellectus, licet possit à Voluntate impediri, ne assentiat obiecto in se evidenti, quatenus potest aliò distrahi, nequit tamen ab assentiendo impediri, quando ipsi proponitur obiectum ut evidens; quod est apertis mentis oculis obijci sub clarâ luce. *Confirm.*: quia Voluntas, positâ intentione finis efficaci, necessitatur quoad exercitium ad electionem medij, quod proponitur ut simpliciter necessarium ad finem: ergo pariter &c.

5 Plerique ex Authoribus citatis eandem necessitatem extendere videntur ad Præmissas probabiles: quia, licet earum obiectum non sit evidens, est tamen evidens illius connexio cum obiecto Conclusionis: ergo qui primum iudicat, imponit sibi necessitatem iudicandi secundum: qui enim planè advertit, non posse A verum esse, quin etiam B sit verum, quomodo poterit assentiri obiecto A, & suspendere assensum circa B? Sic, qui opinatur, Titium esse Calvinistam, si aliunde novit, omnem Calvinistam esse hæreticum, necesse est opinetur, Titium esse hæreticum: quia per illas

Præmissas, *Omnis Calvinista est hæreticus*, *Titius est Calvinista*, licet Minor sit merè probabilis (& ideo inferat merè probabilem Conclusionem, quæ sequitur debiliorem partem), redditur evidens obiecti iudicati connexio cum eo quod Titius sit hæreticus. Ob eandem rationem, nemo credit nuntianti lethale vulnus amici, quin credat amicum citò moriturum: nemo opinatur te amisisse oculos, quin opinetur te esse cæcum. Idem patet, quando Præmissæ sunt iudicia temeraria: ideòque, si quis ex levi fundamento iudicet, te fuisse convivam in mensâ Titij, & omnes Titij convivæ fuisse ebrios, protinus & meritiò expostulabis de iniuriâ tibi per iudicium temerarium illatâ. Sed quare? nisi quia certum putas, neminem posse Præmissis illis assentiri, quin iudicet te fuisse ebrium? Accedit paritas Voluntatis, quæ, licet non teneatur efficaciter intendere finem, si tamen sic intendat, nequit non eligere medium, cum quo finis connectitur necessariò.

6 Hæc ut vera sint, duplex limitatio, sive conditio frequenter adhibetur ab Authoribus allegatis. Prima: ne simul cum Præmissis occurrat apprehensio vividior altius obiecti disparati, quæ conatum & attentionem Intellectus adeò trahat, & occupet, ut non sinat attendere Conclusioni, viribus scilicet iam non sufficientibus ad novum actum eodem tempore producendum. Si talis apprehensio adsit, Præmissæ necessitabunt quoad specificationem, non quoad exercitium. Secunda: ut Præmissarum termini benè penetrentur, earumque sensus plenè advertatur: alioquin ne quoad specificationem quidem dabitur neces-

celticas. Dices; iam ergo Præmissæ non absolute necessitant ad Conclusionem, siquidem existere possunt in circumstantiis, in quibus Conclusio vel negari, vel suspendi possit. Concedo Consequentiam, si *Tò absolute* comprehendat omnes circumstantias.

7. Ideò positis Præmissis non raro hæremus, & de Conclusionem inferendâ deliberamus, donec iterum atque iterum in Præmissarum sensum reflectamur. Ideò etiam nonnumquam inter disputandum, concessis Præmissis ritè dispositis, Consequentia negatur à non rudibus. Quia scilicet Intellectus, vel aliarum apprehensionum tumultu distrahitur vehementer, vel non satis penetrat primo aspectu terminos Præmissarum, licet percipiat quantum sufficit, ut illis assentiatur utcumque. Necessitas igitur hætenus asserta præcipue respicit imperium Voluntatis: & mens Authorum est, Intellectum bene penetrantem Præmissas; nec ab his dissentium apprehensionibus, non posse à Voluntate impediri, ne Conclusionem eliciat, multoque minus posse determinari ad actum Conclusionis contrarium.

8. Adde tertiam limitationem: ut scilicet prædicta necessitas tribuatur Præmissis de medio communi dispositis in primâ Figurâ iuxta quatuor Modos perfectos: item Præmissis de medio singulari iuxta Figuram primam & secundam: nec non Præmissis syllogismi hypothetici iuxta formam explicatam in Summulis; præsertim syllogismi conditionalis, & disiunctivi. Cæteras non necessitare quoad exercitium, saltem Intellectum non nimis perspicacem, verius puto; & an necessitent quoad specificationem,

valde dubito. Porrò triplex ista limitatio non pugnat cum probationibus antea datis. Non Primâ quia, cum dicitur, quod evidens obiecti propositio rapit assensum, intelligendum est, quando Intellectui suppetunt vires physicae ad productionem assensus.

9. Non secundâ: quia, dum illiusmodi advertentia, vel penetratio deficit, non redditur evidens connexio obiecti Præmissarum cum obiecto Conclusionis, eo quod nec termini, nec eorum forma & dispositio claritatem habeant idoneam ad excitandam apprehensionem evidentem de tali connexionem, vel ad eam suppleendam. Quando autem illa connexio non advertitur evidenter, potest Intellectus implicitè & virtualiter contradicere principiis illis allegatis num. 1. (saltem dum illa principia non continentur in Præmissis explicitè, & formaliter, sed solum implicitè, & virtualiter, ut plerumque accidit): nam sæpe contingit, ut aliquis incautè assentiatur obiecto, quod postea demonstratur falsum per aliquod principium per se notum. Potest etiam tunc Intellectus iudicare duo contradictoria virtualiter sic enim Calvinista, vel Jansenista iudicat, se non habere libertatem à necessitate, dum pravè appetit, & simul iudicat, se peccare; quæ sunt virtualiter contradictoria sic etiam passim inter disputandum verbo, vel scripto, Advertarium, duosquam simul concedentem, redarguimus inconsequentem, & contradictionis.

10. Hinc salvatur quoque tertia limitatio: nam forma syllogistica in secundâ & tertiâ Figurâ non est adeò perfecta, seu perspicua, ut evidentem reddat connexionem obiecti

Præmissarum cum obiecto Conclusionis: tum quia non regularatur per principia citata num. 1., nisi mediâtè, & remotè; ut omnes admonent in Summulis: tum quia idcirco inventa est Reductio Syllogismorum imperfectorum ad perfectos; quæ prorsus foret inutilis, si Præmissæ dispositæ iuxta Figuram imperfectam necessitarent ad Conclusionem, ita ut nemo Præmissis assentiens posset illam suspendere, vel negare.

11. Dices: omnis Syllogismus cuiusque Figuræ necessariò, & vi formæ concludit; id quod exprimit Aristotelica definitio per illud *ex necessitate accidit. Resp.* Sensus istius doctrinæ est, quod, stante veritate Præmissarum cuiusque Figuræ, non potest non esse vera Conclusio, si ritè deducatur, & quidem vi formæ, seu dispositionis terminorum, quæcumque sit materia *circâ quam*. Cum hoc tamen coheret, quod Conclusio de facto non deducatur, vel quod non ritè, vel quod loco illius eliciatur ex alio motivo actus oppositus, eo quod illa veritatum connexio non reddatur evidens per Præmissas. Cum his igitur limitationibus verum esse puto, quod de necessitate Conclusionis dictum est à num. 1., quin obstant objectiones iam iam solvendæ.

12. *Objc.* 1. Intellectus est potentia subdita Voluntati, sicut potentia locomotiva, quæ potest prohibitu converti quolibet. *Resp.* Potentia locomotiva non habet unde determinetur, nisi à Voluntate: at Intellectus determinari potest ab speciebus, apprehensionibus, & Præmissis: quare magis est comparandus potentie visivæ, iuxta num. 4. Porrò Intellectus Voluntati subditur

simpliciter in conicitur. libus, & in probabilibus per se loquendo. At in evidenter propositis, subditur primum remotè, seu mediâtè, quatenus à Voluntate potest antecedenter, vel applicari ad quærendas species & apprehensiones evidentes, vel aliò distrahi, ne in eas incidat. Deinde non raro subditur etiam immediâtè *secundum quid* in ordine ad assensum Præmissarum, quatenus à Voluntate sæpe determinari potest, non ut obiecto evidenter apprehenso denegat vel suspendat omnem assensum, sed ut eliciat unum præ alio, quando scilicet apprehensio evidens non omninò determinat modum & tendentiam assensus.

13. V. g. potest quis evidenter apprehendere identitatem hominis & animalis, quin eo ipso determinetur omninò ad prædicandum potius animal de homine, quam hominem de animali, nec ad eliciendam potius propositionem univèrsalem, quam indefinitam. Hæc apprehensio necessitat Voluntatem, ut aliquem imperet assensum, sed illi relinquit optionem inter varias tendentias, & modos prædicandi: quare poterit Voluntas illum determinatè assensum imperare, qui fuerit opportunus ad finem vè construendi syllogismum iuxta regulas Logicæ. Unde colliges, cum hac sententiâ stare posse, quod Logica dirigat ad Demonstrationem, iuxta dicta Tract. 1. disp. 1. cap. 10. num. 16.: dirigit enim immediâtè ad Præmissas quoad dispositionem terminorum; ad conclusionem autem immediâtè dirigit simpliciter, seu quoad substantiam assensus, in secundâ, & tertiâ Figurâ, atque etiam in primâ, dum concluditur indirectè, vel dum termini solum imperfectè penetrantur.

10. : quia tunc plerumque non est necessaria productio Conclusionis: ad Conclusionem tamen directam primæ Figuræ, Præmissis benè penetratis, non dirigit Logica, nisi mediàtè, quatenus ad Præmissas ritè disponendas dirigit.

12. Sed cur (inquis) non etiam immèdiatè? siquidem positis v.g. hisce Præmissis, *Omne animal est vivens, Omnis homo est animal*, indifferens est Intellectus, vt eliciat, vel Conclusionem directam in *Barbara*, vel indirectam in *Paralip.* Nego talem indifferentiam circà Conclusionem directam; hanc enim Intellectus elicit semper & necessariò, quamvis non semper illam à se elici reflexè advertat. Ratio est: quia Præmissæ taliter apprehendi seu proponi faciunt obiectum Conclusionis, vt omninò determinent etiam ad modum & tendentiam actus. Solum ergo est indifferens Intellectus, vt ponat, vel omitat Conclusionem indirectam, quæ cum directà simul existere poterit sine incommodo.

15. *Objc. 2.*: nulla finita bonitas necessariò rapit amorem Voluntatis: ergo nullum obiectum finitum necessariò rapit assensum Intellectus. *Confirm.*: quia Præmissæ non proponunt formaliter & explicitè obiectum Conclusionis, sed solum implicitè, seu virtualiter, quatenus proponunt aliquid necessariò connexum cum tali obiecto: at, qui assentitur vni obiecto, non cogitur saltem quoad exercitium assentiri formaliter cæteris, quibuscum illud connectitur; alioquin nemo posset sic iudicare, *Petrus est albus*, quin haberet hunc assensum explicitum, *Petrus est ens*, vel hunc *Existit Deus*. Adde, quod assensus vnius obiecti

virtualiter continet dissensum contradictorijs; & tamen ad exercitium illius non necessitat; qui enim sic iudicat, *datur lux*, non cogitur continuò sic inferre, *ergo non dantur tenebræ*. Adde præterea, quod Voluntatis sæpè vult obiectum aliquod, quin velit formaliter cætera, quibuscum illud identificatur, aut connectitur. *Resp. ad obiect.*: nego Consequentiam, quæ certè non valet à potentiâ liberâ ad necessariam; hæc enim præ illâ nequit operationem suspendere positis omnibus præquisitis ad operandum, quæ in casu nostro se ipsa poni, experientia & ratione probavimus.

16. *Ad Confirm.*: nostra sententia non insistit in merâ connexionione obiectorum, sed in connexionione vt evidenter propositâ, quæ si detur, vel assentiendum est vtrique obiecto, vel neutri. Combinatio autem extremorum cum Medio in primâ Figurâ talis est, vt necessariò excitet vividissimam apprehensionem de connexionione infallibili obiecti Præmissarum cum obiecto Conclusionis: imò, quamvis illam non excitet, ipsamet Præmissarum dispositio potest illam supplere; quia in lineâ ostensionis virtualis claritatem summam attingit, & proximè accedit ad ostensionem formalem, vt videtur experientia notum, & Adversarijs confessum. Hinc allegata exempla non obliunt: quia ex hoc solo actu, *Petrus est albus*, non necessariò excitatur apprehensio explicita de eo quod inde inferatur, *Petrus esse ens*, vel *Deum existere*. Si tamen cum eo actu coniungeretur hic, *Quidquid est album, est ens*, vel hic, *Si Petrus est albus, existit Deus*; vel si cum eo, *datur lux*, simul esset hic, *Quando datur lux,*

non

non dantur tenebræ. tunc, inquam, necessariò excitaretur, vel suppleretur prædicta apprehensio evidens, nec posset cohiberi assensus circà obiectum consequens. Quod additum de Voluntate, fortasse non est verum, quando connexio evidenter advertitur vt inevitabilis; ideoque nemo vult alterum iugulare, quin velit cum mori. Sed esto concedatur, paritas nulla est, propter discrimen inter potentiam liberam, & necessariam.

17. *Objc. 3.*: datur in Intellectu habitus primorum principiorum: datur etiam alius habitus scientiæ circà Conclusiones: at vterque habitus erit otiosus, si Intellectus assentitur necessariò, tum principijs evidentibus, tum Conclusionibus inde natis: neque enim causa necessaria acquirit habitum, vt patet in Visu, in Igne, in Sole. *Inso.*: Intellectusposito imperio Voluntatis agit vt causa necessaria: vel ergo tunc acquirit habitum? vel non? Præterea *resp.*: Habitibus intellectuales fortè non distinguuntur ab speciebus experimentalibus, vt multi opinantur in Animasticâ; atque ita iam est clara ratio, cur potius conveniant Intellectui, quam alijs causis necessarijs. Qui autem eos admittunt ab speciebus distinctos, ideo in Intellectu collocant, quia facilitatem intelligendi, quam experimur sensum acquiri, non aliter explicari posse putant, nisi per habitum: in Visu autem, Igne, & Sole, nec eadem ratio, nec experientia militat. Sic verò deserviet habitus, non vt Intellectus operetur citius, sed vt operetur cum minore conatu, ac defatigatione, & in hoc sensu facilius. Sed nota, quod habitus scientiæ fortè non est ad solas Conclu-

siones, sed simul etiam ad principia quatenus disposita in formam Præmissarum, quamvis principia secundum se & seorsum accepta distinctum habitum generent.

18. *Objc. 4.* contra necessitatem Conclusionis probabilis: positis Præmissis probabilibus, Conclusio est merè probabilis; non enim à Præmissis trahere potest certitudinem, aut evidentiam, quam ipsæ non habent: atqui ad assensum merè probabilem non necessitatur Intellectus quoad exercitium: ergo &c. *Confirm. 1.*: in Consequenti vt tali non est probabilitas maior, quam in Præmissis, vt est certum: esset autem maior, si daretur præterita necessitas; nam probabilitas Præmissarum secundum se non necessitat ad assensum; necessitat autem, iuxta nos, probabilitas in Consequens derivata; & aliunde probabilitas, cum sit vis tractiva & suavis Intellectus ad assensum, eò maior est, quò magis suadet & trahit. *Confirm. 2.*: stantibus Præmissis, aut potest Intellectus formidare de opposito Consequentis, aut non potest. Hoc secundum tollit ab actu rationem opinionis, quæ stat in eo, quod sit compossibilis cum formidat de opposito. Primum verò relinquit indifferentiam Intellectui; & præterea destruit fundamentum nostræ sententiæ delumptum ex evidentia connexionis; si enim vi talis evidentia inducitur assensus, omnem formidinem excludit. *Confirm. 3.*: si possibile esset Intellectum eidem veritati probabili simul assentiri duobus actibus numericè distinctis, posset vnum ponere, & alium suspendere: ergo à fortiori potest suspendere Conclusionis assensum, positis Præmissis; hic enim datur obiecto-

rum connexio, ibi formalis identitas, quæ plus valet; hic est nova veritas probabilis, atque adeo novum errandi periculum, secus ibi.

19 His argumentis movetur P. Joan. Bapt. de Benedictis tom. 1. *Philosoph. lib. 4. cap. 5.*, ut neget Conclusioni probabilis necessitatem exercitii, quamvis concedat necessitatem specificationis. Sed in primis ex hoc ipso instatur Obiectio cum suis Confirmationibus: probat enim posse Intellectum positivè dissentiri Conclusioni, sicut potest aut potuit dissentiri Præmissis, saltem si motivum aliquod pro parte oppositâ simul apprehendat, ut sæpe contingit. Deinde, sicut assensus probabilis Præmissarum, quavis absolute suspendi possit in quolibet instanti, tamè ex suppositione, quod existat in instanti A, iam non potest in eo instanti suspendi, sed necessariò existit, iuxta illud, *Omne, quod est, ex suppositione quod sit, necesse est esse*; ita Conclusionis assensus potest quidem absolute & nullâ factâ suppositione suspendi, sed non ex suppositione assensus Præmissarum, per quem virtualiter præiudicatum supponitur obiectum Conclusionis cum evidenti apprehensione connexionis obiectivæ, quam non negat citatus Author. Nam præiudicium istiusmodi refundit in assensum Conclusionis illam necessitatem essendi, quam habet ipsummet in eo instanti, in quo esse supponitur. Quo eodem modo philosophari tenetur Adversarius in necessitate quoad specificationem.

20 Hinc ad obiect., concessâ Maiore, *diff. Min.*: non necessitatur &c., absolute, & nullâ suppositione factâ, *conc.*; aliquâ suppositione factâ, *neg. Min.*, & sub eadem distinctione *Conseq.*. Quam distinctionem

adoptare teneberis, si loco illius additi quoad exercitium, substituantur quoad specificationem. Ad 1. *Confirm.*: nego, quod probabilitas in Consequens derivata maior sit, quam in Præmissis; est enim una, & eadem, utpotè in eodem motivo fundata. Nec verum est, quod magis necessitet Intellectum: nam, sicut Præmissæ necessitant, non absolute & secundum se, sed ex suppositione quod eis assentiat Intellectus, ita ex hac ipsâ suppositione dumtaxat necessitat probabilitas Consequentis, non absolute, & secundum se. Nec ista vis tractiva, & suavis distinguitur ab eâ, quæ Præmissis inest, cum inde refundatur in Consequens: imò quoad effectum necessitandi ex suppositione, magis elucet in Præmissis, quam in Consequenti; magis quippè necessarium est Præmissis esse, ex suppositione quod sint, quam Conclusionem esse, ex suppositione Præmissarum; hoc enim potest frustrari Divinitus, non verò illud. Adde instantiam in necessitate specificationis: quia, cum probabilitas sit vis dissuasiva, & retractiva Intellectus à dissentiu, & cum possit Intellectus absolute dissentiri Præmissis, non autem Consequenti ex suppositione Præmissarum; pariter sequitur probabilitas maior in Consequenti.

21 Ad 2. *Confirm.*: amplector primam partem dilemmatis, dummodò intelligatur de formidine indistinctâ, vel inseparabili ab eâ, quæ comitatur Præmissas. At, sicut formido comitans Præmissas non relinquit Intellectum indifferentem ad suspendendum earum assensum in eo instanti, in quo est, ex suppositione quod sit, sed solum ad suspendendum pro priori ad talem suppo-

fi-

sitionem, vel ad revocandum in sequentibus instantibus; ita similiter formido de opposito Consequentis pari passu incedit, nec Intellectui relinquit indifferentiam ad suspendendum, vel revocandum assensum Consequentis, nisi revocatione, vel suspensione, quæ indivisim tollat assensum Præmissarum. Evidentia connexionis non excludit formidinem ab assensu Consequentis: est enim evidentia ex se conditionata, quæ redditur absoluta & necessitans per suppositionem assensus formidolosi. Explicatur: evidens mihi est, quod, si Petrus ambulat, movetur: sed hæc evidentia non me necessitat ad assensum absolutum huius Consequentis, *Petrus movetur*, donec assentiar huic enunciato, *Petrus ambulat*; quare si assensus iste sit merè probabilis, & formidolosus, reddit etiam formidolosum assensum illius Consequentis, non obstante evidentia connexionis inter ambulare & moveri.

22 Ad 3.: Antecedens in primis negari potest sine scrupulo: nam idcirco repugnat ex natura rei positio simultanea duorum actuum numero distinctorum, quia si esset possibilis, esset etiam necessaria semper ac poneretur unus eorum; forent enim adeo germani fratres, ut quidquid determinaret ad existentiam alterius, determinaret pariter ad existentiam utriusque: cumque aliunde superflua esset utriusque positio, quia non aliud, nec aliter, nec melius detegeret uterque, quam alter; & nihil superfluum possit esse necessarium; sit, ut ea positio sit naturaliter impossibilis. Deinde, *permiff. Antec.*, n.g. *Conseq.*: quia in ordine ad multiplicandos assensus, plus valet connexio, quam formalis iden-

titas, siquidem illa præ istâ quodammodò multiplicat veritates obiectivas, quibus non plenè satisficit per primum assensum. Nec est in Conclusionem probabilis periculum errandi propriè novum; sed illud ipsum, quod est in Præmissis, ad novam veritatem extenditur; non enim errari potest in Conclusionem, quin in Præmissis erretur.

CAP. III.

Duplex questio de Conclusionem Syllogismi.

1 **Q**ueritur 1.: vtrum ad elicendam Conclusionem ex Præmissis ritè dispositis, necessariò prærequiratur cognitio de bonitate Consequentis, sive illationis? Duplex est illatio: altera *obiectiva*, consistens in connectione obiectorum, vi cuius nequit obiectum Præmissarum esse verum, quin verum sit obiectum Conclusionis: altera *formalis*, consistens in rectâ dispositione terminorum formalium iuxta regulas Logicæ, quatenus idoneâ ad convincendum in quacumque materiâ. Ex his prima separari potest à secundâ, ut in hoc enthymemate, *Petrus est homo, ergo est animal*.

2 Assero 1.: non est necessaria cognitio de bonitate illationis formalis cum reflexione ad regulas Logicæ. Hoc satis probatum est Tract. 1. disp. 1. cap. 7., vbi ostendimus, sufficere cognitionem experimentalem sine arte: imò, ut notavimus ibidem num. 22., nec ista cognitio reflexa est necessaria per se loquendo (quamvis per accidens aliquando requiratur, eo quod non satis ultimè penetrantur termini &

sentus Præmissarum); quia Præmissæ per se se exercitè reddunt Intellectum securum de rectâ formâ discursus, quantum sufficit, ne temerè, seu cæco impetu concludat.

3. Assero 2.: non prærequiritur iudicium de bonitate illationis obiectivæ distinctum à Præmissis. Ita communis sententia contra quosdam oppositè opinantes. *Prob. 1.*: quia sequeretur alioquin, tres Præmissas ad syllogismum esse necessarias: nam ex his, *Omnis homo est animal, Petrus est homo*, non posset inferri Conclusio, donec adderetur hoc aliud iudicium, *Obiectum istorum actuum connectitur cum eo quod Petrus sit animal*; & tunc demùm posset concludi sic, *Ergo Petrus est animal*. Unde fieret, Syllogismum per se requirere plusquàm tres terminos, & Artem Syllogisticam diminutè traditam fuisse ab Aristotele, nec nisi truncatam explicari ab omnibus, discique in Institutionib. Dialcticæ.

4. 2.: quia, ut quis incunctanter iudicet identitatem talium Extremorum inter se, sufficit, quod iudicet identitatem eorum cum tertio; ut etiam ad iudicandum, verè dici animal de tali subiecto, sufficit iudicare, quod tale subiectum sit vnum ex illis, de quibus animal verè dicitur; alioquin non posset quis etiam in communi assentiri principijs illis, *Dici de omni, que sunt eadem vni tertio*, nisi prius iudicaret connexionem inter identitatem cum tertio & identitatem inter se, vel inter dici de omni & dici de quovis; proindeque non essent illa principia per se nota. Ut igitur in Conclusione iudicetur, Petrum esse animal, sufficiunt consuetæ Præmissæ, quibus iudicatur identitas Petri & ani-

malis cum tertio, & asseritur, Petrum esse vnum ex illis; de quibus animal verè dicitur.

5. *Obiect.*, Conclusio inferretur propter obiectum Præmissarum, non utcumque consideratum, sed ut connexionem cum obiecto Conclusionis: ergo debet formaliter & explicitè præcognosci talis connectio; non enim ad concludendum movet, nisi ut præcognita. Sed non ita cognoscitur per solas Præmissas, ut potè: quæ solum virtualiter & implicitè connexionem illam attingunt, alioquin, si cognoscerent illam explicitè, consequenter exprimerent Conclusionis obiectum saltem de obliquo: ergo iudicium aliud de tali connexionem prærequiritur. *Confirm. 1.*: quia Præmissis positis, sæpè contingit, ut alius statim concludat, alius cunctetur: id autem non aliunde provenit, quàm ex iudicio de bonitate illationis, quod alius adiungit, & non alius. *Confirm. 2.*: quia, ut intentio finis determinet in actu secundo ad electionem, debet expressè iudicari utilitas, aut necessitas medijs: ergo pariter, ut Præmissæ vltimò determinant ad Conclusionem, debet expressè iudicari necessitas ipsius illatio.

6. *Obiectio* ut summum probat, necessariam esse connexionem illius explicitam apprehensionem. Sed neque hoc probat. Nam talis connectio non temper debet cognosci formaliter & explicitè, sed sufficere, quod proponatur per notitiam, quæ intrâ lineam representationis virtualis & implicitè sit summè vivida, & proxima explicitè, & quæ proinde explicitam suppleat, illique prorsus æquivalet in ordine ad determinandum Intellectum, ut assentiat obiecto consequenti. Huius indolis est, quan-

quantum ad illam connexionem, representatio Præmissarum in Modis perfectis primæ Figuræ, ut notavimus cap. 2. num. 16.; tali quippè modo exprimit suum obiectum, ut ferè ponat ob oculos obiectum Conclusionis, vel connexionem cum ipso, non solum apprehensivè, sed iudicativè.

7. Quod autem in alijs Figuris, & generatim quoties Præmissæ non necessitant ad Conclusionem, requiratur apprehensio explicita, & si velis, iudicium, de illatione sive obiectivâ, sive formali, permitti potest; quia id erit per accidens respectu Syllogismi perfecti, de quo nunc loquimur, & loquuntur Authores, cum absolutè differunt de Syllogismo; non aliter ac, cum disputatur absolute, quid possit natura hominis, vel Intellectus humanus; non est sermo de natura infirmâ, vel de Intellectu rudi, sed de habente totam perfectionem, cuius est capax humana conditio.

8. Prima *Confirm.* solum probat necessitatem apprehensionis: imò nec illam probat absolute, sed tantum quando Præmissæ formam habent imperfectam, aut per accidens non benè penetrantur. Secunda *Confirm.* immeritò æquiparat Voluntatem cum Intellectu, id est, potentiam cæcam cum oculatâ, maxime cum in casu nostro præcedat iudicium æquivalens explicito circa necessitatem obiectivam Conclusionis, & nihil simile præcedat in casu electionis medijs.

9. *Quæ. 2.*, & contentiosè: vtrum Conclusio formaliter attingat obiectum Præmissarum? id est, vtrum Conclusio non solum assermet identitatem Extremorum inter se, verum etiam sibi proponat, tam-

quam motivum affirmandi, Extremorum identitatem cum Medio, quæ est obiectum Præmissarum? Vel, si reguletur Syllogismus per *Dici de omni*, Vtrum Conclusio mentalis, *Ergo Petrus est animal*, non solum assentiat identitati Petri cum animali, sed etiam intrinsecè representet pro ratione assentiendi, quod Petrus est vnum ex hominibus, de quibus verè dicitur animal, prout iudicatum est in his Præmissis, *Omnis homo est animal, Petrus est homo*.

10. Ut omittam duas sententias medias, quarum altera affirmat quoad aliquas Conclusiones, negat quod alias; altera affirmat de representatione virtuali & exercitâ, negat de formali & signata: duæ superflue sententiæ ex diametro oppositæ. Prima negat absolute, defenditurque à PP. Hurtado, Copton, Alphonso, Izquierdo, Joan. Bapt. de Benedicis, quibus adde Scotistas apud Mastrium, item Spinulam, Averfam, & alios. Secunda absolute affirmat, eamque tenet expressè D. Thomas 1. 2. q. 8. art. 3. C., quem sequuntur Thomistæ, & plures è nostris, ut Ruvius, Amic., Arriaga, Ovied., Mauri, Quiros, & alij. Quæstio hæc examine indiget nec perfunctorio, nec brevi; cui forsitan locus erit in Animasticâ. Nunc illam proposuisse sufficiat, ne volumen Logicæ supra modum excrescat.

DISPUT. II.

De Syllogismo Demonstrativo.

CAP. I.

Quid sit Demonstratio? & quotuplex?

Ubi de Præcognitijs, &

Principijs.

Demonstratio, quæ & Syllogismus Apodicticus.

feu Demonstrativus appellatur, iuxta Aristotel. 1. Post. cap. 2. est *Syllogismus faciens scire*, videlicet, tum in genere causæ efficientis, quatenus causat scientiam habitualement; tum in genere causæ formalis, quatenus eo quod ipsum habemus, scimus, cum ipse sit actualis scientia, ut idem Philosophus explicat. Quia verò *Scire nihil est aliud, quam Demonstrationem habere*, iuxta Aristot. ibi, & 2. Post. cap. 3.; ideo, necui fortè videatur fieri vitiosa circuitio in definiendo, solet Demonstratio ad mentem Aristotelis clarius definiti sic, *Syllogismus, in quo ex Præmissis certis & evidentibus evidens Conclusio deducitur*, vel etiam brevius, *Syllogismus evidens*.

2 Hæc definitio supponit, sine evidentiâ non dari Demonstrationem, atque adeò nec Scientiam discursivam propriè sumptam. Unde sententia satis communis negat, sacram Theologiam esse propriè scientiam, quamvis certitudine superet scientias humanas, & fuso vocabulo appelleretur scientia: quia scilicet procedit ex principijs, certissimis quidem, sed Ævidentibus, ut potè Fide supernaturali cognitâ. Plures tamen ad conceptum Demonstrationis & Scientiæ solam requirunt certitudinem, dummodò hæc sine evidentiâ inveniri possit, ut invenitur in Sacra Theologiâ. Contentio est de nomine. Prima sententia verissima est in Scientijs purè humanis, de quibus modò loquimur.

3 Sed rogabis, quid sit evidentiâ? quid certitudo? *Resp.* Evidentiâ est claritas, quâ res ita perspicuè obijcitur Intellectui, quasi oculis videretur meridiana in luce; ideoque nomen trahit ex videntiâ,

quamvis non semper à visu, vel aliâ sensatione pendeat. Alia est *Evidentiâ obiecti*, consistens in tali vi, ac proportionem motivi, quæ necessariò rapiat assensum, vel certè nullâ formidine, dubitatione, caligine retardari sinat, aut semel præstitum revocari: alia, *evidentiâ cognitionis*, consistens in intrinsecâ perpicuitate actus veritatem obiecti sic detegente, ut omnem dispellat calliginem, quâ nitatur hæsitatio Intellectus, aut formido falsi.

4 Certitudo est firmitas veritatis, aut persuasionis. Alia est *obiecti*, alia *subiecti*, alia *cognitionis*. Certitudo obiecti, est eius necessitas ita se habendi, ut iudicatur, saltem prout stat sub tali motivo. Certitudo subiecti est firma & tenax adhesio Intellectus ad suum iudicium ut verum; quæ non semper oritur ex meritis iudicij, vel obiecti, sed non rarè ex pervicaciâ, vel passione, ut cum hæretici mordicis adherent suis erroribus. Certitudo cognitionis est eius intrinseca infallibilitas, aut repugnantia ad falsitatem. Certitudo ista, quæ pendet ex motivo, dicitur metaphysica, dum falsitati repugnat essentialiter; dicitur physica, dum falsitati repugnat tantùm naturaliter; dicitur moralis, dum falsitas non nisi difficillimè contingere potest, nec ab ullo prudente est timenda. Omne iudicium evidens est certum vel metaphysicè, vel physicè: non tamen omne iudicium certum est etiam evidens, ut patet in actu Fidei supernaturalis, qui, cum sit summè certus, non est evidens, sed obscurus. Ad Demonstrationem ergo requiritur evidentiâ iudicij, & quæ in eâ imbibitur certitudo cogni-

tio.

tionis, vel metaphysica, vel saltem physica.

Demonstrationis divisio.

5 Alia est Demonstratio à priori, quæ scilicet pro Medio assumit causam physicam, aut metaphysicam, ut probet effectum, aut proprietatem: alia est à posteriori, vel à signo, quæ aimirum pro Medio assumit effectum, ut probet causam; & quæ arguit à concomitanti, sive à Medio connexo cum obiecto inferendo, cuius non sit causa, nec effectus, ut si probet risibile per flebile, vel si ita differat, *Quidquid durat in tempore, existit in loco, Sed Cælum durat in tempore, Ergo existit in loco.* Cum hac divisione coincidit iuxta plures celebris & vetus illa, quâ dividitur Demonstratio in *Propter quid*, & *Quia*. Demonstratio *Quia* datur, dum evidenter ostenditur, quod res est: Demonstratio *Propter quid*, dum ostenditur evidenter, propter quam causam res est.

6 Nihilominus communis Antiquorum acceptio non vocat Demonstrationem *Propter quid*, nisi eam, quæ per causam proximam probat effectum, v.g. visibile per admirativum, aut eclipsem Lunæ per interpositionem terræ: ceteras omnes vocat Demonstrationes *Quia*; sive sint ab effectu, sive à concomitanti, sive à causâ remotâ. Inter Demonstrationes *Propter quid* dicitur *potissima*, seu *perfectissima*, quæ demonstrat primam passionem per essentiam subiecti, v.g. admirativum per animal rationale.

7 Aliter dividitur Demonstratio in *ostensivam*, & *ducentem ad impossibile*. Demonstratio ostensiva est, quæ rem simpliciter ostendit ex

Præmissis veris nullum incommodum expresse minitantibus, ut si demonstres, hominem esse admirativum, quia est discursivus, & omne discursivum est admirativum: Demonstratio ducens ad impossibile, quæ vocatur etiam *ab incommodo*, *ab absurdo*, *ab inconvenienti*, est, quæ ex unâ Præmissâ verâ, & alterâ ab adversario concessâ, deducit Conclusionem impossibilem, aut manifestè falsam, ut cogatur adversarius propositionem prius concessam revocare, & contradictoriam admittere: vel etiam, quæ abique isto circuitu minatur in Præmissis absurdum, quod sequeretur, nisi Conclusio vera esset; v.g. *Si homo non esset discursivus, non esset animal rationale; Sed est animal rationale, Ergo est discursivus.* Denique Demonstratio ratione formæ tot Figuras, & Modos habere potest, quot in Summalis dedimus.

De Præcognitis, & Præcognitionibus.

8 Ad demonstrandum prærequirit Aristoteles tria *Præcognita*, & duas *Præcognitiones*. Præcognita esse debent *Subiectum*, *Passio*, & *Principia*: & tria hæc præcognoscenda sunt duobus modis, qui modi vocantur Præcognitiones. Alter modus habetur, cum de obiecto cognoscitur, *quod est*, sive *an est*: alter, cum de obiecto cognoscitur, *quid est*. Cognitio *an est* ferri potest vel in esse rei, cognoscendo scilicet rem esse existentem, aut saltem possibilem; vel in esse veritatis, aut complexi enuntiabilis, cognoscendo scilicet, aliquam propositionem esse veram. Cognitio *quid est* subdividitur etiam in cognitionem *quid nominis*, & cognitionem *quid rei*; quarum prima est conceptus ultima-

tus nominis, secunda est ipsius rei definitio.

9 *Subiectum* igitur est illud, de quo aliquid demonstrare volumus, & quod proinde subiicimus in Conclusionem. *Parsio* in præfenti acceptione est prædicatum illud, quod de Subiecto demonstrandum suscipitur. *Principia* sunt veritates illæ, per quas convincitur, *Parsionem* convenit Subiecto. Tria ista, Subiectum, *Parsio*, *Principia*, debent præcognosci primò quoad *quid nominis*; nisi enim terminos penetres, seu nomina ultimè concipias, quomodo demonstrabis? Deinde Subiectum & *Parsio* debent præcognosci quod sunt in esse rei; nisi forte de possibilitate Subiecti disputetur, aut etiam de ente chymico. Non tamen debet *Parsio* necessariò præcognosci quod est in Subiecto, cum hoc ipsum sit demonstrandum: quamquam nihil prohibet, eam ex alio capite præcognosci de facto ut convenientem illi Subiecto; sic enim post visam eclipsem Lunæ, potest quis illam ex interpositione terræ demonstrare. Solum ergo *Parsio* necessariò præcognoscenda est ut res quædam in se possibilis.

10 *Parsio* etiam *Principia* præcognosci debent quod sunt in esse veritatis, saltem per apprehensionem suam, aut evidentem. Denique non debent tria ista præcognosci quoad *quid rei*, nisi quando quidditas ipsa, vel definitio pro Medio assumitur, aut à posteriori demonstranda suscipitur. Solet quidem in limine cuiusque Scientiæ totalis præmitti definitio Subiecti attributionis, vel adæquationis; sed id fit gratià Methodi, non quia requiratur ad omnem Demonstrationem particularem. Dices: qui nescit,

quid sit res, non potest de illà differere. *Diff.*: si nesciat quoad *quid nominis*, id est, si non habeat conceptum nominis ultimatum, *concl.*: si nesciat quoad *quid rei*, id est, si non habeat conceptum definitivum, *neg.*: quamvis enim exactè definire nescias Cælum, aut Solem, poteris de his multa differere, saltem per Demonstrationem *Quia*.

De Principijs, & Propositionibus per se notis, atque etiam de Circulo non nihil.

11 Sed quæres, quænam fiat *Principia*, ex quibus procedere debet Demonstratio, & quæ præcognoscenda sunt demonstranti? *Resp.*, *Principia* hic sunt propositiones Medio vacantes. In sensu lato dici possunt *Principia*, quæcumque propositiones cognoscuntur hic & nunc evidenter sine Medio, vel sine difficultate, quamvis in se sint cognoscibiles per Medium: atque ita omnis etiam Demonstratio à posteriori, seu quæ arguit ab effectu cognito per evidentem sensum experientiam, procedit ex *Principijs*, id est, ex propositionibus evidenter cognitis absque Medio. Propriè tamen non dicuntur *Principia*, nisi propositiones indemonstrabiles à priori, quæ scilicet in se non habent causam, per quam probari possint: idèdque dicuntur propositiones *primæ*, id est, non pendentes ex alià priore; & *immediate*, id est, Medio à priori carentes.

12 *Principia* sic accepta, alia dicuntur gratè *Axiomata*, latinè *Dignitates* (aliàs *Prologia*, *Profata*, vel *Essata*), ea nimirum, quæ naturæ lumine nota sunt, & Scientijs omnibus communia, & quæ proinde necesse est vera putet is, qui Scien-

Scientiam aliquam discere aggreditur; cuiusmodi sunt hæc, *Quodlibet est vel non est*, *Impossibile est idem simul esse & non esse*, *Idem de eodem verè simul affirmari & negari non potest*, *Totum est maius sua parte*. Alia dicuntur *Positiones*, ea videlicet, quæ, licet à priori sint indemonstrabilia, & penetratis terminis evidentia, non sunt tamen communia, nec nota cuilibet sine Magistro, sed alicuius Scientiæ propria; idèdque non necesse est ea præcognoscat is, qui ad discendum accedit, cum soleant in limine ipsi proponi, & explicari. Huiusmodi est in Logicâ, *Ex verò non sequitur nisi verum*, & in Mathematicis, *Si ex equalibus equalia demas, remanent equalia*.

13 Hæc pertinent definitiones rerum essentialis, quæ inter *Positiones*, seu prima *Principia* vniuscuiusque Scientiæ numerantur, quia in Scientijs ad methodicè differendum præmitti solent, & plerumque vel prudenter supponuntur, vel non probantur, nisi per inductionem ab experientia, vel etiam ab inconvenienti: qui modus probandi convenire potest omnibus *Principijs*, etiam *Dignitatibus*, sicuti forsitan minus evidentia videantur. Jam, quod diximus, ad demonstrandum præcognoscenda esse *Principia* in esse veritatis, sic intellige, ut *Dignitates*, etiam quando non ingrediuntur formaliter Demonstrationem, debeant esse demonstranti præcognita saltem habitualiter, id est, ut demonstrans, non solum non dissentiat illis, sed dispositus sit ad assentiendum, quando eumque menti occurrant: *Positiones* verò non debeant præcognosci ante omnem Demonstrationem, sed solum quando ex illis concipienda est Demon-

stratio, vel ex præmissis per illas demonstratis.

14 Cum *Principijs* ita explicitatis recurrunt propositiones per se notæ. Dicitur autem *propositio per se nota*, quam ex proprijs terminis quisque probat ut veram, seu quæ non indiget alià ratione, vel medio, ut à quolibet ratione vrente approbetur, præter conceptum ultimatum suorum terminorum, nempe subiecti, & prædicati, quibus constat. Quod hoc pacto nota sit secundum communes & obvias notiones, quas omnes à pueritia imbibunt, tunc dicitur proprijsimè per se nota. Talia sunt *Principia* generalia, quæ *Dignitates* appellantur, ut *Totum est maius sua parte*: item propositiones identitæ, & aliæ, quæ veritatem præferunt manifestam, v.g. *Petrus aut est albus, aut non est albus*.

15 Si verò *propositio* nota sit ex proprijs terminis, quorum ultimatus conceptus non habetur communiter à quolibet, sed ad aliquam facultatem pertinet, tunc erit per se nota, minus propriè quidem, sed tamen propriè: quia, licet extrema sint reconditiora, si tamen rota ratio veritatis enuntiabilis consistit in ipsis, sufficit penetratio terminorum, ut *propositionis* veritas pateat, quin alio Medio sit opus: hic autem est character *propositionis* per se notæ. Hoc sensu per se nota dicitur omnis *propositio* immediata, seu quæ vacat Medio à priori, per quod probetur, v.g. *Qualitas est accidens*, *Quantitas non est qualitas*, & generatim ea *Principia*, quæ *Positiones* dicuntur.

16 Porro *propositio* immediata, alia dicitur per se nota quoad se tantum, alia quoad se & quoad noi-

Hæc divisio, quæ traditur à Thomistis, & rejicitur ab Scotistis, congruum habet sensum, si loquatur de propositione obiectivâ, seu de obiecto ut enuntiabili. Sic enim erit immediata & per se nota quoad se tantum propositio, quando Medium, per quod probatur, non est aliud ab ipsis extremis alietate reali (vel saltem alietate fundante perfectam distinctionem rationis); à nobis tamen imperfectè cognoscibilibus assumitur ut medium, & quasi tertium quid. V.g. dum prima passio prædicatur de subiecto, ut admirativum de homine, sit propositio nobis cognoscibilis ac demonstrabilis per definitionem subiecti, scilicet per animal rationale, quod à nobis assumitur ut medium & ratio à priori, cur homo sit admirativus, proindeque se habet quoad nos quasi aliud ab extremis. Sed, cum ea definitio non sit aliud ab homine quoad se, iam extremorum obiectiva connexio non sit nota per aliud quoad se: sit ergo quoad se per se nota, & est in se immediata, seu Medio vacans, licet non quoad nos.

17 Quando autem nec ex parte obiecti mediat ratio à priori, nec ex modo nostro concipiendi, tunc propositio est immediata & per se nota quoad se & quoad nos; ut accidit in primis Principijs, & quoties prædicatum est de immediatâ ratione subiecti, seu quoties definitio, vel pars definitionis prædicatur de definito. Notandum hæc, in sensu lato vocari quoque per se notas veritates contingentes, quas immediatè percipimus per evidentem experientiam. Sic enim per se notum est unicuique homini se existere. Sed propriè non dicitur propositio per se nota, nisi quæ eadem per se patet omni-

bus. Veritates autem contingentes, & singulares de obiecto creato, vel non patent, nisi singulæ singulis, vel non nisi videntibus, aut aliter experientibus. Hæc etiam notari solet, sufficere ad conceptum propositionis immediatæ, vel per se notæ, quod careat Medio à priori in aliquo genere causæ, tamen non careat in alio genere: unde poterit propositio esse immediata in genere causæ intrinsecæ, simulque demonstrabilis per causam extrinsecam.

18 Denique notandum, non esse contrà rationem omnis propositionis immediatæ ac per se notæ, quod possit à posteriori demonstrari. Quâ occasione dicere oportet, quatenus liceat in demonstrando Circulus. Tunc vitur Circulo, quando vice mutâ sumimus obiectum Consequens pro Antecedenti, & inde inferimus ut Consequens, quod prius fuerat Antecedens. Hoc si fiat absque aliâ notitiâ veritatis de nudo assumptæ in Antecedens, quàm quæ priori discursu comparata fuerat, dabitur Circulus vitiosus, qui dicitur solet Circulus formalis, aut vni-formis, aliàs petitio principij. Quodsi Consequens prius illatum, postea penitus cognoscatur, vel etiam ex alio capite probetur, licebit tunc per illud probare antiquum Antecedens discursu retrogado, qui vocatur Circulus materialis, & regressus demonstrationis, nullo vique vitio laborans. Sic passim probamus causas per effectus; ac dein per causas attentius consideratas, & meliùs cognitatas, à priori probamus effectus eisdem. Hoc igitur pacto fieri potest, ut propositio immediata demonstraretur à posteriori, quamvis gerat manus primi Principij Demonstrationis à priori.

CAP. II.

Quales esse debeant Præmissæ Demonstrationis, præsertim ex materia circa quàm?

Aristoteles 1. Post. cap. 2. ad Præmissas Demonstrationes prescribit conditiones quasdam, ex quibus conficitur hæc veluti definitio Demonstrationis, *Syllogismus constans ex veris, primis & immediatis, prioribus, notioribus, causisquæ Conclusionis*. Sex istæ conditiones commodè reducuntur ad tres: ut nimirum Demonstratio constet 1. ex præmissis veris, in quibus scilicet prædicatum re ipâ conveniat subiecto; nec veris vitiumque, sed certis & evidentibus, ut passim supponit Aristoteles; 2. ex immediatis, idest, Medio vacantibus, sive indemonstrabilibus à priori, quas explicuimus cap. præced. & hoc ipsum est constare ex primis; 3. ex causis Conclusionis, ubi comprehenduntur illæ particulæ, ex prioribus, & notioribus: nam causa est prior naturâ, quàm effectus, & est etiam naturâ notiora naturâ, in quibus fundari debet exacta cognitio rerum aliarum, quas accuratè & radicatus scire volumus.

2 Sed circa 2. conditionem quæres, an omnis Demonstratio constare debeat ex primis? Resp. Omnis Demonstratio propter quod de obiecto necessario constare debet ex primis, vel formaliter, vel saltem virtualiter, constando scilicet ex Præmissis mediatis, quæ iam supponantur demonstratæ per prima Principia. Constatum quippè est in Scientijs, & ab Aristotele traditum

1. Topic. cap. 1. ut Conclusiones per prima Principia demonstratæ (atque aded participant es eorum virtutem certitudinis & evidentie) sumantur deinceps ut Præmissæ ad novas Conclusiones demonstrandas. Hoc igitur sensu procedere debet Demonstratio ex primis Principijs, seu, quod eodem redit, ex propositionibus immediatis ac per se notis, non quoad se tantum, sed quoad nos.

3. Circa 3. conditionem quæres, an Præmissæ debeant esse Conclusionem notiores, non solum in sensu explicato num. 1., sed ita, ut sint elatiores, idest, evidentiores, atque etiam veriores, idest, certiores? Affirmare videtur Aristoteles ex eo celebri proloquio, *Propter quod unumquodque tale, & illud magis*; cum enim Conclusio sit modo dicto nota propter Præmissas, debent istæ esse notiores. Consentunt communiter Philosophi, præsertim veteres; qui tamen ad veritatem illius proloquij (in quo *ly propter* denotat causam per se) tria requirunt. 1. ut prædicatum, in quo fit comparatio, insit utriusque extremi, id eodem non sequitur, quod si homo est creatus propter Deum, Deus est magis creatus. 2. ut tale prædicatum suscipere possit magis & minus: quare, licet tu sis homo propter patrem tuum, non idè tuus pater est magis homo. 3. ut unum sit causa alterius in illo ipso prædicato, & quidem adæquata in suo genere. Cum hisce conditionibus, quas inveniri putant in casu questionis, proloquium illud reputant inconcessum, & ideo teneant, Præmissas semper esse Conclusionem certiores, & evidentiores.

4 Sed oppositum censent PP.

Harrad., Ovid., Lync., Quiros, & alij plurimi, præsertim Recentiores, & quidem ob argumenta non levia, quæ videri possunt apud ipsos: nec dictum proloquium generatim admittunt, nisi in causâ finali; quo in genere, si amatur medicina v. g. propter salutem, magis amatur salus. Ad me quod attinet, res est incerta & utrimque probabilis quantum ad excessum evidentiæ, quæ facile potest admittere magis & minus. Quantum verò ad excessum certitudinis (quæ nunc sumitur pro infallibilitate actus, vel necessitate obiecti), probabilior est negativa pars. Nam certitudo, prout est communis Præmissis & Conclusioni eiusdem Syllogismi demonstrativi, sæpè non admittit magis & minus: vel enim certitudo est metaphysica; & tunc utrobique prorsus impossibile est subesse falsum: vel certitudo est physica, ut in hac Demonstratione, *Quoties terra interponitur Solem inter & Lunam, datur eclipfis Lunæ, Sed tali tempore sic terra interponitur, Ergo tali tempore datur eclipfis Lunæ; & tunc etiam utrobique repugnat falsitas absque miraculo prorsus æquali, ut patebit consideranti. Ut summum admitti poterit excessus certitudinis quasi extensus in utraq. que Præmissâ simul sumptâ.*

5 Redeo ad conditiones num. 1. expressas, & moneo duo. 1.: ut Demonstratio sit *ex causis*, non solum sufficit causa physica, ut est Solis ortus respectu diei, sed etiam causa vel radix metaphysica, ut est rationale respectu admirativi, & admirativum respectu risibilib; imò sufficit prædicatum, quod sit quoad nos proxima ratio connexionis aut convenientiæ extremo um, tamen non sit causa ipsorum secundum se,

ut cum demonstratur, quod homo est vivens, quia est animal. Porro causa ad demonstrandum utilis pro varietate materiæ, potest esse quintuplex, nimirum efficiens, exemplaris, finalis, materialis, & formalis; de quibus latè in Physicâ.

6 2.: conditiones illas strictè requirit Demonstratio *Propter quid*. Sed latiori sensu dici potest, quod omnis Demonstratio, etiam à posteriori, seu *Quia*, constare debet primùm ex Præmissis evidenter *veris*: deinde ex *immediatis*, vel indemonstrabilibus, saltem virtualiter, seu ex non indigentia, quatenus Præmissis evidentes, vadeant tales evadant, non indigent hic & nunc novo Medio, ut evidentiâ contineant, & refundere possint in Conclusionem; quod iam indicavimus cap. præced. num. 11.: demùm ex *causis Conclusionis*, quæ sint causæ saltem in cognoscendo, licet non semper in essendo; ita scilicet, ut obiectum Præmissarum, quamvis non sit causa nec radix obiecti Conclusionis, sit tamen titulo necessariæ connexionis efficax motivum & ratio cur assentiamur Conclusionis obiecto.

7 Præter hucusque dicta, præcipit Aristoteles, ut Præmissæ Demonstrationis consentent prædicato *de omni, per se, & secundum quod ipsum*. Tunc datur prædicatum *de omni*, quando nihil sumi potest infra subiectum, cui prædicatum non conveniat pro omni tempore. Hocce prædicatum, aliud est *priorificum*, seu ratione formæ, quod scilicet expressè applicatur omni contento sub subiecto, præscindendo à veritate rei; ut sæpè fit in Libris *Priorum*, ubi propositiones universales formari solent in exemplum formæ syllogisti-

gisticæ, quin attendatur veritas, aut materiæ conditio, v. g. *Omne A est C, vel Omnis homo est albus*. Aliud est *posteriorificum*, seu ratione materiæ (de quâ in Libris *Posteriorum*), quod scilicet ex naturâ obiecti reipsâ convenit omni & semper, etiam nisi subiectum non distribuatur expressè, v. g. *Homo est animal*. Hoc requiritur in aliquâ saltèm Præmissâ Demonstrationis categoricæ.

8 Sed tria sunt notanda. 1.: Tò *de omni*, non solum intelligitur positivè, quando nempe subiectum est terminus communis plura sub se continens inferiora; verùm etiam negativè, quando nempe subiectum est singulare, quia tunc etiam nihil sumi potest infra subiectum, cui non conveniat prædicatum. Unde propositio hæc, *Deus est immutabilis*, constat prædicato *de omni*, estque idonea Demonstrationi. 2.: ad prædicatum *de omni* sufficit convenientia pro omni tempore, quod sibi determinat natura subiecti, aut prædicati. Unde hæc propositio *Hyems est frigida*, vel hæc, *Æstas est calida*, constat prædicato *de omni*, quamvis subiectum determinet stata temporis, ut etiam hæc, *Luna patitur eclipsim*, quamvis prædicatum determinet tempus, quo terra interponitur Solem inter & Lunam. 3.: Demonstratio negativa requirit pariter prædicatum *de nullo*, quod similiter datur, quando nihil infra subiectum sumi potest, à quo non removeatur prædicatum pro omni tempore.

9 Prædicatum *per se* datur duobus modis. Prædicatum *per se primo modo* est, quod ponitur in definitione subiecti, non tamquam additamentum, aut terminus connexionis, sed tamquam tota quid-

ditas, vel pars quidditatis, vel tamquam quid formaliter imbibitum in aliquâ parte essentiali; cuiusmodi sunt respectu hominis rationale, animal, vivens, & reliqua prædicata superiora. Prædicatum *per se secundo modo* est illud, in cuius definitione ponitur subiectum habens cum eo necessariam connexionem: tale est respectu hominis risibile, cum definiatur, *Homo aptus ad ridendum*. Vel clariùs & generalius dicitur esse illud, quod cum sit extrâ essentiam subiecti, necessariam tamen eius connexionem terminat.

10 Addit hic Aristoteles duos alios modos *per se*, videlicet, *per se existendi*, vel *essendi*, qui modus proprius est Substantiæ, quatenus hæc dicitur *Ens per se*, ut discernatur ab Accidenti, quod est *Ens in alio*: item *per se causandi*, quo modo competit effectus suæ propriæ causæ quâ tali, ut architecto competit edificare, cytharædo pullare citharam: unde quod cytharædos edificet, aut architectus citharizet, non est *per se*, sed *per accident*. Hæc tamen perfectas non efficit prædicatum *per se*, ut nunc sumitur, nisi accedat connectio necessaria subiecti cum prædicato. Quare sola perfectas duplex in prædicando, nuper explicata, debet in præsentiarum attendi.

11 Denique prædicatum *secundum quod ipsum*, quod Aristoteles vocat *prædicatum universale* (nempe alio sensu, quàm quo *Universale* sumpsimus Tract. 2. & 3.), est prædicatum *de omni, per se*, quod subiecto convenit convertibiliter, seu reciprocè; ut respectu hominis rationale, admirativum, risibile. Dicitur *secundum quod ipsum*, quia tale prædicatum convenire non potest ulli subiecto, quod non sit illud ip-

sum, vel sub ipso contentum. Ex dictis inferes, predicatum *universale*, ut nunc sumitur, comparari ad predicatum *per se*, tamquam speciem ad genus; & similiter predicatum *per se* ad predicatum *de omni*, si hoc accipiat per se, & prescindens à prioristico & posterioristico.

12. Porro predicatum istis conditionibus præditum idcirco exposcit Aristoteles, ut Demonstratio Præmissis constet *necessarijs*. Quæ ex occasione quæres, an sit de conceptu omnis Demonstrationis versari circa materiam necessariam? Respondeo, non esse, ut ostendam cap. ultim., ubi de obiecto Scientiæ. Nec omnes condiciones, quas prætoribit Aristoteles in Libris *Poster.*, pertinent ad conceptum Demonstrationis ut sic, sed plures ad solam Demonstrationem *Propter quid*, aliæ ad solam *positivam*, ut passim admonent Interpretes; quibus etiam notum est, Aristotelem ferè semper loqui de Demonstratione *universaliter* concludente. In specimen limitationis doctrinæ Aristotelicæ notant hic omnes, predicatum *secundum quod ipsum* requiri, dum propria passio demonstranda est de subiecto ex propriâ radice; ad alias autem Demonstrationes sufficere predicatum *de omni*, & *per se*. Qui totam Philosophi doctrinam fastus & eruditius explicatam volet, legat PP. Conimbricenses in Libros *Posteriorum*.

CAP. III.

Quid sit Opinio, & Syllogismus Topicus, & quatenus à Demonstrativo differat?

Quoniam Syllogismus in communi dividitur in

Demonstrativum, Topicum, & Sophisticum, ac de Sophistico satis in Summularum dictum est, oportet nunc explicare Topicum, ut ei contrapositus Demonstrativus magis innotescat. Sed, cum id fieri non possit, nisi sciatur, Quid est Opinio, prius hoc explicandum est. *Opinio* (inquit D. Thomas 1. p. q. 79. art. 9. ad 4.) significat actum Intellectus, qui fertur in unam partem contradictionis cum formidine alterius. Communiter pro eodem accipitur, ac iudicium *probabile*, id est, conceptum ex motivo, seu fundamento, verosimili quidem, & alliciente ad assensum, sed non evidenti, nec infallibili, vel saltem non applicato per lumen infallibile, idcirco relinquente locum formidini falsitatis. Hinc omne iudicium opinativum, seu probabile purè tale, dicitur *formidolosum*.

2. Duplex autem distinguitur formido falsitatis: altera *radicalis*, aut *permissiva*, quæ identificatur cum ipso iudicio probabili, quod, quia non conceditur intrinsecè cum veritate, non omnino pacificat Intellectum, sed potius radicat, aut permittit simul existere timorem, ne fortè lateat falsitas: altera *formalis*, quæ in Intellectu est actus iudicans, aut vividè apprehendens periculum falsitatis, idque vel ex rationibus pro contrariâ parte militantibus, vel etiam ex cognitâ fallibilitate motivi, propter quod præstatur assensus; & inde resultat in Voluntate timor falsi, qui propriè dicitur *formido*. Formalis ista formido non semper comitatur iudicium probabile, saltem si nec advertatur fallibilitas motivi suadentis, nec vllum se offerat motivum adversè partis; imò nec semper comitatur iudicium prorsus erroneum, aut temerarium, cum

tum possit illi adiungi certitudo subiecti, ut supra notavimus.

3. Differt Opinio ab actu scientifico, quatenus inevidens & obscura est, & insuper incerta ex se; non quia semper veretur circa obiectum materiale contingens, sed quia actus opinativus, quantum est ex se, non repugnat falsitati, eo quod motivum non est sufficiens, vel non applicatur sufficienter, ad refundendam certitudinem cognitionis. Unde, quod Aristoteles ait, Opinione esse de contingentibus, seu de ijs, quæ aliter se habere possunt, intelligendum est *in vi Opinionis*, quatenus hæc ex se non impedit obiectum aliter se habere. De cætero, constat plurimas Opiniones versari circa res necessarias, aut impossibiles, v.g. cum disputatur de connectione Omnipotentia cum possibili- bus, vel de distinctione essentia ab existentia in creatis. Hinc etiam, cum Aristoteles ait, *Probabilia esse, quod plerumque contingit*, seu *quod ferè semper fieri solet*, vel solum definit Probabile rhetoricum, & sophisticum, vel nullatenus definit Probabile, sed tantum asserit, id, quod contingit plerumque, vel ferè semper, esse probabile, v.g. quod mater diligit alium: non tamen negat, alia esse Probabilia, quæ vel contingunt semper, vel nunquam. Sic qui dicit, *Evadens est, quod oculis patet*, non ideo negat alium evidentia modum.

4. *Quærens*, quatenus differat Opinio à Fide? *Resp.* Fides in genere est iudicium de obiecto habitum ex testimonio & autoritate dicentis, rem ita se habere. Dum autem testimonio seu revelatione Dei, & à principio supernaturali prove- nit, dicitur Fides Divina, & ab

Opinione differt in eo, quod sit certissima, & infallibilis, solumque cum illâ convenit quatenus inevidens & obscura. Dum verò nititur hominis autoritate, dicitur Fides humana, estque incerta & fallibilis, semper physice, & plerumque moraliter, quia *Omnia homo mendax*; & idcirco solet vel apud Aristotelem comprehendi nomine Opinionis, potestque deservire ad Syllogismum Topicum. Propriè tamen ab Opinione differt, quia Opinio motivum habet à re ipsâ petitem, sive aliquomodo ad rem ipsam perveniens, aliquid scilicet, quod videatur rei causa, signum, aut effectus, vel argumentum à simili, à pari, ab inconvenienti, &c.: Fides autem illa præcisè movetur, quia homo dicit. Sed utraque in eo convenit, quod sit inevidens, & fallibilis.

5. Porro à Suspensione & temerario iudicio differt Opinio, quia Suspensio nititur iudicio levi, vretiam iudicium temerarium, quod insuper habet militare contra gravem rationem, vel præsumptionem vehementem partis oppositæ: Opinio autem, quamvis largo sensu actus etiam illos comprehendat, propriè tamen exigit motivum alicuius momenti, cui assentiri non sit prorsus stultum, etiam comparative ad motivum partis oppositæ, si adsit; hoc est enim esse motivum probabile (non loquor de probabili Theologico, plura fortasse requirente), mereri approbationem Intellectus, vel saltem non esse prorsus indignum approbati. Hæc probabilitas erit maior, aut minor, prout fuerit pondus, ac vis suavis rationum assentienti, tum absolute, tum comparative ad rationes oppositas, tum adsunt; potestque ita decrescere, ut solum di-

catur probabilitas, aut Opinio, cum addito tenuis, vel tenuiter. Semper tamen necesse est, vt contra se nihil habeat certum, aliter non erit Opinio, sed iudicium erroneum; nam, vt aiunt, *Contra certum non datur probabile.*

6 Opinio sic exposita, alia est *immediata*, alia *mediata*. Opinio immediata est, quâ assentimur obiecto ex proprijs terminis, qui sine indigentia Medij de se invitant & movent ad assensum, licet non cum exclusione formidinis. Talis est ista, *Mater diligit filium.* Dari enim propositiones probabiles immediatas, seu per se notas probabiliter, quæ sint prima principia probabilia, licet aliqui negent, communi Sapientum calculo ratum est, vt multâ & lectâ eruditione recens ostendit Sapientissimus pariter & acutissimus P. Vincentius Mascarell in egregio Opere *De Libertate Actus Divinae Fidei* sect. 6. 7. & 8.

7 Opinio mediata est, quæ per discurtum habetur ex duplici, vel alterâ saltem Præmissâ probabili, vt si hæc, *Berta diligit Titium*, colligatur ex his, *Quæ mater est, diligit filium, Berta est mater Titij.* Sæpè quidem ex Antecedenti certo & necessario deducitur Conclusio probabilis: sed tunc intelligitur altera Præmissa incerta. V. g. cum sic arguitur, *Materia prima habet propriam essentiam, Ergo & habet propriam existentiam*, subauditur hæc Præmissa merè probabilis, *Quidquid habet propriam essentiam, habet & propriam existentiam*, vel hæc alia, *Essentia non distinguitur ab existentia.* Denique dividitur Opinio in *actualem*, & *habitualem*; quæ divisio speciali explicatione non eget.

8 Ex dictis facile colligitur,

quid sit Syllogismus *Topicus*, qui vocatur etiam *Opinativus*, *Probabilis*, *Dialecticus*. Est etenim *Syllogismus faciens opinari*, vel, *Syllogismus, in quo ex Præmissis probabilibus, aut ex altera probabili & altera certa, probabilis Conclusio deducitur.* Ratio, cur sufficiat altera Præmissa incerta, est, quia sufficit, vt identitas vtriusque extremi cum medio non sit certa; proindeque non potest ex eo motivo certa evadere identitas extremorum inter se. Hinc, dum vtraque Præmissa est merè probabilis, Conclusio est incertior, minùsque probabilis, quàm vnaquæque Præmissa, quia falsari obnoxia est pluribus titulis. V. g. in hoc discursu, *Quæ mater est, diligit filium, Sed Berta est mater Titij, Ergo Berta diligit Titium*, Conclusio redditur fallibilis duplici titulo, & quia forsân aliqua mater non diligit filios, & insuper quia Berta forsitan non est mater Titij.

9 Sed, quando ambæ Sumptiones sunt probabiles, curandum est, vt sint comprobabiles, seu potius convincibiles, ita vt veritas vnius, si fortè detur, non destruat necessariò veritatem alterius; alioquin Conclusio evadet spuria, imò evidenter falsa, vel chymica. V. g. si ita arguas, *Datur physica prædeterminatio, quoties Voluntas liberè agit, Sed physica prædeterminatio tollit libertatem, Ergo datur aliquid tollens libertatem, quoties Voluntas liberè agit*; sumis quidem Præmissas, quarum altera in Scholâ Thomisticâ, altera in Jesuiticâ defenditur vt probabilis, sed nihilominus Consequens est planè implicatorium.

10 Sic explicatus Syllogismus *Topicus* differit à *Demonstrativo*, non ratione formæ, quæ servare debet eandem regulas vtrobi-

que,

quæ, nec ratione materiæ *circa quam*, quia idem materiale obiectum potest alius scire, alius opinari, vel propter diversa motiva, vel propter idem diversimodè propositum; sed ratione materiæ *ex qua*, idest, ratione propositionum formalium, ex quibus constituitur vtræque, & quæ in Demonstrativo sunt omnes certæ & evidentes, in *Topico* autem Conclusio & altera saltem Præmissa inevidentes & incertæ. Quodsi detur Syllogismus ex Præmissis moraliter certis, quamvis à multis reduci videatur ad *Topicum*, melius vocabitur *Demonstratio*, non philosophica, sed *historica*, vel *moralis*.

CAP. IV. ET ULTIM.

De Scientia, quæ per Demonstrationem habetur.

1 **P**RO complemento doctrinæ demonstrandi, superius est, vt de Scientiâ, quam *Demonstratio* facit, aut importat, non nihil hic breviter differamus. Scientiæ nomen accipitur 1. latissimè pro quâlibet notitiâ verâ, vipotè quæ sufficit, ne res dicatur absolute nesciri. 2. præsiùs pro quâlibet notitiâ evidenti, sive sit discursivâ, sive non: atque ita convenit etiam notitiæ primorum Principiorum, quæ vocatur *intellectus*, aut *intelligentia*: convenit item notitiæ experimentalî, quâ immediatè percipimus evidenter obiecta contingentia, & singularia. Secundum hanc acceptionem differt Scientia ab Opinione, & Fide.

2 Præsiùs adhuc accipitur 3. pro notitiâ discursivâ per Syllogismum evidentem seu demonstra-

tivum habita. Hæc acceptio, apud Philosophos frequentissima, complectitur *Demonstrationem à priori*, & à posteriori. Quare Scientiâ actualis idem est, ac *Demonstratio*, seu *Conclusio Demonstrationis*: habitualis autem est *Habitus per Demonstrationem acquisitus*. Circâ obiectum Scientiæ sic acceptæ *queritur*, an debeat esse *universale*, *necessarium*, *perpetuum*, *ingenerabile*, *incorruptibile*, & *Ens per se*? Hæc attributa passim illi tribuuntur à Philosophis cum Aristotele, propter eâ negantibus, Scientiam esse de singularibus, contingentibus, corruptibilibus, & entibus per accidens, aut non entibus.

3 *Resp.* 1.: attributa illa ritè explicata competunt obiecto Scientiarum totalium, quæ methodicè traduntur, & appellantur *Disciplinæ*, saltem quoad actus præcipuos. Nam in primis earum *Subiectum*, seu ratio *sub qua*, est aliquid *universale*, v. g. *Ens* vt sic, *Corpus mobile* vt sic, *Modus sciendi* vt sic: neque vlla per actus primarios differit de singulari quâ tali, sed de aliquo genere, vel specie, adeò vt, eam de Sole, vel de Lunâ differitur, non attendatur differentia individualis, sed ea prædicata demonstrantur, quæ indiscriminatim convenirent aij Lunæ, vel Soli eiusdem speciei, si daretur. Excipe tamen actus differentes de Deo quâ tali, vt sunt aliqui *Physicæ*, & plures *Metaphysicæ*, quâ parte dicitur *Theologia naturalis*.

4 Deinde obiectum illud est *necessarium* & *perpetuum* quoad connexionem subiecti cum prædicato prout affirmabilem per tales actus: hi quippè sumunt prædicatum,

tum, quod vel pertinet ad essentiam subiecti, vel ab eâ inferitur necessariò; & aliunde non illud affirmant de subiecto ut exercitè existente, sed ut præscindente ab statu existentia, cum hac implicitâ conditione, si existat, vel quâdocumque existat. Hoc sensu, hominem esse admirativum v.g. est quid necessarium, & æternum, non in existendo, sed in verificando, quia in omni tempore & ab æterno est verè affirmabile. Præterea est ingenerabile, & incorruptibile; vel quia generatio & corruptio non exercentur circa universalia, sed circa singularia; vel quia præcinditur ab statu existentia, cuius est generari, & corrumpi; vel quia nulla generatio, vel corruptio variare potest illud obiectum quoad munus verificandi actus scientificos: id quod verum est, etiam dum asseritur corruptibilitas ipsa de proprio subiecto.

Denique obiectum illud est Ens, aut unum per se; tum logicè per univocationem, vel analogiam; tum etiam physicè; quia nulla Scientia (a) differit formaliter de ente per accidens (saltem quatenus hoc nomine significatur ens casuale, vel unum per aggregationem, ut acervus lapidum), nisi fortè quando Metaphysica differit de Uno per accidens, ut ab illo discernat Unum per se, utique per actus minùs præcipuos, aut secundarios.

Resp. 2.: sine ijs attributis dari potest obiectum Demonstrationis, atque adèd Scientia, sive actus scientifici, qui vel ad nullam Disciplinam pertineat propter materiam facilem & obviam, vel pertineat ad aliquam minùs principaliter, aut secundariò. Exemplo sint Demon-

strationes istæ. *Quidquid cogitat, existit; Sed ego cogito; Ergo existo. Quidquid currit, movetur; sed hic leo currit; Ergo hic leo movetur. Hic lignorum fascis est unum per accidens; Sed hic lignorum fascis actu existit; Ergo aliquid unum per accidens actu existit.*

7. Dices, hos non esse syllogismos demonstrativos. *Contrà*: sunt syllogismi evidentes; proindeque non falsi, nec sophistici, nec topici: ergo demonstrativi; non enim alia restat species syllogismi. Repones, esse syllogismos experimentales. Sed verò, licet ita vocari possint, quatenus aliquam vel utramque Præmissam immediatè sumunt ab experientia; quod tamen constituent speciem syllogismi diversam ab omni Demonstratione, & syllogismo topico, videtur inauditum. Illis certe convenit definitio Demonstrationis data cap. 1. num. 1. Dicitur quidem Experientia esse de singularibus, sed sine discursu cognitivis: dum verò ex ijs discurretur evidenter, iam datur progressus scientificus. Et alioquin notitia, quam de existentia & attributis Dei adquirimus ex creaturis hisce, quas cernimus, non posset esse Demonstratio, nec Scientia; quod est contrà communem sensum, cui favet Apostolus *ad Rom. cap. 1.*

8. Dices iterùm: nihil apud Philosophos solemnius, quàm quod Scientia est de necessarijs, & in eo differt ab Opinione, quæ est de contingentibus. *Insto 1.*: ergo, sicut Opinio potest nihilominus esse de necessarijs, & passim est, ut vidimus Cap. præced.; ita Scientia poterit esse de contingentibus. *Insto 2.*: pariter solemne est apud Philosophos quod Scientia debet esse de Ente, po-

positivo, & per se; cum tamen certum sit, Metaphysicam per actus minùs præcipuos demonstrativè agere de carentijs, de ente rationis, & ente per accidens. Itaque Philosophi loquuntur de Scientijs methodicis quoad actus præcipuos, vel de Scientia Propter quid univèrsaliter concludente. Adde, quod, sicut Opinio dicitur esse de contingentibus, non absolutè in se ipsis, sed quantum est ex vi motivi, seu cognitionis probabilis, quæ de se fallibilis est, nec nisi contingenter vera; ita Scientia est de necessarijs, non absolutè in se ipsis, sed ex suppositione motivi evidētis, & existentia actus scientifici, qui semper est certus, & intrinsecè connexus cum obiecto, sine quo existere non potest.

9. Porro Scientia discursiva, seu demonstrativa, tot modis dividitur, quot Demonstratio. Unde alia est Scientia à priori, alia à posteriori; alia Quia, alia Propter quid: & hæc ultima est; quæ à multis sola vocatur Scientia simpliciter, & cui propriè convenit celebris definitio Scientia, sumpta ex Aristot. 1. Post. cap. 2., videlicet, *Cognitio rei per causam, & quod illius est causa, & quod aliter se habere non potest.* Quæ definitio explicari potest hoc pacto. In primis ly *per causam* indicat notitiam discursivam, hominis propriam; nam Angelus non cognoscit effectus per causam, sed in causâ, per simplicem intuitum: indicat item causam proximam; nam remota non est propriè & strictè causa effectus mediati. Qualis autem debeat esse causa, diximus Cap. 2. num. 5.

10. Deinde illa verba, & *quod illius est causa*, denotant, non sufficere cognitionem eius, quod est

causa, & eius, quod est effectus, nisi cognoscatur unum ut causa alterius. Unde, qui videret Lunæ defectum, simulque cerneret, terram inter Solem & Lunam interponi, si non cognosceret, eclipsem à terræ interpositione provenire, non sciret propter quid Luna deficeret. Non tamen requiritur iudicium expressum de causalitate, distinctum à Præmissis, & Conclusionem præcedens, alioquin tres Præmissas exigeret Demonstratio Propter quid; sed sufficit, quòd vis causandi exercitè cognoscatur in Præmissis per ipsam penetrationem Medij; nisi malis, ut Concl. 460 formalis attingat ut quo Præmissarum obiectum, illudque sibi proponat ut causam obiecti materialis.

11. Denique illud, & *quod aliter se habere non potest*, referri solet ad necessitatem & immutabilitatem obiecti, num. 4. explicatam. Sed commodius intelligi potest de certitudine & evidentia actus, qui, quamdiu existit, non finit obiectum aliter se habere, quàm enuntiatur; in quo differt ab actu Opinionis, ex num. 8.. De cætero, dari posse Scientiam Propter quid circa obiectum in se contingens, inter alia demonstrat hoc exemplum. *Quidquid est coloratum, est visibile; sed hæc papyrus est colorata; Ergo est visibilis.* Notandum hic, Scientiam Propter quid, dum est per altissimas causas, appellari *Sapientiam*; quod nomen inter Scientias humanas soli Metaphysicæ tribuitur: dum verò per causas inferiores, propriè *Scientiam*. De divisionibus Scientia, in actualem & habitualem, in totalem & partialem, in practicam & speculativam, nec non de distinctione Scientiarum totalium ex va-

(a) Vid. Cominbric. in cap. 10. lib. 1. Post. q. 1. art. 5. ad finem.

rijs abstractionibus à materiâ, diximus Tractat. 1. Proœmial. quantum pro Logico sufficit.

Explicatur Subalternatio Scientiarum.

12. Restat divisio Scientiæ totalis in *subalternantem*, & *subalternatam*, nunc paucis explicanda. Subordinatio, vel dependentia, quæ sæpè inter Scientias invenitur, dicitur Subalternatio. Quæ Scientia pendet, vel subordinatur alteri, vocatur Subalternata: quæ verò sibi subordinat alteram, vocatur Subalternans. Ut vna Facultas alteri subalternetur largo sensu, vel secundùm quid, sufficit 1., si ratione finis alteri subseruiat: sic ars frænofactiva subalternatur equestri, & hæc militari; ut etiam omnis Scientia humana Sacræ Theologiæ. 2., si subiectum vnius contineatur sub subiecto alterius: ex quo capite omnis Scientia naturalis subalternatur Metaphysicæ. 3., si ab alterâ mutuatur aliqua principia; quemadmodùm Chirurgia principium illud *Vulnus circulare tardius sanatur*, accipit à Geometria.

13. Sed, ut derur Subalternatio simpliciter, debent simul concurrere tres conditiones. 1., ut subiectum, seu materia vnius Scientiæ contineatur sub alterius communi subiecto. 2., ut superaddat aliquam differentiam accidentalem; aliter non erunt Scientiæ simpliciter distinctæ, sed altera erit pars alterius. 3., ut omnia, vel pleraque saltem principia vnius Scientiæ, sint Conclusiones à priori demonstratæ, vel demonstrabiles ab alterâ. His de causis Medicina, quæ respicit Corpus humanum ut sanabile, simpliciter subalternatur Physicæ: quia

Corpus humanum est species Corporis mobilis ut sic, quod est subiectum Physicæ: superadditur Sanabilitas, quæ est differentia accidentalis: ac demùm omnia vel pleraque Medicinæ principia sunt conclusiones à Physicâ demonstratæ, vel demonstrabiles. V. g. Medicus conclusionem istam, *Marbus ex frigore proveniens, remedijs calidis curatur*, deducit ex his principijs, *Contraria contrarijs curantur, Sed calor & frigus contraria sunt*: utrumque autem probare spectat ad Physicum. Hinc dicitur solet, *Ubi desinit Physicus, incipit Medicus*.

14. Ob eandem causam, Musica, quæ considerat Numerum, ut *sonorum*, subalternatur Arithmeticæ: & Perspectiva, quæ considerat Lineam ut *visualem*, subalternatur Geometriæ. Videtis alia exempla apud Aristotelem 1. *Post. cap. 10.* Quando accidentalis differentia est per se scibilis seorsum à tali subiecto, tunc Scientia subalternata dicitur media inter duas alias, alteram, à quâ accipit subiectum, alteram, à quâ mutuatur differentiam; atque ita se habet Musica inter Arithmeticam & Physicam, cum ab hac Sonorum, ab illâ Numerum accipiat: non tamen propriè subalternatur utriusque, sed illi tantum, cui debet principia cum subiecto.

15. Facultas subalternata existens in eo, qui simul tenet subalternantem, v. g. Musica in Arithmetico, proculdubio est Scientia, & à priori quidem, seu *Propter quid*, cum evidentes conclusiones eliciat ex principijs, vel Præmissis ab eodem Intellectu cognitius evidenter per prima principia. Dubium tamen est, an, dum habetur ab ignaro subalternantis, v. g. Musica à

non

non Arithmetico, sit Scientia? Alij asserunt, alij negant. Et quæstio procedit de Scientiâ formaliter sumptâ pro cognitione; si enim sumatur obiectivè, seu pro obiecto demonstrabili, erit utique Scientia, quamvis actu non cognoscatur scientificè. Dico 1.: Subalternata seorsum à Subalternante potest esse Scientia *Quia*, sive à posteriori: potest enim Musicus, aut Medicus ab experientiâ & effectibus evidenter probare principia, quibus utitur. In hoc omnes convenire videntur.

16. Dico 2.: Subalternata sine Subalternante nequit esse Scientia à priori, seu *Propter quid*: & si aliunde non habet evidentiam à posteriori, nullo modo est Scientia. Probatur prima pars: quia non ha-

bet Scientiam *Propter quid*, nisi qui novit conclusiones resolvere in prima principia: subalternans autem, qui loco principiorum utitur propositionibus mediatis, nequit eam resolutionem facere sine Scientiâ subalternante, ut est manifestum. Probatur secunda pars, & simul confirmatur prima: quia Scientia propriè talis non stat sine evidentia, vel saltem sine certitudine metaphysicâ, vel physicâ. Facultas autem subalternata, dum abest subalternans, nec adest evidens experientia, nec cognoscit sua principia, nisi per fidem humanam, quâ creditur Magistro docenti. At humana fides, nec evidentiam, nec certitudinem plulquam moralem, importare potest.

Sed iam finem impono Operi spinoso, ac difficili; quod labore, & studio, si minus felici, certè non perfunctorio elucubratum, nec labor mihi, nec opus erit penitentiæ dignum, sed fausto sydere vedat in Dei Opt. Max., immaculatæ Virginis.

Deipara, Igniferi Protoparentis Ignatij, & Cœlitum omnium gloriam, & honorem.

FINIS.

INDEX TITULORUM.

QUI HOC OPERE CONTINENTUR.

TRACTAT. I.	
Proœmialis.	
De Natura, & Obiecto Logica.	
Disput. I. De Natura Logica.	Pag. i.
Cap. 1. De Notione, Existentia, Quidditate, Utilitate, & Origine Logica.	1.
Cap. 2. De divisione Logica.	7.
Logica Docent, & Utens.	8.
Varia sententia de Logica Utente.	9.
Prima Conclusio.	12.
Secunda Conclusio.	13.
Cap. 3. De distinctione Logica Utentis à Docente.	15.
Quid de Logica Utente extrâ propriam materiam?	17.
Argumenta contraria, & Solutiones.	19.
Cap. 4. An Logica concurrat efficienter ad actus aliarum Scientiarum?	22.
Solvuntur Obiectiones.	26.
Cap. 5. Utrum Logica sit simplex qualitas?	31.
Corollaria.	37.
Cap. 6. Obiectiones adverse diluuntur.	39.
Cap. 7. An Logica sit necessaria ad alias Scientias?	49.
§. 1. Nostra Conclusio.	50.
§. 2. Adversariorum doctrina rejicitur.	52.
§. 3. Exarmantur Argumenta contraria.	55.
Cap. 8. An Logica sit Ars, & Scientia?	65.
Cap. 9. Utrum Logica sit Scientia practica, an speculativa?	72.
§. 1. Circa Praxim, & Practicum aliqua prenotantur.	72.
§. 2. Nostra principalis Assertio.	75.
§. 3. Duplex alia Assertio.	78.
Cap. 10. Obiectionibus fit satis.	79.
Difficultates contra reliquas Assertiones expediuntur.	88.
Disput. II. De Obiecto Logica.	91.
Cap. 1. Quid, & quotuplex sit Obiectum in communi?	92.
Cap. 2. Utrum voces sint obiectum Logica?	99.
Sol-	

Solvuntur Obiectiones.	104.
Cap. 3. An res secundum esse physicum sint obiectum Logica?	111.
Cap. 4. Utrum Obiectum formale Logica sit Ens rationis?	116.
§. 1. Authorum Sententia.	116.
§. 2. Prima Conclusio.	119.
§. 3. Secunda Conclusio.	121.
§. 4. Tertia Conclusio.	126.
Cap. 5. Argumenta contraria.	131.
Cap. 6. Utrum secunde Intentiones obiectiva in concreto sint obiectum Logica formale?	149.
Obiectionum solutio.	151.
Resolvitur affine Dubium.	155.
Cap. 7. Obiectum Logica formale directe statuitur in actibus Intellectus.	160.
§. 1. Quotuplex sit operatio Intellectus, & quatenus arte dirigibilis?	160.
§. 2. Quid sit artificium actuum intellectus?	164.
§. 3. Obiectum Logica formale sunt actus Intellectus secundum artificium sibi proprium.	168.
Cap. 8. Argumenta contraria.	173.
Cap. 9. Quodnam sit in Logica Obiectum attributio- nis?	182.
Cap. 10. Solutiones Obiectionum.	186.

Corollaria. 192.

TRACTAT. II.

De Universalibus generatim.	
Disput. I. De Identitate, & Distinctione.	
Cap. 1. Explicatis terminis, Distinctio realis exponitur.	195.
Inter Gradus metaphysicos non est distinctio realis.	202.
Cap. 2. Reijcitur Distinctio formalis ex natura rei.	204.
Cap. 3. Argumenta Scotistarum soluta.	210.
Cap. 4. Impugnatur Distinctio virtualis intrinseca.	220.
Cap. 5. Argumenta contraria diluuntur.	226.
Cap. 6. Explicatur Distinctio rationis.	235.
Cap. 7. Utrum per obiectivam Precisionem, an per formalem &c.?	243.
§. 1. Utriusque partis explicatio, & Auctorum sententia.	243.
§. 2. Reijcitur obiectiva Precisio.	244.
§. 3. Precisio formalis ex D. Thoma probatur, & explicatur.	251.
Cap. 8. Opposita argumenta solvuntur.	255.
§. 1.	

§. 1. Prima Obiectio: & accuratius explicata Distinctio rationis.	255.
§. 2. Reliqua argumenta.	262.
§. 3. Observanda quadam.	269.
Disput. II. De constitutione Universalis.	
Cap. 1. Quid sit Univerſale? & an detur à parte rei?	271.
Varia ſententia de Univerſali à parte rei.	273.
Cap. 2. Probatum generatim repugnantia Univerſalis à parte rei.	279.
Cap. 3. Statuitur Univerſale per Intellectum.	284.
Varia difficultates expediuntur.	286.
Cap. 4. Quodnam ſit obiectum cognitionis conſtituentis Univerſale?	290.
Enodatur præcipua difficultas.	294.
Cap. 5. Solvuntur argumenta reliqua.	300.
Cap. 6. Utrum ad Univerſale requiratur notitia comparativa?	309.
Obiectioes.	315.
Cap. 7. Utrum Univerſale ſalvetur in actuali prædicatione?	321.
§. 1. Prima Aſſertio.	323.
§. 2. Secunda Aſſertio.	325.
§. 3. Conſectaria.	330.
Cap. 8. Enervantur argumenta contraria.	331.
§. 1. Contra primam Aſſer-	

tionem.	331.
§. 2. Contra ſecundam Aſſertionem.	339.
Cap. 9. Reliqua de Univerſalib. generatim.	342.

TRACTAT. III.

De quinque Prædicabilibus.

Disput. I. De Genere, & Specie.

Cap. 1. Definitur Genus &c.	348.
Dubiola quadam circa Genus.	352.
Cap. 2. Quodnam ſit definitum in definitione Generis?	356.
§. 1. Vera ſententia.	357.
§. 2. Solvuntur obiectioes.	358.
Cap. 3. De Specie.	363.
Cap. 4. Utrum Species prædicabilis neceſſario requirat plura individua?	367.
Cap. 5. Enodantur Obiectioes.	372.
Cap. 6. De Individuo. Vbi, an poſſit abſtrahi univoca ratio Individui?	379.
Cap. 7. Occurritur obiectioibus.	383.
Disput. II. De reliquis Prædicabilibus. Porphyrianis.	
Cap. 1. De Differentia.	387.
Cap. 2. Nonnullæ quaestiones	

nes &c.	391.
Cap. 3. De Proprio.	397.
Cap. 4. De Accidenti.	401.
Cap. 5. De numero, & convenientia Prædicabilium.	403.
Cap. 6. De varijs prædicationum modis.	409.

TRACTAT. IV.

De Prædicamentis ſummatim.

Disput. Unic. Doctrina de Prædicamentis, quantum Logicae intereſt, explicatur. Ubi de Relatione fuſius.

Cap. 1. Ante-prædicamenta.	414.
Cap. 2. Prædicamenta breviter perſtringuntur.	418.
Cap. 3. Quid ſit Relatio? & quotuplex?	420.
Cap. 4. In quo conſiſtat Relatio prædicamentalis?	424.
§. 1. Reijcitur ſententia Thomiſtica.	424.
§. 2. Reijcitur ſententia Connetatorum.	427.
§. 3. Tertia ſententia præferitur.	431.
Cap. 5. Fundamenta contraria diſſolvuntur.	431.
Cap. 6. Reliqua de Relatione.	440.
Cap. 7. De Poſt-prædicamentis.	446.

TRACTAT. V.

De quibusdam Dubijs ad Libros Perihermen. ſpectantibus: præcipue verò de Veritate, & Falſitate Enuntiationum.

Disput. I. Aliqua Dubia de Signo, ac Definitione.	
Cap. 1. Dubia de Signo.	447.
Cap. 2. Dubia circa Definitionem.	454.
Disput. II. De Veritate, & Falſitate Enuntiationum.	
Cap. 1. In quo conſiſtat Veritas &c.?	459.
§. 1. Vera ſententia de Conſtitutivo Veritatis.	459.
§. 2. Non omnis Enuntiationo vera exigit eſſentialiter Veritatem.	462.
Cap. 2. Argumenta contra doctrinam Cap. præced. enervantur.	465.
Cap. 3. Utrum Propoſitio aliqua ſemel vera poſſit abire in falſam?	473.
Cap. 4. Diruitur fundamentum contraria ſententia.	479.
Cap. 5. Deciduntur alia de Veritate & Falſitate quaestiones.	486.

TRACT. VI. & ULTIM.

In Libros Aristotelis Analyticos.

Disput. I. De Syllogismo
in communi.

Cap. 1. Dubia quedam de Syllo-
gismo, & Premissis eius
in ordine ad Conclusionem
spectatis. 492.

Cap. 2. Vtrum Premissa nec-
essitent Intellectum ad Con-
clusionem? 495.

Cap. 3. Duplex Questio de Con-
clusionem Syllogismi. 503.

Disput. II. De Syllogismo De-
monstrativo.

Cap. 1. Quid sit Demonstratio?
& quotuplex? Vbi de Præ-
cognitis &c. 505.

De Præcognitis, & Præcogni-
tionibus. 507.

De Principijs, & Propositioni-
bus per se notis, atque etiam
de Circulo non nihil. 508.

Cap. 2. Quales esse debeant
Præmissæ Demonstrationis
&c.? 511.

Cap. 3. Quid sit Opinio, &
Syllogismus Topicus, & in
quo differat à Demonstrati-
vo? 514.

Cap. Ultim. De Scientia, quæ
per Demonstrationem habe-
tur. 517.

Explicatur Subalternatio Scien-
tiarum. 520.

BIBLIOTECA
UNIVERSITARIA
DE
TORONTO

